//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	1	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	1	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	//	//	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	//	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	1	[illegible]	[illegible]	//	//	[illegible]	[illegible]	[illegible]	1	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

۲۸۰	۷	گرکی	گرم	۵	۲۳	این	زرین	۳۱۶	[illegible]	شوخ	[illegible]
//	۷	[illegible]	ریش	//	۲۴	آلیغ	ایلغ	//	[illegible]	[illegible]	درخت
//	۱۸	[illegible]	بیش	۲۸۶	۱۰	تجارت	تاثیر	۳۱۸	[illegible]	برجوی	جوجی
//	۱۶	چشم	چشم و	//	۱۸	زلکاری	راماری	۳۱۹	۱۸	گرین	گزین
//	۱۸	ناشتائی	اشتائی	//	۲۰	یا ہم	یا ہمی	۳۲۰	۷	مغشی	مشت
//	۲۲	طلب	طلب	۲۸۷	۱۷	دل	دل	۳۲۱	۸	دقت	ودقت
//	۲۳	نے	[illegible]	[illegible]	۲۰	[illegible]	[illegible]	۳۲۲	۹	ختنج	[illegible]
۲۸۸	۸	دلدار	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	قلم تو	//	۱۹	بر	[illegible]
۲۸۹	۱۲	گاہ	گاہ	//	۱۹	[illegible]	[illegible]	۳۲۳	۱۴	زرانو	زانو
//	۲۱	غربت	غربت	۳۰۹	۲	بی ستار	بی ستار	[illegible]	[illegible]	[illegible]	بریدہ
۲۹۴	۱	کعبہ دل	کعبہ	//	۱۱	چشم	[illegible]	[illegible]	[illegible]	درون	درون
۲۹۵	۷	نشکند	نشکند	//	۲۵	آزر	آذر	[illegible]	۱۷	[illegible]	[illegible]
//	۱۹	بنازت	نیازت	۳۱۰	۱۵	شگر	شکر	۳۲۷	[illegible]	سرخ	[illegible]
۲۹۶	۹	تو	چو	//	۱۷	نغز	نغزی	//	۲۱	زموز	رموز
//	۱۳	گرعولو	گردباد	//	//	گوی ببرد	گوی برد	۳۲۸	۱۸	ملاز	[illegible]
۲۹۷	۱۳	بادشس	[illegible]	//	۱۹	ادائے	دوائی	//	۲۰	تنگ	تنگ
۲۹۸	۱۸	کافندی	[illegible]	//	[illegible]	غلائی	غفائی	۳۲۹	۵	عندلیب	عندلیب
[illegible]	۲۰	سعدم	معذوم	//	۲	[illegible]	[illegible]	//	[illegible]	نوشتم	نوشتم
//	۲۵	عصیان	وعصیان	۳۱۱	۲۶	خوشبو	وخوشبو	//	۲۵	[illegible]	[illegible]
۳۰۱	۲۴	با	[illegible]	//	۱۱	تازگی	تازگی	۳۳۱	[illegible]	[illegible]	در
۳۰۲	۷	داشتی	داشتی	//	۲۴	برنج	[illegible]	۳۳۲	[illegible]	[illegible]	زعلم
//	۸	پیغام	پیغام	۳۱۲	۲	بخش	بخش ست	//	۱۴	بچرخ	وچرخ
//	۲۰	بیان شهار	اشعار بیان	//	۲۳	سنت	سنت	//	۲۴	دعای	[illegible]
۳۰۵	۴	افراخت	افرخست	۳۱۳	۴	انیه	انبه	۳۳۳	۱۰	معمور	مامور
//	۵	زبان	زبان	۳۱۵	۲۲	نمیدانم	نمیدانند	//	۲۴	حدیث	حدیث
//	۸	ہما	ہما	۳۱۷	۴	شمسر	سہر	//	//	استا	استاد

ومن یتوکل علی اللہ فهو حسبه

گلستان مسرت

حدائق المعانی

مطبع مصطفائی طبع شد
۱۲۶۳ مصطفا محمد خان

[illegible]	[illegible]	زدوان	دروان	۳۶۶	۱۲	نماید	نمایندو	۴۳۳	۶	کرہ	بہ
″	۵	[illegible]	نے	″	۲۰	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	یاد	باد	۳۴۳	۳	آوری	آوری	۴۲۵	۲۲	[illegible]	[illegible]
۳۴۶	۱۲	چوگان	چوگان	۳۸۱	۲۴	شرع	شرع	″	۵	[illegible]	[illegible]
۳۴۷	۸	داد	وادو	۲-۱۲	۱۲	اہل البد	اہل البید	″	۹	برت	وبرت
″	۲۱	آہو	آہوی	[illegible]	[illegible]	ابنا	ابنائے	۴۴۴	۱۸	در	از
[illegible]	[illegible]	ازاز	ارازیہ	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۳۰	برم	سرم
۳۴۴	۲۲	خستہ	خستہ	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	محوید	تجوید
۳۴۹	۵	نی	[illegible]	۴۰۰	[illegible]	جمی	[illegible]	[illegible]	۱۱	خوشست	خوشے
″	۲۱	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	پایدہ	۴۳۷	۱۰	موحبق	[illegible]
۳۴۷	۱۷	بجو	[illegible]	[illegible]	۹۱	طلاب	ابوطالب	۴۳۹	۷	نشا	نشانی
″	[illegible]	ملطف	[illegible]	[illegible]	۱۰	خلق	خلق	″	۱۱	نزندہ	نی زندہ
۳۴۴	۱	ونار	[illegible]	۴۴۶	۴	خوہان	زدہان	″	۱۶	قلقل	غلغل
″	۱۱	دی	دی	″	۸	علق	غلق	۴۴۱	۲۲	قلیات	قلیان چہ
۳۴۶	۲	کشاد	کشاذ	۴۱۰	۱۷	کر	گرہ	۴۴۲	۱۰	درسیانی	درمیان
۳۵۱	۷	کوش	گوش	۴۱۱	۱۴	فوارہ	پروانہ	۴۴۳	۲	ہیات	ہیہات
۳۵۳	[illegible]	اخبہ	اخوار	[illegible]	۳	بیا	[illegible]	″	۸	نشکستم	بشکستم
۳۵۴	۱	باستحضا	[illegible]	[illegible]	۱	تیغ	[illegible]	″	[illegible]	رستان	پرستان
[illegible]	[illegible]	سلک	[illegible]	″	۱۸	بیک	عیسہ	″	۱۱	[illegible]	[illegible]
۳۵۷	۱۲	گدا	[illegible]	۴۱۵	۱	تاشیر	تاشیر	۴۴۵	[illegible]	توقیر	توفیر
۳۵۸	۱۵	بہنز	بہنز	۴۱۹	۱۴	چھو	ہچون	۴۴۶	[illegible]	[illegible]	واس
۳۵۹	۲	جبرئیل	جبریل	۴۲۲	۳۰	[illegible]	سگلے	۴۴۷	۲۰	تمک	تمک
۳۶۱	۹	آرار	آزار	″	″	نافہ	[illegible]	۴۴۸	۱۵	ابنہ	انبہ
۳۶۳	۲۳	نقش	نقش	″	″	[illegible]	سنے	″	۲۱	مرداز	مردار
۳۶۴	۱۶	ماشاب	ملہتاب	″	۲۱	مہرہ	چہرہ	۴۴۹	۲۲	نہ نگین	نی نگین
″	۳۴۴	۱۰	تا	۴۲۵	۲	طرف	طرب	۴۵۰	۱۳	انجنان	آن جہان
				″	۱۲	پیرواز	پرواز	۴۵۴	۱	قرلی	قول

فہرست گلستان مسرت

حدیقۂ اول

۱۱

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۴۵۴	۱	[illegible]	ستمر	۴۹۴	۱۲	احسان	احسان	۵۲۸	۱۳	هر	[illegible]
۴۵۶	۷	[illegible]	تنگدل	۴۹۴	۷	رسو	خورد	//	۲۰	[illegible]	[illegible]
//	۱۷	علم	علم	۴۹۵	۴	کن	کمن	۵۳۰	۳	را	شد
۴۵۹	۱	[illegible]	[illegible]	۴۹۷	۱۶	دگیران	دیگران	//	۱۹	باز	بار
۴۶۱	۱۷	[illegible]	[illegible]	۴۹۹	۱۰	تسیر	[illegible]	۵۳۳	۲۵	بجابیت	بیجابیت
//	۲۳	ای	[illegible]	۵۰۱	۱۲	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۴	یکی پیش	[illegible]
۴۶۲	۵	آسیبها	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۱۰	[illegible]	[illegible]
۴۶۶	۱۰	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۱۸	وا	وا
۴۶۹	۱۹	[illegible]	[illegible]	۵۰۷	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
۴۷۱	۲۳	گل رعنا	گل رعنا	۵۰۹	۱۱	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	نسیان
۴۷۲	۸	مقصور	مقهور	۵۱۱	۱۹	نبند	ببند	[illegible]	۲۱	وگرم	دگرم
۴۷۵	۱۴	گهنه	گنه	//	۲۰	[illegible]	[illegible]	۵۴۳	۲۳	سجده	[illegible]
۴۷۶	۱۰	عیبه	عیب	۵۱۴	۲۰	گل	گل	۵۴۴	۳	پیوست	[illegible]
۴۷۹	۴	پروانه	پرواز	//	//	گل	گل	//	۲۶	روبان	رویان
۴۸۰	۱	بجی	[illegible]	۵۱۶	۱۴	بر	در	۵۴۸	۸	رحمت	رحمت
۴۸۲	۹	بند	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	می برد	۵۵۰	۲۱	خودرا	خودرا
۴۸۳	۱۷	سا	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	حالی	[illegible]
[illegible]	۸	بینه	[illegible]	۵۱۹	۲	پوشیده نیست	[illegible]	[illegible]	۱۰	ما	[illegible]
//	۱۹	[illegible]	[illegible]	۵۲۱	۲	[illegible]	[illegible]	۵۵۴	[illegible]	[illegible]	[illegible]
۴۸۷	۴	[illegible]	[illegible]	//	۶	برسر	هر سر	[illegible]	[illegible]	بکار	[illegible]
۴۸۸	۱۸	شود	بود	//	۸	بحر زباد	بحر از باد	۵۶[illegible]	[illegible]	ازبن	ازین
۴۹۰	۲۵	[illegible]	ندهند	۵۲۲	۹	بنامست	بنامت				
۴۹۲	۱۷	برندان	بدندان	//	۲۵	بگیر	بگیر				
//	۳۰	کینه	آیینه	۵۲۸	۱۲	زرق	زرق				

تمام شد صحیح نا[illegible] گلستان [illegible]

حدیقه دوم

حدیقهٔ چهارم

حدیقه پنجم

تقریظات و قطعات تواریخ

ومن يتوكل على الله فهو حسبه

مطبع محمدی مصطفی ۱۲۶۲ طبع شد
در مطبع مصطفائی محمد خان …نو

بسم الله الرحمن الرحیم

نخلی که پیوسته بنا طراوت بار پیوسته ماند و باری که مدام از دام حلاوت جام لبریز نقد لذت در گره بسته سخن
نهالیست که بدین تنگبار جل الشمع مدی را باری نیست جلت قدرته للمؤلفه رباعی

ای آنکه سجود تست هر برگ شجر — مانند زبان بدیدهٔ اهل نظر
مصروف قیام سجده های طاعت — هر شاخ زمین رسیده از بار ثمر

نهالی که در ریاض جنان قد کشیده سرو را بخاک خجالت انشانیده باشد و سروی که از حیاض جنان
آب خورده قیامت قامتان را غرق عرق ندامت گردانیده کلام ثنای فصیحی است که در میدان
فصاحتش فصحای عرب و عجم را غیر از فصاحت اعتباری نه تمت فصاحته للمؤلفه رباعی

ای سید مرسلان علیک الصلوات — وی باعث کن فکان علیک الصلوات
بسته چو گل سلام تو نسیم — گل کرد ز لامکان علیک الصلوات

اما بعد نابلد بلاد کلام نکته سنجان از هر فن ناآگاه بنده ضعیف البنیان عبد الرحمن شاکر ولد حاجی
محمد روشن خان ابن محمد نواز خان روح الله روحهما بنا شرات الجنان حالی ضمیر
مقتبسان انوار تحقیق و مستفیدان انوار نکته دانی میگرداند و زبان قلم را بتحریر وجه آرایش این گلشن
بیخزان و کشش روضه رضوان سرسبزی ابدی و نضارت سرمدی میرساند یعنی فاسیان مضمار

ملامت جیان آیت فیض هدایت والشعراء یتبعهم الغاوون در جانب شعراء غیر بحث نموده
قدم بر سر نظم عقیق سخن ... والشعراء تلامذة الرحمن عکس
آن سخن ... کلام موزون عجب سرور ... که دیده گوش و ساز زبان ...
... بتقاضی که ... سامعان ... جداگانه جلوه نماید مطلوب کلی اشعار عارفانه
... دیگری ابیات عاشقانه ... شوق تشبیه و استعاره ...
... طرب ... طرازی نظم ... کاتب الفتایر داری
... گلچین صحف بهار ... بمضامین وعظ ... و تأمل و بعضی ... فائق بوستان
... ظریف طبعان ... ابیات محبوب ... گوش ... لهذا
... خیال ... اشعار بخاطر ... رسید و از وجوه ... پریشانی و عدم
... صورت جمعیت ... بعنایت کارساز جهان و اعانت استادی
... سید ناصر علی نصیر سلمه الله المنان ... چند سال ...
... کتاب ... کلمات الشعرای ... عالی
... قدرت ... ریاض الشعرای واله داغستانی ...
... کتاب منتخب ... زیبا ...
... حدیقة الشعرا و مظهر تواریخ ... مطلع ... شگفته
... گلدسته نشاط ... مضامین ایوانی شانع عنایت ... مشرق
بیاض ... مثنویات ... صورت سواد ... سعد
... ابن السلطان آب و رنگ ... معدل النهار عدالت ... جام
... بحر ... ابو المظفر مصلح الدین ... جاه سلطان عادل خاقان ابن
محمد امجد علی شاه پادشاه در سنه احدی و ستین و مایه بعد الف و ماتین از هجرت با برکت رسول التقلین
... قبول ... استعداد یافت ... این مسوده ... ذکر
... گلستان ... حدائق المعانی ... تکمیل نگاری ...
... بعزیمت ... خسرو بهار ... گلشن
روزگار گردید ... سلطنت ... شجاع ملکت الخاقان ابن الخاقان ابن الخاقان
الخاقان ابن الخاقان ابن الخاقان ... انوری و خاقانی ... فریدون ... من

تهمتن تن کشری نصفت بهرام صولت آفاق گیر خورشید نظیر گردون خدم کیوان علم حافظ الثغور والبلاد ماحی الشرور والفساد ملک المعظم ابو المنصور ناصر الدین سکندر جاه پادشاه عادل قیصر زمان حضرت سلطان عالم **محمد واجد علی شاه** پادشاه خلّد الله ملکه وسلطانه واعلی بین السلاطین رتبته وشانه بجلوس میمنت مانوس اورنگ خلافت را رونقی داده سلطنت را نعیمی بخشید عادلی که از سنگینی عدلش قصر عدالت کسری از ذروهٔ رفیع المکانی که قصور جنت در جنب ایوان زمین اساسش قصری دارد تیغ آتش افروزش ادای فنای اعدا آب خنجرش ابنای حیات جاوید مسرور هوا اگر ماه است شمع فروز شبستانش واگر خورشید از شعاع جاروب کش ایوانش دارا را از عهدهٔ آبداری آبی بر روی کار و سکندر منصب آئینه برداری عکس افکن آئینه افتخار **المولفه مثنوی**

فلک رفعت قمر طلعت ملک جیش
فریدون قدر دارا صدر جم عیش

بهار نو بهار نوجوانی
مدامش باد عیش زندگانی

اگر دریا حبابی از نوالش
دگر جنت گلی از آبسالش

بتاب آفتاب تیغ منصور
بنوده ظلمت ظلم از جهان دور

وفا با عهد او عهد بستن
شکستن را عدا با از شکستن

گلی را بو باشد در عنادل
کند گل در چمن خون گل از گل

بنزد این حشم نبیسی فلاطون
حبابی از تقی عقل همایون

الهی دایم از مه تا بماسی
بود زیر نگین پادشاهی

بنازم آبیاری سحاب عنایت باری که باری در زمان چنین شهریاری نهال آمال این نگارنده اتمام سر کشید و نتیجه حدیقه که فوائد انیقه اش مانند عوائد خواص خمس اظهر من الشمس و ابین من الامس اند مرتب گردید چون خزائن تذکرجات فصاحت عنوان مملو از احوال اهل زبان شعرای هندوستان اند بخوف اطناب کتاب از توضیح حال شان یکدست دست بر داشتم و اسامی شعرا بر حواشی نگاشتم تا ملالی رو ندهد و نتیجه انقباض خاطر بود معذرت باید دانست که درین کارنامه از اختلاف دواوین و سفائن و نیرنگی زمانه رنگارنگ دستیاب نیامد اسامی بسا اعلام فنون شهرت لا اعلم متعلم گردیده و اکثر عرائس ابیات به بیوت دیگر شعرا که در خلوتکدهٔ مشیت نامزد شان نشده بود بسبب نامحرمی تا سخن جا گزیده و این زله ربای مائدهٔ ارباب سخن و نفحه چین چمن پیرایان بساتین این فن چندان لیاقتی ندارد که خود را کی از سخن شناسان شمارد یا روزمره و زبان هر یکی

و بارها خطا نشناسد سخن فهمی از فکری عمیق با بیشوطبیعی طلیق اقرار نمیم حسب ارشاد استاد قدیم

بیت اگرچه جز یکان نیم خود را به نیکان بسته ام * در ریاض آفرینش رشته گلدسته ام

خود را از زمره اغلاط نشینان آن طبقه علیه البته میداند و بهره نشیمند فکر را گاه گاه در میدان

سخن سنجی گستاخانه میدواند اگر گل کردن اشعارم بعض فصل بسان خار در دامان خوش همچنین و در

چیده و هلکنا ساتی سخن هیچ بصورت دلیلی کشور خطا و قصور دهد تقیه آشنایان دریای سخن غوطه خوری

و دقیقه سنجان آن سامان نکته پروری را انسب آنست که اگر زینت زیور قبول گردد لولوی آبدار بدست

آید بجای خیره و نشانی فرمایند و اگر عیاذا بالله شعری شیشه آسمان معانی بند بر خواطر بند

جلوه پذیرشده نشسته بسیت تو خوش شود بقول منیر **شعر** از من سخن دیدن شکستن ز

اخطای رفته است آو مکن تتبع ضعف انتخاب بی تحقیق نمود لیکن بزرگان

غایتحاب است لب نگشاید و چون خطاست از آن سلک این رقیمی معادن الشعر اهل

سایگلوی تدوین شده اند و بکمال محنت و کلال حاصل بر دو ش تبیین حال این کتاب مستطاب

حاوی نتایج افکار جمیع اساتذه نامدار نیستند که مشتاقان مستغنی گشته از تلاش جواهر تصانیف

دیگران باز ایستند للهذا انحدوت صاحب طبعان و سیت اصول از ارباب تمنا نزارست که در صورت

مطبوع آمدن تجدید طبعه مثل نفائس اللغات و صفوة المصادر که الفضل النفائس و نتایج المصادر

ترجمه دار بحر سخن بساحل پایان رسیده اردو کنوز مواخذ این فن نوادی تعداد گذری شد چاپ اکا

تالیف شود که آشنایان معنی بگانه را مونسی یگانه خواهد بود و باعث بقای نام درین زمانه

و انته الموفق و المعین و به نستعین **حدیقه اول** طراوت افزای مشام آشفتگان

بهار اسمه انفجه بیزی اشعار حمد و نعت و منقبت و سراپای دلدار **حدیقه دوم**

شگفتگی بخش لاله زار افکار ز رنگینی اشعار صفت عشق و سراپا و دیگر حالات عشاق فگار

حدیقه سوم انشارت بخش چمنستان افادت بتوضیح اشعار مفید خط و کتابت

حدیقه چهارم سبزی بخش نهال انبساط فصحا و طراوت افزای آیسال نشاط

مبتلایان اشعار صنایع و سوال و جواب و مطایبات شاعران و صفت فصول اربعه

و مسکرات و اغانی و دیگر اشیا **حدیقه پنجم** نزهت بخش بهارستان خواطر ارباب

گل کردن اشعار مصانع رنگارنگ و منظومات دال آشنگ حباب که **یا حدیقه اول**

طراوت افزای مشام آشفتگان بهار اسمه انفجه بیزی اشعار حمد و نعت و منقبت و سراپای دلدار

سجده ریزی جبین قلم بتحریر اشعار حمد پروردگار عالم

بسم الله الرحمن الرحیم | هست کلید در گنج حکیم
بسم الله الرحمن الرحیم | تیر شهاب است بدیو رجیم
بسم الله الرحمن الرحیم | سبزه سیه پوش ریاض نعیم
قبله پیشانی ام الکتاب | بر رخ خورشید دل [illegible]
بسم الله الرحمن الرحیم | ابروی نوشش منقه حسن تدیم
بسم الله الرحمن الرحیم | مطلع دیباچه نظم قدیم
بسم الله الرحمن الرحیم | خطبه قدس است بملک قدیم
بسم الله الرحمن الرحیم | هست صلای سر خوان کریم

نظامی

دیو که غارتگر این مرحله است | بسملش از خنجر این بسمله است
ای که ز بی سین بودش این خطاب | چون سر بیتا نشست ام الکتاب
شکل جبین بین که بر چهره درست | گرچه جبین خلد نشان آورده است
چشمه گشا چشمه بسم بین | جاری از و کوثر و تسنیم بین
هر الف از وی شجر میوه پاک | میوه آن معرفت ذات پاک
طره حور است و زو لام ها | هر دل دیده وران دام ها
را که بود غایت سور و سرور | زان رسدت دست بدامان حور
ها که بهشت است اشارت منا | به بهشت است بشارت منا
بسمله را این دو الف لام را | داده نشان از دو الف لام را
تا وصف رحیم است شده ختم آن | صورت ختم آمده زوی عیان
از پی نوشش الف اندر رقم | هر دو گشاگشته ز نون والقلم

خسرو / جامی

در آغاز بسم الله اولته است | بانجام هر کار او رهبر است

سلمان ساوجی

اگر نه در بسم الله بودی تاج عنوانها | نگشتی تا قیامت نوخط شیرازه دیوانها

صائب

شهد در خانهٔ بی سوزان زنبور یکیست | شمع هر چند که بسیار بود نور یکیست
ای خار و خس بحر ثنای تو [illegible] | گنجینه گوهر مدیح تو دهنها

شد زیب ... بسم الله رقم ... ی را
... الله ... هر زبان ... عنوانها
ای ... جوهر ... تو ...
ای نام تو بلبل ... سیمرغ ...
ای غنچه گلزار ثنای تو دهنها
... تو آراسته گلزار سخنها
ای نام ... ثنای تو عنوان کارها
از ... خواندن قسم قدرت ...
... اند ... یاب
خورشید را ... صورت جام ... هست
هست ... شش جهات و پنج حس
ای دانه تسبیح ... ان ... را
یک تو ... شوق تو ...
ای که شود سایه فلک پرتو ...
در مکتب ... ات درک فلاطون خم ... ی
... ابد از مست تو یک خنده ... کار
مشغول ذکر تو اگر هست شب و روز
... کمر بسته ... تو ...
برگ درختان سبز در نظر هوشیار
هر کیمیاست که بر زمین روید
در خانقاه وحدت ذکر مخالفت نیست
ندارد راه وحدت اختلافی در میان اینجا
ای عقل ز دفتر کمالات فردی
ذرات جهان ... دارند که هست
ای نام تو زیب صدر دیوان سخن

در ... خاقان ... ثنای
کز ... شاهی ... اقبال دیوانها
وان ... نام تو ... وجه ...
ای حمد تو زندان زبانهاست ...
با ... شد ... ها
سر بر زبان ... چون غنچه ... ها
خاک ... تو آب رخ ... ا
اوراق گل ... گشته ...
... تا ...
شراب شفق ... شام ...
چار ارکان ... دو کون ...
در حلقه ... ستان جنت ...
... گم شده راه خیال تو ...
خورشید شود ...
در انجمن ...
عمر خضر از شوق تو یک ... یا
تسبیح حباب ...
تنها نشود معتکف خلوت صحرا
هر ورقی دفتر معرفت کردگار
وحده لاشریک له گوید
چون تار سبحه یک حرف از صد سخن ...
بود یک حرف همچون بوی گل از صد ورق اینجا
افلاک ز دامن جلالات گردی
خورشید ز گلشن جمالات ورقی
وی وصف تو رونق گلستان سخن

سعدی
فیضی

از پرتو ذره که از مهر تو تافت / گردید فروغ شمع ایوان سخن

بحر [illegible] ز فیض تو قوت / او رنگ صدف شود گهر را تابوت

[illegible] زند / در آتش [illegible] بسوزد یاقوت

گوید [illegible] سوسن ده زبان است / لب هر غنچه یا فتاح خوان است

حمد [illegible] است / بر در هر که رفت [illegible] نشست

[illegible] بسته هم دهان [illegible] گلاب / هنوز نام تو گفتن هزار ادبیست

[illegible] زبان [illegible] نوای حمدت / با برگ هزار در نوای حمدت

[illegible] شاخ [illegible] گل [illegible] بندد / گل کرد شکفتن از هوای حمدت

زبان‌کشائی خامهٔ براعت آیات بتسوید اشعار مناجات

الهی آشنای نام خود گردان زبانم را / بسم الله زینت بخش دیوان بیانم را

خدایا مطلع انوار رحمت ساز جانم را / کلید مخزن انوار دل گردان زبانم را

[illegible] تاثیر کرامت کن فغانم را / بموج اشک بلبل آب ده تیغ زبانم را

الهی شوخی برق تجلی ده زبانم را / قبول خاطر [illegible] نگاهان کن بیانم را

الهی پرتو نور یقین ده [illegible] جانم را / بشو از حرف باطل یک قلم لوح بیانم را

[illegible] پای دلم را در ثنای خود زبان دان / بیاد خویش از پا تا سر کن دل زبانم را

الهی خامهٔ [illegible] سلیمان ساز نامم را / ز فیض اسم اعظم بخش تاثیری کلامم را

ای همه هستی ز تو پیدا شده / خاک ضعیف از تو توانا شده

زیر نشین علمت کائنات / ما بتو قائم چو تو قائم بذات

[illegible] فانی و بقا بس تراست / ملک تعالی و تقدس تراست

هر چه گویای تو خاموش به / هر چه نه یاد تو فراموش به

چرخ روش قطب ثبات از تو یافت / باغ وجود آب حیات از تو یافت

یار شوای مونس غمخوارگان / چاره کن ای چارهٔ بیچارگان

قافله شد واپسی ما ببین / ای کس بی‌کسی ما ببین

بر که پناهیم توئی [illegible] نظیر / در که گریزیم توئی دستگیر

خدایا نیاید ز من [illegible] — گر بیی بخشم [illegible] مند
سوی نجات [illegible] آید ام — بدلی سخن [illegible] باید م
لب و کام [illegible] ز [illegible] — دل و جان از [illegible]
بچشم [illegible] ز [illegible] نظر باز [illegible] — بیای [illegible] تنگ [illegible]
لکن [illegible] ز [illegible] گشته ام — لکن تو [illegible] ز [illegible] گشته ام
[illegible] عشق [illegible] و [illegible] — ز خطا [illegible] نظر [illegible]
[illegible] گردن [illegible] — کر چون [illegible] ز [illegible]
[illegible] لطف [illegible] — گدازی [illegible]
[illegible] ز [illegible] است — گر [illegible] است
[illegible] پناهم [illegible] تو [illegible] — [illegible] گاه تو [illegible]
[illegible] تو [illegible] تکلفت — گر لطف تو [illegible] سبقت گرفت
[illegible] عفوت شود تحفه [illegible] — کس از من نیاید [illegible] تحفه [illegible]
[illegible] نی کا بد امید من — بس این مایه عیش جاوید من
[illegible] ذات پاکت از همه ما سوا [illegible] — [illegible] تو یافته [illegible] نوا
[illegible] حاصلی نبود غیر معصیت — [illegible] گردی تو [illegible]
[illegible] وادی جهل مرکبیم — ما را ز [illegible] رحمت ای [illegible] نما
[illegible] تن چو کاه [illegible] مانده ام — ما را ز جذب عشق تو چون [illegible]
[illegible] موجه دریای خون شود — در کشتی [illegible] خدا [illegible]
[illegible] زدن بر سریر — بهتر ز [illegible] که [illegible] بوریا [illegible]
[illegible] خسته دل [illegible] کرده رو — [illegible] ز درد [illegible] الشفا [illegible]

مناجات بطور شجره از جناب مرشدنا مولوی ابو الحسن صاحب ادام الله ظله

بکبریای خود ای رب عالم اسرار — طفیل خواجه [illegible] آن [illegible]
بحضرت [illegible] ابد [illegible] — بآن [illegible] که بود [illegible]
طفیل نور محمد که [illegible] — امین ناظم شرع محمد مختار

طفیل خواجه رومن شیخ سیف الدین
طفیل حضرت معصوم و خواجه احمد
بطفیل باقی با [illegible] خواجه [illegible]
بطفیل خواجه [illegible] که [illegible] است
طفیل خواجه محمود [illegible] عارف
طفیل [illegible] ابوالقاسم گرگانی است
طفیل جعفر صادق که بود [illegible]
طفیل حضرت سلمان حضرت صدیق
بآل و صحب رسول و بجمله مقبولان
حیات قلب من از آب عشق [illegible]
[illegible] قد [illegible]
چو اشک ندامت [illegible] شمار
[illegible]
[illegible]
فدا چو شوم [illegible] بیگانه و خویش
ای [illegible] تو غضبت
هرگاه [illegible] حلم [illegible]
الله الله [illegible] بیکس رس
هرکس بکسی و حضرتی [illegible] نازد
یارب دل ما را تو برحمت جان ده
این بنده چه داند که چه می باید خواست
یارب جدی که کار طاعت [illegible] آید
یارب علی که با تو نزدیک کند
دارم دلکی غمین بیامرز [illegible]
شرمنده شوم اگر [illegible] عمل

که بود جهبه او [illegible] سطاع [illegible]
که شد [illegible] باستقرار
بمن خواجه [illegible] و احرار
بخواجه بابا سماسی و هم علی هشیار
بعبد خالق و یوسف و بوعلی سردار
بطفیل بوالحسن و بایزید خوش کردار
بقاسم بن محمد و [illegible] صاحب غار
[illegible] محمد ستار
[illegible] رضا [illegible] موافق [illegible]
[illegible] یقین کن [illegible] کار
[illegible] بانگ نماز
گناهی که کردم [illegible] بسیار
چه حاصل [illegible] از سجود و قیام
[illegible] ازفرد ا
رب ارحمنی [illegible] فرد ا
ای عاشق [illegible] عصیان طلبت
گویم که کجاست رحمت بی سببت
لطف و کرمت یا رب بیکس کس
جز حضرت تو ندارد این بیکس کس
درد همه را الصابری درمان ده
دانند تو تویی هر آنچه خواهی آن ده
یارب جانی که جمله همت [illegible] آید
یارب علی که جز تو کس ننماید
صد واقعه در کمین بیامرز و مپرس
ای اکرم الاکرمین بیامرز و مپرس

بسد ... کابیر نگنی — محتاج که او پادشه نگنی
موی سپیدم ... کردی زر هم — موی سپید رو ... نگنی
دارم بر سطح دل ... فلکی — داغست ... زمین ... نگکی
پارست دهان زخم لب تشنه اوست — از شورکش درد ... نمکی

واسطه حصول کائنات تمامات نعت محمد خیر الوری

تختهٔ اول که الف نقش بست — بر در محجوبه احمد نشست
حلقهٔ حا را کالف اقلیم داد — طوق ز دال و کمر از میم داد
لاجرم او یافت از آن میم و دال — دایرهٔ دولت و خط کمال
چشمهٔ نه مسند هفت اختران — ختم رسل خاتم پیغمبران
احمد مرسل که خرد خاک اوست — هر دو جهان بستهٔ فتراک اوست
امی گویا بزبان فصیح — از الف آدم و میم مسیح
چشمهٔ خورشید که محتاج اوست — نیم هلال از شب معراج اوست
ای تن تو پاک تر از جان پاک — روح تو پروردهٔ روحی فداک
ای مدنی برقع و مکی نقاب — سایه نشین چند بود آفتاب
ما همه جسمیم بیا جان تو باش — ما همه دیویم سلیمان تو باش
ای گهر تاج فرستادگان — تاج ده گوهر آزادگان
اول بیت ار چه بنام تو بست — حکم تو چون قافیه آخر نشست
ختم شد این نامه بعنوان تو — ختم شد این خطبه بدوران تو
خیز و شب منتظران روز کن — طبع نظامی طرب افروز کن
پنج فلک از نام محمد مقیم — هر دو جهان در حد نامش دو میم
ماه دو هفته ز سپهر جمال — یافته از سبع مثانی کمال
گیسوی او فخر دو خاتمش بهم — ابروی او با مژه نون والقلم
ای ختم رسل از نبوت نبشتی — از معجزه جان منکران بالحسنی
مردانه سه و هفته کردی بدو نیم — شاهانه مصاف بدر را شکستی

زمینه است آنکه احمد را همه بست
فکنده در میان او احمد دست

که سوی خلوت خاصش کشاند
بمعشوقی براه گرش نشاند

شرط گوهرین گو بهنگام جنگ
گوهر خود ریخت تا دادش سنگ

محمد شهنشاه جنیل رسل
که خردند پیشش چه جزو و چه کل

درخشان دُر درج عبد مناف
بانگشت اعجاز مه را شکاف

زابروش محراب جبین ایستعین
زگیسوش اسباب حبل المتین

فلکها ز دریاش در شبنمی
فصیحان زعو ناش درا کمی

هنر است دریا و کان را گهر
تیر است و پیر و جوان را جگر

چنان عقده از کار است کشاد
که دندان درین کار بر باد داد

کلید در رحمت کردگار
شد از درد دندانش دندانه دار

قد شاهد معجزش جلوه داد
بنخل الیش نخل در یافتاد

ز بس پایه اش چرخ را پایه نی
همانیش در سایه و سایه نی

کجا دیده کس سایهٔ آفتاب
کجا ذره ظلمت کجا نور تاب

ازان شمع قدش نینداخت ظل
که خورشید تابان نگردد خجل

سبک پی چنان در طلب قطره ریخت
که سایه ز دنبال گرانی گریخت

چو بر توسن وحدتش پی زدند
ز همراهیش سایه را پی زدند

ز رحمت در بوتهٔ جان گداخت
بلی سایه از گرمی آن گداخت

ز شوق آتشی در درون بر فروخت
که از شعله اش در برون سایه سوخت

بر سایه خود را بکوششش نه بست
بخاک از سیه بختی خود نشست

ازو گر شدی سایه تشریف یاب
شدی ابر او چتر آفتاب

نرفته باو کس قدم بر قدم
نکرد است این همرهی سایه هم

بکوششش شد از سایهٔ خود جدا
جدائی چنین باید از ماسوا

ز امیت این اعلمیت بسش
که عقل کل امی ست در مدرسش

ای قمر طلعت و ملکی مطلع
مدنی مهد [illegible] نی برقع

لیلة القدر ز مویت تاری
وحی منزل ز لبت گفتاری

حلیه نعت

[illegible] ات در همه [illegible] سودا [illegible]
قاب قوسین عیان ز ابرو [illegible]یت
[illegible]ن و یثرب که [illegible] خاک آنجا
شرف خاک [illegible] راست که تا بود آب
[illegible] شود آن قطره که از وی ریزد
[illegible] حبش راست بلالی که [illegible] تعظیمش
[illegible] میکرد [illegible] ذکر [illegible] مجاز [illegible]
[illegible] منا ز [illegible] عصر [illegible] بصری
[illegible] بود [illegible] صلی علیه و آله
گلبن باغ فاستقم [illegible] ریاض قل کفی
قاف قاف و عین علم کان کمال و دال دین
ای فصیح اللسان مخبر صادق البیان
[illegible] از فرط علم [illegible] از [illegible] صدق
[illegible] نقل [illegible] بهشت
[illegible] پنج حواس و چار ارکان [illegible] روح
ای ذات تو از دو کون مقصود وجود
اول [illegible] دریای شفاعت بستم
[illegible] نقد [illegible] تو
[illegible] صنع [illegible] نقش دو کون
[illegible] و پاره بانگشت معجزت شود ماه
[illegible] قش از الف یک [illegible] بیش است
کلیم آن شب ادب از دست نگذاشت
تغیر از قدرت آن شاه کونین
ای درگه سید مدینه نسبت شده جان
در لفظ مدینه بین که اعجاز تو چون

انتخاب [illegible] نقش [illegible]
نقش [illegible] بیت
باشد از [illegible] افلاک آنجا
از تیمم شود اعضای وضو پاک آنجا
چون کند تاب [illegible] عرقناک آنجا
بال جبریل [illegible] خس و خاشاک آنجا
[illegible] شود [illegible] تریاک آنجا
دستگیری کندم صاحب لولاک آنجا
هست جناب مصطفی صلی علیه و آله
گوهر [illegible] اصطفا صلی علیه و آله
[illegible] شکوه [illegible] صلی علیه و آله
سالک مسلک رضا صلی علیه و آله
مژده [illegible] صفا صلی علیه و آله
[illegible] اختر [illegible] جهت این نامه نوشت
ایزد به دو کون [illegible] تن [illegible]
نام تو محمد و مقامت محمود
زان روی روان [illegible] از دیده درود
درویش و غنی تو نگر از مایه تو
تا صرف نشد سیاهی سایه تو
که باشد از پی اثبات دعویت دو گواه
هزاران گام [illegible] از برق بیش است
که شمعی از ید بیضا بکف داشت
نه بسته حلیه کس بر قاب قوسین
دین تو گرفته قاف تا قاف جهان
مه شق شده و گرفته دین را میان

ای شاه رسل شمع سبل رهبر کل / شهباز دنی طایر اوج فدنی
یک نسخه ز وصفت شب معراج تو والنجم / طغرای تو یسین و لوای تو تحت
واللیل تبسم [illegible] طره هویت / والشمس [illegible] شمع دل آرا
[illegible] یاسین [illegible] / محراب دو ابروی تو قوسین او ادنی
اندر دو جهان کعبه گیسوی محمد / محراب دل و جان خم ابروی محمد
ای آنکه ز تسلیم [illegible] / یک پایه لیست بهر رفعت محتاج
شمع توحید ساز روشن از مهر / روزی که درون قبر [illegible] شب داج

شیید ارکان دین مبین اشعار منقبت اصحاب و ائمه مهدیین

اولاد نبی که مخزن اسرار اند / سر چشمه فیض و مهبط انوار اند
اسلام قوی گشت ز خلفای رسول / الحق که ستون دین هر چار اند
ابوبکر شد سرخوش جام صدق / شراب وفا یافت در کام صدق
[illegible] ز دم صدق او شد [illegible] / که زد از نفس چاک در جیب دل
مهین شاه در مجلس احمدی / ز دل سرخوش ساغر سرمدی
تهی از غبار ریا سینه اش / بهار صفا فرش آئینه اش
عمر یافت کام از می عدل و داد / بر آفاق چون استوی خط نهاد
نشد گرم بی اعتدالی سرش / که شد گفته معدلت ساغرش
بروز سر قاتل نشد کارگر / ملاحت به بستان ندارد اثر
به تمیز احکام نفس و خرد / چو می گشت فاروق هر نیک و بد
درین بزم چون دور عثمان نشست / ز سرجوش خم حیا گشت مست
ادا کرد در جلوه گاه رقم / کلام ازل از حریر قلم
بر غان راز از خط افگنده دام / بود معنی نشاه در خط جام
خط سطرش جادهٔ آگهی است / که بالغ ز سرمنزل گمرهی است
علی گشت سرشار صهبای علم / که یک جرعه او ست دریای علم
بهر جام می همدم ساغر است / جگر تشنه ساقی کوثر است

چار یارند [illegible] ف
چار یارش مدار هفت فلک
چار یارند چار رکن جهان
چار یارند با عدالت و داد
چار یارند [illegible] آداب
چار یارند چار جوی عدن
چار یارند و وجود بشر
چار یارند با محبت [illegible]
نام مصحف که چار حرف [illegible]
صدق و عدل و حیا و علم نبی
چون [illegible] انگشت مصطفی است مشت
آنکه صدیق اکبرش نام است
[illegible] است درشان آن ستوده شعار
صادق است و مصدق و صدیق
رضی الله عنه در [illegible] شانش
آنکه فاروق اعظم است بنام
در خلافت خلیفهٔ ثانی
این حدیث آمده بشان عمر
تابع امر و نهی او ثقلین
آنکه او بود جامع القرآن
بود او سید الکونین
بود بی شک خلیفهٔ ثالث
ذات او بود مجمع البحرین
آنکه او زیب [illegible] آمد
شهر علم است ذات پیغمبر

چون [illegible] خطبه [illegible]
چون به درگاه حق [illegible] ملک
مشرق و مغرب و جنوب و شمال
چون هم خاک و آب و آتش و باد
خیمهٔ شرع را چهار طناب
رونق چار باغ و چار چمن
چون دو چشم و دو گوش یکدیگر
چون محبت بجا چهار حرف هم
انتظامش چهار یار [illegible]
بود در هر چهار یار [illegible]
چار یارش مثال چار انگشت
حامی دین و شرع اسلام است
ثانی اثنین اذ هما فی الغار
قاتل قوم ضالی و زندیق
آسمان و زمین ثنا خوانش
ماحی کفر و حامی اسلام
قوت بازوی مسلمانی
نطق الحق علی لسان عمر
رضی الله عنه فی الکونین
رونق الحیا من الایمان
الملقب بفخر ذی النورین
بهر آباد ملک دین با [illegible]
رضی الله عنه فی الدارین
نفس پیغمبر خدا آمد
در آن شهر مرتضی حیدر

هر کرا حب مرتضی نبود ‌ ‌ بی شک او عارف خدا نبود

باب جنات را ازو مفتاح ‌ ‌ طاق لاهوت را ازو مصباح

خلق را بو ... سنا بخدا ‌ ‌ کرم احمد و حبه ابدا

پایه و چار ... اختیار نه ‌ ‌ از چار اصول دین خبردار نه

در طبع این چهار عنصر باهم ‌ ‌ تا هست باعتدال بیمار نه

دی داشت علی که جلوه گر بود حسنین ‌ ‌ هم بزم برش دو شمع یعنی حسنین

گفتم ای چشم طالعت یافت شرف ‌ ‌ در برج اسد ببین قران السعدین

بتولی که خاتون جنت بود ‌ ‌ شفیعه بروز قیامت بود

اینکه وقت لباس گردن زد کف او ابله ‌ ‌ معنی آن گشت روشن پیش طبع نکته یاب

چون برات روزی عالم بدست آورده بود ‌ ‌ بود دست گرانش چشم رزق شیخ و شاب

گرد بستش دانه تسبیح را جزو بدان ‌ ‌ تا کند پیوسته نعمتهای یزدان را حساب

ای بنت نبی ام شه کرب و بلا ‌ ‌ از آیت تطهیر کمالت پیدا

مرقوم بطاق عرش نامت یا کیست ‌ ‌ معصومه مصطفی بتول زهرا

ریحان حدیقه رسول اللهی ‌ ‌ تابنده بمنزل امامت ماهی

من بعد جناب شاه مردان شاها ‌ ‌ لاریب بمسند خلافت شاهی

تو ام چو شوی تو یا اباعبدالله ‌ ‌ آیینه شود صورت احمد ناگاه

رمزیست درین سخن باهل معنی ‌ ‌ سبطین رسول اند رسول الله

ای تشنه کربلا شهید اکبر ‌ ‌ سیراب گلوی تو ز آب خنجر

تو آب نیافتی ز دست امت ‌ ‌ امت ز تو آب خواه روز محشر

سلطان ولایتی بحکم فرمان ‌ ‌ دریای عنایتی بجود و احسان

خورشید امامتی بنور عرفان ‌ ‌ یاقوت شهادتی برنگ مرجان

ای نور دو دیده امام دو جهان ‌ ‌ بیمار کربلا چو چشم خوبان

از بهر گل باغ شهادت چیدن ‌ ‌ ماندی چو گل نرگس حیران نگران

باشی بعبادت الهی همه شب ‌ ‌ هم روز بسر بری بیارب یارب

بی ذکر فرو نگذاری لب را ‌ ‌ بی یاد خدا نمی کنی لب بر لب

ای هادی دین حق امام پنجم
ذات تو بخلق با فروغ معنی
ابهر صلاح عالم کون و فساد
بر هیچ کلاه چون ببندازد شرع
جعفر نامی و صادق آمد لقبت
ممتاز و محترم نباشی تو چرا
بستان صداقت تو داغ فردوس
ای سنبل گیسوی تو قدر شب قدر
ای موسی کاظم از تو خواهم مددی
[illegible] تو بی برسنائی همه
[illegible] ز اب و عم نه سیادت داری
مانند مه دو هفته روشن ز جبین
ای موسی که طور تسلیم و رضا
همچون اب و عم و جد امجد هستی
هر چند که هستم ز جنابت قاصر
هر گه طلبی که نان بیا ای فائق
ای ابن علی رضا امام نهمین
[illegible] صدر امامت ز تو گردید شرف
ای گوهر پاکت ز ازل پاک سرشت
بس رایج دین حق بعالم گشته
ای رکن شریعت از تو قائم بجهان
نام تو نقی نقاوهٔ موجودات
علم رضوی بگوهرت می زیبد
کوتاه کنم فسانه مجمل گویم
ای ابن امام بن امام اطهر

در زیر نگین ترا سپهر و انجم
چون مردم دیده در میان مردم
بر مسند شرع [illegible] دین بنجاه
بر عرش رسیده پایهٔ صدق و صدق
بیرون از عقل و فهم علم و ادبت
پیوند و بائیه تعالی نسبت
گلزار سعادت تو باغ فردوس
وز بوی گل تو تر دماغ فردوس
بی یاور و یار و بی پناهم مددی
این نفس [illegible] راست راهم مددی
تشریف لقامت از امامت داری
انوار بزرگی و فضیلت داری
زین شد تو رضا که گشت راضی بقضا
راضی برضا دائم صابر ببلا
لیکن شب و روزم بتصور ناظر
لبیک زنان روم که حاضر حاضر
در زیر نگین تراست افلاک و زمین
هر جا شرفی بود مکان رانگین
از باغ کمالت چمنی هشت بهشت
مسجد شده از تو هر کجا بود کنشت
من بعد تقی امام صاحب عرفان
ذات تو مراد خاطر کون و مکان
حلم ابوی بگوهرت می زیبد
شرع نبوی بگوهرت می زیبد
انوار امامت از جبینت انور

خلق و کرم و جود و عطا و رحمت — با آیت مصطفی ز ذات اظهر ...
فرزند عزیز تو که مهدی نام است — چون صبح فروغ بخش خاص و عام است
بفرست شتاب کامت از ظلمت و کفر — دلتنگ و سیه تر از سواد شام است
ای مهدی دین برآ ظهوری بنما — دیوی ببر از میان و حوری بنما
از ظلمت کفر گشت عالم شب تار — اندر شب تار شمع نوری بنما
خلق از قدم تو چشم دولت دارد — از شدت انتظار زحمت دارد
دستار بسر گذارد پا در [illegible] — فایق ز تو نیز چشم رحمت دارد
زهی امام که سازند سبحه از خاکش — هنوز ذاکر حق است طینت پاکش
گردیم بگرد روزگار ... امت — خاکیم بمنزل و قرار امت
انگشت شهادت حسین ابن علی — بر رشته عقد ها ز کار امت

آب و رنگ گلستان بی‌خزان اشعار صفت سخن و سخنوران

جنبش اول که قلم برگرفت — حرف نخستین ز سخن درگرفت
پردهٔ خلوت چو برانداختند — جلوهٔ اول بسخن ساختند
ملک طبیعت بسخن خورده اند — مهر شریعت بسخن کرده اند
صدرنشین تر ز سخن نیست کس — دولت این ملک سخن راست بس
تا سخن است از سخن آوازه باد — نام نظامی بسخن تازه باد
قافیه سنجان که علم برکشند — گنج دو عالم بسخن درکشند
خاصه کلیدی که در گنج راست — زیر زبان مرد سخن سنج راست
بلبل عرشند سخن پروران — باز چه مانند بدین دیگران
ز آتش فکرت چو پریشان شوند — با ملک از جملهٔ خویشان شوند
پردهٔ رازی که سخن پروریست — شاهدی از پردهٔ پیغمبریست
پیش و پس قلب صف انبیا — پس شعرا آمد و پیش انبیا
بگو ای سخن کیمیای تو چیست — عیارترا کیمیاساز کیست
که چندین سخن از تو برساختند — هنوز از تو حرفی نپرداختند

زمانه برآری و بابا نه نمانی بما نقش و همپیدا
سخن چیست سرجوش این هفت خم کزو هوشیاران کنند اشتلم
معانی ز الفاظ در جاه بود زبان در دعا چشم در راه بود
ز فریاد رس جست فریاد رس سخن در کمینش تبار نفس
شد آن کز سواد سخن بهره ور بیاض دلش گشت درس سحر
سخن هست تیغ و فسانش زبان چه تیغی کزان تیز گردد فسان
ز لعل یکی در شکر موطه خوار بکام یکی زهر از و شرمسار
[illegible] بر قع ز رخ ناز را که انگشت بر لب زند آواز را
قدت گر ز شوق سخن هست دال کما شبن شهرت نماید جمال
برین خوان لعبد کاسه خون جگر آنشد نکته رنگین کند نکته ور
معنی بیارای لفظ آنچنان که گردد ستایش کنان
تناسب بهم معنی [illegible] گیر عروس جمیل و لباس حریر
در آب سخن آتشی [illegible] نگار که گردد و نفس شعله [illegible]
چو خواهی که شهرت بنا سخن کنی زبان پرور خاص و عامش کنی
بیالی زبان معرفت زای کن درون چون برون خود آرای کن
ازان شعر خشک الحذر الحذر که چشمی نگر داند از گریه تر
[illegible] دلی جوی از مقبلی که حرفت زند ناخن بر دلی
[illegible] را درین شیوه دعوی رسد که لفظش بفریاد معنی رسد
بهنگامه شعر نا زان مباش بخواندن ز تقریب سازان مباش
گرفتم که شعر است رشک لآل خزف قدر گردد بطول مقال
[illegible] باشد ازین جستجو که نگذاردت در زبان گفتگو
شنیدن اگر حلقه در گوش نیست زهی عیب خواندن که خاموش نیست
چو انسان منطق از همه برتر است که مردم تر آنکو سخنور تر است
شو و تازه تر معنی آبروی ز لفظ کهن شاعر تازه گوی
ز انفاس شان [illegible] ان منت است زبان شان کلید در جنت است

حدیقه ۱

در بیان سخن سخنوران

۲۰

گشتی ز تالیف انسان علم ٭ نوی کتاب جان را رقم

ازان علم هر کس لکلک زبان ٭ نوشتند شد زنده جاودان

درون آب خواهند هر دوات ٭ چکاند در پستان خضر آب حیات

پوشش اطلس و خز زرتار کشی دگر ٭ بلی شعر خواهد تماشے دگر

ز شکر چه سازی لبالب دهن ٭ باین کی توان گشت شیرین سخن

گلگشت زان صفحه گردیده ریش ٭ معانی در الفاظ زد نوده نیش

ز شعری مده پیچ تاب رقم ٭ کر گرید باحوال کاغذ قلم

… ز بخت … قلم … گیر ٭ ز جهل مرکب قلم … گیر

قد … ال … ن مکن ٭ گفتن عذاب شنیدن … من

بخوان اینچنین گرم آن شعر سرد ٭ که رفت از حرارت برودت بگرد

ز بیت بیت چون گفته ات بهره مند ٭ بلندیش که خوانی نگردد بلند

روان نیست شعرت غنانی کنش ٭ نگو از حلاوت دهانی بجیش

دو مصرع بیک وزن بر هم منی ٭ بموزونیش هر بعالم دهے

سخن در ترازوی موزونیت نیست ٭ که موزونی لفظ و معنیت نیست

… غرض افسر ونیت ٭ بسنجش غرض … موزونیت

خیال تو جوید نظر از گیاه ٭ تو گیری … نگاه

ندارد چنین احولی روزگار ٭ که بیند یک خویش را صد هزار

چه روی سخن را در ان انجمن ٭ که حاضر نباشند ارباب فن

بگردن در افتاده معنی بجاه ٭ چو بر گوش بیگانه افگنده راه

بشنو از الفاظ اگر مقبلی ٭ شعر بود حجت روشن دلی

در شرف شعر رسول خدا ٭ گفت نبی قول مدح و ثنا

شعر که اصحاب نبی گفته اند ٭ چون در و یاقوت گهر سفته اند

شعر علی گفت و حسین و حسن ٭ کعب انس گفت و اویس قرن

شعر که حسان عرب گفته است ٭ شنید کونین بذیرفته است

شمع زا شعله نکر و شش نبی ٭ تاب ازان کانکر دشش نبی

صفحه

بلکه برو کرد هزار آفرین
سید کونین رسول امین

شعر که در نعت حرام آمده
آن همه اشعار عوام آمده

که بطمع وصف خسان میکنند
گر بحسد هجو کسان میکنند

صفت شعر گواه متین
ز صحیحین و مشکات ببین

تابع غاوون که حقارت شده
از پی آن قوم اشارت شده

کان شعرا وصف بتان کرده‌اند
از غم نی کفر عیان کرده‌اند

در صفت شاعر مومن خدا
گفت در ان آیهٔ ثانی ثنا

بودی اگر شعر قبیح و کریه
نسخهٔ منظوم نکردی فقیه

شعر که در وعظ و نصایح بود
پاک ز اطوار قبایح بود

سخن خاک را رنگ جان داده است
سخن خامشی را زبان داده است

سخن گر نبخشد ز اشیا خبر
جز اشکال و تهی نبیند نظر

بودی سخن نیز در باب راز
زبان بی حس و گوش بی امتیاز

زبان تا نگردد بحرف آشنا
بود غافل از ذکر نام خدا

امم را رسول از سخن شد دلیل
نیاورد غیر از سخن جبرئیل

نفسها رگ جان بی رنگ و بوست
که موج سخن جلوهٔ خون اوست

انکه نام شعر غالب میشود بر نام علم
حجت عقلی درین گویم اگر فرمان بود

هر چه تکرارش لنی آدم بود استاد آن
آنچه تصنیفی است استاد ایزد جان بود

پس چرا بر دانشی کز آدمی آموختی
ناید آن غالب که تعلیم وی از یزدان بود

علم کز تکرار حاصل شد چو آبی در نخست
کز وی ارده دلو بالا بر کشی نقصان بود

لیک طبع شاعران چشمه است زاینده کزو
گر کشی صد دلو بیرون آب صد چندان بود

که غم قفل زند بر دل بیحاصل او
جز زبان شعرا نیست کلید دل او

اگر کلام نه از آسمان فرود آید
چرا بهر سخنی خامه در سجود آید

آفتابیست بی زوال سخن
مغربش گوش و مشرقش سخن است

مغز در استخوانش پامال شود
چون قلم هر که عاشق سخن است

اگر نه رتبهٔ نظم است از چه رو صائب
مقام بر سر چشم است بیت ابرو را

نرسد هیچ کس به کمال سخن سنجیدن / که سخن را اصلاً نیست به از فهمیدن

آنکه اول شعر گفت آدم صفی الله بود / طبع موزون حجت فرزندی آدم بود

از همه مشکلهای اهل فهم در تحسین شعر / مشکل افزون بدل تحسین نافهمیدگاه است

مدعی ز معنی سخن خویش غافل است / هر کس سخنور است سخندان نمیشود

نمک شعر استعاره بود / لیک از حد چو رفت شور بود

اگر سخن بدل از گوش بیشتر نرسد / یقین شناس که از نارسائی سخن است

گلستان سخن را تازه رو دارد دل خشکم / که خرمن می‌نشاند در سفال خشک [illegible]

هر ورق نتوان بزنجیر بیاض بند کرد / شهپر برق است بر تن مصرع برجسته را

بی خون جگر معنی رنگین ندهد رو / چون نافه برید ند بخوان ناف سخن را

گرچه بی بال کند معنی نازک پرواز / لفظ پاکیزه پر و بال بود معنی را

معنی رنگین بنازک دل رساند خویش را / بادهٔ گلگون ندارد بهتر از مینا نقاب

دلیل عزت اهل سخن همین کافیست / که خرده‌های قلم زیر پا نباید ریخت

نمیدهد سستی سخن را رنگ دیگر سید صائب / ندارد ناله‌ها سوز چون نی پرشکر باشد

مشو قانع بتحسین زبان از مستمع صائب / که دل برخاستن از جای تعظیم سخن باشد

اندکی سختی دل چاک میگردد سخنور را / که روی سخت ناخن بهر مشق خامه لین باشد

پریشان میکند اندک غمی وقت سخنور را / که یکمو بهر تشویش دماغ خامه بس باشد

میکند تاثیر دیگر در دل روشن سخن / چهرهٔ نازک بیک پیمانه رنگین میشود

میشود نقل مجالس چون شود شیرین سخن / همچو خون پنهان نماند چون شد رنگین سخن

از پیچ و تاب فکر دلم صد شکن گرفت / آسان نمیتوان سر زلف سخن گرفت

مقام گوهر شهوار در گنجینه میباید / بیاض از سینه باید ساخت شعر انتخابی را

معنی صاف که در قالب الفاظ بد است / هست آئینهٔ صافی که نهان در زنگ است

صاحب سخن نخبند از بهر قوت هر جا / دائم بخانهٔ خود روزی رسد زبان را

شعر گر اعجاز باشد بی بلند و پست نیست / در ید بیضا همه انگشتها یکدست نیست

برنداریم ز اشعار کسی مضمون را / طبع نازک سخن کس نتواند برداشت

زنجیر کیه زبان دائم بهر سو میرود شعرم / چه مرغ است اینکه از یک بال در پرواز می‌آید

فیض سخن بمرد سخنگو نمی‌رسد / از نافه بوی مشک به آهو نمی‌رسد

فیض سخن هرگز بدست سعی نگشاید / بدندان وا نمی‌گردد گره چون بر زبان افتد

ز نظم دیگران کامیاب دهن محرومم / زبان چون گوش کجا لذت سخن یابد

بود گویا لطف نو رفتار شعر تازه ام / از زبانم تا برآن شد بر زبان افتاد

نمی‌آید بکار تیزطبعان جوهر ذاتی / ز آب خود لب شمشیر هرگز تر نمی‌گردد

از فکر تا سخن نشود قابل رقم / مانند خامه سر ز گریبان نمی‌کشم

طلب از من چه کنی دیوان را / که بیاضیست همه اشعارم

ز مضمون دزدی یاران نمی‌باشد غمی ما را / چنان بستیم مضمون را که نتواند کسی بردن

نشود بلند و پستی در شعر موشکافان / یکدست باشد آری انگشتهای شانه

در فکر آشنایی اهل سخن مباش / باید ز خویش را بسخن آشنا کنی

حاسد از گفتهٔ خود گشت پشیمان که بزور / بر زمین زد سخن ما و بافلاک رسید

وحش آن همای طبیعت که چون کند پرواز / برد بمغز سخن پی ز استخوان بندی

آب بود معنی روشن ـــــ غبی / خوب اگر بسته شود گوهر ـــ ست

در خدمت نمزد ارباب سخن آماده باش / نقش خود را چون قلم بنشان بخوابشان

اگر لب از سخنگویی فرو بندیم جا دارد / که نبود از نزاکت تاب بستن معنی ما را

دماغ خویش مسوزان مگر بفکر سخن / درین چراغ توان سوخت روغن خود را

چو آن شعری که کج طبعان بتقطیعش بپردازند / ز موزونی جدایی بود حاصل عضو عضوم را

نگردد دائم سخنور را چو خون خوردن از / سرخی منقار طوطی شاهد این نعمت است

تیره روزیهای ارباب سخن بی‌فیض نیست / خانه چون تاریک باشد شمع پیگر دود لس

با ذوک معلق دزد سخن رسوا کند خود را / چو کالای برد کم‌مایه زود آرد ببازارش

بلفظ تازه توانی زدن معنی لاف / صفای می نماید ز شیشهٔ ناصاف

اهل معنی را جواهر سرمهٔ چشم دلست / چون بیکدیگر مناسب باشد اجزای سخن

چون خمیر کاغذش باید نشته تنها کشید / هر که خواهد خویش را سازد مهیای سخن

نگردد وسعتی در رزق ارباب سخن پیدا / که طوطی را مدار روزی از تنگ شکر باشد

بهترین گوهر گنجینهٔ هستی سخن است / گر سخن جان نبود مرده چرا خاموش است

حدیقه ۱

عیب شاعر کی شود ظاهر سلیم از شعر فهم

ز بوی اخگر از صحبت اهل سخن است

... از خورشید شد کار سخن

... بازوی سخن ... نوشته اند

از ... های نادان از سخن پیدا شود

ز سینه روشن رخ معنی نماید

به مصرع در سبکروحی کلیم اسلوبی باید

شکارگاه معانی است کنج خلوت من

خدنگ خامه چو پرواز بیان من باید

چگونه معنی غیری نبرم که معنی خویش

ز شوق ... نماید معنی همیشه ... ات

لوح مزار خویش ز دیوان خود کنم

می نهم در زیر پای فکر کرسی سپهر

... از ارباب معنی مطلبش حاصل

... شعر ارباب سخن ... نمیخواهد

... از شهرت شعرم بیابان مرگ میباشد

... فکر حسن معنی رنگین شود پیدا

برای روغن گل کی کنم رنگین نگه شوکت

کجا ببیند ارباب سخن روی درستی را

تصرف چون کند دستش آب و رنگ اشعارم

معنی بلفظ نازک پیوند میکنم

چو عمر از تنگنائی بگذرد باریک میگردد

بی خرابی اهل سخن مکش زحمت

شوکت اقبال جهان از طبع رنگین یافتم

به دین سخن سنجان ... سوتا رقم دستی

در بیان سخن و سخنوران

با محک ناشناخت هرگز کس نبرد زر دیده را

سبز دارد پر طوطی چمن آئینه را

شب ندارد روز بازار سخن

هیچ تعویذی چو طومار سخن

بسته هیچ چون لب وا کند رسوا شود

آئینه همین است عروسان سخن را

که در پرواز شهرت بال باشد داغ معنی را

زه کمان شکارم کمند وحدت من

خطا نمیشود از شعرهای فکرت من

دو بار بستن دزدیست در شریعت من

براه عالم بالاست چشم حیرت من

یعنی مرا بغیر سخن یادگار نیست

تا کف می آورم یک معنی برجسته را

ز دخل کج سخندانی که محراب دعا دارد

ز موج معنی پیچیده خود بوریا دارد

که شهر شاعر از اشعار شاعر در بدر باشد

که باشد چاه یوسف خیز هر حرفی که ته دارد

چراغ اهل معنی روشن از مغز قلم باشد

ورق را بشتر شوکت شکن از انتخاب آید

نگارین گردد انگشتی که بگذارد بگفتارم

بوی گلی ببرگ گلی بند میکنم

نگردد تا سخن نازک نباید از قلم بیرون

بس است موج رقم سیل خانه قلمش

جا بر روی دست دارم چین حنا رنگ خویش

که انگشت ترا حنای نسازد چون قلم دستی

لفظ می‌باشد قبای شاهد مضمون … حنا از معنی رنگین بود انگشت سخن را

چون کنم گرم رقم کلک سبک جولان را … شعر برجسته ام از جای برد دیوان را

با قلم شستن را حاجت اصلاح کسی باشد … نباشد احتیاج آب جو گلهای دیوان را

صفحهٔ دیوان بود ما را بیابان حرم … لفظ باشد پیرهن معنی جامهٔ احرام را

فکر خامی نزند سر ز دل پاک مرا … پخته گردد سخن از شعلهٔ ادراک مرا

کند فیض خموشی صاحب دیوان سخنور را … بهم آید دو مصرع چون بهم می‌آورم لب را

خیال معنی رنگین ز بس ضعیفم کرد … کسی چه نکهت گل بشنود کلام مرا

آبرو از معنی رنگین است صافی سینه را … جوهر سبز از مغز طوطی باشد آیینه را

میشود از سخن آزادگی ما معلوم … شعر برجستهٔ ما دامن برچیده است

بردن از خانه شدن خودنمائی سخن است … بگوش خلق رسیدن رسائی سخن است

میشود دندان ما همین تیغ زبان آید بکار … در سفر ما آب جز پیکان نباشد تیر را

بسکه از تازگی فکر ضعیف است تنم … ز خط کج پای مرا حلقهٔ زنجیر شود

نهالم خورد آب از جوی طبع خویشتن شوکت … بهاری می‌چکد گر افشری برگ خزانم را

هر سر خامه همی لفظ میکند تکرار … که در تلاش سخن باش تا دماغ تر است

شهرت شعر تو مخلص عرصهٔ عالم گرفت … گرچه قدرت برد و دیوان نیست صیدستم را

چرا مخلص بطبع خود ننازی … که شعر خوب فرزند رشید است

خامه ام را میرسد گر زنگ بندد از صریر … راه بی‌پایان معنی را به یکپا رفته است

اگر در دست من باشد زبانش قطع می‌سازم … سخن سازی که گوید چون قلم حرف نفهمیده

سخن وحی است و ما عرش برینیم … سخن سحر است و ما سحر آفرینیم ..... ملا علی

بیکدم عالمی را زنده سازیم … وزان پس تا ابد پاینده سازیم

علی چون من نیاید شاعری اعجازپرداز … که گوهر میکشد در رشته‌های تار سطرها — ناصر علی

ما معشوق‌زادهٔ عشقیم و شاعر نیستیم … یکقلم تصویر معشوق است در دیوان ما

ارباب سخن را از سخن نام بلند است … از مصرع برجسته خلف تر پسری نیست ..... نعمتخان عالی

نکته سنجان را سخنور بر سر کار آورد … بلبلان را بلبل دیگر بگفتار آورد

سخن شهریار است عالم مکان … که حکمش رود بر سر انس و جان — حکیم کاظم

ای شاه رسل شمع سبل رهبر کل | شهباز دلی طائر اوج فلک دلی
یک نسخه ز وصف شب معراج تو والنجم | طغرائی تو یسین و لوائی تو سخا
واللیل قسم انگشت ... بیت | والشمس ز رخت الیتیم دل آرا
باآیتی و یس ز بار ... | محراب دو ابروی تو قوسین او ادنی
اندر دو جهان کعبه او ... محمد | محراب دل و جان خم ابروی محمد
ای آنکه ز رسل ... معراج | یک پایه سبت هر رفعت محتاج
... توحید ... از مهر | روزی که درون قد ... شب معراج

منشید ارکان دین مبین اشعار منقبت اصحاب و ائمه مهتدین

اولاد نبی که مخزن اسرار ند | سرچشمه فیض و مهبط انوار ند
اسلام قوی گشت ز خلفای رسول | الحق که ستون دین هر چهار ند
ابوبکر شد سرخوش جام صدق | شراب وفا یافت در کام صدق
عمر ... صدق او شد خجل | که زد از نفس چاک در جیب دل
همین شاهد مجلس احمدی | ز دل سرخوش ساغر سرمدی
تهی از غبار ریا سینه اش | بهار صفا نقش آئینه اش
عمر یافت کام از می عدل و داد | بر آفاق چون استوی خط نهاد
نشد گرم بی اعتدالی سرش | که شد گفته معدلت ساغرش
بروز هر قاتل نشد کار گر | ملاحت بمستان ندارد اثر
همیشه احکام نفس و خرد | چو می گشت فاروق هر نیک و بد
درین بزم چون دور عثمان نشست | ز سرجوش خم حیا گشت مست
او اکرد در جلوه گاه رقم | کلام ازل از ... بر قلم
مرغان را از خط افگنده دام | بود معنی نشاء در خط جام
خط مسطرش جادهٔ آگهی است | که بالغ ز سر منزل گمرهیست
علی گشت سرشار صهبای علم | که یک جرعه او ستاد دریای علم
به جام نبی همدم ساغر است | جگر تشنه ساقی کوثر است

چار یار از جهان معـــ و ف
چار یار ش مدار هفت فلک
چار یارند چار بدر کمال
چار یارند با عدالت و داد
چار یارند زینت آ...
چار یارند چار ...
چار یارند ... بشر
چار یارند با محبت ...
نام مصحف از چار حرف ...
صدق و عدل و حیا و علم نبی
چون ز انگشت مصطفی است هشت
آنکه صدیق اکبرش نام است
هست در شان آن ستوده اشعار
صادق است و مصدق و صدیق
رضی الله عنه ...
آنکه فاروق اعظم است بنام
در خلافت خلیفهٔ ثانی
این حدیث آمده بشان عمر
تابع او ... ثقلین
آنکه او بود جامع القرآن
بود داماد سید الکونین
بود بی شک خلیفهٔ ثالث
ذات او بود مجمع ... ین
آنکه او زیب ... آمد
شهر علم است ذات پیغمبر

چون محمد ... ن
چون ... گاه حق ... ملک
مشرق و مغرب و جنوب و شمال
چون جهان خاک و آب و آتش و باد
خیمهٔ شرع را چهار ... ب
روشن چار باغ و چار ... ن
چون دو چشم و دو گوش یکدیگر
چون محبت بچار ... هم
انتظامش چهار یار ...
بود ... چهار یار ...
چار یارش مثال چار انگشت
حامی دین ... اسلام ...
ثانی اثنین اذ هما ... الغار
قائل قول ... صدیق
آسمان و زمین ... نش
ماحی کفر ... اسلام
قوت بازوی مسلمانی
ینطق الحق علی لسان عمر
رضی الله عنه فی الکونین
رونق الحیا من الایمان
الملقب بفخر ذی النورین
... ملک دین ... عثمان
رضی الله عنه فی الدارین
نفس پیغمبر خدا آ... مد
در آن شهر مرتضی حیدر

هر کرا حب مرتضی نبود — بی شک او عارف خدا نبود

باب جنات را از و مفتاح — طاق لاهوت را از و مصباح

خلق را بو محمد بخدا — کرم احمد و حب ... بدا

با پیرو چار ... اختیار نه — از چار اصول دین خبردار نه

ور طبع این چهار عنصر باهم — تا هست باعتدال بیمار نه

در ذات علی ز جلوه گر بود ... — ... بزم ... شمع یعنی حسنین

گفتم ای چشم طاعت یافت شرف — در برج اسد ... قران السعدین

بتولی که خاتون جنت بود — شفیعه بروز قیامت بود

انکه وقت لبس کردن زد کف او ... — معنی آن آیت روشن پیش طبع کامیاب

چون برات روزی عالم بدست آورده بود — بود دست کریش چشم زرق تسبیح و شاب

گرد بیتش داده تسبیح را جز و مد ان — تا کند پیوسته نعمتهای یزدان احتساب

ای بنت نبی ام شه کرب و بلا — از آیت تطهیر کمالت پیدا

مرقوم بطاق عرش نامم پاکیت — معصومه مصطفی بتول زهرا

ریحان بهدیة رسول است ... — تا بنده بمنزل امامت ماهی

من بعد جناب شاه مردان شاها — لاریب بمسند خلافت شاهی

توام چو شوی تو با ابا عبدالله — آیینه شود صورت احمد ناگاه

رمزیست درین سخن با هل سنتی — سبطین رسول اند رسول الله

ای تشنه کربلا شهید اکبر — سیراب گاوی تو ز آب خضرا

تو آب نیافتی ز دست امت — امت ز تو آب خواه روز محشر

سلطان ولایتی بحکم و فرمان — دریای عنایتی بجود و احسان

خورشید امامتی بنور عرفان — یاقوت شهادتی برنگ مرجان

ای نور دو دیده امام دو جهان — بیمار بکربلا چو چشم خوبان

از بهر گل باغ شهادت چیدن — ماندی چو گل نرگس حیران نگران

باشی بعبادت استاده همه شب — هم روز بسر بری بیا رب یا رب

بی ذکر فرو نمی گذاری لب را — بی یاد خدا نمی نهی لب بر لب

آ

ای هادی این حق امام پنجم / در زیر نگین تو است سپهر و انجم

ذات تو بتحقیق باقر علم معنی / چون علم دیده در بیان [illegible]

از بهر تعلق عالم کون و فساد / بر مسند شرع [illegible]

بر چرخ کلاه چون بینداخت شرع / بر عرش رسید پایهٔ صدق ز صدق

جعفر نامی و صادق آمد لقبت / بیرون از عقل و فهم علم و ادبت

ممتاز و مقدم بنا شی تو چرا / پیوند با ائمه تمام نسبت

بستان صداقت تو باغ فردوس / گلزار سعادت تو باغ فردوس

سنبل گیسوی تو قدر شب قدر / وز بوی گل تو تر دماغ فردوس

[illegible] از تو خواهم مددی / بی یاری و یاوری پناهم مددی

[illegible] تو ای رهنمائی همسر / این نفس [illegible] راست [illegible]

[illegible] آب علم و سیادت داری / تشریف اقامت از امامت داری

مانند مه دو هفته روشن ز جبین / انوار بزرگی و فضیلت داری

ای موسی کوه طور تسلیم و رضا / زین شد تو رضا که گشت راضی بقضا

همچون اب ز علم و جد امجد هستی / راضی به قضا مدام صابر به بلا

هر چند که هستم ز جنابت قاصر / لیکن شب و روز هم بتصور ناظر

هر گه طلبی که هان بیا ای فائق / لبیک زنان روم که حاضر حاضر

ای ابن علی رضا امام نهمین / در زیر نگین تراست افلاک و زمین

چون صدر امامت ز تو گردید شرف / هر جا شرفی بود مکان را از مکین

ای گوهر پاکت ز ازل پاک سرشت / از باغ کمالت چمنی هشت بهشت

بس رایج دین حق بعالم گشته / مسجد شده از تو هر کجا بود کنشت

ای رکن شریعت از تو قائم بجهان / حسن بعد تقی امام صاحب عرفان

نامه تو افضل نقاوهٔ موجودات / ذات تو مراد خاطر کون و مکان

علم اصلی بگوهرت می زیبد / حلم ابوی بگوهرت می زیبد

کوتاه کنم فسانه مجمل گویم / شرع نبوی بگوهرت می زیبد

ای ابن امام بن امام اطهر / انوار امامت از جبینت انور

خلق و کرم و جود و عطا و رحمت
براتت مصطفی ز ذات اطهر

فرزند عزیز تو که مهدی نام است
چون صبح فروغ بخش خاص عام است

پوست شتاب کامت از ظلمت و کفر
دلتنگ و سیه تر از سواد شام است

ای مهدی دین براظهور ی بنما
دیوی همراز میان و حوری بنما

ازظلمت کفر گشت عالم شب تار
اندر شب تار شمع نوری بنما

خلق از قدم تو چشم دولت دارد
ازشدت انتظار رحمت دارد

دستار لیسه گذارد پا و رموز ه
فاتق ز تو نیز چشم رحمت دارد

زهی امام که سازند سبحه از خاکش
هنوز ذاکر حق است طینت پاکش

گردیم بگرد روزگار انگشت
خاکیم بمنزل وقار انگشت

انگشت شهادت حسین ابن علی
برداشته عقدهای کار امت

آب رنگ گلستان بخیزان اشعار صفت سخن و سخنوران

جنبش اول که قلم برگرفت
حرف نخستین ز سخن در گرفت

پردهٔ خلوت چو بر انداختند
جلوهٔ اول بسخن ساختند

ملک طبیعت بسخن خورده اند
مهر شریعت بسخن کرده اند

صدنشین تر ز سخن نیست کس
دولت این ملک سخن راست بس

تا سخن است از سخن آوازه باد
نام نظامی بسخن تازه باد

قافیه سنجان که علم بر کشند
گنج دو عالم بسخن در کشند

خاصه کلیدی که در گنج راست
زیر زبان مرد سخن سنج راست

بلبل عرش اند سخن پروران
بازچه مانند باین دیگران

ز آتش فکرت چو پریشان شوند
باملک از جملهٔ خویشان شوند

پرده رازی که سخن پروریست
سایهٔ از پردهٔ پیغمبریست

پیش و پس قلب صف انبیا
پس شعرا آمد و پیش انبیا

بگوای سخن کیمیای تو چیست
عیار ترا کیمیا ساز کیست

که چندین سخن از تو برساختند
هنوز از تو حرفی نپرداختند

ز نامه برآری و با نامه | معانی به نقش و هم پیدا
سخن چیست سر جوش این هفت خم | کز او هوشیاران کنند انتقام
معانی ز الفاظ در جاه بود | زبان زو دعا جسته در راه بود
ز فرهاد [illegible] جست فرهاد [illegible] | سخن در کمندیش تار نفس
شد آن کز سواد سخن بهره ور | بیاض دلش گفت در بی سحر
سخن هست تیغی فشانش زبان | چو تیغی کزان تیز گردد فشان
ز لعل لبی سنگ غوطه خوار | بکام یکی زهر ازو شهر مسار
که [illegible] تیغ زیخ از را | که انگشت بر لب زند آواز را
[illegible] گر ز شوق سخن مست زال | که عاشقین شهرت ندیدما ل
برین خوان ابعد کاسه عزت حبکر | گشته نکته رنگین کن نکته ور
بعنی بیارای لفظ آنچنان | که گردد ستایش ستایش کنان
تناسب [illegible] معنی عروسه گمی | عروسی جمیل دلباس حریر
در آب سخن آتشی [illegible] نگار | که گردد ز نقش شعله [illegible] جدار
چو خواهی که شهرت به نامش کنی | زبان پرور خاص و عامش کنی
بیالای زبان معرفت زای کن | درون چون برون خودآرای کن
ازان شعر خشک الحذر الحذر | که چشمی نگرداند از گریه تر
[illegible] آتشی دل جوی از شعلی | که حرفت زند ناخن بر دلی
لبی را درین شیوه دعوی نبود | که لفظش لبریز از معنی بود
بهنگام شعر ناز ان مباش | بخواندن ز تقریب سازان باش
گرفتم که شعر است رشک لآل | حزین تند گردد ز طول مقال
پریشان باشد ازین جستجو | که نگذاردت در زبان گفتگو
شنیدن اگر حلقه در گوش نیست | زهی عیب خواندن که خاموش نیست
پریشان نطق از همه برتر است | که مردم تر آنکو سخنور تر است
شو تازه تر معنی آبروی | ز لفظ کهن شاعر تازه گوی
ز انفاس شان [illegible] چنان منت است | زبان شان کلید در جنت است

حدیقهٔ ۱

در بیان سخن سخنوران

نگشتی اگر کلک دستان علم | نبودی کتاب جهان را رقم
از آن نامه کس بکلک زبان | نوشتند شد زنده جاودان
چون آب خوانند [illegible] ت | بکاند در آن خضر آب حیات
بپوشش اطلس و حز تماشی دگر | بلی شعر خواهد تماشای دگر
ز شکر چه سازی لبالب دهن | بآیین کی توان گشت شیرین سخن
نگشت دل صفحه گر [illegible] ریش | معانی در الفاظ [illegible] خویش
[illegible] بیتاب رقم | گر گریه باحوال کاغذ قلم
سیاهی بخت [illegible] مگیر | ز جهل مرکب قلم [illegible]
[illegible] نکن | گفتن عذاب شنیدن [illegible]
مخوان اینچنین گرم آن شعر سرد | گرفت از حرارت برودت [illegible]
[illegible] چون گفته ات بهره مند | بلندش که خوانی نگردد بلند
روان نیست شعرت عنانی بکش | مگو از حلاوت دهانی بچش
دو مصرع بیک وزن برهم نهی | بوزنش [illegible] دهی
سخن زر ترازوی دعوت منیت | که موزونی لفظ و معنیت نیست
[illegible] عرض [illegible] | بسنجش [illegible] موزونیت
مثال تو جوید [illegible] از گیاه | تو گیری [illegible] نگاه
غذا و چنین احوال روزگار | که بیند یک خویش را صد هزار
چه روی سخن را در آن انجمن | که حاضر نباشند ارباب فن
بگردن در افتاده معنی بجاه | چو در گوش بیگانه افکنده راه
بشنو از الفاظ اگر مقبلی | بشعر بود حجت روشن دلی
و شرف شعر رسول خدا | گفت نبی قوال بمدح و ثنا
شعر که اصحاب نبی گفته اند | چون در دریا قوت گهر سفته اند
شعر علی گفت و حسین و حسن | کعب و انس گفت و داود نبی قرآن
شعر حسان عرب گفته است | سید کونین پذیرفته است
شمع را شعله نگر وشن [illegible] | تب از آن کالنکر [illegible]

حدیقه را

بلکه بر کرد هزار آفرین — بشنید گو ز من رسول امین را

شعر که در صفت حرام آمده — آن همه اشعار عوام آمده

گر بطمع در صفت خسان میکنند — گر بجهد هجو کسان میکنند

صفت شعر گو او متین — ز نصیحت و نکات بین

آیه غاوون که حقارت شده — از پی آن قوم اشارت شده

کان شعرا وصف بتان کرده اند — زعم نبی کفر عیان کرده اند

در صفت شاعر مومن خدا — گفت در آن آیه ثانی ثنا

بود اگر شعر قبیح و کریه — اسم منظوم نگردد فقیه

شعر که در وعظ و فضائح بود — پاک ز اطوار قبائح بود

سخن خاک را رنگ جان داده است — سخن خامشی را زبان داده است

سخن گر نبخشد ز اشیا خبر — جز اشکال و هی نبیند نظر

بود بی سخن نزد ارباب راز — زبان بی حس و گوش بی امتیاز

زبان تا نگردد بحرف آشنا — بود غافل از ذکر نام خدا

همه را رسول از سخن شد دلیل — نیاورد غیر از سخن جبرئیل

نفسها رگ جان بی رنگ و بوست — که موج سخن جلوه خون اوست

آنکه نام شعر غالب میشود بر نام علم — حجت عقلی درین گویم اگر زبان بود

هر چه تکرارش کنی آدم بود تا آن — آنچه تصنیفی است استاد ایزد سبحان بود

چرا دانشی از آدمی آموختی — تا ید آن غالب که تعلیمش ز یزدان بود

علم کز تکرار حاصل شد چو آبی در چه است — کز وی ار ده دلو بالا برکشی نقصان بود

لیک طبع شاعران چشمه است زاینده کزو — گر کشی صد دلو بیرون آب صد چندان بود

قفل زند بر دل حاصل او — جز زبان شعرا نیست کلید دل او

اگر کلام نه از آسمان فرود آید — چرا بهر سخنی خامه در سجود آید

صائب

آفتابیست بی زوال سخن — مغربش گوش و مشرقش سخن است

مغز در استخوانش بال شود — چون قلم هر که عاشق سخن است

اگر نه رتبهٔ نظم از ... صائب — مقام بر سر چشمست بیت ابرو را

حمد الله را

نرسد هیچ کس به کمال سخن سنجیدن را | که سخن را اصلاً نیست به از فهمیدن

آنکه اول شعر گفت آدم صفی الله بود | طبع موزون حجت فرزندی آدم بود

از خموشی‌های اهل فهم در تحسین شعر | میخلد افزون بدل تحسین نافهمیدگان

طوطی از معنی سخن خویش غافل است | هرکس سخنور است سخندان میشود

نمک شعر استعاره بود | لیک از حد چو رفت شور بود

اگر سخن بدل از گوش بیشتر نرسد | یقین شناس که از نارسائی سخن است

گلستان سخن را تازه رو دارد دل خشکم | که خبر من می‌نشاند شفال خشکی هوا

برورق نتوان زنجیر داش بند کرد | شهپر برقست بر تن مصرع برجسته را

بی خون جگر معنی رنگین ندهد رو | چون نافه بریده بخون ناف سخن را

گرچه بی بال کند معنی نازک پرواز | لفظ پاکیزه پر و بال بود معنی را

معنی رنگین بنازک دل رساند خویش را | باده گلگون ندارد بهتر از مینا نقاب

دلیل عزت اهل سخن همین کافیست | که خرده‌های قلم [illegible] ریخت

تهیدستی سخن رنگ دگر میدهد صائب | ندارد ناله جانسوز چون [illegible] باشد

مشو قانع بتحسین زبان از مستمع صائب | که دل برخاستن از جای نعمت سخن باشد

باندک سختی دل چاک میگردد سخنور را | که روی سخت ناخن بهر [illegible] باشد

پریشان میکند اندک غمی وقت سخنور را | که کلید بهر تشویش دماغ [illegible] باشد

میکند تاثیر دیگر در دل روشن سخن | چهره نازک بیک پیمانه رنگین میشود

میشود نقل مجالس چون شود شیرین سخن | همچو خون پنهان نماند چو شد رنگین سخن

از پیچ و تاب فکر دلم صد شکن گرفت | آسان نمیتوان سر زلف سخن گرفت

مقام گوهر شهوار در گنجینه میباید | بیاض از سینه باید ساخت شعر انتخابی را

معنی صاف که در قالب الفاظ بد است | هست آئینه صافی که نهان در نمد است

صاحب سخن نجنبد از بهر قوت هر جا | دائم بخانه خود روزی رسد زبان را

شعر گر اعجاز باشد بی بلند و پست نیست | در ید بیضا همه انگشتها یکدست نیست

برنداریم ز اشعار کسی مضمون را | طبع نازک سخن کس نتواند برداشت

زتحرک زبان دائم بهر سو میرود شعرم | چه مرغ است این که از یک بال در پرواز می‌آید

فیض سخن [illegible] سخنگو [illegible] رسد / از ناف [illegible] مشک آ[illegible] رسد

ز فیض سخن هرگز بدست سعی نگشاید / بدندان وا نمی گردد گره چون بر زبان افتد

سخنگو [illegible] دلیران کامیاب و من محروم / زبان چو گوش کجا لذت سخن یابد

بود گویا طفل نو رفتار شعر تازه ام / ز زبان تا برگ گل شد بر زبانش او فتاد

نمی آید بکار تیز طبعان جوهر ذاتی / ز آب خود لب شمشیر هرگز تر نمی گردد

[illegible] فکر تا سخن [illegible] قابل [illegible] / مانند خامه سر زگریبان نمی کشم

طلب از من چه کنی دیوان را / که با ضعیفست همه آشنا [illegible]

سخن [illegible] یاران می باشد غمی ما را / چنان بسته ام مضمون را که نتواند کسی [illegible]

شود بلند و پستی در شعر موشکافان [illegible] / یکدست باشد آری انگشتهای شانه

[illegible] آشنائی اهل سخن مباش / باید به خویش اسم را آشنا کنی

حاسد از گفته خود گشت پشیمان که بزور / [illegible] سخن [illegible] افلاک رسید

خوش آن همای طبیعت که چون کند پرواز / برد مغز سخن پی زاستخوان بندی

[illegible] غنچه / خوب اگر بسته شود [illegible]

به خدمت [illegible] ارباب سخن آماده باش / نقش خود را چون قلم [illegible]

اگر لب از سخنگوئی فرو بندیم جا دارد / که [illegible] تاب سخن سنجی ما را

داغ [illegible] سوزان گرفتار سخن / زبان [illegible] توان سوخت [illegible] خود را

چو آن شعر کج طبعان تقطیعش [illegible] / [illegible] جدائی بود [illegible] عضو عضوم

[illegible] سخن [illegible] / [illegible] منقار طوطی [illegible] این لغت است

[illegible] های ارباب سخن [illegible] / خانه چون تاریک باشد [illegible]

[illegible] معنی [illegible] رسوا کند خود را / چو کاری [illegible]

بلفظ تازه توانی زدن ز معنی لاف / صفای می نماید ز شیشه تا صاف

اهل معنی را [illegible] چشم دلست / چون بیکدیگر مناسب باشد [illegible]

چون خمیر کاغذ [illegible] کشید / هر که خواهد خویش را [illegible] سخن

[illegible] ارباب سخن پیدا / که طوطی را [illegible] شکر باشد

بهترین گوهر گنجینه هستی سخن است / گر سخن جان [illegible] مرده [illegible] خاموش است

عیب شناس کی شود ... سلیم از شعر فهم
رونق انجمن ... صحبت اهل سخن است
... شد ... کار ...
... بازوی سخن ... نوشته اند
... ساغرهای ... از سخن پیدا شود
... روشن رخ معنی نماید
... مصرع ... سکر ... کلیم ... می باید
... کاره معانی است کنج خلوت من
خدنگ خامه چو پرواز بیان ... باید
... معنی غیری ... که معنی خویش
... شوق شاید معنی همیشه ... ذات
... از ... خویش ... دیوان خود کنم
... خم ... زیر ... فکر کرسی ابسهر
... ارباب معنی مطلبش حاصل
... ارباب سخن فرشی ... خوا ...
... از شهرت شعرم بیابان ... میباشد
... حسن معنی ... نگین شود پیدا
برای ... گل کی ... نگین ... شوکت
... ارباب سخن روی درستی را
تصرف چون کند ... آب رنگ اشعارم
معنی بلفظ نازک پیوند میکنم
چو ... تنگنائی بگذرد باریک میگردد
... خرابی اهل سخن ... زحمت
شوکت اقبال ... از طبع رنگین یافتم
... سخن سنجان ... رقم دستی

در بیان سخن و سخن‌وران

با محک نشناخت هرگز کس زر دزدیده را
سبز دارد پر طوطی چمن آئینه را
شب ندارد روز بازار ... سخن ...
هیچ تعویذی چو طوطی ... سخن
پسته ... چون لب واکند رسوا شود
آئینه ... است عروسان سخن را
... از شهرت بال باشد ... معنی را
زه کمان ... شکارم کند وحدت ...
... میشود از شعرهای فکرت من ...
... بستن ... بیست ... شریعت ...
براه عالم بالاست چشم حیرت من
یعنی مرا بغیر سخن یادگار نیست
تا بکف می آورم یک معنی برجسته را
ز دخل کج سخندانی که محراب دعا دارد
ز موج معنی پیچیده خود بوریا دارد
که شهر شاعر از اشعار ... باشد
که باشد چاه یوسف ... حرفی که ته دارد
چراغ اهل معنی روشن از ... قلم باشد
ورق را ... شوکت ... از انتخاب آید
نگارین گردد انگشتی که بگذارد بگفتارم
بوی گلی ببرگ گلی ... میکنم
نگردد تا سخن نازک نیاید از قلم بیرون
بس است موج رقم سیل خانه قلمش
... دست دارم چون حنا رنگ خویش
که انگشت ... قلم دستی

لفظ [illegible] باشد قبای شاهد مضمون — [illegible] معنی نگین بود انگشت سعدی

چون آمد گرم رفتن کلک سبک جولان را — شعر برجسته ام از جا ببرد دیوان را

آنچه نگزینی را حاجت اصلاح کسی باشد — نباشد احتیاج آب و گل دیوار چین را

صفحه دیوان بود از ابیات حرم — لفظ باشد بهر معنی جامه احرام را

فکر خامی نزند سر ز دل پاک مرا — پخته گردد سخن از [illegible] دل پاک مرا

شد نفس [illegible] صاحب دیوان سخنور را — هم آید دو مصرع چون هم آید لبها

خیال معنی رنگین ز بس ضعیفم کرد — کسی چو نکهت گل نشنود کلام مرا

آید آواز معنی و نقطه است صاف سینه را — [illegible] از شعر خوبی باشد آینه را

[illegible] سخن آزادگی را معلوم — شعر برجسته تا دامن برچیده است

[illegible] زخانه شدن خوشنمائی سخن است — گوش خلق [illegible] رسائی سخن است

[illegible] را همین تیغ زبان آید بکار — در سفر با آب جز همیان نباشد تیر را

[illegible] از تازگی فکر ضعیف است تنم — نخل کج پای [illegible] بی ثمر شود

عالم نور و آب از جوی طبع خویشتن شوکت — بهاری می چکد گر افشری برگ تر [illegible]

هر [illegible] خامه هی لفظ میکند تکرار — که در تلاش سخن باشد تا دماغ تر است

شهرت شعر تو مخلص عرصه عالم گرفت — گرچه قدرت بود دیوان مست [illegible]

چرا مخلص لطیف خود را سازی — که شعر خوب فرزند رشید است

[illegible] نام را [illegible] که زنگ بندد [illegible] — راه دل پایان معنی را به یکجا رفته است

از دست من باشد زبانش قطع میسازم — سخن سازی که گوید چون قلم حرف نفهمیده

سخن وحی است و ما عرش بریتیم — سخن سحر است و ما سحر آفرینیم ...... هلالی

بیکدم عالمی را زنده سازیم — [illegible] تا ابد پاینده سازیم

علی چون من نیاید شاعری اعجاز پرداز — که گوهر میکشد در رشته های تار سطرها — ناصر علی

مصور زاده عشقیم و شاعر نیستیم — یک قلم تصویر معشوق است در دیوان ما

ارباب سخن را سخن نام بلند است — از مصرع برجسته خلف تر پسری نیست ...... نعمت‌خان عالی

[illegible] سنجان را سخنور بر سر کار آورد — بلبلان را بلبل دیگر بگفتار آورد

سخن شهریار است عالم مکان — که حکمش رود بر سر انس و جان — کلیم کاشی

حدیقهٔ ۱

در بیان سخن و سخنوران

۲۶

دلش پایهٔ تخت و زبانش وزیر / دبیرش خیال و دماغش سریر

قلم نیزهٔ او بیان نیزه‌دار / شباهین اندیشه معنی شکار

امیر و وزیر او لشکر معنی به دل از زن / دو تیغم از دو مصرع ذوالفقاری میان‌دار

همچو شعر از غور معنی گشته روشن خانه‌ام / نیست جز مضمون اثاث البیت کاشانه‌ام

درین زمانه رفیقی که خالی از خلل است / صراحی می ناب و سفینهٔ غزل است

فکر را نمک سخن نعمت الوان منست / شور تحسین عزیزان نمک خوان منست

از آب زر نوشتن مضمون بد چه سود / پوشیده نیست عیب کسان از لباس زر

دزد معنی که خویش این صنف شده است / وز فعل بدش طعن ملامت بر دست

کوتاه نشود ز قط زدن دست قلم / دزدان سخن را چه غم از قطع یدست

چو یاد خود را از شعر مشهور مکن / بسیار ازین مقوله مذکور مکن

باشد نمک صحبت احباب سخن / بیفایده اش خرج مکن شور مکن

بود بالاتر از حد بیان شعر بلندش را / که باشد نردبان آسمان خار و خس آتش را

ز هر حرفی که بر گوش آید از لب اندیشه / که از صد قطرهٔ نیسان یکی در ثمین افتد

کنون ز مطلع باندم مرا یقین گردید / که بر زمین غزل نیز آسمانی هست

مرا شد از ورق ناله این سخن معلوم / که فکر معنی رنگین دماغ میسوزد

نیست فطرت گر بر و مضمون ما رسوا شود / دزد را ضمنی تبرا از گوهر شهوار نیست

هر کرا چون شانه در دل زخم کاری بیشتر / میکند زلف سخن را شانه کاری بیشتر

عزت ارباب معنی نیست از نام پدر / بی نیاز از بحر گردد قطره چون گوهر شود

بعد مردان نشود نقد سخن از دگری / این نه مالیست که میراث باولاد رسد

از خوش سخنی دل کسی ریش نشد / با خوش سخنان کسی بد اندیش نشد

گنجی است کلام خوش که بخشنده آن / هرچند کرم نمود درویش نشد

باز هم فیض در بر سخن است / مغز اسرار در سر سخن است

نیست بیرون زبان خامه ز کام / تشنهٔ آب گوهر سخن است

رنج ظاهر عیش باطن چون حنا داریم ما / مرد معنی در میان رنج شادیها کند

در سخن مخفی شدم مانند بو در برگ گل / میل دیدن هر که دارد در سخن بیند مرا

کند غرق ندامت طبع صاف من لآلی را / زند تا خون بدل هر مصرع شوخم هلالی را

مرشدی اهل سخن را جز صفای سینه نیست / درس طوطی را کتابی به از آئینه نیست

غنیمت است اسباب کمال انچه افزون نیست / غیر مجموعهٔ شعر [illegible] و در آن هم سخن است

[illegible] بود از نعمت معنی بدن ما / مانند کتاب از نعمت سخن جز [illegible] ما

بسم الله که هر نکته شعری نکو جواب / موزون چرا ست انچه بقرآن مقدم است

تا سواد سخن داغ ز حسن سخن است / انتقام پدر از خصم پسر می گیرد

نظر کرد نیکان در جهان کهن / سخن زید باقی و باقی سخن

سخن طعنه ای منشور معانیست / طلسم گنجهای نکته دانیست

بصورت گرچه در ظلمت نهانست / بمعنی آب حیوان را روانست

بیان را از وجود او ثبات است / حیات است و حیات است و حیات است

[illegible] بی اشتباه است / سکوت مرده هم گویا گواه است

خطا بود بر پشت زانو صفحه نقش پا / جز سخن دیگر نمی ماند پس از مردن نشان

تا سخن در هر مذاقی میکند کار دگر / از نسیمی گل پریشان غنچه خندان میشود

یک حرف خوب پیش من و یک کتاب شعر / یک گل ز دست یار به از بوستان گل

[illegible] سخن [illegible] بباید [illegible] گفتن / [illegible] گنگی بود به از گفتن

تا سخن سوی لب از جان رسد / جان بلب مرد سخندان رسد

[illegible] آرایش دیگر گرفت / خندهٔ دندان نما زلف سخن را شانه کرد

[illegible] گوی که روشن رای خواند شعر خویش / [illegible] شب مانند خرج آن زر دزدیده را

[illegible] کساد متاعی که باشد آب [illegible] / [illegible] آبرو [illegible] باید

[illegible] اگر بزم خیالم غم نیست / [illegible] شمعیست که در عالم نیست

[illegible] بیت شاعر عطا [illegible] / [illegible] باشد کی فروشد خانه را

[illegible] بصد خون جگر مطلع ما / لب زخم است بهم آمدن مصرع ما

[illegible] کینه با اهل سخن بنید زبان / زانکه ماند خوب و زشت خلق زایشان بر زبان

[illegible] ایشان فرقه را نیست با هم یکدلی / مدعی را از تو [illegible] گردد این معنی عیان

نه بهرجا [illegible] با خود خیال کرد مضمون شد / نه هر کس مصرعی چون سرو موزون کرد موزون شد

چه لازم تنگ گیرد آسمان را باب معنی را شکنج ابهام مضمون که نتوان بست بس باشد

غم معاش کند پست فکر شاعر را تلاش دانه نشاند بخاک طایر را

مصاحب حرف نکو عمر فراوان دارد قول مردان همانست سخن جان دارد

شروع وادی ایمن آثار اشعاع مطلع حسن هوشربای قاصی و دانی

خوش آن دم که در بزمگاه قدم نی بود بی نشان کیف و کم

منزه ز اندیشهٔ حادثات مبرا ز دور غبار جهات

نه ابروی موجش اشارت فروش نه چشم حبابش تحیر بدوش

دران بزم محو تجلی امکان نه از واجب و نی ز ممکن نشان

منزه چراغ شبستان او مقدس بهار گلستان او

بمیخانهٔ غیب لاهوت و مست بهم ساقی و باده و می پرست

که آمد خم واحدیت بجوش بمستان صلا زد بگلبانگ نوش

ز صد سینه یک آرزو جوش کرد یک آهنگ منزل بصد گوش کرد

محیطی شد از جوش خود ناشکیب ز امواج افگنده دام فریب

مرتب شد از لای خم وجود ببزم تجلی ظروف شهود

ز مرآت اشکال برخاست زنگ عیان شد ز هر شکل صد موج رنگ

همه در تمنای کسب کمال همه حیرت اندوز بزم وصال

نصیبی ازین می بآدم رسید ز جیب خمار عدم سر کشید

صبوحی کنان تا نظر کرد باز بالحمدلله شد آهنگ ساز

چو ادریس شد سرخوش از جام فیض شنید از لب جام پیغام فیض

چو از لوح دل نقش اوهام رفت لب ساغرش درس توحید گفت

ز شوق تماشای حسن قدیم بباغ جنان شد چو شبنم مقیم

ازان باده چون نوح شد کامیاب جهان دید کشتی چو موج سراب

بطوفان حیرت فزای خطیر همان کشتی می شدش دستگیر

چو یونس ازین نشئه آگاه شد ز کام نهنگش الم سربگاه شد

…ست گرمی نشاء لاهوت — چو خورشید جا کرد در برج حوت

…میخانهٔ معرفت زین سبیل — چو انتقا و نوبت بجام خلیل

…از شور و نقاب … یافت — ز کیفیت آن گلبن سبز تا قامت

…زان می که بر عالم آشوب ریخت — چه در ساغر دور یعقوب ریخت

…سیدی بچشم ترش جا گرفت — کفی پرده بر روی دریا گرفت

…چون باده رنگ گلزار … — چو در ساغر یوسف جلوه کرد

…لیخا که از دست بر دامنش — همان برق بود آفت خرمنش

…چو داود از این باده آمد بجوش — دلی یافت چون چشم زمزم خروش

…از نغمه آهنگ مستی گرفت — صدا از نیش جام مستی گرفت

…سلیمان کزین آرزو یافت کام — نگین باده و خاتمش گشت جام

…زین رفعت کوکب بخت [illegible] او — بروی هوا مسکن تخت او

…ایوب کز جرعه ساغر رسید — می راحت از آب گستر رسید

…یش گشت چون غنچه در پرده خون — ندا داز لب شکوه آهی برون

چو دوران عرفان بموسی رسید — می شور شوقش بمینا رسید

…نمود از گل جلوهٔ آن شراب — کفش مجلس ساغر آفتاب

مسیحا کز آن باده بوی گرفت — وزان جام عیش آبروی گرفت

…بیان تا بکشف معانی گشود — چو موج می احیای موتی نمود

…دمی کاو پیاله حسنت شراب ریخت — دردی که ماند در قدح آفتاب ریخت

شوخی حسن ترا نازم که از موج صفا — خاک در پیراهن آب گهر می افکند

در گلشن حسن تو بهنگام تماشا — نظاره ز چیدن مژگان گله دارد

دامان نگه تنگ گل حسن تو بسیار — گلچین بهار تو ز دامان گله دارد

…سرو را سرسبز و قمری را کند خاکستری — جلوهٔ حسن تو یکجا آب و یکجا آتش است

ازبت پرست وقت تماشای حسن او — حرفی بجز [illegible] نام خدا نشنود کسی

حسن مرا با تو سنجیدم بمیزان قیاس — پله سر بر فلک رفت و تو ماندی بر زمین

برق تجلی پرده حسن حجابش را — ید بیضا هم از رخ بر نمی دارد نقابش را

اینچنین حسنی که دارد بهر دیدنش / میشود آئینه عینک دیده مثقال را

ز فیض حسن تو شد عالم آنچنان سیراب / که میتوان ز گل کاغذی گلاب گرفت

نور مشرق ازل در دلم دیار افتاد / عکس خورشید در آئینه دیوار افتاد

ای برق جمالت سبزه … دلها / برنگ آتش تر رونق پیمانه دلها

پنهان از … تو حسنت خیالم گشته نوانی / که مهتاب شبستان بود خواب پریشانم

نگین ساز زبان خامهٔ فصاحت مضمون اشعار ترقلان

یک سبزه ای ملک نبود در تمام هند / گویا که سبزه را نمک آب داده اند

حسن بران که لب آبدار چون گوهر / بچهره از جگر عاشقان برشته تر اند

حسن … گون اگر صاحب نباشد لطف / رخت بیرون از بهشت جاودانی میکشم

… دل … گل … / سینه ام پاک شده از رخ گندم گونش

گرچه … است … کفر / کعبه ام رنگ دیده اسلام توست

ملاحت تو گوا … شور … / کز بی نمکی … سرشتند خاک آدم را

بحسن صندلی … زاده ام … / ندانستم که حسن صندلی هم دردسر گردد

شکسته رنگی من با طبیب جنگ است / علاج درد سرم حسن صندلی نیست

اصحاب دل که دوش بدوش فرشته اند / یکسر کباب کردهٔ حسن برشته اند

… از نکهت حسن رنگ … کار / چون لاله داغ آتش حسن برشته ایم

ز شوق حسن گندم گون او چون خوشه گندم / دلی خالی بزیر پیرهن چون … پنهان دارم

در سیاهی تو صد نور نهان می بینم / قصه کوته شب امید مرا روز توئی

خاکسترم زیر دهٔ فانوس … ریختند / تا رنگ شعله خانه حسن تو ریختند

نازم بمصرف نمک شور … بختیم / حسن برشته دل و جانم کباب کرد

ملاحت بیش ازین در عالم امکان نباشد / خیالت سیکند در دیدهٔ مردم نمکسائی

حسن سبز آفت جان بود ندانستم / دام در سبزه نهان بود ندانستم

ماه هر چند خوش آینده نباشد در روز / حسن مهتابی دلدار تماشا دارد

کتان بجلوهٔ مهتاب جان نثار کند / نمرده است گر حسن نمی رنگ ترا

اگر گندم گون دوری نگذاشت سر عقل و هوش خرمنم را سوخت این گندم نمائی جو فروش

کسی کو مبتلای حسن گندم گون نگردد ... بهشت عاشقی آدم نشد

که گندم از بهشت آدم اگر بیرون فکند ... دیده ... بیرون ...

از کف ربای خامهٔ معانی نگار اشعار در دست کشیدن عجز موزون مصوّر

صورت کشید تو چو آفریده خدا ترا کشیده دو دست از قلم کشیده خدا

مصور که شبیه ترا کشید تصویر ز خامه اش همه انگشت در دهان ماند

ز مصور صورت آن داستان چه اکشید حیرت دارم که از رشک چسان خود نکشید

مصور ازل از روح صورتی می‌خواست مثال قد ترا کشید و ... راست

ز تصویر ترا مصور دیگر چنین آرزو بست چنین صورت و صورت بستن آرزو

نقاش که دو دست را کشید جلوهٔ دوست زان دست و قلم ... دست

نقش همه عمر زندگی عاشق را زان که نمیرد انکه نگارش با اوست

نوخیز نظیرش نشنیده است کسی در گلشن از گلی نچیده است کسی

آدم چو بخدمتش تمنای شبیه گفتا که شبیه من ندیده است کسی

... حسن جهانگیرش را کلک نقاش کشد سرت تصویرش را

... که نقش جمال تو کشید موی قلم کند مژه آفتاب را

... نیست نقاش تصویر کسی کشیده باشی

... آن حسن جهانگیر شود کلک ما ... مژه دیده بتصویر شود

دست کش نقاش ز ابروی نگار صدمهٔ تیغ جفا خواهد کشید

ورد زبان عشاق ناکام اشعار صفت نام دلارام

خندید غنچهٔ دهن از ذکرت ای صنم نام مبارک تو نسیم بهار بود

نام تو بر دم و زدم آتش بجان خویش ... آتشم چو شمع ز دست زبان خویش

چنان لبریز ذکر نام جانان شد لب خشکم ۱ که گر بوسم لب لعلش نگین نام او گردد

نام تو سر دفتر معنیست رقم را بر فرد بیان سجده ضرورست قلم را

قلمی کاشی / ملا ... / میرزا طاهر علی ...

حالتم باد از تسبیح ذکرش کی است — هر که نامش بر زبان آرد دهد دشنام مرا
گرچه تکلیفم بیان سنگ خوردن بود — چون نگین گویا کند نامش سراپا مرا
قلم بنوشت نامش ز دستم افتاد — بجای نامه برد هوش ما کبوتر ما
رابطه تا قیامت نقش دل آمد نامش — معتبر محضر شهادت ما ست

حیران ما ز چشم تماشا اشعار صفت سراپا

طاهر / نظیری / ... / میرزا ... / ظهوری / میرزا طاهر علی ... در سراپای ...

کرشمه نازک و لب نازک و سخن نازک — ز فرق تا بقدم همچو طبع من نازک
ز پای تا بسرش هر کجا که می نگرم — کرشمه دامن دل میکشد که جا اینجاست
درخشنده گوهریست سراپا چه عیب — در گوش او اگر نبود گوشواره
رخ را بماه کردن ست این — لب را بکبتا که لعل میگون است این
سرا قدمت یکی دگر خوبتر است — سبحان الله چه شکل موزون است این
نگارا همه گیرم بجای تو خوب است — بنازم که سر تا بپای تو خوب است
چون سراپای تو مردم دیده — گشت حیران و سراپا نشناخت

قصائد صوفی مشربه بعنوان اشعار چند غزل و مثنوی و سراپای لطافت مشحون

عارف

دران فرصت که بودی بود نابود — خدا بود و خدا بود و خدا بود
ز نور خویش نوری جلوه گر ساخت — بران شمع محبت پرتو انداخت
چنین ظاهر کند عارف که آن نور — بمحبوبی محمد گشت منظور
رخش رخشان چو ماه چارده بود — بخوبی آفتابش خاک ره بود
زهی زان روی گندم گون و روشن — مخالف را زدی آتش بخرمن
جبین دلگشای او گشاده — نشان از صفحهٔ خورشید داده
کمان ابروش بودی کشیده — کمان ابرو کسی چون او ندیده
دو ابرو سر بسر آورده نزدیک — دراز و دلکش و مشکین و باریک
رگی بودش میان هر دو ابروی — که ظاهر میشدی اندر تندی خوی
سواد چشم مستش بود طوسی — مدامش سرمه کردی خاک بوسی

در مهر اباقی آنحضرت

در صفت [illegible]

[illegible] چشم آن سرو گل‌اندام   [illegible] وادی [illegible] باد [illegible]

[illegible] چشم [illegible] دیدی [illegible] خواب [illegible]   که بودی گوشه چشمی [illegible] و بس

[illegible] چشم [illegible]   [illegible] نظر [illegible] بود [illegible]

[illegible] هرگز گشاده   زبانی [illegible] گو [illegible] بسته

[illegible] مدام [illegible] افسانه [illegible]   [illegible] ولی [illegible] خط [illegible]

[illegible] آلوده   [illegible] زبان [illegible] دود

[illegible] داشت اندر عظم [illegible]   [illegible] اوج [illegible]

[illegible] بلندی داشت انسان   که بود [illegible]

[illegible] غنچه تنگی [illegible] داشت   ولی [illegible] تنگان سخن داشت

[illegible] آن لعل [illegible] بار   ولی بود اندک [illegible] بسیار

[illegible] بود [illegible] شکر بود   ز گفتارش جهانی [illegible] بود

[illegible] غنچه دیدی [illegible]   محل خنده [illegible] تبسم

[illegible] خندیدی آن سرو سرافراز   [illegible] کو خنده او [illegible] آواز

[illegible] سنجیده و آهسته گفتی   [illegible] گوهر سیراب [illegible] سفتی

[illegible] در بحر و بر بود   ولیکن اندک از هم دورتر بود

[illegible] سر او بود چندان   که بود [illegible] از سربلندان

[illegible] چین زان نای گردان   که نتوان آنچنان تصویر کردن

[illegible] گردن که شاهان [illegible]   [illegible] در طوق تسلیم

[illegible] بود موتا [illegible] گوش   رسیدی گر کشیدی تا سر دوش

[illegible] آهوی مشکین   [illegible] همچون نافه چین

[illegible] آفتابی بود [illegible]   نباید سایه از خورشید جستن

[illegible] سایه ز اعجاز ایزد پاک   که بود افسوس و حیف آن سایه بر خاک

[illegible] بود اندامش [illegible]   همه صافی ز نور ماه و خور [illegible]

[illegible] این و آن لطف تن او   [illegible] ظاهر شد از پیراهن او

تعالی الله زهی پاکیزه اندام   که پیشش خاک بودی نقره خام

چنین قفه پاکیزه گوهر — شکم با سینه اش بودی برابر
ز موی همچو عنبر لیک کم و کاهست — خطی بر سینه بودش چون الف راست
کشیده آن الف از پای تا ناف — در آن پیدا همه از قاف تا قاف
کتف و پشتش مو بر دوش و بازو — نروید گرچه از برگ سمن مو
مانند بهای صد مشک گرچه بود است — ولی بوی که از وی نافه سود است
بزرگی در سر هر استخوان داشت — بزرگی بزرگان جهان داشت
بزرگی اندکی در ساعدش بود — ولیکن در نظر بسیار خوش بود
کف دستش کشاده بود و ساده — چنین دستی بود دست کشاده
کف آن دست خود چون نازنین بود — چو برگ تازه گل بی نقش چین بود
اگر کف باز کردی ریختی آب — که غلطان میشدی چون در نایاب
چو بالا داشت دست از ما سوی الله — بخوبی گوی برد از بیضهٔ ماه
دراز انگشت او مثل قلم بود — الف سان در همه عالم علم بود
میان کتف به والیده آن دوش — که بالیدی ز دیدن صاحب هوش
میان هر دو شانه داشت خاتم — آن خاتم همه او را مسلم
چه نیکو گفت عبدالله مشهور — در معنی که گورش باد پر نور
نبوت را تو گویی آن نامه در مشت — که از تعظیم دارد مهر در پشت
سهی سرو روانش معتدل بود — الف سان در میان جان و دل بود
همه بالا بلندان همره راه — بپیش قامتش بودند کوتاه
برین شان برهمه بودن فزون از — نباشد در حقیقت غیر اعجاز
به جانب توجه مینمودی — چو نرگس چشم و سر در پیش بودی
هر سو رفتی آن سرخیل درگاه — باستعجال تکلف بود طی راه
برفتن آنچنان بودی نمایان — که از بالا همی آمد بپایان
چنین باشد رسول حق تعالی — که آمد خلق را او زیب بالا
کف دست و کف پا داشت فربه — بهمواری و لطف از یکدگر به
بپاکی همچو نور چشم مردم — به نرمی و لطافت به ز قاقم

سراپای معشوق از نهری

حد لعت ...

کف پایش بعزت آسمان سای | ز روی گل نکوتر پشت آن پای

قدمهایش که زو گردون سرافراشت | شنیدم گوشت اندک بر عقب داشت

زمین کز مقدم او یافت اعزاز | ز ... [illegible] پایش سرافراز

کف پایش عجب بود چند ... | که نقش پا ... خوبی و خندان

به اقلیم سخن باشد مساحت | بود لازم همه ... [illegible]

... ران رخ چو ماه و آشنا ... | عرق خوشبوتر از مشک و گلابش

ز بطن حق مصور گشته جامه | غذای هر سر مویش ... [illegible]

کشیده اللحیه بود آن جوهر فرد | ولی از هر طرف ... صلاح میکرد

که بسیار بود شش عنبر تر | کرا عنبر بود بسیار ... [illegible]

یکی گوید که طولش بود یک مشت | یکی گوید که یک مشت و دو انگشت

صفائی نقره بود انگشتریش | رقم کرده مه ... اندر نگینیش

نخستین اسم در پایان محمد | رسول اندر میان هر دو آمد

بخوان ... [illegible] شکل و شمائل | درود ولی نهایت از ... دل

زبانت پاک و شیرین حرکات | جلوهٔ ناز تو چون آب حیات

وه چه جلوه رم آهوی ختن | موج ... شهپر طاوس چمن

دل ز کف داده ... سروت شمشاد | بندهٔ قد تو سرو آزاد

وه چه قد صبحت ارباب کرم | شاخ گل سرو روان نخل ارم

... [illegible] شب موی سیاه | رخ ... گشته سودا چو ماه

وه چه ... از ان رو میلی | کز سیه ... [illegible] محملی

مانده ... [illegible] تو از آب حیات | جدولی کرده روان در ظلمات

وه چه ... کلک تقدیر | جدول نقره و عنبر تحریر

آمده تا کمر زلف ... بند | خم بخم حلقه بحلقه چو کمند

وه چه حلقه سیه سر زلف چو خم | همه سر رشتهٔ بیداد و ستم

... از خم گیسوی رسا | هر قدم خاک نشین سلسلها

وه چه گیسوی ... آه چه ... | موج عنبر شده ناش گیسو

از نهر طالب

موج حسنت بجبین روشن برش
چه جبین سوی چمن چادرها
از دو ابروی سیه بر خورشید
وه چه ابرو و کجکی ناز کمان
چشم نیم باز غمزه ابرو ما
به اشارات سخن گفتن باز
گرد دنباله ابروی رسا
وه چه دنباله سر تیغ ستم
وه چه رخسار و خال افسون
گل رخسار و اتش افروخته
جام پیشانیت از حسن کمال
وه چه جام و چه جبین مطلع نجم
چون گشتی و همه ابروی رنگ
وه چه و همه نکهت بر ...
چشم مست تو ... بادام
وه چه چشم آفت دل دام غزال
گمشت بار م خیل ... تو
چه نگه ... صهبای دو نگ
وه چه چار ... سوی تماشا ناز
گردش چشم تو چون ... سیه
می خورد ... نگاه تو قسم
چه ... خامه تصویر پر
بست بر گشتن مژگان سیاه
وه چه برگشته مژه چنگل باز
مژه شوخ تو گر است چنان

جوهر حسن تو آینه زده بر ... ش
آشنا عرق شرم و حیا
نگه مست تو شوخی کرشمه
کرده بسته زه از رشته جان
از اشارات دو ابروت ... شفا
شیخ بیت الغزل گلشن راز
یا ناوک تو سر گوشه‌ها
سرمه چشم غزالان حرم
مه تابنده صباح تو ...
بلبل از آتش تو سوخته
گشته ابریز ... غنچه و لال
این جبین دم صبح و شب قدر
طوطی ... از شور بال گشا
بسته شمشیر کج سیه غلاف
سر و اکرده ... بادام
وحشی آهوی نگه بر دنبال
می کند کار مستان جادو
جذبه مستان تیر خدنگ
جلوه گر خیل عروسان طراز
گر کمین نگر ... نگاه بهم
گر زند آن صف مژگان برهم
بال مرغ نگه عشوه کرے
اثر رجعت افسون نگاه
نعل وارون نگاه همه ناز
که نگه تیز گران خیزد از آن

ده چه گیسو [illegible] افسون افسون [illegible]
[illegible] نگار [illegible]
چه [illegible] آشوب چشم
[illegible]
ده چه [illegible] خط [illegible]
[illegible] گلگون [illegible] ای مایهٔ ناز
ده چه گلگون [illegible] گل [illegible]
خال [illegible]
ده چه خال [illegible]
[illegible]
ده نمک مایهٔ [illegible] جان
[illegible]
[illegible] عشاق [illegible]
ده چه گوش و چه بناگوش [illegible]
چه بناگوش [illegible]
[illegible]
ده چه [illegible]
غنچه [illegible] دهنت با صد تنگ
ده چه غنچه دهن حلقهٔ میم
ای لب [illegible] شکر خند
ده چه لب لعل بدخشان گل تر
از [illegible] جو نسیم گلگشن
چه [illegible] جان
لب و دندان تو آمد [illegible]
ده چه دندان و چه لب گشته پدید

[illegible]
[illegible]
از دو [illegible]
[illegible]
مژه‌های تو [illegible] است [illegible]
[illegible]
[illegible]
انتها [illegible]
لعل [illegible] چشم مست [illegible]
لب نمک [illegible]
شود دیوانهٔ عشق [illegible]
از بر [illegible]
از بناگوش تو صبح امید
[illegible] برگ گل تر
برگزیدان شگوفه [illegible] چمن
[illegible]
[illegible] برگ گل [illegible] بو
ده [illegible] شاخ شود [illegible] برگ
دل عاشق صدف [illegible] تبسم
دل و جان برده [illegible] از قند
مشرق صبح تبسم [illegible]
ریزد امروز [illegible] سخن
برگ لاله شده [illegible] غنچه [illegible]
درج لعلی که بود [illegible]
شفق صبح که روز امید

سخنی زان لب پر شکر خند   ریزه قند که ریزد از قند

به سخن گوهر غلطان ناطقان   در چمن موسم گل گلریزان

از تنزل کرده آواز تو بود   از [illegible] الحان داود

چه صدا [illegible] میانه [illegible]   قوت جان چاشنی عمر دراز

نمکین خنده‌ها اثر خوب سرشت   نوشخند از قهقههٔ کبک بهشت

وه چه خنده اثر [illegible] حسن زین   قلقل شیشهٔ آب شیرین

تبسم چو [illegible] لب شیرین   قندپاره ز ثریا [illegible] مین

چه تبسم علاج دل زار   شد طباشیر [illegible] نثار

بوسه از [illegible] مرغ چمن است   در سحر [illegible] دهن [illegible]

وه چه بوسه می جوشیده [illegible]   شغل شفتالوی نسرین پیوند

ذقنت با [illegible] افشر [illegible]   از میان گوی لطافت [illegible]

چه ذقن قطره [illegible] بچکد   کاش مهری به لب آن زا بچکد

قطرهٔ آب دران چاه ذقن   [illegible] چو سهیلی ز یمن

وه چه چاه و چه ذقن از دندان   ماند بر سیب تر [illegible] نشان

در ذقن غبغب از موج زلال   [illegible] اگر افکند هلال

وه چه غبغب بهوای بر و دوش   باز کرده است نزاکت آغوش

از خم تار دو زلف چو رسن   پر چلیپاست بپای گردن

وه چه گردن سر فوارهٔ نور   دستهٔ آئینه دست بلور

چونکه از ناز کشائی آغوش   طاق محراب بود سجده فروش

وه چه آغوش وصال احباب   عاشقی‌های در ایام شباب

نازکی بسکه ترا در بدن است   پیرهن بار دل دوش و تن است

وه چه تن بجته بوی گلاب   [illegible] رنگ بهار مهتاب

نرمی از بس بتنت یافته راه   لغزد از نرمی ره پای نگاه

وه چه نرمی چه تن ابریشم   مخمل ترک پر قو قاقم

بسکه باشد بطراوت بدنت   میچکد آب لطافت ز تنت

[illegible] گل شبنم [illegible] شد | مغز [illegible] عاشق [illegible]
[illegible] کند [illegible] م | [illegible] نجت [illegible]
[illegible] مشک [illegible] | [illegible] صبا [illegible] گلشن [illegible]
[illegible] چون [illegible] | لعل شد [illegible]
[illegible] ندارد [illegible] | آسمان [illegible] شده ثابت سیار
[illegible] چران [illegible] | صبح [illegible] چاک گریبان [illegible]
[illegible] چاک آیینه روی بهار | [illegible] باغ [illegible] گلزار
از غم [illegible] شبک [illegible] | [illegible] دو [illegible]
[illegible] سینه [illegible] زلال [illegible] | لعل [illegible] گشته [illegible] بسته [illegible]
[illegible] گویند [illegible] بار | قدرت [illegible] پستان [illegible]
[illegible] پستان [illegible] سیماب | [illegible] لطافت [illegible] حباب
[illegible] ماهی دریای صفاست | [illegible] لطافت [illegible]
[illegible] شبستان [illegible] | [illegible] افروخته شمع کافور
[illegible] بسته [illegible] | خوانده [illegible] ناله عشاق [illegible]
[illegible] پنجه [illegible] | شانه [illegible] زلف [illegible]
[illegible] نازک [illegible] بست | پشت دست [illegible]
[illegible] پشت [illegible] دست [illegible] حنا | [illegible] طلا
[illegible] | [illegible] رخساره او [illegible]
[illegible] پرواز [illegible] | [illegible] هلال [illegible] از [illegible]
[illegible] چنان | که نگنجد [illegible] موی [illegible]
[illegible] کرد دیگر هیچ | [illegible] نظر دیگر [illegible]
[illegible] کرده سیب [illegible] است | [illegible] گل نسترن است
[illegible] دست قضا [illegible] | سوده صندل [illegible] کرده خمیر
[illegible] | [illegible] زلال [illegible]
[illegible] حلقه چشم [illegible] | [illegible] شاخ گل عنبر [illegible]

سراپای معشوق از فایق

صدایت

[illegible] موی میان [illegible] است — یک [illegible] یاسمن مهتاب است

[illegible] دو [illegible] — می [illegible] ناش نرم

[illegible] بعین [illegible] — [illegible] افتاده [illegible]

[illegible] — [illegible] گوشش بلور

[illegible] از [illegible] ناخنش [illegible] — [illegible] است [illegible]

[illegible] ساق از گل [illegible] — دست [illegible]

[illegible] تا [illegible] دارد — در لطافت [illegible]

[illegible] کف [illegible] یا — برگ گل آیینه تا [illegible]

[illegible] مسفر [illegible] است — گر چه [illegible] نتواند [illegible] خاست

[illegible] — قالب چشم [illegible] ان

[illegible] تا [illegible] — عضو عضوت بود از هم خوشتر

[illegible] نکو [illegible] است — کی توان گفت که این بهتر ازین است

[illegible] تا [illegible] — [illegible] خوشش تو [illegible] ان

[illegible] تو [illegible] تا — [illegible] ات فرستاد [illegible] خدا

[illegible] بالای تو [illegible] سرو [illegible] — نازنینی عشوه [illegible] سیف [illegible]

[illegible] سرو [illegible] — شمع [illegible] شمع تجلی [illegible] سرو [illegible] خرامان

[illegible] — خوش [illegible] پری [illegible] صورت [illegible]

قامت [illegible] جلوه [illegible] — [illegible] شوخی [illegible] ناز و ادا [illegible] ساران

[illegible] باریک [illegible] موی — خط [illegible] صبح تو گویی [illegible] شب [illegible] انگشت [illegible]

[illegible] سیاهی [illegible] صبح — [illegible] است [illegible] ریحان

[illegible] بود سواد شام [illegible] — [illegible] ظلمت چشمه حیوان

حلقه زلف و حلقه گیسو [illegible] دام [illegible] — [illegible] دل های [illegible]

[illegible] صحف خوبی شکل خطوطش [illegible] — صورت [illegible] چشم [illegible] حافظ قرآن

چشم [illegible] ترک [illegible] مژگان [illegible] خونین — [illegible] قاتل عالم خنجر تیزش [illegible] مژگان

گوش [illegible] زهره [illegible] حلقه گوشش [illegible] — سلک لآلی عقد ثریا [illegible] گوشش صبح بهاران

حدیقه ۱

[illegible] گلگون [illegible] احوال نالان داغ سیاهش
[illegible] لعل لب او نازک و نمکین همچو برگ گل
[illegible] دندان قطرهٔ شبنم [illegible] تبسم آئینه [illegible]
[illegible] نمک مستی [illegible] سلسله [illegible]
[illegible] زنخ [illegible] دو طرف و حلقه [illegible]
[illegible] غبغب [illegible] آبی آمده [illegible]
[illegible] گردن خون تمنا
[illegible] صفا مخمور صفای لوح [illegible]
[illegible] پستان [illegible] نمک ریز [illegible]
[illegible] ساعد [illegible]
[illegible] شعلهٔ آتش [illegible]
[illegible] سینه عرش [illegible]
[illegible] تجلی آئینه [illegible]
[illegible] معشوقه [illegible] گلبن خوبی
[illegible] زیر کمر آن سرو [illegible]
[illegible] نهان [illegible] عصمت
[illegible] آسمانی [illegible] خامهٔ [illegible]
[illegible] صورت [illegible] چشم [illegible]
[illegible] روشن [illegible] خوبی [illegible] صفا [illegible]
ساق [illegible] قدم گلدستهٔ تازه
ساق [illegible] حسن [illegible] برنجن انگشته [illegible]
[illegible] لطافت تا [illegible] وقف نزاکت
بحر عجیب و شعر عجیب و معنی هر یک شعر عجیب است
تعریف قد آن نازپرور
بود قدش الف در راست خیزی

سراپای معشوق از باقر

[illegible] نرگس [illegible] غنچهٔ خندان
[illegible] مسیحا [illegible]
[illegible] شبنم عکس شعاع [illegible]
[illegible] شاهد خوبان
[illegible]
[illegible]
[illegible] سعادت [illegible] غلامی [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] برگ گل [illegible]
قامتم صبح [illegible] گریبان
[illegible] شگفته [illegible] گلستان
[illegible] صفا [illegible]
[illegible] نسبت عضا گشت عیان [illegible]
[illegible] لوح [illegible]
[illegible] باشد [illegible]
آئینه [illegible] صفا [illegible]
[illegible] صفا [illegible]
وقت خرامش [illegible] دشت [illegible]
ز آتش [illegible] گرم [illegible] جولان
باش [illegible] فائق خوش گو وصف سراپا [illegible]
قلم می باید از شاخ صنوبر
پیش شاخ گل در سجده ریزی

[illegible]

معشوق ... [illegible]

[illegible] بحث ... [illegible] — [illegible]

[illegible] ... [illegible] — [illegible]

[illegible] توصیف آن [illegible] — [illegible]

[illegible] ... ولا [illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible] ... گردد

[illegible] — [illegible]

[illegible] ... دوست — [illegible] ... دوست

[illegible] ... طاق — [illegible] ... ق

[illegible] — [illegible] ... خنجر

[illegible] ... ل — [illegible]

[illegible] چشم [illegible] — [illegible] چشم [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] ... گوش — [illegible] ... گوش

[illegible] ... گوش — [illegible] ... آن گوش

[illegible] — [illegible] ... مسطور

[illegible] چشم آن [illegible] — عصای [illegible] اندر [illegible]

[illegible] — قلم [illegible] گردید

[illegible] آیینه [illegible] صفا — [illegible] زنگ غم را

[illegible] — [illegible] از مردم خوبان [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] ... نگذاشت — [illegible] ... نشست

[illegible] ... بیا کم — [illegible] ... کم

[illegible] — [illegible] ... افشان

[illegible] زبان [illegible] — زبان [illegible] گل گردد [illegible]

[illegible] ا

[illegible] شعله آتش زن جان [illegible] … بنجه نگینش [illegible] دل [illegible]

[illegible] آن [illegible] گردید [illegible] مسطور … [illegible] گلشن جاده و آب آن [illegible]

[illegible] او جان و دل [illegible] کند … بزاران [illegible] ماند

[illegible] آن غیرت [illegible] حور … شور مینای [illegible]

[illegible] صفا [illegible] … تقلقل نغمه و [illegible]

[illegible] ما [illegible] آغوش … [illegible] گردید [illegible]

[illegible] دوش [illegible] … کشد [illegible] آغوشش

[illegible] … بمیدان سخن [illegible]

[illegible] دلبر [illegible] … [illegible] جان [illegible]

[illegible] صفا [illegible] … صفا [illegible] کلام [illegible]

[illegible] گلهای خوبی … نهان [illegible] آستین شاخی ز طوبی

[illegible] رنگین آشنا شد … [illegible] من [illegible] شاخ حنا شد

[illegible] بر [illegible] دل … شود دل را ازین رو داغ حاصل

[illegible] انگشت حنا بست … قلم با شاخ مرجان است همدست

[illegible] زوست [illegible] … کلید قفل دلهای [illegible]

[illegible] آن نازنین دست … دوات از [illegible] از [illegible]

[illegible] ناخن [illegible] … بود [illegible] عشاق زین رو

[illegible] سینه صاف … ورق گردید چون آئینه صاف

[illegible] تا سینه [illegible] … ز زنگ آئینه شد [illegible] سیه رو

[illegible] دو پستان سخت مشکل … رسا خود نیست دست فکرت [illegible]

[illegible] پستان [illegible] صفا [illegible] دریاب … بهار [illegible] مهتاب

[illegible] شکم در خاطر افتاد … که از لطف کلام من صفا داد

[illegible] آن شکم صبح صفا [illegible] … گریبان چاک گرد از [illegible]

[illegible] حرف ناف آن یار … دوات از چشم خوبانست درکار

[illegible] شکم نافش هویداست … که چشم عشق بر حسن شکم واست

سراپای معشوق جوهر

[illegible] کمر [illegible] است

[illegible] قیامت

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شاخ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

مستان یا سلسلهٔ مو [illegible]

[illegible] یا ماه [illegible]

[illegible]

[illegible] یا طاق [illegible] میکده

[illegible] یا [illegible]

[illegible] یا [illegible]

[illegible] یا [illegible]

شعلهٔ جانسوز یا برق [illegible] یا تیغ [illegible]

[illegible] نقطه [illegible] است

[illegible] نقطه [illegible] است

[illegible]

[illegible] قلم است

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] گل [illegible]

[illegible]

[illegible] است

[illegible] شاخ [illegible]

[illegible] دوست

[illegible] حرف [illegible]

[illegible] لعل [illegible]

فتنهٔ روز قیامت یا قد رعناست این

زلف پیچان یا رگ جان یا شب یلداست این

یا طناب عنبرین یا دام یا سوداست این

[illegible] یا صبح شب [illegible] است این

صبح صادق یا فروزان مهر یا سیماست این

رشتهٔ جان یا رگ گل یا خط بیضاست این

کشتی می یا کمان یا ابروی زیباست این

خال یا در گوشهٔ ابروی [illegible] است این

تیر یا نوک سنان یا موزن عیسیست این

راز رنگی یا فسون یا ساغر صهباست این

تیر ناوک یا نگاه شوخ بی پرواست این

[illegible] است [illegible] خورشید یا [illegible] — غنچه [illegible] بود یا [illegible] است این
[illegible] یا آفتاب روز حشر — برق کوه طور یا روی جهان آراست این
[illegible] است یا طاوس گلزار بهشت — [illegible] صبح است یا خال رخ زیباست این
[illegible] یا [illegible] ما — چشمهٔ آب بقا یا لعل جان افزاست این
[illegible] یا شیشهٔ [illegible] — [illegible] یا شربت عناب [illegible] است این
[illegible] یا حباب [illegible] — عقد دندان تو یا سلک ثریاست این
[illegible] است یا [illegible] — [illegible] یا غنچهٔ گلهاست این
[illegible] یا برگ گل یا [illegible] — یا زبان [illegible] یا طوطی گویاست این
[illegible] یا صدف [illegible] — [illegible] یا [illegible] ماه [illegible] است این
[illegible] یا [illegible] صبح [illegible] — خنده [illegible] است یا [illegible] غنچهٔ رعناست این
[illegible] است [illegible] یا [illegible] تو — نفس [illegible] یا [illegible] بلبل شیداست این
[illegible] است [illegible] بهشت — [illegible] یا بار نخل [illegible] است این
[illegible] یا [illegible] — [illegible] یا طوبا [illegible] است این
[illegible] یا [illegible] شراب — کان [illegible] است یا گوش نگار ماست این
[illegible] است یا [illegible] صبح — ماه تابان یا بناگوش صفا [illegible] است این
[illegible] است این یا گردن [illegible] — شاخ گل یا نخل [illegible] است یا میناست این
[illegible] یا لوح بلور — سینهٔ صافی تو یا آیینهٔ [illegible] است این
[illegible] یا [illegible] — یا [illegible] [illegible] است این
[illegible] یا [illegible] — [illegible] یا [illegible] حسن [illegible] است این
[illegible] یا شاخ [illegible] — شاخ مرجان یا [illegible] ساعد زیباست این
[illegible] است یا [illegible] — [illegible] یا [illegible] است این
[illegible] است [illegible] — [illegible] است یا انگشت [illegible] است این
[illegible] یا لوح صفا — یا [illegible] برگ [illegible] است این
[illegible] است یا چشمهٔ [illegible] — یا بغل [illegible] یا دیدهٔ [illegible] است این
[illegible] یا [illegible] — جام جم یا [illegible] یا [illegible] صفا [illegible] است این

[illegible] مصرع قد بست [illegible] — یا مگر مصرع [illegible] بالاست این
یا خط جام [illegible] شعاعی یا مگر — یا لب یاقوت یا مد نگاه ماست این
[illegible] — یا گل [illegible] یا نافه بو [illegible] است این
[illegible] — تو [illegible] یا سرین یا خرمن گلهاست این
[illegible] — یا گل [illegible] یا گوهر یکتاست این
[illegible] — یا بحر صفا یا صندل بویاست این
[illegible] — کاسه [illegible] یا بد [illegible] یا بیضاست این
[illegible] ساق سیمگون — شمع [illegible] یا عصای حضرت موسیست این
[illegible] کعبه یا [illegible] حمات — نافه آهوی چین یا فتنه برپاست این
[illegible] — لاله گلزار [illegible] یا نگار [illegible] یاست این
[illegible] — بوی معشوق چین یا [illegible] زیباست این
[illegible] — یا خرام ناز آن شوخ بلا بالاست این
[illegible] یا نور [illegible] — یا فروغ شمع یا عکس ماه است این
[illegible] شیرین ادا — جوهر دیوان یا وامق عذراست این

[illegible] اشعار صفت موی فرق و فرق موی

جامی
الف قش موی [illegible] — ازو تا مشک فرق ما چند ان
[illegible] — نهاده فرق نازک در میانه

[illegible]
کشیده [illegible] خط [illegible] — نمودار امید از ناامیدی
[illegible] خطا [illegible] صواب است — خط نو بر محک از سیم ناب است
نشد [illegible] کس آگاه — نبینی بر سر موی است این راه

نوری
خط [illegible] نمودار — چو خط صبح کاذب در شب تار
بچشم عقل فرق آن [illegible] — شهاب نو درخشان در دل شب
فرق تو [illegible] میان دو گیسوی مشکبار — ماه نو است در دل شب گشته آشکار
نشان فرق آن بلقیس [illegible] — چو زنار سلیمانی نمودار

حدیقه ۱

[illegible] او یقین [illegible] خاص [illegible] — [illegible] است و بالای [illegible] است
[illegible] و آیین — دو برگ [illegible] از یک شاخ [illegible]
[illegible] تنها [illegible] — میان سنبلستان جوی آ[illegible]
[illegible] سواد موی او [illegible] — چنان کز ابر [illegible] برق
[illegible] آن [illegible] تو — نشد در نیم شب پیدا [illegible]
[illegible] موی [illegible] دای [illegible] ملک — چون خط [illegible] کز [illegible]
[illegible] تیغ آفتاب — سرنوشت عاشقان با پیچ و تاب است این
[illegible] از صفت آن موست — چون کاغذ مشک [illegible] خوشبوست
[illegible] افتد گلستان فصل گل — [illegible] افتاد و [illegible] موی تو
[illegible] ظلمات یا بخت سیاه عاشقان — یا سواد لیل یا موی [illegible] است این
[illegible] مجب افتاد — [illegible] نیم شب افتاد
[illegible] — ره خضر است [illegible] ظلمات [illegible]
[illegible] شب [illegible] — از آب آفتاب [illegible] شب [illegible]
[illegible] آن دل افروز — شب تیره بود [illegible]

[illegible] ساز هندستان [illegible] صفت آرایش هر گونه موی [illegible]

[illegible] معشوقه [illegible] — دل [illegible]
[illegible] — [illegible] چون شمع [illegible]
[illegible] آن خورشید پیکر — کشیده [illegible] گو یا خط [illegible]
[illegible] — شبنم خشک [illegible] بنفشه [illegible]
[illegible] گوهر [illegible] داشت — بود ابر سفید [illegible] داشت
گل [illegible] دستار [illegible] می بینم — بهار تازه [illegible] می بینم
[illegible] یاقوت لب [illegible] — [illegible] حسن [illegible] ب نظر
دستار سیاه [illegible] باشد — زانگونه که شمع را بود دود [illegible]
[illegible] بلبل دستار گلابی شده است — آتشین اشک من از جا [illegible] شده

تذییل ۱ — ۴۸ — در صفت آرایش

گل سیه مدانه خرام بگرد قدات — می‌چکد از نگار رنگین اثرت

[illegible] چهره سرخ تو جگر خون کن گل — گردید اگر بهار به گرد سرت

بر قبش سلک گوهر بیچو انجم — تو گوئی شب در آمد در تبسم

بر گرد [illegible] دستان را — شبنم نمود راه کهکشان را

شوخی من بگوشهٔ دستار دگلدسته را — معنی رنگین بود این نکته سربسته را

اگر در انتقام یار نجم فرصتی بخشد — بقدر دل شکستنها بشکنم طرف کلاهش را

در دم سرخواهی کشیدن از هجوم بلبلان — جلوه‌گاه گل مکن آن گوشهٔ دستار را

آگاه نیستی که چه دلها شکسته است — نشاطه از شکستن طرف کلاه تو

بر دم از شرم رخش روی دگر میسازد — گل بر آن گوشهٔ دستار تماشا دارد

طرهٔ پیچیده بر عقد گوهر داده — یا دل و جان را اسیر رشتهٔ جان کرده

بهم بسته مو را الصدیج و تاب — گره داد شب را پس آفتاب

چو واگرد آن نافهٔ مشکناب — شب آمد بپابوس آفتاب

اطاعه [illegible] کامیاب — چو مد الف بر سر آفتاب

اطاعه بسر شهر پیرایه اش — هلالی است خورشید و سایه‌اش

آن جعد مسلسل که ز سر بر کمر افتاد — ما را شب یلدای قیامت بسر افتاد

سواد مکلل بگوهر می بینیم — در پهلوی شام این سحر می بینیم

یا بر [illegible] ل — غلطان همه شب شبنم تر می بینیم

سلسل جعد بر پشت گل اندام — طلسمی ساخته از عنبر خام

مرصع گوشواره گرد دستار — بخوبی چون بهار نو بگلزار

بر اطرافش گهر چیدان گرفته — که پروین عقد از گوهر گسسته

نه هلال است که بر گنبد گردان پیداست — عکس نقشیست که از طرف کله ریخته

سلک مروارید بر فرق سرش دانی که چیست — تشنگان شوق را جوئیست از آب حیات

خورشید که باشد گل روی سد چرخ — یک برگ گل از غنچهٔ آن طرف کلاه است

خم ساخته از بس تماشای تو خود را — ترسم که گل از گوشهٔ دستار تو افتد

دلم ز رشتهٔ موباف او بجان ترسد — چنانکه مار گزیده ز ریسمان ترسد

[illegible]
یک [illegible] تیغ نگه تست
[illegible] ندیدیم
[illegible] گره [illegible] ستست
[illegible] گشته [illegible] تو
[illegible] نم خورده [illegible]
[illegible] اما ان طره بگشاید
[illegible] بر سر کاکل [illegible]
[illegible] طره [illegible] روشن گشته
نیست [illegible] کاکل آن ما را
[illegible] شمع [illegible]
همین [illegible] گلبن [illegible] گلستان
دستار [illegible] شده بالای سرش
داغ عشاق جگر سوخته را تازه مکن
[illegible] باغ دلبریست
نرگس [illegible] مست [illegible]
[illegible] دستار [illegible]
چون [illegible] پیوند
[illegible] شد از نوای دلها ای صنم
[illegible] تو [illegible]
فرق [illegible] آن [illegible]
[illegible] اند
[illegible] نکوست
بسر نهاده [illegible] کلاه خوبی کج
[illegible] سر بسته [illegible]
[illegible] که [illegible] است

در صفت آرایش موی

[illegible] شمع در شکست [illegible] کلاه تست
رفته ایم از خویش و بر گرد سرش گردیده ایم
سایه ام [illegible] چون زنجیر [illegible] ست
فریاد از تطاول مشکین کمند تو
در خاک و خون طپیده طرف کلاه کیست
ز تاب جعد مشکینش چو خون افتاد در دلها
فتنه خواهد شدن سر بسته میگویم ترا
که در دنبال میباشد کشادی بستگیها را
شعله برقست پیچان بر سر مار سیاه
چیست یا دل [illegible] کلاه [illegible] سر
گر گل [illegible] زینت و دستار خوبان
شاخ گلست بلبلی بال فشان
مزن از بهر خدا لاله بدستار چنین
طره زرتار نبود ای دل آشفته کار
میچکد از سر مژگان خون بهار
گردم [illegible]
خود [illegible] نکند
خوش بود بر صفحه رنگ گون [illegible]
روان خون فرهاد در جوی شیر است
آب حیات [illegible] در چشمه ظلمات شد
[illegible] خون بسته اند
[illegible] نیک [illegible] گلگفت بدستش
اگر بچرخ [illegible] و داغ کج کلاه نیست
گر بست آن صنم امروز دستار گلابی را
این دود آه ماست که از سر گذشته است

نخچام

نوش بگزد و عشرت ... گردد   جگرم خون ز رشک [illegible] است

لاله‌ی نگار چیره زر تار بسته است   مهر از شفق بخون [illegible]

چنان و ... عنبر آن سر ... پیچیده   که گوئی عشق جانان بر سر شمشاد پیچیده

تحفگاه عیش یاد نیاید هرگز   گل اگر تکیه و بران گوشه دستار کند

بین گلستان و رنگین لاله زار ... کرم   عالمی همچون گل ... داغ آن دستار سرخ

بعرق شاخ گل بلبل هست بال افشان   ... بر ... کلاه ... زند

سر چون دسته گل چیره بسته   بپائی هر دو ... لے ... شکسته

بپیچش صد دل آشفته در پیچ   چو زلف تا بد ... پیچ در پیچ

جا کرده ام بخاطر طرف کلاه تو   هر کس شکست داد ... مرا

بر گوشه دستار تو ای لاله سیراب   لخت جگر کیست که بر سر زده یار

تا کی از گلچیدنم نالی تو ای مرغ چمن   گل برای طره آن شاخ گل چیدن ... است

زمانه چون ورق انتخاب ز صد فرد   تراز جبین بتان گوشه کلاه شکست

چیره سیاه نیست که بسته است ... من   پیچان شده است بر سر او دود آه من

دلبرم از بهر قتلم چیره گلگون بسته است   حیرتی دارم که آتش ... چون بسته است

نگوئید چیره بسته شوخ دلبر   زده طاوس ... چتر بر سر

سر ... دارم ... کلاه ...   محترف خورده ام تیغ نگاه ...

حسن چون ... خویش را   بشکند بهر شگون اول کلاه خویش را

مرا از آن چیره مشکین که بستی حال بگرشد   سیه بود از غم موی تو روز من سیه تر شد

بهار صد چمن گردد سر آن یار میگردد   توان دریافتن یاران ز رنگ سرخ ... دستار

بر سر اقبال با هم گفتگو ها کرده اند   سایه بال هما و طره دستار یار

گریه و گلگیر است چون نظام ... ... آمد   ... از ... صبح و ... ...

باعث پیچ و تاب سنبل تابدار اشعار صفت ملوف و خال ... زلف مشکبار

[illegible]   ز خال عنبرین افزون ز زلف یار ... ام   همه از ما ... ... این ... ام

چشم بد دور از آن زلف ... که هست   ... و ... ...

در صفت زلف و خال آنجا

از پریشانی نیندیشد گدای زلف تو
عمر جاویدان بود کوته بجای زلف تو

هر که [illegible] در زنجیر جاودان
هر که سازد حیرت جان [illegible] زلف تو

به عهد [illegible] ابر گذارد [illegible]
تا روی چون کعبه است [illegible]

هر که اگر سر زلف تو [illegible]
شد پری خانه [illegible]

این زلف یار [illegible]
اول شکسته ایم [illegible] ولی شکسته

[illegible] کاکل [illegible]
چشمیست گشاده در تماشایش

[illegible] زلف [illegible] تحریرش
گر دست قضا [illegible] تحریرش

شد زلف را نصیب که بوسه پای تو
عمر [illegible] روزها خوش است

او [illegible] گره میزند بزلف
مردن مراست از گره او چه میرود

جمع میکردم چو از دیوان حسنش منتخب
مصرع کاکل بمضمون پریشان گفته‌ام

[illegible] پریشان [illegible] کاکل را
کم تا فیه اش بار دگر سنبل را

بفروغ چهره [illegible]
چه دلاور است دزدی که بکف چراغ دارد

تا هر کسی بسوی [illegible]
بگشاد زلف خویش و بتار زری بست

زلف مشکین تو در گلشن فردوس [illegible]
چیست طاوس که در باغ نعیم افتاده است

سودی از دولت همسایگی [illegible]
زلف هندوی تو دارد شب تاری [illegible]

[illegible] از نسا مرغ نامه بر
تا ز ضعف کاکل را [illegible]

صبح محشر هم نخواهد دید روی آفتاب
هر که زیر سایه زلفت شبی در خواب شد

سنبل زلف [illegible]
گل مخمل چه قدر خواب پریشان بیند

سنبل زلف که در گلشن [illegible] امشب
کرگل شمع ز بویش گل شبو شده است

[illegible] شب و روز [illegible] خواهم
بزمین رسیده زلفت ز فلک گذشت آهم

در وصف سر زلف تو [illegible] نیست
مسطر مگر از شانه کشیدیم ورق را

آمد از [illegible] زلف تو [illegible]
میگزد مار زبان خود را

زلف خم گشته بگوش تو سخن میگوید
[illegible] حال پریشانی من میگوید

کاکلت را من ز مستی رشته جان گفته ام
مست بودم زین سبب حرف پریشان گفته‌ام

گریبان [illegible] دامن [illegible]
پریشان کاکلی دارد و من هم شانه دارم

وصف زلف و خال

حدیقه

هرگز آشفته کاکل بر سنبل و باغ میگردد
خاطر نقاش در تصویر جنبش جمع بود
هر خم و پیچی که بگذرد از تار زلف یار شد
نقاش چون خیال آن ماه میکشد
مبهم کردم سوال از بوسه کردی بر زلف
چه می پرسی ز بی سامانیم عمر است چون کاکل
زلف را گفتم سیه چون بهم پیچید و گفت
ای زلف خوشت که دل پسند افتاده است
گفتم که چرا شکست سر تا پا ئی
هر که چون زلف بر و یت سر سودا دارد
دلم در زلف او جا کرد جا بود
تا که بر رخ فتاده حلقه زلف
خاطرت از شکوه ما کی پریشان میشود
بر عارض تو آب نخ بر دو زلف تو
دو زلف بر رخ نیکو عجب افتاد
زلف است آنکه ...
زلف از ... در جوز ... است
شاخ شکسته گل ندید لیک زلف یار
زلف او را رشته جان خواند
گیسوی معنبر دو ... ش
بغیر من که بروی تو زلف را دیدم
گفتن دعا بزلف تو تحسین حاصلت
نه زلف خالش بلای نهان است
ببینده هر مژه زنجیر پای مردمک است
بگفتمش که بخورشید چون توان رفتن

صبا این دود را برد ... بنیش ... باغ
چون زلف او رسید آخر پریشان کشید
دام شد زنجیر شد تسبیح شد زنار شد
نوبت بزلف او چو رسد آه میکشد
راست کو کار مرا تا نظام خواهی ساختن
سیه بختم پریشان روزگارم خانه بدوشم
هر که با خورشید بنشیند شود رنگش سیاه
بر قامت سرو تو چه کند افتاده است
فرمود که از جای بلند افتاده است
پا اگر بر سر خورشید نهد جا دارد
پریشان با پریشان آشنا بود
مینک چشم آفتاب شده
زلف پر گرد است از حرف پریشان گوش تو
گویا دو مار تشنه بجا ای در آمدند
این طرفه که یک ماه میان دو شب افتاد
زمستی هر نفس بر شاخ صندل اژدها ...
مارا ز روز ازل دشمن آدم ...
هر شکست خورده گل آفتاب دارد
زانکه همی چو نقش بیش پا افتاده است
دود دل ماست در قفا لیش
کسی ندید بخط شکسته قرآن را
با خضر کس نگفت که عمرت دراز باد
بترس از بلای که شب در میان است
و چشم بر رخ آشفته کاکلی دارم
گشود کاکل و خندید که نردبان برساند

وارسته لاهوری
خالص
کمال اسمعیل
قدسی
... سیم
عارف ...
... سیرتی ...
شفیعی
رشید
غزالی مشهدی
... میر
... رضی
... میر
... سعدی

وصف زلف و خال آنجا

یک ره گذر اسب(؟) از آن گیسوی دراز … پیموده ایم عمر ابد را رسن رسن
سنبل اسیر زلف ترا دام وحشت است … افعی گزیده می رمد از شکل ریسمان
رفتم بر آن مایه چند عیش و طرب … گفتم ببخش میر دم ای شکر لب
فی الحال بمن نمود آن ماه من زلف … یعنی که مرد هست قمر در عقرب
شد برقع روی چو مه زلف مشکینها … سبحان قدیر احسن الخلیل لمابسا
زلف ها زنجیر یا قلاب یا مشک ختن … سنبل تر یا سمن یا عنبر سارا ست این
نام آن را دسته ریحان قلم را شاخ سنبل کن … دو مصرع درهم آر و نام آنرا زلف و کاکل کن
بیا افکنده گیسوی سمن سا نے … بلی تاریک باشد شمع را پاسے
دام دلها ست زلف دلبر ما … خوانمش دام ظله ابدا
زلف او گرد ید خندان مست یار … کز سیه مستی بر او فتاده است
گفتم روم که چشمت مائل بخواب نازست … بکشود و زلف گفتا بنشین که شب دراز است
از خطا کی رویم سوے ختن … چین زلفت نگارخانه ماست
آخر از سرکشی بپا افتاد … گرد زلفش ترستے سکوس
بر کاکلت گره مزن ای سرو ناز من … کوته مساز رشته عمر دراز من
چه خوش است باد و زلفت سر شکوه باز کردن … گله های روز هجران بشب دراز کردن
دلی دارم که دارد خار خار از یاد گیسویش … برنگ خارپشت شانه میروید ز پهلویش
منزلت در دل و دل بسته زلف … زلف مشکین که شکست من بشکست
باز زدست خویش کن طره مشکناب را … شانه زلف شب بساز پنجه آفتاب را
کاکل است که بر فرق دلستان بنشست … که جمع گشت بهم رشتهای جان بنشست
کاکل عنبرفشان بر فرق آن ماه تمام … مینماید همچو بسم الله بر صدر کلام
چند باید بر رخش زلف پریشان دیدن … صورت کفر در آئینه ایمان دیدن
ای آفتاب شمع شبستان زلف تو … مشک از سیاه خیمه نشینان زلف تو
تا ز هر موی تو از رشته جان ساخته اند … زیر هر رشته دو صد فتنه نهان ساخته اند
زهی موج نگاهت جوهر تیغ تغافلها … بدور کاکلت کوتاه زنجیر تسلسلها
کاکل از شفتگی اید ل کند بر هم بگر رخ … گوشه اندر کوچه زلف دوتا باید گرفت

مولانا میر ... · شانی تکلو · قدرت · خواجه حسین · زیب النسا مخفی · خاقانی · چندر بهان برهمن · شوکت

نقش ... تکیه بر ورق گل نهاده است — هندو نگر که پای بمصحف نهاده است

دل گرو بند سر زلف چلیپا کردم — خویش را زلف شب جردم و سودا کردم

زلفت ز هر دو جانب خونریز عاشقانست — چیزی نمی‌توان گفت روی تو در میانست

خال در زیر زلف او جا کرد — زلف هم خانهٔ ... پیدا کرد

خوش تا کمر افتاده ترا کاکل شبرنگ — در کاکل خود گم مکنی موی میان را

بر عارضش نه گیسوی سیاه است — نگه میسوزد و دود نگاه است

زلف مشکینی که بر رخسار جانان منست — دال بر مضمون احوال پریشان منست

فتاد زلف سیاهش بزیر پا آری — مقرر است که پای چراغ تاریک است

نمیدانم شفاعت خواه جرم کیست زلف او — که بی تابانه هر ساعت بپای یار می‌افتد

کس نیابد بمصرع پیچیدهٔ زلف کجت — گرچه این مضمون ترا در پیش پا افتاده است

بر روی آتشین زلف تو ای سیمین ذقن پیچید — بلی چون موی بر آتش فتد بر خویشتن پیچید

جان من و سلسلهٔ زلف تو — علقت الروح بحبل الورید

خضر از دامن یک عمر ابد دست نداشت — کیست از دست دهد زلف دلارای ترا

گشتیم ... صفحهٔ روی ... شکسته ایم — تا دیگری نشان نکند انتخاب را

سلسله ... رشتهٔ جان ساخته اند — از مژه اهل نظر شانهٔ آن ساخته اند

زلف تو نهاده بر رخ ... جانان من — مار گویا در شب مهتاب شبنم می‌خورد

شانه کش عرائس معنی بیگانه اشعار صفت مشاطه و شانه

مشاطه خون مکن جگر مشکناب را — نشتر مزن بشانه رگ آفتاب را

دندان مار گرچه بافسون توان کشید — از زلف او جدا نتوان کرد شانه را (غنی)

شمشاد کند شانه برون از بغل خویش — تا دست بزلف تو رساند بهانه

ز شانه دست نوازش بروی یار کشید — کرانه بر سر دلهای بیقرار کشید

ز رشک شانه دو تا یم که با کوتاه دستیها — بصد آغوش در بر میکشد آن عنبرین مو را

می‌بود اگر ... دل صد چاک چه میشد — ربطی که بسر زلف ترا هست بشانه

ندانستم که آخر شانهٔ زلف تو خواهد شد — دگر تا قیامت خدمت شمشاد میکردم

ای ز آب لعل لبم زلفت پیدا نها / تخته مشق پریشانی ز زلفت شانه‌ها

رخنه‌های شانه زلفت فراهم میشود / بخت گر با حلقهٔ مشک بر هم میشود

زلف عنبربوی یارم گر که آن مه شانه کرد / زیر هر یک حلقهٔ او آفتابی خانه کرد

هر کسی بیرون نمی‌آرد سر از گیسوی او / شانه داند معنی این مصرع پیچیده را

کرد بیجا دلم از طرهٔ جانانه جدا / دست مشاطه الهی شود از شانه جدا

بجو مشاطه کز شانه دام افگند بر زلفش / نمی‌گیرد کسی از چشمهٔ خورشید ماهی را

با زلف تو آشنا دیدم / شانه را عز شانه گفتم

دلم در زلف تو گم گشت من با شانه در جنگم / که در شب آنچه گم گردد بشب گردد تلاش

شانه زد بلد زلف یار مرا / اصلح الله شانه ابدا

از کاکل تو کیست دلش چاک چاک نیست / گر منکری گواه بیاریم شانه را

چو شانه در دو زبان ذکر او میماند / مرد سلسله کاکل پریشان را

تا ز زلفش بکف و چاک زده پیرهنش / گریه بر بیکسی شانه کنم یا نکنم

شکست زلف بتان را درست میسازد / متاع شانه کم از جنس مومیائی نیست

مشاطه مکن شانه دگر زلف بتان را / بر باد مباد که دهی رشتهٔ جانها

شانه گر عیب جوئی صد زبان دارد درست / کی تواند کرد بر زلف بتان یکمو گرفت

شانه دل بحلقهٔ زلف تو جا نیافت / موی بزد شانه و بوی صبا نیافت

دامن عمر ابد در کف جمعی افتاد / که بسر پنجهٔ سر زلف ترا شانه زدند

چه مشکل خوان خطی دارد سر زلف بتشانیر / که در هر حرف او صد جا زبان شانه میگردد

داغ نمای شعراق ماه آسمان شعا صفت پیشانی و چین و خال پیشانی

بسکه آئینه صفا دید در آن پیشانی / دست در زیر زنخدان زده از حیرانی

موج سیمین یا سجنجل یا جبین یا سطح نور / شعلهٔ طور تجلی یا ید بیضاست این

کسیکه تشنه لب یار هست میفهمد / که موج آب حیاتست چین پیشانی

چین فگندی بر جبین از آه ای نازک نهال / موج می افتد بلی از باد بر آب زلال

ترا خالی که ای مه بر جبین است / نشان کفر در کعبه همین است

صفت جبین و خال و عرق جبین

تا از جبین تو عرق شرم جوشش کرد   آئینه را دکان جواهر فروش کرد
آن گل چو در عرق شود از آتش عتاب   چین جبین او رگ تلخست در گلاب
چین جبین او در بتابیم کشود   آه این چه قفل بود که کار کلید کرد
جبین نور افشان تو با ماه دو هم ماند   که از یک سوی او ماند به مقدار ابروی
ز بس طراوت روشن نمیتوان دانست   که شبنم است بگل یا گره به پیشانی
چین پیشانی آن زهره جبین را دریاب   موجه رحمت دریای بقا را دریاب
دگر ز جبهه آن شوخ سطر چین پیداست   نوشته است خط قتلم از جبین پیداست
منزل دل خرابه الیست قابل این گنج نیست   چین بجبین مزن دگر ای کج تند خوی ما
چین به جبین بقتل من ای نازنین مزن   شمشیر بر سرم زدن چین جبین مزن
جبین سر به موجه دیباچه نور   ز چین روشن اسطر سوره نور
هرگاه جبین تو در خشم چین نشست   برخاست فتنه که اجل بر زمین نشست
عرق ریزد و بقتل من گران چین پیشانی   که هر دم بر سرم موج هوا آید بکف خنجر
در قتل یار را چین از جبین وا میکنم   با کلید موم قفل آهنین وا میکنم
شود ز چین جبین بیش دلربائی حسن   چنانکه از رگ تلخست خوشگوار شراب
در چشم عاشقی که زبان دان یار شد   چین جبین یار کم از ماه عید نیست
امید ز هید بهر دفع ما در کار نیست   خط راه اهل غیرت چین پیشانی بس است
نقش مراد دیده جوهر شناس است   چین جبین که جوهر تیغ تغافل است
دل می برد بچین جبین دلربائی من   این صید پیشه را گره آب و دانه است
بس است چین جبینی برای قتل من   کر این سمند بیک تازیانه میگردد
از چین جبینش دل عشاق دو نیم است   کار دم شمشیر کند پشت کمانش
نهفته است درین رشته عقد گوهر ها   مشو ز چین جبین ناامید ز احسانش
گرچه سطر مانع از جولان نگردد خامه را   خشک میگردد نگاه از جبهه پر چین تو
نیست کج بین را ز ناز آن بهشتی رو خبر   داند هر چین جبین آغوش حور دیگر است
قطره خوی از جبینت گر بچاه اندر فتد   بی صدف در چاه میدانم که گوهر میشود
موج لطف از جوهر تیغ عتابش میچکد   غنچه چین جبینش از شگفتن رنگ داشت

صفت قشقه و افشان ابرو و خال

حیران ساز کواکب درخشان شعار صفت قشقه و افشان

قشقه بر جبینش جلوه گر شد
ز انگشت نبی شق القمر شد

قشقهٔ شنجرف ما بین دو ابروی صنم
شمع در پیش سیه مار ابن قرآن بود

بینی از بالای ابرو تیر گفت میشود
آفتاب زقلب چون سرزد قیامت میشود

از عکس چون جبین او ز افشان میشود
خانه آئینه از عکسش چراغان میشود

جبین را صندل اندود از جدای ابر کمان کرده
چرا در صبح کاذب صبح صادق را نهان کرده

کشید قشقه به پیشانی آن بت طناز
که سکندر ز شنجرف لوح قرآن سرخ

بپیشانیش چون افشان فشاندند
کواکب را بجز خورشید نشاندند

تا قشقه بر جبین منور کشیده
خط بر تجلی مه انور کشیده

یا بهر قتل عاشق دل خسته جان من
این قشقه را مثال خنجر کشیده

آویخت گوهری بجبین ماه پاره
آمد برون ز مطلع حسنش ستاره

این قشقه نیست مسیر الف جبین تو
بر دفتر جمال کشیدند جا نزه

نیست خلعی بر آن جا قشقه بر پیشانیش
خط باطل بهر بطلان مه انور کشید

بر جبین تو این نه افشان است
ذره بر آفتاب تابان است

یا مگر ز آتش رخ تو شرر
اختر صبح سان درخشان است

آرایش جبین نه با فشان نموده اند
لوح بیاض صبح ز افشان نموده اند

آئینه را بجانه حیرت شده است جا
پر آب چشم انجم تابان نموده اند

بر دفتر جمال آب طلا رقم
خوش نقطها چو مهر درخشان نموده اند

پنهان نه تیغ چین جبین بود جوهرش
صد شکر بهر قتل نمایان نموده اند

بی بی نصیب از شرر آه عاشقان
مشاطگان نمونه بجانان نموده اند

صندل بجبین تو... نماید
چون نور سحر که بهتاب نماید

شاه بیت دیوان حسن و خوبی اشعار صفت ابرو و خال محبوبی

بال شاهین نظر طغرای شاهنشاه حسن
طاق آتشگاه عارض یا خم ابروست این

حدیقه ۱۱

چه پروا زعتاب ونار عشاق بلا جو را

زنخال گوشهٔ ابروی یار سیر هم
زبان چو جوهر پیچیده شمشیری فهم
ابروی دلفریب تو عیار پیشه ایست
ز دیده دران ابروی پیوسته نظر کن
هزاران معنی باریک باشد بیت ابرو را
هلال نیست که ناخن زده است بر دل چرخ
چنان دو مصرع ابروی او بهم پیوست
بیمار عشق در خم محراب ابروش
گردون ز شوق مصرع ابروی او نگار
کمان پیش دو ابرویش بدوی رفت و باز خجالت
ازان دلبرها طاق می بینیم دو ابرویش
زان خال که خوبی بدو ابروی تو داد
بهوش اگر نشد تربیت استاد
باشد خم ابروت بسان محراب
ای کعبهٔ حسن در دو ابروی تو خال
ابروی کمان گشت کز دیم و لریشش
وان خال میان هر دو ابرو گوئے
خالی که در میان دو ابرو فتاده است
نقش ابرو ز دور خاطر ما میگردد
شبی در ماتم هجران دو ابرو در خیال آمد
ابرو نبود بروی آن غیرت حور
نی نی غلطم که از ید کاتب صنع
بخط کوفه نقش آن دو ابرو
بجز طاق دو ابرویش در آفاق

صفت ابرو و خال بحر

که عاشق بهر احسان میشمارد چین ابرو را
ازین شارهٔ و نباله دار سیر هم
اشارتهای ابروی او همیدانم نمیدانم
گز چین کمر بر دل تنگ بسته است
زنهار ازین دزد کمر بسته حذر کن
بغیر از موشگافان کس نفهمد معنی او را
نوشته مصرع ابروی او بآب طلا
که جای دخل کسی نیست در میان خالی
خواهد چو چشم او باشارت نماز کرد
با آب زر رقم زده نامش هلال شد
تهی کرد آنچنان قالب که آوردند بر دوشش
که از پیوستگی گشته یکی با هم دو ابرویش
دل سوخته شد میان آن هر دو فتاد
یک نقطه دو نون را برای چه نهاد
دل شد ز تو وقف آستان محراب
گوئی که بلال هست میان محراب
آورد خطا و روم در قبضهٔ خویش
شهزادهٔ زنگ است دو حاجب و پیش
زاغی نشسته بین که دو بال گشاده است
هر محراب که در قبله نما میگردد
بسمله هر کجا ناخن زدم شکل هلال
خوشته زیاد و دو ملمع کا
بهم بسم اللمیت بر سر سورهٔ
نوشته بسمله بر صفحه
ندیده هیچکس هم جفت و هم طاق

بجای کی تواند مطلع خود خواند ابرویش
پیوسته ابروت دل این ناتوان کشد
زابروش نشود چین جدا که این شمشیر
[illegible] انکه مانی صورت ابروی او بندد
پراه نو برد پهلو با بروی بلند او
دشوار کشد نقش دو ابروی تو نقاش
با دل خویش با بروی خم آویخته ایم
تهمت چین و گره ثابت چه می بندی بر و
اگر آن هلال ابرو بمیان نشسته باشد
ابروان تو طبیبان دل افگار اند
دلم اگر در شکست افتد از آن ابرو عجب نبود
ندید دیده معمار حسن در عالم
خال سیه بگوشه ابرو چه حاجت است
خالش میان ابرو الحق بجا فتاده
گر نظاره آن ابروی هلالی کرد
چین که باشد خانزاد زلف برابرو منه
غیر ابروت که حشمت را چو مژگان [illegible]
برابروان تو ز نقطه ز خال سیاه
ابروی کجت بر سر یک مه دو هلالست
غیر روی تو که پیوسته دو ابرو دارد
توان بمعنی وحدت ز حسن [illegible] رسید
هلال عید را میلیست با ابروی [illegible] بالش
اگر به آسمان رفته است ماه نو [illegible]
بیاد آمده تا بیت ابروی شوخ [illegible]
دگر زد چین ابرو تیغ استغنا علم کردی

که صاد انتخاب از چشم و اهدیت ابرویش
مردم کمان کشند مرا این کمان کشد
موج آب بنجه کرد جوهر را
اگر انه جوهر شمشیر باشد خال ابرویش
چنان کاهنده [illegible] گشت پهلو
آسان نتوانند کشیدن دو کمان را
همچو قندیل لطاق حرم آویخته ایم
مو نگنجد در میان آن ابروی پیوسته را
[illegible] چشم مردم مژه شکسته باشد
ابرو پیوسته از آن بر سر یار اند
کجا ماند درست آن شیشه کز بالای طاق افتد
جز ابروی تو که جفت است طاق در عالم
[illegible] بلند در گرد انتخاب نیست
بیت الغزل [illegible] از انتخاب دارد
که ماه عید ز بهر تو [illegible] خالی کرد
یک جهان آشفتگی را بر سر آهو منه
کی کسی پیوسته پاس خاطر بیمار داشت
چه خوش دو مصرع موزون بانتخاب رساند
این معجزه حسن تو یا سحر حلالست
در کجا سوده یوسف بد و بسم الله است
هلال ابروی و مطلعیست در توحید
که بر بام فلک خم گشته از بهر تماشایش
چون قوسی ابروی یار ما نمی ماند
کتاب هوش لطاق بلند نسیان است
نیاز و وسمه شمشیر تغافل را دو دم کردی

در صفت ابرو و خال

حدیقه ۱

کشیده ابروی خوبان ز چین ابرو تیغ غارت را … بقربانت روم مشق ستم کردی بجا کردی
هر کس فراز ابروت آن خال دید گفت … طالع ز برج قوس چه فرخنده کوکب است
دو ابروی ترا تا کی سپهر دعوی بهم باشد … بفرما خال را تا در میان آید حکم باشد
نیست ابرو آنکه بر بالای چشمش کرده جا … چین خوبی دیده است استاد خلقت در قفا
بآن ابرو کمان هر کسکه سهو و است … شود قربان ولی ترکش محال است
ابروت دید و شد نهان مه عید … بهتر بناز خود دستی تواند دید
از شرم ابروی تو مه نو بشام عید … خود را چنان نمود که کس دید و کس ندید
یارب این طاق است یا محراب قوس قزح … یا هلال عید یا ابروی ماه ماست این
پر چین شود چو ابروی آن ماه از عتاب … در مصحف جمال بود آیت عذاب
ما منتخب دو مصرع ابرو نوشته ایم … این بیت از بیاض رخ او نوشته ایم
پیش صاحب نظران نقطه بسم الله است … خال مشکین که بران گوشه ابرو افتاد
بیدل اندر جلوه گاه چین ابروی کسی … کشتی نظاره در موج خطر داریم ما
کاتب صنع در ان روز که ابرو پرداخت … بهر سنجیدن حسن تو ترازو میساخت
خال بیماری چشم تو خوابی من … داند ابروی تو که بر سر بیماران است
ابرویش گفت فتنه کار من است … کج نشست است راست میگوید
هست چون آئینه روشن رویش … در آئینه بود ابرو دیش
یکموی فرق نیست میان دو ابروت … خوش مصرعی بمصرع دیگر رسیده است
ابروی تو حاجب است بر چشم … یا بال هماست بر سر چشم
مه نو جلوه اگر کرد تو ابرو بنما … میتوان داد بشمشیر جواب شمشیر
نیست این خال سیه بر بیت ابروی خوشت … نقطه از کلک قضا در انتخاب افتاده است
نوشته دست قدرت چشم بد دور … دو نون سرنگون بر سوره نور
میتوان است مه نو که چو ابروی تو باشد … اخر که بهانی خود انگشت نما شد
با قبله دو ابروی او را چه نسبت است … آنکه طاق شیوه ایست که بالا بلند است
بسیم قلب من مائل کجا میگردد ابرویش … که سر می پیچد از سنجیدن یوسف ترازویش
ای کنکره دل با بروی پیوسته … غافل مشو که در ته طاق شکسته

در صفت وسمه ابرو

کمان ابروی یار بر آتش نشسته
چو تیغ قضا بدست آور
بی نگاه کرم نبود گوشه ابروی او
رسیدست برای بردن دل
پیوسته کسی خوش نبود در عالم
غل بر ابروش زیاد شده است
بالای چشم ابروی مشکین آن غزال
فزون ماه نوست ازوست بصد خوبی
کاتب قدرت دو سطر ابروت ز آنکه نگاشت
بیاد ابروی گشته ایم گوشه نشین
نیست ممکن برگرفتن [illegible] پیش مرا
بر دم صد تیغ عریان پا نهادن مشکل است
ابروی شوخ چشم تو گر نیست جنگجو
بی اشارت خم ابروی تو کمتا عبث است
ز آه آتشین من نشد نرم آن کمان ابرو
ابروی تو بر نامه خوبی تو طغراست
بوسم خم ابروی من آن سرو روان را
بسته است بر ابروی تو دل خسته جان را

چه نسبت است بمحراب طاق نشان را
دگر اشاره ابروی یار را دریاب
هرگز این محراب عالم سوز بی قندیل نیست
ابروی یار گز میان گشاده
جز ابروی یار نیست که پیوسته خوش است
مصرع بیت مستزاد شده است
تیری نبود که بر سر آهو کشیده اند
که صد بود چو گیرند در حساب دو نون
یا ز حسرت دست تو لرزید یا مسطر نداشت
بگوشه گیری من کس بجز کمان نرسد
[illegible] که بر سر گره ابرو چین ابروی پیش مرا
تند نتواند نگاه از چین آن ابرو گذشت
پیوسته [illegible] روی دو شمشیر بسته است
قبلات شوخ تر [illegible] قبله‌نما افتاده است
چه حرفست آنکه از آتش کمان نرم و دیگر شو
یا بر سر دیوان وفا مطلع غراست
نوشتند بلی از زه تعظیم کمان را
هر چند که یک زه نکند کس دو کمان را

در کشش شمشیر سیاه تاب ابرو اشعار صفت وسمه دیگر آنست که می‌خواهی

از وسمه ابروان تو تاب داده اند
بود ز وسمه دو ابروی آن [illegible] رو
ستوده ابروانش کز خضاب وسمه [illegible]
در چشم تو نگاه آن شمشیر [illegible] امید
بشمشیر زنگ بسته نبرد نگاه م دل

میرزا صائبا

این تیغ را ز بس ستم آب داده‌اند
دو برگ سبز که خون در دل بهار کند
دو شمشیرند کز خون ریختن پیوسته در رنگند
هر چند چین ابرو موج شراب حسن است
آنگه کنید وسمه بر ابرو نهاده را

طغرا

در صفت ابرو و خال

کشیده‌ای بجهان از جبین ابرو تیغ نازی را
هر کس قرار ابروت آن خال دید گفت
دو ابروی ترا تا کی سپهر دعوی هم باشد
نیست ابرو آنکه بر بالای چشمش کرده جا
بان ابرو کمان [illegible]
ابروت دید و شد نهان مه عید
از شرم ابروی تو مه نو بشام عید
یارب این طاق است یا محراب یا قوس قزح
پرچین شود چو ابروی آن ماه از عتاب
مانند دو مصرع ابرو نوشته ایم
پیش صاحب نظران نقطهٔ بسم الله است
بیدل اندر جلوه گاه چین ابروی کسی
کاتب صنع در آن روز که ابرو میساخت
خال بیماری چشم تو جوابی من
ابروش گفت فتنه کار من است
هست چون آئینه روشن ز رویش
یکموی فرق نیست میان دو ابروت
ابروی تو حاجب است بر چشم
ماه نو جلوه ها گر کرد تو ابرو بنما
نیست این خال سیه بر بیت ابروی خوشت
نوشته دست قدرت چشم بد دور
میخواست مه نو که چو ابروی تو باشد
با قبلهٔ ابروی او را چه نسبت است
بسیم قلب من مائل کجا میگردد ابرویش
ای آنکه دل با ابروی [illegible]

بقربانت روم مشق ستم کردی بجا گروی
طالع ز برج قوس چه فرخنده کوکب است
بفرما خال را تا در میان آید حکم باشد
عین خوبی دیده است استاد خلقت اتفاقا
شود قربان دلی ز نرگش محال است
بهتر ز خود کسی نتواند دید
خود را چنان نمود که کس دید و کس ندید
یا هلال عید یا ابروی ماه ماست این
در مصحف جمال بود آیت عذاب
این بیت از بیاض رخ او نوشته ایم
خال مشکین که بر آن گوشهٔ ابرو افتاد
کشتی نظاره در موج خطر داریم ما
بهر سنجیدن حسن تو ترازو میساخت
داند ابروی تو کو بر سر بیماران است
کج نشست است و راست میگوید
مد آئینه بود ابرویش
خوش مصرعی بمصرع دیگر رسیده است
یا بال هماست بر سر چشم
میتوان داد بشمشیر جواب شمشیر
نقطه از کلک قضا در انتخاب افتاده است
دو نون [illegible] سرنگون بر سورهٔ نور
آخر ز بهای خود انگشت نما شد
[illegible] شیوه الیست که بالای [illegible]
که سر می پیچد از سنجیدن یوسف ترازویش
غافل مشو که در ته طاق شکسته

بهم

در صفت وسمه ابرو

کمان ... ابروی یار ... تشبیه / چه نسبت است بمحراب طاق نشان را
... تیغ قضا دست آور / دگر اشاره ابروی یار را دریاب
بی نگاه و کرم نبود گوشه ابروی او / هرگز این محراب عالم سوز بی قندیل نیست
... پیست برای ابروت ... / ابروی ... میان ... گشاده
پیوسته کسی خوش نبود در عالم / جز ابروی یار که پیوسته خوش است
خالی بر ابروش زیاده شده است / مصرع بیت ... او شده است
بالای چشم ابروی مشکین آن غزال / ... که بر سر آهو کشیده اند
فزون ز ماه نوست ابروت بصد خوبی / که صد بود چو بگیرند در حساب دو نون
کاتب قدرت دو سطر ابروش را کج نگاشت / یا ز حیرت دست او لرزید و مسطر ...
بیاد ابروی او گشته ایم گوشه نشین / بگوشه گیری من کس بجز کمان نرسد
نیست ممکن برگرفتن دیده از ابروش مرا / البته کز بر سر ... ابروش مرا
بر دم صد تیغ عریان پا نهادن مشکل است / تند نتواند نگاه از چین آن ابرو گذشت
ابروی شوخ چشم تو گر نیست جنگجو / پیوسته ... ابروی دو شمشیر بسته است
بی اشارت خم ابروی تو کس تا ... / قبلات شوخ ترا قبله تا ... است
ز آه آتشین من نشد نرم آن کمان ابرو / چه حرفست آنکه از آتش کمان نرم میگردد
ابروی تو بر نامه خوبی تو طغراست / یا بر سر دیوان وفا مطلع غراست
بوسم خم ابروی من آن سرو روان را / بوسند بلی از ره تعظیم کمان را
بست ... بر ابروی تو دل رشته جان را / هر چند که یک زه نکند کس دو کمان را

سوکش شمشیر سیاه تاب ... اشعار صفت وسمه دیگر ... [illegible]

از وسمه ابروان ترا تاب داده اند / این تیغ را ز بهر ستم آب داده اند — میرزا [illegible]
بود ز وسمه دو ابروی آن ... رو / دو برگ سبز که خون در دل بهار کند
... ابرو ... کز خضاب وسمه زنگ ... / دو شمشیر ند کز خون ریختن پیوسته زنگ ...
در چشم ... نگاه ... امید ... / هر چند چین ابرو موج شراب حسن است
شمشیر زنگ بسته نبرد نگاه دل / آگه کنید وسمه بر ابرو نهاده را — طغرا

ابرویش از ناز باز آهنگ سرگوشی گرفت — وسمه را از گوشهٔ طاق فراموشی گرفت

بسکه شد شایسته [illegible] وسمه ابروی یار — نیست زیبی حاجتی شمشیر خونخوار را

[illegible] نیکو را — نه دود وسمه کن تیره طاق ابرو را

[illegible] — تیره بر من ز خط ابرو ستاره [illegible]

تیغ ابرو [illegible] وسمه آب گیر است — گر جدا ز جوهر نباشد زبان شمشیر را

برابر وسمه [illegible] — اشاره ایست [illegible] سواد قضا

خوش وسمه کشیده دم ابروی دلدار را — کردی چه سیه تاب دم تیغ قضا را

وسمه بر ابروی [illegible] آن نگار تندخوی — زهر خونخوار نیست که تیغ [illegible]

[illegible] بشکفت [illegible] — کمان ابروی یارم چو یار وسمه کشید

بر ضمیر صفوت [illegible] شعار صفت مژگان خونریزی آن [illegible]

بسکه مژگان [illegible] دیده روشن شده است — پردهٔ دیدهٔ من کاغذ سوزن زده است

سفته [illegible] اشک [illegible] — چشم هر کس که شد بد مژه خونخوارش

جلوه آیینه را [illegible] سوزن زده [illegible] — تا چه با سینهٔ مجروح کند مژگانش

فتنه از یک گریبان سر بر دن آورده اند — با صف مژگان نگردد نرگس جادو [illegible]

گفتم شود از خواب کم آن تیزی مژگان — غافل که شود خوابگران [illegible]

پهلوی دیده بادام [illegible] شده است — دیده در خواب گر سوزن مژگان ترا

شوخ [illegible] از خواب گران مژگانش — چون فلاخن گر کند سنگ سبک [illegible]

سر دل [illegible] — [illegible] خیال

در آیینه که پیش مژگان تو دید — [illegible] برون [illegible] غربال

گفتم صبرم سایه کند مژگانش — برگشته [illegible] سایه هم برگردید

نیست با خاصه سودکاری دلارام مرا — [illegible] مژگان برگردیده [illegible] مرا

سلسله غمزات را [illegible] تیغ [illegible] — [illegible] افتاد [illegible]

از آن [illegible] دست و ما [illegible] — [illegible] چشم [illegible]

رشتهٔ جان رگ دل [illegible] مژگان [illegible] — [illegible] دیدی [illegible]

حدیقه ۱ ۴۳ ۶

وصف مژگان

وقت تبسم غنچه‌های ناز او — گر شرح مکحلة العین است مژگان دراز او

چون قفس کشیده در مهد چشم او — مژگان سرمه سا قلم خط جام شد

چشمت چو سخن چو ز یاد ام بازگرد — با او زبان طعنه مژگان دراز کرد

مشکل ز جنبش مژگان چشم یار گشت — عالمی را اضطراب [illegible] این بیاد گشت

مقابل چون تواند شد کسی با چشم فتانش — که برگردیده از [illegible] هم صفهای مژگانش

کدامین سخت جان را صید بسمل کرده ظالم — ز هم برگشته دارند خنجرهای مژگانت

چشمت چو ز سرمه مدد آهی بکشد — و زکیش جفا تیر نگاهی بکشد

مژگان تو مالی بجزن غلط زد — یک خامه موشکاف کاهی بکشد

غنچه جیم جان آن غنچه خندان او است — مستزاد مصرع ابرو وصف مژگان او است

مرادم از خدا برگشته مژگانت چه میخواهد — که سر از سجده محراب ابرو برنمیدارد

غلط بدل مژه‌های بلند خونریزش — که کرده اند لبسوهان ابروان تیزش

تیزی مژگان خونریز ترا حاصل نکرد — تیغهای آهنی هرچند سر بر سنگ زد

روشناسی کس مست تو گشتن مشکل است — برد ز چشم تو مژگان چو مدار [illegible] میکند

نزاکت بسکه دارد پشت چشم مردم آزارش — رگ برگ گل [illegible] مژگان [illegible]

نیست مژگان که سیاه نگهت پیوسته — موجهای زرین جنگ دل ما بسته

ما در نظر مژگان دلدار — ز شوخی مضطرب در [illegible] بیاد

نوآموز جفا طفلی که در دام غم دارد — نقابش را مشبک میکند مژگان درازیها

یارب نرسد چشم بدی نازکیت را — مژگان تو خم گشته ز سنگینی خواب است

روح قربان دلاویزی تیر نظرت — صف مژگان تو برگشته و هم پا بر جا است

صف کشیده بر دو مژگانت بجنگ استاده اند — صلح خواهد شد که مردم در میان افتاده اند

چشم بد دور ز مژگان سیه‌دست تو باد — که بخون دو جهان سرخ لب نشتر اد

بجای سبزه از خاک شهیدان صف مژگان — زبان مار روید نشتر از نبور برخیزد

حرفی از گیرایی مژگان او کردم رقم — نامه بر بال کبوتر چنگل شهباز شد

مژگان بلند تو رساتر ز نگاه است — حاجت به سپر جارحت تیر ندارد

سر بدلها داده مژگان خواب آلود را — برنمی آئی گر با تیغ لنگر دار خویش

حدیقه ۱ — در صفت چشم

چه پروا دارد از فریاد مظلومان سیه چشمی / که مژگان چون رگ [illegible]

آنکه می گوید قیامت بر نمی خیزد کجاست / تا در آن مژگان تماشای [illegible] کند

مطلع شانزدهم در گریبان گیری آسمان اشعار صفت چشم و کیفیت آن

مرد ادب نتوان به چشم او نگاه تیز کرد / دیگری بیماری باید ترا پرهیز کرد

غزالان را ز وحشت باز دارد دیدن چشمت / بچرخ آرد زمین را چون فلک گردیدن چشمت

افتاده است خال تو در چشم شوخ تر / این نافه بیش بیش خورد از غزال تر

غزالان را بدین شیوه خواب فراموشی / به بزم صید چون دیگر [illegible]

باز هر چشم خنده هم آغوش کرده / بادام تلخ را چه شکر نوش کرده

خود بخود چشم تو در گفتار است / بیخودی [illegible] بیمار است

گر زند با چشم شوخش لاف بی چشمی غزال / میتوان بخشید مسکین در بیابان گشته است

چشم مخموری که ما را از بر د پیمانه ریخت / میتوان از نگاهی رنگ صد میخانه ریخت

نخست آن چشم از [illegible] خط / فسانه ایست که خواب بهار شیرین است

فغان که نرگس [illegible] خوبرویان را / شکستن دل ما چون شکست پرهیز است

هیچکس از فتنه مرهم گوشه گیری اختیار / فتنه را آن نرگس غمخواره داده گوشه گیر

درمیان دلبران از چشم پرکار تو ماند / دل ز مردم برون خود را بجواب [illegible]

چه خون که در دل نظارگی کند نگهش / بیاض نرگس چشمی که لاله گون باشد

ز چشم سرمگین دلبران ایمن مشو صائب / که شاهین مشق خونریزی کند در چشم [illegible]

حاجت دام و کمندی نیست در تسخیر ما / گردش چشمی بود و بس حلقه زنجیر ما

آن نرگس بیمار عجب هوش ربا ئیست / این ظالم مظلوم نما طرفه بلا ئیست

خواب و بیداری آن نرگس مخمور خوشست / این چشم [illegible] که در سینه [illegible] خوشست

مدام چشم تو مست شراب می باید / همیشه خانه ظالم خراب می باید

آن چشم مست و غمزه هشیار را ببین / عین خواب و دولت بیدار را ببین

گردش چشمی که من دیدم از آن چشمی غزال / در فلاخن میگذارد خواب سنگین مرا

چه حاجت بر [illegible] گوشه چشمش / [illegible] چو سرمه بخونیش از هزار میل مرا

در صفت چشم [illegible]

از این چشم تو رنجور است دائم
چو ترک زیبا نهان سیه‌ا رند
مژه را [illegible] افکند ز شوخی چشمش
می‌چکد از خون من دائم [illegible] خویش را
جام در دست بصحرای قیامت آید
بدور چشم او انگشت زنهار است مژگان
نباشد چشم او بی زهر چشمی
قلم ز شوخی چشم تو تا کند شوکت
برگش تا کنم تحریر وصف چشم سیه‌گونش
می‌برم گلگون بیاض دیده از سیر چمن
زان چشم سیاه است سیاه [illegible]
چشم شوخی که دگر جلوه‌گری کرد بشهر
ز خاک گشته چشم تو خیزد محشر شوخی
چون بیاد شوخی چشم تو از خود میرم
نگاه مست ساقی را بیاض چشم از مستی
نگاه از دیدن آن چشم نه بر آهو دیگر دد
گلگشت درس ز دیوان [illegible] می‌خواند
هر صحرا که ریزد رنگ گلشن چشمش از شوخی
هر حبابی سرمه‌دانی گشته پنداری که باز
دیده‌ایم از بسکه شب چشم سیاهش را بخواب
ز سر مشق وحشت شد فزون چشم سیاهش را
سایه بر دست پنداری [illegible] چشم او
آنقدر حرف ز چشم تو شنیدم که مرا
چنان بیخود شدم از نشأ کیفیت چشمش
گردش چشم سیاه است هر کرا مجنون کند

گر ز هم باز و هم بسته [illegible] است
چشم او غافل ز پریشانی [illegible] است
[illegible] را بکار [illegible] کیفیت
چشم میگیرد از که در سر گوشه [illegible] دست
هر که از گردش چشمان تو مدهوش شود
که از [illegible] بخور روز و شب غمخواری [illegible]
بود بیمار را دائم دهان تلخ
زنار موج رنگ سرمه است مسطر را
برای رقعه برگی از گل بادام میخواهم
بسکه رنگین شد نگاه از دیدن گلشن چرا
بادام دو مغز است زبان قلم ما
که رگ جاده صحرا رم آهو گردید
رم آهو شهیدان ترا کفن باشد
گردش چشم [illegible] سخن [illegible]
که می [illegible] صاف از [illegible] بادام گلگون شد
زبان ما [illegible] آتش
گردش چشم تو ترسم که ورق گرداند
شود مژگان آهو خار دیوار گلستانش
کرده باز دریا نگاهی نرگس غماز او
میتوان افشاند گرد سرمه از بالین ما
رم آهو ورق گرداند دیوان نگاهش را
بسکه مژگان سیاهش گرم جنگ سرمه است
پنبه گوش برنگ گل بادام بود
که کردم تکیه بر دوش نگاه از ناتوانیها
دیده آهو شمارد حلقه زنجیر را • مخلص کاشی

حیرت

وصف چشم و خال آن

با تو نسبت چه گلشن چه بادام چین برابر و زد — گر چشم شیرگیر من ندارد هیچ آهوئی

عجب نیست کان چشم بیمار باشد — که دیده‌ست ظالم کم آزار باشد

اگر خون دو عالم را بریزد — همین بس عذر چشم او که مست است

تا گشت چشم تو محتسب شهر گرد — هر کجا میکده هست خراب افتاده است

شرمی نداشت نرگست از خون عاشقان — بیمار را طبیب مگر منع آب کرد

چنان تقریر حال دل کنم پیش سیه چشمی — که گردد شمع خاموش از نگاه سرمه آلودش

امروز یکشب خیال چشم جادوی گذشت — در غبار سرمه پنهانست فریادم هنوز

چشمت امشب ساقی و بیطاقتی پیمانه بود — یک نگاه آشنا تکلیف صد میخانه بود

کند شرمنده نرگس را بگلشن دیدن چشمش — بر آهو تنگ دارد دشت را گردیدن چشمش

نمائی گردش چشمی کمند حلقه دارد — که خود را بسته‌تر دیدم از چندانکه وزدیدم

رخصت گشتنم بده نرگس کم نگاه را — یا مکن آشنای دل گرمی گاه گاه را

شب که خیال چشم او خواب رباید از نظر — سرمه کشم ز دود دل چشم سفید ماه را

چشم تو بس کرده ز خونریز خلق — غمزه بفریاد که هل من مزید

چشم [illegible] را اگر بادام [illegible] سیر د — صید دلها کی کند گر چشم تو بادام نیست

بود خالی [illegible] چشم [illegible] — چو تعویذ است بر بازوی بیمار

چنان چشم چو بادام تو تلخ افتاده است — که شکر خواب بافسانه کند شیرینش

منظور بود تیرگی بخت دیده‌ام — کردم سیاه چشم بچشم سیاه او

مهر چشمش داد شهرت در نکونامی مرا — کرد صاحب اعتبار این مهر بادامی مرا

بیک نگه بتیغ مژه قتل عام کرد — امروز ترک چشم تو ترکی تمام کرد

خالیست زیر چشم سیاهت ز مشک تر — یا نافه شد زناف غزال ختن جدا

بیاض دیده زمی سرخ گلعذاران را — بود شگوفهٔ بادام نوبهار [illegible]

شکار پیشه دو ترک اند خفته چشمانش — نهاده بر سر بالین خود کمان هر دو

لبالب است چنان از نگاه خشم آلود — که جای صلح نمانده‌ست چشم تنگ ترا

چو چشم او نه سببی ناتوانی — که ز چشمک زدن گشته جهانی

خوش سراپا سرخ پوشیدند چشمانش ز تن — این سیه مستان مگر فرمان خون آورده اند

کلیم

ناصر علی

سلیم

صائب

فیضی

جامی

مسیح

در صفت چشم و خال آن

چشم تو ام ز هوش تهیدست میکند
بیماری چشمش را تعویذ چو نویسند
بسکه وصف چشم سیاه تو کرده ایم
بسکه دیوانهٔ چشمت گردید
نخستین باده کاندر جام کردند
دل در خیال چشم تو از دست داده ام
اگر بادام با چشم تو از خوبی کند دعوی
کشند چگونه مصور تمام شکل ترا
بدور چشم تو بیمار شد چنان نرگس
تا چشم پرخمارش واشد ز خواب نیمی
چشم مخمور ترا باده کشی در کار است
دل شیشه و چشمان تو هر گوشه برندش
گر جفا آید ز چشم یار نباید کشید
مست آن چشمم که میخواری بعیاری کند
دو چشمت از دل و دین هرچه داشتم بردند
مرا کیفیت آن چشم کافی است
خال بر بالای چشمت جا گرفت از جا یکی
گر شکست دل من شکست پرهیز است
چشم چون پر فتنه باشد ناز تمکین لازم است
بخواب ناز نتواند دمی بیمار شد چشمش
نقش روی یار را [illegible] بیکاری کشید
سوی ما چشمش نظر دزدیده از یاران کند
از چشم تو رفت تا [illegible]
سرشار بود بسکه ز می چشم مست یار
با گردش چشم نسبتش نیست [illegible]

یک سرمه دان شراب است [illegible]
از پردهٔ چشم آرند خوبان ورق آهو
گردید میل سرمه زبان [illegible] ها
کار با دو بادام [illegible] کشید
ز چشم مست خوبان وام کردم
یک شیشه را بدست دو بدمست داده ام
چنان سنگی خورد بر سر که مغزش از دهن آید
که در کشیدن چشم تو مست میگردد
که تکیه زد بعصا آنکه از زمین برخاست
از دست فتنه افتاد جام شراب نیمی
موج صهبا عرق صحت این بیمار است
مستند مبادا که بشوخی شکنندش
نازهای [illegible] بیمار می [illegible]
چون ببیند محتسب [illegible] کند
توانگری که بمستان نشست مفلس شد
ریاضت کش ببادامی بسازد
طرفه هندوی که در بالا دوی [illegible]
که آن دو نرگس بیمار میشود مخمور
میبرد آهسته ساقی ساغر لبریز را
گر با سرمه بخت سیاهم یار شد چشمش
چون نظر بر چشم او افگند بیماری کشید
همچو بیماری که بد پرهیزی پنهان کند
بادام [illegible]
مژگان بهر دو دست گرفت این پیاله را
هرچند که دور دو جام است

غنی
عرفی
بیدل

حدیقه ۱

بوصل [illegible] بدم وعده چشم او لیکن
هر کجا طرفه [illegible] الیست ترا نخچیر بیست
چشم خونخوار تو [illegible] بسکه همه کار افتاد
نرگس از چشم تو [illegible] در پایش [illegible] صبا
[illegible] چشم مست باده کشی را چو عام کرد
[illegible] چشمت نشو خوابد که بنویسد
خال را بر پشت چشم او غلط افتاده جا
چشم مستت نگه خون بدل جام کند
هرکسی کشته آن نرگس جادو باشد
گردش چشم تو هم مستت و هم [illegible]
تو بیا کرد استخوان مرا
در چشم آن نگار نگرسه خمار
[illegible] خال چشم آن خال [illegible]
چنین گر چشم [illegible] می آید که بیرون
تو چشمی که [illegible] گذرد [illegible] نش
خواب آن چشم ربا [illegible] ترا ز بیدار بیست
خواب چشم تو ز بیداری رها دیده است
خواب غفلت از سر ایام رفته است
حسن بالا دست را مشاطه در کار نیست
می دود از پی آن چشم دل خام طمع
مشو در پرده خواب از فریب چشم او غافل
بیمار گران را نبود تاب عیادت
اول ز رشک سحر سیم سرمه رایج بود
ز چشم مست بتان چشم مروتی دارم
خود مست و غمزه مست و دو چشم سیاه مست

در صفت چشم و خال آن

حدیث مردم مست اعتبار نتوان کرد
چشم شوخ تو گر آهوی آهو گیر نیست
آنقدر باده کشی کرد که بیمار افتاد
برنج دندان دارد اکنون میخورد آب قلم
نرگسی زری که داشت همه صرف جام کرد
گر نرگس را دوات و خامه و کاغذ کف دیدم
سهو کاتب شد کجا بر عین بیاشد نقطه
[illegible] شیشه می را گل با دام کند
حلقه ماتمش از حلقه آهو باشد
چشم گویای تو هم خوابست و هم افسانه است
آسیا ئیست گردش چشمش
در خیمه سیاه کشیده طناب سرخ
تو گوئی نافه افکنده آهو
گر لیلی بچندین ناز از محمل برون آید
من و دزدیده نگاهی که بمژگان نرسد
پشت شمشیر بتان تیزتر از دم باشد
طاعت ظالم خونخوار غنودن باشد
تا چشم نیمخواب ترا آفریده اند
چشمهای شوخ بی تعلیم گویا میشود
طفل هر چند با آهو بدویدن نرسد
که شهباز از نظر بستن شکاری در نظر دارد
تاب نظر آن نرگس مخمور ندارد
چون خواب رفته رفته بچشمش گران شدیم
چه ظالم که خراج از خراب میطلبم
دگر چاره دل چه چاره کند باسیاه مست

وقت خواب آن چشم خوش مژگان بود خونریزتر
پشت این تیغ سیه‌تاب است مردم تیزتر

صیاد آهوان چه مردم شنیده‌ام
مردم شکار آهوی چشم تو دیده‌ام

چشم مست زگرمی گلاب می پاشند
مردی فتنهٔ خوابیده را آب می پاشند

بستی داشت قصد کشتن من چشم شهلاش
قدرش چه جاست سهو هر مذر زلف افتاده در پا بشد

راحت بخشش مردم چشم دیده اشعار صفت مردم دیده

دو مردمان که بچشم تو آشکار رانند
بلای جان جهان این دو دل شکار انند

خیمهٔ لیلی است در دشت آن سیاهی مردمک
یا ز ناف مشک روشن شد دل شب آشکار

مردمک را کن نظر در چشم شهرآشوب او
گر ندیدی مریمی آورده عیسی در کنار

می شود نرگس بهر رنگی که باشد آباد
سرخ از آن شد مردمک در نرگس مخمور یار

ناف مشکین غزال چشم باشد مردمک
دور باد از چشم بد زین آهوی مردم شکار

دامن لیلی سر سودائی مجنون بود
مردمک در پردهٔ چشم حباب الکوه یار

مردمک هر چند باشد مرکز پرگار چشم
مرکز اینجا بیش از پرگار باشد بیقرار

بود اگر چتر سلیمان از پر و بال پری
مردمک دارد ز مژگان چتر زرنگار

حوریان از روزن جنت برون آرند سر
چون نگه زان مردمان چشم گرود آشکار

دل ز دست مردم چشمش گرفتن مشکل است
کشتی از گرداب ممکن نیست آید بر کنار

میکند هر دم کمند حلقه از تار نگاه
نیست سیری مردمان چشم او را از شکار

سینه چاکان دارد از مژگان گرد خویشتن
مردم این چشم مستغنی است از عشاق زار

سیر سازد خانهٔ چشم نظر بازان بآب
مردم چشمش ز مژگان سیه عیار دار

در زبان مردم آن چشم چشم آهوان
در نظر چون نقطهای سهو شد بی اعتبار

مردم خونریز چشم او بقصد عاشقان
دارد از مژگان حمائل تیغهای آبدار

آنکه دلهای پریشان را کند گرد آوری
نیست غیر از مردمک در دور آن چشم نگار

خضر اگر تیری بتاریکی فکند از روی مرد
در سواد چشم او بین آب حیوان آشکار

میربا بیند دل بچشم زرد ز ...
داد از مردمان شهرآشوب

چنان از مردم چشمت تجلی جلوه‌گر باشد
که خورشید جهانتاب از فروغش بهره‌ور باشد

میرزا محمد علی ... داماد میرزا ...

حدیقه

صفت سرمه و میل سرمه و سرمه‌دان

نیست سرمه آن مردمک چشم کان غایت لطف — نقطهٔ عکس سویدای دل عشاق است

بچشمت مردمان مست را خونخواری بینم — دو قاتل را درین میخانه بس هشیار می‌بینم

چنین وحشی‌نگاهی جز مردم چشمت که می‌داند — سواد شب لیلة القدر و سیاهی شب قدر

کحل العین الوالا ... اشعار صفت سرمه و میل سرمه و سرمه‌دان دلدار

چشم ترا بسرمه کشیدن چه احتیاج — کوته کن این بهانه و تا لددار را

تهمت سرمه بآن چشم سیه عین خطاست — سرمه گرد وسیست که خیزد ز صف مژگانش

چه فتنه بود که مشاطهٔ قضا انگیخت — که کرد نرگس شوخت سیه بسرمهٔ ناز

سرمه گویا کرد چشم یار را — شب بعز یاد آورد بیمار را

بچشم بسکه کند حرمت نگاه ترا — ز میل سرمه شد سرمه‌دان بچشم انگشت

کجا از سرمه‌دان منت کشد چشم سیاه او — سواد چشم باشد عنبر موج نگاه او

با چشم سرمه‌سائی گوشه‌گیرم کرده است — بوریای خانه‌ام را از نی نرگس کنند

صد بار سرمه را اگر بر نگاه خویش — خوبان برای چشم سیاه تو بیختند

چو میل سرمه ... چشم او میگفت — که سرمه میکده شوید غبار خاطر ها

تا سرمه‌دان سیاهی چشم تو دیده است — در چشم خویش میل ز حسرت کشیده است

یک میل در میان ز ادب ایستاده است — کی میرسد بچشم سیاه تو سرمه‌دان

حسن و جمال ذاتی است دشمن سیه‌کار — سرمه غبار خاطر است چشم سیاه یار را

صد میکده را رنگ هر گوشه توان ریخت — زان سرمه که از چشم سیه مست تو افتاد

سر دامنها را به در چشم بی‌پروای تو — در دهان انگشت حیرانی بود از میلها

تا بچشم تو سرمه کرده است — خانهٔ مردمان سیه کرده است

فغان که فتنهٔ خوابیده باز شد بیدار — نگاه یار بشبرنگ سرمه گشت سوار

پیش چشمان سیاه تو کجا گیرد رنگ — سرمه صد در بزند گر سر خود را بسنگ

سکندر آرائش دیوان حسن خیز او — سرمه جدول در بیاض چشم یارم میکشید

بسکه پر شد ز سرمه چشمانش — شد رگ سنگ سرمه مژگانش

سیاه کرد بخون هزار دل شده چشم — بناز سرمه چو در چشم نیم‌خواب کشید

حدیقه ۱ ۱۸

صفت سرمه و میل سرمه و سرمه‌دان

مین خود را چو سرمه سا کردی
سیه گر گرد چشمت روز من خود هم کشید آخر
دنبالهٔ چشم می پرستی دیدم
حیرت زدگان امید جان بردن نیست
برآمد میل سرمه چون ز چشم مست و خونریزها
بجای سرمه چوب نازنینی چشم بیماری
بشوخی بسکه الفت داده‌ام آن چشم جادو را
ملمعش ز ریب چشم عشوه سازی در نظر دارم
سواد سرمه بر اطراف چشم جانانه
بو گلی گزدی بدل دارم الفها یادگار
بمحشر حرف مبهوت است فریاد شهید انش را
نرگس مست ترا حاجت مینوشی نیست
تیره بختی نکند خوش سخنان را خاموش
چشم بیمار تو از بسکه بود پرده نشین
نسخهٔ سحر سامری کاغذ توتیا شود
گر بسرمه اثر کرد ضعف طالع من
بسرمه چشم سخنگوی احتیاج نداشت
بآن چشم سیه نسبت ندارد
فتنه را دست تطاول میشود هر دم دراز
بوصف سرمهٔ دنباله دارش چون بحرف آید
بسنگ سرمه شمشیر نگه را تیز میسازد
تا کشیدی از نزاکت سرمهٔ دنباله دار
کشش سرمه آن چشم خونریز را
گویند که شب بر دل بیمار گرانست
هر گوشه صد فتنه بیدار شد

صاد بر دفتر حیا زده
مکافات عمل را و بیابش سرمه دید آخر
بر ساغر عافیت شکستی دیدم
شمشیر یک سیاه مستی دیدم
بدان ماند که آید مستی از میخانه بیرون
زخط سرمهٔ چشم پری میبایدش میلی
کند نشاط میل سرمه اش مژگان آهو را
تلاوت میکنم این سورهٔ صاد عجب را
بود کتابهٔ چینی نمای میخانه
نرگسش دارد قلم از سرمهٔ دنباله دار
منیه انم که داد این سرمه چشم تنخواهش را
در چشم کم از داروی بیهوشی نیست
چه کند سرمه تهیدستی که سخنگو افتاد
رخصت سرمه هم از بهر عیادت نبود
چون بکرشمه سرمه‌ای نرگس سرمه‌سای را
که بی عصا نتواند بچشم یار رسید
سواد شهر خموشان نموده اند ما
ز سرمه تا با و یک میل راه است
چون کشتی پهلوی چشم سرمه سا دنباله را
چو سوسن در دهن هرگز نمیگنجد زبان ما
حذر کن از سیه چشمی که گرم سرمه سائی شد
شد عصای آبنوسی چشم بیمار ترا
بستان مده خنجر تیز را
گر سرمه در آن چشم گرانست از آنست
در چشمت که در سرمه خوابیده است

فطرت
نجابت
ناصر علی
مخفی
فغانی
عبدالقادر
میرزا
مسیح
مولوی احسان الله
مظهر
۱۱۷ علم

صد ۱۰۱ — ۱۰۲ صفت غمزه و کرشمه و نگاه

میل دارد چشم ما با سرمه و ناله دار
آخر این بیمار محتاج عصا گردیده است

چون سنگ سرمه خاکش پیرایه نظرهاست
چشمی که یک نظر دید آن چشم سرمه سا را

آنچنان کز خط سواد مردمان روشن شود
سرمه گویا ترکند چشم سخنگوی ترا

حرفیست این که سرمه شود مهر خامشی
چشم ترا ز سرمه زبان آوری بجاست

پرواز سرمه حیران گوشهٔ چشمت آرام
که نفس سوخته از خاک صفاهان برخاست

نگردد تیره بختی مهر لب حرف آفرینان را
سواد از سرمه روشن میکند چشمی که گویا شد

باور که میکند که از آن چشم سرمه دار
آواز در باغ حیا میتوان شنید

سواد چشمها از سرمه میگردد اگر روشن
سخنگو سرمه از چشم سخندان تو میگردد

برق خرمن مجروحان از غم کاه اشعار صفت غمزه و کرشمه و نگاه

[illegible]

اهل تقوی سحر در تسلام خون میکشند
همچو صبح از دست بر غمزه ات دستارها

جوهر کمین خطان که از بیم غمزه ات
پوشیده است زیر قبا جوشن آئینه

شرم از نگاه آن گل [illegible] میچکد
زان تیغ الحذر که ازو آب میچکد

دل صد پارهٔ ما را نگاهی جمع میسازد
که از یک رشته نتوان بخیه زد چندین جراحتها

بخیه [illegible] نتوانست [illegible] نگهدارد
ز افتادن بهر جانب نگاه و تیم مستش را

در سواد چشم او بنگر نگاه گرم را
گر ندیدی برق در ابر سیاه نوبهار

نسیرت

نگه بدیده رسید و صدا ز دل برخاست
خدنگ خورد کجا گرد از کجا برخاست

صفیست از لطف بر نیم نگاهی که تراست
مژه ات چون بهم آید لب دشنام بود

میچکد بادهٔ ناز از رگ ابر مژه اش
عنبر عالم آب است سواد نگهش

بسکه میگردد زمین ناز گرد چشم او
آن نگاه گرم هم شمعست و هم پروانه است

سید [illegible] حسین

چشم اهل از دور بحسرت نگران است
تا غمزهٔ خونریز تو غارتگر جان است

رخصت آشتی بده غمزهٔ غمزه‌زدای را
مهربان دل کمین نرگس سرمه‌سای را

[illegible]

غمزه ات کار دلم ساخت بیک چشم زدن
دامن ناز زده آتش بکباب افتاده است

[illegible]

فریاد که غمزهٔ تو جان برد
جان را ز اجل نمیتوان برد

[illegible]

غمزه آموزد بچشمت شیوهٔ بیدادها
طرفه شاگردی که میگوید سبق استاد را

حدیقه ۱

زتیر غمزه ات جانبر اسلامت چون توان بودن
خونبریزم اگر غمزهٔ خونریز نگشته
هر جا که غمزهٔ تو کند دعوی ستم
چون چارهٔ یار مهربان غمزهٔ تست
بیار که جان دید فراوان بستند.
نگه در صید مرغ دل چو شهباز
نگه از گوشهٔ چشمت نهد پا بیرون
دم هنوز زخال سپند از خاکم
بیچو مستی که از میخانه می آید برون
از فتنه اتر سیده گرفتم سر راهش
نمیداند هنوز از کم زبانی کم نگاهی را
می پرستی زاهدی شوخی حیا بیگانگی
نه جوهر است که شمشیر را در آغوش است
مردمک می جهد از دیدهٔ آهو چو سپند
نگه مضمون دلدوز است چشم عشوه خیزش را
بیک کرشمه که در کار آسمان کردے
ز دزدیده نگاهی که ز محبت نه پسند د
یک نگه کردی و ما را بتغافل کشتے
نازم بوحشت نگه رم سرشت یار
ما را نگه چشم تو از چشم تو خوشتر
غمزهٔ شوخ چشم ما بهر خدا نصیحتے
مرا دل کند کافر نگاهش.
نگه بفتنه سر دهد غمزه بفریب ما
به نیم غمزه جهان حمله قتل عام کنے
چون سوار یکه تازی کز سپاه آید برون

صفت غمزه و کرشمه و نگاه

اجل موجی بود کز آب پیکان تو برخیزد
دزدیده نگاه تو متاع دل و جان برد
اول مرا برای شهادت طلب کنند
مردافگن است و ناتوان غمزهٔ تست
بیار که جان ستاند آن غمزهٔ تست
براورده ز مژگان بال پرواز
جز خرابات نباشد وطن مستانرا
نگاه گرم تو از بسکه بیقرارم سوخت
هر نگه از چشم او مستانه می آید برون
عطر گل بادام کشیدم ز نگاهش
ز استغنا دلم صحبت بیرکارش نمیدانم
از کجا دارد نگاهش تا که بیگانگے
هیبت نگهش تیغ هم زره پوش است.
نگه گرم که بر دامن صحرا افتاد
که می باشد تخلص سوزنی مژگان تیزش را
هنوزی پر از شوق چشم کو کبها
قربان سر ناز کن و سوی من انداز
گل بادام چو بادام چرا توام نیست
کز گرد سرمه نیز بدام رمیدن است
بادام صفای گل بادام ندارد
کشتن کس صواب نیست آهوی از خطا طلب
که تا در کشتنم نبود گناهش
نام زد جنون کند پردگی شکیب ما
نعوذ بالله اگر غمزه را تمام کنے
از صف مژگان خونریزش نگاه آید برون.

میرزا واحد
شاه گلشن
ناصر علی
اشرف قلیخان
حکیم شهرت
بیدل
میر جلال

نشد خط غمزهٔ بیباک را مانع ز خونریزی — ز جوهر کی زبان جرأت شمشیر می پیچد
بر آن مجنون که انداز نگاهت کرده تسخیرش — نهند از چشم لیلی مغز و بادام زنجیرش
بسکه می آید بناز از چشم او بیرون نگاه — چند جا تا خانهٔ آئینه منزل میکند
پردهٔ خوابست از رفتار مانع پای را — چون نگه زان چشم خواب آلود می آید برون
ز دزدیده فگندی بمن از ناز نگاهی — قربان نگاه تو شوم باز نگاهی
تیغی که غمزهٔ تو کند سایه بر سرش — ابریشم بریده بود زلف جوهرش
تو نگری ولیک بمن مهربان نیست — می بارد از ادای نگاه بها نیست
خونبهای کشته خوبان تیغ دیگری میزند — کشتهٔ تیغ نگاهم خونبهای من کجاست
ز ... نگاه گرم چو پروانه سوختم — رنگی نداشت تیغ تغافل ز خون من
امان نداد مرا تا دوگانه بگزارم — نگاه او که دو دستی زند ز مژگان تیغ
بنخبر ز کرشمه ات رگ جان — بود بیش از بسکه نیشتر نازک
ز ناز چشم تو چون بر عتاب شود — بهر کرشمه ازان عالمی خراب شود
چه حاجت است بشمشیر قتل عاشق را — که نیم جان مرا یک کرشمه بس باشد

خط مستقیم راست بینی اشعار صفت بینی

مولوی جامی

بینیش زیر هلال منخسف — درمیان ماه کانوری الف
سربسر از بینی دلبر که چون است — بطاق ابرویش سیمین ستون است
قضا چون انتخاب حسن دیده — الف بر رویش از بینی کشیده
اگر بینی آن مه پاره بینی — به بینی صنعت خالق ببینی
ز بینی بل ز چشم او نمودار — عصای چوب گل در دست بیمار
بینی دلفریب تو بر عارض چو سیم — انگشت مصطفیٰ است که کرده قمر دو نیم
ید قدرت ستونی بسته سیمین — بزیر آن دو طاق عنبر آگین
میان خد و لعل آن گل اندام — مثلث شوشهٔ از نقرهٔ خام
گل زنبق ولیکن ناشگفته — فراز یاسمین و لاله خفته
ز روی راستی طبع سلیم است. — نگاهان صراط المستقیم است

در صفت بینی

دلیل راستی شد آشکارا — که سطر گشت خط استوارا

کشیده بینیش تیغیست از سیم — که کرد آن تیغ سیمی را بدو نیم

ببین بر بینی آن غیرت حور — که شد موج بلند از چشمهٔ نور

چه بینی ماهی که ز کنارش — زده سینه بروی نیمو البش

چو آن ماهی که شد شاهیش صیاد — کشیدش حلقه در بینی و سرداد

کشیده بر گل نرگس سبینی — خطی در عین لطف و نازنینی

زبینی طوطی گویای گلزار — سوی تنگ شکر کرده است منقار

آن نور منور آفتاب است — بینی چو الف در آفتاب است

هست چون بینی بگلزار جمالت نو گلی — غنچهٔ نسرین به پیش خط بینی میکشد

کی نطق راست مایهٔ تقریر بینیش — انی الف کشیده مصور بینیش

این دو ابروی تو را هست ولیکن — بینی سر آن راه بشمشیر گرفته

بوصف بینیش خون خورد چندی — رقم زد خامه مصراع بلندی

بینیت شاخ نرگس است ای یار — رست زان دو نرگسش بیار

نمود استاد صنع از غارت هوش — قلم در صنعت دو لیش فراموش

میان هر دو چشم آن ستمگر — بود بینی سد سکندر

میان هر دو چشمش صلح زان هست — که پای بینی او در میان است

این دو عین یار از نون تا میم — بینی الفی کشیده بر صفحهٔ سیم

نی نی غلط است از کمال معجز — انگشت نبی است ماه را کرده دو نیم

در رخ مهر فروزش بینی — راستی را الفی در ماه است

مالش ناز هست بینی چشم مستش یا دلی — از سیه مستی سرش کمتر ببالین میرسد

مثال بینیش هرگز نه بینی — اگرچه در جهان بسیار بینی

ابروش محراب بینی منبر زد دیش چو عید — خال بر بینی نشسته خطبه میخواند خطیب

بینی است در میانهٔ ابروی چون الف — زیر دو نون که بر سر میم مصور است

یا متصل بزیر دو طاق زمردین — از سیم خام بسته ستون دو یک است

نقطه خال بطرف الف بینی او — از یکی ساخته ده خوبی حسن نیکو

لولو

فتح الباب دماغ ارباب هوش اشعار صفت منخرین جان آغوش

بهر فروغ روز و شب عاشقان نسیم | گلجام مهر و ماه بود منخرین او
مے پیچ پیچ بینے منخرینش | چه عاشق سوز بند و قد و لیست
از جنبش منخرین جانان | لطفی عجبی شده نمایان
گوئے که ز بحر حسن ماهی | بگشاده دهن بجوش ادائے
دم جان بخش هر نفس آید | منخرین تو کوچه جانند
در جنبش منخرین جانان | رمزی دارند نکته سنجان
دریای جمال موج زن گشت | گرداب شدند دو نمایان

بیرون ساز محبوبان از حلقهٔ خود بینی اشعار صفت حلقه و دیگر زیور بینی

رتبهٔ بینیش از حلقهٔ بینی افزود | الف از صفر یکی ده نظر می آید
نیست دُر در حلقهٔ بینی عیان با آفتاب | گوهر خود می نماید ماهی دریای حسن
در بینی آن نگار خنده بهار | دو گوهر لعل ریزه بینی در کار
از بهر صفای چشم و رنگینی دل | مابین دو صبح است شفق را اظهار
دُر بلاق تو ای ماه مهر پرور من | ستاره و دل خورشید ساخته است وطن
هیچ دانی سبب جنبش آن دُر بلاق | هر بوسیدن لب سخت تمنا دارد
عشق تو بجیحون دلم جوش افگند | جان را نگه مست تو مدهوش افگند
تا حلقه ز ناز کرده در بینی | جان حلقهٔ بندگیت در گوش افگند
دردانهٔ بلاق تو از غایت صفا | بر روی گل چو قطرهٔ شبنم چکیده است
نشنود جدا ز لعل لب او دُر بلاق | چون شبنمی که بر گل خندان رسیده اند
دردانهٔ بلاق تو از موج خنده ات | یکتا گهر ز حیثیت گوهر برآمده
که تا بشاهین دل آید بپرداز | دو لطف گشته بیک سرخاب دمساز

حلقه بگوش ساز صاحب هوش اشعار صفت گوش و بناگوش

حدیقه ۱

صفت گوش و بناگوش

صباحت بیش ازین در عالم امکان نمیباشد / که از تاب گهر شد بی صفا شیر بناگوشش

نالها حلقه در گوش اجابت میکشد / از سحرخیزان آن صبح بناگوشیم ما

دلکشاتر ز تماشای بناگوش تو نیست / صبح هرچند دم عقده گشای دارد

کو بخت رسائی که دران صبح بناگوش / دستی بدعا همچو سر زلف برارم

دیده چون تاب صفای آن بناگوش آورد / شبنمی چون خرمن گل را در آغوش آورد

گر چو گل جامه خود چاک زنم معذورم / دیده ام صبح بناگوش نگاری که مپرس

شور محشر نکند بی تو ز خوابم بیدار / خفته آرزوی صبح بناگوش توام

ز وصف گوش او گل ماند خاموش / ز شبنم کرده پر سیماب در گوش

زدن دم از بنفشه بس محال است / که گوشش او کبود از گوشمال است

ز شبنم گرچه گوش او گهر سفت / نیارد گل بگوش او سخن گفت

بود گوش از صفا بالای گردن / بلورین قیف از مینای گردن

از لعل و گوهر است کجا افتخار گوش / باشد زیاده از همه چیز اعتبار گوش

ای بلهوس بسیر خیابان چه میروی / در بوستان حسن ببین نوبهار گوش

ره بر سخن مدام شدی تنگ در جهان / گر نیستی صماخ چنین رهگذار گوش

ای زلف تابدار چه پیچی دگر مپیچ / زینت برخ فزای که نیست بار گوش

شیر انوار تجلی را چه میکردند صاف / درد او مهتاب صاف او بناگوش تو شد

تا دیده ایم صبح بناگوش یار را / از چشم ما چو چشم گهر خواب رفته است

تار نگهم رشته و گوهر شده از اشک / این دیده تمنای بناگوش که دارد

تا گل بچمن چو گوش او شد / خندان و شگفته سرخ رو شد

پرده گوش آن بت طناز / جان نوازست همچو پرده ساز

کارسازا تو ساز کار من شو / که دمی با من او شود دمساز

گرد آمد اند افعی گیسوی تابدار / سوراخ نی بود همه سوراخ گوش تو

عاج است بناگوش تو سیمین پستان آن / زان سیمستان بوسه کم از سیستان

صبح را در خون دل مل کرده حسن / تا بناگوشش چنین پرورده حسن

بناگوش تو ای ترک سمن سیمای سیمین تن / سمن را خاک زد در چشم و گل را چاک پیراهن

۱

[عبد الجلیل]

افضل

کمال خجندی

شهاب الدین

با دولت بیدار بهم آغوش کند خواب — چشمی که بران صبح بناگوش فتاده
در دل صفای صبح بناگوش او گذشت — در نگاه کز نظرم جوی شیر شد
سحر که گرد ده تصویر خنده ر ورست — بهار یاسمن جلوهٔ بناگوشش است
کی ترا ز بید است غی تاب شور بلبل است — پرده های گوش تو نازک تر از برگ گلست
غافل ز خدا نیستم ای شیخ بیادش — خواب سحری صبح بناگوش تبای برد
خواهد از چشمهٔ خورشید بر اوردن گرد — گر چنین غلط دهد از صبح بناگوش ترا
برقع رخ گلگون ترا داغ حسن خاست — مهتاب بناگوش ترا صبر کتان است
از پرتو آن صبح بناگوش عجب نیست — گر آب شود رنگ و در چشم گهر آید
در دولت بیدار دهد غوطه جهان را — فیضی که دم صبح بناگوش تو دارد
آفتاب از مه نو کاسهٔ دریوزه بکف — نور از آن صبح بناگوش گدائی دارد
از صبح بناگوش مستوان گردن — صبوحی که در ایام گل قضا گردد
تا یاد بناگوش کسی ساخته ایم — مائیم و همین سایهٔ برگ سمنی

آویزهٔ گوش رونگار اشعار صفت زیور گوش دلدار

گفتم در گوش تو مرا خسته جگر کرد — بشنید ازین گوش و از آن گوش بدر کرد
آویزهٔ گوش او در ناب — در زلف سیه چو کرم شب تاب
انکه از حلقهٔ زر گوش گرانست او را — چه غم از نالهٔ خونین جگرانست او را
حلقه بگوش ترا هر که بدین لطف بدید — حلقهٔ بندگی گوش تو در گوش کشید
حلقه گوش ترا تا شده ام حلقه بگوش — حلقه سان کار مرا پا و سری نیست پدید
گوشت ای سیمبر از حلقهٔ زر گشت گران — جای آن دارد اگر نالهٔ ما را نشنید
قربان آن بناگوش و آن برق گوشواره — باهم چه خوش نمایند آن صبح و آن ستاره
صبح نگردد سپیدمش بناگوش یار — کز سر طاقت گذشت آب در گوش او
در کی که بگوش آن بت سیمین آویخت — بین که زد و صدف گهر چه شیرین آویخت
شاید که فخر کند مه از وی امروز — کز گوشهٔ مه خوشهٔ پروین آویخت
گوشش از بار در گران گشت است — نشنود نالهٔ حزین مرا

حدیقه

صفت زیور گوش

نیست آن دُر که ز گوش آمده بر دوش ترا / می‌چکد آب لطافت ز بناگوش ترا

بس جعبه که از چشمهٔ نوش تو رسید / تا دست من امروز به دوشش تو رسید

در گوش تو دانهای دُر می بینم / آب چشمم مگر بگوشش تو رسید

بالای بناگوش تو آویزه یاقوت / بر قیمت درخشان که بصحن چمن افتد

آلتشیری ز ناز حلقه بگوشش / ماه از هاله گشت حلقه بگوشش

دل بدان صبح بناگوش نلرزد چه کند / یکدم آرام ندارد دُر گوشی که تراست

زغیرت اند ورنه چکیدن گوهر گوشش / وگر نه قطرهٔ آب است از شرم بناگوشش

گوهر چیان صبح بناگوش او رسد / بی آبرو بدیده ما همچو اشک ماست

بر گوشش بود زان روز و شب پُر / که شد پیمانه همچون … در

اختر سحر یا به بناگوش تو گوهر / یا شبنمی افتاده به برگ سمنست این

ز ور گوشش خود آن ماه دلستان انداخت / که مار کاکل او مهره از دهان انداخت

ستاره ایست و گوش آن هلال ابرو / ز روی حسن بخورشید میزند پهلو

کوکب است آن دُر گوش دل از لطافت هر سحر / میکند با آفتاب از یک گریبان سر بدر

فکر گوشش نشوخی جلوه دارد که پنداری / ز برگ لاله انداز چکیدن ژاله دارد

گردن کشد ز بیضه صور عندلیب زار / صبحی که یار گل به بناگوش میزند

تنها نه رنگ از دُر گوشش عقیق یافت / رنگین ازین ستاره بود سیب غبغبش

نتوان گفت بگوشش تو که را واکرد / سخن پاک هست اینکه بگوشت جا کرد

ز نیل نیست بناگوش نازکت را خال / ز سایه دُر گوشش تو شد کبود آنجا

تا مرا بر حلقه گوشت نظر افتاده است / رشته در گردنم همچون گهر افتاده است

نازکی و لطف دارد از بناگوش تو دُر / غوطها داده در آب انگشت بخشند

میان بیاض بناگوش گوشوارهٔ دُر / ستاره ایست که در صبحگاه می لرزد

تا نظر گوشوار آن سیمبر افتاده است / پیچ و تاب رشته در جان گهر افتاده است

شبنم آفتاب کجا آبرو دهد / گوشش ترا بحلقه گوهر چه حاجت است

بنمود گوهر سیراب در بناگوشش / چو شبنمی که کند برگ گل در آغوشش

خون در دلم ز غیرت آن گوشواره است / عالم سیاه در نظرم زان ستاره است

رمی شیرازی
حد بیگ …
… بیگ …
سمیع
… تبریزی
عرفی شیرازی
غنی کشمیری
میرزا … تبریزی
رضی
مخلص کاشی
علی قلیخان
گرامی
توفیق
رضا
مظهر
کمال خجندی
صابر

علم ۱۷

دُری که در بن گوش تو شاه می بینم | ستاره ایست که پهلوی ماه می بینم
شود از طرف عارض گوشواره | قران افگند مه را با ستاره
[illegible] که برین داشت در گوش ترا | کاب در شیر کند صبح بناگوش ترا

باعث شگفتگی گلستان جان اشعار صفت رخسار و خال رخسار جانان

بیار نقش دگر زد رخ فرنگ ترا | شتاب بر دهن گل شد چراغ رنگ ترا
خال بجاست بجای عارض او در بجاست | مسند مور کف دست سلیمان باشد
خال رخسارش سپند آتش رنگ گل است | چین ز نقش از نزاکت موج بوی سنبل است
رگ گل جای مو امشب بنوک خامه می آید | سخن از بسکه رنگین میشد از رخسار گلگونش
بلب آید چو بیاد رخ او ناله مرا | گل خورشید شود غنچه تبخاله مرا
هرکس که دید رنگ رخسار نازکت | گفتا که بوی گل بهوا موج میزند
ز بهت بسکه افگند از نظر شوکت گرفتن را | محالست اینکه از رخسار خوبان دیده برگیرد
تا چهره تو آتشی گل رنگ آل شد | شبنم بروی گل عرق انفعال شد
گل خورشید را در عهد رویت | برای طاق نسیان آفریدند
نیست رشته اگر برگ گل [illegible] | بر کمر بست است از دست رخت زنار گل
بر صحیفه وصف عارض جانان نوشته ایم | منت خدایرا که گلستان نوشته ایم
از نزاکت بسکه دارد چهره او آب و تاب | آفتابی میشود رنگش ز سیر ماهتاب
بر صفحه عذار تو از نقطهای خال | گردست کلک صنع نشان بوسه گاه را
اختر صبح سعادت مرکز پرکار حسن | تخم آه آتشین یا خال عنبر بست این
تجلی جلوه از وصف رخت کردم قلمها را | تراشیدم به تیغ کوه طور امشب قلمها را
روز ازل بحکمت درس کتاب حسن | خال رخ تو شد نقطه انتخاب حسن
دل برده بچهره زیبا شناختیم | از خال عارض تو سویدا شناختیم
کرده ام تحقیق از شمس اللغات رخ تو | جلوه روی تو باشد لفظ مضمون آفتاب
نگه بر چهره نتوان کردن آن ترک شرابی را | بیکبار چون در آتش افگند یک مرغ آبی را
چسان خورشید خوانم روی او را | که مصحف را غلط خواندن گناه است

گل از حجاب رخت بس ز چهره ریخت عرق
خیال روی تو بردم بخاک نیست عجب
از لطافت رخ او را نبود تاب نگاه
آب رویت در گلم تا رخت در یا نیست
حیرت زدهٔ روی تو گردید مگر مهر
مصحف روی ترا خال نگهبان شده است
شمع کرلاف زند با رخ جان پرور او
شب که در بزم حدیث رخ گلرنگ تو بود
پرتو روی ترا در خلوتم دید آفتاب
شب ندانم که کجا با تو مقابل شده است
این لطافت هیچ برگ گل ندارد در جهان
خیال او بخواب آمد کشیدم در بغل تنگش
تا ندی آتش در آب از عکس آن رخسارها
گل در چمن ز خجلت روی تو آب شد
این نه شبنم بود ریزان وقت صبح از روی گل
بیتابیم فزود ز عکس فروغ رخ
شب چو در بزم حدیث از رخ خوب تو گذشت
ز دست برد خزان ایمن است گلشن حسن
خال بر روی تو سحر یست از آن چشم سیاه
بر آفتاب عارض و خال مشکبو است
رخ تو در نظر آمد مراد خواهم یافت
هر جا سخن ز عارض جانان بر آمده
خال رخش فسانهٔ روز تباه کیست
نی همین خط رشید دار عشقه رخسار را و
حرف رخت ای آه چو در انجمن افتد

صفت رخسار و خال آنجا

بجای آب ز گلشن گلاب برگذرد — محسن کاشی
دمد اگر گل خورشید بر مزار مرا
چو هر آئینه بر چهرهٔ او سوهان است — ناسخ
زانکه آب و تاب آنها گاه هست گاه نیست — مولانا میرزا بنیاری
آز خط شعاعی نهد اندر دهن انگشت — و راقم
این غلام حبشی حافظ قرآن شده است — زیب النساء مخفی
بال پروانه کشد تیغ جفا بر سر او — فیض
می توانست گلاب از گل تصویر کشید — نجیب محمد محسن ترابی
می فتد چون سایه هر دم بر در و بامم هنوز — انتظام
صبح بر دیدهٔ خورشید زند آب هنوز — علی ناصر
نچکاند گر می خواز گل رویش گلاب
خزان میگشت دیدم صبحدم در گلشن زر
شمع روشن کرد و در اندام ماهی خارها
چندان عرق نمود که آخر گلاب شد — واثارام برهمن
گل ز شرمت ریخت بر خاک آبروی خویش را — مولانا هلالی
قربان گرم مهری آن مه لقا شوم — میر ناصر علی الغیر
شمع بیش از همه انگشت شهادت برداشت — خالص
که خال روی تو مهریست خرمن گل را — معتمد
ورنه هرگز مگسی بر سر آتش ننشست — قسیمی
یا نافه فتاده ز آهوی چشم او است — جویا
چرا که خال نکو در قفای فال نکو است — از اشعار دیوان
رنگین حکایتی ز گلستان بر آمده — ابو البرکات منیر لاهوری
این سرمه گون ستارهٔ بخت سیاه کیست — مولوی شاه عبد القادر
خشک بر جا مانده است آئینه از دیدار او — میرزا فدائی
چون شمع زبان همه در سوختن افتد — جواد بسنکوچه

صفت رخسار و خال آنجا

با عارض آتشین چه دانند حد شمع نیست — گریان ز بزم رفت و سر خویشتن گرفت

بر سر خوان چهره نمکین — خال بر رویش نمک چش افتاده است

خال سوز و بست هر جا بر رخ دلبر فتاد — هیچ جا بیجا نباشد هر که نیک اختر فتاد

آن خال سیه بر رخ رخشان تو جانان — هندو بچه هست که خورشید پرستست

آن نه خالیست که بر روی دلارام فتاد — کافری بود که از کفر در اسلام افتاد

مشکناب چو سنجید خال آن رو را — ز برگ لاله سبز و کهنه ترازو را

رقم تا کرد وصف روی آن حور را — قلم چون شمع شد فواره نور را

هر گلی رنگین که شد از عکس روی یار شد — ارغوان شد یاسمن شد لاله شد گلنار شد

گر از حسرت خورشید رخت رنجور است — ماه از هاله چرا شال بگردن دارد

زلف چون روی ترا دید ز افتادگی خاک — ای خوشا خال سیاه تو که بر جا ماند

مردم دیده ز لطف رخ او در رخ او — عکس خود دید گمان برد که مشکین خالست

چشم بد دور ز خال بر رخ او — چون سپندی بر آتش افتاده است

بوی گلاب از نگهش میتوان شنید — چشمی که همچو غنچه بروی تو وا شود

آن خالها بروی تو از مشکناب چیست — چندین ستاره سوخته آفتاب چیست

آن خال که بنده بر رخت می بیند — زاغیست که جز بر گل تر ننشیند

نی نی غلطم که در گلستان رخت — زنگی بچه برهنه گل می چیند

ماهی که ز پرتو بجهان شور انداخت — پیش رخت از هاله مگر سپر انداخت

کی رخسار او تاب نگاه آشنا دارد — کر آن گل خار در پیراهن از نشو و نما دارد

تا دیده محو روی تو شد کامیاب شد — شبنم با آفتاب رسید آفتاب شد

میشود روشن چراغ از چهره رنگین تو — بیم از کشتن ندارد شمع از بالین تو

بر صفحه عذار تو از نقطهای خال — کرده است کلک صنع نشان بوسه گاه تو

رو ترش کردی و رخسار تو افروخته شد — آب لیمو سبب روشنی رنگ طلاست

ز روی تو شد بوستان شرمگین — بنام جهاندار جان آفرین

خال بر رخسار جانان هیچ میدانی که چیست — زنگی در باغ جنت باغبانی میکند

آن خال که بر رخش نهادند — در جیم جمال نقطه دادند

حکیم
عظیم الله
جلالی
غنی

عرق عرق ساز گلگون قبایان نقاب حجاب برخسار شهاب صفت عرق ریختن رخسار و غازه و گلگونه و نقاب و برقع

از شرم گرچه روی تو چندان نقاب داشت — هر ذره از فروغ تو چشمی پر آب داشت

چیوا عرق که میکشد از روی یار گل — صائب که دیده شبنم خورشید زاده

پیوست حسن چو برقع ز رخ بر اندازد — زمانه بر سر خورشید چادر اندازد

چون سمند غوطه در دریای آتش خورده‌ام — تا ز روی آتشین او نقاب افگنده‌ام

عرق چو بر رخت از گرمی شراب آید — شفق بساغر زرین آفتاب آید

نه شبنم است چمن را بروی آتشناک — عرق ز روی تو کرده است گل بدامن پاک

عرق بچهره گذشته است آن پریوش را — کرده است باین آبداری آتش را

کدام زهره جبین گوشه نقاب شکست — که رعشه ساغر زرین آفتاب شکست

عرق افشاندی از رخ آب شد دلهای مشتاقان — قیامت میشود چون انجم از افلاک می‌ریزد

خوش بود صحبت آئینه و سیماب بهم — عرق شرم در رخ یار تماشا دارد

لاله و گل خون کند بر سر هر شبنمی — گر گلستان بری روی عرقناک را

دست گلچین میشود هر خار مژگانی که هست — از عرق چون چهره ساقی گل افشانی کند

چون تماشائی نگردد از تماشای تو مست — باده گلرنگ میسازد عرق را روی تو

کباب نازک دل آتش هموار میخواهد — بر افگن از عذار خود نقاب آهسته آهسته

تا بجد نیست لطافت رخ پر تابش را — که عرق داغ کند لاله سیرابش را

عرق فشانی آن گلعذار را دریاب — ستاره ریزی صبح بهار را دریاب

تراست از عرق شرم چهره تو مدام — ستاره دائم ازین آفتاب می بارد

صائب نظر بروی عرقناک یار کن — در آفتاب ابر گهربار را ببین

چون میکنم بروی عرقناک او نظر — نظارگاه تار گهر میشود مرا

پاره سازد گل ز بالیدن لباس رنگ را — در گلستان گر گشائی پرده رخسار خویش

بود حسن سرشت زیر نقاب شرم نازکتر — که نور شمع صاف از پرده فانوس می آید

تا بروی خویشتن مالیده گلگونه را — رنگ از رخسار خوبان همچو بو پرواز کرد

سراپا رنگ گردد هرکه در کوی تو می آید — من آن گلگونه را نازم که بر روی تو می آید

صفت روی عرقناک و غازه و گلگونه و نقاب و حجاب

برگ گل ... گلگونه را تا دیده ام   میکند پرواز رنگ گلرخان چون بوی گل

حافظ — حالا درون پرده بسی فتنه میرود   تا آن زمان که پرده بر افتد چها کند

بست داده و مهر بر بند در خشش   یادبی مهرم چو بگشاید نقاب

تا گل هزار پاره کند جامه در چمن   یکسو فکن ز چهره گلگون نقاب را

برفکن از ماه رخ خود نقاب   سایه نشین چند بود آفتاب

برقع برخ افگنده برد ناز بباغش   تا نکهت گل بیخته آید بدماغش

عاشقی سحر ز رخ خود نقاب را   رو داد حیرت آینه آفتاب را

صبح چو روی خود آن ماه در نقاب گرفت   فغان ز خلق برآمد که آفتاب گرفت

کند عرق ز رخت ای نازنین نگاه   پرورده حسن تو از آتش آب می آید

گر رخ گلرنگش از زیر نقاب آید برون   نیست ممکن در چمن گل از حجاب آید برون

چون عرق افشان شود رخ تو در عین عتاب   از سمن گل گردد و از گل گلاب آید برون

تعالی الله چه گلزار است رخسار عرقناکش   که آب از چشمه خورشید داده ایزد پاکش

شدم ستاره فشان چون برخ نقاب گرفت   شود ستاره نمایان چو آفتاب گرفت

ز جلوتی که بند نقاب تو وا شود   بی اختیار آینه دست دعا شود

ز خال بر عرق خوشم بود از خط دمیدنها   که تخم سبزه می روید بلی از نم رسیدنها

این عرق از گرمی مجلس زرویت میچکد   یا گلاب افشانی بر فتنه خوابیده است

از بهر هلال عید آن مه ناگاه   بربام دوید هر طرف کرد نگاه

هر کس که بدید گفت سبحان الله   خورشید برآمده است و میجوید ماه

تبسم چیست این عرق ریزی   عرق روی آتشین آرند

خوی که از رخسار آن کان ملاحت میچکد   فتنه می بارد بلا میریزد آفت میچکد

آید بنظر هر رگ گل رشته شمعی   از روی تو گر پرده بصحن چمن افتد

روی عرق فشان تو کرد اینچنین مرا   تقصیر آفتاب و گناه ستاره نیست

هلال یکشنبه را چون قرین بدر کشید   هزار خوشه پروین ز آفتاب چکید

بر آفتاب رخ آن تند خو نقاب گرفت   سیاه روز از آنم که آفتاب گرفت

از رخت بسکه عرق سر زده است   نگهم غوطه بگوهر زده است

وه شب عرق شرم تو آتش بدلم زد
بکارگاه تماشا نقاب روی ترا
زبسکه بود ز پاکی حسن سرشارش
انداخت بچهرهٔ پر نور خود نقاب
نسیم سوی نقاب از چه رو بردار
نقاب نیست این برخ ماه آفتاب است این
بیش میوزد نقاب او و دل دیوانه را
شبنم از لاله و گل لعل در آتش دارد
صدف پر از گهر و ابر قطره بار نکوست
طراوت عرق شرم را تماشا کن
نی گلاب است اینکه بر رخسار مهوش میزنی
زبس صافست بحر حسن سرشار
گداخت دیدن آن روی بی نقاب مرا
شکست لازم طرف نقاب افتاده است
لذت دیدار می بخشد نقاب روی تو
شوخی حسن کی نهان زیر نقاب میشود
ماه من هر گه عرق از روی آتشبار ریخت
یار چراغ افروز تا شد پرده از رخ برگرفت
مه خیال تو چون طالع از نقاب شود
تا پرده ز رخسار تو ای ماه برافتاد
چو در نقاب شوی ماه در نقاب شود
گر ز روی خود براندازی نقاب
بهر خدا که دور کن از رخ نقاب را
نگه چو گرم بران پرحجاب میگذرد
یوسف سیمین بدن را تاب این زنجیر نیست

صفت روی عرقناک و عارض و قطرهٔ عرق و گلگونه و نقاب و برقع

پروانه ندیدیم که از آب بسوزد
نثار شعشعهٔ آفتاب می ...
نشان آید مانند از عرق بر رخسار ...
نازل بشان حسن تو شد آیهٔ حجاب
نمی آید بخود شرم این لن ترانی
ضیای نور یا ماه تمام اندر حجاب است این
میزند فانوس دامن آتش پروانه را
کز نظر آب دیده از عرق رخسار شهود
عذار یار عرقناک دمی چکیده خوشست
چو برگ گل ز نقابش گلاب می ریزد
آبسوز و عالمی آبی بر آتش میزنی
ز صافی شد گهر در روی مودار
چو نخل موم ... لمحه ز آفتاب مرا
ز فرد ما نشود فرد انتخاب درست
پشت این آئینه طوطی را بگفتار آورد
خندهٔ برق را کجا ابر حجاب میشود
آبروی چشمهٔ خورشید را بر خاک ریخت
مشعل خورشید از شمع جمالش درگرفت
کمان مهرکه و کر کار آفتاب شود
از پرده بسی راز نهانی بدر افتاد
گلگون نقاب که هر ذره آفتاب شود
پشت بر دیوار ماند آفتاب
در پرده کس نهان نکند آفتاب را
گلاب آن گل رو از نقاب میچکد
باز کن ای سنگدل بند قبای خویش را

صفت خط و اصلاح آن

شد تیره ز خط ... عارض نقاب کش دست نوازشی بسر آفتاب کش
عرق ز عارض نازک بلحظه چون گلاب چکد کسی ندید که شبنم ز آفتاب چکد
تا از آن روی آفتاب نظر دادم آب آبجو ان منظر بموج شراب است مرا
ز چهره عرق آلود یار حیرانم که کرده است بهم جمع آب و آتش را
بگشاد سپیده دم سحاب از طرفی بگشود نگار من نقاب از طرفی
گر نیست قیامت ز چه گشت پدید صبح از طرفی و آفتاب از طرفی
... همچو گل چه فشانی گلاب را شبنم چه حاجتست گل آفتاب را
نسبت روی تو با چهره گل بی‌بصری است که عرق جز گل روی تو نشان میاند
شبنم بشوخی عرق شرم یار نیست بر روی آفتاب قیامت نشسته است
از رخش چون دانه یاقوت رنگین شد عرق چون زمین افتاده قابل دانه گوهر میشود
عرق ز روی تو بی اختیار میریزد در آفتاب قیامت ستاره چون باشد

غبار خاطر ریحان خطان اشعار صفت خط و اصلاح آن

احاطه کرد خطت آفتاب تابان را گرفت خیل پری در میان سلیمان را
ز خط عذار تو تا عنبرین نقاب شده زمانه خوبی مه پای در رکاب شده
استاده چه حاجت بود آن سرو روان را خط حاشیه دان میکند آن غنچه دهان را
خورشید ترا از خط شبرنگ وبال است چون سایه قدم پیش نهد وقت زوال است
نوشته است بروی تابان بخط غبار که آفتاب رخان صید خاکسار انند
خط او کرم دارد روز و شب هنگامه مارا حکایتهای رنگین است طوطی نامه ما را
تا خط سیه آن لب گلفام برآورد یاقوت لبش همچو نگین نام برآورد
خط برآورد بهمان چهره او ساده نماست در صفا جوهر آئینه نهان میگردد
خط مشکین سر زد از رویش باندک فرصتی تخم قابل زود گردد در زمین پاک سبز
با خط سبز انقدر مایل سرگوشی چرا عالمی را سوختی ای شعله خس پوشی چرا
این خط است سیه کرده بناگوش ترا سایه گردیست در گوش ترا
خطی که از آن چهره روشن بر آید آه است که از چشمه خورشید بر آید

صفت خط و اصلاح آن

تا سبزهٔ خط از لب جانان برآمده / آب [illegible] چشمهٔ حیوان [illegible]

همچون مصرع موزون ترا قد دلجوست / کز خط پشت لبت حسن مطلع [illegible]

خط برازد وی تراش دلم ز ندامت است / مصحف سفید گشت نشان ندامت است

خط سبز از صفحهٔ عارض ستردن خوب نیست / آیهٔ رحمت بآب تیغ شستن خوب نیست

بوسه را بر عارضش جا از هجوم خط نماند / سبزهٔ بیگانه آخر این گلستان را گرفت

یکی صد شد فروغ آن لب لعل از غبار خط / که از گرد یتیمی چهرهٔ گوهر صفا دارد

گفتم از خط رحم افزون شود غافل که خط / جوهر دیگر فزودن بر تیغ استغنا کند

امید لطف بخط داشتم ندانستم / که جوهر دم تیغ عتاب خواهد بود

خط دمیده است ز لعل لب شکرشکنش / یا بخون چشم سیه کرد عقیق یمنش

ز خط طراوت رخسار یار می بینم / صفای آئینه را از غبار می بینم

خط ابر رحمت است پی گلستان حسن / بر روی خویش تیغ مکش آفتاب را

شد خط مشکبار عیان از عذار او / جوهر نما شد آینهٔ بی غبار او

میشود دور از خط عاشق ز جانان کامیاب / بیشتر گردد دعا در دامن شب مستجاب

یا خط عنبرفشان یا زلف مشکین میشود / پای رفتن نیست دود آتش رخسار را

نزند چون خط مشکین تو نقشی بر آب / سود برآید ز کف دست اگر مانی را

هر سوی دل غریب تو شیرازهٔ دلیست / متراش زینهار خط مشکبار را

خط سبزی که ز پشت لب جانان برخاست / رگ ابریست که از چشمهٔ حیوان برخاست

کلک ما فوارهٔ آب زمرد گشته است / بسکه از تحریر خطش سبز شد گفتار ما

فزون گشت از سواد خط فروغ حسن جانان را / صفت این مور زد سرمه شد چشم سلیمان را

رخش نو خط بود از سایهٔ نظارهٔ عاشق / گهر گرد یتیمی از نگاه مشتری دارد

ساده رویش ز نگاه من خط دیده شود / خط او از نگه تیز تراشیده شود

خط بین که فلک بر رخ دلخواه نوشت / بر گل رقم بنفشه ناگاه نوشت

خورشید به بندگیش می داد خطی / کاغذ مگرش نبود بر ماه نوشت

از عارضش دمید خطی همچو مشکناب / یعنی که شد بسنبله تحویل آفتاب

خط ریحان ترا هر کس تماشا می کند / همچو رحل مصحف آغوش طمع وا میکند

شفیعای اثر

صفت خط و صلاح حق

[illegible] مسلمان گشت [illegible] — چو گرد از کعبه برخیزد کجا ماند مسلمانی

[illegible] وخطت سبزهٔ بهار [illegible] — در حریم گر سبزه ز آتش بر آمده

پیوسته دل [illegible] ز گرد خط یار است — جاروب کش خانهٔ آیینه غبار است

حساب عمر جانی خوار از خط نیست — که روزنامهٔ خورشید در بغل دارد

وصف خط سبز تو مرا ورد زبانست — چون پسته عجب نیست، شود گرد دهنم سبز

[illegible] بی خط سبز مرا کرد اسیر — دام همرنگ زمین بود گرفتار شدم

[illegible] خال او [illegible] در گرد خطش جویم — که مال برده را دزد آن نهان در خاک میسازد

خط نورسته از آن لعل آتشین پیداست — چو نقش زیر نگینی که از نگین پیداست

می تراود ز سوادش همه لطف رخ او — مصحف روی بت ما خط روشن دارد

فرو رفتم بخود از بسکه در فکر خط سبزش — چو مغز پسته شد پیراهن من استخوان من

از حسن زماه تا بماهی باشد — خط بهر سفرش خط گواهی باشد

شب سیه از رفتن خورشید نشان — نقش قدم شعله سیاهی باشد

تا خطت سر زده گم گشته ترا ناز و عتاب — شوخی حسن تو در سایهٔ خط رفته بخواب

خط کز لب آن پسر دمیده است — افسوس است که بر شکر دمیده است

هیچ میدانی که گرد عارضت این سبزه چیست — پیل مست حسن را زنجیر در پا کرده اند

کاروان خط نمیدانم چه بار آورده است — اینقدر دانم که از رخ بوسه ارزان میشود

خطش که گرد رخ همچو ماه تابان است — نوشته سورهٔ یوسف بخط ریحان است

خط مشکین که بر آن عارض نور افشان است — پارهٔ جامهٔ کعبه است که در قرآن است

تا حاشیهٔ خط تو مرقوم نشد — اسرار دقیق حسن مفهوم نشد

تا دایرهٔ خط بگرد او حلقه نزد — ماهیت رخسار تو معلوم نشد

پیوسته لعل نو خط او بر لب منست — این شربت بنفشه علاج تب منست

خط گرد بناگوش یار تاب زده است — که غوطه در سیاهی در آفتاب زده است

آخر برآمد از لب لعل تو کام ما — کند این عقیق را خط مشکین بنام ما

هر غباری که ترا بود در آیینهٔ دل — باطن عشق بنازم که بروی تو کشید

بعد فکر چارده سال از خط پشت لبت — حسن مطلع کرد پیدا مطلع ابروی تو

صفت خط و صلاح آن

بر لب عارضت خط آراسته همچو صبح — گرد لب سبز [illegible] شد

حسن تو از دمیدن خط کامیاب شد — تغییر [illegible]

بگرد عارضت خط ریحان نوشته اند — یا بوستان گرفته گلستان نوشته اند

ترا تا سبزه برگرد لب جان بخش پیدا شد — مسیحا بود تنها خضر همره مسیحا شد

دلکشی که سر خط حسن تو داده اند — گردند زیر مشق خطت آفتاب ها

خوش آن ساعت که بزم آرا نشینی لب جوی — خط پشت لب چشم قدح را گرد دایره

این خط سبز که زد دائره بر گرد رخت — فتنه بود که در دور قمر پیدا شد

دیلماجهای خط و خال تو لب منیست شکر — هر چه در کان نمک افتد شود آخر نمک

با تو می گفتیم حرف بیوفاییهای حسن — خط به پیش روی تو آخر حرف ما را سبز کرد

خط نوخیز را تراش مزن — تیغ بر روی آفتاب مزن

گرد خط نیست که از عارض جانان برخاست — رگ ابریست که از طرف گلستان برخاست

دلم از رشک ساغر بود در آتش ندانستم — که خط از لب تا قیامت برنمی آید

عرق بطوف خط سبز یار پیدا شد — شکوفهای خوش اندر بهار پیدا شد

گرد خط کی بهر رخ صاف نشست — دود از آتشکده دل برخاست

زانرو خط مشک سود برخاست — آتش بنشست دود برخاست

خط گشت عیان بر رخت ای رشک قمر — یا سر زده بر برگ سمن سنبل تر

نی نی که خطی کشیده گرد رخ خویش — تا حسن از آن خط ننهد پای بدر

می تراشی خط مشکین را ز روی همچو ماه — ملک خوبی را بضرب تیغ میداری نگاه

امروز با تو دعوی دل چون کند وحید — روزی که داده بود خطی در میان نبود

خطی که رسته ز لعل تو روح را قوت است — به نسخ آن نکشی خط که خط یاقوت است

بهار سبزه او زنگ دل زدود مرا — خطش سیاهه تنخواه بوسه بود مرا

گفتمش بوسه به من ده که زکات حسن است — خط برآورد که فرمان معافی دارم

توان بعنبر سر سرکشان بدام کشید — که نرم نرم خط از حسن انتقام کشید

ز خط دیگر گل روی که جوهردار میگردد — که در پیراهن آئینه جوهر خار میگردد

گوید خط سبز او بدعوی — من فتنه آخر الزمانم

حد لقفا — صفت خط و اصلاح آن

زنخت ... غبار آلود خطش لعلش / وگرنه آتش یاقوت خاکستر نمیدارد
... چو خورشید بروشنی ... / میلی که آفتاب تو سوی زوال کرد
خط گرد ... دهن غنچه رنگ را / درکار بود حاشیه این متن تنگ را
دیوانه میشوم ز تراشیدن خطش / چون بنده که گم کند آزاد نامه را
حجام قطع دست تو امروز لازم است / اصلاح داده خط پروردگار را
افسوس کز اطراف گلت خار گرفت / زاغ آمد و لاله را بمنقار گرفت
سیماب زنخدان تو آورد ... / شنجرف لب لعل تو زنگار گرفت
ساده ما از سبزهٔ خط عارض ماه من است / بوسه چون شفتالوی بی ریشه دلخواه من است
حرف نقص خوبیت میگفت کاکل در قفا / شوخ چشمیهای خط نازم که بر روی تو گفت
خط از عذار یار نمودار میشود / در نخل ز معجزه سودار میشود
جز خط سبز کز رخ خوبش دمیده است / مصحف کسی بخط مصنف ندیده است
خط تلخ ساخت آن دهن همچو قند را / این مور برد چاشنی نوشخند را
سبزهٔ خط صفحهٔ رخسار جانا فرا گرفت / طوطی خوشحرف از آئینه میدان فرا گرفت
تا خط بدور ماه رخت هاله بسته است / از هاله مه بحلقهٔ ماتم نشسته است
بر خطّان نگرستن دلیل دیده وریست / که حسن چهره بدیهی و حسن خط نظریست
بسته تر شد دل من داد چو خط دست بهم / کار زنجیر کند نور چه پیوست بهم
خط سبزی که بگرد لب جانان گشته است / پی خضر است که بر چشمهٔ حیوان گشته است
آیهٔ رحمت کند اهل معاصی را دلیر / شد ز خط سبز گستاخی فزون آن ماه را
بجز خط غبار او که یاقوت است جانزا / کسی بالاتر از یاقوت ننوشته است یکجا نزا
... ساختی یاقوت سبز آن لعل زیبا را / که باهم جمع کردی معجز خضر و مسیحا را
رخسارهٔ گلرنگ تو گلزار بهشت است / خط گرد گل روی تو دیوار بهشت است
بگرد روی تو خط نیست بلکه کاتب صنع / نوشته سورهٔ یوسف بدور خط غبار
زره میداد رخسارش نشان تا ساده بود از خط / کنون خورشید را ماند که حسن او فزود از خط
جندا سبزهٔ خط مشکین / خرمی بخش روی تابان است
تازه سازد چرا نه باغ نگاه / که گلستان بخط ریحان است

موج زنی شراب بیکیف خالی از خمار تماشا صفت لب و خال لب و تبسم لذر

تا بر لب تو افتاد چشم ستارهٔ صبح — شد آب از خجالت قند و بار ...ت

آنجا که خندهٔ لعل ترا پرده در شود — طوطی چو مغز پسته نهان در شکر شود

مغز در استخوان شود شیرین — چون بخندد لب شکربارش

زبان غنچه چشم ستاره و لب صبح — گذاشتند بآن گلعذار خندیدن

برگ گلزار رسیده شمارد سهیل را — حیرانی عقیق لب آبدار یار

نزاکت بسکه دارد لعل سیراب و فسون سازش — خیال بوسه بر گرد لبش تبخاله میگردد

خط نارسته ز لعل لب دلبر پیدا است — رشته از صافی این دانهٔ گوهر پیدا است

با لب او کار دندان میکند سین سخن — زین سبب کم حرف افتاده است آن شیرین دهن

فیض دم صبح از لب خندان تو یابند — شهد لبیست شکرخنده که درشان تو یابند

از لعل یار خندهٔ دندان نما ببین — در روز اگر ستاره ندیدی بیا ببین

بوسه ریزد بجای حرف از لعل شکربار تو — خنک باشد گوش و لب را بر سر گفتار تو

گوهر شهوار را در عهد شکرخند تو — از دهن بیرون صدف چون استخوان انداخته

تا خنده ماز ان غنچه دستور برآید — صبح شکر از خاک دل مور برآید

از آن لبهای میگون کم نشد صهبای خمارش — چه سرگرمی مرا از گردش ساغر شود پیدا

کیفیت می با لب شکرشکن نیست — نقلی که می از جوش برآرد دهن نیست

میتوان خواند ز پشت لب او بی گفتار — سخنی چند که زیر لب او پنهان است

ز اشک شمع توان نقل در گریبان ریخته — بمحفلی که بخندد لب شکرشکنش

نگردد تشنه در گرمای صحرای قیامت هم — بخاطر بگذراند هر که لعل آبدارش را

مدام از حباب است ساغر بدست — شده می بدور لبت می پرست

پیش لب یار که جان پرور است — هر که زند دم ز مسیحا خر است

هر کو شراب آن لب جان بخش خورده است — آب حیات در نظرش خون مرده است

زاهد بیا بهمت صهبا کشی مکن — پیدا است آنکه می بلب او نمیرسد

دیده چون آن دو لب شیرین دید — معنی قند مکرر فهمید

حدیقهٔ ا[illegible]

[illegible] شش حلاوت بتابید
[illegible] دلی لعلت که مشتاق تر
از لب لعلت [illegible] را آتش رنگ دگر است
عمر من بس بخیال لب لعل تو گذشت
آب و رنگ لعل او را کرد روشن تر شراب
از حدیث لبت چو غنچه گل
لعل او متبسم می بسا غر آمدن باشد
چنین بدور لبت میکشی رواج گرفت
رشتهٔ حرف بلعلش رگ یاقوت تر است
بس سخت ماست حال می دیخانه بی لعلش
تنگ چشمی شیشه چون افتاد کمتر می چکد
خنده کردی ز غم آتش بدل گل افتاد
بدور لعل او تنها نه من سرگشتگی دارم
هر جا لبت نبات فروشش بیان شود
همچو غنچه بسته بر طوطی نفس گردید تنگ
رنگ بر رخسار خوبان از تماشایت نماند
پس از بیداد چشم مست اگر باشد شکر خندی
ای عقیق لب تو لعل بدخشان جمال
چاک زد جامهٔ جان آب بقا از لب تو
[illegible] بت چون لب خوبان جهان ساخته اند
مرنور از شفق غوطه بخون داد قضا
آن صفا هست لب لعل ترا کز ته آ[illegible]ن
از خجالت در لب گل خنده شبنم میشود
تبسم بر کجا رنگ سخن زان لعل تر ریزد
گر ز حرف چه فشان شد یا شعله خصم جان شد

صفت لب و خال لب و تبسم

دیدم از بسکه بخواب آن لب شیرین امشب
یا لب شیرین تو یا جان شیرین بر لب است
شعلهٔ نطق مرا یاقوت سنگ آتش است
رگ یاقوت بود رشتهٔ طول امل
آب باشد روغن گل شعلهٔ یاقوت را
در دهانم زبان [illegible] د بالد
خرام نادک او آب گوهر آمدن باشد
که شیخ صومعه را چوب تاک مسواک است
خط پشت لب او عنبر آب گهر است
چو رنگ می ز مینا گذرد یا لبش بسنگ آید
خنده چون آمد بلب او تبسم می شود
شیشهٔ غنچه ز طاق دل بلبل افتاد
کند یاقوت را سنگ فلاخن رنگ گردیدن
منقار طوطیان متره خونفشان شود
بسکه از شوق لب شیرین او نالیده است
میشود گل با همین صبحی که خندان میشوی
چو رنگ جسته باز آید بجا خون شهیدان
لب تو لالهٔ متراضی بستان جلال
شاهد خنده شده لعل قبا از لب تو
این شکر پاره ز شیرینی جان ساخته اند
تا مثالی ز لب لعل تو سازد پیدا
مینماید زته لعل چه کاغذ دندان
با تبسم آشنا گر سازد آن گلفام فم
ز آغوش رگ گل شوخی موج گهر ریزد
بسمل نمیتوان شد بی خنجر تبسم

صفت لب و خال لب و تبسم

گشت خال لب تو ام آری   همکس شهد زهر دارد بود
شکرین لعل تو کان نمک است   گرچه شکر نمکدان نمک است
نمک افزود ریخت راز لبت   گرچه از آب زبان نمک است
خالیست سیاه بر لب آن مهوشش   افتاده خویش و مرا امید از خویش
چون مهر که از مشک نهی بر باده   یا قطره آبی که چکد بر آتشش
حیرت از خال لبش دارم که هند وزاده   برکنار چشمه کوثر طهارت میکند
غالب کشمیر
بشکر خنده زدل کوه غمی بردارد   کار شیرین دهنان سخت تر از فرهاد است
گشاده غنچه گل از نسیم گلزار است   کلید قفل دل ما تبسم یار است
بران لب خال مشکین چیست نقاش ازل گویا   ز کار خویش چیزی را که خوش کرده نشان کرده
... شیخ علی نقی
ز مشک تر سوادی بر لعل دلستان است   در حیرتم که خال است یا نقطه دهانست
پری رخی لبشکر خنده قتل مردم کرد   چو گفتمش که مرا هم بکش تبسم کرد
صحبت ...
خال بر کنج لب او جلوه دیگر فزود   خاتم یاقوت را گویی نگین نیلم است
خال بر کنج لبش نیست مگر ساقی صنع   نشأ کم داشت که افیون بشراب افکنده
بغلط نامند مردم لعل و یاقوت و عقیق   ریخت از رشک لبش اشک جگرگون آفتاب
دی با طبیب گفتم احوال ضعف خود را   از لعل یار فرمود گلقند آفتابی
بوعلی ام ...
چون روی تو دید خضر گفت آب این است   ابروی تو دید گفت محراب این است
در خواب لب لعل تو روزی خندید   دل گفت که معنی شکر خواب این است
... ...
عجب اگر شکر از تنگ شکرت بچشم   اگر دل تو فراخ است زرق ما تنگست
آب شد در ... لعل لبش   لب مکوجب نباتی بوده ...
اگر گویم نمک لعل لبت را   ترا همچون ملیحی کرده باشم
نجابت
لعل جان بخشت که یاد از آب حیوان میدهد   زنده را جان میستاند مرده را جان میدهد
تبسم میکند چندان گل از لعل می آشامش   که در کف رشته گلدسته میگردد خط جامش
میچکد شیر هنوز از لب همچون شکرش   گرچه در عشوه گری هر مژه اش قتالست
نظیری
ای پسته تو خنده زده بر حدیث قند   مشتاقم از برای خدا یک شکر بخند
حافظ
چرا بزیر لب جام زهر خنده زند   اگر نه از لب لعل تو شد شراب خجل

صفت لب و خال لب و تبسم

باده تلخ از لب شیرین لبان / در حلاوت می برد آب از نبات

دیگر خاتم لعل لبت هرگاه می افتم / نمی آرم لبان خاتم انگشت از دهن بیرون

خال بر پشت لبش نیست که از غایت لطف / جای بوسیدن نظاره بر آن لبها ماند

نبات از نسبت لعلش شود آب / عقیق شربتی باشد لب او

گران بهاترش از در رهین دندان است / دو سرخ لعل لب او فزون ز مرجان است

می ز دو لبش ز لعل تواند شیشه بگذرد / می چون عرق ز پیرهن شیشه بگذرد

لبش شگفته تا خون عاشق را نریزد / انار خنده او از جلال آب و مے آید

ز همین حرفی گذشت از شکرستان لبت / ریخت همچون خون گرم از طوطیان منقارها

تشنه از بوسه ات هرگز نیاید کام جان شیرین / لب قند ترا غیر مکرر میتوان گفتن

دوای درد دل ماست لعل خندانش / شفا برنگ عسل آیتیست در شانش

نقطه انتخاب بوسه بود خال لبش / قلم صنع خبر زان لب میگون دارد

خنده دندان ما چون یار من پیدا کند / شبنم گل بلبلان را بر جگر دندان شود

بگلشن از لب خندان او سخن مکنید / فضای خنده گل تنگ بر چمن مکنید

الماس شد بسینه کوه یمن عقیق / لعل تو تا براده رنگین ز کان حسن

چه خواهد کرد یارب گر رسد آسیب دندانش / لب لعلی که موج خنده سازد کاسه خالش

تبسم دیر حاصل شد از آن لب جان محزون را / عبارت داشت تنگی دیر فهمیدم مضمون را

تصور لب رنگین یار را نازم / نمود در شیشه کلک خرده رگ یاقوت

گر شراب از یاد لعلش دم زند / دُرد ساغر خنده بر شبنم زند

… خنده پیرهن بالیده باشد / اگر بر روی گل خندیده باشی

آب گهر بچشم صدف اشک حیرت است / آنجا که لعل او بشکر خنده وا شود

لب او با شراب و ساغر / چون دو جان بود در یکی قالب

خال جا کرد بکنج لب شکرشکنش / اتفاقیست سیه بختی و این خوش وطنی

عکس آن لبهای میگون در شراب افتاده است / حیرتی دارم که چون آتش در آب افتاده است

از آن حدیث لبت بر زبان نمی آرم / که نازک است مبادا که بر زبان بچکد

شکر از خود نتواند مگسی دور کند / بسکه او را لب شیرین تو از کار انداخت

میرزا طاهر وحید

گرامی

شفیعای اثر

صفت لب و خال لب و تبسم

سخن هر جا بوصف لعل نوشین تو سر کردم
نباتی ساختم کاغذ قلم از نیشکر کردم

بمشک خط کاتب صنع از خط یاقوت
خوش بر لب لعل تو نوشته آیتی کیاقوت

گر ز لبت نشست عرق هست جای آن
بی قند نیست زانکه حلاوت گلاب را

همه لبش نگاه تبسم معجزی دارد جدا
یک لبش جان میستاند یک لبش جان میدهد

فسون خال هندو را اثر شد
که لعلش گر نمک گاهی شکر شد

برده لبش خال لب دیدم فتادم در غلط
زانکه کس ننهاده حرف میم را هرگز نقط

از نیل نیست خال لعل لب فتنه ای تو
نیلوفری ز چشمهٔ حیوان بر آمده

بسکه شیرین است لعلش گر شبیهش را کشد
خامه سود رکت مانی مگس پرانی کند

میم نوشین چشمهٔ لب تو
عین آب حیات را شد دال

نوشیست در لب تو که چون رشتهٔ نبات
تحریر وصف او خط مسطر کند لذیذ

لبت ز خنده نمک بر جراحت جان ریخت
نمک ز تنگی جا بر لب نمکدان ریخت

بران لبها ز انداز تبسم خال میگردد
زهی نازک گلی کز رنگ خود پامال میگردد

لعل لب او راست ز رنگین سخنی رنگ
چندانکه از و یافت عقیق یمنی رنگ

ناب تر دندان تو هنگام تبسم
ترسم بگدازد لبک همچو نباتت

ز گلبنی که لب لبشکر خنده وا کند
هر برگ سبز طوطی شکر شکن شود

نگر خاتم هوای لعل آن سیمین ذقن دارد
که مهری بر لب و انگشت حیرت در دهن دارد

یاقوت با لب تو دم از رنگ میزند
این خون گرفته بین که چه بر سنگ میزند

کی میرسد بلعل تو کشیرینی دگر
نقش است بر عقیق لبت غنچه شکر

بود محال که طعم لب ترا یابد
اگر چه شان عسل شهد را کند غربال

خوش آن ساعت که چون بر من کشی تیغ
تبسم زیر لب دزدیده باشی

بخاطر نگذرد از غنچهٔ لعلش اگر حرفی
شگفتن همچو گل از دل بلب با صد زبان آید

تبسمی است نمکپاش سینهٔ ریشم
که نام آن بزبان تبان شکر خنده است

تبسم در مسی دارد بهاری
چه تیغی کو درخشد در غباری

تبسم از مسی دهان نمایان
چو در شام از شفق برقی درخشان

من زار و ترحم توام می باید
پرسش ز تکلم توام می باید

جان میکنم ز دوری اضطرابم یعنی … یاسین تبسم توام می باید

گوشه گیران زود دلها را تصرف میکنند … بیشتر دل میبرد خالی که در کنج لب است

تا تبسم با لب گلشن فریبش آشناست … از خجالت غنچه را پیراهن هستی قباست

علاج تلخکامیهای حسرت زود خواهد شد … شکر خندش مربا میکند سیب زنخدان را

شیرین تبسمی که مرا راه دین زده است … از موم مهر بر دهن انگبین زده است

تبسم نمکین لب نمک کلام نمک … بحیرتم که نمک چش کنم کدام نمک

خفته بودی بلبت بوسه زدم … قند دزدی چه بلا شیرین است

بشکر خنده تر از تو دهنی پیدا شد … عاشقان را بتو راه سخنی پیدا شد

نمک فشان شده لعل تو در شکرخائی … عجب که کان نمک شد دکان حلوائی

لبش گزیدم و خاموش آرزویم کرد … کبودی لب او سرمه در گلویم کرد

تا نمک ریخت بر جراحت من … لب شیرین یار شور گرفت

بیت لب تو منتخب است از بیاض حسن … از بوسه نقطه خوش بود این انتخاب را

لبهای می آلوده بلای دل و جان است … زان تیغ حذر کن که بخون تر شده باشد

خیال بوسه میسازد کبود آن لعل نازک را … چه بیرحمم بدندانش گزیدن آرزو دارم

لب به بر لب من نهاد و گفت … جان تو بلب رسید خاموش

لب او گر نمیشد خنده آلود … ملاحت تا قیامت بی نمک بود

مینماید چون رگ یاقوت از پشت لبش … سبزهٔ خطی که خواهد رست بعد از سالها

لعل تو یا توت یا عناب یا گلبرگ تر … یا شکر یا انگبین یا قند یا حلواست این

خال زیر لب تو بیجا نیست … نقطهٔ زیر لب ضرور بود

خالی که میان آن دو نوش است … زنگی بچهٔ شکر فروش است

در لب یار نهان حسن جهان ساخته اند … باغ را در گره غنچه نهان ساخته اند

حدیث تلخ بخود از دهان یار میریزد … چو تنگ افتاد ساغر می از جا بر میریزد

بی سخن غنچه لبان مست مدامم کردند … باده از شیشهٔ سربسته بجامم کردند

لطیفه عجب است اینکه لعل سیرابش … مدام میچکد و کم نمیشود آبش

بپستهٔ شور شکر نگرفته است کسی … چه غریب است در آن لعل شکر با نمک

چون توان قانع به انجام از لب دلبر شدن / با دهان خشک نتوان از لب کوثر شدن

بادهٔ بی عقل لب دلبری باید زدن / غوطه در دریای بی گوهری باید زدن

عیش جاودان از لب خندان نظاره کن / در چشم مور ملک سلیمان نظاره کن

برخوری زان لب میگون که ز اندیشهٔ او / مست شد عالم و مهر است همان شیشهٔ او

زان لب نتوان کرد به دشنام کناره / تیغ دو دم اوست مرا عمر دوباره

هر جا لب لعل تو بگفتار درآید / در آب گهر غوطه دهد مغز زمین را

قدر یاقوت لب او را که میداند که چیست / جوهری قیمت نداند جوهر نادیده را

لب تو پردهٔ راز مرا تنگ کرده است / شراب دشمن جان است رازداران را

چون خامه و محبت هم بسکه یکدل اند / از هم نمیکنند دو لعلش ز سخن جدا

دل به دشواری توان برداشت از جان لبخند / میشود یارب سخن چون از لب جانان جدا

رنگی که ریخت در قدح لعل آفتاب / ته جرعهٔ ز لعل لب آبدار اوست

خیال لعل تو از دل کجا رود هیهات / نمیتوان نمک سوده از کباب گرفت

غیرت آن لعل میگون و عقیق آبدار / همچو اخگر در گریبان یمن افتاده است

از سنگ نگین چهره خراشیده برآمد / آوازهٔ لعل لب او تا به یمن رفت

از لطافت سخن چند که در دل داری / میتوان خواند ز لبهای خموشی که تراست

در دو لب لعل تو یاقوت ز معدن / چون لاله جگر سوخته از سنگ برآید

لب تو سوخت دل عالمی که آبرو / نمک ز شور قیامت درین نمکدان کردی

آن لب حرف آفرین چون میشود گرم عتاب / آتش یاقوت پندارم که شرر می افکند

شد مهیا نقل شیرین و شراب تلخ من / تا لب شکرفشان یار خوش دشنام شد

وین گلشن که آید در سخن لعل گهربارش / ز شبنم آب حسرت غنچه ها را در دهن گردد

نه از ناز است اگر کم حرف افتاده است لبهای شیر / قلم چون تنگ شکر شد رقم زو دیر ریزد

جان تازه میشود ز لب روح پرورت / هر کس که برخورد ز تو از عمر برخورد

اگر چه خشک شد از می عقیق سیر آتش / بوی می لب ساغر مکیدنی دارد

شد از می رغبت خون میش آن لبهای نازک را / که سازد آبداری تیغ را خونخوار افزون تر

شود گرداب دریای حلاوت دیدهٔ روزن / در آن محفل که آید در سخن لعل شکربارش

تیره نتوان کرد آب زندگانی زان خاک — جان چه باشد تا نثار آن لب میگون کنم

پردهٔ گوش مرا چون ورق لاله کرد — از سخن آتشین لعل سخنگوی تو

نمیخواهم کسی با آن شکرلب همنفس باشد — دلی هر جا که شیرینیست غوغای مگس باشد

خال لبت ای نگار شیرین حرکات — شکل مگسی نشسته بر شاخ نبات

یا روح سکندر است کز تشنه لبی — جا کرده کنار چشمهٔ آب حیات

حقهٔ لعل تو از جوهر جان ساخته اند — کام هر خسته دران حقه نهان ساخته اند

حقهٔ لعل بتان را نه ز جان ساخته اند — بلکه جان را ز لب لعل بتان ساخته اند

تغافل نیست گر با آدمی گویا نمیگردد — لب او بسکه شیرین است از هم وا نمیگردد

پیدا ساز صورت را از نهان اشعار صفت دهان و خال دهان

میرزا صائب

محض حرفیست که او را دهنی ساخته اند — در میان نیست دهانی سخنی ساخته اند

گوشه گیری را بچشم خلق شیرین کرده است — خال مشکینی که در کنج دهان یار ماست

دهان تنگ تو از دست دل ربود عنان — کشاده دست نباشد کسی که دل تنگست

گرد دهن تنگ تو گردم که نموده است — شیرین بنظرها سفر تلخ عدم را

دهان تنگ آن شیرین پسر پنهان نمیماند — ندارد گرچه اصلی این خبر پنهان نمیماند

محسن

ز سایهٔ مژهٔ چشم مصور بست قلم — چو میکشید مصور دهان تنگ ترا

باینهمه تنگی که نگنجد دهن اوست — داغم که چرا روزی ارباب هنر نیست

از دهانش نشان نمی یابم — دهنش فکر تنگدستان است

هیچ است دهان تو ولی میدانم — هر کسکه ندید آن دهان هیچ ندید

خلقی ز غم دهان تنگش — بر رهگذر عدم نشسته

دهان یار بیاقوت نسفته میماند — زبان او بحدیث نگفته میماند

رقم از معنی رنگین تبسم داری — دهن تنگ تو شق قلم یاقوت است

با ما سخنی ازان دهن نیست — در تنگی آن دهن سخن نیست

میرزا بیدل

زان دهان بی نشان بوی سراغی برده ام — تا ابد می بایدم راه عدم پرسید و رفت

غنی

با دهانت ز ملاحت نتواند دم زد — پسته هر چند که خود را بنمک شور کند

صفت دهان و خال دهان

حدیقه ۱

از رشک دهان تنگ یار دست
عقل در کار تو ای تنگ دهان حیران است
تا تماشای دهانت کرد حیران غنچه را
خال بکنج دهن یار نیست
در تنگی آن دهن سخن نیست
تنگی آن دهن سازد سخن را از صدا عریان
بسکه در فکر دهان او فرو رفتم بجویش
حقه لعل است یا سرچشمه آب حیات
فزود هر پرا لعل صفت دهان را
تنگدانی به تنگی چون دل مور
در مطلعی که وصف دهانش بیان کنم
غنچه را پیش دهان تو صبا خندان یافت
خال کنج دهن هویدا شد
دهانی را که تقدیر سخن زندگی شسته
چو در صفت دهانش لب گشودم
دهنت را عدم و ذره و جان می‌شمارند
برزبانهاست که آن شوخ دهانی دارد
دهان یار از رنگینی حرف
بیخت تمام شکر آمد ای بجستن سمر
تنگ شکر تو ای بت حور نژاد
گویا هزار حلقه زنبور عسل
یک سر موی سخن نیست در آن هیچ میان
نگفتم هیچ در وصف دهانش
علت آنست که گاهی سخنی میگوید
نی چون رخ تو گلی بود نی سمنی

خاتم پیوسته خانه بر دوشش
کرده کشور دل ضبط با این بی دهنی
شاخ گل دستی است و زیر زنخدان غنچه را
سوره تنگ شکر افتاده است
خاموش که جای دم زدن نیست
رسد تا بر لب لعلش تبسم وا میگردد
در گریبان همچو غنچه بسته پنهان شده‌ام
یا دهن یا میم یا لولوی شکر خاست این
یکی دو کرد آشوب جهان را
نمک چندانکه در عالم فتد شور
غیر از میان چه قافیه آن دهان کنم
آنچنان برده بینش زده که دهان پر چون شد
نکته پر راز غیب پیدا شد
برابر سکنی با غنچه کو بوی دهن دارد
بروی من دری از غیب وا شد
شاعران معتبر باشند خیالی دارند
ورنه این اصل ندارد سخن تو واهی است
بود همچون شکاف کلک شنجرف
دهان تنگ تو میم است و میان قمر
سخن آلوده تنگ و شیرین افتاد
بر برگ گل عیش زد و نوش تنگ هنا
دهنش یک سر مو نیست در آن هم سخنست
دهان را هیچکس چون من نه بسته
ورنه مفهوم نگشتی که دهانی دارد
نی چون قد تو سرو بود در چمنی

ملا وحشی
بهرت
سعدی
برهمن
میرمعصوم
سعیر
حسن
قبول
توفیق
خواجه‌زادگان
دانای قوم
حضرت
ظهیر فاریابی
میرزا ... وحید
محمد با ... یزدی
شیخ سعدی
لا اعلم

نقاش ازل که روی تو خوب نگاشت — از تو چه دریغ داشت الا دهنی
گر مصور قلم از موی میان تو کند — چه خیال است که تصویر دهان تو کند
با من سخنت هیچگه ای غنچه دهن نیست — گویا دهن تنگ ترا جای سخن نیست
بغنچهٔ دهن یار آرزومندم — ز بسکه بی سر و برگم بهیچ خورسندم
سخن گفت مشکل دهانی نبود — چه خاموش شد هیچ گویا نبود
هیچ گفتم آن دهان را یار شد هیچ و تاب — از غضب گفتا چه گفتی باز گو گفتم که هیچ
گر پی بری بچاشنی آن دهن نفس — مشکل بحرف و صوت شود از دهن جدا
صبح امید بر در دل حلقه میزند — گویا دهان او بشکر خنده وا شده است
کسی که راه به تنگ دهان جانان برد — در آفتاب قیامت ستاره پیدا کرد
چه طوفانها کند چون در مقام التفات آید — دهانی کز سلام خشک کوثر میتواند شد
فردا برآورند سر از روزن بهشت — جمعی که در خیال دهانش فرو شدند
بجز دهان تو کز چهره هست خندان تر — که دید غنچه که از گل شگفته تر باشد
چون نقطهٔ موهوم که قسمت نکند هیچ — پوشیده تر از خنده شود راز دهانش
هر حرفی از دهان تو پیچیده نامه ایست — از بس خورد ز تنگی جا پیچ و تاب حرف
غیر از دهان تنگ سخن آفرین تو — در نقطه کس ندید نهان صد نقاب حرف
غنچه در لطافت با دهان تنگ دوست — زان صبا تنگ آمد و آورد بیرونش ز پوست

لآلی انجم نثار اشعار صفت دندان یار

توضیح / مناسب / تشبیهات / غریبه / تسمیه / تهنیت / حبیبه

از لبت رشتهٔ دندان تو گاه تقریر — بنماید دو خط نقره ز لعلی تحریر
بیا و زیر لب آن سلک در تماشا کن — که آنجا معدن لعل است گوهر میشود پیدا
حدیث از در دندان او شنید صدف — گهر چو شبنم گل آب گشت در دهنش
زهی دندان بزیر لعل خندان — تو گوئی در شفق برقیست رخشان
نه همین یاقوتی لعلش شفابخش منست — حب مروارید باشد آن دو دندان طر
ز دندانش چو گفتم در سخن در — دهن از گوهر یکدانه شد پر
در آن درج دهان درهای دندان — چو شبنم در میان غنچه خندان

۱۰۱

صفت دندان و سی و دو دندان

رشتهای در گلهای و لعل تست … گر دندانها ست رنجه در چشمهٔ حیات

نثار درج حسن تو دندان چینیا … که در دین فلک اکرده و ذائقی آب خو

توان یافت بنیاز لب و دندان نگار … باده عیدی که هم آغوش گوهر خویش

هزاست لعل شکر بار و میان گوهر … میان لعل چرا کرده نهان گوهر

از صفای لب او خوبی دندان پیداست … گوهر کسی از باده پدیدار شود

چشمها که از آب گهر بگذشت طوفان … عقیق آبدار او اگر میدادم بیرون

لعل اگر با لب لعل تو برابر میشد … شبنم از نسبت دندان تو گوهر میشد

دندان او همه رشته پروین و خوشاب … یا در صدف چکیده نگرگی معطر است

خنده پیش عیان از لعل خندان … گشاده سیم را عقده دندان

… رشتهٔ دندان گوهربار او … چشم من دانم بکرد او صدف پر گوهر است

واسطه جوهرهای نیلم و یاقوت رخشان اشعار صفت دندان … لب و زبان محبوبان

چو لعلی است این برگ آتش زبان … که دارد قفس از دهان تبان

بیک … زن می کند … غبار … قفس را چو گل آشیان بهار

نو نسیم اگر رنگ او سر فی المثل … سیاهی بشنجرف گردد بدل

بتان را رسانندهٔ قوت لب … فزایندهٔ آب یاقوت لب

… ما ست از برگ او برگ گل … لب از رنگ او نسخهٔ جام …

… برگ … لوح زمرد نگین … خط موج یاقوت نقش جبین

… و دل بیره اش لاله زار … قفس انش هم آغوش رنگ بهار

… میچکد ضعف از پیکرش … شکست است چون رنگ بال پرش

لب گر فغان … بال پرواز اوست … چو برگ گل … ساز اوست

… درج دهان بیان جا کند … رگ خود به پیش گهر وا کند

از و لعل لب یافت حسن دگر … حنا بست از خون طوطی شکر

دل آفتاب از غمش در تب است … هر کس مربی لعل لب است

توان گفت برگ او فی المثل … سپهر نیست خورشید اندر بغل

زمین شعله خوئی است سرمایه اش — ز چین داغها دارد از سایه اش

عجب دارم از برگ چون غنچه اش — که خون میچکد از رگ جوهرش

نه شب خامشش ابله شمع گردد نه روز — چو شمع تمناست عشرت فروز

به بزمی که کیفیت آراست پان — کند جلوه جام می [illegible]

در اندیشه عطر بوی اگر [illegible] — بخود پیچد از رشک ناف غزال

ز رنگش زبانها عقیق یمن — ز بویش نفسها نسیم ختن

دل جمع از بیره اش حاصل است — کزین جمعها سر کشد بسمل است

نه آینه روی چو یابد نشان — شود بیره اش طوطی دو زبان

مگو بیره مضمون سربسته — طلسمی بخون جگر بسته

حنابندی در اوراق پان کرده جا — ته روست با طوطیان آشنا

کند پان از رنگ حسن آشکار — بود سبز شاداب ابر بهار

لباس سویداست چون دل به بر — غبار غنیمی است زیب گهر

در آغوشش از حسن رنگ طرب — نمودار شمعی بفانوس شب

بود جلوه چوبه در بیره اش — چو در باطن خضر رنگ صفا

مگو چونه آن شبنم برگ پان — صفا جلوه صبح تجلی نشان

زرگهر هستی خود گذارد نخست — که با او کند رنگ نسبت درست

[illegible] بیره یار است با چونه میل — که دارد می آب و رنگ سهیل

نه این گلرخان برگ پان میخورند — دل پاره عاشقان میخورند

بدست پری طلعتان بیره نیست — ز لخت جگرهای ما نسخه ایست

کند دائم از سحر سرچشم تابان — نظر بر سینه لخت بیدلان

ز لخت سپاری [illegible] جان — همه کرده نیش تمناهیان

ز یک غنچه در جلوه آمد بهار — ز یک مرغ شد چار مرغ آشکار

همه نغمه منقار توصیف خویش — همه بلبل باغ تعریف خویش

نخستین سخن ساز شد برگ پان — بجوشش آمدش آب تیغ زبان

منم برگ عیش گلستان لب — چو خط طوطی شکرستان لب

صفت میسی پان و لعل آن

بآیینهٔ برگ نی آشناست — کز و طوطی حسن رنگین نواست
بکنج دهانش چو مسکن کنم — چراغ عدم خانه روشن کنم
ز دندان گرم آزه راند لسبر — شود گرمی خون رگ بیشتر
بدندان اگر ریزم خون بجاست — رگ من بآن نیشتر آشناست
منم موج سرچشمهٔ لعل یار — خط نیست لب تشنهٔ هر کنار
منم محرم چشمهٔ آن زلال — که خضر خط آنجا ندارد مجال
خمارست خط از می بی غشم — برون جسته این دود از آتشم
تکلم ز من باده نوشی کند — تبسم ز من گل فروشی کند
چه شد گر خزانی بود پیکرم — بهارست در دام بال و پرم
کند جلوه در چشم اهل زمن — مسیحا ز پیراهن خضر من
تبسم ز من یافت حسن کمال — رگ برگ نخل گشت تیغ هلال
سرشت من و لعل خوبان یکیست — درین دعویم رنگ تغییر نیست
که خونم ز گلهای این گلستان — نمی جوشد الا بلعل بتان
گر طینت من ز دل کرده اند — که خونم بخوبان بهل کرده اند
بود شاهد من بعشق بتان — رخ کاهی و باطن خونفشان
درین بزم هر قطرهٔ خون من — شهیدیست کز برگ دارد کفن
ز هر رگ من اثیمنی آید پدید — که بی سبزه نبود [illegible] شهید
بهر دم بگردانم اوراق رنگ — که در پرده با خون خویشم بجنگ
بیک حرف رنگم گل دیگر است — زبان تا بجنبد مرا خنجر است
مرا صانع آب و گل تا سرشت — رگ خون چکید [illegible] شد خط سرنوشت
بجوشد ز لبس خون سودای من — نهد ریشه زنجیر بر پای من
که در غنچه بیرنگ من است — بهار فشاطش بچنگ من است
کند پان ز من کسب حسن کمال — چو خیسار سبزان هندی ز خال
جلا میدهد پان ز من رنگ خویش — که افیون کند نشئه باده بیش
رگ پان نه از خود طراوت فزاست — ز تخمم بدین ریشه نشو و نماست

دل بیره آرام دارد ز من   بود تکمه شیرازهٔ پیرهن
بود برگ پان پردهٔ چشم تر   درو چون نه با سرمه جا بهر نظر
فروغ طرب در سواد من است   دل شب ز خورشید آبستن است
سیاهی زدودانه شد جلوه گر   بپرواز توصیف زد بال و پر
کسی من ندارد لب گلرخان   قبولی ز کیفیت رنگ پان
ز من بهر پان زیب و پیرایه است   که بیره را فقد من مایه است
چو شمشاد نخلم دل آرد ببار   همه عقدهٔ مشکل آرد ببار
ز بس عقدهٔ من گشایش ندید   شکست است قفل دلم را کلید
سراپا دلم بسکه به لخت من   ز جوهر چو آیینه دارد سخن
ز جوهر بود دام آیینه ام   نفس خشک گردیده در سینه ام
بطبع ببوست اگر دست داد   زبان میکنم دفع جوش فساد
ز خشکی بباغ طرب بی سخن   زند موج تمکین رگ ابر من
ولی دارم [illegible] لعل یار   که یک لخت او نیست بی خار خار
بحیرت چنان محو گردیده است   که مو بر تنم جمله خوابیده است
ز نبودم برای ورقهای دل   خط سطر صانع آب و گل
[illegible] از غرصهٔ کربلاست   که لخت دلم کربلائی نماست
ز خشکی بود خاک من سبزپوش   که خون شهیدان نیاید بجوش
بصد رنگ شد بال من آشکار   چو طاوس در غنچه اش دارم بهار
[illegible] از گفتگو بسکه خاموش   دل چون سپند چون شعله آمد بجوش
زبانی خشک [illegible] عطا   بخشکی نزیباست لاف اخطا
نزاکت که در لعل خوبان منم   گل اختر طالع پان منم
ز من رنگ پان گشت خورشید تاب   که صبح است روشنگر آفتاب
بود بیت جنگ شهباز من   که طوطی ز سر خاب دارد سخن
بیاضم بود صبح گلزاریان   شگوفه دهد رونق گلستان
بخلوتگه بیره ام محرمی است   بعنای سرمه پیندرا همدمی است

صفت سپاری و پان و لوازم آن

چو شمعم ز بس سوز دل در سر است — ز مغز استخوانم علاقه تر است
گر از شمع من بر ندارد علم — بود تیره کنج شبستان غم
چراغی که زد شعله اش برق خون — ازین پنبه در روغن آمد برون
برآرم گل از جیب برگ خزان — دهم سبزه را منصب ارغوان
به نگار پان تا شدم آشنا — سپید آب گشت شنگرف سا
از آن مس ز اکسیر زر می شود — زمرد ز من لعل تر می شود
ز تاثیر اصلاح تدبیر من — تب پان شکست از تباشیر من
ز بس آتش غیرتم در بر است — سراپای من مشت خاکستر است
غبارم گداز دل گوهر است — حدیث من از آب روشن تر است
بعالم طلسمی عیان کرده اند — که در پنبه آتش نهان کرده اند
به خاکسترم آب پاشی اگر — زند قطره اش جوش برق شرر
دمم سرد گر کس نیفتم ز جوش — به آب آتش من نگردد خموش
ز بس لعل لب یار دارم نوید — بهر دام امید است چشم سپید
باز از پان گشت لعل نوخط دلدار سرخ — غنچه اش آمد برون اندر پرده نگار سرخ
از خوردن پان یار من وا داد گالش — این بوسه به پیغام چه رنگین [illegible]
اثر گشته ظاهر ز پان آنچنان — که گردیده رنگین سخن در زبان
نتاز و به عشرت گه عیش و ناز — گر از پان نباشد [illegible] برگ و ساز
نه پان مشک و پان نفس پروران — سهیل عقیق لب دلبران
انگشتم خوبان نسرین جبین — زبانها چو برگ گل آتشین
برنگ زمرد ولی در اثر — دهنها ازو [illegible] لعل تر
ازو شرح متن دهنهای تنگ — هوس را بداد حشو از بوسه رنگ
وصال و فراقش نکوی سبب — مهیا کن عید و عاشور لب
ادیم زبانها ست زر رنگ ازو — چو انگشت دلهای بی رنگ ازو
گهی مایه مستی و صحبت شود — گهی توشه زاد رحلت شود
چو او کس بتحصیل نقد حیات — نیاورده بر لعل خوبان برات

از وصفت طاق اند در اتفاق | که در رنگ جفت است در شکل طاق

شود چهره زرد از خورشید آل | دهندش اگر ماه رویان اوگال

بود زیب هند این حنای عجب | که برکف نهی رنگ روید ز لب

چو پیرایهٔ درّ دندان شود | زبرجد پر از لعل مرجان شود

نه پیچید برگی از آن دلبران | که صد بوسه پیچیده نبود در آن

با ایثار نفع از پی دفع غم | تشبیه کف دست اهل کرم

چلیس خوشنما چون شود نقطه دار | که بیرون به تشبیه گردد نثار

ز بس چرب و نرمی و افسون و فن | بتان را و داند زبان در دهن

سماست لبهای اهل حیا | که دیده است چون او معما کشا

اگر میدید سرخ از رنگ پان دندان جانان را | کستی شیخ بیجان شکست با تسبیح مرجان را

بجان بشکست یا لبش عاشقان را | تو گوئی پان رخصت بود جان را

بر زبان سی آلوده دندان | چو انجم در شب تیره نمایان

چون مصحفی که یاقوت مدش کشد شنجرف | بر لعل تو خط او سرخی ز رنگ پان است

لبی چون مصحف یاقوت خوشحرف | شده از رنگ پانش مد شنجرف

ز سیاهیهای دندان از تبسم | شود در دیدهٔ آئینه مردم

رنگ مسی به لعل لبت لاجورد کرد | حلوای تر ز گرمی نظاره دود کرد

شد ز ماتم [illegible] چون گل سوسن سیاه | شب کمیدم [illegible] لبهای مسی مالیده را

[illegible] را [illegible] دگر باشد | خوش آن زمان که لب یار گرد از پان سرخ

این سبزه که نام بیره پان دارد | روحیست که برگ برگ او جان دارد

از حار مزاج [illegible] بهم | بگشا و ببین که بوی پنهان دارد

چو برگ پان شهید لعل او شد | برنگ سبزه بختان سرخرو شد

سرخی پان را اگر بر لعل او چون بسته اند | این تعجب بر مسیحا تهمت خون بسته اند

لبش دائم چو گل از رنگ پان سرخ | غلط گفتم ز خون عاشقان سرخ

من از بوس [illegible] کعبه دل را شاد میکردم | مسی مالیده یاقوت کسی را یاد میکردم

در حالت تبسم از برگ پان زبانش | برگ گل است گویا در غنچهٔ دهانش

۱۰۷

[illegible] دندان شان خط چو [illegible]
مسی [illegible] بدندان [illegible]
بدندان [illegible] مسی مالیده تاریک شد عالم
مسی زیر لب [illegible] اطراف دندان
لب لعلت [illegible] جان من [illegible] رنگ کرداد
[illegible] میل خوردن پان گلرخان چند را
چشم [illegible] شن کند پان خوردن جانانه [illegible]
[illegible] لبهای [illegible] آن رنگ پان است
[illegible] دستر [illegible] شب تاب جا دارد
[illegible] بیان دارد
[illegible] ترا [illegible] است
لب [illegible] پان [illegible] زیبد
[illegible] از رنگ پان [illegible]
نگار من چه لازم میل کردن [illegible] پان را
[illegible] پان نمایان است از [illegible] لبت
[illegible] لبش از صفت جلوه [illegible]
دندان چون گهر را از پان نکرده رنگین
[illegible] بر لب جان بخش او مسی
دندان مسی آن شکر لب [illegible] زده
لبش [illegible] دادن بوسه آسان
چون لبش طرح برگ پان انداخت
زبان [illegible] خوردن لب جانان عجب خاصیتی دارد
دندان تو یاقوت [illegible] خوردن پانست
مسی مالیده دندان گهر تا [illegible]
مکن رنگین زبان ظالم مسی مالیده دندان را
[illegible] گیرد ز برگ پان [illegible] نازکت

صفت مسی پان و لوازم آن

[illegible] گویا [illegible] پیدا شد
قیامت [illegible] دندان تو [illegible]
تو گویی ظلمت [illegible] حیوان
[illegible] بر غنچه گل خنده بر گلبرگ [illegible]
عاشقان گویی که از خوان خودش [illegible]
همچو خاتم آتش لعلست شمع خانه ام
که عکس دیدهای خون فشان است
دل چند عقده دارم از مسی مالیده [illegible]
لب تو لعل [illegible] رنگ پان [illegible]
خوش [illegible] که سرمایه خوبی این است
از پان [illegible] رنگین است
غنچه [illegible] لاله می توان گفتن
کنی تا چند بر خون عزیزان سرخ دندان را
این بدخشی از کجا [illegible] سبز وار افتاده است
شعله زبان برق سان خنده پنهان [illegible]
مرجان ز عکس لعلش یاقوت آبدار است
[illegible] چشمه حیوان [illegible]
[illegible] از حلقه [illegible] زده
[illegible] بخون خویشتن پان
آبحیوان لباس گلگون شد
که میگیرد [illegible] یاقوت میگردد
یا لعل بدخشان بدهان تو نهان است
مگر الماس را داده [illegible] تاب
بخاک تیره میریزی چرا خون شهیدان را
چون نشاند [illegible] جان سپاری عاشق جانانه تو

[illegible]

خوشتر ز رنگ غنچه ز غم میخورم خون جگر — یاد می‌آید مرا چون خوردن پان کسی

تا زبان رنگ از لعل تو ربانی شد — این عقیق یمنی لعل بدخشانی شد

لعل تو زبان رنگ گیرد — تا چون نکشیم جان هشیار رسد

زان رو که صبح آر تو سهند حناست — هرکس بهوس تخم تمنا میکاشت

گفتند که میشود شهید لب دوست — پان آمد و بیره راه دعوی برداشت

کو به دندان آید از رونق ز مسی فزود — اختران را در شب تاریک نوری دیگر است

کی لبت زینت مسی توان برداشت — کبود گشت مگر از خیال بوسه ما

می‌نماید ز رنگ پان سستی — گوهر شب چراغ دندان را

اندر دهان زبانه شمع است شعله زن — یا خود زبان اوست چو طوطی سخنور است

شمشیر برق خنجر الماس آبدار — یا رسته شاخ نازک مرجان احمر است

نزبانست درون لب شکر شکنش — قطره آب زلال است زبان در دهنش

آئینه دار حیرانی جهان در اشعار صفت آئینه و دیدن جانان

یارب چها کند بدل بیقرار من — حسنی که آب آئینه را بیقرار کرد

وا از رخت آئینه را عوض دولتی رو داده است — کاندرون خانه اش ماه است و بیرون آفتاب

تسخیر مشکل است پری زاد حسن را — این نقش در نگین سلیمان آئینه است

بر صبح [illegible] نازش [illegible] — این منزلت ز پاکی دامان آئینه است

زهی نظاره از جلوه حسن تو زیورها — رگ برگ گل از عکس تو در آئینه جوهرها

میشود محو از فروغ آفتاب جلوه ات — عکس در آئینه همچون سایه دیوارها

دیوانه جمال تو آگاهیت از چه رو — جوهر کشیده سلسله در پای آئینه

از شرم آنکه آب نشد از نظاره ات — گرداب خجلت است سراپای آئینه

از دوری تو خود دلی که بیتاب نشد — یا دیده که از شوق تو بیخواب نشد

خاکستر از آن بچشم آئینه زنند — کز دیدارت جدا شد و آب نشد

ای چیان باز گردش چشم تو دل در سینا — نبض بیمار از نگاهت جوهر آئینه ها

پرتوی از شمع رخ سلسله تو تا در خانه داشت — دیده آئینه مژگان الهی بر انداشت

حدیقه ا

صفت آئینه دیدن معشوق

۱۰۹

...ندانم که این آفتاب امروز طالع شد | که بنگرد بچشم آئینه آب از ...ش
چو آفتاب بخجالت شود نقاب افگن | تپید در آئینه جوهر چو ذره در روزن
...ی حسن نظرسوز تو محتاج نقاب است | از تاب رخت آئینه یک چشم پر آب است
صافی آئینه مهتاب سک سیر شود | هر کجا جلوه خورشید کند رخسارش
تو هم در آئینه حیران حسن خویش گشتی | زمانه ایست که هر کس بخود گرفتار است
سحر خورشید لرزان بر سر کوی تو می آید | دل آئینه را نازم که بر روی تو می آید
...ه دیده که با آئینه مائل شب و روز | نهان مدار ز من آنچه رو نمود آنجا
...ز تو روی تو در آئینه را اعجاز بود | ورنه آتش که نگهداشت تبد بر رو آب
...با خیال جمال آن مهوشش | آئینه را بدل زده آتش
جام عنبر کرد آنچنان مستش | که ستون زنخ شده دستش
ای صاف دلان را بخیالت هوسی | اندیشه صورت تو دل کرد بسی
جز عکس رخ تو که در آئینه فتد | آئینه در آئینه ندیده است کسی
بچشم ما بر اسرار نظربازی تو شد | آئینه را جلای وطن میکنیم ما
...جا فرو دم دل خون گشته را از ناوک حسنی | که در آئینه تابد همچو جوهر عکس مژگانش
ز حسن تو یافت آب و تاب آئینه | در عکس تو گشت آفتاب آئینه
ز پرتو رخسار جهان افروزت | شد آئینه آب و گشت آب آئینه
...جانست مرا در غم وصلت مردن | پیش از دهنت نام لعلت بردن
...آئینه خود مگر ببوسی لب خویش | روی باید برای حلوا خوردن
مدام خورشید گل را کشیده در آغوش | کز آب آئینه بوی گلاب می آید
...ند کر آرزوی دیدنت آئینه جا دارد | که از خورشید روی تو در برابر تو دارد
...رسیدم که آئینه امروز صبحدم | روی که دیده است که روی تو دیده است
...تیره بختی آئینه کس مباد که او | ترا کشیده در آغوش و آفتاب نشد
...ن آئینه برابر اوست روی | مگر روی تو در میان بود روی
...م ز رخ دوست زند آئینه | در نظر مردم از آن روست دوست
...وجود آئینه آن آئینه رو بنماید | ادو آئینه در آئینه درد بنماید

بعضی

غنی

دیوان ولادر خان کمال خجند

حدیقه ۱

باشد چرا نه غرق آیینه آب برگرد
خبر آن ماه را بعکس او داد
هیچکس را نبود بر رخ تو تاب نظر
در جلوه گاه حسن تو چون پرده‌های چشم
در ساغر بلور می لعل خوش نماست
آید بچار موجه چو دریای حسن تو
از آب تاب خندهٔ دندان نمای تو
گفتی که غوطه زده کنعان برود نیل
بر چهره‌ات چگونه عرق حفظ خود کند
دست مشاطه تقدیر ز جوهر بسته است
چهره‌ات گل در گریبان میکند آیینه را
آفتاب بی زوال عارض او از شکوه
گر زند آتش بجان رویش جبین آیینه را
عکس خط و خال عنبربار آن مشکین غزال
کشور حسن ترا در یک نفس تسخیر کرد
یک نظر خویش یار او را دیده مرا گذشت
در روزگار حسن تو شد غار خار شوق
حسن از دیدن خود بر سر بیداد آید
آیینه با عذارش خود را کند برابر
هرگز نبوده است ملاحت باین کمال
رفته رفته آب شد آیینه از تاب رخش
عبث آیینه زره پوشی ز جوهر شده است
چنین که حسن تو بیخود شد از نظارهٔ خویش

صفت آیینه دیدن معشوق

هردم ز عکس روی عرقناک تو پر است
الّا خانهٔ آیینه آباد
گر آیینه که او را دل فولاد بود
افتاده است بر سر یکدیگر آیینه
روی تراست رتبهٔ دیگر در آیینه
لرزد بخود چو کشتی بی لنگر آیینه
گنجینه شده است پر از گوهر آیینه
آورد تا مثال ترا در بر آیینه
پای گهر چگونه نلغزد بر آیینه
تماشای تو صد جای کمر آیینه را
طره‌ات سنبل بدامان میکند آیینه را
همچو صبح از سینه چاکان میکند آیینه را
زود خواهد کرد خاکستر نشین آیینه را
میکند پر نافه چون صحرای چین آیینه را
هست اقبال سکندر در نظر آیینه را
آب میگردد دهان در چشم تر آیینه را
هر جوهر نهفته که در کان آیینه هست
کار شمشیر ز آیینهٔ فولاد آید
روی که سخت افتاد شرم و حیا ندارد
عکس تو آب آیینه را شور میکند
چون نگردد آب آخر سد اسکندر نبود
تیر مژگان تو از سد سکندر گذرد
گر ز خارهٔ آیینه اش بردوش برند

باعث طلاقت زبان آوران نوگار اشعار صفت زبان و تکلم و دشنام یار

صفت زبان و کلام هر گونه محبوب

هر جا کنند نقل شود نقل انجمن   حرفی که شد از آن دو لب شکرین جدا
در کام صدف تلخ کند آب گهر را   حرفی که از آن لعل گهربار برآید
ما دگر تلخی دشنام تو هم پیداست   حرفیست که مور از شکرستان گله دارد
شکرفشانی نطق تو نیست امروزی   بگاهواره چو عیسی تو خوش زبان بودی
دلپذیر است چنان سبزهٔ شکر شکنش   که رسد نیشتر از گوش بدلها سخنش
عیار دهان تنگ سخن آفرین تو   در لفظ کس ندید نهان صد کتاب حرف
دهنش دم تکلم سخن از عدم برارد   بجهان چو او کسی را سخن آفرین ندیدم
پیش تو حرف عیسی مریم نمیزند   تا حرف می زنی تو کسی دم نمیزند
دهد گر آب و رنگ از گفتگو یاقوت خندان را   گریبان چاک همچون گل کند لعل بدخشان را
چو آید در سخن لعل لب سنجیده گفتارش   نبی مغزی گهر بردی دریا چون حباب افتد
گفتار گزان مسیح دم می آید   چون روح بمرده مغتنم می آید
یا رب سخن است کان دهان میگوید   یا جان من است از عدم می آید
هنگام تکلم لب آن حور لقا   گویند مسیح وش بود روح فزا
فرق است بسی از لب او تا به مسیح   کان زنده بدشنام کند این بدعا
پیداست دو رنگی ز تماشی سخن تو   برگ گل رعناست زبان در دهن تو
زنی زبان بدهان تو برگ غنچهٔ نور   زخندهٔ نمکین تو آب گوهر شور
تا تماشی حرف او از خندهٔ گل بافتند   پردهٔ گوش من از مژگان بلبل بافتند
حرف نشنید کسی از تو بجز نکهت می   سخنت بوی شراب لب میگون باشد
بدماغ مه فشاند نمک تکلم او   بشیر صبح شکر افکند تبسم او
داده جان آب بقا را لطافت سخنت   ماهی چشمهٔ خضر است زبان در دهنت
گر زبان در گذشتم از وصف زبان تو بجاست   حاجت گفتن من نیست متاعت گویاست
زبان است تراشتهٔ جان سخن است   این شکر برگ حلاوت ده خوان سخن است
زین چرب و نرمی که بود با زبان او   چون مغز پسته است زبان در دهان او
اگر گوید سخن نتوان شنیدن گفتگویش را   چو بوی غنچه بس در پردهٔ مست آوازش
در روا که یکی نیست لعاشق سخن تو   بادام دو مغز است زبان در دهن تو

جان الیبر

دیگر

صفت زبان و کلام گهربار محبوب

کس ز دشنام لب لعل تو آزرده نشد / در جهان هیچکس از آتش یاقوت نسوخت

در چمن کردم چو وصف نکهت گفتار او / با زبان لال شد سر در گریبان غنچه را

دشنام تو زان لبان شیرین / زهریست که غرق در انگبین است

در دهان تنگ تو گفتار نرم / گوئیا موییست در انگشتری

غنی

سخن ز خموشی برنمی گیرد زبانش را / که لب چون غنچه پنهان است از تنگی دهانش را

بحرف قتل من روزی زبانت گشت می ترسم / که از تاثیر بخت من دم شمشیر برگردد

نه تنها آب گرداند دهانش تنگ شکر را / کند تکرار حرف او خجل قند مکرر را

نکهت روضهٔ رضوان و پیام تو یکیست / دم جان بخش مسیحا و کلام تو یکیست

برگ گلی ز کم سخنیها زبان تست / از غنچه نکهتی که برآید بیان تست

کمال خجند

زیر لب قند مکرر سخنت را گفتم / من ترا هیچ نگفتم دهنت را گفتم

در دهان تو ز گلبرگ زبان ساخته اند / برگ گل در دهن غنچه نهان ساخته اند

از چرب زبانی که فتاده است چو شمع / اندر دهنش آتش و آبست بهم

حرف تو می برد ز دل ذوق می شبانه را / لب بگشا و باز کن قفل شرابخانه را

گهرافشانی لعل تو تا ... دید / صدف از عرق عرق از انفعال است

ز مهر و ماه بود در مد زر خسارت / ز شرم آب گهر شد بوقت گفتارت

آنکه از کم سخنی گشت مرا چیزی نیست / زنده ام کرد به یک حرف قیامت این است

در دهان لعل تو حدیثی نشنیدیم / زین آتش خاموش کباب است دل ما

بسکه دارد شوخ با نازک کلام / از زبان تا لب کند صد جا مقام

در تکلم هر که از شهد لبت جان میچکد / آب حسرت از دهان آب حیوان میچکد

لطف حرف جان به در بردن آید از لبها / که پنداری گهر از طبلهٔ یاقوت میریزد

تو گلی کو که تکلم مست در هوشم کند / می رعنای زبان در ساغر گوشم کند

خراب تلخی دشنام آن لبهای خاموشم / که ذوق آن چو بشنید دو دستانها نهد بر گوشم

در حیرتم آن سه دشنام از که آموخت / چون گوهری بگوشش غیر از دعا نباشد

لطف دشنام تو تسکین دل مدهوش ماست / آتش از آب چه گرم چه خنک خاموش است

لبش شکر بار دشنام دارد روز و شب با لب / نمیداند ز شوخی قدر دهان قند مکرر را

حدیقه ۱   ۱۱۴   صفت ذقن و خال و عرق آن

از ناز بهم گفتی قربان زبان تو — دشنام بمن دادی شکر بدهان تو

اینقدر هست تفاوت ز مسیحا و صنم — او بتبسم زنده کند یار بدشنامی چند

نازنین است اگر حرفش بلب کم آشنا گردد — سخن را دل نمیخواهد گران بیهاده گردد

گلاب تلخ از یک غنچه معلوم است مقدارش — لبت آخر از این دشنام دادن تنگ می آید

ساده لوحیست از آن لب گله کم سخنی — چه قدر حرف بود نقش عقیق یمنی

نقطه موهوم را دو نیم ... سن ... ید — در دهن تنگ آن زبان که تو داری ...

پیش تو دعا گفتن و دشنام شنیدن — هرگز اثری بهتر از این نیست دعا را

پیش ما دشنام جانان از شکر شیرین تر است — روی تلخ بحر از آب گهر شیرین تر است

نو رس شیرینی آمای کام تلخکامان اشعار صفت سیب ذقن و غبغب و خال و عرق آن

میوه فردوس را تاب نگاه گرم نیست — چون نظر گستاخ بر سیب زنخدانش کنم

این لطافت نیست هرگز میوه فردوس را — میتوان چیدن بلب سیب زنخدان ترا

بطوق غبغب سیمین او نظر وا کن — بلال ماه در آغوش را تماشا کن

شب قدر است گرد روی خورشیدش صاحب — نه خال است اینکه گردیده است از آن سیب ذقن پیدا

رنگ و بوی که از آن باغ جنان رنگین بود — گرد گردند به آن سیب زنخدان دادند

در زنخدان بتان افتاده خسرو غرق شد — خوب شد مستی چرا بالای چاهی بگذرد

ای فروغ ماه حسن از روی رخشان شما — آبروی خوبی از چاه زنخدان شما

ترنج غبغب آن ماه پاره — ترش کرده است دندان ستاره

جهان را غبغبش در حیرت انداخت — که بی پرگار چندین دایره ساخت

ستانه چاه غبغب آن ماه را ببین — وآن یوسف برآمده از چاه را ببین

انگشت چو بر ذقن نهادم گفتا — بر سیب منه الف که آسیب شود

بسکه از حسرت سیب ذقنت شد مجنون — دست در زیر زنخ کرده به از شاخ ستون

بازنخدان تو به هیچ مشابه نبود — چند لاف چه زنخ میزند این به نبود

نیست آن چاه ذقن در نظر اهل نیاز — هست فنجان بلورین زنی باده ناز

رشته عمر از آن چاه ذقن کوتاه است — بگسستن نگر این رشته بآن آب رسد

نور العین واقف

خسرو

خواجه حافظ

ملا شوکت

میرزا بیدل

توفیق

کمال خجند

حدیقه ۱

عاشقان را از تماشای بهشت و جوی شیر
گر کنند از رشته جانها ... پیراهنش

از بیاض گردنش تا مصرعی کردیم تم
تنها که دل نقطه یاقوت بسته اند

اینچنین آیینه مهر کجا صاف بود
مانده ای ماه ز پهلوی رخ روشن تو

از لطافت میتوان چون شمع فانوس دید
بیاض گردن او صبح روشن گیسوست

کتاب صبح را مانند طفلان کید میخوانم
چه حاجتست بخال آن بیاض گردن را

نمی ماند سیاهی در دوات دیده آهو را
چه گردن گشته ای از شمع کافور

شنیدم تر شد در ته صبح فروغ گردنش
خون عشاق بران گردن سیمین باشد

دیباچه الیست صبح بر اوراق روزگار
نمایان از گلویش سرخی پان

بیاض گردنت از بوسه هرجا نقطه میخواهد
روان اندر گلویش از صفا آب

کسی کو از گلوی او سخن کرد
صراحی از گلویش نغمه جوید

سرخی پان از گلو تا حد ناف
چه گویم از گلوی آن دل افروز

متاب انگشتان ما ای غزال حسن گردن را
هر گردنت خون دو صد کشته چون منش

خیره گردد چشم خورشید از غذا روشنش

مؤلف
ابو طالب
وقیع
ملا اشرف
تحسین
میرزا جلال اسیر
محسن تأثیر
میرزا عبدالغنی قبول
نظامی

صفت گلو و گردن و خال هر دو جا ۱۶

اگر دستش بیاض گردن آن گلعذار
از لطافت رنگ گرداند بیاض گردنش

صفحه ... بیاض صبح قیامت میدهد
گلگون بیاض گردن او را ندیده اند

گردنت صبح بهشت است گر انصاف بود
شمع کافوری افروخته را گردن تو

از بیاض گردن او شعله آواز را
شب که دیده جلوه روشن آفتاب کسی

سواد دیده روشن از بیاض گردنی دارم
ستاره نقطه سهو است صبح روشن را

اگر دیباچه بنویسیم بیاض گردن او را
بلورین دسته فواره نور

شمع را کی پرده فانوس حائل میشود
چون بیاضی که پر از معنی رنگین باشد

هر بیاض گردن او ما نوشته ایم
چو می اندر گلوی شیشه پنهان

ندیدم ساعتی بسیار و سیر انجام کن
چو تار بر نیان از گوهر ناب

چو شمع اندر گلوی خود رسن کرد
که خنجر قفل دگر حرفی نگوید

می نماید همچو می در شیشه صاف
ز شیرینی سخن گردد گلو سوز

به تیره شب نکن اندوده دامن صبح روشن را
خون خورد دست بوسه گرفتن ز گردنش

آب گردد شمع کافور از بیاض گردنش

حدیقه ۱ ۱۱۷

صفت حمائل و بر و دوش

اگرچه لاله طورست روی روشن او | چراغ روز بود با بیاض گردن او

کم چون شمع درگیرد ز روی روشن ساقی | ید بیضا شود دسته از بیاض گردن ساقی

از بیاض گردن خوبان تلاوت میکنند | ساده لوحان محبت را کتابی دیگرست

بیاض گردن او در کتابخانه حسن | سفینه الیست که حاجت بانتخابش نیست

می توان دید از بیاض گردنش خون مرا | گرچه رنگ از خون من شمشیر قاتل برنداشت

بر بیاض گردن او نقطه از خال نیست | از لطافت این ورق افشان نگیرد چشم

ستاره سوز بود آفتاب صبح قیامت | بیاض گردن او خال انتخاب ندارد

دگر بیابان خجالت معتکف گردیده است | صبح خورشید قیامت از بیاض گردنش

مرسله گلوی جان از اشعار صفت حمائل جانان

ز لعل و گوهر الماس قدرتش افزونست | چو باغبان کند از نسترن حمائل تو

ز بسکه لاله و نسرین و گل بهم دارد | شده ست رشک فزای چمن حمائل تو

بسان برق کند خیره دیده عشاق | چو جلوه گر شود از پیرهن حمائل تو

حمائل از طلا بر سینه دارد ماه سیمائی | که دور گردش در راید آفتابی عالم آرائی

او در گلو حمائل گوهر کشیده است | یا شبنمی است کز گل حسنش چکیده است

پی صید دل در بر نازنین | مسلسل فکندی حمائل به ...

پیش حمائل گل آن ماه ارض بین | مهر افکند حمائل چو ذرا بر آسمان

پوشید و تا حمائل خوش آب در گلو | اشک مسلسلم چو گهر موج میزند

از گل نبود د شاخ بوقلمونش | پیدا است (انه یا) ... دوام تحقیقی

گلزار رسم بخط گلزار نوشت | بر صفحه سینه لام نستعلیقی

این جانفزا حمائل گل نارسیده است | هر برگ او فسونگر تسخیر من شده

دوش بدوش مسرت نمای عشاق داغ بر اشعار صفت بر و دوش دلبر

بر و دوشش ز رو طعنه سمن را | گل اندر جیب کرده پیرهن را

برش یعنی همیشه صبح نوروز | گرو کرده دو بدر عالم افروز

بر دو دوشت چه لطافت ریزد اکنون او | که به اندازهٔ خوبی همه جا میریزد
نازم آن لطف به دوشش تجلی خیزش | که بحیرتگه آئینه جلا میگیرد
صفائی دوشش او تا باز کرده | پر از دوشش پری پرواز کرده
بر دوشش چون داد نور خویش را عرض | نماز صبح بر عشاق شد فرض

شاخ گل از نظر انداز اشعار صفت بازوی دلنواز

دو بازوی شفاف آن گلبدن | چو گلدستهٔ نسترن در چمن
نمود صفا ز آستینش عیان | چو شمعی بفانوس جلوه کنان
صد کمان صبر و طاقت را شکست | آه از نیروی بازوی شما
عضد او بهر قوت با هم | نسخه‌هایی سقنقور است
ته پیراهنش بازو نمود او | چو ماهی در میان آب همواره
فلک سازد ز بهر آن پری رو | ز مهر و ماه خود تعویذ بازو

منقبض ساز غنچهٔ گل اشعار صفت بغل هوشربای جز و کل

بغل آن بخیه زن که بغلهای چینش | صبح قیامت است بوا کردن بغل
بغلهایش بهاری خزانست | چگوئی آن بغل را غنچهٔ گل
چه اعجاز ید بیضاست در حسن بغلهایش | که شام تیره روز آن را تجلی در بغل او
سیم خام است یا بر یاسمین | به شک افتاده ایم از بغلت
در بر آن سیمبر نمی آید | بغلش نیز بر نمی آید
بصفا آن بغل آئینه رنگ | می برد ز آئینهٔ دلها زنگ
مشک تر بسته ز عین کافور | میتوان گفت ورا چشمهٔ نور
حیرت دیدهٔ حور است بغل | غیرت چشمهٔ نور است بغل
بغل بوده بخوشبوئی بدان سان | تو گوئی عطردانی هست پنهان

ماهی بحر حسن و جمال اشعار صفت ساعد محبوب خوش خصال

صفت ساعد محبوب

۱۱۹

حدیقه ۱

ساعد سیمین او را تا کلیم ابعد دید
مانی چو نقش آن بت بدست میکشد
هر صحرا که میگردد تجلی افگن از ساعد
نباشد آستین دساعدش را احتیاج هم
ساعدت را بنظر دیدم و از کار شدم
میان آستین بازوی آن حور
بلورین ساعدین از بسکه صاف است
سخت آورده بکف ساعد سیمین ترا
ز دست برد دلم را صفای ساعد او
چنانکه شمع فروزان نماید از فانوس
کز ساعد سیمین تو در دست توان دید
رخش میداد یا ساعد گواهی
صفا دارد بجدی ساعد نو آفرین او
ساعد نیست زده سر از شجر طور و شاخ
ساعد تو شمع کافوریست یا شاخ بلور
گفتم که هست جان من آن ساعدت چو سیم
بمحفل تا صفای ساعد او پرتو افگن شد
دیدیم ساعد تو و دادیم دل ز دست
پیداست ز چین آستین ساعد تو
کس از خوبان ندارد ساعدی کان نازنین دارد
من کیم بوسه زنم ساعد زیبایش را
نظر بر ساعد سیمش چراغ صبح را ماند
چین ابرو در شکست دل قیامت میکند
روشن از فیض بیاض گردنت صبح بلور
بلورین ساعد و جام بلورین

اسنوز افسوس شد دستی که در اعجاز داشت
چون میرسد بساعد او دست میکشد
کند همچون ید بیضا صفا گرد بادش را
صفای ساعد او بسکه گشت از آستین پیدا
بازی شوخ بدست تو گرفتار شدم
چو در فانوس روشن شمع کافور
درخشان همچو تیغ بغلاف است
میتوان گفت که مخلص ید بیضا دارد
گواه عاشق صادق در آستین باشد
صفای ساعد آن مه در آستین پیدا
سوگند بدست تو که از دست توان رفت
کز حسنش گیرد از مه تا بماهی
کز موج خنده صبح است چین آستین او
یا برون آمده از چشمه کافور و شاخ
یا شعاع مهر انور یا ید بیضاست این
خندید و گفت سیم تو از تی بدست ماست
ز خجلت شمع میماند سر انگشت حنائی را
هر چه میکشیم ز دست تو میکشیم
چون شیشه ... که آید از موج
ز خوبی آنچه گوئی ماه من در آستین دارد
گرم او دست دهد بوسه زنم پایش را
برآرد گر ید بیضا سر از یک آستین با او
ساعد سیمین سبکدست است و تاراج هوشم
در فروغ ساعدت فواره نور آستین
بنام ایزد بود صبح علی نور

صفات بازوبند و چوری و دست و غیره

حدیقه ۱ ۱۲۰

گفتم هوس ساعد دستت نه کنم ... اکنون که بگردنم درآید چه کنم

سرمشته آرام خمیدگان غمگسار شعرا صفت بازوبند و چوری و پایله

نم چوری بغایت دل‌پسند است ... بصید هوش چون چینی کمند است
سیه چوری بود چون تار سنبل ... که پیچیده برگلدسته گل
نیارم نیلگون دیدن بدست شاهدان چوری ... که میخواهم کنم از مهر و ماه آسمان چوری
بود هر حلقه‌اش چون حلقه زین درحسنی ... که دارد اشتیاق دیدن دست بتان چوری
نیارد تاب آبی رنگ سرخ و سبز او هرگز ... کند لعل و زمرد را نهان در بحر و کان چوری
نگر اعجاز خاک هند سامیسی که در یکدم ... کند گلدسته دست گلرخان را از خزان چوری
برای وحشی دل حلقه‌اش دام بلا باشد ... کند تا بدار است این بدست مهوشان چوری
یاره دست یار سیمین تن ... مار گنج است بهر قتل من
حیرتی دارم بخوبش آب زمردیاره اش ... سبز ته گلگون نماید ساعد گلرنگ را
در دست نازنین تو آن یاره یاره من ... تا دلنگین بود قلموش بهار من
سیه چوری بدست آن نگار نازنین دیدم ... بشاخ صندلین پیچیده ماری عنبرین دیدم
چوری گلگون بدست آن پری تا دیده‌ام ... شعله جواله سان بخ دیها پیچیده ام
مه موزین سبب برخویش بالید ... که بازوبند آن خورشید گردید
گفتمش برگرد دستت چیست این چوری سیاه ... گفت گنج حسن را از ان نگهبان کرده ام

دستگیر دل افتادگان باشغف اشعار صفت دست و پشت دست و کف

انصاف آسمان که گرامی نکوتر است ... یا روی آفتاب تو یا پشت دست یا
تو آن همچون رگ گل دید کی دست ... ز پشت دست او خط در کف دست
خوبی ذاتی تو زیب عاریت محتاج نیست ... دست او چون برگ گل دارد حنا از نکهتش
سازی به آستین زچه مستور پشت دست ... ای روی دست از گل و از نور پشت دست
موسی کشیده آه زخجلت در آستین ... بنمود جلوه تو چو در طور پشت دست
سلطه که پر سیم طرز آن چه صفات ... شیرین و سپید و صافی آمد چو نبات

بر ابلیل

نوعی از این تیم

دارم این

میر صد

سنی سه

دست نمک حسینی

خسرو

حدیقه ۱۲۱ در صفت انگشتان دست خاتم حنا انگشتر

بین آن کف دست و پشت دست بر شمن — گویی که کف آمده است آب حیات
پشت دستش فروغ بخش مینا ست — آب از دو چشمهٔ آیینه است
پشت و روی بتان بخوبی را — پشت دست تو پشت بازو هاست
عکس رخ او ز پشت دست پرتاب — بتافت چو از جام بلورین می ناب
کفش راحت ده هر محنت اندیشی — نهاده مرهمی بر هر دل ریشی

شمع بزم عشاق غم قرین اشعار صفت انگشتان دست نازنین

زلال گوهر از فواره یاقوت میجوشد — کند از آستین بیرون چو آن گلگون قبا دستی
حنا از رنگ از شادی به پیراهن نمیگنجد — برون از آستین یارم آید کجا دستی
کف صفت گلست و غنچه سان گلهای انگشتان — چو دست از آستین بیرون کنی گلدسته را ماند
ز پنج انگشت مه را پنجه کرده — ز زور پنجه مه را رنجه کرده
آن دلاویز دار دار ز نرمی — سر انگشت چون دم قاقم
نه دست آورد ز انگشتان قلمها — زده از مهر بر دلها رقمها
آری ز پسته اش شکری خواستم بخشم — فندق فراز نرگس نامهربان نهاد

رنگین ساز پنجه آرزوی کشتگان زیبائی اشعار صفت خاتم انگشتان دست و حنا

آخر چمنی را بسر انگشت تو پیچید — وا کرد نقاب شفق و غنچه نما بست
تا چشم گشاید مژه آغوش بهارست — رنگ سر ناخن چقدر عقده گشا بست
گر وا نگری صنعت مشاطگی نیست — سحریست که بر پنجهٔ خورشید سها بست
زین نور که از شمع سر انگشت تو گل کرد — تا شعله زند آتشش یاقوت حنا بست
یکره برار از آستین دست نگارین و ببین — تا دستها پنهان کند سرو خرامان در بغل
بدامن میرسد چاک گریبان گل جدا از ما — به هر محفل که آن دست نگارین [illegible]
نیست با انگشت تو انگشتری — بست درخشنده تر از مشتری
در انامل بهر زینت خاتم الماس نیست — غنچهای شاخ نسترن شد به بهار
خاتم نیلمین بدستش نیست — عکس داغ دل حزین منست

صفت انگشتان و حنا بستن انگشتان

در انگشت جانان چه انگشتری — که حیران از و دیده مشتری

فروزان نگینش بصد آب و تاب — گرو برده از چشمهٔ آفتاب

به تنویر نجمی ز اوج کمال — بتدویر چون هاله گرد هلال

نگرفته است پنجه خورشید را کسی — در حیرتم که دست ترا چون حنا گرفت

برگ گل ظلم است اگر خواهی بر آتش شستن — دست در خونم مزن رنگ حنا خواهد شکست

گویند که دستش ز حنا گلگون شد — نی نی ز حنا نیست بگویم چون شد

چون شانه بزلف خویش دستی میزد — ناخن بدلم زد و کفش گلگون شد

دلم فشرده آن پنجه نگارین است — مخمسی که زند ناخنی بدل این است

رسد به نور چو بر دیده مالم دستش — شمع ایجانه سر انگشت حنا بستهٔ اوست

چو شمع کشته گر شمع روشن شعله گیرد — بدست او رسد چون دست من رنگ حنا گیرد

حنا چون شهپر طاوس گلزار است در دستت — کنار آستین دامان گلنار است در دستت

مرین عقد انگشتان بخاتم — زده مهر خموشی بر لب جم

در انگشتش نگینی مشتری تاب — چو در پای نهالی چشمهٔ آب

از بستن حنا چه کنی رنجه دست خویش — مشق اسیر کردن خونین دلان بس است

چون جهانی عقد از آن پای نگارین مال — آه از آن لحظه که دستش حنا بگشاید

گر از دست نگارینش دهان حرفی رقم سازم — حنائی گردد اوراق بیاض از شعر رنگینم

کف دست گل است و غنچه سان سرخی انگشتان — چو دست از آستین بیرون کنی گلدسته آرا

اشارت کرد ماه نو بانگشت — که آن انگشت ما را بیگنه کشت

بران ناخن حنا تا رنگ بسته — ستاره از شفق در خون نشسته

پنجه در پنجهٔ جانان کرده — شوخی رنگ حنا را دیده

تا حنا بنمود رنگین پنجهٔ آن ماه را — کاتب از شنجرف میگوئی نوشت الله را

شادم بدست خوبان کز بهر قتل عاشق — هر ناخن حنائی شمشیر خونچکان است

تا دست و حنا بست دل بر و ازین شکسته — دل بردن با این رنگ نگاریست دست بسته

لاله دارد در جگر داغ سیاه از دست تو — ای سر انگشت فندق بنده آه از دست تو

دست نور افشانش افتد از صفا — ز آب در رنگ لعل اگر بندد حنا

صفت سینهٔ محبوب

دست صفا پرور اگر بند و حنا   چون می جام بو(لبم) بشت دستش گل کند
رنگین بخون خویش کف یار ناکه کرد   این کار دست بسته بغیر از حنا که کرد
... کف حلقهای ... انگشت   همچو موج حباب در دریا
... شمع بنید آن سر انگشت   اندر شک بسوزد و بمیرد
... دست تو ز خونم صدف شنجرفست   عالم این رنگ حنا خود نبود در عالم
... ز خون دل نوشتم نامه بر برگ حنا سویش   بشوق آنکه گردد آشنای دست رنگینش
از خون جگر بست حنا بر سر انگشت   خون دلم انگشت نما شد چه بجا شد
جلوهٔ حسن تو آورد مرا بر سر فکر   تو حنا بستی و من سعی بر رنگین نبستم
انگشت تو ای شوخ نه رنگین ز حنا شد   خون دل من بود که انگشت نما شد
از من ناخن که عقد دل گشاید   هلال و بدر در یک جا نماید
حنای آن سر انگشتان دلکش   بدل چون دستهٔ سوفار تیرکش
خاتم نگین بدستش نیست   عکس داغ دل حزین منست
با چنین رنگ کف ساقی چه کار این شراب   دست از خواهم کشیدن جام کی عرضهٔ رنگی

پرآب ساز چشم آینه اشعار صفت صفای سینه

صاف مروارید و مه را بیختند   طرح لوح سینهٔ او ریختند
سینه اش از بسکه باشد نرم و صاف   بوسه از لغزش نه ایستد تا بناف
نموده موج رنگ پان ز سینه   برنگ موج می در آبگینه
تعالی الله چه صافی سینه دارد   تو گوئی در بغل آیینه دارد
صبحی که در کمینگه صبح قیامت اند   آن سینه را ز چاک گریبان ندیده اند
دیدم از چاک گریبانش صفای سینه را   من گمان کردم که دارد در بغل آیینه را

صائب

سطح آن سینه ببین قدرت صانع دریاب   استخوان بندی انگلینی سالم دریاب
سینه آیینه پر از صفا ... م   لوح گنجینه پر مهر و وفا ناز م

فیضی

امروز نیست نقش رخ شیشه ... آسا   شده از سینه صافت نظرها پیدا
تا است بر تا ند سینه ... و   نظر گردیست بر آیینهٔ او

حکیم

چنانکه شمع فروزان نماید از فانوس | فروغ سینه اش از پیرهن نمود روشن
چنان آیینه پاک از زنگ کینه | که راز دل توان دیدن ز سینه

آب نمای جگر نار پستان × اشعار صفت نار پستان

دو پستان هر یکی چون قبه نور | حبابی خاسته از عین کافور
چو نارِ تازه تر رسته ز یک شاخ | کف امیدشان نا سوده گستاخ
چه گویم حرف از پستان آن حور | چو نو دولت لبی سر سخت و مغرور
مانند دو گوی زر دو پستان | آسوده ز دست برد چوگان
نی نی غلطم ز بس نکوی | از سرو دمیده نار گوی
آن نار لطیف هر که دیده | دست طمع از پی کشیده
یا خود ز طلای دست افشار | گوی دو ترنج شد نمودار
پیش بلندی پستان خویش غره مشو | که سرنگون شود این رو سیاه دست آید
پستی سینه نامرغوب باشد | سر پستان بسختی خوب باشد
بالیده دو پستانش بران قامت نوخیز | چون تازه نهالی که نخستین ثمر آرد
لمعه ای ز سینه اش آغاز پستان | چو عکس بدر در آیینه رخشان
هیچ میدانی سیاهی از چه بر پستان او است | حقه حسن است مهر عشق بر وی کرده اند
پستان که بپستانش بالا سر کشید | عکس چشم کافرش بر وی فتاد
چرا کردند از مرجان دو حقه | که واتم سر بمهر است آن دو حقه
دو نورس میوه باغ جوانی | تمنای حیات جاودانی
دو نارنج رسیده نا رسیده | دو اخرو دگر بیده نا گزیده
دو پستانش دو گلنار اند خاشند | کله بر سر فرنگی زادگانند
دو نار تازه هر یک نو نهالند | دو برج قلعه حسن و جمالند
خوری تو که مانند تو کم دیده کسی | سر را تو در حسن نسنجیده کسی
پستان همه تو بغلتیده لیت جمله لطیف | یک صبح و دو آفتاب نشنیده کسی
بر روی سینه اش سیب دو پاره | عاج تو نشد صفت نظاره

دو پستان سرکشی چون جوی شیر اند
ز جوش جلوه های حسن پنهان
ز عنبر قفل زد بر درج کافور
بوی گل در نسترن پنهان شده
جز آن پستان که بخشد نور دیده
دو پستانش دو لیمون پر ز نور است
به پستان چو لب گزیده شود کام از و محو
بدنش دست به پستان و بخشم آمد پیش
ز نجم با سر پستان آن حور
انار از رشک پستانش بترکید
سر پستان دلبر و نرمش ز تیزی
سر پستانش از بس سخت و تیز است
که شاید کرد با آغوش کس آید
دو پستانش که آرام دو دست اند
به سینه تا شکم دریای سیماب
به پستان تراجسم لبان است از پی
دو پستان چون انار نو رسیده
بجز پستان آن ماه سمن بر

صفت پیرایه پستان

بسان حسن را دو فرش شیر اند
برنگ غنچه اشکو بالید پستان
کتانا بند قبا سینه ناز هستور
غنچه سان بالیده دو پستان شده
حباب از آب آئینه که دیده
بسختی و صفائی چون بلور است
زان رو که آب نیست انار مکیده را
شد یقین که انار است حلال آبادی
دو اختر شد بلند از مطلع نور
ترنج از حسرت او زرد گردید
کند در دل زنخدان تخم ریزی
ز هم آغوششش زان رو گریز است
مبادا رخنه در سینه نماید
دو مغرور گران سر خود پرست اند
در دو پستان حباب و ناف گرداب
یک نار است و هزار بیمار اینجا
بهی هرگز ندیده هیچ دیده
نکرد آرام بر آئینه گوهر

چینه داغ سینه در بند × اشعار صفت سینه بند

دل ز دو ستم میربایند سینه بند
غنچه سان دارد شکفتن در گره
بند با هم بست از تار نگاه
شبنمی بر قامت گل جامه دوخت
ز رخت تنگ عیان است نار پستانت

کاشش در دست من آید سینه بند
وا شود دل چون گشاید سینه بند
وا ز حریر عشقم گشاید سینه بند
یا بران پستان نماید سینه بند
ترا لباس بدین اعتبار گلنار است

صفت دل و پهلو و آغوش محبوب

هر برپا بود به پستان شوخ گلبدن است — ته حباب چه دریای حسن موج زن است
بند دلها میگشاید سینه بند — جان ز تنهای ما رباید سینه بند
چو پستانش به شوخی سر کشید بند — به بند سینه بند لشکر در کشید بند
شنعتی دارد به بالای دو پستان سینه بند — پادشاه حسن ... خیمه برپا کرده است

شیشه بر سنگ زن ناموس جهان اشعار صفت دل سنگدلی جانان

دل خوبان شهره بایل نیست — سنگ آهن ربا مگر دل تست
دلم آیینهٔ دل یار است — شیشه ام سنگ در بغل دارد
پیداست همچو قبله نما از ته بلور — از سینهٔ لطیف دل همچو آهنش
از دو لبش پیداست دشنامی که می آرد لب — آب گوهر در بلورین حقه پنهان میشود

میرزا صائب
میرزا جلال اسیر

هم پهلوی لطافت گل تر اشعار صفت پهلوی دلبر

بعشق پهلویش دل گشته یکرو — که جای دل بود دائم به پهلو
بوصف پهلوی آن ماه گل رو — قلم سر کرده حرف چار پهلو
گر بسهو از غنچهٔ گل بالش و بستر کنند — میشود نیلوفری از بوی گل پهلوی او
گر بود چند قبا از بوی گل باریک تر — میکند همرنگ داغ لاله پهلوی ترا
باغبان انداخت فرش از نسترن پهلوی تو — لیک می ترسم که گیرد زان شکن پهلوی تو
با همه افتادگی بنگر بلند پهای بخت — فرش گل را کند رشک چمن پهلوی تو

موج دریای لطافت در کنار اشعار صفت آغوش و کنار

ز تنگنای جهان کی گشاده میگردد — دلی که در بر آغوش یار بگشاید
چو آب دید بگلشن قد رعنای تو گردید — خمیازه کش حسرت آغوش تو شمشاد
پهلو خوش کناری سیه پوش امشب بود دوشم — که خواهد برق گشتن در هوایش نقش آغوشم

نمرش گاه پای نظر اشعار شکم لطافت مظهر

بدان پری که گر افسر دمیش بهشت — برون رفتی خمیر آنگه از انگشت

شکم چون تختهٔ سقاقم کشیده — نبری دایه ناف او بریده

شکمش چشمهٔ آب حیوان — گردش چشم پری بود کز و عکس افتاد

نظر تا بر صفای آن شکم بود — نگه را لغزشی در هر قدم بود

ز وصف آن شکم دل ماند آبم — که از هر شکم شد تیست احسنم

بلورین مرکبی صافی تر از آب — مصفا موج زن دریای سیماب

ز قاقم آن شکم هر چند نرم است — ولی خورشید راز آن پشت گرم است

بجوشد از صفای آن شکم آب — که زیر طاق باشد کان سیماب

حریری کاغذی مهره کشیده — مصفا و سبک زینسان که دیده

شکم از بس صفا آئینهٔ نور — توان دیدن در آن عکس رخ از دور

شکم گر لطف قاقم یا حریر است — ز نرمی قرص صندل یا خمیر است

بیاد آن شکم و ناف در جهان خیال — بر آب آئینه گرداب میتوان دیدن

شکم چون لوحهٔ سیمین بیاض صاف — خط مو خامهٔ مو محبر ناف

بر و نقاش چین از دلربائی — رقم زد صورت نازک ادائی

جوی آب است آن شکم لیکن در او — آب دریا نیست آب گوهر است

شد از وصف شکم تا خامه شاداب — ورق شد جلوه گاه موج مهتاب

شرح نتوان کرد اسرار نهان آن شکم — جام جمشید است یا آئینهٔ اسکندر است

نگشته از مساس دست محسوس — مساسش بوده گوئی دست افسوس

حلقهٔ گرداب آبحیات × اشعار صفت ناف لطافت سمات

نه ناف است اینکه دلها کرده بیتاب — که افتاد در شکر من بگرداب

این غنچهٔ ناف دلپسند است — نقش گره ازار بند است

بود ناف زیارتگاه آدم — که بیت الله باشد ناف عالم

شکم چون چشمهٔ آب است پر صاف — شگفته ز و گل نیلوفری ناف

ز نافش ماه را شرمندگی بود — مگر گرداب آب زندگی بود

ناف او دیدم از غرور گفتم / گردش چشم پری بود مگر

نیست آن ناف که جا در شکمش یافته است / عکس آن نرگس شهلاست در آئینهٔ چین

چه شکم گشت چشمهٔ حیات آمد / غیرت طالع ... کسی زور طلب ناف

تو گوئی کز صفای آب حیوان / نموده صورت چاه زنخدان

خمیر آن شکم چون کرده تقدیر / نشان مانده بر او انگشت تدبیر

کرده ام از ناف او نگه اقلیم حسنش را جریب / ناف او ناف زمین حسن آمد چه عجب

چه میگویم که ناف آن سپهر / بود گرداب اندر چشمهٔ مهر

بلورین حوض آن ناف مدور / تموج می نمود از آب گوهر

بپشتیبان دیوار حسن مرغوب اشعار صفت پشت و خال پشت محبوب

ز پشت او صفای روی ماه است / کر روی حسن را پشت و پناه است

ز پشت و روی یکسان است الحق / که پشت و رو ندارد نور مطلق

ز پشت او هر نگاهم جلوه کرد / کرد وام زان روی برگ گل از پشت

بود پشتش در آغوش نزاکت / چو برگ گیله لبریز لطافت

ز رشک پشت او خورشید افلاک / گذارد پشت دست خویش بر خاک

ز پشت او سخن گفتن گزاف است / که پشت و روی عینک سر بسر صاف است

ای هر دو به پشت تو دانی که چیست خال / مهر نبوت است به پیغمبر جمال

معدوم ساز فکر دقیقه سنجان × اشعار صفت باریکی کمر جانان

نموده خویش را و دلم را ربوده است / بسیار نازکست ادای میان تو

در جامهٔ گلگون کمر نازک آن شوخ / از لعل بود همچو رگ لعل نمودار

چه خوش باشد در آغوشش آورم سر ... / کنم شیرازهٔ اوراق دل موی میانش را

مرا نازک نهالی قصد جان ناتوان دارد / که تنگیش چو هر از هیچ و خم موی میان دارد

ز دل خیال میانش بدر نمی آید / ز لفظ معنی پیچیده بر نمی آید

تقصیر میانش ز خم و پیچ ندارد / حرفیست که گویند الف هیچ ندارد

حدیقه ۱ — ۱۴۹ صفت میان محبوب

کمر دلبر تماشا بسی تاب جوی کمر | کمو زیر تیغ بود کامیاب جوی کمر

تا بر جوهر خود برق مژگان ظاهر | نمی‌شود کمر ز حجاب موی کمر

جز از لطف میان [illegible] | مباد هیچ مسلمان خراب جوی کمر

فغان که جوهر شمشیر آن کمان ابرو | یکی هزار شد از پیچ و تاب موی کمر

ربوده است قرار و شکیب من صائب | خیال نازک چون پیچ و تاب جوی کمر

بیان این میان از من محال است | بر این کان حلقه [illegible] تخیل است

به نشگافی نهادران اندام زیبا کرده ام | تا کمر را از میان زلف پیدا کرده ام

میان او که خدا آفریده است از هیچ | دقیقه‌ایست که هیچ آفریده نگشادست

خیال آن کمر از سر نمیرود چکنم | که موز کاسه چینی بدر نمی‌آید

ز شوق آن کمر کس دلش چاک است چون شانه | که چندین شانه دکانست یک موی میان تو

چو بر گرد کمر دست از او است | شدی موی کمر خط کف دست

گرد آن تا بت کمر گردم که با این نازکی | اینهمه بار لطافت را بگیسو می‌کشد

خامه بیجا حرف آن موی میان سر میکند | اینچنین قول ضعیفی را که باور میکند

به عضو تنت صاف تر از عضو کم بود | موی که بر اندام تو دیدیم کمر بود

از آن میان که تو داری گذشتن آسان نیست | ز دجله کم گذری تا به تا کمر باشد

میان می‌بینم و چیزی بدستم در نمی‌آید | بدان ماند که در آئینه باشد سایه موی

صورت آن کمر شوخ چو نقاش کشد | قلم موی ز مژگان پریزاد کند

نار موئیست میان تو و مضمون بسیار | کمرت معنی بکریست که بستن دارد

ز تاب جلوه سر در دامانش | گره افتاد در موی میانش

فتد وقت تماشا اشتباهم | کمر با شانه یا تار نگاهم

زلف از راه ز شرم کمرش بر گردید | عاقبت مو بمیانش نتوانست رسید

دیدیم میان یار ندیدیم دهان یار | نتوان هیچ دید چو در دیده موفت

ندید کس کمر تنگ دلستان ترا | مصور از نرخود میکشد میان ترا

خامه را نازک کنم از تار موی | وصف آن نازک کمر خواهم نوشت

کسی نشان میانت نداد جز کمرت | زهی کمر که نشانی زبی نشانی آورد

صائب

تضمین [illegible]

سعدی شیرازی
سالک قزوینی
کلیم
[illegible]
علوی
عارف لاهوری
میرزا بیدل

پیچ سودای دامن وراچون ره باریک نیست — فکر آن موی میان هموار می‌سازد مرا

کسی بموی میان دوخته است خرمن گل — غم میان تو دارد به پیچ و تاب مرا

رشتهٔ عمرم باندک فرصتی گردد گره — گر چنین پیچ و تاب آن موی میان سازد مرا

یک حلقه کند سلسلهٔ عمر ابد را — تابی که میانش به رگ جان من انداخت

مو شکافان را کتاب و دفتری در کار نیست — که مصرع پیچیدهٔ موی میان ما را بس است

بر تنش تیغ از جوهر تیغ افزون است — کار شمشیر کند موی میانی که تراست

دستهٔ گل راست فیض از خرمن گل بیشتر — بقدر بند میان را تنگ جانان بسته است

مصرع برجستهٔ خود را می‌نماید در غزل — پیچ و تاب زلف را موی کمر پوشیده است

دست پیچیدن و دل بردن و پنهان گشتن — هر چه میگوئی از آن موی میان می‌آید

هر گلوئی کشیم آن میان نازک را — که در خیال بصد پیچ و تاب می‌آید

تا میان نازک او چاره گر شد در لباس — رشته نتواند گره در عقد گوهر شد سپید

نه بند دستهٔ گل در گلستانها کمر دیگر — میان خویش را چون تنگ آتشگون قبا بندد

تصور نازکش نتوان ز پیچ و تاب بر بردن — در آغوش خیال هر که آن موی میان باشد

موی میانش از نگه گرم عاشقان — از زلف مشکبار فزون تاب میخورد

نمی‌دانم بیابان چون برم وصف میانش را — که در هر حرف موی بر زبان خامه می‌آید

رشتهٔ جان سوزن ما موی آتش دیده‌ها — تا بفکر پیچ و تاب آن کمر افتاده است

ز بس گداختگی در نظر نمی‌آیم — مگر بموی میان کرده اند تصویرم

شیرین نمای مذاق تلخکامان نغمه بیهودهٔ اشعار صفت کمربند معشوق شکرخند

از کمربند مرصع شد میان او نهان — هر که باید دوستی خود را چرا گم میکند

کمر از تار جان باید بر آن نازک میان بستن — نه از هر رشتهٔ آن دستهٔ گل می‌توان بستن

زه چه موزون کمر آن مه‌وش را می‌بندد — سخت این معنی نازک با ادا می‌بندد

از پا انداز وقار کوه سیمین اشعار صفت براقت سرین

سرینش کوه لیک از سیم ساده — چو کوهی کز کمر زیرا وفتاده

سرین او که خواهد بود جادو — دو کوه آویخته از تاریک مو
چه سرین گنبدی از نقره خالص یا — پشته یاسمن لطف من کوه صفا
سرین صاف او پیداست از دامن — که می آید بموج از باد دامن
سرینها از میانش شد هویدا — چو عالم از عدم گردید پیدا
سرین گلدسته نسرین بهار است — پی داغ تمنا پنبه زار است
نخل قد ترا چون صورت نگار جان بست — گلدسته سرین را از رشته میان بست
پر سیم از سرین آن پری چهر — خمیر خورده مشت از پنجه مهر
چنان در چربی نرمی بی نظیر است — که پنداری کف دریای شیر است
آن سرین توده سیم است ته دامن او — گر زکاتم ندهد دست من و دامانش
نظرها در سرین مشغوف میدار — چو مفلس در طلای دست افشار
یاسمن به یکدگر پیوسته اند — یا ز شیری صبح قرصی بسته اند
باعتماد سرین را با آن کمر گذار — که مور خازن تنگ شکر نخواهد شد
چه سرین تا که هوس کردد گرم — بهند زیر سرش بالش نرم

سرمه گلوئی خامه در زبان اشعار صفت اندام نهان

قلم پر زور آنجا چون زند دم — دو انگشت از پی قد رسته شده ضم
سخن چون گرم شد در اصل مطلب — صدف را شد گهر تبخاله لب
دفصل بهار هر گل تر شگفد — هر غنچه بشاخ خویشتن بر شگفد
وین غنچه تو عجب شگفتن دارد — کز گلبن خود بشاخ دیگر شگفد
بزیر دامن آن در ناسفت — دو ماه نو بیکدیگر شده جفت
چراغی کرده جا در طاق محراب — فروزان پیکری چون گوهر ناب
نسیمین نافه آن یاسمن بو — نرسته چون سم آهوی چین مو
ملبنا از غنچه سوسن تر یا ده — زبان در سر کام دلب بر لب نهاده
مپرس از گوهر ناسفته او — زراز غنچه ناشگفته او
مپرسش از من از آن بادام توام — دل عاشق دو نیم آنجاست از غم

چه سازم رنجه الماس تفکر
گر دُملی نیست مثقب زا دران دُر

هوس سا چون شیر بر اطراف آتنیسمین گرد
که زیر دامن او دیده نقش پای آهوی

زبان فرج او از ناز شیبی
چو در صحرای خطای موی حبشی

میان ران او غنچه سمن بود
نافش چینی ختن بود

در او وسط ران نیلگون رنگ
بود است گلی چو غنچه دلتنگ

زیر دامان تو پنهان چیست ای نازک بدن
نقش سم آهوی چین است بر برگ سمن

بزیر دامن آن سرو رعنا
دو برگ گل بهم پیوسته از ناز

فرو رُم تا ناف او نظاره
دیدیم دو هلال و یک ستاره

بزیر باغ ناف آن گل اندام
شده توام متشر کرده با دام

چو حرف از زیر نافش کس بلب راند
نفس نیمی درون نیمی برون ماند

مستور گلی که پرده اش دامن تست
لب بسته لبان حیثیه سوزن تست

هر لحظه شکفتن و دگر غنچه شدن
رسمیست که مخصوص گل گلشن تست

لغزش دهٔ پای قلم نکته رانِ شعرا صفت ران جانان

حدیث ران او گفتن نشاید
پری در زیر ران کس نیاید

فتاده سعنه کارم بجز بزیر حظی
که گلگون شود اسپ در زیر رانش

زانهای آن پریوش تمکین فرو شمن
کاخ شکوه را دو ستون اند استوار

چنان رانم قلم در وصف رانش
که افتد بر ملا راز نهانش

زنس آن صفحه رانش بصفاست
اگر پای قلم لغزد کجا خاست

آیینه صورت نمای معانی روشن اشعار صفت زانوی محبوبان سیمین بدن

ورق زآئینه و جوهر کنم صرف
سخن در وصف زانو گر کنم صرف

چو زانو پیش دهد خورشید بارو
نشیند چو پیش او دو زانو

بزانو گر شود آئینه همسر
مسلسل گردد از زنجیر جوهر

زانوش نیست بیک نیزه بر آمد خورشید
حشر برپاست که آثار قیامت برپاست

حدیقه ۱ صفت ساق و شلوار و شلوار بند

ستون قصر حسن بی همتا اشعار صفت ساق مصفا

سخن از ساق او گفتن نشاید — که ساق عرش اندر لرزه آید

بلورین ساق او داده گواهی — که حسن اوست از مه تا بماهی

بسیمین ساق او زر بو سها داد — خوشا سیمی که در پایش زر افتاد

ساق نورانیش در پیراهن رنگین او — شمع کافورست در فانوس دوش کرده اند

ساق تو مرا ز پا درآورد ز دست — هرگز نزند هم ستون عنابی را

نگرد این سخن پروانه سانم — که شمع ساق زد آتش بجانم

رود هر جا سخن زان ساق پرنور — فتد آتش بجان شمع کافور

ساق سیمین تو تیغیست که موجش پیداست — حق این تیغ تو بر گردن من پیداست

بود از بسکه لبریز صفا آن ساق سیمینش — شود زرد و ز هنگام سواری دامن زینش

مستی که برده دلم را کف نگارینش — خمیرمایه صبحت ساق سیمینش

عکس ساق تو مگر زد دم تاثیر در آب — ماهی از موج بود پای بزنجیر در آب

از محک سر زده بر سنگ رکیب اقت نرسید — نقره آخر شده خلخال و بگردش نرسید

پیش ساق نرم صاف ساده ات — شیرهای مشت خاری بیش نیست

ساق سیمین او بلورین است — گر غلط گفته ام بگردن من

ساق ترا ز سوده صندل سرشته اند — در لغزشست پای نظر از سرشت او

فانوس شمع دلهای مستمند اشعار صفت شلوار و شلوار بند

زند موج لطافت چون صفای ساق سیمینش — نماید آبشار نور شلوار پرانچینش

صفای ساقش از شلوار پیدا — چو شمعی گشته فانوسی بود جا

هست در جیب زیر جامه او — طرز مضمون تازه دارد

بود شلوار بندش نار گستاخ — دو سر آورده بیرون از دو سوراخ

نه این پوشاک زیب ساق و ران است — که نرخ حسن خوبان زین گران است

چو از زلفت پوشد از پی شان — هما ما بمرق زخشند زیر دامان

میرزا طاهر وحید

صفت بکعب و کف و ناخن و پشت پا و خرام و حیا

حجاب خانهٔ عفت ازین است / نهان کده بانوی عصمت درین است

بپوشید چو زیر جامه آن شوخ پری / از جملهٔ عیب گشت اندام بری

در چستی و راستیش شکی نبود / شکل که گذر کند نسیم سحری

سررشتهٔ عیش و جانم بکف آید / هر دست من آید که فتد بند ازارت

جان تازه بدست آید اگر در کفم افتد / ای بافته از رشتهٔ جان بند ازارت

غلط گفتم این بند شلوار نیست / درینجا کس آگه ز اسرار نیست

ثریا بجوزا درخشیده است / بر ابریشم گلدسته پیچیده است

شفتالوی لذت بخش مذاق جان باشعار صفت کعب جانان

بپالیش کعب در کار از دو سمت است / عجب لطفی نمودار از دو سمت است

یکی قطب شمالی را نمودار / دگر شکل جنوبی کرده تکرار

خاطرم در فکر کعب دلربا افتاده است / مهره ام در ششدر رنج و عنا افتاده است

گوی سیم خام گویم یا حباب بحر حسن / بی تامل انیکه مضمون پیش پا افتاده است

نگارین پاشنه از روی انصاف / چو نارنج است سرخ و شسته و صاف

نه آن کعب است کز شاخ نهال قامتش سرزد / غریب است اینکه سر آورد شفتالوی پیدا

شکل کعبش را بلا تشبیه میگویم که چیست / مهر و مه از عالم بالا بزیر افتاده

نظیر کعب او پیدا شدن از بیجیسانی گفت / که شکل هیات کعب و بکعب بیشتر باشد

بی سر و پا ساز عشاق غم انگیز باشعار صفت بکف و ناخن و پشت پا و خرام تمکین

نزاکت آنقدر دارد که هنگام خرامیدن / توان از پشت پایش دید نقش روی قالی را

خضر میرویید بجای سبزه از جوی انگشتر / آنچنان با خرام قامت دلجوست این

کبک از حیرت رفتار قیامت زایش / بسکه استاده بره ریخته خون در پایش

ز بیدرود خرام قامت رعنای اوست / برنمیخیزد به تعظیم قیامت کرد باد

گرویده است همچو قدمگاه خضر سبز / روی زمین ز سر و پریشان خرام ما

بر تیغ کوه سینه فشارد ز انفعال / کبکی که آورد نظر آن خرام را

حدیقه ۱

دگلستانی که شمشاد تو آید در خرام
ز سرو خوشخرام او که غافل شد اندیشد
هر کسکه دید سرو ترا ... ام باز
هر جا سرداو در جلوه آید کبک میسازد
آب چون آئینه رفتار فراموشش کند
چشم حیرت دام میگیرد ز طوق قمریان
پنجه شاهین شمارد نقش بال خویش را
مستانه سرو قامت او در خرام شد
لطیف اندام پای تازه و تر
خلید گر بر آن مژگان بلبل
بکفش غنچه گر پایش رسیده
قدم بر بستر گل گر گذارد
هلالی که بر آسمان جای اوست
چه نازکیست به بینیم نگاه جلوه قدش
نگارین پای او رنگین تذروی
بوسم من بی برگ و نوا برگ حنا را
از رفتار تو نزدیک بهر گم سازد
بیدار شد از غلغله طرز خرامت
بچشم از بس خیال آن کف پا نقش میبندم
آزرده شد از چشم من امشب کف پایت
اگر بر چهره گل پا گذارد رخنه میسازد
صبا طرز خرامش دید شد محو تخیلان شور
من باین رفتار شیرین عمر خود در باختم
طور رفتارش ز بس از جا در آمد سایه را
خرام حیرت افزای که آن سرو سهی دارد

صفت کف و ناخن و پشت پا و خرام و تمکین

۱۲۵

بهر سرو از طوق قمری حلقه گوش آورد
که دل تعلیم از خود رفتن از رفتار دارد
در خواب نوبهار رود پای ز رفتنش
تیغ کوه خون خود حلال از رشته رم رفتارش
سایه بر آب روان گر فگند تمکینش
سرو در وقت خرام قامت دلجوی تو
کبک از بس دست و پا گم کرده از رفتار تو
طوق گلوی فاختگان خط جام شد
چو پشت دو روی بادام مقشر
رسیده تا لبش قش غن گل
چه گلگیرش بناخن خون دیده
رگ عمل آن کف پا را بخارد
تراشیده ناخن پای اوست
گرانی نظرم باز دارد ش ز خرام
شگفته لاله بر پای سرو دی
تا بوسه به پیغام دهم آن کف پا را
رفتن عمر من و طرز خرام تو یکیست
هر فتنه که خوابیده در آغوش زمین بود
بیاض دیده روشن سواد من حنائی شد
و داکه کف پای ترا چشم رسیده است
شکست رنگ گل چون زیر پای شیشه پارش
که می آرد بگلگشت چمن مهتاب بر دوشش
عمر من میرفت و من پنداشتم رفتار است
همچو سروی در پی آن قد و قامت میشود
صبا را در گلستان از وزیدن باز میدارد

نجم الدین

جان‌فشان زن بپای او ممتاز / پایگاهیست جان‌فشانی را

جاده‌ها طومار تصویریست از رفتار او / بسکه همچون خامهٔ نقاش رنگین میرود

جاده را پای نگارین تو سازد رگ گل / چون نی خامه ز شنجرف و خرام تو کیست

بی‌خرامی ز قد تو سایه می‌افتد بخاک / نخیزد سوزم زین حسد پای لیلی گشت ترب

گذارد پا اگر در چشم بلبل / نگارد از خیال خنده گل

هر سو که رفته شبها آتش خرام آتشین خو / از نقش پا دران ره افروخته مشاعل

بیا ای جام و مینای طرب نقش کف پایت / خرام موج می مخمور طرز آمد نهالیت

غیست نقش پا مگیر از خرامت جلوه گر / دفتر برگ گل از دست بهار افتاده است

بسکه از طرز خرامت جلوهٔ مستانه ریخت / رنگ از روی چمن چون باده از پیمانه ریخت

مخرام ای بت رعنا که بهنگام خرام / محشر تازه بهر گام بپا میگردد

نمی‌افتد بدام حیرت شوخی خرام او / کشد نقاش اگر بر صفحهٔ آئینه تصویرش

بتمکینی ز جای خویش آن طناز میخیزد / که می‌آرد عرق بر چهره‌اش اما نمیریزد

چو بنشیند شود صد کوه تمکین همنشین با او / چو برخیزد ز جا از جای برخیزد زمین با او

تا خرام قامت او برد از سر هوش ما / نشست بر دیوار چون محراب پا از آغوش ما

ای ره خوابیده را از نقش پایت بالها / از خرامت عالمی آسوده را زلزالها

گفتار تو شهد نیست که جانها مگس اوست / رفتار تو سیلیست که دل خار و خس اوست

ز رفتارت امان از عالم ایجاد برخیزد / بجای گرد از بنیاد هستی داد برخیزد

عشاق را خرام تو از خویش میبرد / سیل بهار هرچه کند پیش میبرد

خشک می‌آید بچشمش جلوهٔ آب حیات / هرکه در مستی تماشا کرد رفتار ترا

از خرام او بسر جاده‌ان قانع مشو / کاینچنین صد مصرع برجسته دیوان اوست

بوستان از شاخ گلدستی که بالا کرده بود / در زمان سرو خوش رفتار او در گل گذشت

هر کسکه دید سرو ترا در خرام ناز / از پا اگر نمی‌فتد از دست میشود

از خرامش بسکه کیفیت تراوش میکند / نقش پا رطل گران میگردد از رفتار او

عاشق دل شده هرچند که آواز دهد / کوه تمکین تو مشکل که صدا باز دهد

کوه تمکین تو تا سایه بدریا افگند / نبض بیتابی موج خطر آرام گرفت

عبد القادر بیدل

میر غیاث الدین منصور

حدیقه ۱ — صفت پای حنائی و کفش و سنگ پا وغیره

۱۳۸

از کوه قاف آسان هست عنقا را برآوردن
صدا از کوه تمکین تو ممکن نیست برگردد

بود چون سبزه زیر سنگ از پاشو نا عاجز
زبان عرض حال من ز تمکین گران سنگش

سهی سروی که شد چشم غیور انتظار او
ز تمکین بر نمی خیزد غبار از رهگذار او

عیان از پشت پایش موجه نور
نباشد آن جلا در چهره حور

چو برگ گل بزیر پایش آید
ز بس عکسش به پشت پا نماید

دل از هر ناخنش بسته خیالی
فزوده بر سر بدری هلالی

شود از هر قلمی چون علم تیغ جفای او
تظلم را بهانه سازم و افتم بپای او

هلال پای که برگل ناز دارد
کجا پیدای پا انداز دارد

تاج فرق سیر آرایان عشق جگر دوز اشعار صفت پای حنائی و کفش و سنگ پا و خلخال و خاک پای آن گل

حلقه دیگر به زنجیر جنون من فزود
ساق سیمین تو تا هاله ز خلخال گرفت

دل بسر رفته است تا آن نقش پا را دیده است
ز نقش پا که محراب دعا را دیده است

قمری بر خاک صورت بندد از نقش قدم
چون گذارد پای خود آن سرو بالا بر زمین

بود هستی ز پا افتاده به نقش پای تو
ز بس سرو ترا کیفیت از رفتار می ریزد

جهان در نظرش دست نگارین گردد
هر که در چشم کشد خاک کف پای ترا

شبی سیر خیال دیدن آن نقش پا کردم
گر بپای ترا از کیفیت رنگ حنا کردم

بهار آئینه رنگی که باشد صرف آئینت
شگفتن فرش گلزاریکه بوسد پای تمکینت

بتاراج چمن رو داشت سرو فتنه بالایش
که از رنگ حنا خون بهار افتاده در پایش

گل برگ تازه بیجا نیست کفش صبا شد
بر پای او کسی دست غیر از حنا نزد

بیچاره حنا که دستگیر همه بود
دست همه را گذاشت پای تو گرفت

بعرض جوهر خوش رنگ ذاتی سنگ پای او
زند بس خنده دندان نما بر بخیه مرجان

خرد باور نمیدارد که باشد سنگ پایش از
چه خوش باشد که ابرو باشد سنگ پای او

خمیر سنگ پایش هرگز از چینی نمی شاید
ز خاک عاشق حسرت نصیب پای او باید

از سنگ سنگ پای ترا نیست گر پسند
طرحی بکن ز ابر که من سنگ پای تو

بر کفش ماه من نه نشانی مدور است
گویا که آفتاب به پابوسش آمده است

همپای تو تا رفته بگلشن گل پاپوش | خنده زده بر لاله و سوسن گل پاپوش

بو به چه نسبت خلخال در پای نازنینش | رمزیست اینکه عاشق در پا کند سلاسل

برگهای لاله می‌بینم چو در طرف چمن | آن کف پای نگار حنایی یاد می‌آید مرا

بپایش بوسه زد رنگ حنا سرخی و بالا شد | دلم خون شد ز حیرت این عجب هنگامه بر پا شد

خون هزار بوسه بدل جوش میزند | از دیدن حنای کف پای او مرا

بوی گل در جنبش آید و سرو بالای ترا | شوخی رنگ حنا خار در کف پای ترا

از حنا گشته سیه پای تو همچون پر زاغ | خوب حرفیست که تاریک بود پای چراغ

حنا ممنون بخت سبز گردید | که بر پایش رخ پر خون بمالید

ز بسکه تازه بود رنگ و بو حنای ترا | بسبزه زنم چو گل سرخ نقش پای ترا

تا بپا بست حنا آن بت سیمین اندام | عشق بی‌تاب من آتش ته پا میدارد

چو گل در پیرهن خوتم ز خوشحالی نمیگنجد | که زیر پای او خوابید چون رنگ حنا امشب

چو سر بپای تو سودم ز درد سر رستم | حنای پای توام کرد کار صندل سرخ

کند در هر قدم فریاد خلخال | که حسن گلرخان پا در رکاب است

آنچنان صاف است اندامش که چون طلق از صفا | مینماید نقش پای او ز روی نقش پا

ز بس نازکی گردد ش پنجه پا | اگر کفش پوشد ز رنگ حنا

بران پای حنایی روی از خود لیش مالیدم | ازین گلشن که چیدم این گل رعنا کرم جیبم

هزاران کشته شد جلوهٔ حیرت فزایش را | مدان از حلقهٔ فتراک کم خلخال پایش را

پای را حنا بستی آتشم دوبالا شد | جان من بسرت گردم این چه فتنه برپا شد

نگار بسته بپا گرم جلوه است چنان | که دود آتش رنگ حناست گرد رهش

چمن نموده بنقش قدم غبار مرا | گرفته است بگل شوخ تن مزار مرا

سرو بالاتی همسایهٔ عمر ابد است | نقش پای تو زمین را گل سوی سبد است

بت شوخی که دل ناوان ... خلخالش | کسی جز من نفهمد معنی فریاد خلخالش

نه از خلخال زرین زیور آن سرو سهی کرده | بپایش بوسه زد خورشید و هاله ...

نه آهی حلقه زد بی ناله من رفت بپایش | خبر از رفتن دل میدهد آواز خلخالش

از پی پا شستن او رنگ گلشن آب شد | گل بدست آورد و بلبل از برای سنگ پا

فغفور لاهیجی
محمد قاسم
میرزا رضی دانش
غالب
سنجر کاشی
نسبت
رحمت

آسمان از مه نو نعل در آتش دارد
هاله را از رشک نعلت آتش اندر خرمن است
داشت تا خادم بکف آن کفش زر دوز ترا
لطافت میچکد از جلوه تا قد رعنایش
موج آب زندگانی نقشهای پای تو
بود از پی غسل هرگاه را نیت
خاک پای تو قدم گر نگذارد بمیان
رنگ حنا است بر کف پای مبارکت
نرگس بین دیده خود دوخته از شرم
از بسکه جان زنده دلان پایمال کرد
ور بکویش فرگان خاک میروبم اسیر
نخواهد در چمن طراحی گل کرد از خجلت
گر دست دهد خاک کف پای نگارم
هرجا بینم نقش پای او آنجا به چشم
رفتی و دل نشست بخون در قفای تو
برای کشتن من خواستی که برخیزی
بخت سبزی ز حنای طلبم همچو حنا
به تعریف حنای پای جانان
شد از رنگ حنا تا خون پدیدار
جاده خلخال او چون دلرباست
هنگام خرامش جلوه مستانه میدارد
ز نقره نیست پای نگارین خلخال
بپایش پا زیب زر نیست است از ناز
نگارین پای او رنگین تذروی
برهنه پا اگر در جلوه آید

۱۳۹ صفت پای حنائی کفش و سنگ پا وغیره

که گل کفش ترا چو بوستان زر نو
از گل کفشت چمن را خار در پیراهن است
ز نظر پای دست او شاخ گل خورشید بود
توان رو دید چون آئینه از نقش کف پایم
خنده کبک دری باشد صدای پای تو
دل چاک چاکم سنگ پایت
که هم صلح پدید و کینائی را
یا خون عاشق است که پامال کرده
در پای تو تا حنا انگشت گل پاپوش
آب حیات می چکد از خاک راه او
تا چو مهر آئینه زان نقش قدم پیدا کنم
بنقاشی بهاری چون نمایم نقش پایت را
بر لوح بصر خط غباری نگارم
خاک بر داریم چندانی که آب آید برون
ای رفته از نظر چه حنا داشت پای تو
حنا بپای تو افتاد عذرخواهی کرد
تا عالم رخ پر خون بکف پای کسی
قلم گلبرگ شد چون شاخ مرجان
هلالی در شفق گشته نمودار
حلقه چشم پری گفتن رواست
تو پنداری خط ساغر بود خلخال پایش
که از اوج حسن افتاده بپای او دو هلال
چو برگ لاله کز شبنم خوش انداز
شکفته لاله بر پای سرو دی
حنای کف ز پشت پا نماید

حافظ

وقت پا شستن به نیش مرکات شیرین میکند / میشود شان عسل در دست خادم سنگ پا

گر نگوید همه پابستهٔ جانان / بپا بیش سوده سر دلهای نالان

برنگ کلف ماه سواد افزای مردم بینا اشعار صفت بعضی عیوب اعضا

مرا دیکنظر چون سرمه گرداند سودائی / بلای آسمانی بود چشم آسمان گونش

نگاه از چشم کبود تو چه خوش می آید / یوسف از نیل باین آب نیاید بیرون

مرا افکنده در دریای غم نیلوفری چشمی / که چون خورشید عالمتاب زرین است مژگانش

نرگس نیلوفری مژگان زرین را ببین / چشم زرین چنگ آن غارتگر دین را ببین

شد زرد خط سبز از آن روی آتشین / چون سبزهٔ ضعیف که از آفتاب سوخت

نیست از آبله بر چهرهٔ آن ماه نشان / شمع من پر زده از کثرت پروانه شده است

تبخاله است بر گرد دهان آن پری پیدا / زنگی این صدف بیرون لب جا داد گوهر را

لعل تو روشن گهری جان جهانست / تبخال بر آن لعل سراپردهٔ جانست

مرا چون مهربان داغ دارد آسمان چشمی / که تا بدخیهٔ الماس را مژگان زند نیشش

از چهرهٔ او شقایق اندوخته رنگ / در طرهٔ او نکهت سنبل زده چنگ

عیب دهن فراخ او نیست جز این / کز حسرت او دل جهانی شده تنگ

گر نیست بخوبان به بلندی ممتاز / گو رعنائی بجلوهٔ خویش بساز

در رشک خوش آیندگی قامت اوست / آن دست که در طلب نگردیده دراز

مفتون تو کی بجور خرسند شود / عشق تو بلائی هر خردمند شود

بر چهرهٔ صافت اثر آبلها / بوده است ضرور تا نکه بند شود

خورشید ز رشک است و تابت در تاب / حسن همه را فسانه گفت در خواب

رخسار تو آب و این نشانهاست حباب / بر عکس نمود عکس هر چیز در آب

ای قامت تو چو روز زردی کوتاه / زنهار مدار دست از می کوتاه

خورشید رخت بلند از آن بر ناید / تا دست زوال باشد از وی کوتاه

بر عارض لاله رنگ ای سرو روان / آن نیست نشان آبله گشت عیان

در شهر بخوبی شده انگشت نما / زآسیب اشاره بر رخت ماند نشان

دهنی نبی چشم برای طرح خوشا[ب] | یک نرگس ناشگفته در زیر نقاب

وین باز همه طرفه ترکه از باد کی حسن | یک چشم تو بست است دگر چشم بخواب

نه دست بزلف تا بگوشش تو رسد | نه لب بلب شکر فروشش تو رسد

کوتاهی قد تو برای دل ماست | تا ناله زار ما بگوشش تو رسد

بالا بلندی کار من ای عشوه پرست | بربود دل شکسته آن نرگس مست

تا رست بگوید این سخن در رو بیت | هم مردمک دیده تو کج بنشست

صفرا شد داغهای بسیار چیچکش | با حسابی بود حسنش گشت اکنون بیحساب

آن یار که شد غارت جان از سبب او | بربود دلم طره بیچون شب او

زلفش بهمی شود سخن در دهنش | کز شیرینی نمی گشاید لب او

گر نیلها بر رخت نشانها پیداست | تو ظن نبری که ماه حسن تو بکاست

مشاطه مقدر بر رویت گل ریخت | از غایت نازکی نشانها پیداست

آن روی چو برگ ارغوان دانگرید | وان غمزه شوخ دلستان را نگرید

ابروش به نیکوی دوم دارد ولیک | چشمش که دوم ندارد آنرا نگرید

تا زلف تو از روی بیک سوی فتاد | در شهر ز غوغای رخت هوی فتاد

یارب کلف است بر رخ چون مه نو | یا سایه زلف است که بر روی فتاد

ابروی ... نقص جمالش نمیکند | بر سوره کلام خدا اکثر از طلاست

احد العینی دو چندان کرد حسن سوی یار | آفتاب از بهر تسخیر جهان تنها بس است

یک چشمی ترا هرگز زیان نیست | که زیباتر بود تصویر یک چشم

ای آنکه کسی چشم تو بد مهر ندید | در دیده روشن تو گل نیست پدید

بعارض داغ چیچک نیست دائم | ببرگ یاسمن افتاده شبنم

ندارد رخ ز چیچک نقش آفت | عرق در رخ فرو رفت از لطافت

رویت چو ماه رنگ طلا داشت پیش ازین | چیچک بروی ساده مرصع تمام کرد

ندارد رنگ چیچک بر رخ آن ظالم که می بینی | که می آید پی قتلم عجب حسن زره پوشی

شک است که در چشم تو براحوالم | تا کام رسیده بود لیکن نچکید

خط مشکین نگارین رنگ کافوری گرفت | شب چه سان رنگ سیه ماند پیش آفتاب

خسرو

سید صلابت خان

لکنت شیرین زبانان از فصاحت خوشتر است ... بیت لبهای ترا این سکته چسپان تر است

میرزا هبت
بیند اگر در آئینه چشم سیاه او ... آئینه سرمه دان شود از یک نگاه او

ابرو زدرین دیار در دیده یکیست ... از خیل پریرخان پسندیده یکیست

کلیم کاشی
عالم همه را بیک نظر مے بیند ... آئینه و آفتاب را دیده یکیست

آن یار که مشک بر قمر می ساید ... از لعل لبش دُر و گهر می زاید

هرچند که خائیده سخن میگوید ... شیرین دهنش ولی شکر می خاید

گر شد گهری ز درج نوشینت کم ... ز حسن نگشت هیچ تمکینت کم

حکیم شفائی
صد ماه ز اطراف رخت مے تابد ... کو باشد ستاره زیر دینت کم

زان چشم تو تیر مژه افگند ز جنگ ... از چشم تو بی سلاح میباز و جنگ

خاقانی
تیر مژه بسکه ریختی بر دل تنگ ... شد ترکش غمزهٔ تو خالی ز خدنگ

سر نیست سیاه جرده آن ماه تمام ... برگرد دو عارضش خط آتش خام

شکل خطا بگرد عارض مادام ... چون سرخی مغرب است در اول شام

شیخ فیضی
زخم بالای دیده است او را ... چشم زخمی رسیده است او را

ای سردی دی کرده لب افگار ترا ... آلوده بخون دو لعل خونخوار ترا

فی فی غلطم بسکه دهانت تنگ است ... آزرده لب از خندهٔ بسیار ترا

ز خشک شد از باغ رخ جانانه ... یک نرگس ناز پرور مستانه

زان تکیه گه خیال یک نرگس اوست ... خوش نیست دو خسته خفته در یک خانه

میر حیدری
دل مرا نگه دلبری بدنبال است ... کجای آبله آتش دلربا تر از خال است

ابوطالب کلیم
آن شوخ بغمزه برسر جنگ مباش ... دی گل ز خزان حسن بیرنگ مباش

شمشیر که زنگش بزدایند خوش است ... ابروی تو گر ریخته دلتنگ مباش

در باغ جهان که جای آسیب بود ... حسنت دائم بزینت و زیب بود

در دیده من داغ سفید ذقنت ... زیبنده تر از شگوفهٔ سیب بود

نظیری
سروی که ز نخدانش به از سیب بود ... دل را همه از جفاش آسیب بود

گر ساده ز مو نیست تنش عیبی نیست ... مو بر تن سرو باعث زیب بود

تبخال برین لب خموش آمده است ... نی نی دهنت شکر فروش آمده است

توجیه حسن بعضی اعضای معیوب محبوب

لعلت می و کنج دهنت تنگ شکر ‌‌ — ‌‌ از گرمی شکر بجوش آمده هست
تبخاله بران لب ز حرارت جوشید — باگشت حباب از می گلرنگ پدید
با معجزه حسن جهان آمد ایشس — آورد زبیجاده برون مروارید
چسان ز چشم کبود تو جان توان بردن — که ناگزیر بود جور آسمان بردن
نباشد از تغافل گیها گویا نمیگردد — لب او بسکه شیرین تا زهم وا نمی گردد
مصحف رخساره او را نشان آیه هاست — تا برای بوسه جا کرد انتخاب از آیه
میکند بسی ناتوان نگه آن شوخ — تیم آنکه بگویند ناتوان بین هست
بسیر جان بلب و نیست رخصت مردن — گره بکار من از لکنت زبانی هست
بت زرنگ عذارم است ابروی — فراز چهره چو سر سوره های قرآن سرخ
بیک چشم آن پری در قتل عالم بی نظیر آمد — اگر چشمی دگر میداشتی کشتی دو عالم را
ابروی زرد و مصحف رخساره ترا — سر سوره ایست کز قلم زر نوشته اند
چشم کوته نظران آلبد ارشس خواند — بسکه خالیست برخسار تو جای نگهم
چو از لکنت نمی آید سخن بیرون از آن لبها — ندارد طوطیش میل برون از شکرستانش
ز لکنت نیست کز حرفش بلب پر آشنا گردد — سخن گرد دهان صد بار گردد تا جدا گردد
کم لکنت زبتابی سخن بر خویش می لرزد — جدائی کی تواند از لبت طاقت کجا دارد
حشمت ز تنگی دهن و لکنت زبانش — حرفی که کرده رقم آنهم شکسته است
ای که سر حلقه سبزان سیه فام تو ئی — چشم بد دور که خال رخ ایام تو ئی
کی بود لکنت تو بیمعنی — میکنی درس دلبری تکرار
نشان آبله افزود حسن روی ترا — کی هزار شود ماه چون ستاره شود
درعرق رفتی زمی از ماه پروین زاده شد — دست بر رخسار مالیدی برآمد آفتاب
از آبله بر برگ گلت نیست نشانها — بر روی تو جای نگهاست که خالیست
چشم احول آنکو باین معنی پیچیده ایست — شوخ طبعان لطف این ایهام افهمیده اند
شده است نرگس سبز تو سرخ پنداری — که در پیاله فیروزه کرده اند شراب
گر موی ندارد سرت ای در خوشاب — آزرده مباش کمتر موئین بلب
زین رو که تو شعله در روشن باشد — کاندر سر شعله موئی آرد تاب

حدیقه ۱۴۴ توجیه حسن بعضی اعضای محبوب

ملا اسماعیل

تبسم می‌نهد بر سر زبان تو — ز چشم تو گرفت ابرو و مژگان تو

بر عارض لاله رنگت ای گل خوشاب — غمگین نشوی که نرگست شد بی آب

چه عیب گر مژهٔ شوخ او در افتاده — حجاب ناوک ترک نگه بر افتاده

از ساغر ناز هر دو می می‌خوردند — بیدار یکی ماند یکی رفت بخواب

حرف شیرین تو از لکنت بود دلچسپ‌تر — چون سخن گرد لب گردد غلطان شود

آسمان چشمی که من یار او گردیده‌ام — چهرهٔ خورشید زرد از دور دیدن اوست

دل خراب مرا جور آسمان کم بود — که چشم شوخ تو ظالم هم آسمان گون شد

نگاه نرگس نیلوفری کشنده‌تر است — که فتنه از فلک لاجوردی می‌خیزد

نباشد یک نفس بی فتنه چشم کبود او — بلا پیوسته از گردون مینا رنگ می‌بارد

گر در چشمهٔ خورشید نیلوفر نمی‌باشد — بر آن رخسار چشم آسمان گون را تماشا کن

زهی هم بست آن صنم یک چشم — که تفنگ نگه خطا نکند

بینی اگر نماند بر آن چهره عیب نیست — منبر درون کعبه نمید از احتیاج

نرفت خوبی حسنش ز رفتن بینی — چو میم و الف از ماه مه شود پیدا

آنکس که وفای وعده چو آن شوخ مست نیست — لکنت گواه اوست که قولش درست نیست

می برده بیاض رخت از صبح سبق — خورشید و مه از دفتر حسنت دو ورق

رخسار تو در آنچه گشته است نهان — نی نی غلطم که شعله گردیده عرق

زنخدان است بر گرد دهان یار افتاده — که گوهرها برون از مخزن اسرار افتاده

حسن را لبش کم نگردید از نشان آبله — از قضا این بقدر آن کرده است شیرین خانه را

نه از لکنت نمی‌گوید سخن کم — ز شیرینی لبش چسبیده باهم

بسکه دارد شوخ ما نازک کلام — از زبان تا لب کند صد جا مقام

تبخاله میزند لبش از گرمی نگاه — این لعل آبدار چه لب‌ها نازکست

داغ چیچک که بر آن عارض و آن چهره است — میتوان گفت که آئینهٔ جوهر دار است

جبین ناز را چندین منه بر ساعد سیمین — بسر گردم قران ماه با ماهی نباشد

ماه من زلف ار ندارد عیب نیست — شب کجا گردد بگرد آفتاب

چه شد گر ماه من سنبل ندارد — که بی دود است شمع ماه روشن

حدیقهٔ ۱ — ۲۸۵ صفت تنگی دهان نازک و معطر بودن آن

گفتم سخنت شکسته چون آید — با آنکه همه چو در مکنون آید
گفتا که بدین دهان تنگی که مراست — گر نشکنمش چگونه بیرون آید
بی گلکنی زبان تو گویا نمیشود — این رشته تا گره نشود وا نمیشود
طاق ابروی تو شد زره زرد دلها — آتش از سینهٔ قندیل بمحراب گرفت
ته از بار است کز حرفش لب بر هم آشنا گردد — سخن را خوش نمی آید کز آن لبها جدا گردد
داغ چیچک نیست بر رخسارهٔ جانان پدید — شربت قند است در روی تخم ریحان ریخته

بر چهرهٔ مهوشان گلاب افشان اشعار صفت نزاکت تن و معطر بودن آن

میرزا صائب

بسکه می غلطد در آغوش نزاکت شوخ من — خواب را در بسترش مخمل نمی بیند بخواب
نازک اندامی که عالم تشنهٔ آغوش اوست — سایهٔ بالاش او از سبکی همدوش اوست
رسیده است بجائی لطافت بدنش — که از نسیم بود داغدار پیرهنش
اگر ز نکهت گل پیرهن کند در بر — شگفت نیست که نیلوفری شود بدنش
پنبه لطف است که چون سرد شود مینا رنگ — از نازکی آئینهٔ تن سیمینش
از اشارت میشود آن پیکر سیمین کبود — موج بر آب لطیف اندام بند آهنست
بزیر جامهٔ گلگون صفای اندامش — چو عکس ماه بود از حباب می پیدا
نزاکت تو نسیم بهار شوخیهاست — ز بار سایهٔ گل کج شود کلاه ترا

شوکت

چنان دارد لطافت یار روحانی سرشت من — که ظاهر میشود از پشت پایش نقش کف پای او
ز نزاکت بسکه نقاوه است اندام لطیف — خار ریزد موج بوی گل به پیراهن ترا
بدیوار سرای او نگاه گرم نتوان کرد — که از مهتاب بر تن آبله گردد کف پایش
گرفته است نزاکت ز بس تن رنگش — ز آب آئینه داغ است جامهٔ رنگش
بود نزاکت او آنقدر که میگردد — ز باد جنبش مژگان کبود یاسمنش

نامعلوم

خیال او بخواب آمد گرفتم در بغل تنگش — خزان میگشت دیدم صبحدم در گلشن رنگش
رنگ میبارد ز نزاکت گرم نتوان دیدنش — هر نگه صد کاروان اشکست بر مژگان ما

طالب آملی / میر معزی

بزیر سرو کم آرام گیرد کز سبکروحی — نهالش بر نتابد سایهٔ نازک نهالی را
برقع برخ افکنده برد ناز بباغش — تا نکهت گل بیخته آید بدماغش

صفت تن جانان و نازک و معطر بودن آن

رنگش ز شرم غنچه نظاره بشکند
بر صورتش ز دیدهٔ معنی نظر کنید

بر روی صبح گل نیلوفری از رنگش بلیش
اگر باد صبا هر شب ز برگ گل نقاب آرد

تنش از نور خورشید آفریده
لباس تن ز موی ز تن تنیده

تن جانبخش آن دلدار زیبا
حیات صورت تصویر دیبا

به تن برده ز جان گوی لطافت
بجان بنهاده از تن بوی ظرافت

بسکه بلورین بدنش با ضیاست
پیرهن آبی او چشمه نماست

مگر نسیم تنت صبح بر چمن بگذشت
که گل ببوی تو بر تن چو صبح جامه درید

این لطافت هیچ برگ گل ندارد در چمن
بچکاند گرمی خوی از گل بر رویت گلاب

گل ز نوبت در گلستان لاف شاهی میزند
لاله از داغ تو بر گلها سپاهی میزند

بر رویت نداشت تاب اشارت ز نازکی
انگ ز نیل خال بر رویت اثر هنوز

صبا را باغ گلچینی دیدار میماند
به در خوشتن از بوی گل دیوار میسازد

تا گرم دیده ام رخش بچکد عرق
دارد در آستین گل رویش گلاب را

برنگ دختر رز گر ز پیراهن برون آئی
ز صافی میتوان از پیرهن دیدن قبایت را

جان پرورده خوش نزاکت در کنار او
که سنگینی کند پیراهن بوی بهار او را

بستر کشتنش با این نزاکت چون توان بردن
رسد تا سم ز موج نکهت گل جسم خار او را

خمیر مایهٔ صبح است از صفا بدنت
ترا بقالب خورشید و ماه ریخته اند

بود لبریز صهبای لطافت ساغر رنگش
زند پهلو بموج نکهت گل جوهر رنگش

بباغ میروی و نسیم رنگ می آئی
ز گرمی نگه گل بتنگ سے آئی

بر بوی ناز اندامش صبا سوی چمن
گل بدامن پا کشیده وز خجالت شنگ آب

زنهار که آن بند قبا سخت مبندید
کز نازکیش بخیه بر اندام بر آید

مانند تنها خوشش را در جلوهٔ تن گم کرده ایم
در صفای عکس اندام تو پیراهن گم است

مردم درین هوس که چو جان در برت کشم
کز جانست نه بر کس جان من لیکن تن است

تو از پیری چابک تروی ز برگ گل نازکتری
دز هر چه گویم بهتری حقا عجائب دلبری

شمع گر با تو کند دعوی نازک بدنی
کشتنی سوختنی باشد و گردن زدنی

سفیدی تن و سرخی اندامش
بروی گل شکر کرده بادام

ترشح کرده روح از لطف اندام — چو شبنم ریزه بر گلهای بادام

شوخی رنگ حنا خار رو کف پای ترا — بوی گل در جنبش آرد سرو بالای ترا

گران است از نزاکت نشأ می بر دماغ او — ز بار رنگ صهبا بشکند چون گل ایاغ او

تا نکهت جان بخش تو همراه صبا شد — خاصیت عیسی است دم باد صبا را

نزاکت اینقدر نی برگ گل نی یاسمن دارد — ز هر عضو تو حرفی بوی معنی در پیراهن دارد

گر نبرده است صبا بوی ترا سوی چمن — پی تعظیم که رنگ از رخ گلها برخاست

کشتم چگونه در آغوش آرزو تنگش — که بوی گل شود از تنگی قبا تنگش

تنت پیراهن گل بر نتابد — ز گل صد پیرهن نازکتری تو

چکد از آب نزاکت عرق اندام ترا — بوی گل پنبه بود بالش آرام ترا

بتو جانم تازه شد از بوی آن گلگون عذار — باد صبح بوستانی یا دم عیسی است این

بنفشه می دمد از یاسمین اندامت — اگر نسیم ترا در کنار می گیرد

از نزاکت میشود رنگش گل نیلوفری — گر نگاه خیره بر رخسار تصویرش کشی

نسرین بچمن در نه دمد گر بدن اینست — در غنچه صبا دم نزند گر دهن اینست

معطر ساز مشام روزگار از اشعار صفت عطر و دیگر فوایح مالیدن یار

عطر آن گل پیرهن تا در هوا پیچیده است — بوی گل دود است در مغز صبا پیچیده است

کز گلاب از ناز پاشد بر بدن — در غریبی بوی گل یابد وطن

نی گلاب است این که بر رخسار هوش میزنی — تا نسوزد عالمی آبی بر آتش میزنی

حسن خلقت نیست از بهر خدا چندان ممال — بر خود این عطر از برای دیگران مالیده

ای که از گرمی بچشم مست می پاشی گلاب — فتنهٔ خوابیده را بیدار کردن خوب نیست

فکر در سر عزلت شده دامنگیر — عطر صندل بگریبان تو بی چیزی نیست

بر روی خود چو گل چه فشانی گلاب را — شبنم چه حاجت است گل آفتاب را

چاک زند امید به جیب گلهای گلشن پیرهن از اشعار صفت قبا و گریبان و گوی و بیلک و تکمه و تنخواه و عطف دامن

بالباس عنبرین امروز جولان کرده — سرو را در جامهٔ قمری نمایان کرده

ملا تسلیمی
میرزا بیگ
میرزا فضل محمد
جلال الدین
ملا اعظم

میرزا صائب
ملا علی رضا
میر نجف
اسیر
قلندر
عبدالوالی عزلت
۴۱۷

صائب

کی دراید نظر آن تن سیمین که شده است
پیرهن بال پری زاد ز لطف بدنش

ازان بجامهٔ گلرنگ مائل است آن شوخ
که در لباس کند خون عاشقان پامال

در گلستان دیدمش نشناختم
بر قد شش پیراهن گل تنگ بود

نازک اندامی که هردم در قبای دیگریست
خون بسمل کی تواند دامن او را گرفت

چون آب که در پردهٔ یاقوت نماید
پیداست تن نازکش از جامهٔ گلنار

چه بهشت است که آن بند قبا بکشاید
در فردوس بروی دل ما بکشاید

تن او در قبای لاله گون لطف دگر دارد
بود فانوس گلگون نقط رنگین شمع معنی را

امروز قبا سرخ و حنا بسته بدست است
تا میکده رنگ کند خانهٔ زین را

از حریر نگه است قبای که تراست
تکمه پیرهنت مردمک دیدهٔ ماست

بلبلان از حسرت نظاره اش خون میخورند
جامهٔ گلگون او را از رگ گل بافتند

شده پیراهن گلگون قبا از رنگ شراب
باشد از قطرهٔ می تکمه گریبان ترا

قبای بوته دار یار دارد
که در هر بوته اش دل می گدازد

بر غور و چنان گرم که آتش بدلم زد
چون شعله سراپا ز طلا باد لباپوشی

بزم ترا بچشم ما به رشمع فانوسی
طرهٔ طلا بر سر جامه یک تنی پوستی

ازان گره نگشاید که کرده اندای گل
ز غنچهٔ دل ما تکمهٔ قبای ترا

چشم شوخ که نگه کرد گلستان ترا
که گل تکمه شگفت است گلستان ترا

صبح صادق گرچه دارد شاهدی چون آفتاب
گر کند دعوی بآن چاک گریبان کاذب است

چو دید جلوهٔ آن شوخ در لباس سفید
ز رشک پیرهن خویش چاک زد خورشید

معنی روشن بود در لفظ رنگین خوشنما
در لباس ارغوانی آن تن سیمین بدن

تکمه نبود که سر از جیب برون آورده است
خامه است گوی ز پیراهن یوسف برداشته

مرا چون آستین صد چین ز غیرت بر جبین افتد
اگر آن ساعد سیمین بدست آستین افتد

گر اثر دارد نسیم آه گل چینان وصل
غنچه گوی گریبان تو را خواهد شکفت

تا کی آن نازک بدن را تنگ در بر میکشند
روز محشر دست ما و دامن پیراهنش

طرار شستن را آزمون کرد
نمودار ید بیضا بردن کرد

بران گل چشم خود را دوخته از بسکه بلبلها
قبای چشم بلبل یار گویا در بدن دارد

غالب

محسن تأثیر

نعمتی

رازی

صائب

دلم واچون شود از صحبت پهلونشینانش که آن بند قبا پیوسته چون ابرو گره دارد
باز چون پروانه میسوزد مرا از سرکشی آن نگار شمع قامت در لباس اطلسی
چادر آب روان بر سر جانان دیدم شبنم افتاده بروی گل خندان دیدم
چادر آبی تو تا پوشیدی ای سرو روان بر هوا مانده ز حسرت طیلسان آسمان
ستاره دوختی از زر بگرد نیلگون چادر نموده چرخ نیلی را ز خوبیها زبون چادر
چادر گلگون که داری بر بدن داغ گشته لاله از روی در چمن
معجر گلگون سراپای ترا پوشیده است یا گل احمر بر اطراف چمن جوشیده است
جامه شستی خود دام تماشائی کرد در لباس قلمی مشق خودآرائی کرد
شعلهٔ گزدی بسوخت دامن طور باز سر بر زد از گریبانت
هر کس که چو من گشتهٔ آن معجر سرخ است لائق زینت مرقد او چادر سرخ است
تکمه در پیرهن نمی گنجد از هم آغوشی گریبانش
ترا تکمهٔ لعل است بر قبای حریر شده است قطرهٔ خون منت گریبان گیر
چون با قبای زرد قدش دلبری کند آئینه را بهار گل جعفری کند
ترا تکمهٔ یاقوت بر گریبان است که رنگ پان ز صفای گلو نمایان است
گر ز شوخی بچمن بند قبا باز کنی غنچه را آتش سودا بگریبان افتد
تکمهٔ گوهر است این بر آن لباس زرفشان ستاره شده با آفتاب دست و گریبان
زرافشان میچکد چون اشک شمع از دیدهٔ دل بر تا کرده جانان جامهٔ آل عقیقش را
گره نمودندانم قبای تنگ ترا که میکشید بران سرو لاله رنگ ترا
چاک زد گل به قبا خاک بسر کرد صبا آن گل باغ حیا بند قبا را بگشاد
بوی پیراهن یوسف ز صبا باز دهند هر کجا یوسف من بند قبا بگشاید
فشار داد نزاکت ز بسکه رنگ ترا تن تو ساخت گلابی قبای تنگ ترا
لبی که ساعد سیمین خرسی بوسد فراخ عیش ترا ز آستین تنگ تونیست
صفای جامه اش مشاطهٔ حسن دگر باشد که چین دامن او شانهٔ موی کمر باشد
صبا در جیب او افتاده از شادی نمیدانم که گل چیند از آن رخ یا شمیم پیرهن گیرد
بر گلشن آن سینه کز جیب برافروخت شادیم که قفل از گره بند قبا ساخت

حدیقهٔ ۱ — ۵۰ صفت لباس جانان و مناسبات آن

خواهم ز رشک قبا جامهٔ جان چاک زنم / که چرا قد ترا تنگ در آغوش گرفت

شاخ گل ما نشناسیم ولی میدانیم / آن پریچهره باین رنگ قبا می پوشد

آید همیشه بوی گل از آستین مرا / دستم مگر به بند قبای رسیده است

در بر چو کند سبز قبا گلبدن ما / سرسبز شود نخل امید چمن ما

نیست تکمه‌بندی قبا آن قامت بیباک را / عاشقان از داغ دلها خوش نشانش کرده اند

بر دامنش از اتو بهار است / یا خندهٔ موج آبشار است

بر قبای اطلس سرخش اتو / چون رگ یاقوت موجی میزند

چه دلکش است اتو بر قبای تصویرش / که موج آب [illegible] گشته پابوسش

بر قبایش نبود موج اتو جلوه نما / پیچ و تاب کمر اوست که این نقش کشید

جامهٔ گلگونی در آمد مست در کاشانه ام / خیز ای همدم که افتاد آتشی در خانه ام

بزیر جامهٔ نیلوفری تنش صبحی است / که میدمد گل خورشید از گریبانش

سرو من جامهٔ کوتاه از آن می پوشد / کش بدامن نرسد دست تمنای کسی

جامهٔ مشکین و آن سیمین بدن پنهان در او / همچو زندان عزیز و یوسف کنعان در او

ترا نیلوفری پیراهن و من مانده حیرانش / که سر بر میزند خورشید هر روز از گریبانش

قبا نازکی رنگ یاسمن پوشی / پری برهنه شود چون تو پیرهن پوشی

هلاک بند بست ناز آن سرو گل اندام / که صد چشم پری وابستهٔ بند قبا دارد

یک دیده جلا یافته از نکهت یوسف / صد دیده شود روشن اگر پیرهن اینست

وقت سحر آن شوخ چو وا بند قبا کرد / خورشید بچرخ آمد و گل جامه قبا کرد

سبزپوشی بمیان آمد و رقصان برخاست / نوبهاریست که از صحن گلستان برخاست

لباس آل ببر کرده شوخ مهوش من / بجلوه آمد و تیز کرد آتش من

آستین از ساعدت یک کوچهٔ مهتاب بود / مشرق صبح قیامت شد گریبانت چرا

بزند هر شکنش موج تسلی به نظر / آبشار کمر طره بود دامانت

لباس سبز در بر کرده ماه من برعنائی / برآمد آفتاب طالع از چرخ مینائی

چه دلها که آن تکمه کرده است ریش / ببین اندکی در گریبان خویش

لباس کعبه تو ای قبلهٔ نگاه بپوش / برنگ لاله دگر جامهٔ سیاه بپوش

محسن فانی

میرزا محمد سعید اشرف

شیخ محمد علی حزین

حدیقه ۱ ۵۱ صفت لباس جانان و مناسبات آن

باغبان تازه گلی در همه بستانش نیست کز گریبان تو چاکی بگریبانش نیست

به بین بچاک گریبان خویش تا بینی که ماه یک شبه در آفتاب جلوه گر است

نه تنها چاک زد گل جامه از چاک گریبانش ز چاک پیرهن یوسف بچاه افگند پیراهن

بگلشن رفتن و می خوردن و با غیر گردیدن نمایانست همچون آفتاب از سینه چاکت

نیست بر گلگون قبایش جلوه گر موج تو یادگار پیچ و تاب رشته جان کسی است

اینقدر تنگ قبا غنچه ازین باغ نرست نازکی در بدنش جامه پنهان ساخته است

خود آرا آنچنان بر جامه ابریشمی نازد که پنداری ز بر دارد مقامات حریری را

چنان برد اختیار از دست آن سرو قباپوشم که آید در نظر با خشک چون محراب ابروتم

بگشایند قبا تا بگشاید دل من به گشادی که مرا بود ز پهلوی تو بود

از جواهر خانه دل اشک سرخ آورده ام بگذ یاقوت داره این گریبان ترا

در جامه سفید چو صبح آمدی بباغ شاخ شگوفه دست بدندان فرو گرفت

میشود هر روز طالع زان گریبان آفتاب پیرهن پیراهنت یا رب چه صاحب طالعست

آه سرد که ترا گرم گرفته است ای یار دو تهی پوشش برنگ گل رعنا شده

از عکس تنت جیب قبا آئینه دار است پیراهن از اندام تو لبریز صفا است

چشم لطیف او ته پیراهن سیاه باشد میان ابر سیه روشنی ماه

گه قبائی سبز و گاهی سرخ بینم در برش هر زمان در دلبری یابم برنگ دیگرش

آن ترک آل پوش سوار سمند شد یاران خبر کنید که آتش بلند شد

از گلستان تو پیوسته صبا معذورست گره بند قبا غنچه این گلزار است

قامت دل تنگم بریده است مگر کسیکه دوخته است این قبای تنگ ترا

ترسم گل مزاج ترا آتشی کند رنگ قبا چرا تو ز گلنار کرده

آن قبای نیلگون تا بنید در سیمین برش همچو شاخ گل که باشد خلعت نیلوفرش

تو ای شور قیامت جامه میپوشی و میترسم خدا حافظ کتانی را که ماهی اندر برش باشد

زرد پوشید عالم آرا شد نقره خود آن بدن مطلا شد

تا شود روشن بمردم آنکه نور دیده جان من امشب لباس سرمه پوشیده

در لباس سیه آن دلبر شیرین حرکات چشمه آب حیات است نهان در ظلمات

لباس سبز و بر سوی او انگشتان گشتی — مسیح وقت بودی خضر راه عاشقان گشتی
لاله کز جامهٔ گلگون تو آید به نظر — حلقهٔ داغ کند نام خودآرائی را
لباس سبز پوشیده نگار حورزاد من — بحمدالله که آخر سبز شد نخل مراد من
تکمه نیست ز نیلم بقبای ظالم — مردم چشم من است آنکه گلوگیر شده است
پری وشی که بر جامهٔ زگلنار است — بیا ببین گریه سیماب قائم النار است
چه قدر اوج و بد نشان می شان ترا — مگر زدانه تاک بست گریبان ترا

باعث بعث آثار قیامت اشعار صفت قامت و مناسبات قامت

صائب

طوق هر فاخته حلقه ماتم میشد — سرو میدید اگر قامت رعنای ترا
آید برنگ سبزهٔ خوابیده در نظر — عمر خضر بسایهٔ سرو بلند تو
خوش سایهٔ قد تو که ای پادشاه حسن — روی زمین گرفت بخوابیده راستی
تا قامت تو سایه نیفگند بر سرم — روشن نگشت معنی عمر دوباره ام
سرو اگر جلوه کند پیش قد رعنایش — قمری از شهپر خود اره نهد بر پایش
حلقها در گوش سرو از طوق قمری میکشد — گر بگلشن ره فتد سرو خرامان ترا
بگلشنی که در آمد بجلوه نخل قدش — چو ابر از سر سرو آب انفعال گذشت
دلفریبی چون بجولان آورد آن ماه را — مردمی باید نگهدارد عنان آه را
گذشته است ز تعریف قد رعنایش — الف کشند بزمین سرو پیش بالایش
طوفان جلوه تو چو در دل گذر کند — دریا شود ز موجهٔ آغوش سینه ام
سایهٔ افتاد از آن شمشاد بالا بر زمین — آسمان رنگ قیامت ریخت گویا بر زمین
کوته بود از وصف قدش طبع بلندم — این عالم بالاست از و دم نتوان زد
مصرع قد ترا حاجت تقطیعی نیست — این سخن راستی از عالم بالا دارد
بقامت و قد ناز آفرین او قاسم — چه طلعتست که اکسیر عشق فراموش است
در چمن تا قد او شیفته جولان است — سرو بر صفحهٔ گلزار خط بطلان است
مانند الف که هست در دل — جا کرده قد تو در دل ما
قد رعنای تو ای شوخ سراپاست بهشت — راست گفتند که در عالم بالاست بهشت

تا رقم زد خامه وصف قامت محبوب ما — جز الف حرفی ندارد کاغذ مکتوب ما (غنی)

بود هر جا خرامد قامت آن نازنین موزون — که باشد مصرع سرو سهی در هر زمین موزون (جامی)

سرو را با قد رعنای تو بودی نسبت — گر ز گل عارض و از غنچه دهانی میداشت

ز قد و قامت آن غارت هوشش — مؤذن کرد قد قامت فراموشش

بلطف قد او جامه ز دو رفت — زهی لطف قد اسعلی انعقد ره

قامتست این یا الف یا سرو یا نخل مراد — یا مگر گلدستهٔ باغ جنان آراست این

صرف عشق خوشقدان گردید نقد اشک من — گرد مفلس عاقبت این خرج بالای مرا

من بگرد قد او گردم و آن سرو بمن — میشود تند که تیغش بفشان می آید

کسی از راستی خویش نبوده است خجل — سرو پیش قدش از راستی خود خجل است

از سرو قامت تو تمنا نخورد — هر کس ترا ببر کشد از عمر بر خورد

هیچ نخلی بی ثمر در گلشن ایجاد نیست — سرو را بار خجالت از قد او داده اند

کنی چو جلوه سرشکم روان چشم تر افتد — چو آفتاب برآید ستاره از نظر افتد

بیرون خرام در صف نازک نهالها — کز شرم جلوهٔ تو علمها نگون کنند

فتنهٔ روز جزا در قدم جلوهٔ اوست — با قیامت قد اوست دگر جان خبر است

بسکه حرف قامتت زد دل دیوانه شد — سینه از مشق الف مانند لوح شانه شد (کلیم)

سر بستان چو دهی جلوهٔ رعنائی را — اول از سرو کشی جامهٔ رعنائی را

سروی که قدش بخت بلند دلهاست — آشوب قیامت ز خرامش پیداست

خواهم که کشم قامت او را در بر — انداز بلندیست خدا آورد راست

بقلمم چون کرد وصف قد آن حور — قلم چون شمع شد فوارهٔ نور

ترا چو سرو نخوانم که سرو سر تا پا — همه تن است و تو از پای تا بسر جانی (مولانا عصام الدین)

چرا گردد چون سرو روان نخل بالا سیر — صدای آب باشد نالهٔ زنجیر در پایش (آصفی)

قدش نه سرو نه شاخ گل و نه شمشاد است — براستی الف جان آدمی زاد است (کمال)

مصور ازل از روح صورتی میخواست — مثال قد ترا برکشید و آمد راست (سلمان ساوجی)

شاخ گل دیوانه شد از قامت دلجوی او — باغبان تعویذ بست از غنچه بر بازوی او (بابا فغانی)

سایهٔ خود را بلا بالا چه می پرسی که چیست — هست مضمون بلندی پیش پا افتاده (عرفی)

حدیقه ۱

۵۴ صفت قد خوبان و مناسبات آن

در چمن یار چو با آن قد و قامت برخاست — سرو بنشست ز رعنایی و قیامت برخاست

تا چه آید بسر خاک نشینان از تو — پیش بالای تو پوشید قیامت کفنی

بقامت از قیامت مژده داده — ببالا از بلا حرفی زیاده

قد موزون ترا با سرو نسبت چون کنم — اینقدر خود فرق در موزون و ناموزون کنم

در آب عرق بسکه فتاد از قد شوخت — فواره شد آن شمع که در انجمن نشست

هر که بر یاد قدش مصرعی انشا کرده است — فکر سخن از عالم بالا کرده است

زان حسن بناز شور و غوغا شد نیست — زان زلف دراز فتنه برپا شد نیست

از قامت او قیامتی در عالم — امروز اگر گذشت فردا شد نیست

قلم برخاست بنویسد حدیثی از سراپایش — بحرف قامت او چون رسید آنجا نشست اینجا

نخل قدت که از چمن جان بر آمده — شاخ گلی بصورت انسان بر آمده

چون سخن گوید از بیت جهان بالا قبا — مصرع قدت ز دیوان بقا خواهم نوشت

سکیشد هر قد که قد آن سرو — میرود ز رخ بوسه اش بالا

ز قامت تو بعالم قیامتی برخاست — قیامت است قدت گر بود قیامت راست

دل قد ترا بلای جان گفت — بالاتر ازین نمیتوان گفت

نگنجد غنچه وقت جلوه اش در پوست از شادی — قبای رنگ را بالیدن گل تنگ گرداند

تا کجا جلوه کنی مطلع صبح طرب است — بی تماشای تو در مشرق آئینه شب است

در جلوه آمدی و عرق بر رخ تپان — از خجلت تو گریه بی اختیار من

رم آهو ز موج گل شود سیلی خور وحشت — بصحرا کز بهار جلوه ریزد گلعذار من

مانند شان موم گر ریزد شمع از و — شد خانها خراب که سروت نهال شد

سرو چون دید آن سهی بالا — گفت سبحان ربی الاعلی

هم گردید سامان بلا طرح قیامت شد — قیامت در زمین یکسر ز قد بالید قامت شد

نمی ترسد اگر زان فتنه قامت — چرا آهسته می آید قیامت

شبی ز قد تو افتاد سایه بر دیوار — هنوز عاشق بیچاره رو بدیوار است

قامت است این یا صنوبر یا نهال یاسمن — یا سهی یا سرو یا شمشاد یا طوبی است این

سرو از شرم قدت در دود آمد پنهان — چون الف در بسم الله پنهان میشود

دران چمن که نهال تو جلوه گر گردد — ز طوق فاخته پا در رکاب گردد سرو

قد موزون ترا نیست بمشاطه نیاز — مصرع سرو به تقطیع چه حاجت دارد

بندهٔ آن سرو بالایم که طوق قمریان — میشود جام شراب از جلوهٔ مستانه اش

آنچنان در خط کشیدن صفحه باطل میکند — جلوهٔ او یک خیابان سرو را از پا فگند

هر جلوهٔ که دیده ام از سرو قامتی — چون مصرع بلند ز یادم نمی رود

چون جلوه کنی از دو جهان گرد برآید — بسته است بدامان تو دامان قیامت

قد تو نهالیست نشان در برم اورا — از دیده دم آب بجان پرورم اورا

جو سرو شیشه بقدرت خط غلامی داد — لب پیاله بهم ناید از مبارکباد

قد بلند ترا تا به بر نمی گیرم — درخت کام وجودم به بر نمی آید

قد تو کجا و قد رعنای قیامت — این جامه بلند است ببالای قیامت

زان قد ناز آفرین در هر دلی اندیشه ایست — این نهال شوخ را در هر زمینی ریشه ایست

سرکشی از قامت آن دلربا زیبنده است — مد احسان هر قدر باشد رسا زیبنده است

بر زبانها وصف قد دلستان خواهد دوید — مصرع برجسته بر گرد جهان خواهد دوید

هرکه در وقت سماع آن قامت رعنا دید — بی تکلف گل ز فیض عالم بالا چید

سایه تا بر گلستان آن قامت رعنا فگند — شاخ گل را رعشه از کف ساغر صهبا فگند

چون نهال تو قد از گلشن تقدیر کشید — سرو را فاخته از طوق بزنجیر کشید

نیفتد شور چون در عالم از قد دلارایش — قیامت را دو بالا میکند از سایه بالایش

بعاشق صید عاشق میکند قد دلارایش — ز طوق قمریان فتراک دارد سرو بالایش

جلوهٔ مستانهٔ آن سرو قامت را ببین — چشم بکشا موجهٔ دریای رحمت را ببین

از بسکه سرکش است قد چون نهال تو — در آب هم نگون ننماید مثال تو

نتوان در آب و آئینه دیدن مثال تو — چون سرو آه سایه ندارد نهال تو

قامت او چون شود در بوستان همدوش سرو — حلقه از طوق قمری میکشد در گوش سرو

نهال عمر ابد با کمال رعنائی — گل پیاده نماید نظر بقامت دوست

دست بیداد فلک را زود کوته میکند — فتنه گر قامت رعنای تو بالا گرفت

هست دیوان قیامت را اگر بسم اللهی — پیش ارباب بصیرت قامت رعنای اوست

برگلستانی که آن شمشاد قامت بگذرد — سرو را انگشت حیرت بر لب جو میکند

درگذر از سر نظارهٔ آن سرو بلند — کاین تماشا ز حیرت رخ کلاه می‌اندازد

میکنم فاختهٔ جامه اش از شعلهٔ آه — سرو گر لاف رعونت بنهال تو زند

سر سرتا پا ز طوق قمریان گشته است چشم — تا مگر نظارهٔ آن قامت رعنا کند

باندک فرصتی خلخال سازد طوق قمری را — باین عنوان اگر قامت کشد سرو ولایت شیراز

علم صبح قیامت بزمین خوابیده است — تا فگنده است بره سایه قد رعنائیش

زسایهٔ سرو صنوبر الف کشد بر خاک — بهر چمن که کند جلوه قد رعنائیش

نقاش بر ورق نتواند کشید نقش — از بسکه سرکش است قد چون نهال او

ز رعنائی قدش نازک نهالان از خجل دارد — که چون مصرع بلند افتاد بر دیوان چه پهلو

میچکد گرچه طراوت ز تو چون سرو بهشت — قامتی تشنهٔ آغوش کشیدن داری

کشیده قامتی چون تازه شمشاد — بآزادی غلامش سرو آزاد

بر زمین خط از خیال سرو قدی میکشم — اول مشق جنون ماست مدی میکشم

سرو سهی که خاسته بود از چمن بناز — چون دید شکل قد ترا بر زمین نشست

ایدل چو بقامتش فتادی — دیدار تو تا قیامت افتاد

دیدهٔ قربانیان میگشت طوق قمریان — سرو بستانی اگر میداشت رعنائی چنین ناز

تا جلوه داد قد قیامت خرام را — آمد هزار منکر محشر براه از و

من حیران چه سازم کز تماشای خرامش — زگردش باز میماند فلک چون چشم قربانی

مخفی ساز خورشید خاور رسحاب حجاب و اختفا اشعار صفت شرم و حیا و شوخی دلربا

میرزا صائب

بچشم عاشق لب تشنه سبزهٔ لب جو است — اگرچه زهر ز تیغ عتاب می بارد

در خلوتی که آئینه بیدار بوده است — هرگز ز شرم بند قبا وا نکرده

نه چهره اش عرق از گرمی هوا کرده است — نگاه را رخ او آب از حیا کرده است

اینچه شرم است که خورشید فلک جولان را — جرأت بوسه گرفتن ز لب بام تو نیست

حیا به پیش رخت چشم بسته می آید — ادب ببزم تو صد جا نشسته می آید

نظامی

چه خوش نازیست ناز خوبرویان — ز دیده رانده را دزدیده جویان

[illegible] لقا

چشمی خیرگی کردن که بر خورشید
بصد جان ارزد آن ناز نگه جانان
[illegible] جلوه [illegible] تا بود [illegible]
[illegible] تماشای ز شرم [illegible]
حسن [illegible] واندر [illegible] باغبان [illegible]
نقش را پیرهن عریان ندیده است
نگه [illegible] گرد آب چشم تماشائی
بسوی [illegible] هم از شرم نگاهی دیده [illegible]
غبار [illegible] در چشم آهو بار نگشا [illegible]
در پرده عرق [illegible] شرم تو چها کرد
شاهد آن نیست که موی و میانی دارد
می رنجد از تصور نظاره خاطرت
بزم لبریز شد از ناز تو چندانکه نبود
نبود جامه به اندامت اینقدر چسپان
[illegible] عرق شرم تو آتش [illegible] ریزد
قدم بیرون نهد از منزل خود [illegible]
بسکه شد از حیا در پرده محجوب [illegible]
از تماشاگه آن مست حیا می آییم
کند جمال تو شرم از رخ نقاب هنوز
زخم جانم از شکرخندی نمی بندد زبان
هر کسی را برگرفت از خاک ره انگشتان
خیال شوخ بیباکی چنان در دل نگه دارم
من آن طفلی که شوخیها بود گهوارهٔ خوابش
تکلف برطرف ظالم نقاب از چهره بالا کن
آوازهٔ حسنش شد از ناز دو بالا

[illegible] صحبت [illegible]
[illegible] چشم دل [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
چو جان [illegible] جان [illegible]
باین شرم و حیا گر دلستان [illegible]
نگاهش گوشهٔ [illegible] که داند [illegible] دارد
که بار [illegible] نگاهش مبادا بر زمین [illegible]
رنگ از گل آئینه رخسار برآورد
بندهٔ طلعت آن باش که آنی دارد
گل هم برنگ و بوی تو نازک مزاج [illegible]
آنقدر جا که کسی از خویش تواند رفتن
گر ز خلوت دلهای تنگ می آیی
پروانه ندیدیم که از آب بسوزد
بود چو صورت آئینه زیب محفل خویش
دیدهٔ [illegible] داند مهر مکتوب مرا
تنگ در بر کش ای آئینه تمثال مرا
ترا حجاب ندیده است بیحجاب هنوز
خنجر ناز ترا آب تبسم داده اند
چون بخاک [illegible] رسید از ناز دامن برگرفت
که از کاغذ رود چون صورت آئینه تصویر [illegible]
نگنجد در کنار هر دو عالم حسن بیتابش
حیا شرمنده میگردد از این [illegible] دیده [illegible]
چون نغمه که لطفش شود از ساز دو بالا

[illegible]
میرزا [illegible]
حاجی [illegible] شاه [illegible]
میرزا ابوالحسن [illegible]
میر [illegible]
[illegible]
محمد حسن خان [illegible]
میرزا [illegible]
میر معز فطرت
میرزا مهدی [illegible]
والله اعلم

گوهر حدیث پاکی دامان او شنید	از شرم هر دو گوش صدف را بهم کشید
تر شود پیرهنش از عرق شرم و حیا	اگر آئینه در آغوش کند تماشایش
گر حجاب تو در باغ رنگ عصمت ریخت	که طفل شبنم از آغوش گل جدا شده است
مرا آئینه روی تو همچو پرتو مضطرب دارد	که از شوخی نه بندد نقش در آئینه تماشایش
نگشت حرمت دین سنگ راه شوخی تو	اگر بکعبه رسیدی شکار خود کردی
گفتم بیا بمردمک دیده ام نشین	گفتا که من بخانۀ مردم نمی روم
گر مصور صورتی آن دلستان خواهد کشید	حیرتی دارم که نازش را چسان خواهد کشید
بر یک ادای تازه دل از دست داده ایم	ما را نظر بگوشۀ ابرو و خال نیست

سبق آموز نوسبقان مکتب دلدادگی شوق و جستجوی اشعار صفت علم و قلم و عهد طفولیت و درس و تحریر و عبارات محبوب خوشتر و

فیضی

بجز خرد را دو یکتاست علم	بلکه خرد گوهر و دریاست علم
علم که از وی دو جهان روشن است	طرفه که هم رهبر و هم رهزن است
حیف که از علم نه بر ره روی	شمع بکف گیری و در چه شوی

امیر خسرو

راست هر دستگهی همچو تیر | راستی او همه را دستگیر
سر زده در رخنه درون دوات | یافته در ظلمتش آب حیات
آب سیه خورده چنان گشته ست | کش همه نگیرند بیفتد ز دست
کسی که دید قلم در کف مبارک تو | گمانش گشته که می رسته بر لب دریاست

فهمی

الا ای دستگیر نکته دانان | سر و سرکردۀ نازک زبانان
دبیران را بود حرف تو یادگار | بسر گوشی نهی بر گوش شان سر
بجز شغل سخن کاری نداری | بفکر معنی سر به نزاری
سخن را زنده کردن پیشۀ تست | رگ جان معانی ریشۀ تست
کنی چون مشق معنی آفریدن | زبانت تیز گردد از بریدن

چیست آن پیکر که سر تا پا زبانست و دهان | در سخندانی بعالم طاق از جفت زبان

چکیده چون شامه بهار از دو باشا / عطارد از دواتش قطره آسا
کسوت عباسیان در گلشان گلباری / به رخ معنی و لفظ انجمند مشکین طیلسان
لال و گویا ساکن و سیار سنگین و سبک / لشتر و رگ آستین و دست و تیر و تیر دان
بکره ایست کس ازجبین و قدم / چو او جفت در راه خدمت قدم
کس از سینه چاکان چو او بید ریغ / به عجت بیاورده سر زیر تیغ
دل لفظ و معنی از و تازه جان / زهی کعبه فیض را ناودان
ندیده چو او کس بعشق سخن / سراپا زبان و سراپا دهن
بعشق سخن در ازل داده خط / بر آن خط نهاده است سر از لفظ
بصورت چو مدی بود در حساب / چه مدی کز و زاده چندین کتاب
ز ذوق سخن چون شود بیخبر / بدست کسان میکند راه سر
ز بس گرم پوئید بر صفحه راه / پیش چون پی برق باشد سیاه
نهاده است سر بر خط حرف دین / بیکدسته زنار در آستین
از آن است بیقدر این ارجمند / که مصحف نویس است و زنار بند
جوانی با محاسن لیک نو خط / بجز سودا نرفته بر سرش خط
سه اسپه را کنی لیکن پیاده / کهن لالی زبان دائم گشاده
چون گل رعنا طفلی صد چمن نیرنگ داشت / غنچه امید ما نشگفته چندین رنگ داشت
آن طفل خردسال باحوال عاشقان / نام خدا ببین چه بزرگانه میرسد
طفلی داشت ایمای اشارت‌های ابروش / کزین پشت کمان آخر دم شمشیر خواهد شد
هنوز طفلی واز نوش و نیش بیخبری / ز عشق من چه که از حسن خویش بیخبری
هنوز آن طفل خندیدن نداند / نگه دزدیدن و دیدن نداند
خردسالی که هنوز آبله نشناخته است / او چه داند که درون دل پر آبله چیست
شنیداند ز طفلی قیمت گوهرهای اشکم را / عبث در پیش چشمش آبرو بر خاک میریزم
طفل را بیتابی گهواره خواب آهسته است / شوخ من آرام دارد تا دلم بیطاقت است
گر بدست آرد دل دگر سوی عاشق افگند / طرفه گلبازی نگار شوخ طرح افگنده است
بود دوات بلا شک ظلم و ظلمات / زند سخن بسیاهیش موج آب حیات

عصار

دبیر
رحیم
نام
نوبهان بیگ
طالب
رفیع
ناه اسمع
شانی

حدیقه ۱

چو آید بیقراری بزم او را یاد گلناری

بمکتب میرود طفل پریزاد

افتاد دل هر کس سیپاره براه تو

معلم چون بتعلیم خط از دستش قلم گیرد

لاله‌اش از سیلی نیلوفری گردیده آه

پیش از اندم که بهر خامه بدستش استاد

بخونم رو قسم چون با قلم گشت آشنا دستش

جان من خاک کف پای تیغ باد که او

معلمت همه شوخی و دلبری آموخت

بلبل گلشن رخسار تو دیدم روزی

دبستانرا گلستان چون نسازد غنچه اطفال

کرده‌ای غیرت غلمان دبستانرا بهشت

از گل آلوده آن مه بچه چون آفتاب

ای گل رخ و سرو قامت ای مایه ناز

چندین بنماز و روزه تن را مگداز

زماه روزه حسن آن پری پیکر دو چندان شد

رفتم بمسجدی پی نظاره رخش

بذوق دیدن طفلان دلم دیوانه میگردد

بتعلم چون کشند شمشیر از بیم جان ترسم

بمکتبی که درو میرزی همه طفلان

چه خوش است ختم قرآن ز تو دلربا شنیدن

کلام دلکش او معنی آرا

دقیقه‌های معانیش در سواد حروف

آن شوخ چو در مکتب بیداد در آید

طفل است کار بر دل ما تنگ میکند

۱۶۰ صفت علم قلم و ... مناسبات آن

طپیدنهای دل طفلی از بحر الف داغ دستش را

مبارکباد مرگ نو آ... ستا

هر گه که بپر مصحف میلت سوی مکتب شد

خطاو بیند و تعلیم از آن مشکین رقم گیرد

ای معلم حیف از آن رویت نشد در سیاه

الف قامت او مشق قیامت کرد

پریرویی که میبردم بمکتب من کتابش را

کرد تسبیل دل من درش بسم اسمعی

عتاب و ناز و کرشمه ستمگری آموخت

که معلم تو تعلیم گلستان میداد

که برگ گل ز گفتارش بهنگام سبق ریزد

منصب رضوان مبارکباد استاد ترا

شد مرا ورد زبان یالیتنی کنت ترات

بر تو ز ماه روزه و رنجی است دراز

بر گل نبود روزه و بر سرو نماز

ازین مهر خدایی ماه من خورشید تابان شد

برد و گرفت دست دعا را بهانه ساخت

اگر خاکم شود گل صرف مکتبخانه میگردد

که طفل است آنچه من بنوشته‌ام ترسد از آن رسم

بغیر سوره یوسف دگر نمیداند

برخت نظاره کردن سخن خدا شنیدن

معانی از سوادش آشکارا

چو در سیاهی شب روشنی پروین است

ز الفی چشم و تیر و کمان را

خود حرف صلح گوید خود جنگ میکند

تا من در مکتب و سرم بر سپهر سرو منتظر ای معلم یک زمان آن سرو آزاد کن
بزمی که شور و شعر تو چون اسپ دوان پرده گوش کنند اهل سخن باز اند

گره‌بازنمای مطالب عشاق نگر دیروز اشعار صفت کبوترباز نگار رعنا

هر پری پیکری بجلوه ناز راست چون مرغ شوق در پرواز
گرم خو همچو طبع برنایان دور رو همچو عقل دانایان
ره نوردان آسمان و زمین دانه چینان خوشه پروین
همه گرم بلند پروازی از فلک گوی برده در بازی
کبوترباز معشوقی بدست آورده‌ام امسال که از خیل ملک همچون کبوتر دسته دارد
کبوتران معانی بلند پرواز اند ولی ز رفعت خیل کبوترش پست اند
از آن کبوترهای عالم جمله در دامش بود گو سلیمان است خیل این پری رامش بود

گسسته سازرشته صبر عشاق نامراد اشعار صفت شغل محبوب بکاغذ باد

کاغذ بادش ندارد دوره هوا جلوه‌گری بی‌تکلفش دست سلیمان است ابروش پری
نوای بر هوا آن چنگ می‌زد ز ناخن‌های لبش چنگ بر دل چنگ می‌زد
کاغذ باد را چه گفتن حرف بازیر هوا می‌بندد
زلف بر باد می‌رود چه پری شاعرم از خطا می‌بندم
در تماشاست کاغذ باد رنگین کسی تخت خود را بر هوا گویا پری پرواز داد
کاغذ بادی بدست مبر دو دستم در هوا رشته عمرت فزاید دشمنانت در هوا

برات عشرت خوش‌نشان قماشان محبت و دوا اشعار صفت گنجفه و نرد و شطرنج و تنها با معشوق و غیره محبوب آفتاب لقا

مرا بگنجفه بازی بود نظر بازی که میکند ورق آفتاب آئینه را
شش پنج چه میکنی ببازی نرادی چو نقش ششدر اند جهت
خال احسان چو زند دست بجای از شوق نقش برد از ورق گنجفه پرواز کند
تا گنجفه باخت با من آن تاج سرم گفتم که غلام زرخرید تو منم

باخت تا شطرنج آن مه با رقیب التفات
در میان آن دو رخ از رشک ما شتیم مات

روز ما سیاه گشته ز شوخی که هر زمان
چون آفتاب پنجه در دست دیگر است

من تو دیده خو طفلی که هر جا سر کند بازی
دو عالم تنگ بر هم چیند و آبتر کند بازی

تو از کرشمه رخ جفا گستری آموخت
در اول بازی رخ خویش دل من برد

گرمهای بازار اندیشه اشعار صفت معشوقان اهل پیشه

ای یار بقا مرچه مه افروخته
داوی زده و بنده را سوخته

آن دست چو سیم را چه دزدی بقمار
دزدیدن سیم از که آموخته

تنبولی من دوش عیاری میکرد
خوش خوش بدکان برگ شماری میکرد

او برگ بخلق می سپرد و به قفس
در پیش دکانش جان سپاری میکرد

ای کاه فروش کاه بر دوش مکن
هر جا که خسی بود در آغوش مکن

بر سر کردی که از پی مصلحتی
دل در خم موی تست خس پوش مکن

ای کفشگر از من دل و دین خواستکن
سر از جمال خویش در کاست مکن

بر کفش زنی در فش جانم دوزے
جان می برد او تو کفش را راست مکن

ای پنبه زن از رخت سمن پنبه شود
در دست تو استخوان تن پنبه شود

بستی ره دیده در کمان ابرو
زان میترسم که جان من پنبه شود

ماهیگیرا چو شست کردی پر تاب
بستی دل من چو ماهی اندر آب

از حسرت دیدنت چو دام ماهے
گشتم همه تن چشم و همه چشم پر آب

جولاه بچه که عشقبافی آموخت
در زیر حیز از وجامه تلبیس بدوخت

بنمود میان و نقد جان میطلبد
گوئی که چه ریسمان باریک فروخت

آن شانه گری که ساخت در دل خانه
افتادم در بلاش من دیوانه

یک تو دو شانه بود در پیش و من
یک موی بدیدم میان چندین شانه

سوزن گر من که سوزنم زد بجگر
سوهان گر صبر من شد آن طرفه پسر

دل میدهد بهاش جان میطلبد
آهن نتوان خرید از سوزن گر

حسن دگران پیش تو نه پسند د گل
زانست که بر همه همی خندد گل

صفت محبوبان پیشه ور

ای هندوی گلفروش تن سوی پوش — کز دست تو ز ناز همی بندد گل

ای پور طبیب نیک با تدبیری — در داروی و در دوا چه با تقصیری

بیمار شوم نبض بدست تو دهم — تا بو که بدین بهانه دستم گیری

مه جوهر فروش تن غارت هوش — که گوهر گشته بو را حلقه در گوش

چه غم دارد اگر عاشق هلاک است — گهر را چه صدف گر سینه چاک است

کمانگر خم ابروی دلبران — نشانیده در خانهای کمان

خدنگ آسخنان تیرگر کرده ساز — که سوفار در زه زبان کرده باز

ز بزاز گل کرده گلزار سود — ازو گرم گردیده بازار سود

بتسبیح گر گشته گرد آن بها — کزان سبحه‌ی گشته ذکر ریا

چه سازم رقم وصف مقراض گر — کزو شد مرا ریزه ریزه جگر

چه گویم ز حجام خورشید وش — که گردون چو گردون بود خانه اش

سر نشترم ز غم سرخ و رخ گشت زرد — مرا رنگ از ین چنین رنگ کرد

تفک بندی که آن بت سرانجام داد — که انگشت بر حرف آتش نهاد

یقین گشت از زرنشانش مرا — که زر میکند در دل سنگ جا

بمو میکشد جدول آن سیمتن — رگم را برون میکشد از بدن

قدم هر که در راه عشقش فشرد — دل خویش چون دانه سبحه خورد

نجار پسر که تیشه رانی میکرد — بر عاشق خویش مهربانی میکرد

هر حرف جفا سے همی تراشید ز دل — آری بر ما ستم نهانی میکرد

حجام پسر بجوی رعنایی — آئینه رخی بود بصد زیبایی

گفتم حجامت برد رت آیم روزی — فریاد بر آورد که تا بی نایی

دی آن بت نعل‌بند نعلی در دست — بر بست میان را و دو زانو بنشست

دیگر چه توان گفت درین عالم پست — بر سم اسپ هلالی می بست

جوکی پسری نهفته در خاکستر — لیلی روشی بود ولی مجنون سر

از خاک بنفزود چه آتش آری — آئینه ز خاک میشود روشن تر

سقا پسرا بهشتیا ماه وشی — چون آب بسرچ آب با روی خوشی

پرسید ز آب لب تو تشنه لبم — با آنکه تو آب خوش بر دوش کشی

سنگر کسیر ما ز جوش من بهوشم کرد — گوشم بگرفت و حلقه در گوشم کرد

گفتم که ز زر در گوشش فریاد کنم — لب بر لب من نهاد و خاموشم کرد

صورت بازی که هست غم حاصل ما — خوش آنکه بود معرکه اش منزل ما

هر دم بلباس دیگر آید بیرون — هر لحظه بصورتی رباید دل ما

قناد که از لعل گهر می ریزد — بر دل نمک از پسته تر می ریزد

ریزند همه قند ز شکر آن گل — از قند لب خویش شکر می ریزد

چون شوخ نمدمال سیه چشمی نیست — با هیچکسش بغیر من خشمی نیست

یا از سر من کشید از ناز مگر — دانست که در کلاه من پشمی نیست

ای بت علاف خرمن سوز جانگاه کسی — روز اول کز من بیدل ربودی عقل و هوش

روی گندم گون نمودی آخرم کشتی بجو — میتوان گفتن ترا گندم نمای جوفروش

آن ماه مصورگر رخ نیکو بیشک — گشته خوشبو ز چه عنبر بویش

او چهره گشوده و من از رشک خراب — کز بهر چه دیده چشم صورت سویش

دیدم پسری میوه فروشی عیار — همراه پدر جلوه کنان در بازار

گفتم چه منی پدرت یا من گفت — خربوزه بخور ترا بغالیز چه کار

ای سنگ تراش دل ترا یاد کند — از سنگدلیهای تو فریاد کند

از بهر چه تیشه میزنی بر سر سنگ — شیرین لبنی که کار فرهاد کند

آن شوخ مجلد که وفا کم دارد — سررشته جان بدست محکم دارد

اجزای وجود من که ابتر شده بود — عمریست که در شکنجه غم دارد

دقاق بسر کار دلت بیداد است — واواز دل سخت تو که چون فولاد است

آئین ستمگری چنانت یاد است — کز دست تو چوب و سنگ در فریاد است

دلاک من از مدار بر سینه نهد — داغی بدل عاشق دیرینه نهد

درمی که دل داغ شود عاشق را — از غایت لطف سینه بر سینه نهد

ابریشمی من همه بیداد مکن — لطفی بنما و از ستم یاد مکن

هر روز بمهر دگری رشته متاب — هر شب بگشتی علاقه بنیاد مکن

صدلقیرا

شاطر بچه که نکته بر باد گرفت
بالا دوی از دود دل گمان آموخت
ترکش دوزی که دامن آتش زده است
سرتا قدم آراسته از زیور حسن
تا پرده ز رخ شوخ کمانگر بکشود
هر نقد دلی که بود در قبضه خلق
ز تنبولی دلی دارم همه ریش
منه بر وعدهٔ تنبولیان دل
قراری نیست با اقرار ایشان
بت صراف با صد عشوه و ناز
بدستش نقد دل از هر که افتاد
مه جوهر فروش آن آفت هوش
بت خیاط شوخ جامه زیب است
بتان را غارت پیراهن از وست
بت زرگر آن عاشق گدازی
عرق چون از رخش در بوته ریزد
ز حسن شستهٔ دوبی چه گویم
تر و تازه شگفته آشنا رو
همه افغان پسر عاشق نظاره
مرا بر تن زبانی گشت هر مو
کلاه از نخوت شاهان ربوده
شده از سر تراشی سرور خلق
شود چون نشترش از دور پیدا
می شوقش مگر نوشیده حمام
براه انتظار آن گل اندام

صنعت محبوبان پیشه ور

صد ملک دل از حسن خداداد گرفت
وز چشم ترم قطره زدن یاد گرفت
بر قلب پریرخان هوس [illegible] زده است
دستی عجب القصه تبرکش زده است
همچون مه نو بلال ابرو بنمود
از گوشهٔ ابرو عملی کرد در بود
ز غم پیچیده همچون بیره بر خویش
که جز خون خوردن از وی نیست حاصل
ورق گردانده‌اند آن در کار ایشان
بنقد قلب ما کی نگرد باز
درست از وی گرفت و خرده پس داد
که گوهر گشته او را حلقه در گوش
صنوبر قامت و عاشق فریب است
گریبانها همه در دامن از وست
سراپا راست است و دلنوازی
گل تر از میان شعله خیزد
وزان بی پرده محبوبی چه گویم
بسان سرو دائم بر لب جو
بدستی زلف و در دستی کناره
شوم در وصف حمامی سخنگو
سران را زیر دست خود نموده
روان چون آب حکمش بر سر خلق
پی تعظیم او خیزد رگ از جا
که تا مشیشه کرد از بیخودی جام
شده محتاج عینک چشم حمام

یکی از عمری چو رست از انتظارش / خزانه کرد خالی از نثارش

چو خبر ز سر تراش ستم پیشه رسد / بر کاسهٔ سر شکستم چه رسد

دل شیشه بد سنگ ریش دوخته بود / ناخن نگرفت تا بدستم چه رسد

غزالی

صدای استرهٔ او بسکه شورانگیز / ز سر تراشی او پای بیجد از خواب

گرمی جوگی چو بر شعله است / می فشاند زود بر خاکستر م

شاهی که ز یوسفیش مه نامه نجیست / پرداخته یک بدهش صد گنجیست

کمتر عددی بدفتر نکه متش / تضعیف بیوت عرصهٔ شطرنجیست

خسرو

شوخیکه نظر بر آب بندد چو حباب / ماهی شود از شوق شکارش در تاب

میند به بهانهٔ شکار ماهی / آن ماه رخ خویش در آئینهٔ آب

در کوزهٔ هجر تا که تابی ندهد / راه وصلم هیچ باسبالی ندهد

چون تیغ مرا تا ننهد در آتش / آن شوخ جفاجو دم آبی ندهد

مولانا محتشم کاشی

سلاخ که آدمی کشی شیوهٔ اوست / چون ریزش خون دوست همیدارد دوست

گر سر ببرد مرا نه پیچم گردن / ور پوست کند مرا نگنجم در پوست

حسن تو ز حد وصف افزون آمد / وز شرم تو لاله غرقه در خون آمد

گل دید که در زری بچه زان معنی / از شاخ دریده جامه بیرون آمد

سیفی بخاری

تا نقد جان به خباز من نان میدهد / عاشق بیچاره نان میگوید و جان میدهد

ترازو در کف بقال دهن در صورتش حیران / بیا ای مشتری بنگر قمر در خانهٔ میزان

آن شوخ موذن که بنجو بست علم / نخل قد اوست سرو بستان ارم

هم غایت حسن و حسن قامت دارد / در حسن قیامت است و در قامت هم

عصار پسر مکن رخ از من پنهان / خواهی که ترا ببینم ای آفت جان

چون گاو خراس چشمهایم بربند / وانگاه بگرد سر خود میگردان

سیفی

مرا محبت قلپاق دوز ماهی هست / ازین نمد من درویش را کلاهی هست

برای زیب فراویزه در قلپاقش / سواد دیدهٔ من اطلس سیاهی هست

من سودا ازان سری دارم / که دکان دار دلبری دارم

نکنم پاره چون گریبان را / منکه شوخی رفوگری دارم

تا سحر با شعله باز از همه صفا در دو اشت
هر که زان گردن گردی حمایل جدا خواهد شدن
عطار که هست دلبر عشوه گران
سنگین که هر دکان او عطر زند و
در کوچه و بازار هر سو غوغاست
دیدم چو خراب جلوه آتش خلقی را
گه دست بت بیداد گرم
صنعت دل کا بنگلی می خواهد
دلبر شیشه گر بر عنا سوی
بسکه شد شیشه آتش پسندیده
گرچه دست بتار اج هر یک خوش نگر دارد
تا هله موم کر آن نگار شد
کجاست بچه که خورشید باید جای دستانو
دلبر علاج مهوشش را به بین
چو عشق کله به بر گردن افتاد
بت تنبولیم تا داو پان در رشته پیچیده
با ابر همیشه در عتابش بینم
کز مردمک دیده من نیست جدا
فراشی بچه که چو تو امنیت کسی
تا همه بر حسن خود نعیجر از د
ای کاه فروش راز من فاش کنی
مار اکه همه برنگیر سے بخسی
شا طر بچه که گرد مشکین طاقش
هوش از سر من برده صدای زنگش
از دست ز عشق چاک بیزی رویم

صفت محبوبان پیشه ور

شمع فانوس خیال آن لب شب زبن
پایش ز آهنگ ندامت سنگ خواهد شدن
جان برد لبش از کف صاحب نظران
چون دیده ماست بر جمالش نگران
کان آفت دهر تا بزاده بلاست
گفتم ز تنور باز طوفان برخاست
گشته او مرده تنا پسرم
زود ش آرید حریفان خبرم
مردم دیده را ست بینا سوی
همچو عینک نهند بر دیده
میان نهله داران ترک من دست گر دارد
دست ز کار رفته ام امیدوار شد
بغیر از نهله دستی نیست بر بالای دست تو
در میان بینه آتش را به بین
دلا خوش باش نان در روغن افتاد
مرا سررشته اسباب خون خوردن بدست آمد
سرگرم مهر آفتابش بینم
هر گه که نظر کنم در آبش بینم
کردیم خلال و بر نگیری بخسی
سر کوفته ز تو اند او تا دسی
صحبت همه با مردم او باش کنی
هر جا کسی بر سر خود جاش کنی
انگشت نمای خلق در آفاقش
رنگ از دل من برده صفای ساقش
دین تا دره راهبر کسی چون گویم

ای طرفه که خاک بیز زر جوید و من
زر در کف و خاک بیز را می جویم

قند لب تو به پیش شکر آمیخته
بشور بس عجبی ز شکر انگیخته

قند تو مگر ز سبب سیه افتاده است
گویا که بقالب ز ولم ریخته

هندی زن سرخ فام ناری دیدم
تیغ مژه اش سیاه کناری دیدم

پیرایه او که نارنگ از جان منست
سر تا بقدم تمام ناری دیدم

تنبولی پسر که با تو یاری دارم
بی برگم و کار خویش زاری دارم

در راه تو شد چون صفت دیده سپید
باز آی که میل جان سپاری دارم

حلوایی من که عشوه سازی میکرد
از خنده شهد قند بازی میکرد

با لعل لبش شکر چو دعوی میداشت
دیدی که چه سان شکر گدازی میکرد

صراف پسر که لایق بازار است
هر زر قلب بوالهوس عیار است

نقد دل من ربوده پنهان ز نظر
دزدی عجبی تمام سامو کار است

در دست کجک چو بر سر فیل نشست
دلها همه در زلف چو زنجیر شکست

این نادره در جهان کسی کم دیدست
خورشید بر آسمان هلالی در دست

خواهم چو جبه با تو دمی همبری کنم
دستی بران میان زده قالب تهی کنم

منکسف ساز خورشید افکار بلند طبعان اشعار عوارض معشوق

از روی عشق و جز آن

پرده مشکین بچشم شوخ بست است آن نگار
یا شدست از ناف آهوی ختن مشک تتار

چشم عیارش لباس شبروان پوشیده است
یا ز موج افگنده بحر حسن عنبر بر کنار

پاره گشته است از خورشید تابان منکسف
یا شده است ابر سیه بر لاله زاری پرده دار

منخسف شد پاره ماه تمامش یا شده است
از نگاه گرم برگ لاله او داغدار

هیچ رنگی بر سیاهی نیست بالاتر چرا
لاله رنگ از درد شد چشم سیاه آن نگار

در سواد آفرینش غیر چشم ظالمش
کیست کز خون خانه خود را کشد نقش و نگار

نرگس میگون او از پرده نیلوفری
مینماید چون شفق از دامن شبهای تار

بیان عوارض محبوبان

[illegible]

بوی خون می‌آید از چشمش تماشا غمزه‌اش ‌ ‌ ‌ ‌ شست تیغ خود درین سرچشمه از خون شکار

زیر دامن کعبه را آهو نگهداری بود ‌ ‌ ‌ ‌ در نقاب مشک‌فام دیده آهو شکار

همچو ابر تیره دارد گر بهار آستین ‌ ‌ ‌ ‌ پرده نیلوفری بر گوشه ابروی یار

از چه رو بسته است چشم خویش آن سنگدل ‌ ‌ ‌ ‌ چون بر آهوی حرم هرگز نباشد گیر و دار

جای حیرت نیست سرخی بر بیاض چشم او ‌ ‌ ‌ ‌ کز شراب سرخ باغ درخت مستان وا مدار

نیست حیرت چشم او گر لاله‌رنگ از زور شد ‌ ‌ ‌ ‌ جوش مستی می‌زند میخانه در فصل بهار

عنبرین موی غزالی را ادام آورده است ‌ ‌ ‌ ‌ یا خط است از چشمه خورشید سنبل آشکار

پرده نیلوفری بر چشم گلرنگش ببین ‌ ‌ ‌ ‌ گر ندیدی قطره ابر سیه با لاله‌زار

همچو شاهین است چشم لاله‌رنگ آن پری ‌ ‌ ‌ ‌ شهپر خود را نگارین کرده از خون شکار

می‌درخشد همچو برق از پرده ابر سیاه ‌ ‌ ‌ ‌ از حجاب پرده نیلی نگاه گرم یار

همچو آهو نیست در مستی همی غلطد به مشک ‌ ‌ ‌ ‌ از حجاب پرده شب‌رنگ چشم مست یار

صاحب از بیماری آن چشم [illegible] ‌ ‌ ‌ ‌ چون شود احوال بیماری که شد بیماردار

لعل تو ز روشنگری جان جهان است ‌ ‌ ‌ ‌ تبخاله بر آن لعل سراپرده جان است

ای ز تب تو دل جهانی در تاب ‌ ‌ ‌ ‌ خورشید رخت گرفته رنگ مهتاب

از لرزه تب تن تو در زیر عرق ‌ ‌ ‌ ‌ زانگونه بود که عکس خورشید در آب

رگ دست ترا که رشته جان است نازک‌تر ‌ ‌ ‌ ‌ طبیب بمروت بوسه‌گاه نشتر کرده

بامیدی که با نبض تو دستی آشنا دارد ‌ ‌ ‌ ‌ مسیح از خانه خورشید آهنگ سفر کرده

باز طوفان جنون انگیخت ابر نوبهار ‌ ‌ ‌ ‌ جوش زد از شاخ گلشن خون عیش روزگار

هر نفس افسون نیشی داشت فصاد سحر ‌ ‌ ‌ ‌ کز رگ هر شاخ گل چون شد برنگ آشکار

ناله رنگین ز منقار خموش بلبلان ‌ ‌ ‌ ‌ هر طرف سر زد برنگ خون ز دلهای فگار

در رگ اندیشه می‌پیچید خون تیره ‌ ‌ ‌ ‌ حلقه سنبل نظرها دوخت سوی نیش خار

سایه‌ور گر بزم اصلاح نشاط آماده شد ‌ ‌ ‌ ‌ سبزه نشتر در بغل جوشید و سنبل رگ‌شمار

در چنین فصلی که از رنگینی طبع هوا ‌ ‌ ‌ ‌ پنجه اندیشه را نظاره بر بستی نگار

قصد فصدی کرد گردی بهار آیینه ‌ ‌ ‌ ‌ کز نهال کهکشان رنگ شفق آرد ببار

رشته قانون خون گرمی طپش آغاز کرد ‌ ‌ ‌ ‌ نبض باز از جوش شوخی برد بیتابی بکار

حدیقه ۱

گلرخان عیسی دم لقمان خصال خضری
از رگ جان نسبت بازوی سیمین شوال
شد فصد رگ از بازوی سیمین آشنا
از بیاض ساعد او جلوه رگهای سبز
حیرت از کیفیت آن جلوه بالیدن گرفت
چشم فصاد از فروغ دست و ساعد خیره ماند
انتظار از حد گذشت آن نرگس مخمور را
نشتر از شرم آب گشت و برگ گل خندید
شعله مضمون مصرعی چست از زبان نشتر
مشتمل از اشک خونین کرد لب تیغ چون
رنگ آن گلبرگ تر ساز شکست آغاز کرد
بسکه طوفان کرد شوخیهای رنگ ریخته
ناز بر گرد سرش گردید قربان گشت لیک
غمزه هم غیر از تغافل چاره دیگر ندید
تا بمیزان سر کشند آن خون نازاندود را
عاشقان را صبح عشرت سر زد از چاک جگر
تا گشاید لب بآهنگ مبارکباد شوق
از طپیدن عقد انجم رشته پروین گسیخت
ای جوانمردی که هر کس بر در همت احتیاج
دی بقصد فصد نشتر بوسه زد بر دست تو
گرچه از حرف زبان نشتر آگه نیستم
جوش رنگ از غوانت شوخی فواره داشت
ای رگ گل ابجدی از دفتری نگذشت
شمع از دست تو روشن شد که چون بی تاب
گر نه جا جها شهید دست احسان تو اند

تا بهار ناز را گلشن گردید عیار
گر گل از مستی گلشن خندد لب صد بهار
صبح صادق پنجه خورشید دید از خون نگار
گشت از آئینه گونی صبح جوهر آشکار
عالمی را شد هجوم بیخودی آشفته وار
خواب صبح از پنجه بیداریش برد اختیار
خواست تا مژگان کند لبهای مشتاقان فگار
گرد شبنم شیشه را فواره رنگ بهار
صد شکست رنگ تکلیف ز خود رفتن بیار
زین تماشا چشم حیرت دیدگان شد بیقرار
زعفران زاری دمید از ارغوان زار عذار
شد لکن یک لخت دل زان شعله یاقوت بار
پنبه آورد از سفیدیهای چشم انتظار
بست چشم خویش و گشت آن موج خون زیر غبار
گلهای برگ گل خالی شد از رنگ بهار
داغ دلهای حزین از خرمی شد لاله کار
چون صدف افشاند دریا عقد گوهر بر کنار
شد برنگ چشم بیدل عقد گوهر بر کنار
همت پیش از طلبگاریش سامان کرده بود
با زبان سایلی تکلیف احسان کرده بود
لیک دیدم رنگ یاقوتی که طوفان کرده بود
با بهارت صد چمن را یک خیابان کرده بود
مصرع شوخت جهانی را گلستان کرده بود
سر بسر یک شعله بی دود سامان کرده بود
آستینت اینقدر خون که پنهان کرده بود

بیان عوارض محبوبان

سحرگاهی که [illegible] از راه دستور | رگ خورشید زد از نشتر نور

چنین روزی که سر گرم [illegible] شد | افق طشتی پر از خون شفق شد

مسیحا مهرهٔ خورشید بر کف | بر سم حاضران آماده در صف

بجوی گشت چون ساعت مقرر | مسیحا را درون بردند از در

برای فصد چون پروانگی یافت | بسوی شمع نشتر زود بشتافت

برآمد ساعدی در جامه پنهان | چه ساعد سیم را سرمایهٔ جان

لطافت بر نزاکت ناز کرده | بر آب خضر دست انداز کرده

که شد ناگه بعید فکر و تامل | رگ گل را چمن منقار بلبل

شریک موج نشتر پیشتر شد | رگ جان مسیحا را خبر شد

لب رگ بسته شد چون از تکلم | مبارکباد سر کردند مردم

بفصدش شد دلیری کرد ناچار | سپهر از مهر انور شد گلن دار

بقصد فصد قدسی بارگاهی | جهان جاه را عفت پناهی

برای بستن دستش حذر کرد | در آخر بسته از تد نظر کرد

چو دلبر کرد بالا آستین را | تبسم بنده شد چین جبین را

بدستش خار نشتر تا رسیده | روان شاخ گلی از وی دمیده

چنان جوشید گل از شاخ نسرین | که شد دامان گلچین طشت زرین

آمد آن رگ زن مسیح پرست | نیش الماس گون گرفته بدست

طشت زرین و آبدستان خواست | بازوی شهریار را بربست

نیش بگریست گفت غیر خله | اینچنین بازوی که خواهد خست

[illegible] فیروز برد بوسه دادش | وز سخن شاخ ارغوان بر جست

ذقن ساده رو چو شاه گرفت | از دو لعلی که شکر لب بشکست

گفت شاها چنین خطا باشد | دست هر سوزن چو مردم مست

شاه گفتا خطا نکرد و ستم | در خطا کرده ام چرا هم هست

شرط باشد که گشادن رگ | سیب سیمین گرفتن اندر دست

دل آشفته و دیده خونبار دارای | گر با محبت سرو کار دارای

حکم شهاب الدین

تضمین

حدیقه ۱ — بیان عوارض محبوبان ۱۷۲

که نشتر فرو برده در مغز جانت — که رگهای مژگان [illegible]

وصالت نصیب است یا آنکه چون من — دل حسرت آگین دیدار داری

بگو عاشقان رازداران عشقند — چو خود بیوفایی یا وفادار داری

گل نازپرورده من بهتر است — همانا که در پیرهن خار داری

دل فارغ خویش را نامسلمان — ز زلفی که در بند زنار داری

وفا پیشه یار است یا آنکه چون بید خود — ستمگر جفاجو و آزار داری

شکسته است خاری بدل چون [illegible] — که بلبل صفت ناله زار داری

نمی‌آید چنین روزی شد کز آزاریت هست — غالبا دل در کف چون خود ستمکاریت هست

چاره خود کن اگر بیچاره سوزی بجویست — وای بر جانت اگر مانند خود یاریت هست

عشقبازان از داران همنازمن بیهوش — همچو من بی عزتی با قدر و مقداریت هست

تو از کجا و گرفتن بکوی عشق کسی جا — تصدق سگ آن دلبرم که بر در جا نیست

اشارتی که سرت را فکنده پیش بمجلس — که بسته راه نگه کردن حریف ریابیت

سیاستی که ترا بازدار کرده بدیشان — که حرف هیچ کسی سر نیز ندز ادا نیست

گهی تصعقه ز دیرلف می‌نهی که مو شد — شکسته رنگی رخسار آفتاب جلابیت

گهی به سنبل بو دست مشکینی که گرد — دلیل عاشقی آشفتگی زلف دوتابیت

ید بیضا برون از آستین کرد — فروغ مهر را خلوت نشین کرد

ز حیرت پای در گل ماند فصاد — که خار گل شدن دستش نمی‌داد

گنه را که سلسله از مژگانش بردست — فتاد و داغ آتش از سمن حسبت

ای سرو روان بستگی از خوی که داری — افتادگی از قامت دلجوی که داری

برهم نزنی دیده ز حیرانی دیدار — خورشید من آخر نظری سوی که داری

بالاف محبت سر عشاق نداری — دیوانه خوی تو شوم خوی که داری

یار عاشق گشت و درد دل شیدا رسید — منت ایزد که یار ما بدردی نارسید

زنا ب آتش تب پر عرق شد رخ خوابت — شکر کردم جبان ببینم و گرد آتش و آب

شب اگر نقل طلب کرد ببازار مرا — مغز بادام تر و پسته خندان اینجاست

خانه امروز بهشت است که رضوان اینجاست — وقت پروردن جان است که جانان اینجاست

معنی

ملمع

شیخ فانی

[illegible]

صفات متفرقه اعضا

دستار آراسته آمد همه گر فتم | فارغ شده از هر دو جهان کام گرفتم
چون بیادت بگذرد موج خیال رگ زن | آسمان سوزن ز مژگان مسیحا بکند
آن ماه جبین چو پیش فصاد نشست | فصاد بسکه دست سبکدستش ببست
چون دشنهٔ نشتر بتن دستش پیوست | از غایت بلور شاخ مرجان بر جست

واسطه ثبات اعضای نشاط قلوب اشعار در توصیف اعضای محبوب

از گل طبعی بهاده کین روی منست | وز مشک خطی کشیده کین موی منست
صد نافه بباد داد کین بوی منست | آتش بجهان فگنده کین خوی منست
آن خوی همیشه آتشین می باید | آن شوخ مدام خشمگین می باید
گر بوسه طلب کنم برد دست بکار | شفتالوی کار روی چنین می باید
رنگ و روی شراب آن لب میگون نگذاشت | حرکت در الف آن قامت موزون نگذاشت
گل پیرهنی بوقت می خوردن خویش | زد چاک ز غصه پیرهن بر تن خویش
این چاک به پیرهن نه از مستی بود | از حسن نگنجید به پیراهن خویش
بیت زلف و مصرع قد خواندم از دیوان حسن | گردم از سی حرف معنی [illegible] تمام
بالش خوبان دگر از پر است | شوخ مرا [illegible] بزیر سر است
شب عید آمدی بر بام و بر گردون نظر کردی | کواکب همره ماه نو تهی کردند قالبها
چو حرف دانهٔ خالش قلم مذکور میسازد | ورق را گریه ام افشان به چشم مور میسازد
دهان تو میم است بالا الف | خدا آفریده این دو از بهر [illegible]
چشمان و خطت بیکدگر پیوستند | بر خون من دل شده محضر بستند
قاضی تو درین مسئله فتوی چه دهی | خطیست پریشان و گواهان مستند
دهانت میم و ابروی تو نون است | که نقش هر دو یکجا بسته ام من
رویت دریای حسن و لعلت مرجان | زلفت عنبر صدف دهان در دندان
ابرو کشتی و چین پیشانی موج | گرداب بلا غبغب و چشمت طوفان
دو چشمت چین بادام است یا دام است انسان را | لب لعل تو یاقوت است یا قوت است جان را
بچمیازد چو آرد دست بر ساز نماز شب | تو گوئی عمق آب حسن را پیمانه میگردد

فانی
قمی
امیر علی

حدیقه دوم

صفت عشق ...

ترک غمزه‌ام دو دیده سے آید — تیغ ابرو کشیده سے آید

دل لب لعل او بود دو گواه — خون عاشق چکیده سے آید

حدیقه دوم

شگفتگی بخش لاله زار افکار اعنی جملهٔ اشعار صفت عشق دلربا و دیگر حالات عشاق دلفگار

تاراج نمای مملکت ... جسم حشمت و سلطنت بخش گدایان

کوچه‌گرد اشعار صفت شهنشاه عشق و عاشقان غم پرورد

صائب

گردون صدف گوهر یکدانهٔ عشق است — خورشید چراغ تاب نگین خانهٔ عشق است

خورشید قیامت که کند داغ جهان را — از سوختگان شه دیوانهٔ عشق است

شاهنشهیست عشق که دل جلوه‌گاه اوست — آهی که خیزد از دل اگرد راه اوست

عشق است که اکسیر بقا خاک در اوست — از هر دو جهان سیر شدن ماحضر اوست

جوهر عشق ز پیشانی عاشق گویاست — نشود سوختگی سرمهٔ کوتاهی شمع

خم سپهر تهی را بدست بردارند — سبوکشان ضعیف شرابخانهٔ عشق

عشق تا نیست خرد تیغ زبانی دارد — صبح چون شد علم شمع نگونسار شود

عشق مستغنی است از تدبیر عقل حیله‌گر — شیر کی سازد عصای خود دم روباه را

دلیل عشق حقیقی است عشقهای مجاز — بآفتاب رسد شبنم از نظارهٔ گل

اول ثنای عشق فصیحان ادا کنند — آری طعام را بنمک ابتدا کنند

مرکز خاک است گردون آسمان عشق را — لامکان یک پله باشد لامکان عشق را

خاک همچون باد نعل جستجو در آتش است — نیست آسایش زمین و آسمان عشق را

مطلب عشقبازی تحصیل خاکساریست — افتادگیست حاصل از پختگی ثمر را

نیست خورشید آنکه می‌بینی برین چرخ بلند — مانده هر جا آتشی از کاروان عاشقان

عشق است غمگسار دل ناتوان ما — برق است شمع بر سر بالین گیاه را

میکند خال لب چشمهٔ کوثر رضوان — کر بفردوس رود عاشق سودائی تو

عشق در کف زدن سوخته خاکستر دشت — حسن آن روز که آئینه صفا میکرد

عشق آتشیکه هم جنون و هم بند فرمانست | این حاصل افسانهٔ محمود و ایازست
شد مرا از قفس سینه بلبل بسعلوم | که گرفتاری عشاق بود ز [illegible]
جان را بکوی دوست دامن میکشیم تا | یعنی که کار عشق بجان [illegible]
کسی که عشق بود روز اول آشنا [illegible] | کتاب صبر [illegible] بیت کاغذ باد [illegible]
سوز عشق ما ز حرف سرد ناصح کم نشد | اگر [illegible] گردد ز سر ما طرف
عاشقان ظل هما دارند از بخت سیاه | شاهی [illegible] شاهی بود پروانه را

نسبت

اگر از آتش جانسوز عشقت بهره ور گردد | شرر چون [illegible] ماهی بدریا بخطر گردد

میرزا بیدل

خون از مژه ریز و لاله زاری دریاب | اشکی تفشان ابر بهاری دریاب
بی درد گشاد دل خیالیست محال | این آبله را بنوک خاری دریاب

[illegible]

بر عشق غیور نیک و بد یکسان است | آتش تفرقی عود و هیزم نکند
آنروح را که عشق حقیقی شعار نیست | نابوده به که بودن او غیر عار نیست
در مسلخ عشق جز نکو را نکشند | لاغر صفتان زشت خو را نکشند
گر عاشق صادقی ز کشتن مگریز | مردار بود هر آنچه او را نکشند

ملا اشرف

ای عشق گرانمایه بود آمده | از سر تا پا تمام سود آمده
نقصان بتو از چشم بد کس مرساد | آرایش دکان وجود آمده

زلالی

کمند عشق چون گردد گلوگیر | کند رگهای گردن کار زنجیر
زهی فیضی که عشق پاک دارد | که هم زهر است و هم تریاک دارد

نعمتخان عالی

تپیدن گریه کردن رفتن از خود مردن از حسرت | کم است افسوس عمر و کارها بسیار عاشق را
تپیدن سوختن بر خاک و خون غلطیدن و مردن | بحمد الله که در عاشقی تدبیرها دارد

زمانی کاشی

از شبنم عشق خاک آدم گل شد | صد فتنه و شور در جهان حاصل شد
صد نشتر عشق بر رگ روح زدند | یکقطره فرو چکید نامش دل شد

فطرت

چه سوز عشق را کامل کنی عیب هنر گردد | شود یاقوت هر سنگی که لبریز شرر گردد

شایق

دل چه عاشق شود از سنگ چه پروا دارد | شیشه چون آب شد از سنگ چه پروا دارد

مخفی

برق عشق آمد که سوزد خرمن تدبیر را | با گریبان کار افتد دست دامنگیر را

نورجهان

عشقت چنان گداخت تنم را که آب شد | گردی که ماند سرمهٔ چشم حباب شد

صدیقه

ستاره وار چو شمع همه اشک و آه باشی
و عشق چو ام سخنی شب بزبان بود
عشق [illegible] از دل دیوانه برون رفت
[illegible] دل از عشق کر
[illegible] ارنه بخون جگر کند عاشق
عجب راهست راه عشق [illegible]
خلل پذیر بود هر بنا که می بینی
خدا را منع کن از شکایت کردن عاشق
عشق خواهی بی شکستن کی شود کارت درست
عشق چون افسرده گردد شعله اش خشک است
خبر ز دوری منزل نگیرد رهرو عشق
پنهان چگونه عشق کند راز دل منصور
محبت شمع فانوس است کی پوشیده میماند
خرقه پوشی محبت خودنمائی نیست
محبت با دل غمدیده الفت بیشتر گیرد
عشرت یعقوب در جان زلیخا آتش است
دل ز نیرنگ فسون از همه کس نتوان برد
براه عشق قدم چون نهی مجرد شو
در ره عشق دلم شد هدف تیر کسی
چند بیلو آشنا دل طلبد آشنای را
موج زد صبح ازل دریای بی پایان عشق
در عدم هم ز عشق شوری هست
رونق هیداد او را اضطراب ما بود
ز شکل ماه نو بر چرخ گردیده است تابنده
در ره عشق تواضع نبود غیر فنا

صفت عشق و [illegible]

براه عشق سر چو نی سرو باش
شگفتم و میسوختم و اشک روان بود
صد شکر که بیگانه ازین خانه برون رفت
بدن بی سر است صدف بی گهر
بقول مفتی عشقش درست نیست نماز
کسی سر برکند افسر نباشد
بجز بنای محبت که خالی از خلل است
که آتش میجهد از لب بهم آوردن عاشق
در کف معشوق دل بر روی عاشق آتش است
هر دم مردن عاشق مداوا آتش است
سر بریده درین ره نشان فرسنگ است
بر روی زمین با قلم دار نوشتند
غم او عاقبت در پرده رسوا میکند ما را
عشق بازیست میرزائی نیست
چراغی را که دودی هست در سر زود در گیرد
عشق را بنگر که یکجا آب و یکجا آتش است
دوستی کن که محبت ز محبت خیزد
برهنگی بود اسباب ره شناور را
زخم من به شدنی نیست ز تدبیر کسی
قوت پا ده ای خدا مرگ شکسته پایی را
هر دو عالم غرق گردیدند در طوفان عشق
گل گریبان دریده می آید
جوهر شمشیر نازش پیچ و تاب ما بود
کهن تمنای سرگردانی عشق است بر ما خوش
دست برداشتن از خویش سلام اینجا است

حدیقه ۳

محبت جا بجا داری نهان در غوت دلها

عشق را با هر دلی نسبت بقدر ...

گوی عشق است کز خورشید هو خاکی آنجا

به شمشیری که یکجا دو کند در عالم

سر رشته محبت ازان پاره میکنم

کمینه بوالعجبی در دریا عشق اینست

خاصیت سیماب بود عاشق را

عشق یوسف را درین سودا نیازی برد

بود آرایش معشوق حال در رسم عاشق

عشق است نهالی که شهادت ثمر اوست

میکند معشوق از پهلوی عاشق دلبری

خرابیهای عاشق برفروزد حسن رخسارش

در طلوع رخش چه گفت باید لبیک

اینحضرت عشق است نگهدار ادب

میتوان در عاشقی دیدن عیار مرد کار

عاشقی رونق ز اطوار من حیران گرفت

[illegible] فارغ شد ز عشق آن نگار

[illegible] عشق شد از جهت حق دو شود

شیشه‌ای کز شکستیم ز سرمستی عشق

ای فصیحی در ره خواهند در دیوان عشق

غیرت عشق چه آتش که معشوق نزد

بیجدن سر از دو جهان افسر عشق است

گلگونه رخسار گهر گرد یتیمی است

پیچ و تاب عشق را نتوان ز جان برداشتن

نافه نیلوفر دریای عشق است

صفت عشق و عاشقان

چو تار سبحه گم گردید این ره [illegible]

قطره بر گل شبنم و در قعر دریا گوهر است

گوی بازیچه طفلان [illegible] آنجاست

به شمشیر محبت [illegible] ساز د

تا [illegible] و تو [illegible] یکتر شوم

که [illegible] از علم کودکی معزول

تا گشته [illegible] اضطرابش نبود

بندگی باید بجبر زادگی منظور نیست

سیه روزی مجنون سرمه باشد چشم لیلی را

نخلی است محبت که دل بار و بر اوست

از سر خود شمع را پروانه میسازد بپای

پر پدیدنهای [illegible] آتشش را بادامان شد

اینجا نه سلام رسم باشد نه علیک

این ارض مقدس است فاخلع نعلیک

سوختن عیب و هنر ظاهر نماید مرد را

عشق از فرهاد صورت بست و از مجنون گرفت

سنگ استنجای شیطانش شمار

مرده را موجه دریا بکنار اندازد

در ازل مایه شد این گنبد مینائی را

در جیب قدسیان هم از در ایمان [illegible]

شمع چون شعله زجا خاست چو پروانه نشست

برخاستن از جان علم لشکر عشق است

خواری و عزیزی بیک رو ماده عشق است

نیست ممکن موج از آب روان برداشتن

زمین در دو ته مینای عشق است

حسرت [illegible] درد تو باشد جان غمناک مرا
عشق [illegible] ست چون ناخن نه هر بیا ریشه
[illegible] همت بید رو [illegible] بکمست
[illegible] از من و موی شخص [illegible]
گر عقل کند بزار عشق [illegible]
چون مجمر اگر پرتو عشقی باشد
بر نمی آید غرور حسن با تمکین عشق
حسن عشق پاک را شرم و حیا در کار نیست
عشق حقیقی است مجازی مگیر
میتوان عشق نهان داشت ز مردم لیکن
محبت را پس از قطع محبت لذتی باشد
اگر معموره کفر است و گر دین
خرمن [illegible] کائنات است
عشق در جوش آورد خون دل افسرده را
مرا عشق تو گاهی پرورد دل گاه جان سوزد
دوام عشق میخواهی مکن با وصل آمیزش
عشق است میر قافله عالم وجود
کسی کز اتحاد عشق آگاه است میداند
حقارت پیشه کن گر اعتبار از عشق میخواهی
بزم عشق میار به سینه بیداغ
نور عشق از رگ بذار داغ می افتد بدل
چوب هم از عاشقی بیرون نشد
دم آخرین زلیخا بهمین ترانه تن زد
نالهٔ ما صورتی نگرفت بلبل ساختند
آنچه کم از طاقت ما شد بتمکینش فزود

صفت عشق عاشقان

شعله می خندد بجا ساختن خاشاک مرا
کوه خاکستر کند آتش شعله آواز خویش
غیر از آنکه مرگ هر چند کم است
دیده جا خون کم است حسن نیز کم است
مشکل شود ست سواد کامل روشن
صد چشم توان کرد بیک دل روشن
یوسف از کنعان بسودای زلیخا میرود
پیش پر دم شمع دربر میکند پروانه را
این دم مار است بازی مگیر
زردی رنگ رخ و خشکی لب باید علاج
که شاخ نخل پیوندی به از اول ثمر آید به
خراب سیل بی پروائی عشق است
کف همنیزی از دریای عشق است
شعله جنبش میدهد نبض چراغ مرده را
همان آتش که دارد شمع را روشن همان سوزد
که آب زندگی هم میکند خاموش آتش را
جرس میان تهی جرس کاروان [illegible]
که گل فردی بود از دفتر بال و پر بلبل
که پیش پادشاهان مهر کوچک معتبر باشد
خطی که مهر ندارد قبول دیوان نیست
خانهٔ دربستهٔ دل را همین یک روزن است
بید مجنون شد اگر مجنون نشد
که بخندهٔ محبت پسر از پدر گرفتم
لختهای دل بیکجا جمع شد گل ساختند
صبر ما بردند و در چشمش تغافل ساختند

صفت استدعای مقدم محبوب

مصرع برجسته هم چنین استاده ام / آب گردد شمع گر در انجمن بیند مرا

عشق میخواهی پشیمان آستین برچیده است / دامن پاکان بدست بیگ نباید گرفت

خواستگاری عمر دوباره اشعار استدعای یار مه پاره

گر بدانی چه قدر تشنهٔ دیدار توام / ... عرق آلود در آغوش مرا — صائب

بشکفد امید دل از آه سرد / باشد آری غنچه را باد آشنا

بچمن سرو گلعذار بیا / با خط چون بنفشه زار بیا

باغ از نرگس است چشم براه / کوری چشم انتظار بیا

بیا که موسم نوروز و فصل گلزار است / ز موج باده رگ گل جام باغ سرشار است

بیمن شاخ کند تکیه تاک بر سر رود / نسیم همچو هوا خوردگان بیمار است

عیان ز آئینهٔ آب عکس لاله و گل / لسان معنی رنگین بجز اشعار است

روزها بی تو سیاه است بیا / حالها بی تو تباه است بیا

دیدها بسکه بود در راه است / جاده یک تن نگاه است بیا

ای کله گوشه شکن شوخ پریزاد بیا / انتخابی ورق دفتر ایجاد بیا

بیا بباغ که بلبل ز بوی تو مست است / در انتظار تو گلبن پیاله در دست است

بیا ای نور چشم پاکبازان رنگ سیمایت / که چون نرگس سفیدن دیده خالی کرده ام جایت — ناصر علی

سرشک از دیده بر می آید از شوق رخت / روی بنما تا نگردد خانهٔ مردم خراب

ای پادشه خوبان داد از غم تنهائی / دل بی تو بجان آمد وقت است که باز آئی — خواجه حافظ

یا رب اندر دل آن خسرو شیرین انداز / که برحمت گذری بر سر فرهاد کند

اگر آن طائر قدسی ز درم باز آید / عمر بگذشته به پیرانه سرم باز آید

رواق منظر چشم من آشیانهٔ تست / کرم نما و فرود آ که خانه خانهٔ تست

انکه تاج سر من خاک کف پایش بود / از خدا میطلبم بر سر ما باز آید

مگو که حال تو چون است شوخ وعده خلاف / بیا بیا سر گفتگو میار مرا — شهرت

بیحجابانه در آ از در کاشانهٔ ما / که کسی نیست بجز درد تو در خانهٔ ما

بسان مغز بادامی که از توام جدا ماند / در آغوشم نما یا لست خالی بودن جایت — وحید

چو نامه [illegible] کشاده ایم
بیا که بی تو من بیا [illegible] ببین
بیا بیا که جدائی نهایتی دارد
گر سیری هنوز تماشاست چشم
سایه بر عالم افگن چون شدم [illegible]
بیا که مردم دیده براه چشم جان باز است
نشان ز آمدنت سید بر طپیدن دل
نشاط در باده که در صحبت تو بود در گل
یکشب بیا تا دمی سازیم پر پیمانه را
بلب آمده است جانم تو بیا که زنده مانم
در کنار من تو و من از دو عالم بر کنار
بیا ای نوگل خندان و رنگین ساز باغم را
دو چشم فرش آنروز که سازی جلوه گاه آنجا
در ره انتظار فنائی گریست خون
بهار آمد و از اشتیاق صحبت تو
برنگ مردم بیمار هر دم مردم چشم
خسته را که تو چون عمر بسر می آئی
گه چون سبو بمیکده بر دوش من در آ
خوش آن که تو بیائی و من پای تو بوسم
ز حد گذشت جدائی میان ما اید وست
بیا که بی گل رویت بهار دلگیر است
وقت است پا گذاری بر دیده سپیدم
برخیز و بیا و خرمی کن
از برای سوختی چون کنار آب نیست
خوش آنکه ای برای قتلم کشیده خنجر کشاده بیا

ثنائی
نظیری مشهدی
امیر خسرو
علی
خالص
خراسانی
فنائی
فاروق
میرزا صمد
رهی تبریزی
سعدی
غنی

صفت استغنای معشوق محبوب

باشد که در بغل کشم آن آفتاب را
بی تو هنوز زنده ام سنگدلی من ببین
طپیدن دل بی صبر غایتی دارد
ای هوش من فدای تو رفتم بیا بیا
بهر چه اهل نظر کن خاک راه خویش را
بگفتگوی تو زخم مرا دهان باز است
نوید وصل هزار اضطراب می آرد
آنقدر لطف ندارد که تو در خانه ما
تو شمع گل را داغ کن من بلبل پروانه را
پس از آنکه من نمانم بچه کار خواهی آمد
این دولت از خدا یکبار میخواهد دلم
برنگ غنچه کن لبریز بوی خود دماغم را
هر جا پا نهی خواهم که باشم خاک راه آنجا
چند آنکه یار آمد و از خون او گذشت
شراب در خم و گل در قبا نمیگنجد
نمیدانم چرا غلطد ز پهلوئی به پهلوئی
پی تعلیم تو باید ز سر جان برخاست
گاهی چو می بشیشه در آغوش من درآ
در سجده رفتم خاک قدمهای تو بوسم
بیا بیا که غلام توام بیا اید وست
دهان غنچه ز خشکی چو طفل بی شیر است
تا کی بحیله دارم صبر گریزپا را
در دیده نشین و مردمی کن
آب از شوق تو گشتم در کنار من بیا
دعا زیک سو گرفته دامن جفا زیک سو عتاب

صفت مقدم معشوق

رباعیه ۲

چون گذاری قدم بخانهٔ ما
مرا تا یاد آغوشش خوبی اندازه می آید
ای الا تو مرا گوشت پیده دیده ستی
تو مردم دیدهٔ نه آدیزهٔ گوشش
ای بت بسیار مسیح و گر ترسائی
گه چشم ترم باستین پاک کنی

میشود عرشش آستانهٔ ما
چو موجم هر زمان خمیازه بر خمیازه آید
خوش آنکه گوشش پای بدیده بنهی
از گوش بدیدهٔ آکه در دیده بهی
عیسوی بندهٔ بی ترس آئی
لب خشک من لب ترسائی

خسرو — مسعود سعد سلمان

مبشر آمد آمد روح در جسد بجان اشعار صفت مقدم معشوق و مقتضیات آن

حافظ

گر نثار قدم یار گرامی نکنم
گوهر جان بچه کار دگرم باز آید
مژده ای دل که مسیحا نفسی می آید
که ز انفاس خوشش بوی کسی می آید
مژده ایدل که دگر باد صبا باز آمد
هدهد خوش خبر از شهر سبا باز آمد
بر کش ای مرغ سحر نغمهٔ داؤدی باز
که سلیمان گل از طرف هوا باز آمد
مردمی کرد و کرم بخت خداداد بمن
کان بت سنگدل از بهر خدا باز آمد

نعمت خان عالی

دگر ای سرو روان خوش باز آمده
گل بسر فاخته و رنگ حنا آمده
در و دیوار چو محراب کشاید آغوش
که تو اینجا بصد آمین و دعا آمده
بنشین باده طلب کن بکشا بند قبا
گر بدلداری ارباب وفا آمده

میرزا بیدل

هر نور که ماه بر ورق داشته است
سامان نثارت بطبق داشته است
از چرخ چکید تا بپائی تو رسید
این جبهه چه مقدار عرق داشته است

غنیمت

گهر از بس نثارش کرد بر سر
هوا در آب گوهر شد شناور
بپایش ریخت از بس گوهر ناب
زمین در آب گوهر گشت نایاب

ابوالفتح گیلانی

غنیمت گرم ترا زآه و روان تر ز اشک
ظاهر از دل واز دیده مامی آئی

ملا جامی

خبر از مقدم عیسی نفسی داد نسیم
که توان کرد بجای قدمش جان تسلیم

قلندر

بعزم دلنوازیها که می آید که در گوشم
صدائی آید آمد از در و دیوار می آید

شیخ محمد علی حزین لاهیجی

حزین آباد کن بهر نثار مقدمش جان را
دل از خود رفته آمد یار است پنداری
بجلوه های رسا سرفرازی می آئی
مگر بغارت عمر دراز می آئی

روشن شد از وصال تو شبهای تار ما — صبح قیامت است چراغ مزار ما

ای زبانان محبت ز دورت مبیند — سرگذارند که تسلیم سلام است اینجا

جان ما پر تصدیق از شادی اگر یار آمده است — میجهد چشم ما ناوقت دیدار آمده است

سلام میرسد از جانان چه غیرت است همراهش — بنوعی میخلد در دل که دشنام است پنداری

گر از تو بشنوم جواب سلام خویش — بالای آفتاب نویسم نام خویش

گر سلام من قبول افتد چه دور — او مهر روشن و ما ذره ایم

پی جواب سلام چو دست بر دارد — هزار پنجه مرجان شکست بر دارد

می مالم دست در غم دوشش — او کرد سلام رفتم از هوشش

گفتم که جواب میتوان داد — حیرت در گوشش گفت خاموش

گل زوست تو بر دجان بسلامت عزت — دست بردن بسر تیغ و سلام ...

از صبا شاخ گل خم شد بیتاب شدم — نازکیهای سلام تو مرا یاد آمد

شب وصال برای نثار دلبر ما — گهر بدامن خود ریخت دیده تر ما

الله الله این توئی یارب که مهمان منی — دوش در دل بوده امروز در جان منی

مست و ساغر بکف آن رشک قمر می آید — بمن از بیخبری باز خبر می آید

منور ساختی ای شمع خوبان محفل ما را — فروغ طلع خورشید وادی منزل ما را

خوش آمدی ز کجا میرسی بیا بنشین — بیا که میدهمت بر دو دیده جا بنشین

جان بجوش میدید که آن جان جهان باز آمد — از سر راه عدم رقص کنان باز آمد

زان سر بلند شد شرف آستانه ام — هم خانه ساخت روشن و هم چشم خانه ام

تا قدم رنجه نمود است بکاشانه ما — رشک فردوس برین ساخته ویرانه ما

آن دولتی که می طلبیدیم سالها — برسید راه خانه و خود بر در آمده

برخاستن از جان بگه آمدن دوست — رسمی است که ما از پی تعظیم نهادیم

پرتو از خورشید و نور از ماه و باران از سحاب — گل ز گلبن در ز دریا گوهر از کان آمده

ز اقبالت دلم فارغ شد از غم — جزاک الله خیرا خیر مقدم

از ما سلام و از تو تغافل ز حد بس است — گویا تغافل است جواب سلام ما

آمد سحر بخانه من یار بیحجاب — امروز از کدام طرف سر زد آفتاب

۱۴۳ صفت محویت عاشق از دیدن معشوق

از شادی بسیار مبادا که بمیرم — با من خبر وصل بیکبار مگوئید — زیب‌النسا

بگوشم مژده وصل از در و دیوار می‌آید — دلم هم بی طپیدنی سینه امشب یار می‌آید — حسن شاه

یار آمد و انتظار برخاست — بنشست و از دل غبار برخاست — نسیمی

گشت تا بیت الشرف از مقدمت کاشانه‌ام — طعنه بر خورشید از فرش خشت خانه‌ام — نعمت خان شامی

چرا خوشدل نباشم چون تو شوخی همنشین دارم — برنگ چرخ من هم آفتابی بر زمین دارم — سید شاهی

ناخوشتمان سیاه و منزل دل هم خراب — یار می‌آید و خالی کن ایجان جای خویش — سحابی

خوش آمدی و خوشت باد و انتهای ایام — هزار بار علیک و هزار بار سلام — لا اعلم

یک جان چه متاعیست که سازم فدایت — اما چه توان کرد که موجود همین است

مضطرب جان به تنم هر نفسی می‌آید — میتوان یافت که امروز کسی می‌آید

می پرد چشم می طپید پهلو — مژده ای دل که یار می‌آید

بلند چون نشود قدر آشیانه ما — که آفتاب قدم می‌نهد بخانه ما

سر بالین من خسته جگر می‌آئی — جان فدای تو که چون عمر بسر می‌آئی

آئینه حال شبنم و آفتاب اشعار صفت محویت عشاق بیتاب

تو از تمکین سخن من از حیرت نه ایمای نه تقریری — بدان ماند که هم بزم است تصویری بتصویری — شوکت

بسکه از خود رفته‌ام چون یار آید بر سرم — رنگ از رخسار برخیزد که آزارم کند

نشئه هم وصل شدم آب دوستان چه شدند — که نخل دم من از آفتاب بر دارند — محمد اسماعیل

ای خوش آن وصل که از حیرت نظاره او — بر لبش لب چو نهم بوسه ام از یاد رود — نورس قزوینی

به بزم وصل دل ما از جا نمی جنبد — سرم چو شمع برقص است و پا نمی جنبد — محمد قلی سلیم

از بسکه محو حسن تو گشتم بجای خویش — خود را اگر کنم نگاه ترا میکنم خیال — نجز

هوش از سرم نظاره روی تو برده است — آئینه داغ منصب حیرانی منست — طائری

نمیدانم کرا دیدم که از خود میرود هوشم — جنون آهسته میگوید مبارکباد در گوشم — صائب

تا شدم محو تماشایت ندیدم خویش را — شد نهان در دیده همچون شمع تا سر پای من — میرزا بیدل

خواب در وصلت نه بندد چشم حیران مرا — بر قفا بست است حیرت دست مژگان مرا — میر احمد فائق

چون آینه از جلوه‌ات آگاه نگشتم — از حیرت دیدار بخواب است دل ما — شمس الدین فقیر

(غنی) در برآمد یار و ما بیخود [illegible] شدیم — بخت شد بیدار و ما را خواب برد

(جلال اسیر) خواستم کز گلشن رخسار او چینم گلی — چشم واکردن در حیرت بر رویم بازکرد

در مکتب تماشا یک حرف حیرت است این — از گریه چشم بستن وز خنده لب گزیدن

حیران ترا لب بسخن وا نشدنی نیست — چون بلبل تصویر که گویا شدنی نیست

(حزین) در بیخودی از وصل خبردار نگشتم — افسوس که یار آمد و هوشم بسفر برد

(میرزا [illegible]) هان ببین ای دیده آن حسنی که میکردی طلب — مردمی باید که حالا تاب دیدار آورد

(محمد سعید) شب وصل است و حیرت را تمام اسباب میبینم — چنان محوم که پنداری ترا در خواب میبینم

(داغ) لطف کردی قدمی رنجه نمودی باری — آنقدر باش که از خود روم و باز آیم

(قزلباش خان امید) آمد کار [illegible] تا تماشا کن — رفتم از خویشتن چو یار آمد

(۱۱ [illegible]) خواب در چشم و نفس بر دل محزون بار است — از که دورم که بخود ساختنم دشوار است

لب بلب چسپاننده خامهٔ محبت نگار اشعار صفت شب وصل و بوس و کنار

(میرزا صائب) با دل غنچه اش اگرچه یکجا نی کرد — دوشم لب او به بوسه مهمانی کرد

لب بر لب من گذاشت در خواب شدم — گفتا که شکر خواب چنین دانی کرد

دل شب وصل تو از صبح نمکدان شده است — عیش من تلخ ازین قند مکرر شده است

مانده در عقدهٔ حیرت نفس موی شگاف — بوسه چون راه برد لعل شکرخای ترا

آنقدر بیمروی از طالع خود میخواهم — که پر از بوسه کنم چاه زنخدان ترا

زردی بوسه عجب زردی خوش عاقبت است — که اگر باز ستانند دو چندان گردد

خوش آمدی که نشاط غنوده شد بیدار — زمین شوق هواگیر شد چو ابر بهار

سخت میخواهم که در آغوش تنگ آرم ترا — هر قدر افسرده دل را بیفشارم ترا

تا بوسه بمن ز لب دلستان رسید — جانم بلب رسید و لب من بجان رسید

آنچنان کز سر خماری می برون برد — نیست غیر از بوسه درمانی خمار بوسه را

افگندهایم تمامی در شمار من غلط — کرد و صد نوبت ز سر گیرم شمار بوسه را

تلخ را امید شیرینی گوارا میکند — نیست از دشنام غم امیدوار بوسه را

گشت صائب در مذاقم تلخ آب زندگی — تا چشیدم من شراب خوشگوار بوسه را

صفت شب وصل و بوس و کنار

طمع بوسه از آن لعل شکرخا دارم
کی بعاشق بوسهٔ لعل لب میگون دهد
ز تلخ گوی من عیش عالمی تنگ است
از باغ وصال تو که شیر مست نگهبان
دو دولت است که یکبار آرزو دارم
گه دهان یاری بوسم مستی گاه چشم
ببین سپاس که مجلس منور است بدوست
شب قدر است طی شد نامهٔ هجر
معاشران گره از زلف یار باز کنند
مستم از بادهٔ شبانه هنوز
هست مجلس بران قرار که بود
گلعذاری ز گلستان جهان ما را بس
یار با ماست چه حاجت که زیاده طلبم
کنار آب و پای بید و طبع شعر و یاری خوش
شب صحبت غنیمت دان و داد خوشدلی ده
گل در بر و می بر کف و معشوق بکام است
کو شمع بیارید درین جمع که امشب
در مجلس ما عطر بیارید که جان ...
تعالی الله چه دولت دارم امشب
از آن لب نیم بوسی مایهٔ بیهوشی باشد
شمع در محفل ما باخته رنگ است امشب
بوسه بر بوسه زنم فرصت شمعی ندهم
اشک از شادی دیدار بمژگان دارم
چشم من محو تماشای می و معشوق است
شب وصل است برو وعظ مفرما ممتاز

خبر از خانهٔ دربستهٔ شبها دارم
نیست ممکن گوهر شاداب نم بیرون دهد
بوسه چند شود گر بهار دهان بندی
یک حلقه بیرون در آغوش بهار است
تو در کنار من و شدم از میان رفته
پیش مستان هیچ فرق از سینه با دامن است
گرت چو شمع جفا میرسد بسوز و بساز
سلام فیه حتی مطلع الفجر
شبی خوش است بدین حیله اش دراز کنند
ساقی ما نرفت خانه هنوز
هست مطرب بران ترانه هنوز
زین چمن سایهٔ آن سرو روان ما را بس
دولت صحبت آن مونس جان ما را بس
معاشر دلبر شیرین و ساقی گلعذاری خوش
که مهتاب دل افروزی و طرف جویباری خوش
سلطان جهانم بچنین روز غلام است
در مجلس ما ماه رخ دوست تمام است
هر لحظه ز گیسوی تو خوشبوی مشام است
که آمد ناگهان دلدارم امشب
چه مستیها که بخشد این شراب نیم رس را
که باور بر تو حسن تو بجنگ است امشب
دهن تنگ ترا قافیه تنگ است امشب
دیده را گوهر مقصود بچنگ است امشب
گوش من وقف صدای نی و چنگ است امشب
صحبت ما تو پهلوی خدنگ است امشب

زنده

مولوی حسان الهند ... کلیمه

دوش بشب وصالم گذشت / تا تبسم کنی سحر پیداست

شبی که از مدد بخت یار هم آغوشش / ز آب بوسه کنم سبز دانهٔ خالش

از تو امشب خانهٔ ما را صفائی دیگر است / گوهر مهتاب باشد خال روی بام ما

تو با این ناز تا در حلقهٔ آغوش می آئی / طپیدن میکند از مغز خالی استخوانم را

موج تبسمت پر پرواز بوسه است / خط تو دود مشعل آه از بوسه است

خطت بود بگرد دهن گردش نگاه / از بسکه خندهٔ تو نظر باز بوسه است

یک شیوه از دهان تو بی نیرنگ نیست / وز دیدن تبسم تو ناز بوسه است

بوسیدمش و گشت صدای از او بلند / خط لب تو سرمهٔ آواز بوسه است

از آب بوسه کلک تو فواره گشته است / شوکت لب تو بسکه سخن ساز بوسه است

جای امن و یار ساقی و حریفان یکجهت / اینکه می بینم به بیداریست یا رب یا بخواب

دیده بگشای دلا نوبت دیدار رسید / خار از دیده بکش کان گل بیخار رسید

افزایش انبساط و سرور است امشب / آسایش جان ناصبور است امشب

کاشانه بهشت پر سرور است امشب / در خانه بتی برنگ حور است امشب

خود چه شود اگر دمی بر لب من نهی لبی / تا لب تو سپرم جان بلب رسیده را

حدیث بوسه نیاریم بر زبان آورد / گزین سخن دهن یار تنگ می آید

خوشم که غیر نگنجد میانهٔ من و تو / چو خاتم دو نگین است خانهٔ من و تو

شب وصلش مده از دست فرصت تا پستان را / نخواهد داد نخل وصل زین بهتر ثمر بیرون

خیال بوسه بران گردن بلند مبند / لبی که میرسد آنجا لب گریبان است

صلح کردم به بوسهٔ دهنت / چکنم وقت تنگ می بینم

امشب که از تو خانهٔ ما رشک گلشن است / چشمیکه باز مانده همین چشم روزن است

لبش بگیدم و خاموش آرزویم کرد / کبودی لب او سرمه در گلویم کرد

تاب مقراض ندارد ورق نازک گل / لب گستاخ رساندن بلب او ستم است

آنکه گویند بعمری شب قدری باشد / مگر آنست که با دوست بپایان آید

شب وصال اگر سعی نکرده دانی / که آفتاب قیامت ستارهٔ صبح است

جای که از لب او باران بوسه بارد / دل غنچه غنچه خندد جان خوشه خوشه بارد

توکل — باسطی — رفیع — فرحت — محسن تبریزی — صیدی — محمد قاسم — سعدی — سلیم

از بهار وصلم امشب جیب و دامان پرگل است
از خوشی چون غنچه چشم تا مژگان پرگل است

تا چاشنی بوسه بدشنامم گرفتستم
فیض شکر از تلخی بادامم گرفتستم

با تو سخن بوسه چه گفتم دیده شنود است
کز موج نفس لعل تو یاقوت کبود است

ما را ز شب وصل چه حاصل که تو از ما
تا بند قبا باز کنی صبح دمیده است

حرف شب وصال که عمرش دراز باد
کوته تر است زانکه زوال بر زبان رسد

روز کردن با تو جانان در شب یلدا خوش است
نی غلط کردم شب وصل تو بی فردا خوش است

سه جمال تو در منزل که خیمه زند
زمین ز رشته جانها پر از طناب شود

شب عیشم ندارد فرصت خندیدن برقی
نفس تا میکشم صبح است شام زندگانی را

فرصتی خواهم که یکشب با تو بزم آرا شوم
میکشم تا شمع روشن صبح روشن میشود

گویند تا صباح بسوزد چراغ عیش
تا چاشت شمع بکنارم نشسته بود

نسیم شادی و عیش آنچنان وزید امشب
که شور خنده گل گوش من شنید امشب

دلم ز نور سحر کامیاب چون نشود
هلال ابروی خورشید خویش دید امشب

شب وصل تو میخواهم که در بر نشانندم
گره بگشایم از زلف تو بر پای حنا بندم

در در چه میکنی که منم در نمیشوم
گر در شوم بگوش رسیم بوسها زنم

خفته بودی که لبت بوسیدم
قند دزدی چه قدر شیرین است

لب خود بر لبش پیوستم از بس تشنه وصلم
که شفتالو چو پیوندی بود آب دگر دارد

چو آن نسیم که با غنچه می شود گستاخ
بزور بوسه گشایم دهان تنگ ترا

یار را در بر گرفتن کی فراموشم شود
کی رود از یاد کس چیزی که از بر میکند

بیا من گردنت از بوی پیراهن معطر میخواهد
بدستم ساعتی بگذار و سیر انجام کن

کامیاب امشب ز دست بوس شدم (غنی)
کی رسد پایم ز شادی بر زمین چون آستین

در بزم وصال تو بهنگام تماشا
نظاره ز جنبیدن مژگان گله دارد

بوسه بمن دادی و رنجیده
باز ستان گر نه پسندیده

شب وصال نبود اینقدر که دامن یار
بدست دل دهم و دامن سحر گیرم

گر میسر نشود بوسه زدن پایش را
هر کجا پای نهد بوسه زنم جایش را

ای خوش آن صبح که عاشق بشکر خواب وصال
دست در گردن معشوق حمائل برخاست

میرزا بیدل — غنی — نجیب کاشی — میرزا ابو طالب کلیم — فهمی — دانی — نصیب — دانش — نصیب باری — حکیم حاذق — نقابی تبریزی — میر یحیی شیرازی — شرف الدین سلیم — عالی — غنی — حیرتی — میر محمد خوشنویس — محمد سعید ماهر — سعید الحق — فیضی

درون خانهٔ من یار بی حجاب آمد — بگیر پرده که در خانه آفتاب آمد

سایهٔ اقبال و تشریف همای وصل تو — آفتاب طالع تخت همایون منست

گر درخانهٔ آن شمع گل پیرهنست امشب — که در فانوس دیوار از دو جانب روشنست امشب

امشب عجب شبیست که عمرش دراز باد — گر صبح دم زند نفسش در گرد از باد

بحمدالله که بیداری شبهایم نشد ضایع — که دیدم خفته در آغوش خود این سرو بالا را

دستی بدست ساقی و دستی بجام باده — ما را غریب عیشی امروز دست داده

لب بر لب او دارم و حسرت کش عشقم — دلبر بکنار و هوس بوس همان است

شمع سان با تو شبم رفت تماشا ماندست — همه تن صرف نظر گشت و تماشا ماندست

زغیرت شد ترش رو چون لب شیرینش بوسیدم — عجب شفتالوی نورسی از باغ حسن چیدم

بوسیدم آن دهن را از نو که کس نپرسد — بوسیده کجا را گویم که هیچ جا را

حرفیست حرف کوتهی روز وصل او — کز گفتن این سخن بشنیدن نمیرسد

کامی ندیدم از شب وصلت که داشتم — چشمی بجانب تو و چشمی بسوی صبح

آن شب که مرا بوصل تو راه بود — تا چشم زنم وقت سحرگاه بود

از روز رخت ظلمت شب گم برود — زین روی شب وصل تو کوتاه بود

امروز بخت نیک بشارت رسان ماست — اقبال را بپرده امید صد نو است

هست آرزوی بوسه از تو من دلریش را — چیزی بده درویش را چیزی مگو درویش را

هر بوسهٔ او تشنهٔ بوس دگرم کرد — فریاد که این آب تنک تشنه ترم کرد

باری ز دست بوس مکن منع یاد گیر — تنگ است جای بوسه بکنج دهان تو

تا با آن ماه دل افروز هم آغوش شدم — از سر هستی خود رفتم و بیهوش شدم

هنگام پای تو خواهم که چون رکاب — از پای تا سرم همه اعضا دهن شود

کشید آن هر دو را یک باره در بر — ز ماه و مهر شد برج دو پیکر

کنار عاشق و معشوق آباد — ز بادام دو مغزش یاد میداد

گل اندامی که دام دل کند زلف مسلسل را — به بستر چون رود آید پری در خواب مخمل را

سایهٔ زلف دراز و زانوی جانان ما — بستر و بالین ما از بهر آسایش بس است

در بر من خفته بود و بخت من بیدار بود — چون سحر بیدار گشتم اخترم در خواب شد

بابا فغانی
سلمان
خسرو
ملا جامی
نسبت

حدیقه ۲

تافت بر اوج سعادت شب آخر اخترم
لطف صحبت را امیدآنم که گویم آشکار
در عالم ناهی و نوش خفتم تا صبح
دولت بیدار بود و بختم بیدار
برهنه گرتن سرخ و سفید او بینی
مهتاب گرفته است در و بام جهان را
فگندی پوشش از اندام چون گل [illegible]
چه برق افروخت امشب [illegible]
خواهم آن لب از لعلش بوسه گیبدی کنم
گردید کبود از اثر بوسه لب او
کبود از بوسه امشب لعل آن شکر [illegible] دیدم
بسیار زده میگذرد گرمی مجلس
هر بوسه که از دو لبم یار رسیده
می مکم آن دو لب میگون را
خواهم که با آن سینه نهم سینه خود را
گیرم چگونه زان لب طناز بوسه را
از شرم گرچه نیست زبان طلب مرا
نمی آئی به بیداری چو در آغوش من شبها
بوسه از لعلت قدح در چشمه کوثر زده است
آرزوی بوسه شسته است از دلم پیغام تلخ
بهار آرزو گل [illegible] شکفت از لعل رنگینش
جان دگر ز بوسه دلدار یافتم
بوسی قانع از لبهای شکربار چون گردم
میرسد در اول بوسه سرانجام ابد
از لب خویش اگر بوسه ستانی ور نه

صفت شب وصل و بوس و کنار

چو تو ماه مهر پرور گشت تا هم بسترم
او وسط یاسمن با منهٔ او بحیرانی در م
[illegible]
شب در بر او بود و دوش خفتم تا صبح
گمان بری که شکفته است نخل بادامی
در خانه آئینه چو عریان شده باشی
ز پیراهن تو بیرون آمدی آن دم که من رفتم
که دم میکرد چون خمیازه پیراهن ز آغوشم
مصحف رخساره او را سجاده کنم
باشد گل شفتالو یا یاسمنی رنگ
گل شفتالو این باغ را نیلوفری دیدم
دلسوخته در پس دیوار نباشد
عمر دوباره ایست که یکبار میدهد
نشاتین ست نگاهم امروز
تا دل تو گوید غم دیرینه خود را
گر خود کند مضایقه از ناز بوسه ها
هست آرزوی بوسه گره زیر لب مرا
رها کن تا بدزدم بوسه در خواب از آن لبها
خنده از تنگ دهانت غوطه در شکر زده است
بحر را آب گهر شیرین نسازد کام تلخ
بجوش آورد خون بوسه را دستگاه [illegible]
عمر دوباره از دو لب یار یافتم
از این قند مکرر سیر من یکبار چون گردم
گر بقدر آرزو گیرم شمار بوسه را
ساغری در خور لبهای می آشام تو نیست

وسدن خانهٔ من یار بی حجاب آمد — بگیر پرده که در خانه آفتاب آمد

سایهٔ اقبال و تشریف همای وصل تو — آفتاب طالع تخت همایون منست

مگر در خانهٔ آن شمع چگل بنشسته امشب — که در فانوس دیوار از دو جانب روشنست امشب

امشب عجب شبست که عمرش دراز باد — گر صبح دم زند نفسش ورگداز باد

بحمدالله که بیداری شبهایم نشد ضایع — که دیدم خفته در آغوش خود این سرو بالا را

دستی بدست ساقی و دستی بجام باده — ما را غریب عیشی امروز دست داده

لب بر لب او دارم و حسرت کش عشقم — دلبر بکنار و هوس بوس همان است

شمع سان با تو شبم رفت و تمنا ماندست — همتن صرف نظر گشت و تماشا ماندست

ز غیرت شد ترش رو چون لب شیرینش بوسیدم — عجب شفتالوی خوش از باغ حسن او چیدم

بوسیدم آن دهن را از و گر بپرسد — بوسیده کجا را گویم که هیچ جا را

حرفیست حرف کوتهی روز وصل او — کز گفتن این سخن و شنیدن نمی رسد

کامی ندیدیم از شب وصلت که داشتم — چشمی بجانب تو و چشمی بسوی صبح

آن شب که مرا بوصل تو راه بود — تا چشم زنم وقت سحرگاه بود

از روز رخت ظلمت شب گم بود — زین روی شب وصل تو کوتاه بود

امروز بخت نیک بشارت رسان ماست — اقبال را بپردهٔ امید صد نواست

هست آرزوی بوسه از تو من لریش را — چیزی بده درویش چیزی مگو درویش را

هر بوسهٔ او تشنهٔ بوس دگرم کرد — فریاد که این آب تنک تشنه ترم کرد

باری ز دست بوس مکن منع یادگیر — تنگ است جای بوسه بکنج دهان تو

تا با آن ماه دل افروز هم آغوش شدم — از سر هستی خود رستم و بیهوش شدم

هنگام پای تو خواهم که چون رکاب — از پای تا سرم همه اعضا دهن شود

کشید آن هر دو را یک باره در بر — ز ماه و مهر شد برج دو پیکر

کنار عاشق و معشوق آباد — ز بادام دو مغزش یاد میداد

گل اندامی که دام دل کند زلف مسلسل را — به بستر چون رود آید بپیچ رخواب مخمل را

سایهٔ زلف دراز و زانوی جانان ما — بستر و بالین ما از بهر آسایش بس است

در برش من خفته بودم بخت من بیدار بود — چون سحر بیدار گشتم اخترم در خواب شد

بابا فغانی — سلیم — میر خسرو — ملا جامی — حزین — ملا وارسته — حکیم محمد سعید — میر معصوم — غنیمت — میر غیاث الدین

صفت شب وصل و بوس و کنار

تافت بر اوج سعادت امشبم اختر خرم
لطف صحبت را امیدانم که گویم آشکار
در عالم نای و نوش خفتم تا صبح
دولت بیدار بود و بختم بیدار
برهنه گر تن سرخ و سفید او بینی
مهتاب گرفتست در و بام جهان را
فکندی پوشش از اندام چون گل معطر
چه برق افروخت امشب بر عریانی سیم
خواهم آن لب از نقش بوسه گلبندی کنم
گردید کبود از اثر بوسه لب او
کبود از بوسه امشب لعل آن شکر بدیدم
اسیار زحد بگذرد و گرمی مجلس
هر بوسه که اندو لبم یار رسید
می مکم آن دو لب میگون را
خواهم که بآن سینه نهم سینه خود را
گیرم چگونه زان لب طناز بوسه را
از شرم گرچه نیست زبان طلب مرا
نمی آئی به بیداری چو در آغوش من شبها
بوسه از لعلت قدح در چشمه کوثر زدست
آرزوی بوسه شستست از دلم پیغام تلخ
بهار آرزو گل [illegible] از لعل رنگینش
جان دگر ز بوسه دلدار یافتم
ببوسی قانع از لبهای شکربار چون گردم
سیر سد در اول بوسه سرانجام ابد
از لب خویش مگر بوسه ستانی ورنه

چون تو ماه مهرپرور گشت همبستر مرا
دوست با من یا منم با او بحیرانی درم
با کرشمه گوش خفتم تا صبح
شب در بر او بود و دوش خفتم تا صبح
گمان بری که شکفتست نخل بادامی
در خانه آئینه چو عریان شده باشی
زپیراهن تو بیرون آمدی تن رفتم
کرم میکرد چون خمیازه پیراهن ز آغوشم
مصحف رخساره او را سجادی کنم
باشد گل شفتالو یا یاسمنی رنگ
گل شفتالو این باغ را نیلوفری دیدم
دلسوخته در پس دیوار نباشد
عمر دوباره ایست که یکبار رسید به
نشاتین ست نکامم امروز
تا دل بتو گوید غم دیرینه خود را
گر خود کند مضایقه از ناز بوسه را
هست آرزوی بوسه گره زیر لب مرا
رها کن تا بدزدم بوسه در خواب از آن لبها
خنده از تنگ دهانت غوطه در شکر زدست
بجز آب گهر شیرین نسازد کام تلخ
بجوش آور دخون بوسه را دستگاه نیز
عمر دوباره از دو لب یار یافتم
ازین قند مکرر سیر من یکبار چون گردم
گر بقدر آرزو گیرم شمار بوسه را
ساغری در خور لبهای می آشام تو نیست

حدیقه ۲ — ۱۹۰ صفت شب ماه تقریب وصل

این چه طلعت است که خورشید فلک جولان را — چراغ بوسه گرفتن ز لب بام تو نیست
از لبت سیراب کن امیدواری بوسه را — بر جواب خشک تیغ آبدار دیگر است
[illegible] حلاوت لبت ز بوسه شیرین کردن بیاید — روز ماتم بهتر از عیدی که بی حلوا بود
بوسه زان دهن تنگ بصد جان ندهد — هر چه کم یاب بود بیش بها می باشد
یک بوسه لب تو بصد جان رسیده است — گوهر گران ز جوشش خریدار میشود
سایه که بر رویش فکند حلقهٔ زلف — برای بوسه گرفتن دهان دیگر شد
همچو مفلس که فتد راه بگنجش ناگاه — بوسه یار راه بگنج دهن یار افتاد
از زمین بوسش دهنها میشود تنگ شکر — تا چه لذتها بود در گنج لب بوسیدنش

گسترانندهٔ چادر نور بر میدان تماشا اشعار صفت شب ماه در وصال دلبر رعنا

چه مهتاب روی خوی کرده — حسن محجوب سایه پرورده
شد ز دست نشاط گل ریزان — شام پروین گهر بیزان
[illegible] مالی که پرتو افشان شد — سایهٔ او شب چراغان شد
کرده فراش چرخ سیمانی — بر طرف پهن فرشش مهتابی
یا مگر از برای غارت هوشش — لولی شب شده است بادی پوشش
[illegible] فتاده پرتوشش بر آب — نور پیدا نکرده چشم حباب
شکل عکسش بموج آب زلال — قفس سیم مرغ زرین بال
شب وصل است بزم عشرت و جام نبید اینجا — نگردد صبح از شرمندگی هرگز سفید اینجا
ساقیا ساغر شراب بیار — شب مهتاب آفتاب بیار
هوا چکیدهٔ نور است در شب مهتاب — ستاره خندهٔ حور است در شب مهتاب
صراحی می گلرنگ سرو سیمین است — پیاله غبغب حور است در شب مهتاب
سپهر جام بلورین است پر می روشن — زمین قلمرو نور است در شب مهتاب
رسان بدامن صحرای بیخودی خود را — که خانه دیدهٔ نور است در شب مهتاب
بهشت بر مژه تصویر میکند مهتاب — پیاله را قدح شیر میکند مهتاب
امشب چه فروغ است ز مهتاب بعالم — خورشید نشسته است بمهتاب ببینید

صفت سواری محبوب

دولت بیدار دانستم خیال خواب را / وادی ایمن گمان بودم شب مهتاب را

شب بدان منزل کز آن خلوت نشین تا زبود / یک بیابان جلوهٔ مهتاب پا انداز بود

چون بسیر ماهتاب آید سه شبگرد من / [illegible] در گرد دل شب حیرت افگند

پرتو افگند بر سیاهه تابان امشب / شده در کوچه بسر موج چراغان امشب

رحمتیست که زبیرون شب تار زند راه / شام شب مهتاب ره تو به ما زد

امشب از مهتاب چشم روزن من سیر شد / نقشهای بوریایم موج جوی شیر شد

ذکر خویش است در عشرت سرایم ماهتاب امشب / شمیم خوش شب نشینی میکنم با آفتاب امشب

شبی همچون سواد دیده پر نور / هوا عنبر فشان چون طرهٔ حور

کواکب در میان چون سرمه ناب / درست افگنده مروارید شب تاب

بر دچون ابر بهاران بسکه تر دستی بکار / رنگ را سیراب کرد آب گوهر ماهتاب

میتوان چشم از در و دیوار عالم آب داد / کرد از بس مغز خشک خاک را تر ماهتاب

مشربی دارد چو پیر دیر با موی سفید / زاول شب میکشد تا صبح ساغر ماهتاب

عنان کشش جهانی بوادی حسرت قلوب اشعار صفت سمند از تقریب سوار شدن محبوب

رسید خانهٔ زین عاقبت بکام از تو / هلال یک شبه اش شد سه تلم از تو

از حسرت رکابت از دیده خون روانست / چیزی نمیتوان گفت پای تو در میانست

خورشید چون هلال شود پای در رکاب / چون پای در رکاب کند شهسوار من

نه سر بیچ مرصع چشم بد دور / عیان شد معنی نور علی نور

گلو آویز صد رشک فیض معمور / نمود از لوح محفوظ آیت نور

بود انگشتر شاه مکرم / بدست او خط پرکار عالم

ندیدم بسکه از شوخی سمند پر شتابش را / خیال حلقهٔ چشم پری کردم رکابش را

کسیکه جلوهٔ مستانهٔ سمند تو دید / کشید بادهٔ گلگون ز کاسهٔ سم او

رفتن او ست گران مایه تر از عمر عزیز / جستن او طرب انگیز تر از عهد شباب

ای شهسوار حسن عنان را کشیده دار / بیطاقتی مکن بخدا دیده دیده رو

ز نقش سم ابرش دل نعل آن / زمین پر هلال است از آسمان

آن مرکب پالکی که در جلوه‌گریست وصفش ز کلام و هم ز تحریر بریست
گر تخت روان بگویمش حرف غلط است این تخت سلیمان است که بر دوش پریست
چون عقل نظیر شاه یگانه آورد دریا آورد لیک بجا آورد
او گوهر خود ز خجل در زیر نهفت وین گوهر خود ز جود بالا آورد
بر دوش و برش ببین چه دریاست برو شاه هست سپهر و این ثریاست برو
این حرف خرد گفت و من میگویم کان کرم است و چشم دریاست برو
این نادره طره دل افروز ببین زو کون و مکان شعشعه اندوز ببین
بهر این که بشب نمیتوانش دیدن همجلوهٔ آفتاب در روز ببین
شاهنشه ملک پرور عدل پناه است کز زلف بتان درستیش راند شکست
بر ساعد خویش لعل و الماس ببست اینها دل کان است که آورده بدست
این کیست سواری که بلای دل و دین است صد خانه برانداخته در خانهٔ زین است
بپای بوس توام دیده کامیاب نشد عنان که دیده من دیدهٔ رکاب نشد
فتد در خانهٔ زین گر گذر آن لعبت چین را پر پروانه سازد شمع روشن دامن زین را
بجز سن تو رساند فلک شتاب مرا نمیرسد بزمین پای چون رکاب مرا
رکاب آسا پی بوسیدن پای نگارینش دو چشم از دو سو شد آستان خانهٔ زینش
بشوخی پای او بوسیدن و قالب تهی کردن کدامین بی ادب تعلیم فرما شد رکابش را
عجب نبی که خورشیدش رکاب است دوال او شعاع آفتاب است
ببین چابک بدست آن پریچهر خط نور است گویا در کف مهر
فتد گر جانب صحرا گذر آن شوخ سرکش را کند گلگون بریدنهای نگه لالهٔ ابرش را
جولان تو از کون و مکان گرد برآورد آباد بدور تو همین خانهٔ زین است
این خانه برانداز که در خانهٔ زین است معمار تمنای من خاک نشین است
حسن دارد در سواری شوکت شاهان دگر جلوه را در خانهٔ زین است میدان دگر
نه گرد است این ز جولان سمندش بر هوا رفته وجود خاکسارانست بر باد از هوا رفته
نه دست بر دل من می‌نهی نه پای بچشم بیا که رشک عنان حیرت رکابم سوخت
سرم چون صید بر فتراک آن سرو قدش گشته پی بوسیدن پای سمندش سرنگون گشته

ای کرده حرم اسایش اگر نیز اسپ
خوش باز و دوران حلقهٔ فتراک بکش

ماه من هنگام جولان چون کند پا در رکاب
از میان خانهٔ زین سر برآرد آفتاب

خسرو راه گرم بر آتش نهاد نعل
بر هر زمین که همچو آتش نشان بماند

ای شهسوار حسن که جانم فدای تو
ابر چابکی ست فلک ره باد پای تو

بر فلک از هاله آغوش گردد جای تنگ
بر گرد داز سواری چون هلال زین تو

آغوش تو روزی نشد آغوش کسی را
صهبای وصال تو همین سلغز زین است

گل بیم ز همرنگی بوی تو کند
سنبل حذر از نسبت موی تو کند

چون مست عنبر های درازی بر کاب
توسن عرق از گرمی خوی تو کند

گلگون قبای من چو سوار سمند شد
یاران حذر کنید که آتش بلند شد

چرخ میگردد پیاده چون سوار آن مه شود
مه شود در گرد پنهان گاه جولان گردنش

فروزنده لعلی که از عکس وی
نمودی فلک شیشه پر زمی

جز آن لعل سیراب در روزگار
ندیده کسی اخگر آبدار

جولان نمای اشهب قلم خوش عنان اشعار صفت فیل و قسم اسپ و ساز آن

چنین فیل در عرصهٔ کارزار
ندیدست شطرنجی روزگار

زگوشت بر چرخ دامن فشان
که از گرد راهش نگردد گران

تماشای او سرمه بخشش نظر
شب پیکرش را ز دندان سحر

مرصع سری از سرش مهرتاب
فروزان ز برج شرف آفتاب

بحیرت ز خرطوم او خرده بین
که چین کرده است اینچنین آستین

نگه تا شنا کرد در بحر دید
چنین کشتی چار لنگر ندید

فرو رفته دریا بحلقوم او
که دید آب وزدی چو خرطوم او

بخرطوم دارد فلک را نگاه
که از نقش پایش در افتد بچاه

گر خواب بر سرش بی گزاف
یکی گوش بستر دگر یک لحاف

شده گوشها همره او پر و بال
نگوکوه پرنده باشد محال

بعکسش بست چون کار هندوستان
برد آب بر بام از ناودان

زآب است دندانش در اجتناب — ازان خورده دائم با شوره آب
دو همچون صندل ز دندان عیان — ز خرطوم او مار پیچان بر آن
سرش از کدوهای بستان جنت مثال — گرتن پهلوش صندل و زنگ تال
بپهلوش بین زنگها جلوه گر — حصاری نگر لشکرش بر کمر
جلاجل نما ناخن از هر طرف — دف زهره آورده گویی بکف
ببین از کجک در کف فیلبان — کلید در قلعهٔ آسمان
اگر سایه اش گشته دریا نشین — شده موج چین چین جبین زمین
خود از هیبت جثهٔ خویشتن — فرومانده انگشتها در دهن
فشاند چو بر تارک خویش آب — بجوشد ز فواره دریای ناب
نماید زمین لقمه در دمش — که پیچیده خرطوم او در رهش
بهیکل جهان را ز خود کرده پر — بآواز در قعر یم سفته دُر
فلک زیردست زبردستیش — سبق گیر هشیاری از مستیش
گیاهی شعاعی بچارم فلک — درو کرده داس زرین کجک
جلاجل چو فرمایدش شهریار — کشد آسمان اختران در قطار
شود اطلس چرخ زیبنده تر — برای جُلش گر شود آستر
به پیشانی از سرمه رنگیش نیل — باو چشم خور روشن از چند میل
جلاجل بگردن درش سبحه سان — ز دندانش مسواکها در دهان
ز تعریف آن دست و پای متین — ستونهای کاخ سخن آهنین
نمایان ستونهای دندان چنان — که در پایه بام فلک نردبان.
برای خدنگ نفسهای خویش — ز خرطوم قندیل آورده پیش
دهانش ز خرطوم اندر خفا — گرفته در غار را اژدها
سرش گنبد عالم عقل و هوش — چه درهای یک لخت دارد ز گوش
قمر در تفاخر همه سر شود — چو با نقش پایش برابر شود
بروزی که جان را بدن رهن شد — شب از سایه اش در جهان پهن شد
نهد چون ز خرطوم ماهی در آب. — فتد زهره های نهنگان بر آب

۱۹۵ صفت فیل و ناقه و اسپ وغیره

نگشت اگر پیچکن روز کین — نفس کش نبید امشت گاو زمین

بپیمانه گه بر لب آب گیر — ز خرطوم راند قلم بر حریر

هوا را عقاب و زمین را غزال — نهنگ بحار و پلنگ جبال

بیانم بتان رخش اگنده ران — که قربه شد از وصف او داستان

بخوییم سبک رو چو باد بهار — بلی چین نیفتد از او بر بحار

کواکب ز زینش و رین آرزو — که دوزند خود را بمیخی بر او

توان کرد زین زیور رخشش را قیاس — که خورشید لرزد ز رشک قطاس

ز ستاقدم غرق زر و گهر — ز رنگش هوس کرده قیصر کمر

بیرون از نعلش چنان جست سنگ — که شد اژده در بحر پشت نهنگ

اگر از روانیش باشد سوال — جوابش بر آواز داز کام لال

ز چابک رویهای رخشش قلم — بوصفش ورق گر پذیرد رقم

نشانهای مسطر کمندش کنند — بزنجیر شیرازه بندش کنند

ازو بشنود گر سبک پیام — رود حرف ساکن برون از کلام

چو باشد بزین اینچنین رهنورد — توان سیر ایام آینده کرد

بروز اجل بر چنین بادپا — توان تاخت بیرون ز دست فنا

ازان میرود زود رنگ حنا — که بندند گاهیش بر دست و پا

مگر قطرهٔ از خوی او چکید — بجائی که سیماب ازو بر دمید

برفتن چو باد افگند در دماغ — رود از پیش برق گرم سراغ

کند بر دل عاشقان گر عبور — براند از آرزوهای دور

هلالی که بر آسمان جای اوست — تراشیدهٔ ناخن پای اوست

ز خشمیست کز خور داغ سرد بر آتش — ابر نیست که هست بر زمین جولانش

بر آتش شرر نعل صهیلش رعد است — کف ریختنش برف و عرق بار آتش

قلم تا کشد نقش تصویر فیل — گسست است از بال زنجیر فیل

زد و شش عروج دماغ شهی — بخرطومش آمال را کوهی

دلیل است بر مستی و شادیش — بزنجیر چون ناله آزادیش

در صفت اسپ

میرزا بیدل در صفت فیل

صفت فیل و ناقه و اسپ وغیره

چو زنگی زبس طینتش عیش بد است — برون لبش خنده و دندان نماست

هر سو ز دندان ظلمت زدا — دو شمعش روان پیش و شب در قفا

کمک برق منیر دندان پر غرور — بسر شام باشد چراغی ضرور

ببالای او فیلبان بیگزاف — چو سیمرغ بر قلهٔ کوه قاف

دو دندانش از طوق زر در نظر — بود شمع کافور با تاج زر

کند سحر خرطوم او دمبدم — که گاهی کمند است و گاهی علم

نقره صرصر روش و خوش تگی — کوه بر پشت وی و کوهان یکی

برق عنانی که چو فیل سحاب — هیکل گردون بودش آفتاب

گفتی از انسا نکه سبکتاز بود — همچو شتر مرغ بپرواز بود

سالک آزاده ز سامان راه — سینهٔ خود در نعلش بان ره

از خورش مائدهٔ روزگار — شعله صفت کرده قناعت بخار

کف بلب آورده ز مستی و جوش — بر صفت صوفی پشمینه پوش

کرده نمایان جل رنگین بناز — همچو عروسی که نماید جهاز

بود در زیر زینم باد پایی — نه اسپی بلکه شوخی دلربایی

اسیر کاکلش خوبان دلجو — گرفتار خم فتراکش آهو

نماید در نظر زان گوش گردن — دو غنچه بر سر یک شاخ سوسن

عنان از گردنش باشد نمودار — چو دست عاشقان بر گردن یار

گلی کز جبینش جلوه گاه است — نشان بوسهٔ خورشید و ماه است

بوصف تندی آن پی خجسته — رسد معنی بخاطر جسته جسته

ز شوخی نیست او را یک زمان تاب — بجای آب گویی خورده سیماب

ز بس نرمی که او را در شتاب است — بصدر زین او مخمل بخواب است

پی تندی دعوی آن خوش آهنگ — بود با برق [illegible] بر سر جنگ

مرا عقد و مش دارد بهر اسان — که نتوان زد [illegible] باد آسان

چو شعله گرم سنی مرکبی کز تندی — بچشم باد کند خاک در گه جولان

چو آفتاب نشینی بآسمان سیری — که باد را نگذارد بخاک در جولان

در صفت شتر

در صفت اسپ

غنی تبریزی در صفت اسپ

صفت فیل و ناقه و اسب

هلال نعل سپهری و سیلی نه کوهساری / چراد بادیه گردی ختلی نه سرگردان
نهد ز چار سمش چار داغ بر ساعت / بگاه گرم روی سبقت برد بادوران
نهار قسمهٔ چون کهکشان فتاده بیان / بوادی که کند گرم جنبش گسسته عنان
فشاند صد گره نار چون غبار ز نعل / چو مرغ پویهٔ او هم گشاده دل طیران
چو گردباد در آید بچرخ و یکه تاز / اگر عنانش بتابند دگر جولان
بر سوار نیارد شدن سوار خیال / بگرد او نتواند رسید پیک گمان
دورگردی چو جنون گرم عنانی چون عشق / بگر سیری چو صبا کرده بری چون سیلاب
گرم خیزی چو نگه نغز خرامی چون ناز / بردباری چو درنگ و همه گیری چو شتاب
بیهده بر نفس از جا چو نهیب غم عشق / سیر دو سوی سبو همچو نگاه پرتاب
بر پشت او نشیند اگر فارس خیال / باید بر او دست بگرداندش عنان
تمثال او کشد چو مصور نفس نفس / محکم کند ز شدت او کلک را بنان
چه اشتر کوه کوهانی سبکرو / شبا روز است کارش بانگ و دو
مؤدب صورتی پشمینه پوشی / ملایک سیرتی خانه بدوشی
بهیکل با شکوهی بردباری / ز گلزار جهان قانع بخاری
بقطع دشت کوئی تند بادی / قناعت پیشهٔ خاکی نهادی
بتمکین و وقار آمد چو کوهی / برفتن بو العجب صاحب شکوهی
اگر لیلی بر آن محمل نشستی / دل قیس این چنین مجنون نگشتی
حیا بی رابلی شیرش خورانده / ز صالح یادگار آن ناقه مانده
سری افراشته در راه تسلیم / نهد گردن بعقبه با نگاه تسلیم
بگویم توسن سرعت نژادی / نسیم دلکشی باد مرادی
چه توسن توسنی شاید بسندی / عروج نشأ بخت بلندی
ز بس در پویه دارد بیقراری / اگر صفحه و صفحش را نگاری
شود هر حرف کز کلک قلم دور / روان گردد بروی صفحه چون مور
برفتن گرم چون دل سوی دلدار / برگشتن سبک چون وعدهٔ یار
یارب این رنگ حنا بر گنبد گلگون بسته اند / یا بهار از شوق بر گنبد نقش گردیده است

پلنگ هیبت و ضیغام رم و گوزن سرین | عقاب طلعت و عنقا شکوه و طوطی پر

توی توانم و ناب یکدم خز لخ کفل | دراز گردن و کوتاه دم میان لاغر

بوقت جلوه گری چون تذرو خوش رفتار | بگاه حیله گری چون کلاغ حیلت گر

ز خرطومش بعینه اژدها مار است | که هم مار است و هم سوراخ مار است

ز خرطوم است پیچان مار گویا | که گه می پیچد و گه میکند وا

بود آیتی برق درخشان ... او | سخن فزاید از پهلوی ران او

شده آهن با قبال نعلش چنان | که در سکه اش زر نگر دوران

زین سکه و گر بدا بگذرد نعل زر بشین | تر میگردد ز آب بحر چون عکس هلال

یک نفس از مشرق آید گر بمغرب رفتنیست | آن پری پیکر که از دامان زین دارد دوبال

صفات شتر گر بگیریم پیش | دفاتر شود صد شتر بار بیش

قد خود بتعظیم کرده دوتا | کمر بسته از بهر خدمت دو جا

بتعظیم بر سینه بنهاده دست | ز راه ادب با دو زانو نشست

چو درویش افگنده در بر گلیم | ریاضت کش و بردبار و حلیم

کمان کرده تیز رو ... ز تیر | چو تیر و کمان در سفر ناگزیر

اسپی که خارج ز فزائی تن اوست | کوه هیبت که لاله زار در دامن اوست

نی نی غلطم که آسمانی دگر یست | از رنگ حنا شفق به پیراهن اوست

ز خوش رفتاری آن برق آئین | مسافر را وطن شد خانه زین

همه اعضاش با هم سبقت اندیش | کفل داغ است از پس ماندن خویش

شبرنگ ترا چو عزم جولان باشد | خاک از سم آن چو آب لرزان باشد

با اینهمه آتش صفتی رام تو شد | چون باد که در حکم سلیمان باشد

ای شاه فلک جناب خورشید سریر | فیلت به نقارخانه گاه زد و گیر

آورده ز سر دو نامه و ز دندان چوب | چنگش شده گوشها و خرطوم نفیر

چند از رخش قمر طلعت و شعری نظرش | اگر چون فکر مجسم بود دو فوق هما

سخت سم تر دم دم افگنده حریر چون کفل | چرب موخشک پی افراخته سر ریخته پا

دو د آتش بود آن موی سرش پنداری | کاغذ باد بود زین تعرازش گویا

موبر اندام صفا پرور آن غیرت باد
برگ لاله است که افتاده در آغوش نسیم
چه گویم ز خرطوم آن زنده پیل
بچشم کسی کوست از اهل دید
عیان کرد خلاق لیل و نهار
فلیکه بجنب او عدو معدوم است
شکل قجاکش بدیده اهل نظر
کشید از خانهٔ ایجاد بهزاد
آتش کمرش مرکبی کز چابکی هنگام تک
آتش مزاج و کوه توان و هوا نهاد
تفنگ است خرطوم او روز جنگ
از گردن و موی او سلاسلے
بگرد اسپ رسد کی سمند ابلق فام
سبکروی که چو گام خرام بردارد
بکشوری که درو نام تازیانه برند
داغ نتوان بر سرین آن سبکرو سوختن
ز دندانش هنگام نظاره
بوصف او نهم از طبع والا
عجب گردن فراز و سربلند است
نه خرطومش باوج سر رسیده
جمالش در صفا رخشان تر از حور
کزین اشهبش گرم جولان گرے
ز افشاندن سنبلستان بال

چون حروفیست مرتب شده بر اوج هوا
بر حریر کفلش داغ نشان تمغا
عدو گشته نهری بدریای نیل
ز رنگش سیاهست و دندان سفید
ز سنگ محک نقرهٔ شاخ دار
ز خصم چگونه جان برد معلوم است
پیداست که مد الف خرطوم است
رکابش حلقهٔ چشم پریزاد
نعل سخت او ز خاک رزم می گیرد غبار
کشتی گذار بحر نورد و زمین سپر
ز دندان بود پایهٔ این تفنگ
طالع شده در شفق هلالے
فلک ستاره جبین کهنه سال کجرفتار
نسیم را نگذارد چو گام بردارد
بلوح سینه نگیرد شبیه او آرام
هیچکس در باد نتواند چراغ افروختن
دو صبح از یک شب آمد آشکاره
معانی بر سر هم فیل بالا
که گوش او سپر مینے کمند است
ز رود نیل موجی سر کشیده
دم از زیبندگی چون کاکل حور
ز نقش سمش خاک در عنبری
پر از نافه جیب صبا و شمال

آئینه دار آب تیغ ابروی بتان اشعار صنعت اسلحه تشنه جان

در صفت توپ

بجوش غضب تیغ توپ بزرگ — ز توپ بزرگ اژدهای سترگ
ازو نیز در شعلهٔ خشم و کین — وزو دست آشوب در آستین
بپای عدو بس زمین خط نیل — پی دیدهٔ دشمنان تفته میل
قوی پنجه نصرت بنازد بسی او — سبک کو هما در ترازوی او
اگر مهرهایش بدریا فتند — نهنگان بحر را بباله فتند
شود در دل روز اگر شعله بار — شب از دود سازد نجوم از شرار
شود مغز چرخ از غریوش تباه — ز گوشش ار کشد پنبهٔ مهر و ماه
شود رعد اگر دمکش ساز او — خورد بم که زیر است آواز او
چنین اژدهای عدوکش کجاست — شگفت این که خود غار و خود اژدهاست

در صفت شمشیر

هر دستش از دشمنان مسلخی — تن پر شرارش دل دوزخی
کدام چنین تیغ مغفر شکاف — که خصمان فسانست روز مصاف
بگو هر چه تیغ دم داغ قفان — بصیقل چو لوح دل عارفان
ازو شعله در خرمن اهل کین — وزو آب در خندق حصن دین
جهانسوز چون شعلهٔ اشتیاق — بخونریز استاد تیغ فراق
سر خصم ازان برق پیکر سحاب — زند چرخ در بحر خون چون حباب
بدریا فرستد گر از عکس موج — همه ماهیان را کند قیمه موج
ازان جسم ناید بپیش نظر — که گردش قضا تکیه گاه ظفر
بوصفش نفس تیغ زن کرده اند — کسانی که قطع سخن کرده اند

در صفت کمان و ترکش

کمان بدست خالبتهٔ تابان افتاد — چه آیتیست که در خانهٔ کمان افتاد
این ترکش رنگین که گلستان صفاست — مجموعهٔ آیات ظفر نام خداست
در سایهٔ سرو بوستان شاهی — پرور پر هم بافتهٔ خیل هماست
مقی شد که خدنگش بدل باز رسید — در کمانخانه مگر چله نشین شد تیرش

در صفت تیر

از بس رسید تیر کشش بر جان ناتوانم — چون پنبه دانه شد جمع پیکان در استخوانم
تیر تو که سینه را براهش ره کیست — در پهلوی دل شاهد چار ابرو کیست
از پر دارد چهار مصرع بر لب — سوفار ه او طرفه رباعی گو کیست

دلاور جهانست نامش سپر
نه دانسته بر سفله مقدار او
کند در کمین خصم را قصد جان
و سهمش گریزنده روز نبرد
رگ ابر صد رنگ او چو از بحر کمان خیزد
بسکه آتش داده ام از جوی باز خم دل
علاج خدنگ مغز ببای خود از تیر جانان کن
تیغت که نشانند بر و سر مردم
زان افسانکه رود برهنه مردم در آب
ای حکم ترا نهاده سرها گردن
اینطرفه که دریای کفت را از تیغ
ای تازه و روز زخم خدنگ تو داغ ها
چو تیر از دل کشی در سینه ام بگذار پیکان را
بسکه در سینه من تیر تو ای تیر آید
صبح من چنان بیتاب آن شمشیر می آید
حدیث تیغ تو هر جا که در میان آید
ز شست صاف از دل گذرد گرم آنچنان [illegible]
بر سرم آمد ولی بسیار زود از من گذشت
در تیر که این تفنگ فریاد رس است
موقوف اشاره ایست در کشتن خصم
آب دم تیغت چو بخاطر گذرانم
پادشاها شمع تیغت آفتاب آثار باد
بکار تفنگ گشته حیران خرد
طلسمی عجب در میان آمده
رسد تا بغور جراحت [illegible] که کو

بتن بهر آهن برخ چون قمر
کشیده بگردون شهان بار او
کمین کارش این است نامش کمان
ز یک تیر پرتاب صد شیر مرد
کند همچون صدف در استخوانم آب پیکان را
غنچه پیکان او بوی محبت میدهد
که از بس چرب و نرمی مغز بادام است پیکانش
کوتاه کند راه اجل بر مردم
این آب برهنه میرود بر مردم
در چنبر طاعتت فلک را گردن
آبیست بد اندیش ترا تا گردن
از روغن کمان تو روشن چراغ ها
مرا دل ده که تا مردانه در راهت دهم جان را
نفس از دل چو کشم ناله ز زنجیر آید
که از جوهر بگوشم ناله زنجیر می آید
دهان زخم شهیدان ز آب پر گردد
که از بوی کباب افتد بفکر زخم نخچیرش
دولت تیری که می گویند شمشیر تو بود
خصم انگشت و گرم خوی آتش نفس است
سویش نگهی ز گوشه چشم بس است
خمیازه کند باز لب زخم کهن را
بر زبانش هر چه گفتار است آن کردار ها
چنان سرمه در میل پنهان کند
که هم میل و هم سرمه دان آمده
فتاده همیشه است همراه او

بجوهر چه پیوستش شکسته است — ز دستش جهان عالمی خسته است

درون سینه بدوری نشسته ناوک او — که ناله را ز برون آمدن پشیمان کرد

اندم تیغ تو عمر جاودان خواهیم یافت — این چراغ آخر ز آب روشن میکند

برداشت زخاکدان استخوان — تیر تو گر پر هما داشت

نیست جوهر به تیغ یار اسیر — بر قلم نوشته دارد

گر جدا کرد سرم تیغ تو از تن چه غم است — غم از آن است که از تیغ تو گردید جدا

صبح تیغش چو از نیام تافت — آفتاب آسمان حصار گرفت

بود بندوق را قدری که نتوان یافت مارا — گر گرد نمکستان بر دوش برو پاشیدیا

خنجر بکفت ماهی دریای وغاست — فلسش بتن از جوهر آهن پیداست

حاجت نبود بسوی بحرش که مدام — در آب روان خون اعدا لب تشناست

بسکه بود تیزی تیغش رسا — لفظ توان کرد ز معنی جدا

چو شمشیر حاجت روای کجاست — که این ناخن چیده مشکل گشاست

ندیدیم جز تیر در کارزار — که خیزد ز جا مرغ با شاخسار

ز شست یلان در دم دار و گیر — بسندان بود چون الف جایگیر

دم جنگ این شیوه مخصوص اوست — که گردد گریزان بد دشمن ز دوست

چه خواهد زند بر دل خصم نیش — رود یک سر و گردن از دست پیش

درین کاسه هنگام شور و فتن — بود نعمتی همچو حفظ بدن

بود بسکه او را عسس جان تو — بچشم است دائم نگهبان تو

این گرز که بشکند از و کهساری — دارد بکف شاهجهان مقداری

از بسکه بخورد خون دشمن چو شراب — گر مست نگشت سرگران شد باری

در آمد در کمانش چابک و چست — گل خورشید شش از شاخ کمان رست

بوقت نیزه بازیها دران دشت — قیامت آمد و گرد سرش گشت

کمان او هلال عید قربان — جهانش حلقه در گوش از دل و جان

رسید یار و من از گرد راه میخواهم — کمر کشاید و خنجر بمن حواله کند

نشستن نیز شمشیر تبان فیض دگر دارد — که آب استاده خوردن تندرستی را ضرر دارد

بسکه دارد اضطراب از شعله تیغش نهنگ
عمر دلجوئی اغیار ندارد تیرش
گر لب زخم شهیدان خشک ماند دور نیست
تیغش لطافت هم بلا تعیت
هر که تیغ آن نمیسر و خرامان برداشت
چگونه جان بسلامت برم ز سفاکی
در گوشش تفنگ فتیله از سوزم گفت
بسکه دل در سینه ام گرم هند تفنگ یار بود
جدا از شست تو چون تیر بیقرار توام
تا از توزه کرد کمانی بکینی
هیبت بسکم گر بشنود ابرو کمان من
مرا گوئید بیدردان که ترکش گیر و تو ملن شیخ
دگر چه شرح توان کرد هیبت بندوق
چشم بد دور زد در سینه یار که هست
بسکه برازنده آب حیات تیغ تست
صدای نخستین خون من بلند نشد
میان بانزاکت همچو موران بی نشان دارد
دل بدخواه بما که ز جان سیر شدست
استخوانم بسکه می بالد ز شوق تیر او
گفتم که هست عمر من آن تیغ برکشید
از لذت خدنگ تو ترسم که روز حشر
در زیر تیغ هر که بروحت نگاه کرد
شمشیر زرفشان تو چون رنگ آفتاب
اینچه آتش بود کز آب دم شمشیر خاست
سیلاب تیغ یار جهان تیز رو فتاد
خور زرنگ تیغ گوهردار او گیرد شعاع

چرخ اگر جلبید بجا از بیم دزدد سر در آب
لب بر تن متهم راست خورد شمشیرش
جوهر تیغ تو در زنجیر دارد آب را
در غبار نعفته اثر دها عیبست
بس بسوخته خرمن که دل از جان برداشت
که بود در حشش ملک الموت بسنبل افتاد است
دود حشش بدماغ رفت و افغان برداشت
بر کباب من نمک از خنده سوفار بود
هر زمین که نشستم در انتظار توام
یک صید نیاسود زناسور بزمینی
پس از مردن نشان تیر سازد استخوان من
شوم صد بار قربانش ولی ترکش نگیرم
هزار سر بیک آواز او نگون گردد
خال رخسار ظفر مردمک دیده فتح
جمع شد چون شمع در نای گلو پیکانها
چسان جواب دهم تیغ سرمه رنگ ترا
پر مور است شمشیری که بر موی میان دارد
که آب لب شمشیر تو شد تشنه جگر
شد برنگ شمع مغز استخوان پیکانهای من
بر فرق من نهاد که عمرت بسر رسید
من کشته تو باشم و دعوی ترا رسد
زان پیشتر که کشته شود خونبها گرفت
اسباب قتل هست اسلحه تحمل است
کز مزار کشتگان یک نیزه بالا آتشست
کز سر گذشت آب مرا تر نشد گلو
گرچه هر گوهر پیکان رنگ از شعاع خور گرفت

صفت اسلحه

ای کمند ترا خیل کواکب سپاه است	خورشیدی و نیلی سپرت قرص ماه است
گر تیر و ببارد سپرت نیست عجب	مه پهلوی آفتاب و اتم سیاه است
چون پنجه بقلاب زدی سوی کمان	از زور تو خم گرفت بازوی کمان
تا رنگ ظفر برونی دندان آید	چشمی میخواست چو تیغ ابروی کمان
گرفته زخم دلم در دهن خدنگ ترا	بلندی که مکد طفل شیرخوار انگشت
بی ناوک بیداد تو آسایش دل نیست	تیر تو مگر در تن عاشق رگ جان است
بسکه تیغ جوهرش از تاب خون گرم شد	همچو ماهی فلس بر اندام دارد خنجرش
دلگیر شود تیر تو در سینهٔ تنگم	از بسکه درین غمکده بسیار نشسته
خدنگش میگذشت از سینه دل بگرفت پیکانش را	چو مهمانی که ناراضی رود گیرند دامانش
ز تیغ او که از جوهر سرشتند	دعای سیفی از جوهر نوشتند
تیغ او پیوسته دامان کمر را در میان	میرسد آخر بجائی هر که صاحب جوهر است
عید محشر صد زخم تمنا جگر ما	شمشیر تو آورد قیامت بسر ما
یک بوسه است از لب تیغ آرزوی دل	این آب خشک باز روان کن بجوی دل
کجا از دست خدنگ تو جان برد نخچیر	پرنده ز کمانت نجست غیر از تیر
خوش آن زمان که تیرش از شست جسته باشد	در پهلوم چو ترکش تا پر نشسته باشد
کمانی بدست شه کامیاب	هلالیست در پنجهٔ آفتاب
گشاد از ابروی خنجر گره را	بجوهر بخیه زد چاک زره را
هر صد نگش بر لمتا سر سوفار نشست	زخم دل بوسه برو زد که لب معشوق است
حیات جاودان گل میکند در زخم شمشیرش	زند آب حیوان خنده موج خون نخچیرش
تیغ را دیدم که دستی در میانش بود	میرسد آخر بجای هر که صاحب جوهر است
سپر در بر شاه عالیجناب	چو ابر سیه حائل آفتاب
ای تازه تر ز رنگ کمانت دماغ فتح	از روغن کمان تو روشن چراغ فتح
بود پر خوشنما چون برکشد تیرش ز پهلویم	چو آن شاخی که از دیوار گلشن سر برون آید
هر که دارد هوش از جا میرود همچون نشان	بشنود گر مصرع برجسته از تیر ترا
زان بسته سیم که تیرش در دلم روزن کند	زان همی ترسم که عشقش میل بیرون رفتن کند

ترک من بهر صید چون تیر جای میزند | صید بهر تیر دیگر دست و پائی میزند

خواهم از دل بر کشم پیکان تو | لیک از دل بر نمی آید مرا

خوشم با زخم تیغش یاد مرهم نمی آید | ز خوشحالی لب زخم دلم بر هم نمی آید

تیغ جان بخش تو شد آب از جگرهای تشنگان | از گریبان معذرت در عین احسان خوشنماست

جوهر است بر تیغ تو پیچ و تاب زده | بهر گشتن من نقشها بر آب زده

رسید تیغ بکف صبح بر سرم دلدار | که آفتاب کشیده ست تیغ سر بردار

بر نیامد دم ز من چون تیغش از سر گذشت | بر نمی آید نفس جائی که آب از سر گذشت

نیست جوهر کلید باب فتوح | بگ پائی برای رخصت روح

ز بیم تفنگ اندران معرکه | برآورد گفتی هوا آبله

ز بس سیل خون زد بدریا رود | ز دریا سحابی که بالا رود

جو بر مزرعی قطره باری کند | دران طایری دانه خواری کند

ز منقار صوتش چه آید برون | مرد گر شنیدن بشود لالگون

زندگانی بخش عاشقان جان باز سینه سپر شعار صفت جدال و قتال بهادران جلادت کیش بتقریب رزم و جنگجوئی دلبر

دو دریای لشکر چو شد روبرو | لبی کشتی عمر ها شد فرو

ز بس باد شمشیر او تند بود | حباب سر از دوشها می ربود

زره حلقهایش دران دار و گیر | شد انگشتری بهر انگشت تیر

زره را بتن دوخت خیاط تیر | بچسپانی موج بر آبگیر

شقایق صفت شق شد از تیغ فرق | بخون سر چو داغ گردید غرق

هم تیغ و زخم نه پیوسته یار | لب تشنه را با لب جوست کار

ز بس تیر جا کرد بر روی تیغ | پر تیر شد موی ابروی تیغ

ز تیر اندازی زنبورک از دور | مشبک سینها چون قصر زنبور

سنان جاسوسی دلها نموده | زبانی داده و جانی ربوده

یلان بند بربسته بر آب تیغ | که بی بند عالم بگیرد چو میغ
رسیده ز تیغ آب ایشان تا کمر | نهان آب بدخواه را تا بسر
بزیر سر تیغ رخشان ز تاب | چنان کز ته برگ نیلوفر آب
ز آئینه پوشان بروز نبرد | شده مردم چشم آئینه مرد
ز بس بر دلیران شده عرصه تنگ | نمیزد نفس دیگری جز تفنگ
سر انگشت آهن تنان بی هراس | چو مقراض مائل بقطع لباس
بهم آهنین پنجها در ستیز | سر انگشتها همچو مقراض تیز
جدا گشته از هم ز تاب جدل | تن از جان شیرین چو موم از عسل
دو بیدی وران بزم پرشور و شر | یلان را چو شمع آتش کین بسر
درافگندن نخل مردان کار | شده اره شمشیر دندانه دار
شده خود بر سر گرز گران | چو خشخاش بر ریزهٔ استخوان
دو لشکر بناورد برخاستند | دو صف چون صف محشر آراستند
ازان فوج آهن علمهای آل | نمایان چو آتش ز تیغ جبال
شد از نعل اسپان وران دشت کین | چو ماهی زره پوش گاو زمین
کمان طاق دروازهٔ مرگ بود | که شستش دل از پردلان می ربود
چنان عرصه شد تنگ بر پردلان | که شد تیغ در قبضهٔ خود نهان
سنانهای خطی برگهای جسم | نهان چون الف گشت در بسم
زره پوش ازان عرصه پرستیز | بصد چشم میجست راه گریز
شده گرم هنگامهٔ گیر و ده | چو آتش بمجمر یلان را زره
سپرها بروی یلان شجاع | سیه رنگ چون ماه تحت الشعاع
شکفت از گل زخمها لالها | شد از خون افغان روان نالها
کله خودها تیر باران شده | مشبک چو سرپوش قلیان شده
ز زرین کلاهان آهن قبا | شد آن رزمگه جام گیتی نما
تبرزین آهن سپرهای زر | هلالی بدست آفتابی تبر
آتارقه بفرق شه کامیاب | چو تیر الف بر سر آفتاب

صدیقیه

۲۰۷ صفت قتال بهادران و جنگجوئی دلبر

سنان ور زره شاهنشه غنده ور — چو زر حلقه دیده نو رتیب
زکجکاله دست بر و یلان — نجسته کسی جز خدنگ از کمان
گمند کرد تیراز زره ها چنان — که باد از خم زلف سیمین تنان
زپیکان مشک شده سینها — گشاده ره رخنه کینها
کمانها ز افشان خون گشته آل — بنای ور شفق بر طرف صد هلال
علم در صف بپوششهای زرین — مرصع گشت چون بهرام خونین
مرصع شد بگوهرهای خوش لون — قطاس فیل همچون ریش فرعون
زهر سو خود زرین میدرخشید — بعبرق تیغ میدان همچو خورشید
علم بود آن سپه را بر چپ و راست — علمهای که در انا فتحنا ست
ترحم گشته شد اول در ان حرب — زخون او علم چون شمع شد چرب
صدای توپ های را در ان جوش — صدف آسا دریده پرده گوش
صدف گر دید از آمد شد تیر — بهر یک شورهای بحر گلگیر
چنان افراخت تیغ فتنه قامت — بخونریزی که تار وز قیامت
عجب گز دامن دریا رود خون — زند او را صدف هر چند صابون
بهر کس روی کردی تیغ فولاد — زره چون موج دریا کوچه میداد
نشسته تیر از بس بر سپرها — نموده خار پشتی در نظرها
چنان جنگ از هر دو سو ساز شد — که گوئی تفنگ دست گلباز شد
شترنالها ز دو جانب که بود — کنار و رد بر لب چو اشتر زدود
بگرد ان زدی چشمکی بیدرنگ — گه ماشه خوابا ندن آنجا تفنگ
فرو رفت پیکان بدلهای ریش — ببین چاه کن چاه دارد بپیش
علم بر سر فرو هیبتی زدند — چو مقراض تیغ دودستی زدند
درعرصه دستبردی ای رزین چنگ — بسیار چنین شده که یک جعبه خدنگ
از جلدی بازوی تو بر روی هوا — دنباله هم گرفت چون خیل کلنگ
شده اندر ان عرصه کارزار — مه بسر علم منخسف از غبار
زبس کشتگان اندران دشت کین — زره پوش از چشم مردم زمین

ابو المعانی: از دو صیاد یک شبان روزی تا راست / یک حلقه نصیب طره و لدار است
زنهار ز دو دل لشکر آزرده مشو / کاین هر دو برای چشم بیدار است

صیاد نرغ به حسن معنی شکار آن شعار تسخیر طیور و سباع از دست گلعذران

ملا ظهوری: بازت که عقاب صوفی کرده بش / داند خرد از همای فرخنده پرش
نقش پر طاوس بهر برد از شرم / چون جلوه کند سادگی بال و پرش

نعیمی: بازت که بهار سنبل و نسرین است / از سینه نگارخانهٔ صد چین است
بر پنجه زرنجش تو باشد نگهش / زان حلقهٔ چشم او چنین زرین است

آهو که پسند دل آگاه بود / از بهر نیش بسوی حق راه بود
در دیدهٔ عاشقان دو شاخش برفرق / لا از پی نفی ما سوی الله بود

میرزا صادق بن النصار نجفی: باز تو که هست دست پروردهٔ ناز / چون عمر گرانمایه سبک در پرواز
در رفتن و باز آمدنش شد معلوم / کاقبال تو عمر رفته می آرد باز

تو صید کن بفراغت که غیر ناوک تو / درین چمن دگری بال و پر نمیدارد
نامهٔ من اثری در دل صیاد نکرد / فصل گل رفت مرا از قفس آزاد نکرد

ره پیمیخسر: دی گاه شکار کردنت شیر ژیان / شد جانب تو ز نیستان نعره زنان
چندان تیرش بتن نشاند بی نشان / کو بار دگر شد به نیستان پنهان

همه آهوان صحرا سر خود نهاده بر کف / بامید آنکه روزی بشکار خواهی آمد
چو سوی صیدگاه آید ز ذوق آغزالان را / صدای خندهٔ زخم از ترنگ تیر می آید
سلیم: بر کمر تا بهلهٔ آن ترک نزاکت مست بست / نازکی در منت موی میانش دست بست
میرزا بیدل: میشود صیاد پنهان میکند آگاه صید / میکند آگاه صید آنگاه پنهان میشود
ملا محتشم: مارا بمهربانی صیاد الفت است / ورنه قفس به نیم نفس میتوان شکست
عالی: بهله بر دست تا نگار کشید / دست امید من نگار کشید
ترخان: بهله گر حافظ نباشد جراحات را جا کن / صد جراحت میزند بر دل مرا از پنجه باز
نامعلوم: در دل گذر دچو عزم سیرش / خورشید شکار لاغر اوست
سلیم: ستم ظاهر او لطف نهانی دارد / صید را میکشد آن شوخ که لاغر نشود

صفت شکار افگنی معشوق

من که در دام آمدم رَه از فریب دانه | غیرتم نگذاشت در دام تو بینم دانه را

مرغ دامم لیکن [illegible] دامم هنوز | دل طپیدن صید [illegible] تسکین صیادم هنوز

صفیری سر زند در پیچ خال از من گرفتی | که در دام آمدم صیاد غافل را خبر کردم

صید بی طپیدن را [illegible] صید اوست | تیر قصد از نشانه [illegible] صید کمند است

سهل کار است بغیر از [illegible] بستن | صید را زنده گرفتن هنر صیاد است

کجا به پنجهٔ خورشید گیرد جای دست تو | بغیر از حیله و ستی نیست بر بالای دست تو

اگرچه دست بر تاراج دل هر هوش کم دارد | میان حیله داران ترک او دست دگر دارد

بی محابا در میان نازکش انداخت دست | پنجهٔ شاهین ز رشک حیله ام در دل شکست

نشان پنجهٔ مرجان و هم چنگل باز | بدستم آید اگر حیلهٔ حنای کسی

سخت می بندد کمر در صید دل جانان ما | دستگاه حیله پر تنگ است در میدان ما

آهوی چشم را صید با دام کنم | الفت ز گرد تو گردم که ترا رام کنم

چون صید زخم خورده و صیاد در قفا | من بیقرار و یار ز من بیقرار تر

چو هر صید گرد گرم جولان شهسواری | چو روبه لرزه اندام قند شیر گردون را

بصحرا انکه گردد صید [illegible] افگن | بود چون چشم [illegible] صیدگاهش

نیش خاره ای نیست کز خون شکاری سرخ نیست | آفتی بود آن شکار افگن گزین صحرا گذشت

این شکار افگن ندانم بقصد خون کیست | کرده از شوخی نیستان را قفس بر شیرها

شوخی که زبیتابی صید است قرارش | دامان زمین تر کند خون شکارش

حسن را فتراک گیرائی بدست انداز است | شور محشر گوش را آواز طبل باز اوست

صدائی بر نخیزد گر بسمل ز نخجیرش | مگر ز آن شکار افگن بسنگ سرمه شمشیرش

هر گاه حیله را اگر آشنا کنی | از دست کار رفتهٔ ما بیخبر مباش

این حیله که بر صید کند چشم چو باز | از بال و پر صید کند رم پرواز

صیدی که هوا گیر شود در نظرش | از چرخ معلق بزمین آرد باز

زین یوزبتان شکار آموخته اند | بر سینهٔ باز داغ او سوخته اند

آن خال سیاه بر تن یوز تو نیست | چشمیست که آهوان بر او دوخته اند

صیاد ما بنای ستم تازه کرده است | مرغی که پر شکسته شد آزاد میکند

شگفتگی بخش غنچه دلان گلستان روزگار اسم اشتغال صفت باغ کوهستان و حوض و فواره و آبشار رود و پای کشتی و غیره بتقریب گلگشت یار

چو میر توزک خواست گلشن پناه — زجا جست فواره چون برق آه
عصائی برافراشت چون سیم خام — به پیشانی ابر زد احتشام
بجوشش قسم میخورد آب خضر — که جز موج او نیست محراب خضر
بترکیب قانون شده آبشار — نباشد چرا پرده اش نغمه دار
شبها زچراغ و شمع باسور و سرور — فواره زند لاف تجلی با طور
هر روز زشوق این چراغان تا شب — خورشید فتیله تابد از رشتهٔ نور
چه نهری زیب دریا زیور باغ — غلط گفتم روان پیکر باغ
چنان آئینهٔ حوض است روشن — که پنهان نیست بروی راز گلشن
کشیده قامتی فواره موزون — عصائی پیری خود یافت گردون
رقوم سبزه بر اطراف جدول — نمایان چون حواشی بر مطول
کمان هیأت ولیکن تیز رفتار — که دید اینسان سبکسیر و گرانبار
آمد بهار و لشکر گل در رکاب او — صحرانشین بود سپه بی حجاب او
بود مشکل بقعرش راه بردن — خیال اینجا نیارد غوطه خوردن
خیابان کرده باشد فرشش از سنگ — پر از گل گشته همچون نقش ارژنگ
زشبنم جام زرینش پر از می — صبا در گردشش دارد پیاپی
بروی آب گشته گرم جولان — چو ابرو غمزه زن بر روی جانان
خروشان نهر چون در حوض ریزد — نهنگی دان که با دریا ستیزد
قدم بر آب زن مانند ابدال — سبک پرواز گشته بی پر و بال
بزه بند خشک دائم بی خور و خواب — ولیکن کرده جا در عالم آب
چو ابروی بتان سرمایهٔ ناز — کمان پیکر ولیکن تیز پرواز
مرکب چوبین روان بباد در رفتن ولی — نیست هیچ از رفتن او پا و راه دل عجب

ملاطف — نظم — مثنوی — منقبت کشتی

... در صفت باد کشتی وغیره بتقریب گلگشت یار ۱۱

بهشت خرم کشتی ترکیب او از چوب خشک ⁂ لیک چوب خشک او می آورد پیوسته بار

صد تماشاگه از او در سنگ خارا را اولی ⁂ باشد اندر اندرونش آب صافی ناگوار

بموجش از باد شمال است روان از آب نجم ⁂ نیست در گیتی جز این آب و هوایش سازگار

بیامن برگ نسرین گلشن را از ⁂ ز سطح موج شبنم سینه با ز

درو مانند نهری روان چون بحر سیماب ⁂ خوش آوازان ز شرم آب او آب

حبابش را سفینه پر لآلی ⁂ سواد موجش ابیات زلالی

کند آب چاهش از سستی پاسے ⁂ ز فواره عصا تا خیزد از جاسے

چو حوض آئینه خورشید پرداز ⁂ چو فواره آلبش خوش آواز

اگر ذوق سخن دارد سفینه ⁂ که دارد در میان خود سفینه

ز رشکش آب حیوان در سیاهی ⁂ زده کوثر بخود خنجر ز ماهی

چو حوض آئینه صنع الهی ⁂ درو پیدا است از مه تا بماهی

ز بس سردی درو خورشید لرزد ⁂ مه نو همچو برگ بید لرزد

ز عکس گل که از دل غم جدا شد ⁂ حبابش را پری در شیشه باشد

شده از عکس گلهای لب جو ⁂ چو شاخ ارغوان فواره و لب جو

چو در مهتاب چابک خیز گردد ⁂ بجای قطره انجم ریز گردد

تماشا کن سر نو آب دریا ⁂ که با عکس چراغان است پیدا

که گوئی زین عروس سبز مقنع ⁂ در آب افتاد خلخال مرصع

شده شمع و چراغ از موج در آب ⁂ پریشان همچو بر آئینه سیماب

غلط کردم که دریا را بدامان ⁂ گسسته رشته تسبیح مرجان

سخن هر جا ز صنع کردگار است ⁂ گواه پای برجا کوهسار است

شکسته شیشه افلاک سنگش ⁂ ستاره تیره و داغ پلنگش

دو از گرم رفتار نیست نومید ⁂ سوار شیر بر فلس است خورشید

درو گردیده در سنگ آشکارا ⁂ ره باریک همچون موج خارا

رهی پیچیده همچون موج خارا ⁂ درو رهرو چو مرغ رشته بر پا

شهید سردیش گرمی دوزخ ⁂ ز برفش در نمد آئینه یخ

بچ دریا هر سر چشمه اش عجب — درخشانش درخت پنجه از برف

ز لغزیدن شده خورشید خسته — چو طفلان میروا زان ره نشسته

به کشتی بادپای خویش عنانی — نا غزه در ره او پالیش نشانی

سوار او نهد چون رو بمیدان — حباب و موج با صد گوی چوگان

بهر جانب که کشتی رو نهاده — چو رود نیل آتش کوچه داده

ز کشتیهای لعلی شد گلستان — مگر دریا ندارد حاصل کان

سبدهای گلند این تازه عیان — گل روی سبد گفتی نشینان

یکی گفتیها درین دریا روانند — که از ساحل گذار حباب بنند

اشارت جانب این چشمه از دور — کند انگشت را فواره نور

خداوند انم این چه آب است — که چشم خضر بر وی چون حباب است

محیطی که از صافی پیکرش — شمردن توان ز صدف گوهرش

فروزان چراغ از پی آبشار — بود لوح سیمین که شد زرنگار

ز عکس چراغان بود سطح آب — سپهری که پر باشد از آفتاب

چراغان ز آب آتش انگیخته — زر و سیم با هم بر آمیخته

ز عکس چراغان بدریا حباب — چو جام بلور است و گلگون شراب

نگردد ز بس لطف موجش عیان — که جوهر در آئینه باشد نهان

فروزنده چون تیغ گوهر نگار — خوش آینده چون ساق سیمین یار

آفاق درین شب سمنستانی شد — دوران چمن لاله و ریحانی شد

از جلوه فانوس فضای در و دشت — هر قلعه عروس نارستانی شد

به دریا صورت قهر الهی — ز موجش کشتی گردون تباهی

قلندروار کف بر لب نشسته — ز تیر کشتی او را چو بد سستی

کمر بندش نگر زنجیر گرداب — برد از شیر ماهی شیر قلاب

حباب او در آئی اشتر موج — صدفها نقش پاهای اشتر موج

به کشتی بادپای خوش عنانی — سوار خویش را تخت روانی

محیطی ثابت و سیار در وی — هزاران گنبد دوار در وی

صفت سیاو کشتی و گلشن بتقریب گلگشت یار

ترجمه

شکافد آب را راهش چنین است — بلی معنی قطع راه این است

کمی برکه ژرف در صحن بستان — چو جان خردمند و طبع سخنور

روان اندرو ماهی سیم آسا — چو ماه نو اندر سپهر منور

عکس انگشته سایه پر در آب — چون الف جا گرفته بر سر آب

هست انگشت او ز بهر ثواب — سبحه گردان ز قطره قطره آب

هست فواره نخل سیماب است — بید مجنون عالم آب است

در دل صافش آب رو دارد — زین سخن نگذری که ته دارد

آب با او بلطف پیوسته — آب آئینه است او دسته

میرزا نجات

هست شکلش بچشم معنی یاب — ماهی سر برون کشیده ز آب

بگلشن گر آن سرو بلند اقبال می‌آید — گل از بالیدن خود بهر استقبال می‌آید

بگلشن چون عرق ریز آن گلستان بحیا آید — ز خار آشیان بلبلان بوی گلاب آید

فصل گل است صحبت احباب خوشتر است — جام شراب از گل مهتاب خوشتر است

بگلشن گر چو باد صبا صبحی خرام آرد — بجای گرد خیزد نکهت گل از زمین او

گلزاری که گرد از پرده بیرون دهی یارا — دو رنگیها کف افسوس شد گلهای رعنا را

صائب

هست هر فواره او مصرع برجسته — کز روانی وصف او جاری بود بر هر زبان

حوض را فواره نبود اینکه از نقاش صنع — متصل انگشت حیرت در دهن دارد چمن

حافظ

صحن بستان ذوق بخش صحبت یاران خوش است — وقت گل خوش باد کز وی وقت میخواران خوش است

حاجی اسلم

به هر جای خود ای تازه نهالان چمن — بنشینید چو آن سرو روان برخیزد

ملا جامی

شبد آب هنوز در حجاب است — این آبله در دل حباب است

این سطر جاده‌ها که بصحرا نوشته اند — مضمون رفته ایست که از پا نوشته اند

۲۰ لی

این سطر موجها که بدریا نوشته اند — مضمون گریه ایست که از ما نوشته اند

میرزا عبدالقادر

آمد اسیر ای باغبان گلهای رعنا را بگو — خار خجلت در جگر لاف نزاکت مشکل است

سایه سرو من ای سرو چمن گر نگری — دست بر دل نهی و چشم ببالا نکنی

داراب بیگ جویا

تا تماشش بسیر چمن شد زجا بلند — از برگهای گل شده دست دعا بلند

میر عبدالغنی

قامت سرو و در آب نمودار شده — کرد دعوی بقد یار نگونسار شده

حدیقه ۲ — ۱۴ صفت دریا و کشتی بتقریب گلگشت یار

نهال او که مروارید بار است — گلستان ارم را یادگار است

همیشه بر لب فواره این سخن جاریست — که اوج مردم دنیای دون نگونساریست

ملا ظهوری

ای آبشار نوحه گر از بهر چیستی — چین بر جبین فگنده ز اندوه کیستی

آیا چه درد بود که چون من تمام شب — سر را به سنگ میزدی و میگریستی

گر گرمابه در دهر دیده اینچنین — که گلخن از گشته گلخن نشین

بهم آب و آتش در آغوش هم — دران خاک تن ایمن از باد غم

زمین با فلک برسر سر کشتی — که بر جوش هم آبیست و هم آتشی

صاحب کشتی

جهنده مرکبی بی پا و رهوار — چو باد خوش دمبدم بر آب رفتار

چیان گردن فراز و سرکش و تند — که تیغ مهر میگشتی ازو کند

مشتاق

بسان عاشقان از هجر جانان — روان از چشمها سیلش بدامان

به پیش نظر ها بلند اعتبار — چو مصراع برجسته آبدار

یکی دریای ز رفتش آسمان تاب — ز زلف موج او هر حلقه گرداب

جوانی مست و تند و عربده جو — شده از چار موجه چار ابرو

ز موج نقش فیل مست معلوم — نهنگ آن فیل را اگر دیده خرطوم

ز خیمه حبابان فوج در فوج — چراغان بود در هر کوچه موج

کند تا تشنگان را عذرخواهی — زلال او زبان دارد زماهی

گاه روش بهره او گشته آب — آبله در پاش دمید از حباب

جاریه تند و زبانش سلیم — حامل چندین بچه لیکن عقیم

ماه نوی حاصل او از سال خواست — یک مه نو گشته بسی سال راست

گشته گه سیر هلالش زبون — عکس هلال است به آب اندرون

ای خیمه از هزار بستان که تویی — آرا گه خسرو خوبان که تویی

باغزه مه گو که تویی اینک من — با خیمه گردون که منم آن که تویی

تا سایه نغز مه و ملک در کشتی — نگرفت او را بغز بر سر کشتی

خورشید ندید هیچکس در سایه — دریا نشنید هیچکس در کشتی

کند چون وصف کشتی خامه ام سر — دهد بحر سخن را آب دیگر

حدیقه ۳ ۵ ۱ ۳ صفت دریا و کشتی بتقریب گلگشت یار

بدریا پرده از رخ برگشوده
هلال از برج آبی رخ نموده

توان شد گر شود توفیق یاور
بطبق اینچنین کشتی قلندر

شود در بحر زانگونه سبک پی
که نتواند گذشتن آب از وی

رود چون سالک آزاده بر آب
ازان رو افگند سجاده بر آب

شود چون بحر در وصفش سخنگو
تراود مصرع موج از لب او

راحت رجان طرب فزائی میخو است
عشرت در بزم دیرجائی میخو است

نوار واش آستین پر از دُر میکرد
آئینه خویش رونمائی میخو است

بآن رفعت قضا داد انتظامش
که گر سنگی فرو افتد ز بامش

کند آن سنگ بر روی زمین گرد
بآن مدت که یاقوتش توان کرد

سیه بختی که از سعی تگو لنگر
کشیدش جرأت اینجا بر سر دار

اگر لغزید پای ناگهانش
بلک تو تیا رفت استخوانش

ندیم کس چو او صاحب خزانه
تجرد مشرب و صاحب خزانه

صفایش بسته با دل عقد راحت
بود در کیسهٔ او نقد راحت

چو ارباب ریاضت صبح و تا شام
میان آب و آتش کرده آرام

دل معنی رسم از فیض الهام
بآب و تاب گوید وصف حمام

دهد کیفیت میخانه حمام
که دارد هم عرق هم شیشه هم جام

ازان رو گنج تنهائی گزیده
که سرد و گرم چون او کس ندیده

درونگر ز روی نکته یابی
که برج آتشی گردیده آبی

چه تری رشک آب زندگانی
طراوت بخش باغ کامرانی

حباب دمنوج این زیبا شمایل
چو چشم دلبر و خوبان برد دل

امشب همه جوش لاله زار نورست
نظارهٔ نسیم نوبهار نورست

از عکس چراغان شفق رنگ در آب
سرتاسر بحر آبشار نورست

ز عکس جام رنگارنگ عرششش
سراسر گشت میناکار فرششش

چنان آئینهٔ حوضش مصفا
که بنماید درو روح از بدن ها

چه کشتی پشت چشمی در پریدن
چو ابروی بتان شکل رمیدن

نسخه ... صفحه ...

منت

از...

صیدی

ناصرعلی

سفال دست ملاح از عنانش / ز جنبشهای مژگان باد بادش

گلستان بود گلشن تا تو رفتی در چمن / از شکست رنگ گل شبنم قدح بر سر داشت

تا باد صبا بوی ترا در بغل آورد / برداشته هر شاخ گلی دست دعا را

گل شگفت و گلعذاران دوش بر گشت باغ / روز زر بلبل است و بخت بخت باغبان

جلوه گر در باغ هر گه آن پری رو میشود / گل چمن را کاسهٔ دریوزهٔ بو میشود

چون بسیر چمن آن دلبر طناز آید / رنگ گل پیشتر از بوی بپرواز آید

از بسکه داغ جلوهٔ او گشت در چمن / مانند شعله سرو سراپا در آتش است

یکصبحدم بطرف گلستان گذشته / شبنم هنوز بر رخ گل آب میزند

تا بگلشن رفت سرو آتشین رخسار من / طوق گردن ساخت قمری شعلهٔ جواله را

گر ز جلوهٔ او داغ گشته [illegible] گل / که چو شعله سراپا در آتشی بچمن

کشتی همچو [illegible] گردنده / کم کسی دیده کوه پرنده

تا یار من بسیر چمن دل داده است / از داغ لاله عود بر آتش نهاده است

دریا نه که عالمی پر از موج / گاهی بحضیض و گاه بر اوج

کشتی نه که دوزخ فسرده / یک تابوت و هزار مرده

بکشتی جلوه کرد آن ماه پاره / چو گل بر اسپ چوبین شد سواره

موجش کرستان کهکشان داشت / سیاره ز چشم ماهیان داشت

بر هر سر موج او نهنگی / این کوه نموده آن پلنگی

نه غبار است که از دامن صحرا برخاست / که زمین هم بتماشای تو از جا برخاست

گفتم درین بهار کجی باده میخوری / از ناز گفت این چه سخن [illegible] کدو کدو

در جامهٔ گل چاک فتاد است ز هر سو / ای باد صبا بوی تو از پیرهن کیست

نیست فواره که بینی لب آب روان / آب از گرمی این فصل بر آورده زبان

قلم حرفی طراز و گر ز تالاب / زمین شعر را ترسم برد آب

رشک قد تو ای چمن آرا شکسته است / از سروها بسینهٔ گلشن خدنگها

چمن سرسبز شد ساقی گل نرگس بباغ آمد / بده جامی که دیگر باغ را چشم و چراغ آمد

صبا شکست کلاه گوشهٔ ریاحین را / نمک ز خندهٔ گل داد حسن نسرین را

جعفر ایجی
امیر یلا صوی
ملا اسعد فایق
ملا غنی

واقف
محسن تاثیر
قلندر
نواب وحید

ملک شاه حسین

سنجر کاشی

سید حسن

غیرت تبریزی
رضی

سعادت خان حیدر

تسلیم
نشاط
طالب

تعالی الله این آب طربناک — که موجش میکند بخشی آب
فواره ز هر گوشه شراری سر زد — دانه‌ها از ترشح گرهی گوهر زد
نی نی غلطم کرد رگ و ریشهٔ آب — فصاد هوا نهر آن جا نشتر زد
زهی عظیم خطر کبی جهان پیما — که تیر تنگ چو سپهر است زانست و قضا
خزانه‌ایست بنا می‌قضای او در آب — بر آب گرچه بنا شد بقای هیچ بنا
چو آفتاب سپهر است کرده چادر آب — گر آفتاب سپهر اندر آب گیرد جا
این بابون خیمه یا رب روضهٔ از جنت است — یا نموداری نگر از کارگاه قدرت است
بر زمین هر سو بصد پیچ و طنابش بسته‌اند — ورنه بر گردون زدی از بسکه عالی همت است
میکشند فراش او هر سو طناب اندر طناب — صید دلها میکند مقصود او صحبت است
عجب نعمتی بحر را داد دست — که دریای رحمت بکشتی نشست
بکشتی نشین چشم را باد و نور — که در چشم کشتی ست دریای نور
شهنشاه گردد چو کشتی سوار — کشد ماه نو مهر را در کنار
اینچه فرخنده خیمهٔ زیباست — آسمانی است کز زمین برخاست

گلاب افشان چهرهٔ خوابیدگان منزل اضطرار اشعار صفت

خواب و بیداری و حمام و نشا وری کردن دلدار

درون آمد بنظاره‌گاه حمام — چو در بوته گدازی نقرهٔ خام (زلالی)
سفیدی تن و سرخی اندام — ز بوی گل معطر کرده بادام
گر بشوید رخ بشوید آن سمانه نوش — خانهٔ عطار گردد کلبهٔ ماهی فروش
پری رخ چون مشرف کرد حمام — ز عکس روی او شد لاله گون جام (عصار)
بر آن ماه رخ دلاک شد زد — بگل خورشید تابانش بیندود
بگیسویش بهی افشاند ستانه — ز رشته تاب هر سو دانه دانه
کلاه زرفشان از فرق بنهاد — ز زرین بیضهٔ خور زاغ شب زاد (جامی)
ازار نیلگون بسته بتعجیل — چو سیمین سرو آمد بر لب نیل

صفت خوب آب و حمام و شناوری گسی دن ولداد

بدریا پا نهاد از سوی ساحل / چو مه در برج آبی ساخت منزل

تنش در آب چون عریان در آمد / به تن آب روان را جان در آمد

گشاد از هم مسلسل گیسوان را / برخ زنجیر بست آب روان را

گوی سیر تخت آب از دست بر سر / ز پروین ماه را می بست زیور

ز زیر پیرهن برد از درون دست / سمن را پردهٔ نیلوفری بست

چو قصد چشمه کرد آن چشمهٔ نور / فلک را آب در چشم آمد از دور

پرند آسمان گون بر میان زد / شد اندر آب و آتش در میان زد

فلک را کرد کحلی پوش پروین / موصل کرد نیلوفر به نسرین

بآب نیلگون چون گل نشسته / پرند نیلگون تا ناف بسته

چو بر فرق آب می انداخت از دست / فلک بر ماه مروارید می بست

همچون تو شناوری سبکرو چون تیر / در آب ندیده گاه در خواب نهنگ

رم خورده غزالیست ز شیر خونخوار / از صیت شناوریت در آب نهنگ

آشنا گشت بفیضان تو ماهی در آب / بر فلک ماه بود لیک تو ماهی در آب

بگشود سپیده دم حجاب از طرفی / بر داشت نگار من نقاب از طرفی

گر نیست قیامت از چه رو گشت پدید / صبح از طرفی و آفتاب از طرفی

گر رود بهر شنا آن ماه سیمین بر در آب / آب گردد بار دیگر از حیا گوهر در آب

نهفته در بغل موج عکس روی ترا / دلم بساده دلیهای آب میسوزد

بحمام آمدم صبحی و گلرخساره‌ٔ دیدم / چه دیدم در میان آب آتشپاره‌ٔ دیدم

مست شراب بر جبین دست نهاده خواب شد / عارض او ز تاب می غنچهٔ آفتاب شد

دست بزیر روی خود برده دمی بخواب شد / عارضش از نشان آن پنجهٔ آفتاب شد

ساعد سیم را برخ مانده بخواب رفتهٔ / وه که هلال کردهٔ ماه تمام تو لیشمن را

(یعنی نهاده ۱۲)

شب که آن مه نیم رخ در پرده ست خواب شد / یکطرف در جانه ابر و یکطرف مهتاب بود

چه خواهی از خمار آلوده رندی شیوه عشرت / که از خمیازه گاهی خندهٔ دندان نما دارد

شود از خواب چون بیدار بیند روی در سویم / بهانه چشم مالیدن کند تا بنگرد سویم

کجا از خواب ناز آن فتنهٔ دوران همی خیزد / مگر بر دست و پایش آفتاب افتد که بر خیزد

وداع محبوب

حدیقه ۲

ای خوش آن صبح که عاشق ز شکرخواب ملال / دست در گردن معشوق حمایل خیزست

بخواب آن چشم دل‌ها عاشق تماشا میگیرد / بچشم بسته صید شیر این صیاد میگیرد

بوی گل از ادب نکند پای خود دراز / در سایهٔ گلی که بود خوابگاه تو

از برای شستن روی تو ای گل پیرهن / میکند خورشید از شبنم بگردون آب گرم

دیدمش صبح فرو رفته بجو وهم شدم / کان زمان وقت فرو رفتن خورشید نبود

آن بت که ز جان سرشته شد پیکر او / گل نیست بلطف تن جان بهدر او

نه در عرق از طراوت حمام است / آغاز شگوفه کرد نخل تر او

بجای تن آرائی در آمد / تن حمام را جان در بر آمد

سر حمام زد چون بوسه بپاش / عرق شد بر سراپایش گهرپاش

باعضایش چو مشکین فوطه پیچید / پرند شب پر از مهتاب گردید

چو میل آب گرمش زد زبانه / درآمد همچو گوهر در خزانه

نمودی طاس زر بر فرقش از دور / ترنجی بر سر فوارهٔ نور

بگیسویش کف صابون در آمیخت / چو کافوری که با مشک تر آمیخت

برآمد از لباس آن نغز اندام / چو نور از دیدهٔ روشن ز بادام

بمشکین فوطهٔ تن داده چون ماه / که بودش برد نافِ دیده جولاه (نهفته)

بزد دل فوطه در حیرت طرازی / کجا شد کار کوثر آب بازی

تجلی شد چنان جاری در آن مشط / که مه را دل شکستی بعنبرهٔ بط

بکیسه شانه چون زد ریخت برگ گل / ز هر مویک چمن شاداب سنبل

بخمیازه چو آرد دست بیرون از خمار شب / تو گوئی عمق آب حسن را پیمانه میگردد

خمیازه کرد و دست بسر برد آن نگار / گفتا برون هاله گرفت آفتاب را

چون بحمام درآید مه من برخیزم / دیده پرآب کنم بر کف پایش ریزم

تا بکام بینم همچنین اعضایش / شیشه را پر کنم و دیده نهم بر جایش

روانه ساز سفر جان عشاق بغم پرداز بیان وداع شدن محبوب دلنواز

چو یار رخت سفر بست من چه کار کنم / وداع عمر کنم یا وداع یار کنم

[illegible]

یارم وداع کرده ز آغوشش میرود / نام وداع میبرم و هوشش میرود

دی گذشتی ز دل به تحیر خرابم کردی / آنقدر گرم گذشتی که کبابم کردی

تا تو رفتی ز کنارم به نظر [illegible] / بشکند قیمت خاتم چو نگین برخیزد

نه صبر ماند نه دل قوت وداع کراست / مسافرم همگی پیش رفته اسبابم

بگذار تا بگریم چون ابر در بهاران / کز سنگ گریه خیزد روز وداع یاران

در رفتن جان مردمان گویند هر نوعی سخن / من خود بچشم خویشتن دیدم که جانم میرود

از پیش من آن رشک چمن میگذرد / چون روح روانی که ز تن میگذرد

حال عجبی روز وداعش دارم / من از سر جان و او ز من میگذرد

شربتی از لب لعلش نچشیدیم و برفت / روی مه پیکر او سیر ندیدیم و برفت

بس جان در چمن حسن و لطافت لیکن / گلی از گلشن وصلش نچیدیم و برفت

دی که ز دست حیا از من آن غزال گذشت / ز رشک دیده چگویم بدل چه حال گذشت

ابری باید و من میشوم از یار جدا / من جدا گریه کنم ابر جدا یار جدا

برق جولانی که گرم سیر این وادی گذشت / بر طپیدنهای نبض جاده صحرا تنگ بود

توان بهجر تو آسان وداع جان کردن / ولی وداع تو آسان نمیتوان کردن

برق جولانی که زد تیغ شرر بر مجنون ما / دامنش نتواند از شوخی گرفتن خون ما

امشب وداع یار نه مرگم علامت است / شام وداع نیست که صبح قیامت است

میروی از بر ما گویی [illegible] ره تو / از طپیدن دل ما رخنه کند پهلو را

حیف که رفت یار من بی سبب از کنار من / دست نمیتوان گرفت عمر گریزپای را

رسیده است و [illegible] تا کجا میرفت / که خیل فتنه سراسیمه در قفا میرفت

صبح است و یار میشود از چشم من جدا / از دیده خون جدا رود و جان ز تن جدا

میروی و گریه می‌آید مرا / ساعتی بنشین که باران بگذرد

[illegible] آمدی و مرو شتابان / ای رفتن تو چو رفتن جان

گر منت پیش خویش بنشانم / تو نه آن آتشی که بنشینی

از پیش من آن شوخ چو تعجیل کنان رفت / دل نعره برآورد که جان رفت و روان رفت

شوخی که صبح دانم خون خورد [illegible] / آمد چو پس از نباز عذر آوردن

سعدی — حافظ — امیر خسرو — غنی — شوکت

وداع محبوب

نشست زمانی و دلم با خود برد / گویا آمد برای آتش بردن

بهنگام وداعش میکنم نو عهد دیرین را / بیمار که وقت مرگ ایمان تازه میسازد

بیگانه وار میگذری از سواد چشم / ای نور دیده حب وطن مگر در دل تو نیست

رفت یار از چشم ما اما غمش از دل نرفت / کاروان گر رفت آتش از سر منزل نرفت

ای دیر بدست آمده بس زود برفتی / آتش زدی اندر دل و چون دود برفتی

چون آرزوی تنگدلان دیر رسیدی / چون دوستی سنگدلان زود برفتی

شب که آن ماه جهان از عذر رخصت خواه شد / آه من تعظیم کرد اشک من همراه شد

مگر جانی که هرگه آمدی ناگه برون رفتی / مگر عمری که هرگه میروی دیگر نمی آیی

لبان مغز بادامی که از توام جدا افتد / در آغوش هم نمایان استغال بودن جا بگیر

نیست از سنگین دلیها اگر نگریم در وداع / زخم تیغ تیز خون را دیر بیرون میدهد

در وداع دوست چشم اشک بارانی نکرد / آب کمتر میچکد چون پخته میگردد کباب

برخاستی که زهر جدائی دهی بما / بنشین که آن بیاد تو خوردیم نوش شد

وقت وداع جانان بر سینه بود دستم / میخواست جان برآید میداشتم بزورش

رفتی ز چشم و نقش تو از دل نمیرود / از شیشه گر گلاب رود بو نمی رود

در وداعش اگر نرفتم احتیاج عذر نیست / دوست میداند که استقبال هجران مشکل است

رفتم از هوش وقت رفتن یار / او چنان رفت و من چنین رفتم

از شوخی تو سواری بعد زین نه نشست / تو تا سوار شدی فتنه بر زمین ننشست

(حاشیه: شیخ علی نقی ... / ... / ... جنب ... / ... عسر)

مظاهر از مرارت سکرات ملل جان اشعار گرانجانی و سبکروحی عاشقان

نفسی همچو حباب هست مرا / زندگی نقش بر آب هست مرا

وداع میکنم تا نفس بتن باقی ست / حباب وار حیاتم بود پیاله ما

وبال گردن خویشیم من از گرانجانی / به تیغ ناز سر از جسم ناتوان بردار

از فیض سبکروحی خود اوج گرفتم / محتاج پر و بال نیسیم مرغ دعایم

صد بار بلب جان حزین آمد و برگشت / یارب که گرفته ست گریبان قضا را

جانم بلب و وقت شمار نفس است این / بنشین نفسی چون نفسی باز پسین است

(حاشیه: مولوی معنوی ... / ... / تجلی / سعدی / فضل / معصومی)

چنان از سینه‌ام دارم نهان از دل خود را — که همچون نی نفس در سینهٔ من ناله‌ها دارد

دید چون خودشکارم بسیم در کندن جان کوهکن — از زبان تیشه کرد اقرار استادی مرا

لذت مردن است جان دگر در بدن مرا — باشد برنگ صبح نفس در کفن مرا

اگر بهجر نمردم ز سخت جانی نیست — که جان ز ضعف بلب نارسیده برگشت

دو دم از وصال تو زندگی چه کار آید — جان بلب نمی‌آید این چه سخت جانیهاست

چنان از داغ هجران سوختی رگهای جان من — که گردد شمع سان آتش ز مغز استخوان من

دماغ سوز سرگشتگان بوادی حرمان اشعار صفت سر عشاق که سرگذشت و سرنوشت ایشان

سرم از بسکه لبریز است از سودای نام او — نگین گردد بهر سنگی که بگذارم سر خود را

تمنای تو کشم صورت پیشانی خود — بسته‌ام خامهٔ تصویر ز موی سر خویش

بغیر شعله مرا جای گرم دیگر نیست — بناز بالش من جز پر سمندر نیست

بسر داغ جنونم آفتاب حشر را ماند — بود از پنبهٔ صبح قیامت تار دامانم

سوی سر گردم سفید اما خیالت در سر است — اخگری پنهان به این تودهٔ خاکستر است

چون پنبه خشک گشت ز غم موی در سرم — زیبد اگر فتیلهٔ داغ جنون شود

اثر برعکس بخشد سعی من از طالع وارون — ز فریاد سپندم بخت بد از خواب برخیزد

بسر بردم غنی هرچند عمر خود بمکتبها — نیاوردم خطا سرنوشت خویش سر بیرون

چو سر بپای تو سودم ز درد سر رستم — حنای پای توام کرد کار صندل سرخ

نیست سامان سر شمع بجز خاکستر — بر سر سوختهٔ عشق تو دستار کجاست

افتاده است بر سر من طرفه آتشی — گویا که شمع چیره بدل کرده‌ایم ما

نیست کاری با سر و دستار عاشق پیشه را — میزند چون گل بسر فرهاد زخم تیشه را

بر سرم نیست شاخ نافرمان — دودی از شمع کشته میخیزد

میان اشک ندانم خبر ز کاسهٔ سر — درین محیط ندانم که آن حباب کجاست

لذت آتش دل همچو داغ ما میسوزد — چون لاله همیشه داغ ما میسوزد

رخساره‌ات از عرق برافروخته است — از روغن گل چراغ ما میسوزد

نمی‌بیند سرم چون شمع شبها روی بالین را — بچشم دیگران پیوسته بینم خواب شیرین را

صفت جبین و ابروی عشاق

صد نقیه ۲

از سنگ کوهکن همه سر لاله زار شد — خط شکسته بود مگر سرنوشت ما (سلیم)

قسمت ما زجهان غیر پریشانی نیست — سرنوشت من و زلف تو یک مضمون ست (غنی)

زخمی بمن نزد که دم تیغ بر نگشت — برگشتگی طالع من زین قیاس کن

سرنوشت ما چو کلک تیغ آن دلبر نوشت — بر بیاض گردن ما حرف ترک سرنوشت

شمعیم و خوانده ایم خط سرنوشت خویش — ما را برای سوز و گداز آفریده اند

از سرم چون شمع آخر سوز پنهان سر کشید — زانکه دامن میکشیدم از گریبان سر کشید

بر عکس مدعای دل خویشیم چون نگین — پیداست سرنوشت ز لوح جبین من

چو در خوابم در آئی بخت بد از بیخودی — مرا بیدار میسازد که یار آمد بخوابست این

از سیه بختی ما قدر عزیزان افزود — لاجورد ار نبود حسن طلا چندان نیست

آسمان خشنود میگردد ز بخت تیره ام — نیل چشم زخم میداند فلک شام مرا

ز تیره بختی خود آن زمان شدم آگاه — که دایه ام سر پستان خویش کرد سیاه

ز مهر پنبه نهادن بداغ من غلط است — نهفتن گهر شبچراغ من غلط است

از سیه بختی ما دیده شبه گون میگردد — لعل ما در کف ما قطرهٔ خون میگردد

قلم طالع ما کجروی آموخته است — می نویسیم الف راست چو نون میگردد

موج خیزی گرداب گردش ایام اشعار صفت جبین و ابروی عشاق ناکام

دامن شادی و غم امروز در دست منست — خنده بر لب دارم و چین بر جبین چون آتش

نا امیدیهای ما تا سر بسوی عشق تاز جبین من — صفای چشمه ام آئینهٔ عشق ست بیداری

بسکه بر خاک درش ناصیه سودم از جبین — آیت سجده توان خواند ز پیشانی ما

جبینی که چنین جبین در دریا عالمست — گشاده روی آینه جای حیرانی ست

ز سیمایم توان احوال ما را مو بمو خواندن — دو سطر سرنوشت تیره بختی است ابرویم

پای تا سر چین بر ابرویم زانده و شراب — آمدم بیرون برنگ کاغذ ابری ز آب

(غنی — شایق — احسن — کلیم — سعدی — ۱۱۷علم)

چشمه به آب سان بنای صبر قبر اشعار صفت چشم عشاق دلفگار

بیا که در شب هجر تو چشم گریانم / چو زخم آب رسیده بهم نمی آید

ابتدا نه شده از شربت بادام سفید / حیرتی دارم که چون شد دیدهٔ گریان سفید

دیده ام از دیدن عشق بتان رنجور شد / زخم چشم را سفیدی مرهم کافور شد

یوسف حسنی در آمد شاد باد دیدهٔ من / مانند چاه کنعان دارم بچشم راهی

هم شیر و شکر آمیزشی دارد دیده ام / که ره چون نیست در چشم سفیدم خواب شیرین را

کجا گرد و میتر [illegible] دیدار چشمی را / اگر زکاتنا هم چسپیده از شیرین خوابش

چشم سفید هست نمکدان خوان عشق / بی بانگ چشمی نکند میهمان عشق

شک صنعت [illegible] تاخت نگر بر سر او / کز عینک بکف آورده سپر دیدهٔ من

ای [illegible] آرد بینید از بچشم / که بلا ما همه زین رخنه درون می آید

خونم که هزار تشنه هر سو دارد / ای چشم چه بیدریغ می ریزی تو

پردهٔ بادام را مانند بتن پیراهنم / بسکه یک چشم سفید از انتظارت گشته ام

چنان بکن که به بندم در امید بچشم / ز انتظار کشم سرمهٔ سفید بچشم

دخل همه بجاست خرج دیده ام / مردم چشم عجب دریا دل است

هر دو دیدهٔ من کان دو سوخت جگر دارد / چراغان لب آب روان حسین دگر دارد

اشک گلرنگ روان گشت ز چشم تر ما / گشته گلرنگ ز خوناب جگر ساغر ما

خواب خواهد که گذر بی تو کند در چشم / این خیالیست که در خلط خواب افتاده است

بدیده قطرهٔ خون از جگر بر آورده / بدیدن تو دل از چشم سر بر آورده

کرده روز یکی قضا شادی و غم را قسمت / چشم خونبار زمن شد لب خندان از تو

همچو مژگان سالها دست دعا بر داشتم / نامرادی مدعا چون چشم حیران ساختند

شد سفید از گریه چشم و بسته شد راه نظر / رشته کی از سینهٔ [illegible] آید برون

در آمد زروی چشم تو شد چشم من سفید / بادام چشم من گل بادام چشم من

چراغ دیده براه تو میکنم روشن / بشرط آنکه نسوزی در انتظار مرا

چشم سفید گشت چو روزن در انتظار / امشب نیامد آن مه و اختر دمید و صبح

چشم آن شب که ز شوق تو نخندد [illegible] / تا دم صبح قیامت نگران خواهد بود

دیده بی اشک شد و میکنم از ناخن روی / چشمه چون خشک شود موضع دیگر کاوند

صفت مژگان عاشق

گویند صبح در شب هجران نمی دمد — من دیده ام دمیده بچشم سفید خویش

اشک طوفانی من چشم مرا کرد سفید — آنقدر جوش زد این بحر که کف کرد آخر

مرا هر شب چو دزدان خواب گرد چشم تر گردد — دلم را با غمت بیدار بیند باز برگردد

کردی سپید چشم لقی را ز انتظار — آیینه دیده ایم که نهادست بر داغ ما

دارد ستاره ریز مرا آفتاب تو — عالم خراب چشم و چشم خراب تو

گهی ابر تر و گاهی ترشح گونه گه باران — بیا در چشم من بنگر هوای برشکالی را

یک لحظه گریه گر نکنم کور میشوم — گویا چراغ چشم من از آب روشن است

ز بیتابی نگه بیگانهٔ چشم — ز دل آباد حیرت خانهٔ چشم

سرت گردم مرا و دل بیا در دیده ام جا کن — ز آتش خانه گر دلگیر گشتی سیر دریا کن

هر سر مو چشم گشته هر بن مو شد نگاه — این چنین از پای تا سر انتظارت کیستم

صاحب — شیخ زاهد — مولانا علی رضا — علی نقی — محمد حسن — عبدالباقی — علم

خار در دیده نمای مشتاق اشعار صفت مژگان عشاق ×

ای کرده درون دیده چون نور وطن — شد کعبه زمین ز مقدمت دیدهٔ من

هر سو مژه صف زده چون اهل طواف — افتند بسجدهٔ تو هر چشم زدن

نگاهم بسکه لبریز است از شوق تماشایت — نمیگنجد خیال خواب در آغوش مژگانم

مژگان من از تف درون سوخت — هر چند که سبزهٔ لب جو است

تا شد مژه بی اشک فتاد از نظر من — اکنون چه کنم رشته که وقتی گهری داشت

تو چشمی که ز دلها گذرد مژگانش — من دور ز دیده نگاهی که بمژگان نرسد

همچو برگی که ز گل بر سر خاری ریزد — دور از هر مژه لخت دل ناشادم ریخت

بر چهرهٔ اشکم ز تبسم طوفان بین — بر سینهٔ داغم چمن رضوان بین

در خلوت دیده ام درآ یکشبی — رقص جگر و کف زدن مژگان بین

هرگز نگهی نکرد تو بر چشم — جز گریه نکرد کار دیگر چشم

شد کیسه تهی دیده ام از اشک ز طفلی — هر دم مژه انگشت کند در چشم

شب که اختر شمرد تا بسحر دیدهٔ من — کار انگشت کند هر مژه بر دیدهٔ من

نیست مژگان بگرد چشم کلیم — در رهش پای دیده پر خار است

سید حسین — امیر — مولوی عاشق — ابوطالب کلیم — میرزا صابر — دارا بیگ — طالب آملی — نظیری ایرانی — غنی — کلیم

زخونابِ جگر در دیده کردم سرخ مژگان را … درین دریا بچشم خویش دیدم غرقِ مرجان را

از ناسپوشی چهره که ما بی ادب ایم … کوته تر است از مژه ما نگاه ما

بدل بر بی چنان گرم آمدی در چشم حیرانم … کشند دود سپند مردمک دیده مژگانم

غمزه در تیغ زدن بود که مژگان دریافت … قسمت این بود که مقتول ز قاتل باشم

مژگان تو دو گز نظرها که بود چاک … از شوق جمال تو گریبان نظرها

زبی جرئت هر مژه چون شمع میسوزد بچشم من … چراغانی عجب کردیم امشب دیده را

بیا کز دوریت مژگان بچشم سوزن است امشب … نفس در سینه ام چون خار در پیراهن است امشب

سوادِ دیده سیه بختی و شوریدگیها اشعارِ صفتِ مردمک و نگاه و سرمهٔ چشمِ عشاقِ بغم مبتلا

غنی

آرزوده ام زدیدن مردم عجب مدار … گر او فتاد مردم چشم از نظر مرا

چه خوش بالیده است از گریه بر خود مردم چشمم … فتاده در میانِ آب گویا تخم ریحانی

بی مهر رخت بسکه با اشکم سروکار است … شد مردمک دیدهٔ من ابر سیاهی

در دیدهٔ سفید نگاهم اسیر ماند … آه این چه طائر است که در بیضه دیر ماند

در خیالت بره دیده و دل بسکه دوید … نگه از چشم ترم آبله بر پا گردید

صائب

هردم از هجر تو آتش بدلم در گیرد … مردمک در نظرم صورت اخگر گیرد

در دیده سفیدم مردم بچشم مردم … همچون ستارهٔ صبح بی نور مینماید

نگه زخانهٔ چشم برون نمی آید … زخونِ دیده مگر پای در حنا دارد

از فروغ حسنِ رو تا زنگه حک میشود … مردمک بر نور چشم نقطهٔ شک میشود

زچشم حیرتِ من حسرتِ دیدار می بارد … نگاه از دیدهٔ من همچو آه از دل برون آید

چو دیده باز کنم بر رخ تو از حسرت … کند نگاه فراموش راه خانهٔ چشم

دور از تو بس دیده ما خاک بسر کرد … مد نگه ما الفِ خط غبار است

نمیرسد نگه از دیده تا در دیده … از آن زمان که تو رفتی نگاه بیمار است

در انتظار تو از بس که گشت پیر نگاه … ز دیده تا مژه صد جا نشسته می آید

پای نظاره بلغزید بهنگام نگاه | عشوهٔ چشم تو گویا اثر می میدارد
تا امشب چنان در دیده بیتابانه میگردد | دگر مژگان گشایم دیده بیگانه میگردد
در راه وصال تو بسی چشم براهم | چون جاده بود خاک نشین تو نگاهم
گمان مبر که مرا گشته سرمه زیور چشم | ز پی تو خاک سیه کرده ام بسر چشم
سر چشم مرا گفتی که خاک پاست این | خاک پای تست اما نور چشم ماست این
همه عالم بچشم اندر سیه بود | بچشمش سرمه را کی جایگه بود

زیب النساء

دریا را بخاک انشان × اشعار صفت اشکباری عاشقان ×

کس بعد مرگ گریه بحالم نمیکند | در زندگی چو شمع بگریم بحال خویش
لخت جگر بدیده ام از قحط گریه هست | چون آب نیست تشنه نهد در دهن عقیق
خواب شیرین طفل اشک از چشم تر دزدیده است | تا گریه این کودک شکر دزدیده است
در موج خیز گریه من میکند شنا | دریا به پشت خویش کدوی حباب بست
عاقبت چشم ترم از گریه خواهد شد سپید | خانه ویران میشود چون طفل باشد خانه دار
کسی به پرسش احوال من نمی آید | بغیر گریه که آید بحال خویش مرا
دل لبی خون بکف آورده ولی دیده بریخت | الله الله که تلف کرده که اندوخته بود
دل سنگین ترا اشک من آورده براه | سنگ را سیل تواند بره دریا برد
ز گریه مردم چشمم نشسته در خون ست | ببین که در طلبت حال مردمان چون است

حافظ

غوطه از اشک نزدم کاهل طریقت گویند | پاک شو اول و پس دیده بران پاک انداز
همه سرشک روانم سر خرابی داشت | دگر نه خون دلم میگرفت دامن چشم
کند مژگان من هرگاه دست از آستین بیرون | شود گرداب هر کف کاسه دریوزه دریا را
شورش من پرده افلاک را بهم درید | من آن بحرم که این کهنه نقاب من نخوند
سرشکم رفته رفته بی تو دریا شد تماشا کن | بیا در کشتی چشمم نشین و سیر دریا کن
چنان نازک شدست از گریه گردن بر ده چشمم | که آبم در نظر از پرتو مهتاب می آید
چسان مژگان خونین گریهٔ ما را نگهدارد | کجا مرجان بزد پنجه دریا را نگهدارد
چشمم که سرشک لاله گون آورده | بر هر مژه قطره های خون آورده

صائب

ابو الفیض

نی نی نظاره اش دل پرخون شده ام — از روزن دیده سر برون آورده

بر روی آب چشم سجاده گسترے — اول نداشت موج ز مژگان من گرفت

همچون قلم از سیاه بختی — جز گریه مرا در آستین نیست

چو تخم اشک را بر خاک ریزم — به دیدانهٔ مرغ گرفتار

ز چشم ما نیاید اشک بی لخت جگر بیرون — که فرزند عزیز از خانه تنها بر نمی آید

شفیعای اثر

دارو ز آب دیده صفا بر مردم — بی گریه یاد دوست نماز نیست بی وضو

امیر خسرو

اشکم برون نمی فگند راز از درون پرده را — آری شکایتها بود از خانه بیرون کرده را

اوحدالدین انوری

ز فرقت تو چه گویم که قصهٔ طوفان — شنیدهٔ تو و من دیده ام به دیدهٔ خویش

تا کی بغمت رخ تو خون شوید دل — از آرزوی تو بجان جوید دل

بخشای که ز آسمان نمی بارد جان — رحم آر که از زمین نمی روید دل

احمد خان

از گردش چرخ واژگون میگریم — وز جور زمانه بین که چون میگریم

با قد خمیده چون صراحی شب و روز — در قهقهه ام ولیک خون میگریم

[illegible]

اشکم همه آلوده بخون می آید — بنگر که دل خون شده چون می آید

این باده ندانم که چرا صاف نشد — با آنکه ز پرده ها برون می آید

چنان ز گریهٔ من گشت شاخ گل سیراب — که غنچه بر دمد از شاخ گل برنگ حباب

[illegible]

بضبط گریه عاجز مانده ام یارب چه حال است این — که آتش می نهفتم در دل اکنون آب نتوانم

بی تو ما را ز سوز گریه چو شمع — آتش از سر بجای آب گذشت

[illegible]

راز دل فاش کرد طفل سرشک — چه توان کرد پارهٔ جگر است

چشم خون آلود ما را گریه روشن میکند — در چراغ لاله شبنم کار روغن میکند

سهل مشمر قطرهٔ اشک مرا چون گفته اند — قطره قطره جمع گردد وانگهی دریا شود

گل بدست آید از باغ جگر طفلان اشک — شد دکان گلفروشان دیدهٔ خونبار ما

هم دلم را کرد خالی هم کنارم کرد پر — حق بسیار است بر تن چشم گریان مرا

شبی بهر عیادت بر سرم آن شمع رو آمد — تبم آورد با عذر عرق در گریه اعضا را

نه اشک است اینکه گاه دیدنت از دیده میریزد — نگه در دیده ام از شرم رویت آب میگردد

راغب

بسکه ز دیده ریختم خون دل خراب را — گریه گرفت در حنا پنجهٔ آفتاب را

چسان بی گریه وا سازم بروئیت پنجهٔ مژگان
نمی باید بجانان بصحف بی وضو دست

اشکی که سر ز گوشهٔ چشم برون کند
بر روی من نشنید و بوی خون کند

بدیده اشک بود همچون دل مارا
ستاره شب [illegible] دریا را

کنون دانهٔ چشم من خنده کرد
همین طفل اشکم بزانو دوید

فلک باین تن کاهیده اشکبارم ساخت
هزار شکر که تسبیح ذکر یارم ساخت

چون گرم گریه کردم چشم گهر فشان را
انداختم بساحل چون موج آسمان را

کجا ز دیده من ضبط گریه می آید
که ایستادن باران بدست مردم نیست

طفل بسیار دیده ام ای اشک
از تو آواره تر نمی آید

زینت حسن است از الماس اشک امید
گل ز شبنم تکمهٔ چاک گریبان میکند

بعد ازین در عوض اشک دل آید بیرون
آب چون کم شود از چشمه گل آید بیرون

مرا لخت دل اشک از درون خسته می آید
برون از خانه طفل من بکف گلدسته می آید

حیرتی اشکم اگر شد بر مژگان گره
خوب شد غماز را بر دار می باید کشید

گر مونس و همدمی داشتمی
زو چاره مرهمی داشتمی

در آتش غم سوختمی سرتا پا
در دیده اگر نمی داشتمی

شب دست کند گریه ها بزاری ما
همین بس است بس از مرگ خیر جاری ما

ز اشک چشم ترم صاف شد عیان این مثل
گواه عاشق صادق در آستین باشد

چشمان من بروئیت در عاشقی چنانند
کز اشک یکدگر را دیدن نمی توانند

نقد اشکم را بزد از مردم چشمم ربود
گرد او گردم که باج از مردم آبی گرفت

دخل صد بحر است خرج دیده ام
مردم چشمم عجب دریا دل است

آستین طومار گلریز است در دستم ز اشک
مردم چشم مرا تا گریه آتشبار کرد

تا که ای اشک مرا مانع نظاره شوی
باری از چشم من افتی و بصد پاره شوی

نشستم تا کمر در جوی اشک لاله گون خود
تو چون دشمن شدی من هم کمر بستم بخون خود

مرا شحات اشک از دیده هردم کم نمی باشد
بیاض دیده ام صبح است و بی شبنم نمی باشد

رود قربان طفل اشک هردم مردم چشمم
که از خود دست تر دارد بدیده فرزند قابل را

مینماید چرخ مینایی ز موج اشک ما
راست همچون سبزهٔ نورسته در زیر آب

صائب [illegible]
[illegible]
نظیری
[illegible]
خالص
عباد شیرازی

حدیقه ۲ — بیت ۲ بخواب دیدن عاشق معشوق را

طفل اشکم ز دیده می آید
عمر بگذشت بی تو آب چشم
بمهد دیده چندانش بخوابانم نیاساید
بغلتد رفته موج اشکم ز دیده بگیر شد
تو گرفتاریم ما را گریه کردن لازم است
دریا و نرگس تو که هستیم مست از او
بر خاک ریخت آب خود از نظر فتاد
ای دیده طفل اشک مرا بر زمین مزن
طفل اشکم نترسد از طوفان
ترسم ز گریه چشم شهر بار بشکند
با سیل سرشکم چه بود قصه طوفان

مرحبا نور دیده می آید
یکی از سر گذشتم بی تو این است
قرار این طفل اشک من بجز دامان نگیرد
اشک دامن گیر ما آخر گریبان گیر شد
نونهالی را که بنشانید آبش میدهند
چندان گریست دیده که شستیم دست از او
چون طفل اشک خانه خرابی نیافتم
پرورده‌ام بخون جگر این یتیم را
زانکه فرزند مردم آبی است
این کاسه گدای دیدار بشکند
از دیده نسبی فرق بود تا بشنیده

بخت بیدار ساز خوابیدگان بستر اضطراب* اشعار

خواب دیدن عاشق و بنظر آمدن معشوق بحجاب

کجا روم که ببینم ترا نمیدانم
بتعبیر من که ترا خواب دیده‌ام امشب
خواستم پای خیال تو ببوسم در خواب
شب بخوابش دیده‌ام رفته است خوابی دیده‌ام
دوش در خواب با او درد دلی میگفتم
دیدم بخواب کان لب لعلم بکام بود
گفتی که شب بخواب تو آیم ولی چه سود
بخوابم صد قیامت ز آفتابی روی داد امشب
دیدمش مست بخواب امشب و هشیار شدم
در زندگی بمرگ کشیده است کار ما

بجست جوی تو امشب بخواب هم رفتم
ندیده دولت بیدار را کسی بخواب
یادم آمد ز حجاب تو و در خواب شدم
میدمد امروز چون صبح آفتاب از دیده‌ام
گریه آبی بر چشم ریخت که بیدار شدم
کرد آشفته دگر غلط این خواب گفتنی است
چون من بعمر خویش ندانم که خواب چیست
بهشتی آمد و بر من در رخ گشاد امشب
آفتابم بنظر آمد و بیدار شدم
خواب گران ما شده سنگ مزار ما

حسینی
عشقی تبریزی
عرفی
بابا نصیبی
رسمی

[illegible]

سمع خراش و جگر پاش ارباب هوش اشعار صفت گوش و بینی عشاق محنت کش

غنی

رهین منت گوش گران خویشتنم — که تا ملند نگردد سخن نمی شنوم

ای کاش همه گوش من احمل شدی چو چشم — تا هرچه گفتی از تو مکرر شنودمی

کار ما داشت بس تیغ زبان ناصح — نرسیدی سپرداری اگر گوش کرم

از شکست رنگ رخسارم غباری بسته است — بینی از پرواز رنگم گردبادی بیش نیست

آئینه دار زعفران زار زردرویی اشعار صفت رخسار رنگ پریده

رخ زرد من آن چشم سیه اندر نظر دارد — محک را هر کجا بینی سر و کاری بزر دارد

غنی در گلخن گیتی با خگر میزنم پهلو — که از سوز درون خاکستری شد رنگ رخسارم

ز چشم خونفشانم سرخ شد رخسار زرد من — گل رعنای باغ عاشقانم را تماشا کن

برعکس هست خاصیت زعفران عشق — تا رنگ خود در آئینه دیدم گریستم

کبودی رخ زردم ز رشک اغیار است — ترا خیال که گل کرده زعفران زار است

گر ز رنگ زرد من واقف شدی بیدرد من — کار من رنگی برآوردی ز رنگ زرد من

زعفران زار است رنگ زرد من — حالت ما قابل خندیدن است

شکسته رنگی من پیش یار باید دید — خزان رنگ مرا در بهار باید دید

نهانه اشک را ز مرا جسته گفت — غماز رنگ هم بزبان شکسته گفت

هلال و کواکب آسمان کج ادائی دوران اشعار صفت دهن و لب و دندان و زبان و تکلم عاشقان

حدیقه ۲ — ۳۲ — صفت آه و ناله عشاق

ز بس از گفتن جان بستم گرگوی ... — دهانم بر چهره ز غنچه بود به ...

آن گل که غنچه گشت لب بیکسان ماست — برگی که در بهار خزان شد زبان ماست

از شور تلخکامی همان غم عشق ... — بهر دو لبهای سخن با دوام ز تلخ کام است

بود بهر خموشی ... — لبم تا از لب ساغر جدا شد

بر لب من مزن انگشت که از بانگ من — غنچه سان خون دل من بدهان می آید

تبخاله نیست در شب هجران ز تب مرا — از فرقت تو غنچه زده جان بلب مرا

اگر دندان فشردن بر جگر این لذتی دارد — فدای لذت بهم خوردن دندان میتوان کردن

من آتش زبان تا چند سوز خود نهان دارم — چو شمع از خود برارم شعله من هم زبان دارم

چسان در عرض حالم هم زبان نا آشنا باشد — که گر حرفی کنم آغاز دور از مدعا باشد

ای صبح و شام ذکر تو در زبان ما — گویا که گوست زبان در دهان ما

فریادی ساز خامه سرمه در گلو اشعار آه و ناله عشق سراپا جستجو

همین نه دل ز نغمه قفس رود ز کوچه آه — چو عنکبوت دود دیده هم تار نگاه

مشت خاک من بود آه خیزد از زمین — سرمه را بر کف زمین سرمه میباشد عصا

بجوش غلغله چمن از ناله در آشنای من — قفس پر گل شود بر بلبل رنگین نوای من

اگر دست از دهان آه آتشبار بردارم — مشبک همچو مجمر میتوانم ساخت گردون را

ز بس از آه سرد ما زمین و آسمان پر شد — خراج حقه تبخاله فور باشد اختر ما را

چنان لبریز گشت از ناله من گلستان هر سو — که شد منقار بلبل رخنه دیوار گلشن را

کل جمعیت روشندلان از رشته آه است — بیاض صبح را شیرازه از تار نفس باشد

گلشن ما را نسیمی نیست غیر از دود آه — سرمه آلود است همچون چشم بتان بادام

نشنود کس از لب عشاق جز خون ناله را — نیست آواز شکست شیشه تبخاله را

ز ذوق اسیری چنان ناله ام آشفته کرد — زلف فغان مرا چوب قفس شانه کرد

در شب هجر لبم کی تهی از ناله بود — آه موئیست که در چینی تبخاله بود

با آهی میتوان از خود بر آوردن خیالی را — که یک رهبر بمنزل میرساند کاروانی را

عنان آه چه سان جسم ناتوان گیرد — چگونه مشت خسی برق را عنان گیرد

عارف — محسن فانی — صائب

بر شعله فغان که ز دل بیدرد کشیدم — نه شاخ گل و سبزه غلط زبان چمن شد

کم نغمه آواز بود آلوده سخن گرم درین محفل — که مجمر از خاطر ماست چون بیدود میگردد

آهی ز دل تنگ هستی [illegible] دودم — چراغ مرا یاد [illegible] دعا [illegible] شد

زنگ [illegible] سبز زلف تو گردن کافر پست — در گلوی ما نفس [illegible] رشته زنار ما

مرا بر لب نفس از ضعف چندین بر می آید — که پندار [illegible] تصویر می آید

خشش

چون نسیم چمن بیا [illegible] — نقش سر [illegible] است

یاقوت زاده نفس آتشین ماست — الماس داغ [illegible] برق آفرین ماست

هجران کشیدگان چه سر شکوه ساز کنند — جور هزار ساله به آهی ادا کنند

آهی دم مرغ دوش نخفت از فغان من — وان شوخ چشم بین که از خواب سر نگرد

از سینه بلب دست بدوش نفس آمد — آهم که پا از تف دل آبله دارد

از گریه ماست هر کجا طوفانی است — وز ناله ماست هر کجا افغانی است

بلبل که معلم ناله اطلوفی است — در مکتب ما طفل گلستان خوانی است

آهم چه سرد در چمن روزگار ماند — این مصرع بلند ز من یادگار ماند

دوشینه دلم بخانمان آتش زد — بر نیک و بد و سود و زیان آتش زد

خورشید نباشد اینکه آه سحرم — در پنبه گوش آسمان آتش زد

از گرمی سینه ام نفس می سوزد — بر ناله من دل جرس می سوزد

در دام محبت منم آن مرغ اسیر — کز شعله آه من قفس می سوزد

من خفته و آه گرم بیدار — چون شمع که بر مزار سوزد

شبی که ناله به تابیم خروش کند — فلک ز برق سر انگشت خود بگوش کند

از تب غم تا کشیدم آتش افغان ناله — بر لب ما کرم شب تاب ست هر تبخاله

چه شد ای ناله ترا نیست اثر آه چرا — چون شرر در دل سنگش نکنی راه چرا

همیشه میکنم از آه بی اثر فریاد — سپر چو ناخلف افتد کند نبیره فریاد

من مسیحا نفسم سوی مسیحا رفتم — دست بر دامن آهی زده بالا رفتم

آسمان هر شب زره پوش ست از انجم تا سحر — تا خدنگ آه من بروی نکرده کارگر

مژگان من ز اشک دمی بی گهر نبود — این شاخ بی شکوفه لخت جگر نبود

(حاشیه:) زینب (؟) — [illegible] — شیخ [illegible] — حکیم [illegible] — حکیم — سیفی (؟) — ملا ذوقی — میرزا جلال اسیر — انیسی — حسن بیگ — فقیر (؟) — قزلباش خان امید — نادم گیلانی — دارا شکوه قادری

صفت آه و ناله و غیره

به رنگ دود که از شمع کشته برخیزد — لب ز جوش توام آه و ناتوانیست

نگاه و غم به دل حسرت و آه سوی که برخاست — آسمانی بر زمین افتاد و گردی برنخاست

ز آه گرمی آتش [illegible] به پا را — به یک فتیله کنم داغ جمله اعضا را

تبسم گل زخمم چو غنچه بسته دهن است — نهال آه من از خون شعله سیراب است

پس از مردن نباشد غیر آهم [illegible] — که شمع کشته را جز دود بر بالین نباشد

چه باشد حال آن مرغی ضعیفی کز پریشانی — بخاری آشیان سازد و آهی آشیان سوزد

نفس به نیم دل آه آتشین برخاست — غبار هستی ما بود کز زمین برخاست

جرس ز ناله قفل بر زبان دارد — فغان تا نفس کرده عندلیبان را

بی اختیار ناله زند دل برکشم چو نی — در دست دیگر است عنان نفس مرا

برآید از رگ من ناله گر بخارم تن — بدان مثابه که مطرب زند تار را انگشت

شمع را شعله مسلسل ز دل آید بیرون — آه دل سوختگان متصل آید بیرون

قطره ابر شود آب از آتش رنگ — سر بگردون دهم از آه فلک فرسا را

آب از اشک جگرسوز خورد — نخل آهم که شرارش ثمر است

نفس سرد چون کشم از دل — اشک در جام چشم یخ بندد

برکشم چون نفس سوخته از بوی دلم — همه همسایه بپرسند کجا سوخت کباب

طومار شود یک قلم از شعله آهم — چون کاغذ افشان زده گشته شرر افشان

چرا آتش نمی‌گیرد ز سوز برق آه من — که تا سوزد بگردون کوکب بخت سیاه من

هر آه جگرسوز که از سینه برآید — دودیست کز او بوی کباب جگر آید

از بس که خشک شد نفس من ز تاب دل — مانند استخوان بگلو مانده ناله ام

به هر دم رود همدمان ز نالیدن هوس دارم — چه می‌خواهم که در فریاد باشم تا نفس دارم

تمام آتشم و ناله بی اثر **عرفی** — فغان دود زنجیان را اثر کجا باشد

از ستون آه برپا کرده ام افلاک را — که نفس از دم بجز این خانه برهم می‌خورد

آه آتش سوز را در سینه دزدیدن چرا — برق را پیراهن فانوس پوشیدن چرا

دم نزد هر چند نالیدم بر آن سنگدل — بعد عمری چون بمن دم زد دم شمشیر زد

سینه را [illegible] فند بیرون چند — گرد [illegible] پریشانی نویسم تیر آه

آهی که کشتم بیاد قد و رخ یار — گرد دل سروی و آفتاب آرد بار

جز آه نداریم در جگر چیزی — متاع خانهٔ ما چون کمان همین تیر است

هر دم بیاد تیر تو آهی ز دل کشم — تا جای تیر تو به دل تنگ وا شود

بر فلک هر شب رسانم برق آه خویش را — تا بسوزم کوکب بخت سیاه خویش را

ناله خواهم که بطرز دگر ایجاد کنم — دست در دل گیرم و بدرگاه تو فریاد کنم

بعد مردن ز جفای تو اگر یاد کنم — از کفن دست برون آرم و فریاد کنم

گلوگیر جگر پاره ساز خامهٔ مصیبت نگار اشعار صفت گردن و سینهٔ دل

داریم چو شمع گردنی از موم نرم تر — تیغ برهنه هست نسیم سحر مرا

گر بودم ز تو تعویذ دوستی این بس — که زخم تیغ شهادت حمایل افتاده است

دل است این که سرجوش نیرنگهاست — دل است این که آئینهٔ رنگهاست

دل است این که شد نقش کثرت نما — دل است آنکه با وحدت است آشنا

دل است این که شد لوح نقش دوئی — دل است این که گوید دو عالم توئی

دل است این که از اشک صهبا کشید — دل است این که از ناله بالا کشید

فلک رنگ اوج غبار دل است — زمین بستر خاکسار دل است

سلیمان ملک خواهد از خدا من سرزمین دل — که صد ملک سلیمان است در زیر نگین دل

نقش معشوقه بر آب و نه بر گل بستند — آن طلسمی است که بر آئینهٔ دل بستند

نالهٔ سینهٔ مجروح اثرها دارد — زخم چندانکه بهم نامده محراب دعاست

دریا بسوز سینهٔ عاشق چه میکند — خورشید سیر چشم نگردد بشبنمی

چه خوش است حلقهٔ در بوسه های سرای دل — عرش است پردهٔ حرم کبریای دل

دل آنچنان که هست اگر جلوه گر شود — نه اطلس سپهر نگردد قبای دل

خورشید محشر است دل آتشین و سلی — صبح قیامت است گریبان پاره ام

مردان ز راه درد بدرمان رسیده اند — صائب عزیز دار دل دردمند را

دل شکسته بقرب خدای راهبر است — که شیشه چون شکند در دکان شیشه گر است

هر کجا دیوانه را دید از جا میرود — شیشهٔ دل را مگر از سنگ طفلان ساختند

صفت جگر و سینه و دل عاشق

نکهتی از دل نقابش ز پردهٔ رخسار داغ ما — برون از پردهٔ فانوس سینه چراغ ما

شکوه ز دل کی آرد و تا نگردد دل دو نیم — چون زبان خامه شق گردد سخن بیرون دهد

کی بهم محرمی چاک جگر خرابم نبود — منکه جنبش را نهان از چشم سوزن داشتم

جویم ز کجا سراغ دل را — کان گم شده نقش پا ندارد

نیست داغی بی سیاهی در محبت معتبر — میشود باطل سند چون مهر از آن برداشتند

عشق چون تیغ کشد بر دل بیچاره کلیم — کیست جز داغ که آید بسپرداری دل

کلیم

نکمیدهٔ لب تیغ کدام شوخ ای دل — که باز بر لب زخم تو رنگ پانی هست

قدسی

چه خوش بردی دل تنگ مادری را کرد — خدا دراز کند عمر زخم کاری ما

حبسه دلم بقید زلفی شود اسیر خط — صید نمی توان نمود بلبل و دام دیده را

یک سر طره بدست من و یک سر بدست او — شانه همزلف بود سینهٔ صدچاک مرا

در سینه ام که تیر تو پیکان بجا گذاشت — گویا برای شکر زبانی بهم رسید

دل صدپاره بود باعث خون گرمی اشک — تب کند طفل چو بر کنج شهیدان گذرد

دل برشته ام از فرط گریه رفت ز کار — چو لعل آتش من رخت خود بآب رساند

چو گل شکفتگیم سینه خون شدن باشد — چو تیغ زندگیم عین سوختن باشد

بخنجر سینهٔ من مست شکافد — بهانه اینکه پیکان من اینجاست

دل زندانی خود را ملاگردان او کردم — قفس بر در ره مرغی داشتم قربانش کردم

ناصرعلی

چه زنی سنگ جفا بر دل غمدیدهٔ ما — که هوا غنچه صفت میشکند شیشهٔ ما

بوسعت گاه چاک دل گریزم — بود بر وحشت من تنگ صحرا

ساخت با سوز غمم دل بیتاب — قائم النار گشت این سیماب

صدپاره جگر برشتهٔ آه — تسبیح عقیق عاشقان ست

آبی که دو کون قطرهٔ اوست — دلهای رقیق عاشقان ست

پای هشیار نه ای پیک خیال رخ دوست — سینه تا دیده پر از پارهٔ مینای دل است

چه میپرسی ز من حال دل غمدیده ات چون شد — دلم خون گشت و خونم آب و آب از دیده بیرون شد

دوست بیدار و دل من دل نهائی خویش را — زانکه هر یک از برای دلربائی سوختم

آهسته برگ گل بفشان بر مزار من — لبریز نازکست شیشهٔ دل در کنار من

صفت گردن و سینهٔ دل عاشق

زدل شکستن من بسکه برد فیض بر د / چو مجلسی که درو شیشهٔ گلاب شکست — ضمیر

هرکس که دید چاک دلم پاره شد دلش / ما زخم را ز تیغ تو تنها نخورده ایم

هیچگه دم نمیتواند دوختن چاک جگر / رشته هرچند زبان در ره سوزن دارد

بجای بخیه زند بسکه خنده بر زخمم / همیشه سوزن بی چشم او بدندان است

از موج کی ببسته شود رخنهٔ گرداب / بر زخم دلم بخیه زدن نقش بر آب است

اگر ز چهرهٔ داغم نقاب بردارند / جهانیان نظر از آفتاب بردارند

داغهای سینه ام ناسور گردید از سرشک / بخت بد بنگر که از شبنم گلستانم شکست — بیدل

بیجوم داغ شد صد چاک آخر سینه ام / موج گل انداخت دیوار گلستان مرا

می نهم شوکت زبیتابی بداغ خویشتن / از کف دریای آتش مرهم کافور را

آئینه دار شاهد آرام نیستم / سیماب بیچکد ز دل بیقرار ما

خوشم با زخم تیغش یاد مرهم نمی آید / زخوشحالی است کاین زخم دلم باهم نمی آید — سنجر

بر سینه زدم چاک که دل تنگ نباشم / فریاد که از بهر من آن هم قفسی شد — [illegible]

در بغل داریم دیوان دل صدپاره را / آه خون آلود باشد مصرع رنگین مرا

هرگل که بعد مرگ بروید زخاک من / باشد نمونهٔ ز دل چاک چاک من

دارم بسینه باغ بهاری زجوش داغ / گل گلشن اینقدر بگریبان نداشته است — حزین

غیر مجمر نکند جای دگر گرم سپند / سینهٔ سوختگان منزل و ماوای دل است

در تلاش سوختن چون کاغذ آتش زده / داغهای سینه ام باهم بجنگ افتاده اند

عجب مباد اگر دل شکسته ایم حزین / شکست در ورق انتخاب میباشد

بزم مجلس خود راه مده هیچ وسی را / افسرده دل افسرده کند انجمنی را — طاهر

دل چو افسرده شد از سینه بدر باید کرد / مرده هرچند عزیز است نگه نتوان داشت

از شیشهٔ شکسته نخیزد صدا درست / احوال ما مپرس که ما دل شکسته ایم — اسیر

از سینه آه کم شد و در دل هوس نماند / ای جان تو هم برو که درینجا کسی نماند

درخانهٔ شکسته نگیرد کسی قرار / ترسم که رفته رفته غم الفت دل بیرون شود — حاجی محمد صادق

دلم بهیچ تسلی نمیشود صادق / بهار دیدم و گل دیدم و خزان دیدم

شهرت حسن ز عشق است دل ما مشکن / بشکند دلشکنی رونق بازار ترا — ثنا

مبارزان که همه قلب دشمنان شکنند — ترا چه شد که همه قلب دوستان شکنی

دل بسته قابل فیضان ذره از اعضا — بی شکست بجز فرد انتخاب نخورد

درونم بی تو شد دریای خون از شوق دیدنها — حبابش داغهای سینه موجش دل تپیدنها

دل عاشق نگیرد تسلی بعد مردن هم — شود گر کشته این سیماب بی آرام میباشد

ساختم از الماس به زخم دل ناسور را — داغ کردم از تغافل مرهم کافور را

سوختم چون لاله از داغش دل دیوانه را — کردم از شمع غمش روشن چراغ خانه را

دل از جفا شده چون برگ گل به سینهٔ ما — کنون نسیم بود سنگ آبگینهٔ ما

گر کنی قصد دلم دست من و دامن تو — ور کند ترک تو دل دست من و دامن دل

خون شد دل من خوب شد این جوهر فنی بود — آن به که ز بیداد تو شد چون شمعی بود

ای جرس این همه فریاد ز دلتنگی چیست — شکرها کن که دلت جای طپیدن دارد

شکوهٔ تنگدلی غنچه به ناطق بگذار — شکرها کن دلت امید شکفتن دارد

ما سینه از جور تو غافل شگافتیم — آهی زدیم و آبلهٔ دل شگافتیم

صفحهٔ سینه ام بود محضر خطان عشق — صورت زخمها در و هست خط گواهیم

دل دو نیم با ظهار درد ناچار است — ز شیشه ضبط فغان در شکست دشوار است

درد دل من نهفتنی نیست — این درد دگر که گفتنی نیست

اشک و آهم صبر و طاقت از دل بیتاب برد — پاره را سوخت آتش پاره را آب برد

پای سگان کوی تو آزرده میشود — زنهار شیشهٔ دل ما بر زمین مزن

گشوده بود بروی تو چاک سینهٔ ما — خط شکسته ولی خواندی از سفینهٔ ما

شکسته دل تر از آن شیشهٔ بلوریم — که در میانهٔ خارا کنی ز چنگ رها

چون سپندی که ز آتش بجهد — می جهد داغ تو از سینهٔ ما

دلی دارم که دارد خار خار از یاد گیسویش — برنگ خارهای شانه میروید ز پهلویش

صد آرزو بدل گره ز تار موی تست — دل نیست غنچه گره آرزوی تست

حرفی شنیده‌ای که دل از سنگ و آهن است — اما ندیده‌ای که چه مقدار نازک است

نازک شدست دل ز غم آهسته گو سخن — این شیشه را مباد شکست از نفس رسد

خاطرم زیر فلک از جوش دلتنگی گرفت — دامن این خیمهٔ کوتاه را بالا زنند

سنجری
داراب بیگ جویا
محسن فانی
تجلی لاهیجی
رفیعی استرآبادی
واجبی کرمانی
یوسف اصفهانی
ملا علی نقی کمره‌ای
فغانی
محمد سعید
سیفی
قاضی یحیی لاهیجی
شهرت
ثنایی تبریزی
وحید
خاقانی
خیالی
جودت
رفعت
ادرک
رشیدی
محمد حسین

۲۳۹ صفت گرن و سینه و دل عاشق

من شنیده ام که دل میسوزد از غم یا جگر ❊ آتش افتاده است در جائی و دودی میکند — حافظ

از رفو گشته چاک سینهٔ من ❊ بخیهٔ دل بروی کار افتاد — دانش

چاک نیست سینه را که بوقت رفو زدن ❊ صد قطره خون ز دیدهٔ سوزن فرو چکید

زخم دل را نمیتوانم بست ❊ لب دریا کجا رفو گردد — فیضی

بر رفوگران مژگان خبری کنند ما زما ❊ که هنوز چاک زخم دو سه بخیه کار دارد — نظیری

خواستم سوز دل خویش بگویم با شمع ❊ داشت او خود بزبان آنچه مرا در دل بود

چند سینه در نهم آه جگر شکاف را ❊ ضبط او چه سان کند کسی خنجر خوش علاقه را

با دل بجوم داغ تو در گرم جوشی است ❊ این سینه هست یا سبد گلفروشی است

عشرت نشد نصیب دل داغدار من ❊ رو در سینه چو لاله بود در کنار من

هر داغ زینه شهید نیست در کفن ❊ صحرای محشر است سراپای سینه ام

از گرمی خدنگ تو تن کان آتش است ❊ در سینه دل مگوی که پیکان آتش است

داغ غمت ز خاطر اندوهگین شکفت ❊ از غنچهٔ فتیله گل آتشین شکفت — غنیمت

عاشقانرا برای حفظ بدن ❊ داغ در سینه مصحف بغلیست — قدسی

دلم ز خار غمت صد هزار جا ریش است ❊ کسی که با تو بود دوست دشمن خویش است

خواهم کرد آن سینه نهم سینهٔ خود را ❊ تا دل تو گوید غم دیرینهٔ خود را

ز داغ سینهٔ من سوخت جیب و سر باهم ❊ چو صبحدم گل من آفت گریبان است

باهل درد کار بود داغ عشق را ❊ در هر گلی که عطر نباشد گلاب نیست

تا گرد کهنه داغ عشق کی بخشد دروغ ❊ شمع کم پرتو بود چون تازه روشن میشود

ـه است در هم داغ آنقدر که بتوانم ❊ تمام مملکت هند را اجاره کنم

بزم عشق میارید سینهٔ بی داغ ❊ خلی که مهر ندارد قبول دیوان نیست

سیکنم بر لوح تربت نقش داغ خویش را ❊ بر مزار خویش میسوزم چراغ خویش را

هر سینه که بر سر داغ جگر نهم ❊ از سوز دل فتیلهٔ داغ جگر شود

چراغم هم سینه بر روی داغی ❊ که در روز گل و در شب چراغ است

ز اشتیاق تو بسکه بیتاب است دل ❊ مضطرب چون نبض سیماب است دل

دل دیوانه ام از دوست ز دشمن نمیداند ❊ چو آتش شعله در بند آب از روغن نمیداند

دل ورق ورق خویش پاره پاره کنم — گزین کتاب کسی فال عافیت کم دید

خراب ناز و پامال ادا ها میکند یار ا — خدا رسوا کند دل را که رسوا میکند ما را

دلم ز دست شد از دست دل چه چاره کنم — اگر بدست من افتد هزار پاره کنم

ز اضطراب دل همی در سینه ام آرام نیست — بحر بر هم میخورد چندانکه ماهی می طپد

از مصحف عذار تو ای آیه خوبی مرا — صندوق دل سیپاره شد هر پاره سیپاره

دلم از فراق خون شد تو فراق دیده باشی — بر بست غبار گشتم ز صبا شنیده باشی

شکستی در دلم خاری و میگوئی برون آرم — باین تقریب میخواهی که ماند زخم سوزن هم

دبستان یک قدم احسان برین مجنون کنید — سینه را از تیغ بشگافید دل بیرون کنید

رنگ عشرت بر نمی تابد دل آزرده ام — سنگسار خنده کن کم درین کهسار ها

دانه پنبه چو افتد بزمین خون گرید — دو زمین است مگر دیده داغ دل من

از جانهای قلم اهل سخن شعار نحافت بدن عشاق خونین پیرهن

نحول

بسان ریزه کاغذ که افتد از مقراض — تن ضعیف برون افتد از گریبانم

نمانده است نشانی بغیر نام از من — مرا کسی که بزم تو میبرد نامم برد

تنم ز بسکه ضعیف تیره بختی ناتوان دارد — کند چشم هما مژگان تصور استخوانم را

از ضعف بار منت قاصد نمی کشم — رنگم برای بردن مکتوب می پرد

بچشم من گرانیها چنان از ضعف جا دارد — که می آید بگوش من صدای پای مژگان

ز ضعف من ز پس آرایش دگر دارد — بود به پیرهن رنگم کبوتر حرمش

لباس ناتوانی آنچنان دارد بر شوکت — که باد نکهت گل سیر دار سر کلاهش را

نشان از من نماند چون ز جای خویش برخیزم — بدیوار نگین از ضعف دارد تکیه نام من

عنان شد عنان اختیار دل ضعیفان را — بدنبال نگاه خود روند از ناتوانیها

ز ناتوانی من بوی درد می آید — سرم ز گردش رنگی بدرد می آید

ضعفم رسیده است بجائی که دور ازو — رنگ پریده ام نفس باز پس شود

بی تو از بسکه مرا ضعف گریبان گیر است — چون حبابم بسرم موج هوا شمشیر است

گشتم چنان ضعیف که در چشم عنکبوت — صد سال خانه کردم و او را خبر نشد

صفت لاغری تن عاشق

تن چو شد از زخم جوهردار حصن آهن است — دل مشبک چون شد از پیکان ماهی جوشن است

ازین عجزی که در بنیاد سعی خویش می‌بینم — شوم گر سایه از دیوار نتوانم فرود آمد

باین طاقت نمیدانم چه خواهد بود انجامم — نگین بی‌نقش میگردد اگر کس میبرد نامم

چنان ضعیف شدم در غمت که چون نامم — رقم کنند بخط جلی غبار شود

بسکه دارد ناتوانی ریشه در اعضای من — سایه‌ام چون دام می‌پیچد بدست و پای من

ای مصور تو شبیه من رنجور مکش — که هنوز از قلمم آه کشیدن باقیست

شد نهان بسکه گهر ریخت ز چشم تر ما — رشته سان در گهر اشک تن لاغر ما

برنگ غنچه بر سر میزند گلبن ز رنگینی — سرشکم شاخ مرجان ساخت خار استخوانم را

جان بلب از ضعف نتواند رسید — تا بروز ناتوانی زنده‌ایم

زور عشق ضعیف است بسکه پیکر ما — شود ز تیغ گریبان جدا ز تن سر ما

خوشم که ضعف چنان کرد روشناس مرا — که چشم آینه مژگان کند قیاس مرا

ما تنک ظرفان حریف این قدر سختی نه‌ایم — دانهٔ اشکیم ما را گردش چشم آسیاست

آنچنان گشتم ضعیف از غم که گر دم میزنم — میدهم بر باد جسم همچو کاه خویش را

چنان مرا ز غمش ضعف و ناتوانی برد — که بار منت او هم بدل گرانی برد

داغ تو بود لاله صفت زیب تن ما — چون غنچه بود زخم تو جزو بدن ما

کاهیده ز عشق تو تن و جان ما را — آه شد ناله گشت سوهان ما را

دور از گل رخسار تو گویی تن زار — خاریست فتاده در گریبان ما را

بکویت چون توانم من باینحال خراب آیم — که از بس ضعف نتوانم ترا یک شب بخواب آیم

غبار خاطر او گشته‌ام از ناتوانیها — گر اندک قوتی میداشتم میرفتم از یادش

تنم از ضعف چنان شد که اجل جست و نیافت — ناله هر چند نشان داد که در پیرهن است

نه در شعله آواز دانم گرم رفتارم — چو شمع از ناتوانی بال پرواز است منقارم

بسکه ضعف و ناتوانی ریشه زد در دل مرا — می‌برد بیرون فروغ شمع از محفل مرا

بارها با سایه سنجیدیم خود را در وقار — او ز تمکین بر زمین بنشست و ما برخاستیم

کاستم چندان که جان در قالب عریان نشست — استخوان شد پنبه داغی که بر دل داشتم

چنان فرسوده گردید از غم عشقت سراپایم — که گر بادی وزد چون گل ز هم پاشند اعضایم

میرزا بیدل
زیب‌النسا مخفی
طالب
مخفی
رهی خراسانی
میر صلابت خان
بویا
ملا محمد رفیع واعظ
سلیم
اهلی شیرازی
یمنی
ناصر
سالک

۱۶ خبر دو شنا درهم

شده‌ام بسکه ز اندوه فراق تو ضعیف / بستر از پهلوی من صورت مسطر گیرد

زبس آسایش عالم ز من پهلو تهی سازد / بدیواری که افتد سایه‌ام محراب میگردد

ز ناتوانی خود این قدر خبر دارم / که از رخش نتوانم که دیده بردارم

تنگ دارد ناتوانیها زبس در بر مرا / سستی من نقش دیبا ساخت بر بستر مرا

بسکه ضعف و ناتوانی آشنایم گشته است / جاده از بیطاقتی زنجیر پایم گشته است

سوزد بجا که هم ز تب عشق تن مرا / چون صبح آتش است نهان در کفن مرا

ناتوانیهای من عکسی که چون تار رباب / ز آهم تکیه دارد بر ستون خانه‌ام

لاغر یا دموی میانش چنان شده‌ام / کز چشم خویش چون نظر خود نهان شدم

بسکه بار عالم غم را به تنها میکشم / ناله امروز را از ضعف فردا میکشم

زدم ز ضعف بهر جانبی که آه رود / چو عنکبوت که بر تار خویش راه رود

کاهش عشق رسیده است بجائی که ضعیف / سایه در راه اسیران تو دیوار شود

غم فراق تو از بسکه کاست جان مرا / عصا ز آه بود جسم ناتوان مرا

در فرقت تو زنده نه از سخت جانیم / جان از کمال ضعف نیاید بلب مرا

ز ضعفم تا عصا از کف رها شد / هر نقش قدم زنجیر پا شد

ز ضعف رشته آهم گسسته می‌آید / نفس ز سینه بصد جا شکسته می‌آید

خواستم تا سینه بخراشم بناخن جسم را / در میان بخیه‌ام مانند مو در شانه اند

ز لاغری دلم از جسم ناتوان پیداست / چو رشته گهر مغز استخوان پیداست

زین ضعف وجود از من در زلف تو آویزم / مشاطه بجائی مو در شانه کشد ما را

ناتوانیهای ما را چهره پردازی بلاست / همچو مو باریک شد نقاش در تصویر ما

ز بسکه زرد و ضعیفم بجذبه گاه ربا / ز پشت و پهلوی من یکیک استخوان برداشت

ضعیفم چنان گداخت که موران تر بتم / عضوی نیافتند که ناخن فرو کنند

فراق یار چنان زار و ناتوانم ساخت / که چند بار اجل آمد و مرا نشناخت

برای دوختن چاک دل ز ضعف بدن / بجای رشته توانم گذشتن از سوزن

فرسوده‌ام چنان که ز دست گر نسیم / از هم شود چو موج جدا دست و پا مرا

ز جسم لاغرم چون شمع فانوس است جان پیدا / ز موی داغ من چون پنبه باشد استخوان پیدا

میتوان از ضعف تن فهمید احوال مرا | میکشد این خامهٔ مو صورت حال مرا
زبس بکتب غم مشق لاغری کردم | تنم بکاغذ بسطر کشیده می ماند

چاک نمای گریبان اختیار اشعار صفت لباس عشاق بیقرار

تار قبا بود رگ موج هوا مرا | عریان تنی است پیرهن ته نما مرا
عریان تنی است مارا پیراهن حسوری | از بسکه خوش قماش است تارش نمیناید
فیض برهنگیها مشهور عالمم کرد | تا گل ز هم نریزد بارش نمیناید
شمع فانوس نیم لیک ز بی سامانی | غیر دیوار سرا پیرهنی نیست مرا
گریبان کو ندارد چاک بیداد | بقربان سر چاک کفن یاد
گریبان چاکی عشاق از ذوق فنا باشد | الف در سینهٔ گندم ز شوق آسیا باشد
مرا گویند بیدردان که دستی زن بر آتش | اگر میداشتم دستی گریبان پاره میکردم
هرچند که سر می درم گریبان | غم دامن من نمی گذارد
یادم آن روزی که از فرد من افتادم بخاک | رسم عریانی است آبائی و اجدادی مرا
مانده در قید لباسم زانکه گاهی سیفر وش | می پتاند در گرد این کهنه دستار مرا
بزیر سنگ طفلان شد تن دیوانه پوشیده | چون خلعت زخارا داد هرجا دید عریانی
سبب چاک گریبان من خسته مپرس | که شب بغم با جل دست و گریبان بودم
گریبان نمی رسد دستم | داد از دست نارسا تنها
مارا ز خاک کویت پیراهن است بر تن | آنهم ز آب دیده صد چاک تا بدامن
عشق روزی که بدل خلعت سودا بخشید | جامه داری بمن از دامن صحرا بخشید
من در لباس منت یکمو نمی کشم | کز صبح و شام هست بدوشم دو شالها
بغیر من که بتن فرش بوریا دارم | نکو شنیده که دیده لباس عریانی
تنم ز قید لباس تکلف آزاد است | برهنگی به تنم خلعت خداداد است
نه من از بهر کسی چاک گریبان کردم | زخم دل پرده نشین بود نمایان کردم

بید دست و پا نمائی دبستان نامساعد نما اشعار صفت دست و بازوی عشاق با غم یگانه

دست تا پرده ز رخسار کشیدن دانست — دست ما چاشنی خامه دریدن دانست

چون کمان حلقه بکاریم باچندین هنر — زور بازو دولت ما را برقفا پیچیده است

بسکه بر سر زدم ز فرقت یار — کارم از دست رفت و دست از کار

شاخ گل ساعد پر داغ مرا دید که باز — از گل افروخته سر تا بقدم اعضایش

ترسم این لعبت که دارد دیگری با این دست من — در قیامت نیز نگذارد که گیرد دامنی

خنجر پهلوی هر مشتاق اشعار صفت آغوش و پهلوی و کمر عشاق

چو با من همکنار آن ماه الوان پوش میگردد — برنگ بالگوناگون مرا آغوش میگردد

چنان شد استخوان در پهلوم سهم فراق از غم — که برکند بگریش پیوسته چون بند قبا بستم

زبار عشق که گردون کمر کشید از عجز — عجب مدار که خم شد مرا کمر چو کمان

خون شد دل خدنگ تو تا از تو دور شد — او نیز رفته رفته به پهلوی من نشست

اگر صد خدنگم ز پهلو بر آید — چو گلبن بغنچه از شگفتن ندارم

گاهی دود بجانب سر گاه سوی پا — شد استخوان پهلوی من نردبان درد

یک پهلو و صد پیکان یک سینه و صد خنجر — در قتل مظلومان این است نشان ما

از پا انداز ثابت قدمان معرکه محبت اشعار صفت زانو و پای و قامت عشاق سراپا محبت

خورده است امشب شکست ساقی بدخوی من — صد شکست از کاسه رشته زانوی من

بسکه بی زلف بتان دست زدم بر زانو — صورت شانه گرفت آینه زانوها

در غمش زانو و سر ربط گرفتند ز بس — زنگ شد بخت سیه ز آینه زانوها

هزار حیف که گل کرد بینوائی من — بچشم آبله آمد برهنه پائی من

مغیلان پای نازک طینتان را در حنا دارد — چو شمع دارو ز خار آنکه آتش زیر پا دارد

ما را ز سیر بادیه نتوان نگاهداشت — چشم هزار آبله پا بر راه ماست

بجز نامی نماند از هستی ما بی لب لعلش — هر جا پا نهادم نقش پایم نقش خاتم شد

پا بسکه کشیده در سفر آزرنج / شد خانه‌نشین چو اسپ شطرنج

هر کسی گوهر مقصود نیابد بی شقی / پای من بسکه دویده آبله را پیدا کرد

بسکه نتوانم ضعیف تن قدم زد میش و پس / سر پای من درین کوچه کفش است بس

شد کف پایم گل صد برگ از سرگشتگی / کز برون صد پاره پاره و در درون یکدست خار

آخر فتاد سوی مغیلان گذار من / پای برهنه عاقبت آمد بکار من

خار آمدن لشکر خاراست بدشت / خیمهٔ آبله کرد دست ده بر پا کن

از بسکه گرفته‌ایم بحسرت سر زانوش / آنچه توان ساخت ز نقش قدم ماه

از طالع برگشته بجائی نرسیدیم / نقش قدم است که گرداب بر آب است

گفتم از از گرسنگی دندان نماید عیب نیست / خنده دارد کفش من بر بروزه گردیای من

قامت پیری سرم در دامن زانو شکست / شوق پندارد خیال کج کلاهی میکنم

آن که مرد وادی عشقیم که درین راه / نقش قدم چون کف پا آبله دارد

شد دوتا قدم ز بار عشق آن زلف دوتا / میکند این لام الف آخر ز سودا لا مرا

نسخهٔ تعلیم نوآموزان مدرسهٔ جنون اشعار صفت ایام طفلی

و درس و تدریس عشاق جگر خون ها

والله چو شش رسید سالش / دادند بدرس اشتغالش

در خانه بشغل درس پرداخت / فردوس نمونه مکتبی ساخت

بنشست بدرس پیش استاد / تا طول برد سبق ز فرهاد

از بهر الفش که در نظر بود / همسرو قد یار جلوه‌گر بود

وان جیم که دیدی آن نکو فال / بر زلف نگار میشدش دال

یعنی که بعاشقی بجد بود / در ابجد عشق مستعد بود

نون ابروی یار بودش از دور / وان چشم سید فتاد منظور

میگفت بدل اگر تو مردی / زین نقص صریح برنگردی

هر سطری اگر نگاه میکرد / از حسرت زلفی آه میکرد

خسته سازِ مصورِ خیال اشعارِ شبیه عاشقِ پراگنده حال

نیرنگیِ گل کرده‌ام زمو نازک‌تر — نقشی زخطِ میانِ او نازک‌تر
تصویر من اندکی تامل دارد — ای کلکِ خیال یک دو مو نازک‌تر
گر مصور مرا نمونه کشد — صورتِ آه را چگونه کشد
پیرهن زبس فراقِ تو تیغ جفا کشید — نقاش عضو عضو من از هم جدا کشید
مانی چو نقشِ عاشقِ جانکاه میکشد — چون میرسد بسینهٔ او آه میکشد
ای مصور چو کشی صورت آن سرو با من — سر جدا در قدمش باشد و تصویر جدا
صورتم را بکش ای نقاش با کلکِ خیال — زانکه از تحریر مو تصویر من فربه شود
گر مصور بکشد صورتِ گریان مرا — اشک از دیدهٔ تصویر چکیدن گیرد
بیکرم از ناتوانیها جدائی بیش نیست — میرود در خواب نقاشی که تصویرم کشد

نمکپاش جراحت شویدگانِ غم مشتاق اشعار سیر مهتاب و شب فراق

شبها که دم ز فرقتِ آن ماه میکشم — تا روز گریه میکنم و آه میکشم
یعلم الله که مرا از تو شکیبائی نیست — طاقتِ روزِ فراق و شبِ تنهائی نیست
شبِ فراق اگر روز گردد دانی — که آفتابِ قیامت ستارهٔ صبح است
غمهای مرده در دلِ ما زنده ساخت هجر — گویا شبِ فراقِ تو روزِ قیامت است
شامِ من پرورده در آغوشِ صبحِ فتنه را — روزِ محشر قرة العین شبِ تارِ منست
این صبح نیست کز شبِ هجران دمیده است — در ماتمِ زمانه گریبان دریده است
بروزِ هجر کی سیرِ گلستانم هوس باشد — که گلبن بی گلِ روی تو در چشمم قفس باشد
حسابِ روز و شبِ هجر را چه میپرسی — که روزنامهٔ ما چون سیاههٔ شب بود
شب که سازد غم آغوشِ تو بیتاب مرا — گر بود فرشی ز مخمل نبرد خواب مرا
داغ چون لاله شود تازه بهر نوروزم — گردشِ سال بود شعلهٔ جواله مرا
صبح میگردد جدا کی از سوادِ شام ما — بیقراری میبرد سیماب از آرام ما
در شامِ غمِ خویش مرا صبحِ امید است — گر نقش نگین تیره بود نام سفید است

شب هجران تو از بسکه دلم ملوزان بود — پای هر ناله که آمد بلبم آبله داشت

بیرون کروند در شب هجر — از سوز تو شمعها زبا منا

بی تو شب ماه تیره روزان — چون چشم سفید گشته تار ست

شب هجر بیدلی را که اجل رسیده باشد — بچه درد مرده باشد که ترا ندیده باشد

هر شب بگریه بی تو سحر میکنیم ما — چون شمع تا سحر مژه تر میکنیم ما

شب هجر تو چو بیمار میغلطم ز بیتابی — ازین پهلو بآن پهلو وزان پهلو باین پهلو

شب عاشقان بیدل چه شبی دراز باشد — تو بیا کز اول شب در صبح باز باشد

شب فراق چه داند که تا سحر چند است — مگر کسی که بزندان عشق دربند است

زگشت مدت عمرم که روزها دزدید — که فصل شیب و شبابم گذشت در شب تار

شنیده ام که شبی نیست بعد روز قیام — شبی که روز ندارد قیامتی دگر است

بی تو بر من ماهتاب امشب شبی دیگر شده است — نور چشم چون طلای گشته خاکستر شده است

چو شام هجر بود خانه را طرهٔ تو — بود چو زلف تو شبهای بی سحر ما را

بی تو می ریزد نمک در ساغر من ماهتاب — گرد کلفت میشود در بستر من ماهتاب

گویا بیاد زلف تو شبهای ماهتاب — مارم گزیده است و بشیرم نشانده اند

هر چند که مهتاب صفا بخش نشاط است — بی یار به چهره بود دیو سفیدم

مستی و دیوانگی در ظلمت شبها خوشتر است — میزند بر فرق مجنون پرتو مهتاب سنگ

بسکه شب ماتمکده ام بی تو پر آتش باشد — همچو سیماب بود پرتو مهتاب درو

شب بچشمم از آن نیامد خواب — که نمک داشت جلوهٔ مهتاب

از عشق چو شمعم سخنی شب بزبان بود — میگفتم و میسوختم و اشک روان بود

غمهای تو امشبم فرو رشش کردند — تا صبح مرا بسینه سوزش کردند

بگذشت مه تمام و شب هیچ نرفت — گویی ز ستاره میخ دوزش کردند

شب قصهٔ هجران جگر سوز کنم — روز آرزوی وصل دل افروز کنم

القصه که بی تو من بصد خون جگر — روزی بشب آرم و شبی روز کنم

شد تیره ز هجران دل افروزم روز — شب تیز شد از آه جان سوزم روز

امید روشنی اندر روز د سیاهی از شبم — اکنون نه شبم شب است نی روزم روز

میرزا ابوالحسن فراهانی

بی شمع جمالت ای مجبن افسانه
روشن نشود ز آفتابم خانه

آری ز فروغ شمع خاور همه جا
روز است ولی شب است بر پروانه

میرزا جلال اسیر

شب که هر مویم ز هجران شعلهٔ دیگر شود
گر بدل دشمن گذارم پارهٔ اخگر شود

ترسم ز شرم دعوی شبهای تار من
هر روز حشر وا نکند دفتر آفتاب

خاقانی

روزم به نیابت شب آمد
جانم بزیارت لب آمد

از بسکه شنید یاربم شب
از یارب من بلب آمد

دعاهای سحر گویند میدارد اثر آری
اثر میدارد آنکه شب عاشق سحر دارد

ای اجل خیز فراق آمد و دلسوزی نیست
من اگر کشته شوم بهتر ازین روزی نیست

شب هجران تو دل در تب و تابست مرا
دیده بیدار ولی بخت بخوابست مرا

شب هجران تو از روز قیامت کم نیست
غالبا روز قیامت شب هجران باشد

گویند روز حشر بپایان نمی رسد
صد روز از من یکشب هجران نمی رسد

خواب دیدم که درآمد ز درم آن خورشید
غالبا شام غمم را سحری می آید

شب ببالین من سوخته مهتاب گذشت
بطرزیکه ز آتشکده سیماب گذشت

همه شب درین خیالم که رسم بوصل روزی
همه روز در امیدم که شبی بخوابم آئی

دمید صبح نیاسود چشم راحت ما
سپیده دم نمکی بود بر جراحت ما

بی تو ای آفتاب بر دل ما
شب مهتاب آتش افروز است

شب فراق ترا روز وصل پیدا نیست
عجب شبی که دران شب امید فردا نیست

امروز دیگرم بفراق تو شام شد
در آرزوی روی تو عمرم تمام شد

آمد نماز شام و نیامد نگار من
ای دیده پاسدار که خوابم حرام شد

برغم من نه بزم غیر چون خوردی شراب امشب
بهر پهلو که گشتم سوختم همچون کباب امشب

بی تو هر روز مرا عمری و هر شب سالی
شب چنین روز چنین آه چه مشکل حالی

بیرون ساز مشتاقان از فردوس آرام اشعار صفت قصر کوی محبوب و رشک خوردن عاشق از اغیار بد خلم

تجلی

در جوار رفعت این قصر گردون منزلت — کنگره زان احتیاط شهرت نوشیروان

چون لباس غنچه تنگی میکند بر بوی گل — بر شکوه این عمارت بر نیان آسمان

در کوی دوست قدر سر از خاک کمتر است — در صحن کعبه قبله نما را چه اعتبار

از غیرت رکابت از دیده خون روانست — لیکن چه میتوان کرد پای تو در میانست

جای نمیروی که دل بد گمان من — تا بازگشتن تو بصد جا نمیرود

از رشک سوختم بر قیبان سخن مکن — گر میکنی برای خدا پیش من مکن

فخر یک دولت خود را نمیتوانم دید — بچشم غیرت من مرغ نامه بر تیر است

تنگ بدیده ام از غیرت خاخفت است — که زیر پای تو چون عاشقان چرا خفتند

میرزا

بود کوی تو شبها روشن از جوش تماشائی — نظرها چون بهم پیوست مهتاب دگر باشد

فلک بر تبه آن کوی دلنشین نرسد — بگرد خاک نشینان او زمین نرسد

هر منزلانه دارم ره بطرف کعبه کوئی — که باشد عیب پوشیدن قبای حق احرامش

پایم زره کوی تو ناکام بکعبه — حیرت وز هر آبله سنگی بقفا داشت

بساط کوی جانان نیست بی فیض تماشائی — که از دلهای بینا نیست گوهرهای غلطانش

جهت کویش از بس سفرازان ویرانه اند — نمیگردد ز جوش آسمان اینجا زمین پیدا

بگو کوی تو گردم که بهر خدمت او — نهد ز کاهکشان آسمان بچشم انگشت

حافظ

غرض ز مسجد و میخانه ام وصال شماست — گدای کوی در دوست پادشاه منست

از آن زمان که برین آستان نهادم سر — فراز مسند خورشید تکیه گاه منست

سر ارادت ما و آستان حضرت دوست — که هرچه بر سر ما میرود ارادت اوست

من که باشم در آن حرم که صبا — پرده دار حریم حرمت اوست

سوی تو کس ندید بنظارت رقیب هست — در غنچه هنوز صدمت عندلیب هست

اشرف

رواقش زانجم مزین شده — فلک عینک چشم روزن شده

نگردیده مانی بکردار او — که شد خامه انگشت زنهار او

در او که در هند خود بینی است — پری پیکری حلقه در بینی است

میرزا جلال اسیر

کشتم غبار و از سر کویش نمیروم — دیگر چه خاک بر سر طاقت کند کسی

کی ماند سر کویش سوی عراق آن رفت — تا قبله بود قبله نما را چه کند کس

بلا بی من چه میگردی تو در کوی حبیب من / الهی گم شوی ای دل تو هم گشتی رقیب من

ای سایه میا همره من در گذر دوست / بینم که به پابوس رسی پیشتر از من

از کویش افکند چو ما استخوان کلیم / سر بسته نامه ایست بنامهربان ما

کلیم

بگرد خیمه ات میگردم و مشتاق پابوسم / نصیب بیتابی پروانه بیرون فانوسم

رفتن ز درت کار من دل نگران نیست / گو گشته شوم خونم از آن کوی روان نیست

کوی تو منزل دلهاست کسی چون گذرد / که در او جای قدم نیست ز بسیاری دل

پایم به پیش از سر این کو نمیرود / یاران خبر دهید که این جلوه گاه کیست

ای باد صبا شمیم گلزار بیار / بوی خوشی از طبله عطار بیار

یا مشت غبار من بکویش برسان / یا گرد رهی ز کوچه یار بیار

ز شوق کوی تو رویم بجانب حرم است / بکعبه میروم و پای تا سرم صنم است

امیر خسرو دهلوی

بخانه تو همه روز بامداد بود / که آفتاب نیارد شدن بلند آنجا

خاکی که از کویش برم در دیده پنهانش کنم / مفلس چو یابد گوهری ناچار پنهانش کند

فیضی فیاضی

کرا دماغ که از کوی یار برخیزد / نشسته ایم که از ما غبار برخیزد

نهاده ام چو سگان سر بر آستانه تو / فرشته را نگذارم درون خانه تو

مگر بسایه خاک درت تیمم کرد / که آفتاب فروزنده شد کف موسی

در خاک رهت سپردگان را / گویاست چه برگ گل کفنها

بر آبله اش رشک برد مردم چشم / پائی که بخاک سر کوی تو رسیده است

دل ز کویت گر بسوی تن نیاید باک نیست / مرغ چون یابد گلستان کی کند یاد قفس

غبار کوی او را می شنیدم کحل بینائی / بحمد الله نمردم تا بچشم خویشتن دیدم

شد جبین از خاک کویش بسکه نورانی مرا / جوهر آئینه باشد چین پیشانی مرا

بیخبر تا نگذرد یار از گذرگاه دگر / هر دم از بیطاقتی گیرم سر راه دگر

می نویسم بر در و دیوار کویش حال خود / باشد آنرا یار خواند یا کسی گوید بیار

چرخ تعظیم درت را مه و سال / بر جبین می نهد انگشت هلال

دور باش حسن را نازم که ماه و آفتاب / بوسها از دور بر لبهای بامش میزنند

گفتی که دلت رها ز قیدم چون شد / از بهر چه دیگر هوست افزون شد

مشغول شدی بغیر چندانکه دلم
در کوی تو عمرها نشستیم عبث
در پیش تو قرب هر سگی بیش از ماست
ترسم از پریدن مرغ تمنای رقیب
میکنم گریه چو شد خاک بکوی تو رقیب
تا او قرار داد که نبود جدا ز غیر
با رقیبان نکنم سجده بخاک در دوست
دی میگذشت یار و رقیب از عقب رسید
شب غیر چون بروی تو رنگ نظاره ریخت
یار ما هرگز نیازارد دل بیمار را
شب وصل غیر چشم ز خیال یار باشد
نهفته ام بحجوشی خیال روی ترا
ربود دل ز من و شد رقیب زین بیدل
مرا چون آستین صد چین ز غیرت بر جبین افتد
غبار صحن این بستان سرا از بسکه رنگین است
خاک پایش را رقیب آخر بچشم خود کشید
یا رب تا باد حبیب از بهر تعظیم رقیب
من عاشقم و یار بکام دگران است
هر بار تا خانه ز او چشم مستش یافتم
نخواهم بگذرد سوی چمن یار از سر کویش
هرکس ز صحبت تو نصیبی برد بقدر
بیند چو کسی سوی تو گیرم سر راهش
ز رشک آن که بپای تو سر ز پا نشناخت
دعا کنم همه دم هر تند رستی غیر
چو بیخبر شوم از دیدن تو رشک برم

بگشود ز زلف گره دیر دن شد
دل جز تو بدیگری نبستیم عبث
با اینهمه استخوان شکستیم عبث
شیشه عشق چو از طاق دل ما افتد
تا بسمل گره ام از سر کوی تو رود
غیرت میان ما بجدائی قرار داد
این نماز نیست که بی شرط جماعت باشد
گفتم که عمر میرود و مرگ و قیامت
از چشم من فرو جگر پاره پاره ریخت
گل سراسر آتش است افسوس خار را
که مباد چون شب من شب او دراز باشد
مباد کز نفسم بشنوند بوی ترا
چه خوش بود که برآید بیک کرشمه دو کار
اگر آن ساعد سیمین بدست آستین افتد
شبیه خامه موی مصور گشت جاروبش
سرمه بیتابی ما را عجب چشمی رسید
غیر هر جا می نشیند فتنه برپا میشود
چون غره شوال که عید رمضان است
آن قدر از رشک نالیدم که آوازم گرفت
که ناگه بوی او گیرد گل و غیری کند بویش
من نیز بی نصیب نیم رشک میبرم
تا ذوق تماشای تو دزدم ز نگاهش
ز سنگ پای تو مینای دل بسنگ آمد
ز بیم آن که مبادا ز روی بدیدن او
که در میان تو و دل چه راز میگذرد

رضی
۱
مولانا [?]
حسن ...
غنی
عرفی
ساطع
محمد میرزا هرات
میر یحیی کاشی
شرف الدین علی
کاکا قزوینی
قاضی نور اصفهانی
قلندر
حاجی اسماعیل
کمال الدین ...

حدیقه ۲

۵۲ در صفت قصر کوی محبوب و رشک خوردن عاشق از اغیار

سوختم دوش ببزم تو ز غیرت که چرا / خلعت سوختن شمع ز سر تا پا بود

نخواهم در میان خود را چو با معشوق بنشینم / کجا رخصت دهد غیرت که با او دیگری بینم

غیرت از چشم برم روی تو دیدن ندهم / گوش را نیز حدیث تو شنیدن ندهم

ز خون خویش بران قطره می برم غیرت / که گاه قتل بدامان قاتل افتاد است

رشکم آید بخدا ورنه ترا می گفتم / که تعلق رخ خود را بلا هست کز من

ترا از دیده جا کردم که از مردم نهان باشی / ندانستم که آنجا هم میان مردمان باشی

ترسم آن سیمین بدن باشد در آغوش رقیب / دیده ام تقویم امشب قمر در عقرب است

نهند گر پای بر چشم ز غیرت چشم نگشایم / مبادا بشنود گوش کسی آواز پایش را

چو با او رسم تنها ز زبان غیر گویم / که باین بهانه شاید بسخن در آرم او را

بکشتن دیگری کمر بست / بیچاره دل من از میان رفت

رقیبا ز آتش هجرش من مهجور میسوزم / تو میسوزی تو از نزدیک و من از دور میسوزم

گرم حرف دگران بود چو او را دیدم / شد خجل گفت که احوال تو می پرسیدم

لب گزیده اغیار را چه بوسه دهم / عقیق کنده نام دگر چه کار آید

مرا از اهل مجلس رشک بر فانوس می آید / که هر شب تا بوقت صبح شمعی در بغل دارد

بپا نتوان بکویش او رسیدن / چو اشک از دیده می باید دویدن

از بلندی طاق ایوان فلک بینا د او / سایه افگن گشته چون زلف بر آفتاب

فریب سینه پر داغ بلهوس نخوری / که چون کتاب غلط نقطهای شک دارد

گفتمش در مگشا بر رخ اغیار دگر / چه بهشت است که این ملتمس در گیرد

بچشم من چه عجب گر ز ناز ننشیند / غبار کوی تو چون سرمه چشمها گیرند

مردم ز رشک چند ببینم که جام می / لب بر لبت گذارد و قالب تهی کند

رقیبش خاک ره گردید و میخواهم که باد او را / ز راه دوست بردارد بچشم دشمن اندازد

بکویش رفتم و خاری بپای من شکست آنجا / بحمدالله که تقریبی شد از بهر نشست آنجا

دی سگی را رقیب میزد چوب / سگ همی خورد چوب و می نالید

گفتم ای سگ چرا ز دست گفتا / بهتر از خود نمی توانم دید

ای دوست ترا که دوست دارد جز من / با خوی بدت کتاب آرد جز من

قاسم

میلی

هرجا که سدم خوی بدت میگویم
تا هیچکست دوست ندارد جز من

چون تو برمن تند گشتی داد دشنامم رقیب
سگ زبان بیرون کشد چون گم شود دنبال

چرب و نرمی ز رقیبان جفاکار مجوی
گل بچار ز خار سر دیوار مجوی

گفتم ای مه با رقیب روسیه کمتر نشین
زیر لب خندید و گفت او تیر میکشید چنین

دست بر سینه بتعظیم رقیبان کردم
بچه تقریب ببین داغ تو پنهان کردم

ای روی تو ماه عالم آرای همه
وصل تو شب روز تمنای همه

گر باد گران به زمینی داری بمن
در با همه کس همچو منی وای همه

ز بزم مدعی بیرون خرامی مه که مشهور است
قمر غیر از دو شب در خانه عقرب نمی ماند

از رشک قرب شانه دلم شاخ شاخ گشت
این زهر گوئی از این دندان مار ریخته

نمیخواهم که باشد سایه دنبال حبیب من
که ترسم گردد از عجب سیه او هم رقیب من

خواهم که غبار گردم در کوی او برآیم
تا هرکه ببیند او را در چشم او درآیم

از آن همسایه را در خواب بگذارد فغان من
که میخواهم بخواب کس نیاید دلستان من

رقیب را تواضع نگاه باید داشت
سگ گزنده بجان به که آشنا باشد

این رشک مرا گشت که یاران بشفاعت
در کشتن من دست تو خونخوار گرفتند

بعد از وفات خاک تن من سبو کنند
چون بفکنند سفال سگ کوی او کنند

بحمد الله که عاشق با سگ کوی تو همدم شد
کسی کو با سگ کوی تو همدم گشت آدم شد

گر سر عاشقی ای رشک چمن خواهی داشت
دل بهر کس که دهی رشک بمن خواهی داشت

رشک آیدم مگر نه نقابت کشود می
دست ترا گرفته بناصح نمود می

هرگز نخواهم این که بمن همنشین شوی
ترسم که خو کنی و بهر کس چنین شوی

آیینه ساند انقلاب و اختلاف دوار اشعار بیان خلف وعده و تغافل و دیگر جفاهای یار

کمال اسماعیل

بی آنکه به آمدن قدم رنجانی
هر روز مرا بوعدهٔ بنشانی

صد عذر نکو نیامدن را دانی
یک حیله برای آمدن نتوانی

ز زلف خانه نماید ز چشم سرمه کشد
نمیکند بمن ناتوان نگه آن شوخ

همه سوز تغافل نمک زخم نگاهی است
تغافل تو مرا خوش نماید از لطفت

شوخی که گسسته بود پیمان از من
چون برگ گلی که با صبا آمیزد

از آن نگاه گسستم که آن کمان ابرو
شهید ناز ترا خونبها نمی باشد

ز خوبی هر چه باید نازنینان را همه داری
گفتی نیست عمر تو که نشناسد دیم از دل

گو بر دو جهان تشنهٔ دیدار تو میرد
حسن را باشد خطر از دیدهٔ اهل هوا

وعدهٔ او بر دل آب و رنگ راحت میدهد
تا تو می آیی قیامت رفته است

منسوخ شد مروت و معدوم شد وفا
دل دادن سخن نشنیدن گناه من

گرد سر تو گشتن و مردن گناه من
تعلیم جفا کرد و وفا هیچ نیاموخت

آن روز که تعلیم تو میگفت معلم
هلاکم وعدهٔ فردای آن شمشاد قامت را

ببزم باده مرا گفت خواهمت روزی
نوید گشتنم دادی و مردم ز انتظار آخر

بهشت طلعتی اما ز خوی شعله فشان
دردم نهفته ماند که از بیم خوی تو

شهرت دلکشی باعث بدنامی تست

نبود نمیرسد آن شوخ تا با چه رسد
ز بیم آنکه نگویند ناتوان بین است

جز فیست که بر حال اسیران نظری نیست
کاین هر کس و آن خاصه از برای منست

بنشست برم کشیده دامان از من
هم با من بود و هم گریزان از من

مرا چو تیر سوی خود کشید و در انداخت
همیشه بر سر کوی تو عید قربان است

ولیکن از وفا خالی بران رخسار بایستی
عمریست که ما را همین وعده تسلی است

ای جان تغافل مشکن شان تغافل
ابر لطف آبروی گلستان را میبرد

ابر تصویر این گلستان را طراوت میدهد
وعدهٔ وصل اینقدرها در میست

زین هرد و نام ماند چو عنقا و کیمیا
دل بردن و نگاه نکردن گناه کیست

دیدن چنین و رحم نکردن گناه کیست
زین درس غلط بخش بر استاد تو دارم

بر لوح تو ننوشت مگر حرف وفا را
براغم میگذارد بینهٔ صبح قیامت را

بنای وعده شناسم که بوده است بر آب
تو کردی وعده ای نامهربان و من وفا کردم

هزار دوزخ آمادهٔ دریغ از تو
برگشت هر سخن که بنزدیک لب رسید

با خبر باش مبادا که صدا برخیزد

غنی
ابراهیم بیگ
محسن تأثیر
میر معز
میرزا بیدل
کرامی
شوکت
میرزا جلال اسیر
عبدالرحمن جبلی
قدسی
عرفی
نعمت خان عالی
کلیم
حزین
نظیری
ولایتی
صائب
حکیم شفائی
ناصر علی

همه راز در جزا تاب سؤال است و جواب — نتوان با تو سخن گفت قیامت این است

کاش گردون از سرم بیرون برد سودای تو — یا مرا صبری دهد چندانکه استغنای تو

کتاب حسن بر استاد عشق خواندم گفت — درین میانه همین آیت وفا غلط است

بینائی لطف لیکن کینه داری در نهان — چون شراب اندر نقاب آب است اما آتش است

خلاف وعدهٔ تو خلق در فغان دارد — که همچو غنچه زبان در تهٔ زبان دارد

شادم که وعده‌ام او بفردای محشرم — کاز روز هیچ وعده بفردا نمیرسد

ای بر دلم ز وعدهٔ خام تو داغها — شبها در انتظار تو سوزم چراغها

زیر کلام عیار محبتم وحشی — باستخوان وفا حاجت گدازم نیست

زان همه وعده که کردی بمن از لذت وصل — انچه ماندست بیاد تو فراموشیست

بقتل داد مرا وعده یار من مردم — ز بیم آنکه مبادا شود فراموشش

وفا کاموختی از ما بکار دیگران کردی — ربودی گوهری از ما نثار دیگران کردی

جان سوزتر از زخم تغافل ندیده ایم — عمری بپای تیغ بسر برده ایم ما

در دل من آتش و در کام دشمن آب خضر — آه ازان بدخو که یکجا آب و یکجا آتش است

وعدهٔ قتلم کنی هر شب که فردا میکشم — تا بفردائی دگر در انتظارم میکشی

چه کرده ام سبب رنجش تو چیست بگو — بگو بگو که سر بدگمانیت گردم

وعدهٔ قتلم بفردا کردی و عمری گذشت — روز محشر را اگر تو نام فردا کرده ای

چه آب خضر چه باد مسیح هر دو یکیست — دواست مرگ اگر درد انتظارا نیست

یک بیک وعدهٔ او را همه دیدیم کلیم — نیست یک وعده که شرمندهٔ صد فردا نیست

آه از دروغ وعدهٔ تو کز پی خلاف — فردای حشر طالب فردای دیگر است

دل عاشق باستغنا ستاند حسن مغرورش — بشمشیر تغافل ملک گیرد پادشاه من

معذور بود یارم اگر دیر میرسد — کز کوی وفا خانهٔ او دیر ترافتاد

بشب از گرمی خویت سخن میرفت در بزمم — حرارت آنقدر گل کرد در شمعم که تب آمد

جفائی تیغ بیدادش چه لطف بیکران دارد — که او جان است چون جان میرود دیگر نمی آید

خوبان زبسکه سنگ جفا بر دلم زدند — این شیشهٔ شکسته هنوز از وفا پرست

ساغر بغیر داد و دلم را خراب کرد — آتش بدیگری زد و ما را کباب کرد

غبار غلطت راسمل ... ندانستم

که آن خود رفته رفته در بیان ویرانه شد

ر چاک همای گریبان جان جهان × اشعار بیان گلگشت عشاق

در چمن و صحرا در عالم فراق و حرمان ط

میرزا صائب

بوی گل می آید از چاک گریبان بهار — تا ز تیغ کیست این زخم نمایان بهار

میتوان دانست داغ آتشین خساره ایست — آتشی کز لاله افتاده است در جان بهار

تا باشد لاله در دامان این صحرا که افتاده — ز برق آه من در خیمهٔ صحرانشین آتش

ناصر علی

بی نهالی از انفنام گشت نخل ماتمی — در گلستانی که طرح آشیان انداختم

هر جانب کشایم دیده بی رویت در این گلشن — نگه برگشته در چشم خلد چون نیش عقربها

بابا فغانی

گلشن بخون طپیده شهید نگاه کیست — گل سینه در قبا بچمن دادخواه کیست

عاشقانرا نه گل و باغ و بهار است غرض — همه سهلست همین صحبت یار است غرض

وقت گلم تمام بآه و فغان گذشت — چون بگذرد خزان که بهارم چنان گذشت

بیاد گلعذاری صبحدم سوی چمن رفتم — چو شبنم دیده را تر کردم و از خویشتن رفتم

شهرت

ترا جا بر سر سرو و مرا در گلخن ای قمری — بگو سرو تو دلسوز است یا سرو من ای قمری

تو در آغوش سرو خویشی و من خالی آغوشم — ببین مشکل بود کاری تو یا کار من ای قمری

نیاز ... ضمیمی

نهال حسرتش گل بی وفا و لاله دو رنگ — درین چمن بچه امید آشیان بندم

تو از سنجاب داری طوق و من از آهن ای قمری — ببین سرو تو بر حم است یا سرو من ای قمری

نظیری نیشاپوری

چنانم میگزد بی او تماشای چمن کردن — که شکل غنچه بر گلشن سرمار است پنداری

ز بسکه بی تو دلم در هم است پنداری — که سبزه بر رخ گلزار چین پیشانیست

میرزا ملک مشرقی

دلم ز سیر چمن دل شکسته می آید — چو داغ لاله در آتش نشسته می آید

محمد قاسم مشهدی

زهی دوران ز رخت بیرنگ و بو گل در گلستانها — بچشم عندلیبان غنچه خون آلوده پیکانها

بهرام ...

بی تو در روضهٔ رضوان اگرم جای دهند — گویم ای دوست چه زد دیده ام این بستان جنیست

پژمردگی نبرد بهار از گیاه ما — چون لاله خبر درتن شده بخت سیاه ما

سوی صحرا بی عیش تماشا آمدیم — بی تو بر ما شهر تنگ آمد بصحرا آمدیم

اکنون چه سود که نوروز شد جهان افروز — که بی تو بدتر از شب من است امروز
افروخت آتش گل و جوشید خون من — هر غنچه شد فتیله داغ جنون من
چمن بهر دو بی تو هر حسرتی که خورد فرو — گره شد و به راه افتاد غنچه شد ناامش
گذشت بی تو چنان تلخ نوبهار مرا — که بنفشه در نظر آید زبان مار مرا
گر شاخ گلی بی تو در آغوش گرفتم — آهی شد و آتش بگریبان من انداخت
منت غلامیهای صبحگلشن ای قمری — بود حسرت غلام سرو آزاد من ای قمری
قیامت بر سرم آورده از شیون ای قمری — تو خواهی بعد ازین در باغ بودن یا من ای قمری
من و تو هر دو در خاکستر نشینیم اینقدر فرق است — تو در گلشن کنی فریاد و من در گلخن ای قمری
ای صبا این دل صد چاک بجانان برسان — شانه گم کرده بآن زلف پریشان برسان
میشد چمن از فغان بلبل — چون دود بلند ز آتش گل
بود دست غریب اجراسی — آتش جای دود و د جا سی
غباری کز چمن برخاست از باد — برای چشم بلبل توتیا شد
آن نه سرو است که در باغ سرافراخته است — شمع هجریست که پروانه او فاخته است
هرگاه که بی تو گشت گلشن کردم — گل دیدم و صد هزار شیون کردم
کردند حسر فغان همه گل و ریحان — من خون دل از دیده بدامن کردم
باغبان جاروب و گل خمیازه با انتظار — هر کسی چیزی بیادت در گلستان میکشد
شور بلبل میدهد یادم که مستی پیشه کن — عکس گل در آب میگوید که می در شیشه کن
یک صبحدم بصحن گلستان گذشته — شبنم هنوز بر رخ گل آب میزند
بچشم بی تو گلشن خار خار است — لب پیمانه تیغ آبدار است
گل بی رخ یار خوش نباشد — بی باده بهار خوش نباشد
باغ و گل و مل خوش است لیکن — بی صحبت یار خوش نباشد
شب ناله من گوش زد مرغ چمن بود — بیچاره گرفتار گرفتاری من بود
نه هوای باغ سازد نه کنار کشت ما را — تو بهر کجا که باشی بود آن بهشت ما را
صوت بلبل بی اثر شد ناله قمری کهن — طرز نو تعلیم مرغان چمن خواهم نمود
حزین ز خانه بد نشان این گلستانم — همیشه نشت بیرون ز آشیان منست

چون صبا پنهان سخن در گوش بلبل میکند — غنچه میخندد که آخر این سخن اهل سبک
زخواب بر سر حکم ای صبا بمن گلستان بگذر — از این گل هم گریبانی معطر میتوان کردن
به آشیانهٔ بلبل ز ... پا زد و گفت — که خانمان اسیرین خراب می باید
بهار ای رخ گلرنگ تو بکار آید — هزار کی آمدنت به که صد بهار آید
مینای غنچه پر ز شراب تبسم است — امشب کدام غنچه لب از گلستان گذشت
ز آب دیدهٔ من بسکه گلستان سبز است — به غنچه بیضهٔ بلبل ز آشیان سبز است
شبنم مگو که بر ورق گل فتاده است — کان قطره‌ها ز دیدهٔ بلبل فتاده است
باغبان گل نگرفتم ز من آزرده مشو — پاره‌های جگر خویش به دامان کردم
هیچ میدانی که شبنم چیست بر روی گیاه — بر تربت عاشقان شب گریه کرده رفته است

سلسله پای خامهٔ محبت تحریر اشعار بیان جنون و لوازم او از قسم طوق و زنجیر

دیوانهٔ قلمرو صحرای وحشتیم — ما را سواد شهر بود آیهٔ عذاب
جنون گنجی است گوهر خیز زنجیر اژدهای او — تهیدستی نه بیند هر که شد در گنج پای او
شور مرا نسیم بهاران فسانه‌ایست — هر شاخ گل جنون مرا تازیانه‌ایست
بسکه بر سینهٔ من تیر پی تیر آید — نفس از دل چو کشم نالهٔ زنجیر آید
نامه زیست سودای جنون را رشته در جانم — بجیب گل ادب کردی ... در دبستانم
بر نمیدارد شراکت ملک تنگ بیکسی — نیست سبب اطفال اوهام دشمن دیوانه اند
مسخر کرده اند اهل جنون اقلیم دامن را — سواد چشم آهو هر یا دام است مجنون را
منم که داغ جنون طرف لاله‌زار منست — سواد چشمهٔ لیلی سیه بهار منست
پی نظارهٔ مجنون تو صحرا چشمیست — جاده تیر نگه و نقش کف پا چشمیست
بصهبای جنون کیفیت دیگر بود ساقی — بیار از کوچهٔ زنجیر خاک ساغر ما را
بصحرای جنون کشتم چنان تخم پریشانی — که چون موی سر دیوانه‌ها بر چید سنبلها
پیچ و تاب زندگی از زنجیر تسخیر من است — آمد و رفت نفس سوهان زنجیر من است
شور سودایم نمک در چشم زنجیر افگند — خندهٔ زخمم شکر در آب شمشیر افگند
جوش سودا را علاج از دیدهٔ تر میکنم — آب میریزند بر دیگی که از سر میرود

۲۵۹ در بیان جنون و لوازم آن از قسم طوق و زنجیر

پیچکی جنون کی بمن رسد مجنون
همین بس اشک من شهری ادیبانیست

گرد باد دشت گرد بی سر و سامانیم
مصرع برجستهٔ دیوان سرگردانیم

غربتی داریم در شهر جنون کز راه دور
سنگ می آید باستقبال ما از هر طرف

نیست جز افسوس خوردن حاصل کوشش تو
آسیا گردانی ما دست بهم سودن است

ز سودا حرف مردم گوش کردن شد فراموشم
ز خشکی مغز سر گردید آخر پنبه گوشم

جنونی کو که از قید خرد بیرون کشم پا را
کنم زنجیر پای خویشتن دامان صحرا را

چون پنبه خشک گشت ز عشق مغز در سرم
زیبد اگر فتیله داغ جنون شود

پای من یک لحظه جا در گوشه دامان نکرد
گشت عمرم در سفر چون رشته سوزن تمام

لبسان خانه زنجیر کز جنبش بشور آید
ز زندان گر برون آیم ز در و دیوار می نالد

هست از روز ازل زیور سودا زنجیر
دارد از موج بپا وحشی صحرا زنجیر

همرهان رحم بوا ماندگی ما بکنید
که بپایم زده است آبله پا زنجیر

جنونم در تصرف گرنی آورد هامون را
غزالان برده بودند از میان میراث مجنون را

در جنون ذوق خموشی کرده تا تسخیر ما
بر نمی آید صدا چون زلف از زنجیر ما

گویند مردمان غم دیوانه میخورند
دیوانه هم شدیم و غم ما کسی نخورد

رونق از ویرانه ما کشور صحرا گرفت
دشت از ما بود و گو مجنون دو روزی جا گرفت

جنون را کار ها باقیست با مشت غبار من
که بازیگاه طفلان میشود خاک مزار من

اگر در جوی طفلان نمیشد سنگ راه ما
بمجنون یاد میدادم ز خود بیرون دویدن را

از خود چو بگذری بجنون بیدرنگ زن
طفلی اگر بسنگ نزد و سر بسنگ زن

ز آبادی فزاید شور سودا در دماغ من
سواد شهر مشک سوده افشاند بداغ من

خواستم کز کوچه دیوانگی بیرون دوم
تا قدم برداشتم زنجیر نالیدن گرفت

درین صحرا کدامین تشنه لب جان داد حیرانم
که از صد جا گریبان چاک شد موج سرابش را

جامه صبر بالای جنون تنگ آمد
آنچه از دست برآمد بگریبان کردم

هر کجا جوش جنون دارد سر سودای عشق
بیلبان این نه آسمان سرپوش یک تبخاله است

نوک سر خار نماید رگ گل بسکه شکفت
غنچه آبله پا به بیابان ما را

ز خود برآ چو در آیی بخانه زنجیر
که هست شور دگر در ترانه زنجیر

غنی
نعمت
بیدل
نعمت
امین
محزون
حزین
سرفراز
یقین
سروش
معارف
ناصر علی
راسخ
بیدل
مولوی احسان ... از داب ...

زکشت عاقبتم خوشه نشد حاصل — گر ز کوبه کشتم سبز دانه ز بار

پای مجنون زهمین سلسله سودا داشت — هر که دیوانه شد این سلسله بر پا داشت

هر مرغ دل بروی تمنای اسیری — اول بشگون کرد طواف قفس ما

زنجیر زندان غم از بسکه با من کرده خو — هرگه که می جنبم ز جا بنیاد شیون میکند

جنونم ناله زنجیر را افسانه میداند — دلم سرگشتگی را گردش پیمانه میداند

بعد از وفات هم نشود کم جنون ما — چون غم بر زمین خاک زند جوش خون ما

بصحرای جنون دیوانه سامان چمن دارد — چو نرگس چشم حیرانی چو گل چاک گریبانی

دران وادی که من پیاشم آبادی نباشد — سیاهی میکند از دور گاهی چشم آهوئی

ترا می خواهم ای داغ جنون زینت سیه گردد — من این آتش که در دل دارم از چشم تو می بینم

غربت دیگر بود در دامن صحرا مرا — هر کجا خاری بود سر می نهد بر پا مرا

نسازد غم به بیتاب محبت شادمانی هم — گران باشد برین بیمار مردن زندگانی هم

نموده ایم تصرف سواد وحشت را — بهر چشم غزالان بود قبالهٔ ما

از سنگ کودکان سر ما لاله زار شد — خط شکسته بود گر سر نوشت ما

بصحرای جنون از بس غریب و بیکس افتاده است — کسی جز سنگ طفلان بر سر مجنون نمی آید

کو جنون کز سنگ طفلان خانه پیدا کنم — خواب راحت چون شرر بر بستر خارا کنم

گر جنون آید بسویم ره بده بیگانه نیست — در خرد پرسد سراغ من بگو در خانه نیست

سر شوریده آورده ام از وادی مجنون — تهی سازند از سنگ ملامت جیب و داما نها

هست آشفته دماغی گل دستار جنون — دل صد چاک بود جامهٔ گلکار جنون

صیقل کش مرآت ولوله و شیدائی × اشعار بیان ملامت و رسوائی

بی ملامت نشود آینهٔ دل روشن — زخم شمشیر زبان صیقل زنگار دل است

خوش باش بازبان ملامت که رهروان — از بهر خار زحمت سوزن کشیده اند

قانع بکوه درد ز سنگ ملامتیم — تصدیع اهل شهر چو مجنون نمیدهیم

سنگ ملامتی که بهم بشکند مرا — چون کعبه واجب است بجان احترام او

نسازد عشق را کنج سلامت — خوشا رسوائی کوی ملامت

غم عشق از ملامت تازه گردد
وزین غوغا بلند آوازه گردد

ملامت شحنهٔ بازار عشق است
ملامت صیقل زنگار عشق است

ملامت کی کند سرگرمی سوزندگان ساکن
که گردد سنگ طفلان [illegible]

آخر سرمایهٔ متاع شهر سوائی خدم
میکنم کجا گردد اعتبار وکجا پهٔ من

از نمایان دهای تنگ واز تپیدنهای دل
عاشق بیچاره هر جا هست رسوا میشود

شب که بی لذت رسوائیم آرام نبود
شیشه برداشته دنبال عسس میگشتم

دل از سرمهٔ شیوهٔ رسوائی را
تا بجویم یار کنم دلبر به جائی را

حسن چون داد بادکش زیبائی را
نامزد کرد برمنصب رسوائی را

تا به کشد چشم ملامت گر ما را
غیرت سر باز وکف خاکستر ما را

دعا کنیم و ملامت کشیم و خوش باشیم
که در طریقت ما کافریست رنجیدن

ملامت بین که برسنگی که رحمت از تیشه [illegible]
هوا میگیرد و هم بر سر فرهاد می آید

فرهاد رفت وکوه ملامت بجا گذاشت
کاری تمام ناشده در پیش ما گذاشت

سوای جهان جز دل شیدائی من نیست
رسوا همه جا هست برسوائی من نیست

سر برسوائی برآورد هر که یار من شود
هر که با رسوا نشیند عاقبت رسوا شود

رسوا روند از سرگوی تو زاهدان
بر سر سبوی باده بجای عمامها

نظم انقلابات جدیدهٔ این کهنه طاق اشعار مصائب تفرقهٔ عالم فراق

بی تو گر ساغر زنم خون در رگم نشتر شود
بی دم تیغت اگر آبی خورم خنجر شود

پر بال و فریاد ای سپند کمن
اگر ز سوختگانی صدا بلند کمن

این شیوه ام زشمع خوش آمد که هیچگاه
پروانه را نسوخت مگر در حضور خویش

بکار نیست گریهٔ بی اختیار شمع
آبی بر آتش پر پروانه میزند

که می آید بسر وقت دل ما جز پریشانی
که میپرسد بغیر از سیل راه منزل ما را

پردهٔ گوشش اگر بال سمندر گردد
تب کند از اثر گرمی افسانهٔ ما

تخمی است دوستی که در آب وگل تو نیست
شمعیست روی گرم که در محفل تو نیست

پیمان لطف نهان خواستن فزون طلبی است
که دل زدست برد خندهٔ که زیر لبی است

سعدی
در فضل ترخم
ابن الصاد [illegible]

صیفی
[illegible]
ابن
[illegible] علی حزین
[illegible]
ابا فغانی
[illegible]

صائب

فراق دوست اگر اندک است اندک نیست ... در درون دیده اگر نیم سوست بسیار است
طالع اگر مدد کند دامنش آورم بکف ... گر کشتم زهی طرب ور بکشند زهی شرف
مهر رخت سرشت من خاک درت بهشت من ... عشق تو سرنوشت من راحت من رضای تو
مبادا که چو من خسته مبتلای فراق ... که عمر من همه بگذشت در بلای فراق
کجا روم چکنم حال خود کرا گویم ... که داد من بستاند دهد سزای فراق
فراق کار فراق تو مبتلا سازم ... چنانکه خون بچکانم ز دیده‌های فراق
زبان خامه ندارد سر بیان فراق ... وگرنه شرح دهم با تو داستان فراق
فراق دید که آورد در جهان یارب ... که روی هجر سیاه باد و خانمان فراق
همیشه هول قیامت که گفت واعظ شهر ... حکایتیست که از روزگار هجران گفت
چه نذر از بخت خود گویم که آن عیار شهرآشوب ... تلخی گشت حافظ را و شکر در دهان دارد
ای که هیچت نکشیدست دلت جانب ما ... تا قیامت دل ما بر تو کشان خواهد بود
از کیمیای مهر تو زر گشت روی من ... آری ز عین لطف شما خاک زر شود
شب فراق خرابم کند به بیداری ... دگر بروز شکایت کنم بخواب رود
از دست غیبت تو شکایت نمیکنم ... تا نیست غیبتی ندهد لذت حضور
میل من سوی وصال و قصد او سوی فراق ... ترک کام خود گرفتم تا برآید کام دوست
افشای راز خلوتیان خواست کرد شمع ... شکر خدا که سوز دلش بر زبان گرفت
می دو ساله و معشوق چارده ساله ... همین بس است مرا صحبت صغیر و کبیر
جزای صدق مکافات در جهان این بس ... که عمر قاتل پروانه تا سحر نکشید
گو دست بشویند طبیبان ز علاجم ... چون شمع غرق کردن من داغ تهمت است
ای خوش آن دم که وصال تو میسر گردد ... چون نفس جان بلب آمده ام بر گردد
سینه آسا اگر پیش خودم در آتش اندازد ... از آن بهتر که دور از خویش چون چشم سیه گردد
چشم خوبان از غبار خاطر ما روشن است ... در سینه بختی شریک سر دان افتاده ایم
درد دیده من نهان ز مردم ... ای راحت جان چه خواب بنشین
گشتن از پهلو به پهلوی دگر معراج ماست ... نردبانی هر که گردید نقش بوریا
ببند کرشمه و نازم شکار خود کردی ... کنون کناره گرفتی چو کار خود کردی

اکنون که تنها دیدیست لطف ار بآناری بکن | تلخی مگو سنگی بزن تیغی بکش کاری بکن

عجب که شمع شبی در سرای من سوزد | من آن نیم که کسی از برای من سوزد

ز هجران دیده ام حالی که کافر از اجل بیند | خدا کوتاه سازد عمر ایام جدائی را

یا من ناصبوره را سوی خود از وفا طلب | یا که تو باکه دامنی صبر من از خدا طلب

با این شوخی نسوزد هیچکس را اختر طالع | که انجم نیل چشم زخم شد زلف شب تب ما را

گفتم ببلبلی که علاج فراق چیست | از شاخ گل بخاک فتاد و طپید و مرد

نه کس چراغ نه کس شمع بر مزارم سوخت | همین ستاره من بر سر مزارم سوخت

بی تو پیمانه می چشمه خونست مرا | شمع مجلس قلم مشق جنونست مرا

نیست امروزی میان ما و جانان اتحاد | بلبل ما را طفلی چوب گل گهواره بود

دور از تو نشاط می باشد عذاب ما را | زنجیر آتشین ست موج شراب ما را

گر بر سر خاک شهدا جلوه نمائی | خورشید قیامت دمد از جیب کفنها

ای بی تو حرام زندگانی | خود بی تو کدام زندگانی

بی روی خوش تو زنده بودن | مرگیست بنام زندگانی

درین دیار نه یاری غمگساری هست | بیا اجل که تو ما را ضرور کاری هست

ماتم که از ازل غم دو آشنائی ماست | ما از برای محنت و محنت برای ماست

جدا ز خاک من تو ار تو خون | همین شمع مزار کشتگانست

بیم آن باشد که شادی مرگ گردم چون صبا | گرد ازین آب و هوایم خنده گاهی رو دهد

با من آمیزش اهل الفت نه صحبت و گفتار | روز و شب با من و پیوسته گریزان از من

چنان زهر فراقت ریختی در ساغر عمرم | که مرگ از تلخی آن گرد جان من نگردد

نخواهم بعد مردن هیچکس بر من کفن پوشد | که آتش چون بمیرد خویش را از خویشتن پوشد

گفته آمیت بعیبید دگر | آه این هم بعید افتاده

سر میطلبی بر آستانست | جان میطلبی در آستینست

گر مرا بی تو بستری بودست | هر سر موی نشتری بودست

نیازارم ز خود هرگز دلی را | که میترسم در آن جای تو باشد

من شمع جان گدازم تو صبح دلکشائی | سوزم گرت نبینم میرم چو رخ نمائی

نزدیک آنچنانم و آنچنان که گفتم
حسرت سوختم از شرم دودی برنیاوردم
شب کناری بدل بیخود خوابم کردی
... از خیال وصل تو خوابم نمی برد
هلاک جرأت پروانه ام که در همه عمر
ای خوش آن دم که بردی تو نظر باز کنم
ای خوش آن روز که در بزم وصال از سر ناز
برق در جان هواداری فانوس فتد
... به تیغ بدست من گریبان ترا
از آبگینه پشت بدیوار داده است
بعالم بند و بست هر کسی بر وضع خود باشد
راست ناید کار ما با آن سراسر کار کج
چون زخم تازه دوخته از خون لبالبم
کس نیست درین زمانه یکدل
زعنقا برترم در گوشه گیری
هم ز دل دزدید صبر و هم دل دیوانه را
چو ابر من بهوای تو از جهان رفتم
آهو ز من آموخته هنگام رمیدن
نه دشمنی سر نعشم نه آشنائی هست
هجر تو کرده بود سیه روزگار من
گرمی تو مرا هیچ اعتمادی نیست
لب گزیده اغیار را چه بوسه دهم
گیرد به بغل تنگ ترا هر که بخواهد
هر جا که ماتم است دلم صاحب عزا است
گر شمع نه دلجوئی پروانه کند

نی تاب وصل دارم نی طاقت جدائی
الهی آتشی در خانه ناموس ننگ افتد
القصه ز گرم گذشتی که کباب کردی
چون کودکان ز خورشید لب روز عید خویش
فنای خویش بشمع و چراغ می جوید
خویش را گرم نیازت کنم و ناز کنم
حال من پرسید و من بیخودی آغاز کنم
تا کی شمع جدا سوزد و پروانه جدا
از لطفش دامن گل داد و دست خار را
سیماب از مشاهده اضطراب من
زین دل بستن دانا بر قتلم کمر بستن
زلف کج ابرو کج مژگان کج و دستار کج
ای وای که از شکوه کنی آشنا لبم
ای دل تو یکی ز دیگرانی
یکس نام مرا نشنیده باشی
دزد ما با خانه می دزد و متاع خانه را
گلی نچیدم و گریان ز گلستان رفتم
رم کردن و استادن و برگشتن و دیدن
عجیب واقعه و طرفه ماجرا هست
عمر اجل دراز که آمد بکار من
که شعله دوستی خار و خس نمیداند
عقیق کنده نام دگر چه کار آید
از بسکه تو چون شیشه می پنبه دهانی
شمع است این که وقت سحر هم زار شد
با آتش او زود و پروا نکند

سیلی
قتیل

فریاد ز شمع من که در آتش غم — پروانه صفت سوز درون را نکند

اضطرابی بین که چون بوی گل از بیطاقتی — رنگ خونم در کف قاتل نمیگیرد قرار

جدا از دوستان در مرگ می بینم رهائی را — بر انداز د خدا بنیاد هجران و جدائی را

نه هجر گریه نیست بلائی بتر دلی — بتر ز هجر از غم هجران نه دون است

بسنگ رخنه شد از بس گریستم بی تو — زسنگ سخت ترم من که زیستم بی تو

پنداشت مرا مرده اجل کز سر من رفت — حق بر طرف اوست بهجران نرسید کس

من و خیال تو شبها و کنج خانه خویش — سر و بیخودی و آه عاشقانه خویش

بجای مختصر خواهم که در وی — همین جای من و جای تو باشد

تو گرفتارم بر من گریه کردن لازم است — نونهالی را که عشانند آتش میدهند

بقتلم چون کشد شمشیر بی از بیم جان بیم — که طفل است و چو بیند کشته ام ترسد از آن بیم

هلاک قاتل خویشم که وقت کشتن من — بخاک پاک شهیدان خود تیمم کرد

نبود این هیچ شد نگاه تو نگین ز خون — همین بود آرزو در دل که دامان تو بگذارم

ز بس آوارگی شد قسمت مشت غبار من — نگیرد امن آسودگی خاک مزار من

شکر آبی که داشت با من یار — بهر ما شربت شهادت شد

ای دوست نه دشمنی دل آزاری چیست — خوی تو نه دهر است ستمگاری چیست

چشم تو نه بخت ماست در خواب چرا است — بخت تو نه چشم ماست بیداری چیست

عذر ستمی خواست که خون در جگرم کرد — میخواست تلافی کند آزرده ترم کرد

ده چه شود اگر شبی بر لب من نهی لبی — تا لب تو ببوسم جان بلب رسیده را

باز آیی که در سوز و گداز م بینی — بیداری شبهای دراز م بینی

نی نی غلطم که خود فراق تو مرا — کی زنده گذارد که تو باز م بینی

بپای خویش هر دم شمع زان خاکستر اندازد — که میخواهد برای خسته خود بستر اندازد

آهسته بگذری چو رسی بر مزار من — شاید بدامنت بنشیند غبار من

بیاد جلوه حسنت بچندین رنگ میسوزانم — شرارم شعله ام طورم سپندم برق خرمنم

اضطرابم نگذارد که نشینم جاسی — انتظارت نگذارد که ز جا برخیزم

در هجر تو ای نگار اندر نارم — در نار همی سوزم و دم بر نارم

بابا فغانی

زیب النسا مخفی

محمد عبدالباقی

تا دست بگردن تو اندر نارم — در خون جگر چو دانه اندر نارم

تأثیر نکرد درد دل تو — دشنام دهم کنون دعا را

از عشق تو گاهی بدرد گه استخوان سوزد — همان آتش که دارد شمع از شمع همان سوزد

گفتمش عاقبت از مهر تو بردارم دل — زیر لب خنده زنان گفت اگر باز آید

نی گلابست این که بر رخسار مهوش میزنی — تا نسوزد عالمی آبی بر آتش میزنی

هلاکم میکند در عشقبازی رشک پروانه — که گاهی رخصت برگرد سر گردیدنی دارد

دو دیده خوش است اینکه تو چشم دهی بخواب من — نام منم فسانه و با تو کنم حکایتی

اگر خواند و گر راند روم زان در محال است این — کند گر قهر و لطفم عاملست آن حال است این

برزدی همچو گل چه فشانی گلاب را — شبنم چه حاجت است گل آفتاب را

چو گردد بهر قتل من علم تیغ جفای او — تغافل را بهانه سازم و افتم بپای او

دامن فشان گذشت و ادا را بهانه ساخت — خاکم بباد داد و صبا را بهانه ساخت

پیش از مردن مرا آن سرو قامت بر سر آمد — قیامت آمد اما بعد چندین انتظار آمد

مرا هر شب چو دزدان خواب گرد چشم تر گردد — دلم را با غمت بیدار بیند باز برگردد

گفتی که چه اندوختی از آتش دوری — این داغ که بر جان غم اندوخته دارم

عشق هم آسان نمود آه چه دشوار بود — هجر چه دشوار بود یار چه آسان گرفت

آئینه ببزم دلگشای تو رسد ای جان نگاه — هم شانه بزلف مشکسای تو رسد ما را چه گناه

ما خاک شویم و سر بمنظور افتد اعلام رشک — دل خون شود و حنا بپای تو رسد سبحان الله

از شوق پای بوس تو بیمار عشق را — جانی بلب رسیده چو تبخاله شد گره

وصلت چو عمر رفته میسر نمی شود — یکبار شد میسر و دیگر نمی شود

ای خوش آن دم که فراغ از همه کارم باشد — گوشه باشد و من باشم و یارم باشد

می بود اگر در دهن زخم زبانی — میکرد بیان حالت درد دل ما را

لخت دلم صحیح یا توتی غم است — دارد کمال نشأ نگه کیف او کم است

یکبار رخ نمود و نهان شد ز چشم من — یعنی که زندگانی مردم دوباره نیست

نمیشود که دهد دست گرد او گشتن — دران دیار که مائیم عید قربان نیست

لب تشنه بیداد را بوی مروت می گزد — گر گل بعاشق میزنی زخم نمایان میشود

مولانا نوعی
امیر شاهی
[illegible]
میر معصوم
[illegible]
تقی اوحدی
شیخ فیضی
[illegible]
فیضی
[illegible]
نسیم
[illegible]

کهیار محبت را سر زانو نگرداند — گر در قفس ازین پهلو بآن پهلو نگرداند

نقش خود دم بسمل نوشته ام بر خاک — وصیتی که نخواهند خون بها از تو

بسکه پوشیده ز دیده دو کنم مشق نگاه — بر رخت پرده توان بست ز تار نگاهم

گر اضطراب ندارم ز آرمیدن نیست — شهید عشق ترا فرصت تپیدن نیست

کس ز مجنون سوال قرآن کرد — گفت الم سرے بعید و لیلا

بختی دارم چو چشم خسرو در خواب — چشمی دارم چو لعل شیرین همه آب

جسمی دارم چو جان مجنون همه درد — حالی دارم چو زلف لیلی همه تاب

دل محمود شد اسیر ایاز — کار خود کرد عشق بنده نواز

آسودگی کجاست ندانم مکان تو — عنقا اگر خبر دهد از آشیان تو

داغ اشتیم وادیم جان بود عوض کردیم — چیزی که دست خواهد صبر است ما نداریم

در قطره قطره خونم پیکان آبدار است — چون استخوان که پنهان در دانه انار است

چه دولتی به ازین رو دهد به پروانه — که شمع بهر بلاکش داغ میسوزد

خار ترم که تازه ز باغم در روده اند — محروم بوستانم و مردود آتشم

با کائنات کرده ام آن دوستی که یار — در هر دلی که جای کند آن دل من است

بی تو در بزم طرب بسکه دلم محزون است — ساغر می بکفم آبله پر خون است

شمع از دل عشاق نشان می آرد — جان از سر سوز در میان مے آرد

خوش میسوزد ولیک عیبش این است — کز سوزش خویش بر زبان مے آرد

هشت چیزم دارد از جدائی هشت چیز — تا نهان دارد رخ از من آن مه عنبر نقاب

دل غم جان حسرت و تن محنت و خاطر الم — سینه آه و دیده اشک و طبع رنج و بخت خواب

پر شکوه مکن خاطر آن ماه نگهدار — آئینه بدست است ترا آه نگهدار

در عالم اگر سینه فگاریست منم — در روز ره اعتبار خاریست منم

در دیده من اگر فروغیست توئی — بر خاطر تو اگر غباریست منم

غبار راه گشتم سرمه گشتم توتیا گشتم — بچندین رنگ گشتم تا بچشمش آشنا گشتم

ساغر بغیر داد و دلم را خراب کرد — آتش بدیگری زد و ما را کباب کرد

نگذاشت بجواب عدم شیون بلبل — گل ریخته بودند مگر بر سر خاکم

امیر خسرو
محمد قلی سلیم
امام قلیخان
ناصر علی
لا اعلم

عشق را چه میکند دل آتش گرفته را
وا غوش صدف افسرده گردد قطره باران
مشتاقی بسویم آمد نمیتوانم گذشتن از تو
شبها نه چنانه شرح انشای درد بسیدم
جان بعشق تو گشتم که مرغ آتشخوار
محبت با چنین عاشق نوازی اینچنین باید
نیست با آسودگی کار من بیتاب را
من گسستم عنان دل از دست داده
دیوانه وار در کمر کوه گشته
رفتم بطبیب گفتمش درد نهان
گفتم که غذا گفت همین غم جگر
رفتم بطبیب گفتم از غایت درد
خون دل و آب دیده شربت فرمود
نمیگردد بلند از یاد من خاک مزار من
بسمل ز من آموخته هنگام طپیدن
پان ولی بوسه از لب تو گرفت
ز دست و بازوی کشته تو شد معلوم
ای صعب تر از اتم جانکاه فراق
گویند ز مرگ در جهان چیست بتر
گفتم بیا بمردمک دیده ام نشین
چه بیدردی چه ظلم است این چه عالم الحذر یا این
دلم در حلقه زلف سیاه آویختی رفتی
چه دلتنگی است الغیاث چه بیدردی
درختی را با آب دیده خویش
بوقت گل گل دیگر شگفته

چون رو و غوش چراغ شرابم بجایم ساخت
گرد در کارش افتد هر که از پا بیجا افتد
تو از تکبر من از تحیر تو از تغافل من از تمنا
کف خاکستری افشاند بر دامان فانوسی
اگر به تربت من بگذرد کباب شود
ز دی گشتی بخاک ره نشاندی تاختی رفتی
سیر مرا ز چشم اگر ره تو طلب بینم خواب را
از دست دل بره عشق از پا فتاده ام
بی اختیار سر به بیابان نهاده ام
گفتا از ... دوست بر بند زبان
گفتم پرهیز گفت از هر دو جهان
بیمار عشق را چه می باید کرد
گفتم که غذا گفت جگر باید خورد
نشیند مبادا بر دل خوبان غبار من
تپ کردن و غلطیدن و حسرت زده دیدن
من بی برگ و بینوا چه کنم
که نه بد گفته شدن هم تلاشها تا بیت
سر رفته هر بلای ناگاه فراق
والله فراق هم بالله فراق
گفتا که من بخانه مردم نمیروم
ز دوری صحبتی شکستی سوختی انداختی رفتی
بیک جلوه هزاران فتنها انگیختی رفتی
ز دوری بستی شکستی خون ما را ریختی رفتی
بپروردم که باری خواهد آورد
بوقت بار بار خاطر آورد

ز آب دیدهٔ تشنه خشک روی ... ب — که گفته بود که دائم ... بر زبان ...

حدیقهٔ سوم

نضارت بخش چمنستان افادت توضیح اشعار مفید خط و کتابت

بلاغت افزای منشیان رنگین خیال اشعار مشتمل بر مدح مکتوب الیه عالی حال

ای بارگاه قدر تو برتر از اوج ماه — هم آفتاب ملکی و هم سایهٔ اله

ای قبای پادشاهی راست بر بالای تو — تاج شاهی را فروغ از گوهر والای تو

ای خرمی بلاد بعهد تو جان ما — صد راحت و امن از تو زمین و زمان ما

زهی وجود تو بر خلق سایهٔ خدای — حریم عدل تو دار الامان هر دو سرای

ای جهان را نکهت لطفت معطر ساخته — پرتو عدل تو عالم را منور ساخته

ای ذروهٔ معارج شاهی مکان تو — وی بوسه‌گاه تاجوران آستان تو

ای در بقای ذات تو خیر جهانیان — در ظل دولت تو زمان و زمانیان

شاهانه مانده اقبال و جاه تست — اسلام در حمایت و دین در پناه تست

ای ممالک خاتم حکم ترا زیر نگین — حفظ اطراف جهان را عدل تو حصن حصین

زهی وارث تخت کیخسروی — ببازوی تو پشت دولت قوی

ای حریم حرم پاک تو فردوس برین — گردی از خاک درت تاج سر حور العین

زهی سرادق حشمت زده براوج سپهر — بپرده داری تو نامزد شده مه و مهر

ای سراپردهٔ اقبال تو بر چرخ برین — پرده دار حرم حرمت تو حور العین

ای غبار راه تو چشم جهان را توتیا — عصمت اندر ذات تو مضمر چو در انجم ضیا

ای سراپردهٔ عصمت زده براوج کمال — صد خورشید کنیزان ترا صف نعال

زهی امور تو قانون عدل را دستور — چراغ مملکت از رای روشنت پر نور

ای ملک را اشارت کلک تو کارساز — وی خلق را بشارت عدل تو دلنواز

ای تو مسند دیوان وزارت عالی — ذات والای تو بر جمیع اعالی عالی

ای مهر و مه نتیجهٔ رای منیر تو — حل کرده عقده‌های زمان را ضمیر تو

سید ...

برای برادران — برای خواهران

برای برادر ...

ای ز کلک تو ملک دین معمور ‌‌— همچو خورشید در جهان مشهور

ای بامارت رانده اهل اقتدارت اعتصام — دولت و اقبال را در سایه عدلت مقام

ای خلایق را بیمن دولتت صد فتح باب — فیض عدلت در جهان مملکت مالک رقاب

ای ملک و دین ز عدل تو با رونق و نظام — آسوده در حمایت لطف تو خاص و عام

ای مهر فلک نور ز تو وام گرفته — صد فتنه ز تدبیر تو آرام گرفته

ای بذات اشرفت اهل جهان را افتخار — داده ایزد در کف قدرت زمام اختیار

زهی ز عدل تو بنیاد مملکت آباد — ز دولت تو دل اهل ملک و ملت شاد

ای صدر جاه روشن از نور استقامت — طغرای فتح و نصرت توقیع مشک فامت

ای آسمان جناب ترا روی بر زمین — در خرمن جلال تو اقبال خوشه چین

ای گرفته عالم از کلکت نظام — سایه عدلت پناه خاص و عام

ای برای رشته اسباب دولت را قوام — وی ز کلک مشک فامت حل عالم را انتظام

توئی که رونق ملک از رعایت تو بجاست — ز نوک خامه تو کارهای عالم راست

ای سواد قلمت نور ده صفحه مهر — رقم کلک تو پیرایه اوراق سپهر

توئی که از سر کلک تو ملک را نسق ست — صحیفه فلک از دفتر تو یک ورق ست

ای زبان قلمت چهره گشائی اسرار — پایه ات بر سر دیوان شرف حکم گذار

زهی اکارم عالم رهین اکرامت — زهی اعاظم ایام غرق انعامت

زهی از روی شرف در نهایت تکریم — وجود تست بهر حال واجب التعظیم

زهی ضمیر تو خورشید آسمان سیادت — نسیم لطف تو معمار بوستان سیادت

ای ز شوق آستانت آسمان را بر زمین — ملک و دین را حلقه درگاه تو حبل المتین

زهی جناب رفیع تو قبله اقبال — حریم عز و جلال تو کعبه آمال

ای ز قدرت یافته احکام دین جاه و جلال — ملک و ملت را ملاذی دین و دولت را مآل

ای بر سر شرع شده مالک الرقاب — فائق بر اهل علم چو بر انجم آفتاب

ای شرع را گوهر پاک تو افتخار — دین یافته ز رای رفیع تو اقتدار

زهی بدولت فقه تو رونق اسلام — زمین فتوی تو کار عالمی به نظام

ای ز تو صبح هدایت حجت ملت تمام — وز بیان واضحت روشن معانی کلام

برای سیادت

[illegible]

ای طریق علم را فضل تو معطیا فتحه — مخزن تفسیر را ذهن تو افتتاح آمده

ای جهان را بفضلت استظهار — خاطرت گنجنامهٔ اسرار

زهی ز وعظ تو خلق خدای آسوده — ز وعظ‌های چو توئی در زمانه کم بوده

ایکه در وقت خطابت مهر از روی صفا — پایهای منبرت را میدهد بر دیده جا

زهی مجالس مجامع ز تو گرفته نسق — محافل از کلمات تو یافته رونق

ای سپهر فضل را رای منیرت آفتاب — مقتدای دین و دنیا رهنمای شیخ و شاب

زهی ضمیر تو روشن بفیض روح امین — جواهر سخنت گوهر محیط یقین

زهی ضمیر تو را سرار قدسیان آگاه — لوای عزم ترا روح قدس نصرت خواه

زهی وجود توا رباب وجد را مقصود — خصائل ملکی در وجود تو موجود

زهی حریم وصال تو قبلهٔ عرفا — طواف کعبهٔ کوی تو حج اهل صفا

ای بالهام الهی قدسیان آسمان — از برای حرز جانت روز و شب تسبیح خوان

ای آسمان غباری از مرکب جلالت — پیر خرد سبق خوان از دفتر کمالت

مرید تو ام زانکه جانرا مرادی — الیک انتهائی و فی علیک اعتمادی

ای نامه نهر شده نامی ز نام تو — صد نور در سواد خط مشکفام تو

زهی از تصاویر کلکت خجل — همه نقش بندان چین و چگل

زهی چراغ معانی ز فکرت تو منیر — شعاع فکر تو چون آفتاب عالمگیر

وصف معانی تو که بحریست بیکران — افگنده رخت عقل بگرداب حیرتم

در مدحت تو هرچه تصور کند خرد — شرح معانی تو از انجمله برتر است

محقق است صفات تو اهل معنی را — بماهتاب چه حاجت شب تجلی را

ای همت تو آفتاب بلند است — آسمان با علو قدر تو پست

توئی که طلعت تو نور دیدهٔ خرد است — خدای هرچه ترا داده آن بجای خود است

ای ز اقران خویشتن ممتاز — وی در مکرمت بروی تو باز

ای ترا دولت قرین و بخت یار — دوستان از دولتت امید وار

ای که از روی کارساز بها — بر تو ختم است دلنوازیها

ای ندیده سپهر زنگاری — راست تر از تو در وفاداری

برای نصیحت

برای خوشنویس

برای نقاش

برای شاعر

برای کارکنان عمده

ای دل دوستان ز تو گلشن / چشم یاران بطلعتت روشن

نی زنم نفسی که نمی کنم یادت / که بخت نیک بهر حال همنشین بادت

ای صبح سعادت ز جبین تو هویدا / این حسن چه حسن است تقدس و تعالی

چون قاصر است کلک زبان از مناقبت / آن به که چون دوات نهم مهر بر دهن

در وصف حسن او چه تصرف کند کسی / مرآت آفتاب چه محتاج صیقل است

خامه شکستیم و لب بستیم از تعریف دوست / کان نه در تحریر می گنجد نه در تقریر ما

کسی که خلعت حسن از ازل قبای او ست / چه حاجت است که مشاطه اش بیاراید

سر مدیح دراز است و پای فکرت تنگ / اساس وصف بلند و کمند من کوتاه

چون نیست در خور تو کسی را زبان مدح / آن به که عجز خود بخموشی ادا کنم

اگر بمدح و ثنا هر کسی ستوده شود / تو آنکسی که ستوده به تست مدح و ثنا

ای تشنگان بادیه شوق یافته / از بحر طبع روشنت آب زلال علم

بر دوشته ضمیر منیرت بدست فکر / روزی هزار بار نقاب از جمال علم

ای لقای تو جواب هر سوال / مشکل از تو حل شود بی قیل و قال

هر کجا باشد نشان پای از آنجا بچشم / خاک بر داریم چندانیکه آب آید برون

ترجمانی هر چه ما را در دل است / دستگیری هر که پایش در گل است

جز آستان توام در جهان پناهی نیست / سر مرا بجز این در حواله گاهی نیست

هر سو قره ها صف زده چون اهل طواف / افتند بسجده تو هر چشم زدن

بخاکپای تو باشد سر ارادت ما / اگر قبول تو افتد زهی سعادت ما

کتاب فضل ترا آب بحر کافی نیست / که ترکنم سر انگشت و صفحه بشمارم

نگردید محروم زین بارگاه / چه روی سپید و چه بخت سیاه

گردی که از سجود در تو بجبین ماست / سرمایه سعادت دنیا و دین ماست

ای بهر جای رفعت قل هو الله احد / ای نگهدار غیب روز تو الله الصمد

لم یلد یار و ولم یولد بهر جا دستگیر / لم یکن یاری ده و مونس کفوا احد

حرز من در همه اوقات دعای تو بود / ورد من در همه احوال ثنای تو بود

بیت در غزل همه گل باغ ثنای تست / موزونی کلام دو عالم دعای تست

جدول هفتم — برای آشنایان و غیره

ای ذات مقدس تو جان عالم / جمعیت تو حرز و امان عالم

توقیع بلاغت از فضل ایزدی نه پسندد / ای لفظ بلاغت زبان عالم

صد مقیمه کنون که صفحهٔ دل / نتوان سخن ثنای تو بود

ای مخترع ستیزه استی / خواهم که باغ بیوفا ستی

خاموش کن چراغ الفت / دامن زن آتش جدائی

سخن پرستم و تو پای تا سر سخنی / مزد اگر بپرستم ترا بجای سخن

زهی ز نام تو طغرا سر رقمها را / الف بسینه ز خط لبت قلمها را

ای نور چشم خلقت و ای عین مردمی / مژگان نگرد دیدهٔ من گرد دست جا

به طواف کوی تو ام مردمان چشم / از آبنوس کرده مهیا لبسی عصا

ای مشک خطت زیب ده برگ سمن / مثل رخسار یار بر برگ سمن

حقا که جز خط مشکین رقمت / گردیده سواد چشم مردم روشن

چراغی چون تو اندر دودمانم / چرا روشن نباشد چشم جانم

چو هست از روی تو چشم مرا نور / ز رویت باد یارب چشم بد دور

ایضاً

والله قلم آنجا که پیام تو نویسند / خورشید شود صفحه چو نام تو نویسند

از عزیزان با تو ما را هست پیوندی اگر / جای یوسف را نگیرد هیچ فرزندی دگر

ای آنکه فیض را ضمیرت مطلع / طبع تو عروسان سخن را مجمع

از بسکه مدایحی تو افتاد بلند / هر مصرع او بود چهارم مصرع

روی آئینه ز رای تو صفا شده است / طوطی ناطقه از فیض تو گویا شده است

اختر سوخته را مهر سر نامه کنم / کز سیه روزی ما یاد کند دلبر ما

ای از ظلمت نور تجلی زده سر / وی از خط خورشید خطت روشن تر

گشته ز تماشای خط روشن تو / چشم آیت نور و مژه‌ها زیر و زبر

خط ریحانت که نی در ناخن یاقوت کرد / نقشیان را چون قلم نی در بنان انداخته

ای در پناه عقل تو ملک سخنوری / وی پرتوی ز رای تو خورشید خاوری

زهی ضمیر تو چون آفتاب در تنویر / ز نور علم تو قاضی چرخ فیض پذیر

برای اهل قلم

چاکران تو که در رزم چو خیاطانند / بگز تیر قد خصم تو می پیمایند

گر چه عماد نهد ای ملک کشور گیر | تکبیر غره شمشیر و بدواز ند به تیر
هم نام تو آسایش جان است مرا | هم یاد تو راحت روان است مرا
والله که دعای دولت تو روز افزون | هر شام و سحر ورد زبان است مرا

فهرست فاتح ولوله مالا یطاق اشعار متضمنه بتسلیم و اظهار اشتیاق

مجموعه عماد

سلامی چو باد صبا مشکبو | که با نافه چین کند گفتگو
سلامی بعطر بطیب و فا | منور آثار صدق و صفا
سلامی چون نسیم نو بهاری | قرین نافه مشک تتاری
سلامی چون کف موسی منور | سلامی چون دم عیسی معطر
سلامی همچو آب زندگانی | سلامی خوشتر از عهد جوانی
سلامی چون گل ریحان معطر | سلامی چون چراغ جان منور
سلامی از و دریا مانده شبنم | سلامی سراسر چو روح مجسم
سلامی لبالب چو عقل مصور | سلامی از و در عرق مهر انور
سلامی که چون بگذرد بر زبان | ز آثار آن تازه گردد روان
سلامی چون صفای صبحگاهی | که روشن سازد از مه تا باهی
سلامی چون نسیم سنبل و گل | که باشد همدم انفاس بلبل
سلامی جانفزایی روح پرور | سلامی مشک بیزی عنبر افشان
سلامی چو باد صبا مشکسا | سلامی چو عهد صبا دلگشا
سلامی چو باران که بر گل چکد | ز گل بر ورقهای سنبل چکد
سلامی ز برگ سمن تازه تر | ز انفاس بلبل خوش آوازه تر
سلامی چون نوید شادمانی | سلامی چون امید کامرانی
سلامی معنبر چو باد بهاری | سلامی معطر چو مشک تتاری
سلامی که در صفحه نه سپهر | ملائک بخوانند از روی مهر
سلامی تازه تر از برگ ریحان | که شوید روی شبنم در گلستان
نثار مجلس عالی که آنجا | نماید اقتباس علم و عرفان

صحیفهای سلامی که چون نسیم بهار … دماغ روح معطر شود ز نکهت او
بآستان ملک شوکتی کنیم نثار … که روشن است جهانی ز مهر طلعت او
بران آفتاب سپهر کرم … که فیض یابند خلق جهان ازو
چو باد صبح بران سرو خوشخرام شود … سلام گویم و جان همره سلام شود
صبا سبک شود خود را بوستان برسان … نا سلام عنبرین وار غوان برسان
ای نسیم سحری چون سوی جانان گذری … چه شود گر ز من خسته سلامی ببری
صبا اگر کند ... سی افتدت بجانب یار … سلام ما برسان و پیام ما برسان
تحیاتی که از اوج نسیمش … ملک را بر فلک جان تازه گردد
سلام من برسان ای نسیم صبح برو … بدان دیار که منزلگه حبیب من است
تلطفی بنما ای نسیم باد سحر … تو زود اگر رسی آنجا دعای من برسان
صبا برای خدا اگر ترا مجال افتد … دعای من بجناب خداگان برسان
عرض میدارم سلام تازه چون طبل شمال … سیفرستم خدمت صافی تر از آب حیات
ای صبا گر بجوانان چمن باز رسی … خدمت ما برسان سرو گل و ریحان را
نامهٔ من میبرد نزدیک دوست … کاشکی من نامهٔ خود بودمی
کاشکی خود نامهٔ خود بردمی … وز نهال وصل او برخوردمی
شرح کمال شوق همین بس که چشم من … عنوان این صحیفه بخون رنگ میکند
به نزد آنکه راز عالمی نانوشته میخواند … زبان خامه فارغ باشد از حال نیاز ما
احوال دل بدوست چه محتاج گفتن است … بر شمع حالت دل پروانه روشن است
چه از صفای ارادت زنم بمهر تو دم … ضمیر پاک دل روشنت گواه من است
از حال دل که بستهٔ بند ارادت است … چون دوست آگه است چه تصدیع میدهی
هر چند که خامه قصد تحریر کند … کی صورت حال با تو تصویر کند
حالی که مراست با تو گفتن نتوان … دل خود برلست با تو تقریر کند
ای زیاد تو مرا هر نفسی شوق زیاد … زود اهیچکم لذت یاد تو زیاد
شرح سوز دل من کار قلم نیست بلی … پای چوبین ز کجا عرصهٔ آتش ز کجا
احوال ما ز حوصلهٔ نامه بیش بود … برخی ازان ببال کبوتر نوشته ایم

بخاک پای شما چهره سودنم هوس است
چنان شعله کشیده است که خاموش شود
مدعا ز من آئینه شد از کثرت شوق
گرچه پیدا نیم شکایت را درو تاثیر نیست
عقدهٔ مکتوب ما را از کشادن بهره نیست
اینکه در نامه نویسند که احوال بخیر
پس از عمری بکویش میروی میخواهم ای قاصد
مردم دیده بپای قلم افتد هردم
سواد دیده حل کردم نوشتم نامه سوی تو
جز سوختن بیاد تو مشقی دگر ندارم
میشود دنبال قلم سوخته چون رشتهٔ شمع
تحریر آورد گر حالت بیتابی دلها
ندارم جز قدمبوس تو در خاطر تمنائی
تا قیامت بر ندارم سر ز شکر این سجود
جواب نامه قاصد خوش است من از خویشتن رفتم
شب که شوق رقم نامهٔ دلبر میشد
چنان بدیدن روی خوش تو مشتاقم
هیچکس از معنی مکتوب شوق آگاه نیست
نامهٔ شوق مرا قاصد بجانان میبرد
قاصد چه احتیاج که طومار اشتیاق
عاقبت مکتوب ما را سوی او پروانه برد
بشوق بندگیت تازه کرده ام نفس دیگر
بنام کیست یارب نامهٔ پرواز رنگ من
شد دل پر خون عیان از پر نامه ام
یکدل و خیل آرزو به چه دعا کنم

جز این مراد ندارم بخاک پای شما
آتش شوق من از دامن صحرای کسی است
هر کجا می نگرم روی ترا می بینم
میکنم خالی دل درد آشنای خویش را
این گره بیهوده بر بال کبوتر میزنیم
پر غلط است جدائی که بود خیر کجا ست
مگر به رویش نگاه اولین از چشم من باشد
که مرا نقطهٔ حرفی کن بنامه فرست
که در هنگام خواندن چشم من افتد بروی تو
صد پرتو چراغ پروانه می نگارم
حرف سوز دل خود را چو در آرم به رقم
نویسد خامه جائی مد بسم الله لبلبها
مگر از سنگ باگردید مینائی دلم پیدا
دست اگر روزی دهد بوسیدن آن پا مرا
چو مضمونی که از خاطر رود از خویشتن رفتم
دیده هر قطره که میریخت کبوتر میشد
که نامه را بحریر نگاه می پیچیم
ورنه جای نامه پیش یار ما را خواندن است
در قفای نامه چشم من چو نقش خاتم است
چون جاده خود رسد ز درازی بسوی دوست
تاب سوز نامه ام بال و پر دیگر نداشت
ز خامه هرچه چکد سجده ز پیشانیست
که می آید برون چون طوطی بگشوده مضمونش
چو بوی تازه صحبت میکند از نامه پیغامم
تن همه داغ داغ شد پنبه کجا کجا نهم

از سوز سخن نال قلم رشتهٔ شمع است — گر نامهٔ من شد پر پروانه عجب نیست

قلم تحریر کرد از سینهٔ چاکم گر حرفی — که مکتوبم ز صد جا پاره چون بال کبوتر شد

چو بستم نامه بر بال کبوتر بسته شد پایش — تو گویی حلقهٔ دام است نقش مهر مکتوبم

نوعی مشهدی

از سوز دل نویسد حرفی چو خامهٔ من — چون لاله داغ باشد مضمون نامهٔ من

او ز مضمون شوق ریخته و من — بنویسم چنین این چه مضمون را

دل را حالیا و نامه می پیچم که کاش — دل بدرد آید ترا بر حال غم انگیز ما

تم سوز فراقت بمن آتش در دود — گرچه از گریه نشستم همه تحریر در آب

بداغ سینهٔ من تا نبردی محبوب — خلاف رسم کنم مهر او سط مکتوب

صائب

هر چند چون قلم دلم از درد شد دو نیم — حرف شکایتی بزبانم نمی دهد

گر بدانی که چه مشتاق بآغوش توام — نامهٔ شوق مرا بند قبا خواهی کرد

صبا رسیده از کوی او سلامم بر — جواب نامه ام آورده بیامم بر

گر شب هجر سیاهی شود و آه قلم — نامهٔ شوق محال است بپایان آید

چون قلم بر سر غمنامهٔ هجران آمد — جان بلب آه بدل اشک بمژگان آمد

شوکت

می برد شوق بسوی تو مرا می ترسم — که بجو نقش قدم بالد و فرسنگ شود

زهی بشوق تو پروانه مرغ نامهٔ ما — صدای بال کبوتر صریر خامهٔ ما

شرم می آید ز قاصد طفل محجوب مرا — بر سر راهش ببیند از نه مکتوب مرا

ز رنگ چهرهٔ ما یار تا شود آگاه — رقم کنند ز خط شکستهٔ نامهٔ ما

مدار هیچ قاصد تاب مکتوب محبت را — گر این شرح بر بندیم بر بال کبوتر ما

ز شکست ما فراقت هیچ تقصیری نکرد — پر شکن مانند مکتوب است سرتاپای ما

کلیم

نامه ام را میبری قاصد زبانی هم بگو — نامه شد فرسوده و نه شکوه پایانی نداشت

چه حاجت است بقاصد که نامهای کلیم — بدست آه روان همچو کاغذ باد است

راغب

ز سوز حرقت او تا نوشته ام حرفی — نقد است چون رگ یاقوت شعله بر انگشت

در شرح اشتیاق چه حاجت بالتماس — اینجا چو خامه هست سخن در گریستن

خواهی ای قاصد اگر نامهٔ من خوانده شود — به که پیشش منهی نامه و نامم نبری

محمد بیگ صاملی / مولانا نجفی

حدیث شوق تو در نامه ثبت میکردم — سپند وار نقط بر سر سخن میسوخت

جوش حسرت جاکها اندر دل آواره کرد
شرح شوقت می نوشتم دیده خونبار گفت
حدیث شوق همین بس که سوختم بی تو
شوق مشتاق آرزو مشتاق جان مشتاق تست
بعرض ناتوانی نقش مسطر هم بس است
نیست مضمون غیر ازین کز انتظارت سوختم
با نخامه شبی شکوه هجران بمیان بود
حرف حرف نامه ام جوش سمندر میزند
منکه کاغذ از قلم نشناسم از آشفتگی
سر نگردم ادا هی سوی غمنامه ام بنگر
برآر قاصد شوق از بغل بردن کاغذ
فراق نامه زغم مینوشتم آن بهتر
تا زحال دلم شود آگاه
مینویسم نامه و مشتاق دیدار توام
این شکایت نامه نامهربانیهای تست
در فراقت مینویسم نامه و از دست من
زشوق نامه نویسم ز رشک پاره کنم
ای چشم جهان بین تماشای تو مشتاق
اشتیاقم بملاقات تو ای یار عزیز
ای آرزوی دیده و دل بهر دیدنت
انچه بی روی تو منظور نظر داشته ام
بحضرت تو مرا نیست تحفه لائق
چشم در ره گوش بر در دل طپان جان مضطر
چه عجب جان من اگر گردد
نامه شوق ترا در خواب اگر انشا کنم

نامه ام تا بغیر از بیهای مضمون پاره کرد
جای سر جنهانش بگذاری که من خواهم نوشت
سخن یکی است دگر با عبارت آراست
چشم مشتاق آشکارا دل نهان مشتاق تست
ابتدای یار ننویسند مکتوب مرا
میرسد پروانه گر گویند مکتوب مرا
این نامه رقم میزدم و اشک روان بود
آتش پروانه هر بال کبوتر میزند
میرود قاصد چه بنویسم چه حرف انشا کنم
که پیچ و تاب او از پیچ و تاب من خبر بخشد
که دیده ام بر بست شد سفید چون کاغذ
کنون بگریم و رنگین کنم زخون کاغذ
نامه باید باو در دیده نوشت
بسته ام نرگس صفت بر نامه چشم خویش را
انچه دیدم از جدائیها جدا خواهم نوشت
خامه خون میگرید خط خاک بر سر میکند
دلی که نیست تسلی در دیده پاره کنم
نظاره گلگشت سراپای تو مشتاق
تا بحدیست که تقریر و بیان نتوان کرد
عمرم تمام صرف ره انتظار شد
آستینی ست که بر دیده تر داشته ام
بجز دعای محبانه از دل صادق
هیچکس یارب مبادا مبتلای اشتیاق
پر زپر کاغذ جگر کاغذ
چون کبوتر زیر سر پر میزند بالین ما

نعمتخان عالی
میرزا جلال اسیر
فیضی

ز شوقت انبساطی در دل مکتوب پیدا شد
که هر چیدنش برنگ غنچه پیچید چو گل وا شد

چها نوشته ام از بیخودی بنامهٔ شوق
خدا کند که بدست نگار من نرسد

کاغذ مکتوب او از پردهٔ چشم من است
هر چه او خواهد نوشت از دو رو دارم نظر

حرف دلتنگی هجران تو انشا کردم
سطر در صفحه فرو رفت چو زنجیر در آب

با وجودی که نسیم نامه چشم میشود روشن
قلم گویا نسیم پیرهن در آستین دارد

چگونه شرح درد دل نویسم سوی همدم
که از آشفتگیها دل رود سوی قلم سوی

من نوشتم حال چشم خویش معلومم نشد
بود انگشت بریده و کفم یا خامه

رقم از بسکه کردم شرح بیداد جداییها
شکست نامه ام مقراض شد بال کبوترها

جدائی تو بلاکم باشتیاق تو کرد
تو با من آنچه نکردی فراق تو کرد

ای صبا عرض زمین بوس مرا خواهی کرد
که ترا بر گذر خلوت جانان راه است

ناله برآید از ورق گریه کند رو قلم
کاتب اگر رقم کند حال دل خراب را

از حسرت دیدار چه گویم چه نویسم
دل میکشد آزار چه گویم چه نویسم

خجلت کش شوق است چه تحریر چه تقریر
آخر سخن بسیار چه گویم چه نویسم

ظهوری نامه را دادی به قاصد
به حسرتها درو پیچیده باشی

دمی که شرح غمت خواستم کنم تحریر
ز سوز نالهٔ من همچو نی قلم نالید

بر خاک جبهه دارم و فریاد میکنم
یعنی که آستان ترا یاد میکنم

سیکنم الفبای شوق املا ندامت میکشم
خامه تا خط میکشد بر صفحه خجلت میکشم

بشمعی نامه در دل خود کرده ام انشا
که مکتوب عزیزان را پر پروانه میدانند

شوقت مرا از هر دو جهان بی نیاز کرد
چندان تپید دل که شکستم کلاه از و

سواد نامه و ردم چنان عیان گردد
ز موج اشک مگر گریه ترجمان گردد

آنقدر آرزوی سجدهٔ کویت که مراست
در همه روی زمینش نبود گنجایی

شبی که شرح فراق تو کرده ام تحریر
ز سر ز شوق قلم همچو شمع سوخته است

بشرح شوق خود بر خون دلی دیگر بپیچیدم
چه دانستم که در هر حرف صد دریای خون پیچید

عجب مشتاق دیدارم اگر تشریف می آری
بسر آنجا بیایم گر نمی آیی بیا اینجا

بود جایی تو خالی روز و شب در خانهٔ چشم
کجا رفتی چرا رفتی مقام اینجا و جا اینجا

ظهوری

میرزا بیدل

ملا ناظم هروی

میرزا معز فطرت

خواجه سلمان

حافظ

۱۱ علی

فراق روی تو از شرح و بسط بیرون است — زنامه پرس که حال درون من چون است

اضطراب دل نمیدانم ولیکن نامه ام — همچو نبض خسته بر بال کبوتر می تپد

از برای شرف بنوک مژه — خاک راه تو رفتنم هوس است

زبان خامه بصد سال اشتیاق مرا — ز صد هزار که دارم یکی بیان نکند

دلم از شوق تو خون است و جگر هم خون است — در درون شوق جمالت ز بیان بیرون است

آنچنان بلقای تو آرزومندم — که شرح آن بزبان قلم توانم گفت

مشتاقی و صبوری از حد گذشت ما را — گر تو شکیب داری طاقت نماند ما را

نیازمند چنانم بدان جناب شریف — که وصف آن نتوان کرد و شرح نتوان گفت

شرح شوقت کجا تواند داد — قلمی کز دلم شکسته تر است

حدیث اشتیاق خویش و شرح روزگار خود — نمیگویم چرا گویم چو میدانم که میدانی

آرزومندی از آن رو نهم شرح که آن — جانه نیست که بر قید بیان آید راست

بذات پاک خدایی که مبدع الاشیاست — که اشتیاق جمالت بشرح نامد راست

بآستان شریفت که بوسه گاه من است (ای سعادت کند خورد را) — که شوق روی تو دارم خدا گواه من است

بخاک پای عزیزت که آرزومندی — ز حد گذشت مرا طاقت فراق نماند

من همه در یک نامه شرح خود چسان گویم — که در صد نامه نتوان داد شرح درد هجرانش

گر درد خود نویسم آتش بکاغذ افتد — ور شرح هجر گویم دود از قلم بر آید

قلم نی است و دل آتشکده زبان قلم — چگونه شرح دهد از زبانه آتش

صد خارم از جفای تو در پای دل شکست — از گلشن وصال تو نامد گلی بدست

در نامه نویسند که احوال بخیر است — این خیر چه خیر است که ما از تو جداییم

از برای نامه ما قاصدی در کار نیست — کاروان اشک ما منزل بمنزل میرود.

نوشته ام همه احوال درد و محنت خویش — ولی طپیدن دل را چگونه بنویسم

خاک در دیده مقراض جدائی بادا — که از آن حاشیه بزم جدا کرد مرا

نوشتم نامه سوزش اشک لاله گون خود — که در هجرت نخواهم زیست خط دادم بخون خود

مگر بردی ای کبوتر چند از مکتوب من — نامه ام آخر بیاض سینه شهباز نیست

یاد آن شوقی که مکتوبم بغیر از دل نبود — استخوان سینه چون بال کبوتر داشتم

بسکه دارد اضطراب دیدن محبوب ما / میجهد چون برق از جا خود بخود مکتوب ما

تا بهر سو لیس کبوتر نامه چندان سوده‌ام / دیده بر پایش که پایش را بخون آلوده‌ام

سرخی چشم کبوتر هیچ میدانی که چیست / نامه‌ام میبرد و بر درد دلم خون میگریست

باید بکوی دوست کبوتر شده روم / باری ازین بهانه بگوید بیا بیا

شوقی که بصد زبان بیان نتوان کرد / کلک دو زبان چگونه تحریر کند

ز اشتیاق بغل گیری تو مدتها است / چو ماه یکشبه مانده است باز آغوشم

زبان شکسته تر است از قلم نمی دانم / که شرح دل بکدامین زبان کنم تقریر

رشته طول امل را نتوان پیمودن / قصه شوق محال است بتقریر آید

درد نهان را زبان عرض مطلب گویا است / بوی می از شیشه نتواند برون چون رنگ کرد

خامه بشکستیم و لب بستیم از تعداد شوق / کین نه در تقریر گنجد نه در تحریر ما

دل من لفظ یاد تو معنی است / معنی از لفظ کی جدا باشد

دل تسلی نشد از نامه فرستادن کاش / خاک میگشتم و همراه صبا میرفتم

دو مهر بر سر مکتوب هر آن دادم / که انتظار دو چشم مرا کنی معلوم

ز حد گذشت بوصل تو اشتیاق مرا / نماند بی تو دگر طاقت فراق مرا

عمر ابد وفا بنوشتن نمی کند / اظهار شوق خود بچه عنوان کند کسی

مرا بیوسف خود احتیاج قاصد نیست / که نور دیده ز رسول است پیر کنعان را

مکتوب تو انشا کنم و خون رود از دل / شوق تو هجوم آرد و مضمون رود از دل

نیاید قصهٔ هجران بپایان / وَلَوْ قُلْنَا اِلیٰ یَوْمِ الْقِیَامَه

چون چراغ زیر دامن از حدیث آتشین / میدرخشد از ته بال کبوتر نامه‌ام

راز شوق دل ز بسیاری کجا گنجد بحرف / کاش مارا در سخن پیچید چون طومارها

شرح حال ما اسیران نیست غیر از پیچ و تاب / میتوان پیش از گشودن خواند مکتوب مرا

گر بصد نامه نویسم صفت مشتاقی / ماند از شوق تو صد ساله حکایت باقی

احوال دل نه نوشتنی نه محتاج گفتن است / بر شمع سوزش همه پروانه روشن است

بکاغذ آتشی پیچیده‌ام یعنی دل خود را / مبادا گریه بر حالم کنی ای نامه بر جیمی

ز سوز سینه چه انشا کنیم بر کاغذ / که شعله را نتوانیم بست در کاغذ

که چه آید بر سر سنبل کبوتر نامه ام | نامه ام هر دم ز بار درد دل غم میشود
شمع سان آب شود گر بنویسم گاهی | سوز هجران ترا با قلم فولادی

مفتاح گنجینهٔ حصول متمنیات اشعار اظهار شوق قبل از ملاقات

از مجموعهٔ شاهی

عمریست که با مهر تو درساخته ایم | پنهان ز تو با تو عشقها باخته ایم
اگر چه دیده مشرف نگشته بدیدارت | ولیک نیست ز تو هیچ فرق تا دیده
هر چند بخدمت نرسیده است دعاگوی | پیوسته دعاگوی تو بوده است ثناجوی
گرچه رویت ندیده ام ای دوست | وصف حسنت شنیده ام ای دوست
سالها در فضای گلشن قدس | گل وصل تو چیده ام ای دوست
میان اهل محبت تعارف ازلیست | که بی وسیله نام و نشان نشان بدهند
چه پنهان گفت پیغام تو در گوش شنیدنها | که بر پای شنیدن ما فتد از شوق دیدنها
دل من و تو ز همصحبتان دیرین اند | مرا بظاهر اگر با تو آشنایی نیست
در دیدهٔ جانم چو توئی مردم دیده | عالم بتو می بینم و روی تو ندیده
مردم همه دیده دوستدارند ترا | نادیده چو دیده دوست میدارم من

شمهٔ بر مبنی شاخچهٔ آمال جهان اشعار در استدعای عنایت مکتوب الیه بتوان

نوازش دل ما کن چو دلنواز توئی | بساز کار فقیران که کارساز توئی
اگر تو بر سرم از لطف سایه اندازی | چو آفتاب کنم بر فلک سرافرازی
ز مهر لطف تو گر پرتوی بمن افتد | برند روشنی از روز کار من مه و مهر
همای دولت ار سایه افگند بر من | بفر دولت تو بگذرد سرم ز سپهر
سخن به پیش که گویم چو چاره ساز توئی | مراد دل ز که جویم چو دلنواز توئی
گرچه بیچاره ایم با کسی نیست | کرم تست چاره ساز همه
ازان آفتابان نگاهی بس است | نگویم که پیوسته گاهی بس است
گر گنهست کار من کار تو نیست جز کرم | بر کرمت نوشته ام عذر گناه خویش را
خدای خواست که بر عالمی ببخشاید | بلطف خویش ترا پادشاه عالم کرد

ترا دستگیر شوای خضر پی خجسته که من | پیاده میروم و همرهان سوارانند
لطف خاص و کرم عام توام در کار است | کار من خواه درست آمده و خواه غلط
نمی باید کشید از دستاین بیدست پا دامن | گرچه من حاجت طلب از شرمساری نیستم
بدامن پاکشیدم لیک ستی در عادارم | لیکن آخر خالی از امیدواری نیستم
شاد باش ایدل که آخر عقده ات وا میشود | قطره من میرسد جائی که دریا میشود

ذوق الطاف توای کاش نمی یافت دلم | یاد هر لطف تو اکنون سبب صد الم است
بردارشیں زخاک رسانیش بر فلک | هرکو بدامن تو زند چون غبار دست
از کیمیای لطف تو زرگشت خاک من | آری همین مرحمتت خاک زر شود
عرض حاجت در حریم حضرتت محتاج نیست | راز کس مخفی نباشد بر دل آنای تو
مارا بس است گوشهٔ ابروی التفات | این صید رام را بکمان میتوان گرفت
ای از کرمت خزان بدل شد بهار | واز ساحت دهر قحط گرفت کنار
برحال مریض ما نظر کن که کند | علت ز مزاج او بصد سنگ فرار
ای فضل تو درد را دوا می بخشد | هر بی سروپا را سروپا می بخشد
درد دل بیمار ز حد میگذرد | امید که لطف تو شفا می بخشد

بهرچه حکم کنی جا کریم و خدمتگار | زحال ما نظر عاطفت دریغ مدار
ای دل صبور باش مخور غم که عاقبت | این شام صبح گردد و این شب سحر شود
میکنم شب همه شب ناله و زاری امید | که دعای سحری کارگر آید آخر
سامان کار بنده بالطاف بیکران | چون وعده داده بکرم اهتمام کن
آغاز کرده برسانش بانتها | طرحی فگنده بعنایت تمام کن
خوش باش گرچه روز تو شب شد بناخوشی | آخر نه شام را سحری هست در عقب

چون ابر همت تو بصحرا گذار کرد | موج سراب را رگ ابر بهار کرد
دریا بگوشش شاهد کلک تو می کشد | رازی که از ضمیر صدف آشکار کرد
ابر کراستی حدیث عطای تو | باید قسم بکاغذ ابر بهار کرد
مرحمت کجا و دست حنا بستهٔ قلم | نتوان گهر به پنجهٔ مرجان نثار کرد
ای پادشاه حسن خدا را بسوختیم | یکره سوال کن که گدا را چه حاجت است

۲۸۴ بیان رفتن مکتوب منشی بجانب مکتوب الیه

ارباب حاجتیم و زبان سوال نیست / در حضرت کریم تمنا چه حاجت است

بزار و شمنم ار بسکنند قصد هلاک / گرم تو دوستی از دشمنان چه ارم باک

نظر کردن بدرویشان منافی بزرگی نیست / سلیمان با همه حشمت نظرها بود بر مورش

هر چه هست از قامت ناساز بی اندام ماست / ورنه تشریف تو بر بالای کس کوتاه نیست

تا کی غرور ... از ... انتظار ما / بایعب بدامنی بر ساقی غبار ما

هر چند دل اسباب رعایت دارد / یاد دیده بیاد تو گهر سی بارد

هرگاه که آستانت آید بخیال / آهنگ سجود جبهه ام سی آرد

دورم ز تو لیکن بگمان نزدیکم / گر پیدا ایم و گر نهان نزدیکم

نقش قدم خود نگردد یادم کن / هر جا باشم باین نشان نزدیکم

ای سحاب فیض ذات نخی که عالم پرورست / آن نهال آرزو ها را بکام دل رسان

ای در پناه لطف تو چون سایه عالمی / آورده ام بسایهٔ لطفت پناه خویش

از لطف تو هیچ بنده نومید نشد / مقبول تو جز مقبل جاوید نشد

لطفت بکدام ذره پیوست دمی / کان ذره به از هزار خورشید نشد

کز ظرف خواهش من کوته / قطرهٔ آبی ز دریا خواستم

ای داده ز لطف دولت جاویدم / افروخته روی بخت چون خورشیدم

از زمین عطایت که بود چشمهٔ فیض / افتاده بشست ماهی امیدم

می فشانم هر چه میگیرم چو ابر نو بهار / با من احسان با تمامی خلق احسان کردنیست

کریم سائل خود را غنی کند یکبار / دو باره لب نگشاید صدف برابر بهار

لطف ترا چو قطرهٔ باران شمار نیست / جائیکه لطف تست غم روزگار نیست

بر اشک بار و بحر سرافگنده میرود / آن کیست کز وجود گفت شرمسار نیست

باین شکسته دل و رنج خاطرم تسکین / گر التفات تو باشد مرا چه باک از آن

زهی سعی که بندهٔ تو دانند مرا / بر مردمک دیده نشانند مرا

لطف تو که عام است و عنایت مخصوص / ورنه چه کسم خلق چه دانند مرا

بخاک نشستن بسرعت سیلاب روان شعار رفتن مکتوب بجانب مکتوب الیه و اظهار آن

فرمان تو آمد وز جا بر جستم می خواندم و اسباب طرب می بستم
زانم که گرفت این بشارت دستم برخاستم و دگر ز پا ننشستم
مکتوب یار خواندم و سوزش نواش شدم من خود جواب نامهٔ آن دلستان شدم
هر چند دورم از تو که دور از تو کس مباد لیکن امید وصل توام عنقریب هست
میبرد شوق بسوی تو مرا میترسم که بجز نقش قدم ماند و در سنگ شود
شوق بزم وصالت دودیده می آیم ز بهر دیدن رویت بدیده می آیم
اشاره بطلب گر کنی بگوشهٔ چشم چو اشک دیدهٔ عاشق دودیده می آیم
سوی تو چو باد تند تر می آیم از جانب شوق بی خبر می آیم
گر آبله در پای نبینم چه عجب زانرو که بدیده و بسر می آیم

سامعه افروز جان جهانیان از اشعار شنیدن مضمون مکتوب الیه و فرح بخشی آن

ای بخت مژده کز افق کبریا رسید خورشید رحمتی که بهر ذره وا رسید
لب تشنگان بادیهٔ انتظار را آب حیات شوق بلب رسد آب بقا رسید
بدل اضطرابی دعا میرساند مگر روز وصل خدا میرساند
هوا گل بوی گشت و شوق در پرواز می آید بهار رفته از گلشن بگلشن باز می آید
مژده ای بخت که مقصود سحر باز آمد مردم چشم جهان بین ز سفر باز آمد
صد قافله جان به تن رسید از قاصد در سینه هزار گل دمید از قاصد
در خانه نمی نهند نگه پاسے بدن تا مژده دیدار شنید از قاصد
شادی قافلهٔ مصر گر بر دشمن نرسد هر کرا چون تو عزیزی ز سفر باز آید
نوید آمدنت میدهند هر روزم تو فارغی و من از انتظار می سوزم
تا جان در آغوشش و لعل خویش بگشایند کان یار سفر کردهٔ ما از سفر آمد
مژده ام دادی که می آیی وزین شادی مرا هم حیات رفته آمد هم غم آینده رفت
کسیکه بر درت آورده بارها ما را تواند از دل هم ترا در دل آورد
هوای وصل او از نوبهارم در دماغ آمد نسیم گل صدائی پای جانان ست در گوشم
هر صدائی که ز پایت برهت میخیزد من بنقش قدم گوش بر آواز بیا

مولوی جامی
ملا نظیری
مولانا ...
نعمتخان عالی

خواستگاری ملت وحرو دران در اشعار طلب مکتوب الیه اظهار شوق آن

(حافظ)

های اوج سعادت بدام ما افتد | اگر ترا گذری بر مقام ما افتد

صبا اگر گذری افتدت بکشور دوست | بیار نفحه‌ای از گیسوی معنبر دوست

وگر چنانکه دران حضرتت نباشد بار | برای دیده بیاور غباری از در دوست

مژده دادند که بر ما گذری خواهی کرد | نیت خیر مگردان که مبارک فالیست

(اهلی شیرازی)

خوش آنکه تو باز آئی و من پای تو بوسم | در سجده نشستم خاک قدمهای تو بوسم

مرهم زکرم بر جگر خویش گذارم | منت بسرم از قدم خویش گذار

عمریست که من چشم براهت دارم | ای جذبهٔ لطف دوست پایش گذار

ای از تو بلند قدر کاشانهٔ ما | آباد بدولت تو ویرانهٔ ما

از سایهٔ نخل دولتت میخواهم | همسایهٔ آسمان شود خانهٔ ما

مست و بی باک بهر غمزه و انداز بیا | محمل بسر دست زده بر کمر از ناز بیا

جا بجا خانهٔ دل پر شده از داغ فراق | مرهما چیده ام ای شوخ دغاباز بیا

برگشتن عمر است و آمدنت | بسیار بکام شوق بود آمدنت

از آمدنت که نو بهار عمر است | حقا که چه خوشتر است زود آمدنت

پیش ازین بی تو زندگی ستم است | میرود گرچه زود می‌آئی

آنقدر منتظرم در ره شوق | که اگر زودتر آئی دیر است

دل من گاه سوی چشم گاهی سوی گوش آید | بلی میخواهد اندر حسبت حجیت دیر گردد

ای که از همین آشنائی تو | با دلم گشته آشنا سخنی

چه شود گر بود ز مقدم تو | کلبهٔ بنده و بیت با سخنی

بیا که کار بجان جان بلب رسید مرا | گذشت وقت اگر میرسی بفریادم

خود بی تکلفانه بیا شاد کن مرا | از منت هزار کس آزاد کن مرا

انتظار طلب وعده و تکلیف چرا | خانهٔ تست دل ای خانه برانداز بیا

ای آنکه ز تو گوش پر و دیده تهی | خوش آنکه ز گوش پای بر دیده نهی

تو مردم دیده‌ای نه آویزهٔ گوش | از گوش بدیده آ که در دیده بهی

بیا هنوز سرم از خمار حسرت مست — بجام آینهٔ سینه‌ام نفس باقیست

کی سزاوار طلب شان بزرگانه نشست — گر خود از لطف قدم رنجه کنی خانهٔ تست

می‌آیی اگر زود تر آیی چه شود — مانند نسیم سحر آیی چه شود

هر چند که بوی گل ز گل پیش رسد — ای گل تو ز بو پیشتر آیی چه شود

بر روی دل از مرحمت کشایی چه شود — با من بسر عنایت آیی چه شود

چون در قدمت شفای سر رنج — یک لحظه قدم رنجه نمایی چه شود

ای صبا نکهتی از خاک ره یار بیار — ببر اندوه دل و مژدهٔ دلدار بیار

شکرانه که تو در عشرتی ای مرغ چمن — به اسیران قفس مژدهٔ دلدار بیار

رواق منظر چشم من آشیانهٔ تست — کرم نما و فرود آ که خانه خانهٔ تست

خاموش نمایی ضیای شمع پر نور اشعار خلوص مکتوب منه

و مکتوب الیه و تساوی آن در غیبت و حضورش

بیدل

ما را ز خیال تو جدائی چه خیالست — آئینهٔ ما ذرهٔ خورشید مثالست

در آب و گهر فاصله جز نام نباشد — از عالم نزدیکی و دوری چه سوالست

مقامات دیده و جایت دل همان خلوت همین محفل — بدل پیچیده‌ام چون اشک گر از دیده‌ها رفتم (?)

بهر جا می‌روم شوق سجودت پیش می‌آید — دو عالم آستان تست گر رفتم کجا رفتم

بهر جا رفته‌ام از خویش سر راه تو می‌پویم — اگر دوریم و گر نزدیک خاک آن سر کویم

چه امکانست وهم غیر گنجد در خیال من — تو ‌ئی منظور اگر چشمم تو ‌ئی مسموع اگر گوشم

جلوهٔ دیدار جانان روز و شب در خاطرست — گر بصورت غائبست اما بمعنی حاضرست

از مجموعه شاهی

هر چند ز چشم من نهانی — غم نیست چو در میان جانی

از دیده اگر نهانی دائم میان جانی — در صحبت ار چه دوری پیوسته در حضوری

من بظاهر گر چه دور از گلشن کوی توام — هر کجا باشم بجان و دل خریدار توام

اگر ز خدمت تو بنده غائبست به تن — بدل ز خدمت تو هیچ لحظه غائب نیست

جداست دیدهٔ ظاهر ز طلعت دوست — ولیک خلوت جانم حریم حرمت اوست

ای بدل نزدیک و دور از دیده ای گوهرپای من
نیستی غایب زمانی از دل من جان من

غائب نه ز چشم جهان بین چو نور چشم
تو غایبی همیشه و ما در تو ناظریم

ز دل و دیده فارغ حسد تا و سال
که تن در فراق ست و جان در وصال

جان من معتکف تست برسم خدمت
تن اگر مانده جدا مانع آن صورت نیست

به تن ز خدمت اگر دور مانده ام لیکن
نشانده ام دل و جان معتکف در آن حضرت

حافظ
اگر بلطف بخوانی مزید الطاف ست
وگر بقهر برانی درون ما صاف ست

بصورت از نظر ما اگرچه محجوب است
همیشه در نظر خاطر مرفه ما ست

قابل
شعارم جز بجا آوردن فرمان نمی باشد
بگلزار وفا یک برگ نافرمان نمی باشد

نه از جور تو سر پیچم نه از لطف تو خرسندم
سراپا محو تسلیم بهر صورت رضامندم

از انشای ابوالفضل
در دائره فرمان ما نقطه پرگاریم
لطف آنچه تو اندیشی حکم آنچه تو فرمایی

خواهی که شرمسار نگردی ز کائنات
در غائبانه با همه کس در حضور باش

از تلاش قرب ظاهر با خیالش هم خوشم
لفظ از هر کس که خواهی باش مضمون بعض است

گر دورم از تو نقش توام در نظر بس است
دل پیش تست دولت من اینقدر بس است

سیدی جامی
سر برندارم از خط حکم تو چون قلم
گر بند بند من کنی از یکدگر جدا

بوفای تو دارم آمیخت چنان آب و گلم
که دهد بعد وفات از گل من بوی وفا

نامی کشمیری
از دوریت چه باک که این بعد ظاهری
اصلا میان ما و تو حائل نمی شود

شیخ سعدی
صورت ز چشم غایب و اخلاق در نظر
دیدار در حجاب و معانی برابر است

حسن خان شاملو
چون شکوه کنیم از جدائی
جای تو همیشه در دل ماست

قضی خان شاملو
چنان جوش محبت گرم دارد آشنائی را
که گر صد سال دور افتم نمی فهمم جدائی را

ملا علی رضا سی
نسبت من با تو چون نسبت عکس است با عنصر
با توام گرچه به عالم دگر باشم

شکوهی همدانی
دوریم بصورت ز تو نزدیک بمعنی
مانند دو مصرع که ز هم فاصله دارد

ملا ظهوری
حضور و غیبت من پیش در دل نمیدارد
بپرس حال مرا غائبانه از حضار

ملالی بلخی
از دیده غایبی و دلم بی حضور نیست
نزدیک بود نم تو بسیار دور نیست

نظیری
ز دل بدل گذری هست تا محبت هست
در چمن نتوان بست تا صبا اینجاست

سنجر
فرمان نیست رسم و آئین ما را
در باغچه ما گل نافرمان نیست

ز جانانیان ندارم کسی جز از تو الفت ‌‌ ‌ دگرم تو هم نخواهی سر سلسله بجنبی سلامت
سر نپیچم چو قلم از خط حکمت قطعاً ‌‌ ‌ بند بندم چو سگ نیست بنده فرمان توام
قرب روحانی اگر هست میان من و تو ‌‌ ‌ چه تفاوت کند از بعد مکانی دارد
زر کامل عیارم در وفا و دوستی خالص ‌‌ ‌ گرم صد بار بگدازی نخیزم از عیار خود
بیرون نمیروم ز دیاری که جای تست ‌‌ ‌ محراب طاعتم همه جا نقش پای تست
هر جا رفته‌ام از خویش در راه تو می‌پویم ‌‌ ‌ اگر نزدیک ور دورم غبار آن سر کویم
دل بدل و سخن و گوش تو هم آگه نیست ‌‌ ‌ شکر لله که نه قاصد نه پیام است اینجا
من نه آنم که سر از خط وفا بر دارم ‌‌ ‌ گرچه سازند جدا چون قلم بند ز بند
گرچه از خدمت بصورت غایبم یک لحظه نیست ‌‌ ‌ خالی از شکر جز پیش من همیدانم یقین
جان پر ز خاطر از مدح و ضمیر از اشتیاق ‌‌ ‌ لب ثنا و دل ز اخلاص و زبان آفرین

از خانه بر انداز شاهد فکر مستقیم اشعار تحریر نمودن مسافر حال خود بمقیم

رویم بسوی غربت و دل جانب وطن ‌‌ ‌ افتاده گاه من بمیان دو کهربا
داغ مرا سواد وطن رشک سوده است ‌‌ ‌ یا رب کسی مباد باین داغ مبتلا
رنگین ترم بدیده بود از گل بهشت ‌‌ ‌ گل میخهای آبله چیدن ز خار پا
هر دم بفراق تو ملالیست مرا ‌‌ ‌ هر روز ز هجران تو سالیست مرا
حالیست بغربتم که گفتن نتوان ‌‌ ‌ سبحان الله غریب حالیست مرا
نه روی آنکه بسوی دیار بر گردم ‌‌ ‌ نه رای آنکه بعیار ره سفر گردم
نه دست آنکه کشم پا بدامن عزلت ‌‌ ‌ نه پای آنکه گدایانه در بدر گردم
شاخ از گلبن جدا بر جا مژه وا میکند ‌‌ ‌ در نظر جز چی ندارد جز غبار سوختن
رفتیم با تنی دل و جان هست پیش تو ‌‌ ‌ از بازماندگان خبری میگرفته باش
هر کرا در خاک غربت پای در گل ماند ماند ‌‌ ‌ او مگر در خواب خوش بیند دیار خویش را
هر نماز کنم صد هزار سجده شکر ‌‌ ‌ که در دیار تو دل نیت اقامت کرد
بهیچ جا نگذشتم بهیچکس نرسیدم ‌‌ ‌ که در دلم نگذشتی بخاطرم نرسیدی
میروم زین شهر لیکن بسکه رویم در قفاست ‌‌ ‌ میتوان هنگام رفتن کرد استقبال من

سلمان ساوجی
نیمای مبتلای
زیبا

بیت
همایون بادشاه
ملتمس
بیدل
از غایت نامه شیخ سعدی
نظیری
سوری ساوجی
حکیم سعدی

اشعار از طرف مقیم بمسافر

در میان فاصله نیست سفرهای مرا / رفتن و آمدن من به نفس کیماند

چون دانه‌های سبحه نیاسایم از سفر / پیوسته راه طی شده پیش آمده مرا

ز رشک صورت چینی بچشم آب می آید / که خاکی از وطن همراه با خود در سفر دارد

ضرور شام غریبان ز تلخکامی است / درین سفر دل بریان کباب شامی هست

خراب ساز خانهٔ انبساط و از اشعار از طرف مقیم بمسافر

حافظ

یارب سببی ساز که یارم بسلامت / باز آید و برهاندم از چنگ ملامت

خاک ره آن یار سفر کرده بیارند / تا چشم جهان بین کنمش جای اقامت

دوش آگهی ز یار سفر کرده داد باد / من نیز دل بباد دهم هرچه باد باد

صائب

آن سفر کرده که صد قافله جان همره اوست / هرکجا هست خدایا بسلامت دارش

پرسند عزت سفری چون نشینی / از یاد مبر چشم براهان وطن را

ز دوستان گرامی که میرود بسفر / که دل تهیه ساز خویش رفتنی دارد

ز رفتن تو من از عمر بی نصیب شدم / سفر تو کردی و من در وطن غریب شدم

بحفظ شمع تابان در گلستان رنگ و بو باشی / الهی هرکجا باشی بهار آبرو باشی

بیدل

رفتی و من از ضعف بمنزل ماندم / چون نقش قدم بگذر محمل ماندم

چندی غم بیدلی فراموشم بود / آخر دل با تو رفت بیدل ماندم

فیضی

از من جدا شدی و گمانم چنین نبود / ای نور دیده از تو مرا چشم این نبود

ای نور دیده رفتی و بی نور دیده ماند / مژگان چو آشیانهٔ مرغ پریده ماند

وه که رفتی ز شهر و بنهادی / بر دل من هزار صحرا درد

دلبرم عزم سفر کرد خدا را یاران / چکنم با دل مجروح که مرهم با اوست

یکحرف بکام دل خود با تو نگفتم / هنگام سفر گریه مرا قفل دهن شد

ای صبا سوختگان بر سر ره منتظرند / هیچ زان یار سفر کرده پیامی داری

کرده عزم سفر لطف خدا یار تو باد / همت اهل نظر قافله سالار تو باد

مولوی جامی

برهم بماند دیده کس از ان دیار نامد / خبری ندارم از خود که خبر ز یار نامد

زبان بپرسش آیند گمانم آبله شد / کزان مسافر ره دور من خبر نرسید

زان یار کوچ کرده که گوید پیام من — و آنجا بجز صبا که رساند سلام من
رفتی و رفت بی رخت از دیده روشنی — در دیده ماند اشکی و تن نیز رفتنی
تا از ره دریا سفری شد یارم — چون ابر ز دیده اشک غم می بارم
که گمان داشت که روزی تو سفر خواهی کرد — روز ما را ز شب تیره بتر خواهی کرد
رفتی و گریه بحال دل حیران کردم — آب بر آئینه ریزند قفای سفری
رفتی که جدا کنی ز [illegible] یکتا با شبی — وز بهر تو خویش عالم آرا بلبی
ناشاد گروهی که تو ز آنجا بروی — آباد دیاری که تو آنجا باشی
بسفر رفت ماه پارهٔ من — گردشی هست در ستارهٔ من
با آنکه رفتن تو ز دل می برد قرار — تنهائی و بیقراری من برقرار ماند
دیده را تر کنم از اشک چو رفتی ز برم — در قفای سفری آب بر آئینه زنند
آه تا کی ز سفر باز نیائی باز آ — اشتیاق تو مرا سوخت کجائی باز آ
شده نزدیک که هجران تو ما را بکشد — گر بجان بر سر خونریزی مائی باز آ
نداشت هستی ما تا عدم سر بو فرق — کمر تو بستی و من رخت از میان رفتم
رفتی و لی تو جان برفت از تن — از تو دارم خجالتی که مپرس
مایهٔ خوشدلی آنجاست که دلدار آنجاست — میکنم سعی که خود را مگر آنجا فکنم
تا یار عنان بباد کشتی داد است — چشمم ز غمش هزار دریا زاد است
تا کی پی دیدار مه نو سفر خویش — چون سنگ نشان بر سر فرسنگ نشینم
از گریه کنار خویش دریا کردم — شاید که ز دریا بکنارش آرم
ای خوش آن روزی که بینم بدو مهرخ فال تو — از سفر آئی و من آیم باستقبال تو
از تو نماند تاب جدائی دگر مرا — هر جا روی بسفر یا ببر مرا
طرفه حالیست که آن آتش سوزان دارد — دورتر میرود و بیشترم می سوزد
دو چشم فرش آن منزل که سازی جلوه گاه آنجا — هر جا پا نهی خواهم که باشم خاک راه آنجا
دل می طپد مگر خبر یار میرسد — جان در تردد است که دلدار میرسد
تو عزم سفر کردی و خسته جگر من — بستی کمر خویش شکستی کمر من
بسفر رفتنت مبارکباد — بسلامت روی و باز آئی

[illegible] — حکیم خاقانی — بابا فغانی یزدی — میرزا [illegible] — میرزا [illegible] — طغرای اصفهانی — اهلی شیرازی — ۱۷

بلاغت افزای فصحای متین بیان اشعار متفرقه مشتمل بر مدح مکتوب الیه که در میان خطوط تحریر آن حاجت افتد و خبر آن نظمه

در مدح شاهی

شاه کشورگیر و گیتی بخش و گردون اقتدار — آفتاب عدل و احسان سایهٔ پروردگار

جهانگیر و جهان بخش و جوان بخت — شه خورشید تاج و آسمان تخت

سریرآرای ملک تاجداری — طراوت بخش باغ شهریاری

قبلهٔ شاهان عالم آنکه از فرط عفاف — سجدهٔ روحانیان بر گوشهٔ دامان اوست

آنکه عطف دامن اقبال او — جیب دولت را طراز حشمت است

در مدح امرا

تمنا نعلو و قدر قدرت و فلک رفعت — بزرگ منصب و خورشید قدر مهر توان

امیر مشرق و مغرب که ملک و دین دارد — چراغ روشن او افتخار و استظهار

نه که خاک درگهش را بوسه داد است آفتاب — زانکه گرد موکبش بر سر نهاده است آسمان

هم براق دولتش را فرق فرقد پایگاه — هم همای همتش را اوج برجیس آشیان

سرفراز جهان دارای اعظم — همت کارساز اهل عالم

صدر سپهر رفعت و والی دین پناه — دارای ملک و ملت و خورشید عز و جاه

صدری که نور شمع معالی ز رای اوست — عنوان روزنامهٔ ملت بقای اوست

در مدح صدور

آنکه از فیض ذات اکمل او — مجمل علم شد مفصل او

آن آفتاب اوج معالی که از علو — قدرش فراز کنگرهٔ آسمان بود

آن قبلهٔ اعاظم و آن کعبهٔ افاضل — آن منبع معالی و آن مجمع فضائل

آن بحکمت حاکم شرع متین — خاطرش گنجینهٔ اسرار دین

در مدح مشایخ

قبلهٔ ارباب صفا قطب دین — نقطهٔ پرگار زمان و زمین

بصورت هادی راه هدایت — بمعنی قطب گردون ولایت

سلطان سریر شوق عرفان — خورشید سپهر ذوق وجدان

مهر گردون ولایت که ضمیر روشنش — هر سحر خورشید رخشان میکند نور اقتباس

بحر عرفان را گهر برج حقایق را قمر — تخت دین را پادشه شهر ولایت را اساس

فضل او مفتاح کشافیست اهل علم را ایمعانی جمله میدانند با شرح و بیان

جامع ارباب علم و حاوی اسرار دین ناظم عقد مدبّ و کاشف سر یقین

از نطق دلپذیر تو جان یافت زندگی از خطبهٔ فصیح تو دل زنده میشود

امام دین که از و تازه شد مسلمانی ز امر و نهی وی آفاق گشت نورانی

طراز دولت سلطان شهنشه دوران که خامه اش ز صفا ملک را منور ساخت

آنکه در پیش تیغ فیض حسامه او ابر گوهر فشان مخجل باشد

سر دفتر اکابر آفاق کز شرف بر فرق فرقدان بودش پای افتخار

دیباچهٔ معالی و مجموعهٔ کمال سر دفتر اعالی و دارای کامگار

سریر آرای ایوان سعادت سعادت بخش دیوان سیادت

گوهر درج نقابت کز کمال قدر هست مقتدای ملک و ملت پیشوای ملک و دین

آفتاب سیادت ازلی گوهر کان لطف لم یزلی

قدوهٔ خلق و سید سادات قبلهٔ دین و زبدهٔ ابرار

مدار امن و امان مقتدای دوران پناه ملت اسلام و رکن دین متین

صدری که فتح باب معانی کلام اوست منشور انتشار حقایق بنام اوست

افتخار افاضل علما اعتبار اماجد فضلا

مسجد ز اقامتش منور محراب ز قامتش مزین

ادیبی که از نور تعلیم او چراغ علوم است افروخته

حکیمی که جان میفزاید دمش روان تازه میگردد از مقدمش

ید بیضاش در علاج علل مظهر معجز مسیحائیست

بلبل باغ معانی آنکه از لطف بیان طوطیان شکرستان سخن را کرد لال

اشعار دلفریب لطیفش کشیده است در گوش روزگار بسی در شاهوار

آنکه بازار فصاحت را رواج از نظم اوست و آنکه گلزار بلاغت را ز شعرش رنگ و بوست

جواهری که بسفتند ز ساعد قلمش بر بند دست بدست از برای گردن حور

نی کلکش چنان صورت نگارد که مانی را بدیده در نیارد

ناهید اگر نغمهٔ عودت شنود خواهد که ترا بوسه زند بر سر چنگ

۹۴ در شکایت عدم تحریر خط و استدعای آن

انکه مساعی [illegible] همدم دل او — کعبه دل رحمت [illegible] منزل او
از صباحتش دیده اسلام روشن میشود — عرصه دین تازه تر از صحن گلشن میشود
انکه صفاتش همه صدق و صفاست — خاطر او مهبط نور خدا است
مطلع خورشید رفعت مشرق جمال — دُر دریای کرامت دُری اوج کمال
محیط مرکز اقبال و آسمان جلال — سپهر مهر کرامت مه سپهر کمال
ستوده خصلت و کافی کف و مؤید ید — خجسته طالع و فرخ رخ و همایون فال
صدریکه یافت چشم مکارم از و بصر — بدریکه یافت چشم معالی از و روان
انکه در مکرمت از اهل زمان ممتاز است — در اقبال شب و روز بروش باز است
انکه مقبول همه دلها ست — ذهن پاکش کلید مشکلها ست
انکه درج مکرمت را گوهر است — برج اقبال و شرف را اختر است
انکه از روی مروت و کرم — در دل خاص و عام مقبول است
انکه دادش خدای عز و جل — از سعادت هر انچه می باید

سرمه کش چشم منتظران حسرت توامان سواد اشعار شکایت عدم تحریر خط از جانب محبوب وفا شعار و استدعای ارسال آن

سوختم از شوق یاران راه حرفی وا کنید — نامهٔ انشا کنید و قاصدی پیدا کنید
گرچه میدانم که ننویسید جواب نامه ام — از زبان او تسلی نامه انشا کنید
قاصدان را یک قلم نومید کردن خوب نیست — نامه ما پاره کردن داشت گر خواندن نداشت
وعده لطف و پیام بوسه در کار نیست — میکند مکتوب خشکی زخم ما را خشک بند
مرا پیغام لطفی از زبان خامه بس باشد — شب امیدواری از سواد نامه بس باشد
بمکتوب حیات رفتهٔ من باز می آید — مرا صور قیامت از صریر خامه بس باشد
تا تو می آیی قیامت رفته است — وعدهٔ وصل اینقدرها دور نیست
دل بی تو طمع ز هستی خویش برید — شد دیدهٔ من در انتظار تو سفید
چون نقش قدم نشسته ام بر سر راه — چون حلقه بدر دوخته ام چشم امید

نه نامه ای نه خوانی نه جوابی نه پیامی — چرا ز آشنایان این قدر کس بیخبر باشد

حسب حالی ننوشتی و شد ایامی چند — محرمی کو که فرستم بتو پیغامی چند — حافظ

دیرست که دلدار پیامی نفرستاد — ننوشت کلامی و سلامی نفرستاد

صد نامه فرستادم و آن شاه سواران — پیکی ندوانید و غلامی نفرستاد

فریاد که آن ساقی سرمست شکرلب — دانست که مخمورم و جامی نفرستاد

صبا غبار رهت را بچشم ما نرساند — میان ما و صبا این غبار خاطر ماند

دل عبث لب بشکوه وا نکند — شیشه تا نشکند صدا نکند

ز بسکه در دل من محبت آمیز است — بطرز شکر ادا میشود شکایت تو

نی مژدهٔ وصلی نه پیامی نه حدیثی — در کوی تو بستند مگر پای صبا را

شرح جفای دوست نه بهر شکایت است — مقصود ذکر اوست دگر با حکایت است

پرسیدن یاران کهن رسم قدیم است — خوب است که این رسم بعهد تو در افتاد

شادم که آشنای فراموشی تو ام — نام مرا بنامهٔ بیگانه خوانده

منویس در کتابت اغیار نام من — ظالم ستم بچشم رقیبان چه میکنی

هر روز ای وعدهٔ امروز تو فردا — یارب چه جواب است بفردای قیامت

مردم از حسرت به پیغامی دلم را شاد کن — ای که میگفتی فراموشت نسازم یاد کن

در نامه های او که پر از نام هر کسی است — خالیست همچو نقش نگین جای نام ما

دیر می آید بمشتاقان نسیم صبحدم — قاصدی چالاکتر از باد صبا میخواستم

پس از عمری که در یک نامه آمد تاب کو دل را — که صد بارش نه پیچد در رم و صد بار نگشاید

هزار نامه بنازت نوشت بیستانی — تغافل تو ندانم چه در جواب نوشت

مدتی شد که حدیث اهل دل گوشم تهی است — چون صدف زین گوهر شهوار آغوشم تهی است

خجالت میکشم از نامهای بی جواب خود — که بار خاطر آن رخنهٔ دیوار میگردد

نزدیک تر ز مردم چشمی بدیگران — ما همچو چشم بد ز رخت دور مانده ایم

تغافل تا بکی لطفی نگاهی گردش چشمی — جفا قدری ستم حدی و جور اندازه ای دارد

ذوق وصلم نیست از بس وعده ات شد خلاف — سوختم چون اشتهای مفلسان در انتظار

مرا ز یاد تو بردستم از دیده من — ستم زمانه ازین بیشتر چه خواهد کرد

زیرا که دلدار خطابی نفرستاد — صد نامه نوشتیم جوابی نفرستاد

رشح قلم تو چشمهٔ آب بقاست — انفاس خوش تو نغمهٔ باغ وفاست

این نغز ورشحه باز من بازگیر — زیرا که دلم زنده بدین آب و هواست

بیدل

دیدهٔ انتظار را دام امید کرده ام — ای قدمت بچشم من خانه سفید کرده ام

بیدل از یاد خویش هم رفتم — که فراموش کرده است مرا

[illegible]

بپیغامی مرا دریاب اگر مکتوب ننویسی — که بلبل در قفس از بوی گل خوشنود میگردد

چه جهم رفت که هرگز برشحهٔ قلمی — نوازشی نکنی عاشقان شیدا را

زخون دیده بسویت نوشته ام بیتی — زشعر حافظ شیراز یاد کن ما را

تو با حبیب نشینی و باده پیمائی — بیاد آر حریفان باده پیما را

اسیر

نه سلامی ز تو کز غم کند آزاد مرا — نه پیامی که بوصل تو کند شاد مرا

حرفی ننوشتهٔ که دل ما شاد نکردی — ما را بزبان قلمی یاد نکردی

شوکت بخارائی

دل تحقیق خبرهای زسر ساخته بود — اینک از کوی کسی رو بتقاضا می آید

در انتظار تو چشمم زبس غبار آورد — زگردش نگهم گرد باد برخیزد

درکنار نامهٔ اغیار یادم کرده — تا بدانم بعد ازین قدر فراموشکاریت

ابوطالب کلیم

گرد بلای غربت آواره از وطن را — چیزی به از وطن هست مکتوب دوستان است

اگر زگوشهٔ خاطر نرانده است مرا — چرا بگوشهٔ مکتوب میبرد نامم

اگر زبان قلم را هزار جا ببرم — بشکوه ات چو رسد قصه مختصر نکند

مکتوب اشک شسته دادم بقاصد او — یعنی که انتظارت چشم مرا چنین کرد

وحشی طبیعتم گنه از جانب من است — نامم اگر زخاطر احباب جسته است

[illegible]

بهر من آن خوش رقم انشای مکتوبی نکرد — گوئیا از درد چشم من خبر پرسیده است

جواب نامهٔ آن بیوفا ندارد طمع — که عمر چون رود از وی خبر نمی آید

[illegible]

بدست عرض شکایت زجور دوست نکوست — وگرنه فرق چه با غدسیان دشمن و دوست

نوشت سوی غیر بسی نامهٔ وفا — در حاشیه سلام هم از من دریغ داشت

[illegible]

بغل غیر زمکتوب تو چون غنچه پر است — من دل تنگ بیک حرف زبانی مشتاق

من نامه ببرگ گل نوشتیم — شاید که صبا باو رساند

بال هر نامه بری نامهٔ بگشاده پاست — شکسته بر [illegible] افتاده است

گر من ز شوق یار نفرستم بیار خط — یک حرف از زبان او انشود در نوا خط

مرا که گوشش بر آواز مرغ نامه براست — نوای بربط و آهنگ ارغنون چه کنم

لب لعلت به پیامی دل ما شاد نکرد — کلک مشکین تو از غمزه گهی یاد نکرد

یکی ز و کرد هم را بلاسی وعدهٔ تو — بلای هجر یکی درد انتظار یکی

مکتوب گاهی رسم بود از کلک گوهر بار تو — منسوخ کرد آن رسم هم از لطف بسیار تو

تو قاصد ار نفرستی و نامه ننوشتی — ازین طرف که منم راه کاروان باز است

شد نامه ام تمام و سخن ناتمام ماند — چون گشت جام و باده فزون تر ز جام ماند

ما را بنامه نیز فراموش کرده — دانسته که دیدهٔ ما را سواد نیست

چو غم نمیگذرم هیچگه بخاطر تو — غنیمت مباد که خوش کرده فراموشم

مطلبش در من فراموشی مکرر کردن است — گر بخاطر بگذراند بعد ایامی مرا

من از یاد تو یکدم نیستم غافل سرت گردم — ترا در عمر خود گاهی نه از من یاد می آید

در نامهٔ اغیار مرا یاد نمود است — صاف هست که چون من نبود نامه سیاهی

شکایت نامه ما را به پروانه می باید — که نوک کلک ما چون شمع آتش بر زبان دارد

میتوان بست رخنهٔ دیوار — دیدهٔ انتظار نتوان بست

عینک در انتظار تو با دیده یار شد — چشم سفید گشته بر اهت دو چار شد

در راه وصال تو ز بس چشم براهم — چون جاده بود خاک نشین تر نگاهم

انقدر قاصد که از من سوی جانان رفته است — جمع گر گردد بیک جا کاروانی میشود

در سر من بیدل ز که پرسم خبرت را — چون هر که بکوی تو رسد بیخبر آید

امشب نیامدی ز چشمم رمید خواب — این در در انتظار تو تا صبح باز بود

تا چند ز دیده خون دل پالاییم — تا کی ز تغافل تو جان فرسائیم

از خاطر ما آنچه نرفته است تویی — در خاطر تو آنچه نیاید ماییم

تا کی در انتظار تو هر دم ز اضطراب — آیم برون ز خانه و در کوچه بنگرم

چند گویم برهنت جان بلب آمده را — که دمی باش به بینم چه خبر می آید

چشمم سفید گشت چو روزن ز انتظار — امشب نیامد آن مه و اختر دمید صبح

در شکایت عدم تحسین جهل و استغنای آن

بجوی ما هم نخورد جهد با غبار ... — کم بود قیمت جنسی که فراوان باشد

نشسته بر سر راهت بگریه و آهم — بیا که گوش بر آواز و چشم بر راهم

خوش آنکه سر بزانو باشم در انتظارش — ناگه چو سحر آرم آن یار بر سر آید

شد عمرها که از تو پیامی نمی رسد — قاصد و نامه و تحریر ست

در شرح بیوفائی نامهربان ما — طومار شکوه ایست زبان در دهان ما

صد نامه نوشتیم و جوابی ننوشتی — اینهم که جوابی ننویسند جواب ست

ز شرم وعده خلافی مکن کناره از من — نیامدن ز تو و ذوق انتظار از من

نشد یکبار که قاصد با خبر آید ز پیغامش — اگر بلبل فرستم سوی او پروانه می آید

چه می پرسی ز حال دل غمدیده ات چون شد — دلم شد خون چنان شد که آب از دیده بیرون شد

کو قاصدی از کوی او تا در نثار مقدمش — هر لحظه اشک از دیده ام آید برون جای بدل

از یار کهن نمی کنی یاد — این پیشه نو مبارکت باد

عمرها شد که بیکباره نکردی یادم — کس بدینگونه فراموش بیکبار مباد

تنگ رفتیم چو اندیشه ستم از یاد دلش — شرمی از سابقه بندگی ما یاد دلش

کار با طعنه جفا پیشه مرا افتاده — که نه یادم کند می رود از یاد مرا

مردم از حسرت پیغامی دلم را شاد کن — ای که گفتی فراموشت نسازم یاد کن

دگر مرا بچه تقصیر متهم کردی — چه کرده ام که بمن التفات کم کردی

بسکه برگشتگی بخت منش برده ز راه — قاصد از کوی تو ناآمده بر می گردد

نه خط رسید نه پیغام ماه و سالی گذشت — زما خیال نماندت چه در خیال گذشت

وعده گر یک نفس بود عمر لیست — بلکه عمر اینقدر ... فا نخند

شرط عشق ست که از دوست شکایت نکنند — لیکن از شوق حکایت بزبان می آید

رسید صبح و بامید وعده جان بلبسم — چو شمع مدت عمرم در انتظار گذشت

جواب نامه ما غیر ناامیدی نیست — ز دست سودن بال کبوترم پیداست

نامم بزبان بردن گیرم که نمی شاید — در نامه اگر باشد سهواً بقلم آید

نی نامه میفرستی و نی یاد می کنی — بر دوستان خویش چه بیداد می کنی

برگ گلی از شاخ بیفتاد درین باغ — کز آمدن نامه او یاد نکردم

مشتاق قاصد برش دبیرتر آید | و بخت که یار آید و پیش از همه آید

گفتم اگر از نامه بخاطر رسیم او را | از هیچ ورق حرف اصلاً من نشد

حسرت گردم از فهمی مشو غافل ز مکتوبم | که نهان کرده ام در سر خط ناله دل را

تا دعا باشد بادکی دعا خواهم نوشت | شکوه دارم ولیکن شکرها خواهم نوشت

رنجی گر ز طبعم در شکایت جسته معنیها | اگر خواهی به جنبیت سیه سستم بسته معنیها

ای دل ز دست دیده مشکین خط خودم | یکبار یاد کن به دو انگشت کاغذم

بخیال قاصد ایام رسید حباشد آمدم | گر نیاز نامه امید استم در دیده باشد

شرمنده احسان توام گز سر الطاف | هر خط قدم رنجه نمائی بجنابم

من عذر ز تقصیر خود ای یار چگویم | هرگز بخیالت نرسم وای بحالم

ز من نوازم لطف و کرم دریغ مدار | نوازشی بزبان قلم دریغ مدار

نشسته ام بره انتظار شام و سحر | برای نامهٔ تو پای تا بسر همه چشم

شد مدتی که نامه نامی نمی رسد | حالم مگر بعرض گرامی نمی رسد

بر دیگران نوشت بسی نامهٔ وفا | بر حاشیه سلام هم از من دریغ داشت

زبانی گوی باو قصه درد مرا قاصد | که از بیطاقتی حرف از قلم بسیار افتاده

ز عینک است که بر دیده دارم از پیری | برای خط جوانان دو چشم من چار است

مویی شده ام از حسرت مشکین قلم تو | کو بخت که آیم بزبان قلم تو

سر و الکند شوخ و علیا زمین ناز | گر بر ورق کنجه مکتوب نویسم

بیکی نامهٔ خودم دریاب | به دو انگشت کاغذی یادی

برطرف ساز اندوه و ملال از مواصلت نامه و ملاقات جان اشعار عذر

و استغفای جرائم از معشوق مهربان

احوال دل بدوست نوشتن طریق نیست | آنجا که قرب هست چه جای رسالت است

من دم چه زنم چو هست بیرون | لطف و کرمت ز حد گفتار

در معرض عذر خواستن آن | آن به که کنم بعجز اقرار

از مجموعهٔ ناهی

حدیقه ۱۳ — در معذرت و استعفای جرائم

هست امیدم که از طریق کرم
کرمت عذرخواه من باشد

اعتذار التفات تو ناخواسته هنوز
لطف تو میکند بکرم اعتذار ما

وحشی اقتضای آن دارد
که شود عذر در دوستان مقبول

احوال خویش عرض نمودن چه حاجت است
چون روشن است پیش تو مافی الضمیر ما

بتقصیری که از حد بیش دارم
خجالت را شفیع خویش دارم

من بجز معذرت جرم ندارم لیکن
چشم دارم که مرا لطف تو دارد معذور

زبان عذر ندارم ولی هنوزم هست
امید عفو که عفو تو هست عذر پذیر

نخستین قسم نبود پیش ما کرم
صاحب کرم کسی است که بخشد گناه را

هرگز رقم کنم تو عذر گناه را
ریزیم چو خامه از مژه خون سیاه را

کارم زبس گنه بسر افگندگی کشید
نقاش دیده رویم و شرمندگی کشید

جرم بی اندازه میخواهد عطای بیشمار
پیش عفوت قلت تقصیر با تقصیر است

ندیدم بارباب آستان عفو طاعت را
در حیات ز دم منت کش تقصیر گردیدم

کو طاقت آنم که غضبت ببینم
کو صبر که با در حضرتت بینم

بیان حال مرا احتیاج قاصد نیست
که رنگ من بزبان شکسته میگوید

بس ست نامهٔ پروانه بوی سوختگی
بعرض حال مرا ترجمان نمی باید

مکن ز من گله این که نامه ننوشتم
امان نیافت بدستم ز چشم تر کاغذ

سفید شد برهت چشم دمی پرواز شوق
چه حاجت است برد مرغ نامه بر کاغذ

از ضعف بار منت قاصد نمیکشم
رنگم برای بردن مکتوب می پرد

لطفی نموده که ندارم زبان عذر
این عذر را حوالهٔ لطف تو میکنم

گر ترک وداع کرده ام معذورم
تو جان منی وداع جان نتوان کرد

کو قاصدی که پیش تو عرض دعا کند
شرح نیازمندی اهل وفا کند

باز آمدم که سجدهٔ این خاک پا کنم
گر طاعتی قضا شده باشد ادا کنم

القدر از دل صدپاره نماند ست بجا
کجا حباب توان رقعه انشا کردن

پیشانی عفو ترا پرچین نسازد جرم ما
آینه کی بر هم خورد از زشتی تمثالها

چو عفوش انتظار جرم عصیان میکشند صائب
گنه ناکرده رفتن در جحیم او گنه باشد

حدیقه ۱۳۰ — در مهجوریت و استغنای جهانم

این رسمهای تازه ز بیدادِ ان نخست است
نوشته که من حال خویش را بنویسم

آزرده شد چند فرستم تو نامه
از دل بدلت راهی بخواهم و دیگر هیچ

وعده باید کرد از خاطر غبار شکوه را
گیرم بیار نامه نویسم برند و کیست

مرا به یوسف خود احتیاج قاصد نیست
آنقدر از خود به پیامم که می آید بسم

تا اگر مکتوب تو نویسیم عیب ما مکن

رائج — رقم نامه چه رسد نیست ندانم
چه سان قاصد فرستم تا نماید عرض حال آنجا

محبت کی پذیرد از خلاف وعده نقصانی
گر نامه من دیر رسد زود نرنجی

گفتی که چرا **بیدل** غفلت تمهید
ای محمل رنگ یار معذورش دار

پیش آکه بخوانی رقم سینه ریشم
راه دارد دل به دل گر راه باشد سالها

نه قاصدی نه صبای نه مرغ نامه بری
نه قاصدی که پیامی نشنود یار برد

من آن نیم که توانم بدان دیار رسید
نمی رسد بتو مکتوب گریه آلودم

نامه خود چه سپارم به نسیم سحری
ناکرده گناه و زر جان کیست بگو

من میکنم و تو بد مکافات دهی
نامه هیچ نیست نوشتن بتو لیکن ترسم

عنقا بروزگار کسی نامه بر نشد
نوشتی ... [illegible] ... بین

شرمنده شدم چند نویسم بتو نامه
مکتوب نمی فهمم پیغام نمیدانم

صفحه آئینه دل در خور نگار نیست
جز رنگ آفتاب بگوئیش به که کیست

که نور دیده رسول ست پیر کنعان را
چون کف افسوس امروز من و فردای تو

دیدیم ... از مشتاقان قلم نامحرم است
یادش چه ضرور آنکه فراموش نباشد

که شکم میکشد گر بگذرد یک خیال آنجا
اشتر آمل بگرد دار شکستن مو میانی را

چون نامه نویسم تو مضمون رود از دل
هنگام سفر پیرو داغم نرسید

کس رفتن جان بچشم نتواند دید
من نامه افتاده بجا از کف خویشم

راز ما را قاصدی یا نامه در کار نیست
کسی نه بیکسی ما نه برد خبری

نه محرمی که سلامی بدان دیار برد
مگر صبا ز سر خاک من غبار برد

که باد هم نبرد کاغذی که نم دارد
هرزه گردیست که خود باد بکف می آید

آنکس که گنه کرد چون زیست بگو
پس فرق میان ما و تو چیست بگو

که تو آن نامه نخوانی که در و نام منست

نظامی — [illegible] — اصفهانی — [illegible] — نورالدین — سعدی — [illegible] — [illegible] — رائج — [illegible] — [illegible] — رحمن — بیدل — میرزا جلال اسیر — میر شمس الدین فقیر — مولانا کاشی — صائب — مولوی [illegible] — عمر خیام — [illegible] وصفی

۳۴۲ جواب آن خوانده و نامه مع نامه

حد القصیر

قاصد چو تحریر ساز بود نامه چه حاجت — مکتوب کنی بچه بهانه نه بسته است

گر بجوابی خاک درگاه تو ام — در برابر بنده راه تو ام

بدست نامه نوشتن شعار بیگانه ست — شمع نامه پروانه بال پروانه ست

مشتاقم آنچنان که ز تحریر ما جبینم — چون گنگ خواب دیده ز تقصیر ما بجزم

وقتی را کس جواب ننویسد — در نویسد جواب ننویسد

ترغیب ست نقش خامه تو — کر نواند جواب نامه تو

بعد اگر مجال واشتی — خود همی آمدم بجای جواب

تو ای قاصد بهر عنوان که خواهی عرض حال کن — جواب نامه شوار است پیغام زبانی هم

گر ما مقصریم تو دریای رحمتی — عذر که میرود با مید عطای تست

آئینه نمای نقوش طبایع صفوت آئین مشتاقان محبت سمات

اشعار در جواب عذر خواه و مستغنی تقصیرات خود از شفیق معه دستیاب آیت

تو التفات نمائی و اعتذار کنی — چه اعتذار توان کرد اعتذار ترا

ما را بعذر خواهی خود بنده میکنی — دلهای مرده را بکرم زنده میکنی

تقصیر کرده ایم تو ما را با اعتذار — صد لطف مینمائی و شرمنده میکنی

تو عذر خواهی و بر جانم از تو باری نیست — تو گل فشانی و در پایم از تو خاری نیست

هر آنت توان از جان گذشتن — چرا از جرم کس نتوان گذشتن

اهل سعادت از پی ایذا نمی شوند — بر تیر هیچکس پر و بال هما ندید

هزار شکر که حالا ز لوح خاطر ما — بآب عذر نشاندی اگر غباری بود

همکار تقصیر خود شد منفعل — آب رحمت از جبین خویش یافت

پروانه ساز شمع خامه اخلاص شمامه و بیان اشعار ورود نامه

از جانب دوست محبت گزین در زمان اسعد نامه مودت ختامه

حدیقه ۳ — در ورود نامه

سعد فنامه ز افتاب بلند — سوی ذرهٔ بی سر و پا رسید

ز تشریف آن مکرمت ذره — سر فخر بر چرخ والا رسید

رسید قاصد و درجی ز مشکناب ورد — چه جای درج که درج در خوشاب ورد

نوید عاطفتی کز جناب شاه رسید — مرا ازان سر حشمت باوج ماه رسید

ازان جناب خطابی باین کمینه رسید — گل مراد من از روضهٔ امید دمید

ای عقد جواهر خجل از نامهٔ تو — صد آب حیات در سر نامهٔ تو

ای ملک ز کلک تو سرانجام گرفت — درج گهر از نامهٔ تو نام گرفت

مشکین نفسی غالیه آمیز سحرگاه — منشور تو آورد صبا سلمه الله

مکتوب دلنواز تو آرام جان ماست — خط خوش تو راحت روح و روان ماست

ای سواد نامه ات نور سواد دیده ام — تازه جانی یافتم تا نامه ات من دیده ام

هر نامه کز جناب شریفت بمن رسید — منشور کامرانی طغرای دولت است

این نامه نیست بلکه پی تحفه باغبان — چید از چمن بنفشه و پیچید در سمن

نامهٔ او مراد جان من است — نام او راحت روان من است

مرا خطاب خداوند برگرفت از خاک — سر بفاخرتم برگذشت از افلاک

آمد رسول آنکه پیامش مبارک است — جانم فدا که نامه نامش مبارک است

چو خامهٔ تو رقم زد بلطف نام مرا — میان خلق بیفزود احترام مرا

پیک مبارک است نسیم سحرگهی — مشتاق را همی دهد از یار آگهی

رسید باد صبا تازه کرد جان مرا — نهفته داد بمن بوی دلستان مرا

ای صبا پیغام یار نازنین آورده — جان فدا بادت که پیغام چنین آورده

صورت خطی بدین زیبائی انجا رسم نیست — من برانم کز نگارستان چین آورده

آمد بهار و رائحهٔ مشکبار داد — مرغان باغ را خبر نوبهار داد

ای صبا لطف نمودی و صفا آوردی — که ز جانان خبر مهر و وفا آوردی

فرخنده قاصدی که رسید از دیار یار — با نامهٔ رقم زده زان کلک مشکبار

هر حرفی از ان شگفته باغی — افروخته تر ز شبچراغی

سواد حروفش پر از نور بود — بیاضش پر از در منثور بود

برای پادشاه

برای منشی

برای دوستان

برای معشوق

برای بزرگ

شکن بر شکن همچو زلف بتان — که در هر شکن داشت صد دل نهان

خطاب مستطاب تو بوسه دادم — گهی بر دیده گه بر سر نهادم

سر بر خط تو نهاده بودم زین پیش — اکنون خط تو نهاده‌ام بر سر خویش

مکتوب ترا که راحت افزای دل است — بوسیدم و بر دیدهٔ خود بنهادم

دستم چو ببوسیدن دستش نرسد — باری خط و نام و نامه‌اش می‌بوسم

خط تو که تعویذ دل مسکین بود — بوسیدم و در گردن جان افکندم

برای بادشاه

خطابت بنده را از خاک برداشت — سرم بر اوج علیین برافراشت

هزار شکر که مقصود ما میسر شد — مشام جان ز خط مشک سا معطر شد

مکتوب دلگشای تو آرام جان ماست — سرمایهٔ سرور دل ناتوان ماست

از انشای یوسفی برای آشنایان

خطش گوئی نسیم نوبهار است — که از وی گلشن جان تازگی یافت

نامه آورد قاصد تازه از باغ بهشت — در وی از کافور رسته سبزهٔ عنبر سرشت

بحمدالله که آن یار گرامی — مرا از نامهٔ خود ساخت نامی

رسید قاصد و آورد نامه از بر دوست — که گشت دیده منور ز صورت رقمش

چه عذرخواهی قاصد کنم مگر گویم — هزار جان گرامی فدای هر قدمش

ز گلزار فردوس آمد گلی — بسر منزل بینوا بلبلی

این نامه چه نامه است که چون طرهٔ خوبان — صد حلقه فزون است بهر پیچ و خم او

این تازه رقم از قلم کیست که بادا — جان و دل من هر دو فدای قلم او

آنچه در ظلمت سکندر آرزو کرد و نیافت — در سواد خط آن توقیع مضمر یافتم

برای بادشاه

مثال آصف جم اقتدار از ره لطف — رسید و افسر دولت نهاد بر سر من

نهادم بر سر و بر دیدهٔ خونبار جا کردم — گرفتم در بر و آئینهٔ جان را جلا کردم

برای احباب

رسید دیدهٔ احباب از او منور شد — مشام روح ز انفاس او معطر شد

منت ایزد را که از نزهتگه لطف و جمال — خاطر غمدیده را سرمایهٔ شادی رسید

رشحهٔ خامهٔ شکر خاییت — مشتمل بر فنون لطف رسید

چمن سینه تازه گشت از آن — گل راحت ز باغ روح دمید

همراه صبا رائحهٔ باغ بهشت است — یا نامهٔ پاکیزهٔ آن پاک سرشت است

حدیقه ۳۳ — در ورود نامه [illegible]

میکشش دیده جان را صفا بخشد … شستشو داده دل محزون اثر [illegible]
چو نقش همه اهل وانانی در وشن … آفرین بر قلمی تا بر کاین نقش نگاشت

از نوشتهای [illegible]

خطت می بینم و گرد سواد نامه میگردم … فدای جنبش آن دست طرز خامه میگردم
سر احمد با وج عزت افراخت … پست همت از خاک بر داشت
از نکهت این مژده زبان گشت معطر … وز پرتو این لمعه جهان گشت منور
نامه مشکین ندید دیده مشتاق ترا … کف محالست که گهر لب دریا گیرد
آن خوش الحان بلبل باغ صفا … این نشاط آموز طبع نکته زا
آن یکی اوج سعادت را هما … این دگر سوی مسرت رهنما
آن تعلق جان فزا سحر آفرین … این طرب پیرای دلهای حزین
آن دهد جان قالب گفتار را … این شفا بخشد دل بیمار را
آن بخوبیها ز خوبان برده گوی … این ببستان سنبلستان تازه روی
آن ز اعجاز مسیحا دم زند … این ز مضمونها بنای غم کند
قد چون تیر از پی تعظیم آن … با هزاران شوق خم شد چون کمان
مردم چشم از پی تکریم این … در دل خود کرده جا سے بالیقین
آن نگارستان چین را عرضه داد … این بروی دل در راحت گشاد
آن باحسان دست خود انباز کرد … این پی دلها مسرت ساز کرد
آن نهاد آغاز رسم بیغمی … این بمضمون داد داد خرمی
قاصد رسید و کرد معطر مشام من … در جیب نامه داشت مگر نافه ختن
هر دو که کاتب دیوان سرای خلد کشید … سواد نسخه او بر بیاض دیده حور
مرحبا طائر فرخ پی و فرخنده پیام … خیر مقدم چه خبر یار کجا راه کدام

ظهوری

حروفش چو زلف بتان پیچ گل … همه جای جان است و ماوای دل
معانیش در زیر حرف سیاه … درخشنده چون مهر روشن چو ماه
من دانم و دل و اندرین نامه چها دیدم … صد بار ز بیتابی وا کردم و پیچیدم

بیدل

این باده عشرت ز ایاغ کرم کیست … این پرتو احسان ز چراغ کرم کیست
بیتابی دل بلبل صد رنگ ثنا ماست … این روغن گل شبنم باغ کرم کیست

خیر و بستم

نامه دیگر مرا بلطف نواخت | نشئهٔ سجده را دوبالا ساخت

قاسم

نکردم جان نثار قاصد شرمنده ام از وی | که در اول سخن بیهوش کرد از ذوق پیغامم
که دلم سوخته آتش مهجوری شد | نامهات داغ مرا مرهم کافوری شد
قاصد از آمدن او خبر آورد مرا | تازه جانی بتن خسته در آورد مرا
دلم کشود و کشادم چو نامهات کو تی | کلید باب گلستان و گلشن تی بود
دمید دل هزار گل شگفت از شمید نامهات | خاصیت وزیدن باد بهار داشت
این نامه چه نامه بود کز لطف سخن | دل ساخت شگفته همچو گل در گلشن
کتابت کی تواند داد تسکین بیقراران را | سحاب خشک حسرت دیدهٔ مشتاق باران را
حروفش چهره آرای گلستان | سطورش رونمای سنبلستان
خامهٔ جانفزا که هر سطرش | هست مانند موج آب حیات
معانی در سوادش آشکاره | بود زانسان که اندر شب ستاره
ای پرتو آئینهٔ جان نامهٔ تو | وی نور نظر سیاهی خامهٔ تو
از دیده غبار رفت و از دل کلفت | این جامهٔ یوسف است یا نامهٔ تو
نور معنی در سواد خط او ست | چون سحر در زلف عنبربار شب

سلیم

تا بنام من زبان خامهات گردیده است | از نگینم سیر و بیرون ز لب بالیده است
بر هوا می افکند مردم کلاهی از حباب | قطره زین شادی که دریا حال او پرسیده است
من که باشم کز من بیقدر یاد آورده | نامه از رشک همین معنی بخود پیچیده است
سایهام را زاغ ری آمد که افتد بر زمین | آفتاب التفاتت تا بمن تابیده است
تا سواد خط مشکینت بچشمم جا گرفت | مردمک چون خط باطل بر بیاض دیده است
کی بود یا رب که یابم دولت پابوس تو | هم چو نامم خود که پای خامهات بوسیده است
خط عنبرین رقم کسی که تسلی دل و دیده شد | بخیال سرمه سواد او بیاض دیده کشیده شد
این پیک نامور که رسید از دیار دوست | آورد حرز جان ز خط مشکبار دوست
بود مکتوبت معمای بنام زندگی | چون کشودم غنچهٔ دل واشد و جان یافتم
نامهات خاصیت پیرهن یوسف داشت | کز آن دیدهٔ منتظران روشن شد
قاصد از یار سفر کرده سلامی آورد | یا رب آن نامه سلم بسلامت باشد

حدیقه ۳۰ در ورود نامه و مع نامه

قاصد آمد غنچه پر کرده از کیش هنوز … خطا که تر نامه ناگشوده است

بیا ای نامه برگرد تو گردم … چه آوردی خبر گرد تو گردم

ببوسم یک نظر چشم تو بوسم … کجا کم یک گذر گزد تو گردم

آمد بر من قاصد آن سرو سهی … آورد سببی تا نبود دست تهی

من هم رخ زرد خود بر آن مالیدم … یعنی زر مگش نهاده ام رو بسهی

نامکه جانان رسید تعویذ جان میخوانمش … در همه غمهای دل خط امان میخوانمش

نامه را چون سر لطف فرستاد بمن … روشنم گشت که آنماه خطی پیدا کرد

ز مهر نامهات گر دیده روشن … که هر کس از تو دور افتاده داغست

نوازش نامه آمد بیاض صبح عالم شد … سواد او جواهر سرمه چشم امیدم شد

میتوان چون آب خواندن از بیاض چشم من … نامه او را ز بس بر چشم تر مالیده ام

ابتدای نامه اش چون بینم از خود میروم … راست میگویند هوی بس بود دیوانه را

مکتوب نگار دلربا آوردی … پیغام بت ماه لقا آوردی

ای قاصد یار بر سر و دیده من … بنشین که خوش آمدی صفا آوردی

نیست ممکن یافتن مضمون خط یار را … خوبی خط پرده رخسار مضمون میشود

چون کنم شکر نوازشهای پنهان چین کنم … منفعل میداردم هر دم باحسان دگر

جان یافتم ز خواندن هر حرف نامهات … ای من بگرد گردش آن دست خامهات

قاصد رسید دل ز قدومش شگفته شد … گرد الم ز خاطر پر درد رفته شد

جان را عوض نامه بقاصد بسپارم … مکتوب مرا هیچ جوابی به ازین نیست

گفت پیغام تو قاصد لب او بوسیدم … در میان من و او بوسه پیغام افتاد

بر تنگی قاصد آر د نامه یار از بغل بیرون … که پنداری کشد از سینه خود استخوانی را

سر پیش افگند چشم قاصد رنجانده را … ظاهر آورد و الپس نامه ناخوانده را

قاصد خجل رسید ندانم چه دیده است … گویا که یار نامه شوقم دریده است

نامه لطف تو کرد از همه ممتاز مرا … پیش ارباب وفا ساخت سرافراز مرا

شوق ما پیغام و استغنا جواب او بس است … پیش نامحرم تو ای قاصد مگو احوال را

من و این مهربانیهای او قاصد چه میگویی … مساز از پیش خود حرفی که میدانم زبانش را

حدیقه ۳۰۸ در ورود نامه و رجع نامه

اگر قاصد زکوی او پیامم عرضه آرد / که می آید چو صبح اندر و بر لب خنده آید

قاصدا وقت سخن گفتن لب یار کجاست / تا کجا هر که بیار آمده یار کجاست

هجران زده ام تشنه لب مرده دیدار / ای قاصد فرخنده بسازم خبر یار تو

قاصد نظاره کن دل و جان فگار را / تا شادمان شود برسان مژده یار را

قاصد رسانده شد به وصل از زبان دوست / با آنکه نیست جای سخن در دهان دوست

چنان بتبسم قاصد خوشم ز مژده وصل / که از ستاره صبح است آفتاب پرست

مکتوب وصل ز دلم از شوق همچو طفل / صد بار خوانده و دگر از سر گرفته است

دو حرف متصل اندر تمام نامه نبود / کتابتیکه رسید از دیار مهجوری

غنچه بیاز نسیم و صولش ریاض جان / یارب بهار عمر خط دلنواز کیست

شد نامه محبوب خط بندگی من / من بنده آن نامه که محبوب نوشته

نامه ات گر منیر رسید بمن / تن ز جان میرسید و جان از تن

شادم که بمن نامه مشکین رقم تو / آورد سلامی ز زبان قلم او

گشت روشن دیده از نور سواد نامه ات / سبز شد کشت امید من ز رشح خامه ات

نثار نامه ات زانرو نکردم نقد جان و دل / که در روز وصالت با دل و جان کارها دارم

دل مشتاق من یک ذوق مکتوب تو دریابد / که قاصد از تو حرفی گفت و من از خویشتن رفتم

بیخودی کاش گذارد که بمضمون برسم / بعد عمری که ز جانان خبری می آید

دلا چو غنچه شکایت ز کار بسته مکن / که باد صبح نسیم گره گشا آورد

صبا بخوش خبری هدهد سلیمان است / که مژده طرب از گلشن سبا آورد

پیامش نیست جز قطع محبت / خط مکتوب او باشد بریده

چون نامه ات رسید بدستم شدم ز دست / در بیخودی نگر به اثش نوشته است

قاصد رسید و نامه رسید و خبر رسید / ای دل بگو ترا بکدامین کنم نثار

آورد صبا از طرف یار پیامی / المنة لله که رسیدیم بکامی

چون نامه ات رسید گلی در چمن شکفت / من همچو گل شکفتم و گل همچو من شکفت

محبت نامه را چون بر گشادم / گهی بر دیده و گه بر سر نهادم

نمودی سرفرازم نامه چون خاکساری را / رساندی از نسیم لطف بر گردون غباری را

نورالدین
ملک قمی
عرفی تبریزی
سلیم
میرزا قلی میلی
قلندر
خواجه آصفی
ملا علم

نمودی مهربانی کردی خاطر احباب را خرم — طراوت بخش صد گلشن نمودی لاله زاری را
بمهر خود مزین ساختی از لطف کم کم — قرین مهر گردانی ذره فی غباری را
بکاغذ ریخت کلکت از رشحه گل معانی — از آن وادی ضیا چشم سفید انتظاری را

تبارک الله از این طایر همایون فال — خجسته نامه اقبال تست بر پر و بال

نامه جانان نشان بخت جاوید من است — د سواد شوق روشنی چشم امید من است

آمد مرغی برگ گلی در منقار — بر روی خط از سنبل تر گرده نگار
مضمون خط آنکه ای خزان دیده گیاه — خوش باش که از تو یاد کرد ابر بهار

این چه نامه است کز و دیده جان روشن شد — و نسیمش دل و جان تازه تر از گلشن شد

آن پیک نامور که رسید از دیار دوست — آورد حرز جان ز خط مشکبار دوست

قاصد رسید و غنچه باغ دلم شکفت — بر من پیام یار نسیم بهار شد

سعادتی که همی چشم از خزانه غیب — همان زمان که خط اشرفت رسید رسید

بوسیدم و بر مردمک دیده نهادم — پیچیدم و تعویذ دل سوخته کردم

چون نامه ات رسید گشادم گریستم — اندر روز وصل تو یادم گریستم
قاصد رسید و نامه رسانید من ز شوق — سر زیر پای او بنهادم گریستم

ای محیط کمال را گوهر — وای تجلی طور را مظهر
نشان اقبال و کان عز و جلال — جان فطرت جهان فضل و هنر
ز کلک تو عندلیب نوا — نخل طبع تو آفتاب ثمر
لطف کردی که از رقیمه مرا — بهشت کرم شدی رهبر
بی تکلف زلال مضمونش — رشک تسنیم و غیرت کوثر
همه سخن از کلام منظومش — همچو آب حیات جان پرور
آنچه کردی درس حسن طلب — نسبتی بی تکلفی از بر
صاف سر جوش این خجسته کلام — وا از گرم جوشی تو خبر
نیست بیجا ط طبع معنی زای — لازم افتاد باده احمر
آفتابی ز مطلع مینا — طوف بزم ترا کند از سر
تا کند خاطرت شگفته چو گل — زند اندر لباس غنچه آزر

از انشای نمود...

۲۱۷

رسید و قاصد و آورد نامه از بر دوست — گرفت دیده منور ز صورت رقمش

نامه ات بر چشم گریان گر بمالم تر شود — ور بهم بر سینه بیترسم که خاکستر شود

مثمر نشو و نمای نخل تمنا اشعار شکرگزاری رسید میوجات و دیگر اشیا

از غایت نازکی [illegible]

منکه باشم که بر آن خاطر عاطر گذرم — لطف ها میکنی ای مخزن صد گونه کرم

از هر چه بوی دوستی آید بجان خوشست — یوسف نداشت تحفه تری از نسیم خویش

آنکه تو بنده مرا بلطف ممتاز نمود — از دادن مصحفم سرافراز نمود

پیغمبر غیر مرسلش می خوانم — زیرا که رساند وحی و اعجاز نمود

چون دیدهٔ بینشم عطا فرمودند — محتاج بعینکم عبث ننمودند

کم بود دو دیده بهر عبرت ما را — زان روی دو دیده ام بر آن افزودند

ز سبزی لب طوطی خط در کشید — ز آب زمرد مگر قند خشید

خزان تا بسازد به بستان فراغ — نهادند این گرز بر دوش شاخ

بدین طبلهٔ زعفران در چمن — دریدند از خنده گلها دهن

ز عطرش گره بسته بر نافه بوی — ز سیب ذقن در صفا برده گوی

برای مکیدن چو جان می نهند — تبانرا دهان بر دهان می نهند

ندارد جز شکر گفتاری آیین — ولی در پوست گوید حرف شیرین

پوستش چون عبارت رنگین — مغز در وی چو معنی شیرین

خربزه نغز حلاوت سرشت — گوی برد از ثمرات بهشت

گر به تحریر وصف ناشپاتی — نماید صفحهٔ کاغذ نباتی

چنان شد بوی شفتالو دوائی — که یابد خسته او هم صفائی

انناس این سخن گوید بگلشن — میان میوه ها آدم منم من

بذوقش خسروان مشتاق دیرین — بلی می آید از وی بوی شیرین

چو تن داده بگرمیهای بازار — شده جمله تن او آبله دار

ز بهر خویشتن گردید غوره — به سر دارد خیال ذکر [illegible]

همچو پروین بخوشهٔ انگور — آب داده جهان ز چشمهٔ نور

الهی

حدیقه ۳ در رسید میوجات وغیره

باد خوش آتش چو حب نبات ... در حبابی نهفته آب حیات

عشوه را بسکه گلو سوز کند ... نخمه بر غنچه های امروز کند

سراپا کلید باشد لذت انگور ... ز شیرینی بود حلوای بی دود

سرغوت از آن بر چرخ سوده ... که چندین ماه نو یک جا نموده

دل ز اندیشه وصفش چو شکفت ... به نرمی ملو شیرینی سخن گفت

همین یک نکته بس در مدحت قند ... که خوش رنگ است و خوش طبع است و خوشبو

خسرو هر میوه باشد نیشکر ... از قد شیرین حلاوت بخش تر

سر ینه پیش نه از باد ست جنبان ... که طوطی بر شکر شد بال افشان

تبان چون لعل خندان میکشاید ... گرهایش به دندان می کشاید

حلاوت با مزاجش سازکار است ... چو طفلان زو شکر بر نی سوار است

بود از تازگی شیرین و سیراب ... توان در سایه اش کردن شکر خواب

هست خوش بسکه زالوان طعام ... عطر مجموعه بود خوان طعام

نقره در پیش بر نجش خام است ... بلبل ذائقه را گلدام است

زیره بریان نظر داشتنی است ... از ته کار خبر داشتنی است

هر که در خشکه دودی تو دید ... معنی عنبر اشهب فهمید

ده چه نان پخته کش دست کرم ... بر رخ دشمن او سیلی غم

پیش نان تو چو طفلان بخوشی ... گرده نان در سفره خبز و کشی

وصف آدمی بر واز دست عنان ... هست این نان بکرم گرم چپان

که نظر گرد بر وتا خورشید ... نان شب مانده خود را دزدید

شد نمایان شش به دلهای خراب ... جلوه حسن گلو سوز کباب

آتش ما بپچه چو بینم در جام ... یاد ماهی دهد و حلقه دام

پخته کار نیست عجب سنبوسه ... لذتش بر دگر و از بوسه

در دل اهل جهان ریشه دواند ... این مثلث چه قدر نقش نشاند

گشت تا شیر بر نج تو سمر ... در صدف آب شد از شرم گهر

است آنکس که درین مانده و دید ... نشود در نظرش برف سپید

حدیقهٔ ۳ در صفت میوه‌جات وغیره

گوش را صد بر دل بر که سخن | میکند وصف مربای بهی

سرخوشم کرده ثناخوانی او | نشئه‌بخش مربای کدو

شربتش هست به از آب حیات | گشته برقاش از و شاخ نبات

ترب در صورت طاوس ارم | نوشدارو ست باصحاب شکم

نیست یخ این که دل برده ز دست | ورنه آتشه صافی هست

نیست یخ برق درخشنده بود | که فروزان شده از ابر بلند

هست صد باره به از سیم نداب | چقدر خوب برآمد از آب

نزند هر که دم از احسانش | نان سنگک شکند دندانش

قسمی از نان که بر سنگ پزند

چلغوزی تا دهد دست ببوس | هست خلخال زر از ساق عروس

قند از شیرهٔ جانها دارد | آب از شهد روانها دارد

میدهد روح بجانها شیره | خواند آب خضرش همشیره

لذت شهد روان است اورا | درگره شیره جان است اورا

نیست جز پستهٔ قند دیگر | بخت سبزی لب شکرخواب بشر

لوز بادام چو چشم خوبان | صرف او شد همه شیرینی جان

لوز پسته چو لب سبز خطان | از حلاوت سخنش قند افشان

از راه لطف توشه عنایت نمودهٔ | این بوده است معنی زاد المسافرین

نان بادام عطا کردی و معلومم شد | که بحالم نظر کرم چشم عنایت داری

بوصف تیل چون معنی دهد رو | بود از نازکی باریک چون مو

عجب نبود بگاه مدحت او | برون آرد زبان شانه که مو

همین شانه از وی تر زبان است | که تار زلف او رطب اللسان است

کسی کز جرعه اش آلوده انگشت | بماندش بوی گل چون غنچه در مشت

چراغ حسن از وی گشت روشن | نهاده زلف را سنت بگردن

ممنونم از ان نخل بروسند که کرد | بعد از عمری به برگ سبزی یادم

شکر نعمت چگونه تحریر کنم | کان بیشتر است زانچه تقریر کنم

هندوانه چو سبزهٔ گلگون | کمه از آب و رنگ دلها خون

تربزه

در ستایش میوه‌جات وغیره

انبه آب حیات معموران | شربتش ... [illegible]

انبه شکر را چو کلک دانشمند | شده چو شهد ناب بند از بند

همچو سبزان هند شور انگیز | همه اندام او ... [illegible] ریز

انبه خود لقمه ایست نو سوده | ... [illegible] صندل سوده

کامها را غذای نوشگوار | دسته ... [illegible] دست افشار

مغز مرغش برنگ گلدسته | ... [illegible] بسته

بی گناه از حلاوت دوران | بر جگر خورده ... [illegible] دندان

زین انبه زبان بشهد پرورده پرست | این بیضه سبز بین که از زر ده پرست

از نامیه کیمیا گری نیست عجب | زین شیشه که از طلای حل کرده پرست

هم شیرهٔ تنکهای شکر انبه است | هم عطر شمامهای عنبر انبه است

در دیده بیاقی نهالش فلکیست | محور ته برج شاخ اختر انبه است

برای مکیدن چو خوان می نهند | بتان را زبان در دهان می نهند

ظهوری باو فرصت داستان گوی | زانبه سرگذشتی بازبان گوی

ترنج سیم دست افشار خسرو | انار سینهٔ شیرین لبان گوی

مشام ... [illegible] را در غالیه پیچید | زانبه نکهٔ دستنبوی جان گوی

زبان و لب دران است استخوانش | مکیدن را حیات جاودان گوی

این انبه زمغز استخوانی دارد | شیرین چو لب بتان زبانی دارد

واکرده دکان خنده درکام و زبان | در طبله زر ریشه زعفرانی دارد

خلعت که بر اطلس فلک ممتاز است | هر بار ورا بمهر انور ناز است

دیبه چو گرفتش زغیرت خورشید | گفتا که بروییم در خجلت باز است

آنرا که عنایت تو لائق سازد | در وادی ذوق و عشق شائق سازد

کردی تو عطا قلم ترا غنی ز کرم | کز خاطر من قطع علائق سازد

از عنایت خویش طعامی تا مرا کردی کرم | خامه شد از وصف او در دست من ... [illegible] قلم

با حباب از شیره شهدی چشاند | که در کام جان چاشنی ریشه راند

بود هر بند او چون بند ترکیب | عجب ترکیب بندی داده ترتیب

از انشای ابوالم ... [illegible]

محمد باقر قابل

بلذت چاشنی بخش حیات است | سزد گر گویمش شاخ نبات است
ز فیضش بروح را در تن ثبات است | گو فوارهٔ آب حیات است

اشرف

ورو ریشه تریاک زهر غم است | مفرح چو معجون ابریشم است
ازان گشته جان پرور از ریشه اش | که بر شیرهٔ جان بود ریشه اش

علی قلی شاملو

سوی من نیاز فرستاد دوست | زان زلف که جیب گل ازو عنبر بوست
هر موی تنم زبان شکری گردید | لطفش لطف است گر همه کیسر موست

مولوی جامی

نه ماهی که زیبا طلسمی زسیم | نمودار از صنع دانا حکیم
تر و تازه و چون ساعد نیکوان | ربوده دل از دست پیر و جوان

میرزا صائب

چراغ روز را این روشنی نیست | ندانم نور نارنج از چه نار است
دانه اش رشک گوهر شاداب | صاف بی تخم همچو قطرهٔ آب
تا که او آب خورده از گوهر | دانه اش گوی برده از شکر
خوشه اش همچو عقد گردن حور | کس ندیده بدین نمط انگور

ارزو

همی مانند رنگ عاشقان زرد | همه مغزش بلذت شیره پرورد
میان میوه کیله بی مثال است | نهان اندر شفق چندین هلال است
چو آرد لذتش در سلک تحریر | زبان خامه گردد چاشنی گیر
ای هر دم از عطای تو کام دگر مرا | در شکر نعمت تو دهان پر شکر مرا

رباعی

زان تحفهٔ زیبا که کرم فرمودی | بر روی دلم در فرح بگشودی
من خود ز کرمهای تو ممنون بودم | مهر و کرمی بر کرم آن افزودی
نخل کرم تو تا ثمر می بندد | حیرت همه سو راه نظر می بندد
شکر نعمای تو که دل مرکز اوست | تا آید بر زبان شکر می بندد
زین حقه گلی که عنایت من شده | حقا که قدر خاک بلندست از فلک

تحفه رسالن فوائد مترسلان اشعار عذرخواهی مکتوب منه

بعد فرستادن هدیه خود و کنایهٔ طلبیدن آن خط

۳۱۵ شعر عیادت مکتوب الیه و اظهار بیماری خود

میفرستم [illegible] و مدار [illegible] | پای [illegible]
فرستادم بخدمت کاردی خوب | کامد و گوهر او هر چه خواهست
ببین بر دست تیغش گر نه دیدی | زبان مار در دندان ناست
این بزرگ جناب خان ذی شوکت [illegible] | از روی کرم [illegible] عنایت فرمود
سر تا بقدم [illegible] شیرینی و لطف | قند [illegible] بگری بود
ای بندگیت سعادت اختر من | در خدمت تو عیان [illegible]
گر چیزه خریدنیست پس کو زر من | در قیمت خریدنی بزن بر سر من
بجان تو اگرم دسترس بجان بودی | کمینه پیشکش بندگان جان بودی
نگر چه شوخ کسی ام که تحفه میسازم | بسوی لعل بدخشان سفال رنگین را
من کیستم که تحفه فرستم برای تو | باید که جان نثار کنم در هوای تو
این تحفه چنان هست بسوی تو که آرند | خرما بسوی بصره و گوهر سوی عمان
لائق نبود قطره بعمان بردن | خار و خس صحرا بگلستان بردن
اما چه کنم که رسم موران باشد | پای ملخی نزد سلیمان بردن
نه هر تحفه اندر خدمتت گلدسته آوردم | ز خوبی لاف میزد گل به بهشت بسته آوردم
بهر بلبل تحفه دیگر بدست ما نبود | بوی گل در دامن باد صبا پیچیده ام
مشتاق ترا تحفه همین عرض نیاز است | جان چیست که آن را از ره دور فرستم
این حقه گلی که در ان بزم میرسد | احوال خاکساری من میکند بیان

شفابخش عشاق و مریضان لف گوش محبت کیش اشعار

شعر عیادت مکتوب الیه و اظهار بیماری خویش بد

آنی تو که خضر طالب صحبت تست | پر آبحیات ساغر عشرت تست
تو دیده عالمی و مردم همه را | چون صبا دمیشه چشم سر صحت تست
علاج زرد سر شن را اگر نمیدانم | مرا برند و بگرد سرش بگردانند
دی [illegible] اسپ گرفتادی بزمین | غمگین نشود خاطرت ای مهر جبین

تو قطرهٔ رحمتی و گلگون تو ابر — از ابر چکد قطرهٔ رحمت به زمین

دل طپید نهانی بیا که برق آن زده داشتم — جان من تا صبح امشب درد پهلو داشتم

تا شنیدم که به پرسیدن من می آئی — صحت قول تو میخواهم و بیماری خویش

کشنده تر مرض منت طبیبان است — خوش است درد کسی منت دوا افتد

مریض را چو عیادت کند پروا چه کند — کسی به پرسش یک شهر آشنا چه کند

میرزا ابوالحسن

بسیاری جماعت ولیه زهم بد است — پروانه چون هجوم کند میکشد چراغ

ای از تب تو دل جهانی در تاب — خورشید رخت گرفت رنگ مهتاب

از لرزه تن تو در زیر عرق — زانگونه شود که عکس خورشید در آب

آن شوخ که گردیده تپش مانع سیر — پر شد ز دعای صحتش مسجد و دیر

شب لرزد و روز گرم گردد گویا — روز از دل من گذشت و شب از دل غیر

دست تو که رنگ فتنه برخیزد ازو — فصاد چو سیل خون برانگیزد ازو

گردید به هم قطره فشان آخر کار — چون شاخ گلی که برگ گل ریزد ازو

ای عمر و حیات جاودانت بادا — تا هست جهان بقای جانت بادا

حیف است نصیب دشمنان چون گویم — درد تو نصیب دوستانت بادا

فیضی

ای آنکه مرا قدر زیادت کردی — مسرور به منشور سعادت کردی

بیمار فراق مژدهٔ صحت یافت — تا از قدم قلم عیادت کردی

گر سرخ شده است چشم آن حور نژاد — از درد مدان که هرگزش درد مباد

آزار گرت بد ز شهوار رسد — کی از ستم چرخ ستمکار رسد

تنگ است ترا دهان و از تنگی جا — ناچار به سیاه گوشش آزار رسید

جانم به لب از لعل خموش تو رسید — از لعل خموش باده نوش تو رسید

گوشش تو شنیدیم که دردی دارد — درد دل من مگر بگوش تو رسید

ای آنکه ز سر تا بقدم جانی تو — در مصر وفا یوسف کنعانی تو

گر چشم ترا بقدر دردست منال — چون مردم چشم درد مندانی تو

بر مسند حسن چون نشست آوردی — هنگامهٔ مصر را شکست آوردی

دست تو شنیده ام که دردی دارد — آزرده دلی مگر بدست آوردی

۳۰۷ در جواب شکایت مکتوب الیه از جانب ملتمس منه

[illegible] چشم تو ای حور نژاد — از گریه همان که همه گشت درد مباد

این درد نیست بر منش رحم آمد — از بهر شفاعتش به پای تو فتاد

دیگر نیایم به پرسش نیست از تقصیر من — کور بادا دیده ام بار چون بینم ترا

علم تو عرض من ز نفس جوهر ببرد — فکر تو شهید [illegible] ببرد

طبع تو حکیمیست که بی زحمت نطق — دق از تن [illegible] اندیشه از خود ببرد

گر چشم تو شوخ شد مبادش آزار — بادام کند شکوفه آغاز بهار

شد پر می لعلگون ترا ساغر چشم — تا مردم دیده وات بلند خمار

واسطهٔ دلشکنی خامه فشانان اشعار بی نیل ملاقات گردیدن از مکتوب الیه و محرومی

از دوست چه گویم به چه عنوان رفتم — همه شوق آمده بودم همه حرمان رفتم

کعبه را دیدم و دلم از در تنهائی گذاشت — مجلس آرائی که ما را خواند مهمان کیست

چون ز یار نگاه در کوی تو ماندن ستم نیست — هر که آمد پاره رو بر زمین مالید و رفت

دل پر حسرت از کوی تو بر گردیدم رفتم — نشد پابوس روزی آستان بوسیدم و رفتم

واسطهٔ تحسر و تاسف عمر گذران اشعار در جواب شکایت عدم توقف

مکتوب الیه بر مکان مکتوب منه و استدعای آن [illegible]

این نیست که از راه وفا آمده رفتی — شد راه غلط ورنه چرا آمده رفتی

چندان ننشستی که شود غنچه دل باز — چون بوی گل و باد صبا آمده رفتی

چون عمر که هرگه به سرایه برود زود — خود بر سر این بی سر و پا آمده رفتی

کردم همه شب سعی که در دست من آئی — ای شوخ تو چون رنگ حنا آمده رفتی

در دیده و دل هیچ قراری نگرفتی — چون عکس درین آئینه آمده رفتی

چون دانه تسبیح بدست ای در یکتا — آخر بصد آمین و دعا آمده رفتی

صد فصل بهار آید و بیرون ننهم گام — ترسم که بیائی تو و در خانه نباشم

رسید و مضطربم کرد آنقدر ننشست — که آشنای دل خود کنم تسلی را

حدیقه ۳ ... در تهنیت عیدین و عقد ...

تشریف تشریف سوی من جز بسی ... — آن هم بود آن روز که ... نباشم

دیر آمدن و شتاب رفتن — آیین کدام آشناست این دوست

نبود ای شمع ز محفل مرواز بهر خدا — آنقدر باش که پروانه رساند خود را

ای گل نقد زکیسه تبسم بباغ باش — پرواز کرده میرسد از شوق عندلیب

تر زبان ساز ... بنغمه پردازی ترانه مبارکبادی اشعار تهنیت عیدین و فتح جنگ و سالگره و عقد نکاح و دیگر تقاریب شادی

آمد آن روح روان کامروای اقبال — وقت من خوش که بکام دل من می آید

مژده مقدمش ار گوش زد گل گردد — خنده اش تا سر دیوار چمن می آید

مزاج فتح میداند سنانت — بود نبض ظفر زه بر کمانت

بر آید تیغ از دستت بهیجا — چه جوی کو برون آید ز دریا

این فتح و هزار فتح دیگر — از فضل خدا شود میسر

صبح را از خنده لب ناید بهم از شادی — آفتاب از آسمان گوید مبارکباد این

می براوج سپهر جلال تابان شد — که کس ندید چنین ماه در هزاران سال

تراز و غرق حیرت بهر آن بود — که دریا را بساغر کس نپیمود

این سالگره گره ز دلها وا کرد — از بهر نشاط و عیش خوش پیدا کرد

صد جشن تو در سالگره میخواهم — هر سال ز سال رفته به میخواهم

من عمر تو جاودانه خواهم که شود — فرمان بر تو زمانه خواهم که شود

آن رشته که دارد گره سالگره — تسبیح هزار دانه خواهم که شود

ای گشته ز لطف پادشاهی خشنود — صد شکر که منصبت بی سعی فزود

قدر تو بلند است که من میدانم — اقبال تو هر زمان فزون خواهد بود

بگیتی است تا رسم فتح و شکست — چنین فتح کس را نداد است دست

نه چشم زمان این چنین فتح دید — نه گوش سپهر مصافی شنید

غنچه محجوب را چاک گریبان پاره کرد — گریه بخت سبز خود نازد و صبا نیز بیشتر

قصیده — در تهنیت عید و عقیقه و نکاح وغیره

سزد که رقص کند آسمان برای هوا — که شد مراد مه و کام آفتاب روا

بدین علیه که فیضش بخاص و عام رسید — هزار شکر خدا صد هزار شکر خدا

سپهر ساده دست رسید از ایام — زمانه یافت [illegible] روز و شادی کام

برای عیش دو بالای روزگار فلک — ز وصاف [illegible] مزوج ساخت [illegible] جام

ای که از بخت جوانت میرسد امدادها — عمرها خوانند [illegible] صرف مبارکبادها

میرسد میوهٔ نورس ز گلستان مراد — میشود از قدمش [illegible] آباد

بخت رسیده رو بسوی من نهاده باز — بر من در سعادت و دولت کشاده باز

شکر خدا که شربت صحت چشیده — بار دگر بمسند راحت رسیده

کشایش گره [illegible] ما مبارکباد — ثمر فشانی نخل دعا مبارکباد

بفضل حق که شامل حال بادش — دو گل بشگفت بر شاخ مرادش

یکی چون مهر با روی درخشان — یکی چون مه بخوبی دامن افشان

این سال که بر سنین عمر تو فزود — از عقدهٔ کارها کشایش فرمود

تا عمر ابد بفضل داد اجهان — این رشتهٔ عمر منعقد خواهد بود

وزن تو ز گوهر و زر و سیم و نقود — بر روی جهانیان در فیض کشود

از آئینهٔ امید حاجتمندان — با صیقل جود زنگ افلاس زدود

خیاط زمانه سالی تکلف — بر قد تو دوخت جامهٔ فتح

نام تو را ابتدا نوشت است — منشی قضا بخانهٔ فتح

آن خوش خبر کجاست که زین فتح مژده داد — تا جان فشانمش چو زر و سیم در قدم

مبارکباد سال وزن بر شاه — که رستم در مصاف اوست روباه

باستقبال او فیروزی و فتح — بصد اقبال دائم چشم در راه

هلال عید جهان را ز نور خویش آراست — شراب چون شفق و جام چون هلال کجاست

گر شراب شفق خورد غضب جام هلال — که هر گهر که درو بود جمله در صحراست

بر آمد ماه عید از اوج گردون — طرب چون ماه نو هردم شد افزون

بلوح آسمان نونیست واژون — که بیرون آمدست از کلک بیچون

رسید موسم عید و صلای خوش در داد — پیاله بر کف خوبان ماه پیکر داد

در تهنیت عید بعد از نکاح [illegible]

مجمره چرخ که صد هزار مروارید — چگونه از پی یک گوشواره زر دارد

تا چرخ هلال گره از چرخ پدید — کز بهر در شادی عید است کلید

روز طرب [illegible] باد — مستلزم اجر روزه و شادی عید

از [illegible] ز بالین نامه — طرح گل انتعاش زد بر نامه

[illegible] — دل در بر و جان در تن و تن در جامه

صد شکر که [illegible] گشت تنت — صحت گل عیش ریخت در پیرهنت

تب را غلط بر تو ره افتاد ز شرم — شستی عرقی گشت و چکید از بدنت

ای ذات تو زیب و زین این ایام است — مسجود خواص وقت بار عام است

بهر تسلیم تو مه عید ز دور — خم گشته غلامیست هلالش نام است

بگشاد عق از جبین آمال گره — برداشت ز سر رشته اقبال گره

خواهم ز خدا که رشته عمر شریف — محکم باشد همیشه از سال گره

بیجان جهان که جان ارباب صفاست — با عیش و طرب مبارک عید اضحی است

احرام درش بدین من حج باشد — قربان سرش بکیش من عید فداست

نوروز شده ز گلستان ز فرح — طاوس بهار چیده از قوس قزح

در بزم ز جوش گل ز بس جای نماند — استاده چو لاله بر سر پای قدح

عید تو همیشه در طرب سازی باد — کار تو چو خورشید سرافرازی باد

در بزم تو چرخ از سر انگشت هلال — چون کاسه چینی بخروش آوازی باد

عید تو بسامان طرب سازی باد — انجام نشاط تو در آغازی باد

تا بال های عید باشد مه نو — اقبال تو در بلند پروازی باد

ای بزم ترا ساغر می مجمره سوز — هر روز ز ایام تو روز نوروز

از گلشن اقبال تو کان خرم باد — خورشید بود دیگ گل بستان افروز

ای حاصل دور و سال و ماه عالم — وی سایه لطف تو پناه عالم

تا نام و نشان عید در عالم هست — درگاه تو باد عیدگاه عالم

گردون ببرت بخت فیروزت باد — خورشید فلک بنده دلسوزت باد

هر روز تو خوبتر ز هر روزت باد — در هفته سه عید و چار نوروزت باد

۳۲۱ در تهنیت عیدین و عقد نکاح وغیره

قمر رو که رسید عید اکبر گردید / برگرد سر ساقی کوثر گردید

امروز علی نشست بر تخت نبی / زان است که روز و شب برابر گردید

تا مقدم عید حج اکبر باشد / شاها حکمت بهفت کشور باشد

هر دشمن تو بصورت قربانی / همواره بزیر تیغ و خنجر باشد

اندولت و زین شاه فرخنده سیر / ز گشت عید آبرو یافته ام

در برج میزان چو در آمد گوئی / خورشید نشست در افق تا بکمر

شکر خدا که گوهر اقبال و فتح / دریای دولت تو سپارش نثار کرد

دولت عنان ملک بدست تو باز داد / اقبال بر سمند مرادت سوار کرد

بس فاتحه خواندیم و باخلاص دمیدیم / تا بار دگر روی دل آرای تو دیدیم

از قدوم تو دیده روشن شد / سینها تازه تر ز گلشن شد

صد الحمد که آن مه ز سفر باز آمد / نورم از آمدن او ببصر باز آمد

تا جهان باشد خدایا این مکان معمور باد / ساحتش چون بیت معمور از حوادث دور باد

عید آمده تا در طرب بگشاید / در ساغر ماه باده پیماید

یارب بدعای بیدلان تا دم صور / چون نور هلال او نعمت افزاید

دل فتح و دست فتح و نظر فتح و کار فتح / گلپوش همنفس ز نسیم سحر ز فتح

یارب چو آفتاب بهر جا قدم زنی / گرد رهت چو صبح کند آشکار فتح

گویند طرب بساز تجدید آمد / شب رفت و سحر دمید و خورشید آمد

ما را به فضولی خیالات چه کار / هر جا تو بجلوه آمدی عید آمد

ای که از جلوهٔ روی تو جهان عید است / نسخهٔ عمر تو هر روز بفال عید است

تا شود وا ز دولت عقدهٔ خاطر که تراست / ناخن پنجهٔ خورشید هلال عید است

آرد رمضان چون خبر از لطف اله / باشد ز هلال صوم و فطرش دو گواه

آن بسمله مبارک سورهٔ نور / وان نام خدا مائدهٔ بسم الله

جلوه گر شد مه نو فال مبارک باشد / بخت و فیروزی و اقبال مبارک باشد

ماه نو پیشرو قافلهٔ امید است / هفته و روز و مه و سال مبارک باشد

باشد بشب نیمهٔ ماه شعبان / از سیر چراغان همه مردم شادان

روشن بود چنین که شد منور عالم — از فیض وجود صاحب عصر و زمان

شب برات آمد جهان مسرور شد — از چراغان بام و در معمور شد

هر طرف بنگر بهار آتشین — ظلمت آباد جهان پر نور شد

عید است و بهار است و چمن جلوه فروش است — گل غنچه فشان گشته و بلبل به خروش است

وقت است که افطار کند روزه پرستان — چون شیشه بدست آمد و پیمانه بجوش است

عید قربان آمد و قربانت جانان جان کنم — بر رخ و بر زلف هندویش نثار جان کنم

حاجیان ... طواف کعبه اوی طی کنند — من بطوف قبله رویش خویش را قربان کنم

کلیم

بر عقدهای رشته آن سیر کن که هست — هر یک گره نمونهٔ صد هزار سال

ای از ازل بقاست شمشیر نصرتت — همچون غلاف آمده چسپان قبای فتح

آمد ز بحر لطف الهی بدرگهت — چون موج سوی ساحل فتح از قفای فتح

جامی

باز صبح طرب از مطلع امید دمید — نفحات ظفر از گلشن اقبال وزید

حمدلله هر آن نقش که خاطر می‌جست — آمد آخر ز پس پردهٔ تقدیر پدید

نوروز که باغ را هوائی دگر است — هر لحظه ز بلبلان نوائی دگر است

قمری چو رسد بباغ سرو آزاد — گوید که خوش آمدی صفائی دگر است

این سالگره که بسته دل باگرهش — از کار زمانه میکند وا گرهش

این رشته که هر سال فزاید گرهی — بیش از عدد ستاره بادا گرهش

بزمی که در و چشم فلک حیران است — هنگامهٔ وزن خسرو دوران است

می ده که برابر است امشب و روز — امروز که آفتاب در میزان است

نوروز شد و علی ز روی تعظیم — بر تخت خلافت سنیه گشت مقیم

از مقدم شاه اولیا بر کرسی — امروز نشست معنی عرش عظیم

آن حلقه گوئی بر سما کرد از کمر جوزا جدا — نیمی از آن زیر قبا نیمی پدیدار آمده

آن چیست معلق شده از گنبد خضرا — کو آن چو یکی زورق زر بر سر دریا

چون بر ورق سیم یکی دائره از زر — چون بر سر منشوره یکی نادره طغرا

هلال عید از گردون زنگاری هویدا شد — پی بیرون شد از دریای غم کشتی هویدا شد

بیک ناخن گره نتوان کشود از عقدهٔ مشکل — دل عالم ز ماه عید حیرانم که چون وا شد

بگوید ساز چون خاتون عشرت بی پرستان | که مطرب و گل صاحب ز راه عید پیدا شد

شوخی که از نفیست مرا آزادی | پرواز غم کشیده از بیدادی

با آنکه سرم بخاک یکسان شده است | پایم بزمین نمیرسد از شادی

هوای آمد که رم عشرت آرام شود | چمن [illegible] ز سرو گل اندام شود

سرو قد تو بهر جلوه ادای دارد | هر آن مصرعه برجسته که ایهام شود

طالع شد از سپهر کرم کوکب امید | خورشید رای از زهره رخ و مشتری خرد

رسیدن ثمر مدعا مبارکباد | شگفتن گل مقصود ها مبارک باد

گزیدن چه به نشتر رگ دست تو گشود | بر طبع تو تازه فرحی روی نمود

این مژده به دوستان مبارک باشد | کم کردن خون تو بعمرت افزود

ای نوبت تو گذشته از چرخ بسی | بی نوبت تو مباد عالم نفسی

آوازه نوبت بهر کس برساد | هرگز مرساد از تو نوبت بکسی

جهان بر آبروی عید از هلال وسمه کشید | هلال عید در ابروی یار باید دید

لب نمی آید بهم از خنده این شادیم | آفتاب از آسمان گوید مبارکبادیم

زهره در رقص بصد ناز و طرب بین شادی | چرخ خم گشته به تسلیم مبارکبادی

بعید شاد همه خلق و من بعید زیار | چو من بعید ز یارم مرا بعید چه کار

بعید شاد از آن نیستم که یار بعید | مباد هیچکس از یار خود بعید بعید

ماهی از برج شرف زاده خورشید کمال | زاده الله جمالا بجهان داد جمال

گلبن انبته الله نباتا حسنا | بدماند سپهر از چمن جاه و جلال

یارب که در آغوش تو گیرد آرام | پیوسته عروس بخت و اقبال بکام

بخانه آمدنت عید عشرت افروز است | مبارک است که امروز روز نوروز است

ای آنکه ترا بر همه فرمان باشد | حکم تو روان بر دل و بر جان باشد

هر روز تو خواهم که بود عید ولی | عیدیکه در و خصم تو قربان باشد

عید قربان رسید خرم و شاد | بر همه دوستان مبارکباد

ای اوج سپهر دین و دولت را بدر | در مجمع اشراف جهان جای تو صدر

امید که تا بروز محشر باشد | هر روز تو نوروزی و هر شب شب قدر

(حاشیه: ملا ... ظهوری — ... — ... — انوری — حافظ شیرازی — ملا اعلم)

مفتاح گشایش ابواب حسنات بی انتها اشعار در باب سعی اهل حاجت و مدعا

دریاب کنون که میدهد دست / فرما کرمی چو دسترس هست

سر بر آوری بدولت بامردی کن لطف / دسترس دادت خدا افتادگان را دستگیر

ذره‌ها را چون همه خورشید گیرد در پناه / ذرهٔ نقصان بخواهد و نخواهد یافت راه

مزد کار نیکوان ضایع نماند نزد حق / لا یضیع الله فی الدارین اجر المحسنین

تا توانی نکنی در حق کس تقصیری / درمی یا قدمی یا سخنی یا رقمی

وا ده دست حق که بدست آوری دلی / دارد دگر نه بهتر ازین پشت خار دست

جگر شکاف خامهٔ اشعار مفید تعزیت نامه

چه شد کنون که زمین خاک میکند بر سر / ز اشک آب روان شد هزار صحرا تر

نشست گرد همی بر دل هوا که مپرس / نهان بود کرهٔ نار را شرر بجگر

همین نه بر سر عنصر بود بلا نازل / سپهر هم دل پر داغ دارد از اختر

طپید مهر درخشان بخون خود ز شفق / شدست تیره ز سیلی رخ مه انور

برهنه است ز ماتم سر بنات النعش / جدا ز گوش ثریا شدست عقد گهر

بجای دف زده ناهید سینه زانو / بآب داده عطارد ز گریه صد دفتر

عمامه زد بزمین مشتری چه پیش آمد / نهاده بهر چه مریخ بر گلو خنجر

زبس بخاک فگندند خویش را ز فلک / زمین پر است ز بال فرشتگان یکسر

فلک چه نقش مصیبت کشید واویلا / ز چشم اهل زمین خون چکید واویلا

خدا هرچه خواهد کند بنده باش / رضا پیش گیر و سر افگنده باش

هرزه دل بر دم حیات منه / کش نه ثبت است باد را بگره

هر آنچه زاد بناچار بایدش نوشید / ز جام دهر می کل من علیها فان

عجب درست جانم را نمیدانم که چون گریم / دلا خون شو که تا بر حال خود یک لحظه خون گریم

ای صبحدم چه شد که گریبان دریده / وی شب چه حالت است که گیسو بریده

از دیدهٔ زمانه روان است جوی خون / ای دیدهٔ زمانه بگو تا چه دیده

تو این چه حال بود که عالم خراب شد — دلها از آتش غم و حسرت کباب شد

واحسرتا که رشته دولت گسسته شد — پشت اجل ز بار مصیبت شکسته شد

تا کی زمانه داغ غم بر جگر نهد — یک داغ نیک تا نشود داغ دیگر نهد

شرمنده‌ام از آنکه درین تعزیت مرا — فرصت نشد که خدمت آن آستان کنم

اما بعذرخواهی این شعله‌های آه — قندیل وار جانب قبرش روان کنم

[illegible]

آفاق از مصیبت او سینه چاک شد — خلقی بمرد و زین غم جانکاه خاک شد

قاصد جگرم سوخت چه پیغام چه نامه — دل بود همان خوش که بامید خبر بود

ای لاله دلسوخته دامن چاک — داری رخ پر داغ درون آتشناک

از خاک که تو برآمدی چیست خبر — زان گل که بتازگی فرو رفت بخاک

گر مهر دورا ز باغ برآرند حسرت است — دل داغ سازد آنکه ز عالم جوان گذشت

مسافری نرسید از عدم که پرسم — که پیر چرخ کجا برد نوجوان مرا

[illegible]

پرتو عمر چراغیست که در بزم وجود — به نسیم مژه برهم زدنی خاموش است

طومار در وداع عزیزان رفته است — این مهلتی که عمر دراز است نام او

همه مسافر و این بس عجب که طایفه — برآنکه پیش بمنزل رسید می‌گریند

ملا نظامی

اگر صد سال مانی ور یکی روز — بباید رفت زین کاخ دل افروز

ازین سر آمد این کاخ دلاویز — که چون جا گرم کردی گویدت خیز

نابود چنان بود چنین نیست چنان — از حادثه دهر گرا بود امان

بلقیس اگر بملک جاویدان رفت — جاوید بمان تو ای سلیمان جهان

حکیم رکنا

مردم که زیکدگر جگر ریش تراند — جمعی بسر جماعتی بیش تراند

در غربت مرگ هم تنهائی نیست — یاران عزیز آنطرف بیش تراند

شاه شجاع

در نیست اجل که نیست دربان ورا — بر شاه و گدا است حکم و فرمان اورا

شاهی که بحکم دوش کرمان میخورد — امروز همی خورند کرمان اورا

امیر شاهی

در ماتم تو هر کسی شیون کرد — لاله همه خون دیده در دامن کرد

گل جیب قبای ارغوانی بدرید — قمری نمد سیاه در گردن کرد

قاسم

ای که از دشواری راه فنا ترسی مترس — بسکه آسان است این ره میتوان خوابیده رفت

تا بدانند چه خونِ جگران شده است	کاغذ نامه ضرور است حنائی باشد
خون شد دل از فراقت از رونمائی	مکتوب اگر نویسم کاغذ شود حنائی
این نامه در [illegible] می نویسم	بر کاغذ زر [illegible] می نویسم
مکتوب خود سفید فرستاده ام بدوست	شرح وفای او که ندارد نوشته ام
شرح شد کاغذ از اشک چشم من	مهربان شو بر من ای بیرحم من
عمرها شد سرم خون گشته پابوس کسیست	صفحه می باید حنائی کردن از انشای من
حال هجران کرده ام بر کاغذ نیلی رقم	شعله را گوئیا در دود دل پیچیده ام
تا به آن دست نمیداشت رسائی کاغذ	کردم از خون دل و دیده حنائی کاغذ
فشاندم نقطهای زر بروی کاغذ نامه	که تا از داغهای آتشین دل دهد یاد
نامه را رنگین بخوناب جگر کردم سلیم	میرود بر دست او کاغذ حنائی بهتر است
نیست بیجا نامه را گر کاغذ ابری کنم	یعنی از بس بی تو کردم گریه آب از سر گذشت
پیش قاصد چون ز الم اظهار بی صبری کند	نامه را پرداز زلفم کاغذ ابری کند
چون نویسم تو از محنت هجران کاغذ	اول از دیدهٔ خونین کنم افشان کاغذ
برق شد قاصد ز بس من گریه سامان کرده ام	کاغذ ابری بود در کار مکتوب مرا
از غم هجران که دشمن هم گرفتارش مباد	خواستم حرفی نویسم رنگ کاغذ زرد شد
نوشتم نامه را بر کاغذ زرد	که هجران حال ما را این چنین کرد
کاغذ امشب از شرار دل زرافشان میکنم	می نویسم شرح شوق ماه آتش پاره
نامه ام مرقوم چون از حالت هجران شود	باید افشان اول از مژگان خون افشان شود
رخ زرد از غم هجر تو دارم هیچ میدانی	بر و تا رنگ رویم نامه میگردد زرافشانی
شعله بار من است از سرخی نقطم مپرس	از شرر زار نقط میگردد افشان نامه ام
رموز گریه خود چون بیار بنویسم	مگر بکاغذ ابر بهار بنویسم
تا بدانی بی تو من صد رنگ گریان میشوم	کاغذ ابری نموده ام کاغذ مکتوب را

سواد جمعیت و پریشانی برنگ زلف محبوب اشعار متفرقه مفید مکتوب

احوال ما به پیش تو چون آب روشن است	عرض نیاز تشنه بگو هر چه حاجت است

تا جدا ماندیم چه خون جگر انشا شده است | کاغذ نامه ضرور است حنائی باشد

خون شد دل از فراقت از دوری و جدائی | مکتوب اگر نویسم کاغذ شود حنائی

این نامه در ... نویسم | بر کاغذ زر ... نویسم

مکتوب خود سفید فرستاده‌ام بدوست | شرح وفای او که ندارد نوشته‌ام

سرخ شد کاغذ ز اشک چشم من | مهربان شو بر من ای بی‌رحم من

عمرها شد جسم تم خون گشته تا بوس گشت | صفحه می‌باید حنائی کردن از انشای من

حال هجران کرده‌ام بر کاغذ نیلی رقم | شعله را کو تا در دود دل پیچیده‌ام

تا به آن دست نمیداشت رسائی کاغذ | کردم از خون دل و دیده حنائی کاغذ

فشاندم نقطهای زر به روی کاغذ نامه | که تا از داغهای آتشین دل دهد یادت

نامه را رنگین چو ناب جگر کردم سلیم | میرود بر دست او کاغذ حنائی بهتر است

نیست بیجا نامه را گر کاغذ ابری کنم | یعنی از بس بی تو کردم گریه آب از سر گذشت

پیش قاصد چون قلم اظهار بی‌صبری کند | نامه را پرداز رنگم کاغذ ابری کند

چون نویسم بتو از محنت هجران کاغذ | اول از دیدهٔ خونین کنم افشان کاغذ

برق شد قاصد ز بس من گریه سامان کرده‌ام | کاغذ ابری بود در کار مکتوب مرا

از غم هجران که دشمن هم گرفتارش مباد | خواستم حرفی نویسم رنگ کاغذ زرد شد

نوشتم نامه را بر کاغذ زرد | که هجران حال ما را این چنین کرد

کاغذ امشب از شرار دل افشان میکنم | می‌نویسم شرح شوق ماه آتش پاره

نامه‌ام مرقوم چون از حالت هجران شود | باید افشان اول از مژگان خون افشان شود

رخ زرد از غم هجر تو دارم هیچ میدانی | بر او تا رنگ رویم نامه میگردد زرافشانی

شعله‌پا از من است از سرخی لفظم مپرس | از شرر زار ز نقط میگردد افشان نامه‌ام

رموز گریهٔ خود چون بیار بنویسم | مگر بکاغذ ابر بهار بنویسم

تا بدانی بی تو من صد رنگ گریان میشوم | کاغذ ابری نمودم کاغذ مکتوب را

سواد جمعیت و پریشانی برنگ زلف محبوب اشعار متفرقهٔ مفید مکتوب

احوال ما به پیش تو چون آب روشن است | عرض نیاز تشنه بگو هر چه حاجت است

هر سطر کار شهپر جبریل میکند — این نامه را ببال کبوتر چه حاجت است

جای اشک از مژه ام خون سیه میریزد — میرود دود دل از بسکه بسر چون قلمم

نامه ماست نهان خانه اسرار ازل — ظلم بر خویش کند هر که نخواند ما را

طومار نا امیدی ما نا گشوده نیست — پیچیده ایم در گره اشک آه را

کلیم

حقوق خدمت ما گرچه بی شمار بود — نظر بلطف تو کی در شمار می آید

در شکست ما فراقت هیچ تقصیری نکرد — پر شکن مانند مکتوب است سرتاپای ما

امیر

سوختم تا پاره از خود خبردارت کنم — شکوه خوی تو بر بال شرر خواهم نوشت

ما کار خویش را بخداوند کار ساز — بسپرده ایم تا کرم او چه میکند

ورق نا نوشته میخوانی — سخن نا شنیده میدانی

محمد قلی سلیم

ستم لطفی است گر پای محبت درمیان باشد — دل از دست تو زخمی خورد گفتم نوشجان باشد

بگذار تا تمام شود نامه ای صبا — بیطاقتی مکن بخدا میفرستمت

هزار نامه ام از بیم غیر قاصد را — بزیر پوست چو جلد کتاب پنهان است

توان از دهنهای غنچه دانست — که دلها را بدلها هست راهی

ز امیر پرسش صبا نبود غنچه را گزیر — بلبل بشکوه چند گشاید دهان خویش

ز رشک طالع تر دامنان دائم در گلشن — که شبنم خانه از گل بلبل از خار آشیان دارد

همچو پرگار ز شوق تو و بیداد رقیب — یک قدم در سفر و یکقدمم در وطن است

ملاز شکر تو کفران نعمت بسته لب دارد — که شکر آشکارا بوی از حسن طلب دارد

ظهور خشم بزرگان تهی ز رحمت نیست — غبار چهره گردون نشان باران ست

همانکه شست ز خاطر جواب نامه ما — هزار نامه ننوشته را جواب نوشت

من تنگ حوصله و ساقی من دریا دل — پر صریح است که در کوزه نگنجد دریا

بگوییش قاصدی میرفت بیدردان ز نادانی — همه مکتوب میدادند و من دادم دل خود را

شیخ علی حزین

چو خواهم با تو حال دل بگویم جا نمی یابم — اگر جای کنم پیدا ترا تنها نمی یابم

اگر یابم ترا تنها و جای دل شود پیدا — ز شادی دست و پا گم میکنم خود را نمی یابم

بیگانه را برسم تکلف کنند دوست — جائیکه دوستی است تکلف چه حاجت است

بدست نازد تا میرسد گل میکند صد جا — فغان از غنچه مکتوب چون منقار بلبلها

نه مرغ نامه بر خوانده قاصد نه قت بلبل خوش — که خود زیش با خویش حال بیشتن گوید
ز اشک و آه مرا صد هزار قاصد راز — بجسته لیک روان است و نشسته فراز
نامه شوق مرا قاصد بجانان می برد — در قفای نامه چشم من نقش خاتم است
از آن ناخوانده در بزم تو چون مکتوب می آیم — که میداند که مکتوب نویسم می خوانی
خلق خوشت مرا به ثنا خوانی آورد — گل عندلیب را بسخندانی آورد
گر به برگ گل نیامدم دو سه روز — من ز این باب عذرها دارم
نامه به برگ گل نوشتم — شاید که صبا بدو رساند
عاقبت مکتوب ما را سوی او پروانه برد — طاقت سوز دلم بال و پر کبوتر نداشت
اگرچه نامه شوق تم رسید و دوانداخت — ولی خوشم که مضمون رسید و دو انداخت
تا کی ز توام کار به پیغام برآید — چون غنچه ام از دم صبا کام برآید
نظر بنامه این خاکسار نیست ترا — داغ خواندن خط غبار نیست ترا
زود رفتی در اظهار شکایت ورنه — بنجه بودم و حرفی بزبان آمده بود
قاصد از اضطراب دل من رسید اضطراب — من سر سری نوشته ام این شوق نامه را
قانع به تجلی نشود طالب دیدار — پروانه بمهتاب تسلی نتوان کرد
یاد باد آنکس که ز ما وقت سفر یاد نکرد — بوداعی دل غمدیده ما شاد نکرد
ناخوانده آمدن بر ما خوشنماتر است — احسان بی سوال بغیض آشناتر است
ما ایچو نامه نویسی نویس بر سر نامه — که قاصدش لب کوچه بلا برساند
ای دیده خونبار و دل سرگشته — محروم دم ز صحبت و بخون آغشته
هر دم ز تو نامه کنم فرض و دهم — تصدیع جواب نامه ننوشته
دی از سر اسپ ای شه خانه نشین — گر ز آنکه فتادی که کند عیب تو زین
تو برگ گلی و اسپ تو باد صبا — از باد صبا برگ گل افتد بزمین
با دست تهی ملازمت کردن دوست — در مشرب من که اهل فقرم نه نکوست
از بحر رباعی به نثار قلمت — دارم صدفی که چار گوهر با اوست
ای توسن چرخ را بداغ تو سرین — غم نیست اگر فتادی از خانه زین
تو پرتو آفتابی و نیست عجب — کز پرتو آفتاب افتد بزمین

شب که در دل رقم نامهٔ دلبر میشد | دیده هر قطره که میریخت کبوتر میشد
چو حرف در شکن نامه از سیه بختی | سپهر زنده به پیچید در کفن ما را
بپایان آمد این دفتر حکایت همچنان باقی | بصد دفتر نشاید گفت حسب الحال مشتاقی
امروز نامه از کف قاصد گرفت و خواند | دانستم آن نگار سوادی بهم رساند
در انتظار تو آخر سفید شد چشم | مراز نامهٔ نانوشته مدعائی هست
نیست لطفی جواب نامه گر ننوشت دست | از زبان خامه ما را یاد نتوانست کرد
مدتی شد که ره مهر و وفا مسدود است | نه کسی میرود آنجا نه کسی می آید
زهی غفلت کزان حضرت جدائیم | سزاای اینکه با خود مبتلائیم
در چمن تا بلبل اندیروانه نشناسد کسی | شکوهٔ خوی تو بر گلبرگ تر خواهم نوشت
من نه آنم که سر از خط وفا بر دارم | گرچه سازند جدا چون قلم بند از بند
سرخی چشم کبوتر هیچ میدانی که چیست | نامه می برد از من و بر حال من خون میگریست
بسکه دارد اشتیاق دیدن مطلوب ما | بال بر بال کبوتر میپرد مکتوب ما
دل تسلی نشد از نامه فرستادن کاش | خاک میگشتم و همراه صبا میرفتم
بکاغذ اخگری پیچیده ام یعنی دل خود را | مبادا گریه بر حالم کنی ای نامه بر جی
مارا خبر ز دوری اهل وفا نبود | این حرف در قلمرو مکتوب ما نبود
می نوشتم نامه و بر نامه میبردم حسد | تو چرا پیش از من مهجور بینید روی دوست
من خود از تقصیر خدمت خجلتی دارم عظیم | عذر میخواهی و آن خجلت زیاده میشود

رطب اللسان سازی جهانی بلفظ آمین اشعار دعائیه اجابت قرین

دولت قرین حضرت صدر زمانه باد | اقبال را مقام بر آن آستانه باد
سر پیر دولت اقبال تکیه گاه تو باد | حمایت ازلی سال و مه پناه تو باد
اقبال تو پاینده و بخت تو جوان باد | حکمت چو قضا بر همه احکام روان باد
کلک مشکین تو کار ملک را دستور باد | جاودان چشم بد از جاه و جلالت دور باد
زمین تابع و چرخ رام تو باد | سریر وزارت مقام تو باد
مدار دائرهٔ ملک بر بقای تو باد | زبان خلق مه و سال در دعای تو باد

عدلت ز رفعت نه خلق جهان را پناه باد / ذات تو در حمایت لطف اله باد

نور مهر و فلک از روشنی رای تو باد / سرمهٔ اهل شرف خاک کف پای تو باد

سعادت یار و دولت همنشین باد / چنین خواهست و تا باید چنین باد

چشم بدان ز جاه و جلال تو دور باد / از دولت تو اهل جهان را سرور باد

نامت بلند و ذکر جمیلت جمیل باد / خلقت جلیل و دشمن جانت ذلیل باد

قدر جاهت برتر از اندازه باد / باغ ملک از فیض کلکت تازه باد

ز فیض خامهٔ تو کارها میسر باد / ز شمع مرحمت عالمی منور باد

سر تخت جمشید جای تو باد / سر سروران خاک پای تو باد

فلک چون خاتمت زیر نگین باد / کلید عالمت در آستین باد

عرصهٔ مملکت بکام تو باد / خسروان جهان غلام تو باد

شاها مدام کار جهانت بکام باد / گردون ترا متابع و اجرام رام باد

ز بخت تو آفاق پر نور باد / غبار درت سرمهٔ حور باد

سایهٔ چتر تو تا روز ابد پاینده باد / آفتاب عز و جاهت جاودان تابنده باد

سایهٔ عالم پناهت تا ابد پاینده باد / آفتاب جاهت از اوج شرف تابنده باد

بخت بیدار همعنان تو باد / سر بدخواه بر سنان تو باد

رایت اقبال تو منصور باد / چشم بدان ز دولت تو دور باد

وقت دعا رسید سخن مختصر کنم / عالم بکام باد و سعادت مدام باد

سخن کشید باطناب وقت عرض دعاست / ظلال عاطفت و مرحمت ممتد باد

سخن دراز کشید این زمان محل دعاست / عنایت ازلی تا ابد رفیق تو باد

بادا بقای رفعت و جاه و جلال تو / چندانکه آسمان و زمین را بود بقا

سخن بنا بر دعایت ختم کردم / که آمین گوی او روح الامین است

موکبت را با ظفر بادا عنان اندر عنان / دولتت را تا ابد بادا رکاب اندر رکاب

مطیع رای رفیع تو باد بخت بلند / غلام بخت جوان تو باد عالم پیر

همیشه درگه عدل و کمال احسانت / چو قبله کعبهٔ حاجات اهل عالم باد

همه ایام و اوقات شریفت / بکام دوستان مهربان باد

باد تا انقراض دور فلک   ذات پاکت ز علم برخوردار

دلیل راه تو بادا عنایت ازلی   قرین حال تو انوار لطف لم یزلی

عمر تو هزار سال بادا   اقبال تو بر کمال بادا

همه چیزت چنانچه باید هست   از همه چیز عمرت افزون باد

پیوسته دستدار تو بادا خجسته فال   همواره بدسگال تو بادا شکسته بال

تازه تر باد چو گلزار امانی هر روز   گلبن جاه تو از شبنم فیض ازلی

باد اساس عمر تو چون دهر پایدار   باد ابقای جاه تو چون چرخ برقرار

هزار سال بمانی بعز و دولت و ناز   بکام خاطر خود سرفراز و دست نواز

گل بخت تو از نسیم کمال   هر زمانی شگفته تر بادا

رایت دولت طرازت جاودان منصور باد   ربع مسکون در پناه دولتت معمور باد

کام تو از روا من امید باد   ملک تو چون عمر تو جاوید باد

سایهٔ زلف تو عروس ظفر   عکس توقیع مشکفام تو باد

ز روی زمین سایه ات کم مباد   جهان بی رضای تو یکدم مباد

جهان مسخر امر تو باد و چرخ مطیع   خدای ناصر و دولت رفیق و بخت قرین

جان و دولت همیشه قرین سرور باد   چشم بد زمانه ز جاه تو دور باد

دعوت خادمان درگاهت   باجابت همیشه مقرون باد

سایه ات بر سر اکابر دین   باد پاینده تا بیوم الدین

دولت و مکرمت زیادت باد   ختم احوال بر سعادت باد

خداوند دارنده یار تو باد   مراد تو اندر کنار تو باد

عز و اقبال در ترقی باد   للنبی و آله الامجاد

همیشه شادمان باشی و فیروز   شبت از شب نکوتر روز از روز

چشم بدخواهان ز جاهت دور باد   قصر عمرت تا ابد معمور باد

آفتاب حشمتت تابنده باد   روزگارت فرخ و فرخنده باد

هرکه گوید دعای دولت تو   باجابت دعای مقرون باد

عمرت دراز باد برین ختم شد سخن   بیرون نمی نهم ز حد اختصار پای

عمرت دراز باد که از یمن فضل تو — ما از تو برخوریم تو از عمر برخوری

عمرت دراز باد که ورد دعای تو — هر صبح و شام راتبهٔ اهل عالم است

عمرت دراز باد که تا در پناه تو — اهل زمانه کام دل خود روا کنند

سعادت دو جهان روز و شب قرین تو باد — خدای عز و جل ناصر و معین تو باد

گل ریاض جلالت همیشه خندان باد — نسیم لطف تو آرام دردمندان باد

دولت ترا متابع و اقبال یار باد — ذات تو در حمایت پروردگار باد

پیوسته تابع دور زمان مطیع تو باد — پناه اهل جهان عتبهٔ منیع تو باد

بارگاه احتشامت قبلهٔ اقبال باد — سدهٔ عرش احترامت کعبهٔ آمال باد

ظل والای تو بر اهل جهان پاینده باد — آفتاب فضل از اوج شرف تابنده باد

امر عالی شما دور زمان معمور باد — آفت عین الکمال از احتشامت دور باد

رایت معدلت نشان تو باد — قاضی چرخ مدح خوان تو باد

صفای محکمهٔ شرع از خیال تو باد — پناه اهل شرف سایهٔ جلال تو باد

دائم اساس شرع تو استوار باد — دین نبی بدولت تو پایدار باد

چراغ شرع ز احکام تو منور باد — دماغ دهر ز انفاس تو معطر باد

قبلهٔ روحانیان عتبهٔ جاه تو باد — حفظ الهی مدام پشت و پناه تو باد

تخت ارشاد خلق جای تو باد — ورد اهل صفا ثنای تو باد

جهان از صفات تو پر نور باد — زمین از درت بیت معمور باد

دل ز بینشت قابل راز باد — در فیض بر خاطرت باز باد

ذروهٔ احترام جای تو باد — ذکر گروه بیان دعای تو باد

ترا ملک هدی زیر نگین باد — کلید معرفت در آستین باد

باغ دل را تازگی از حسن تقریر تو باد — شمع جان را روشنی از نور تفسیر تو باد

دلت منور از آثار نور قرآن باد — معانی تو بدیع از بیان فرقان باد

ذات والای تو صدر مجمع اشراف باد — طبع نقادت نکات علم را کشاف باد

حدیثت حجت اهل خبر باد — ز استاد تو دلها بهره ور باد

حدیث تو مشکات زوار باد — کلام تو فردوس اخبار باد

پایهٔ منبرت از چرخ برین برتر باد — زیور گوش ملک ز سخنت گوهر باد

مجلست مجمع اعالی باد — خلق عالیت لایزالی باد

آستانت طالبان را قبلهٔ مقصود باد — اختر فضل تو همچون فال تو مسعود باد

دائما گردون مطیع و دهر مأمور تو باد — ا هم دشمن دین دائما مغلوب مقهور تو باد

طلعت مخزن کرامت باد — روشن از پرتو امامت باد

یارب نهال دولت تو سرفراز باد — درهای فتح بر رخ بخت تو باز باد

جاهت مدام و دور زمانت بکام باد — اقبال بر دوام و شرف مستدام باد

آستانت دوستان را مقصد امید باد — بخت و اقبال تو همچون دولتت جاوید باد

دلیل خرد رهنمون تو باد — ظفر یار و دشمن زبون تو باد

ایام تو همیشه قرین سرور باد — جان تو شادمان و دولت پرحضور باد

زمین و زمان نیکخواه تو باد — حصار سلامت پناه تو باد

محراب ز طلعت تو آراسته باد — سجاده بمقدم تو پیراسته باد

صدر معانی بتو تا زنده باد — جان جهانی ز دمت زنده باد

تائید ایزدیت دلیل طریق باد — توفیق اکتساب علومت رفیق باد

ذات تو زینت محافل باد — زیور مجالس افاضل باد

بخت اهل حکمت از الطاف تو بیدار باد — خاک راهت سرمهٔ چشم اولی الابصار باد

پرتو اشراق تلویحات تو پیوسته باد — اهل حکمت را بتوضیح تو دل وابسته باد

اختر حکمت از اقبال تو نور افشان باد — گوهر مهر تو چون مهر فلک تابان باد

شمع شفا از تو فروزنده باد — وز نفست جان جهان زنده باد

ترا از افسر اقبال تاج تارک باد — دم تو چون نفس عیسوی مبارک باد

زیمن نفس پاک تو قانون شفا باد — وز مقدم تو حاجت هر خسته روا باد

اختر جاه تو از اوج شرف طالع باد — مهر فضل از افق فکرتت لامع باد

ذهن وقادت ز اسرار سپهر آگاه باد — صفحهٔ تقویم تو مرآت مهر و ماه باد

چاشنی سخن از لفظ شکرریز تو باد — راحت روح روان نظم دلاویز تو باد

جهان را از نی کلک تو دامن پر شکر بادا — بریحان خطت دلهای گلشن تازه‌تر بادا

همیشه پاکی خلعت را قیمت یاقوت باد   وز مداد خامهٔ سحرآفرین را قوت باد
طراح فکر را قلمرو بیشمار باد   نقش تو لوحهٔ ورق روزگار باد
راحت جانها ز صوت نغمه پردازی تو باد   گوش دل اهل دلان از آواز دمسازی تو باد
سرود مجلس روحانیان صدای تو باد   نوای اهل دل از لحن جانفزای تو باد
دل از لطافت سخنت پر نشاط باد   جان را ز نکتهای خوشت انبساط باد
طواف کعبهٔ معنی ترا میسر باد   درین ره بیت دل اهل طریق رهبر باد
درت مقصد اهل امید باد   نوال تو بر خلق جاوید باد
دلت ز نفحهٔ باغ مراد گلشن باد   ز نور لطف ازل چشم بخت روشن باد
دولت و اقبال تو جاوید باد   درگه تو قبلهٔ امید باد
رتبهٔ اقبال تو مشهور باد   چشم بد از روزگارت دور باد
مدامت بخت و دولت همنشین باد   دعای صبح خیزانت قرین باد
خدای هر دو جهان ناصر و معین تو باد   دعای زنده دلان سالها قرین تو باد
رویت ز نشاط لاله گون باد   اقبال زمان زمان فزون باد
شام احباب ترا شمع طرب پرنور باد   روی بدخواهت ز غم همچون شب دیجور باد
طالعت فرخنده و مسعود باد   سایهٔ اقبال تو ممدود باد
سعادت ازلی تا ابد قرین تو باد   زمانه تابع و اقبال همنشین تو باد

از انشای [illegible]

تا هست عقل واسطهٔ انتظام دین   تا هست علم قاعدهٔ استوار شرع
از آفتاب رای تو بادا جمال علم   بر مرکز مراد تو بادا مدار شرع
داد انتظام کار جهانی ز لطف تو   کار ترا ز لطف الهی نظام باد
جهان ز رایحهٔ دلپذیر انفاست   چو باغ خلد برین دائما معطر باد
از وجودت مسند اقبال زینت یاب باد   در ترقی تو بخت حاسدان در خواب باد
الهی تا جهان را نام باشد در جهان باشی   به دولت کامیاب و کامبخش و کامران باشی
حرز جان تو دعای دل ناکامان باد   گو بداندیش چو تعویذ بپیچد بر خویش

انشای منیر

ترا چون رای نورانیست روشن   سواد خط پیشانیست گلشن

از انشای [illegible]

عمرت دراز باد که در کتاب ذوالمنن   از هر عطیه که دهد عمر خوشتر است

شمسهٔ افلاک باد قدر ترا زیر چرخ
ابلق ایام باد حکم ترا زیر زین

در همه حالت ظفر باد قرین و رفیق
در همه کار تو خدا باد نصیر و معین

تا صبح تو عروس ز مرد حجله را
هر روز جلوه بر تتق خاوران دهد

باد عروس بخت ترا زیبی که حسن رخ
هر ساعتش بهای دو صد جهان دهد

همیشه باد ز تایید کردگار ترا
سپهر بنده و اختر غلام و زهره ندیم

باد چو حکم ازل جاه تو بی انقلاب
باد چو عمر ابد عمر تو بی انتها

انفاس روح پرور صحت فزای تو
هر شفای خلق جهان مستدام باد

سخن رسید بانجام وقت عرض دعاست
ظلال عاطفت و مرحمت ممتد باد

ز خورشید جهان بر سر بگیری آفتابی را
که در هر جانب از دست عاصد سایبان داری

الهی در جهان باشی با قبال
جوان بخت و جوان دولت جوان سال

الهی مطلب احباب حاصل در جهان گردد
فلک چون جام می یارب بکام دوستان گردد

حافظ

غنچه دا گوی فلک در خم چوگان تو باد
ساحت کون و مکان عرصهٔ میدان تو باد

زلف خاتون ظفر شیفتهٔ پرچم تست
دیدهٔ فتح ابد عاشق جولان تو باد

یارب سیراب جاه و شوکت باشی
سرسبز ریاض عیش و عشرت باشی

بیدل

ای گلبن باغ آرزوی بیدل
هر جا باشی بهار قدرت باشی

ای خیمهٔ دولتت گذشته ز افلاک
چون دامن خیمه دل بدخواه تو چاک

دشمن چو طناب خیمه پیچان و چو میخ
سر کوفته و نیمه فرو رفته بخاک

تا بلبل طبع دارد آهنگ غزل
تا دل خواند قصیدهٔ طول امل

سلیم

باشد ز بیاض گردن دشمن تو
شمشیر تو پیش مصرع تیغ اجل

تا هست جهان ترا بقا باد
کارت ز جهان بمدعا باد

همیشه چو خور گیتی افروز باد
همه روز او عید نوروز باد

عالمی در سایهٔ اقبال تو در راحت اند
سایهٔ اقبال و ظل دولتت ممدود باد

گل ریاض جلالت همیشه خندان باد
نسیم لطف تو آرام دردمندان باد

هزار سال بمانی بعز و دولت و ناز
بکام خاطر یاران و فر بنده نواز

بخت و دولت مدام یار تو باد
حق تعالی نگاهدار تو باد

حدیقه چهارم

در سبزی بخشی نهال انبساط اشجار طراوت افزای آبسال نشاط ابیات اشعار صنایع و سؤال و جواب و مطایبات شاعران و صفت فصول اربعه و مسکرات و اغانی و دیگر اشیا

مظهر صنایع صنایع بیچون اشعار مشتمل بر صنعتهای گوناگون

صفای صفوت رویت بریخت آب بهار ‌‌ ‌‌ هوای جنت کویت بریخت مشک تتار

صفای صفوت رویت ‌‌ ‌‌ هوای جنت کویت

اگر نه جز صفای تو گلستان دارد ‌‌ ‌‌ گل ... حیات جاودان آرد و بار

صفا ... گلستان دارد ‌‌ ‌‌ حیا ... ت جاودان آرد

صفای صفوت رویت صفات گلستان آرد فاز ...

هوای جنت کویت حیات جاودان آرد

حدیثی از اثر مشک گیسویت چو شنید ‌‌ ‌‌ بریخت مشک ز رشک آهوی تبت ناچار

رشک گیسویت ... ‌‌ ‌‌ بر ... رشک آهوی تبت

به چشم تو چینی است زیر هر تاتار ‌‌ ‌‌ سواد چین که شنیده است مرکزش تاتار

ب ... ت چینی است ... هر تاتار ‌‌ ‌‌ چین ... ی ... ست مر ... تاتار

اسیر زلف ترا حلقه دو دو صد زنجیر ‌‌ ‌‌ غزال چشم ترا غمزه دو دو صد بیمار

در مشک گیسوی تو بت چینی است هر تاتار را

بر رشک آهوی تبت چینی ست مر تاتار را

توئی که سنبل مشکین زلف بی آهوت ‌‌ ‌‌ فگنده خرمن مشک تتار بر رخسار

مشک بی آهوت ‌‌ ‌‌ خرمن مشک ت ... ر ... ا

از آنکه تاب نهادی تو در گل از سنبل ‌‌ ‌‌ شدست آهوی چشمت ز چین او بیزار

تا برگل ز سنبل ‌‌ ‌‌ شد ... آهو ... چین

سواد زلف تو تا ساخت چینی از سنبل ‌‌ ‌‌ بخوشه چینی او رفته است مشک تتار

ساخت چینی ‌‌ ‌‌ خوشه چینی

جزو بیستم

اشعار صنعت ... ۲۳۸

مشک بی آهوست تا گرد سنبل ساخت چینی

چو خوردن مشک ترا شد آهو چین ...

اگرچه مصرع جالت مرا ... سولیک ... فراقت ... بسته ... جار

یکی براه ... جا سید ... غم ... یار

بهر جالت مرا مصروفاسے

... فراقت مرا در وجاسے ...

... برگ گل رویت غنچه ... نهاد | چو سوسن آتش گل را برو آب بهار

حمیده بار جالت گلاله را بر گل | ازان شدست زبان لال لاله در گفتار

ازان شدست زبان لال لاله را

بگل برنهاد بار جالت گلاله را

چو سوسن ازان شدست زبان لال لاله را

وگرچه هست گلت را چو من هزار هزار | مرا بدست نیاید چو تو نگار نگار

دگر چه هست گلت را چو من هزار هزار | مرا بدست نیاید چو تو نگار نگار

روان چو سرو سراپا نگاری و نرسد | هزار سرو نگارین یکی بچون تو نگار

وگرچه هست گلت را چو من هزار هزاری

مرا بدست نیاید چو تو نگار نگاری

شگوفه رخ تو تا بدید طرف چمن | شد از حیای تو اش از شکوفه عاشق ...

تا بدید طرف چمن | از حیای

یقین که گل صفت حسن روی تو بشنید | که عرض عارض او شد بباد در بازار

حسن روی | عاشق او شد

ورید یاسمن از شوق تو قبا چه از انکه | ز لاله رخ تو یاس من شدش دیدار

یاسمن شد | لاله یاس من شش

تا بود بطرف چمن حسن روی یاسمنش ...

نمانده از تب عشق تو در تنم تابی   زبسکه تاب غمت کرده بر دلم آزار

دهان آن چو موی میان تو شد نزار تنم   ازین چو چشم سیاه تو تنگ شد دل تار

از تب عشق تو تنم شد نزار
تاب غمت کرد دلم تنگ و تار

رخ دلم اجل آراز گل غم اندازید   گل ... من سر بهوایت

مدار چون گلت از سر برآورد از جیب   درخت گل پس ازین بر نیارد جز خار

اجل از از گل من گل بر آورد
... گل من سر بهوایت در آورد

ای ... کرده کو کو خوش آب   و یا بچهره عیان کرده صورت فرخار

لبست یا نه که یاقوت درفشانست آن   که در حمایت لولوی تو گرفته قرار

مدار بسته بیاقوت لب دهان شکر   مدار رنجه بعقد کمر میان نزار

نهان کرده بیاقوت لب دهان
عیان کرده بعقد کمر میان

سرم را انجا تا خیال خال تو شد   چو حال زلف پریشان تو پریشان وار

ترا چه سود که من دارم از هوای غمت   هزار گونه خیال تو داریم غمخوار

ما بحدا تا خیال خال تو داریم

حال پریشان‌تر از خیال [illegible]

ستاره چون مه روی تو نیست تابنده	عقیق چون لب لعل تو نیست گوهربار

چو	ه دی تابنده	چو	ا	لعل تو

ازین غم است که اختر شد از ا شب	[illegible] که پاکیزه گوهر آمد خار

اختر

یقین که باشد با [illegible] اختر اختر کور	یقین که باشد با لعل تو گوهر مار

باشد	ن	باشد

چو [illegible] تو تابنده اختر نباشد

چو لعل تو پاکیزه گوهر نباشد

تهی کشی ز لب جام می عقیق ملعل	ولیک چشم از آن غم شده ست گوهربار

جام می	لیک	از	غم

چو باده روز و شب آن با لب تو در طرب است	مرا همی رسد از رشک جان به لب صد بار

روز و شب با لب تو در طرب	مرا می رسد	جان	لب

جام می روز و شب با لبت در طرب

لیک از غم مرا می رسد جان بلب

از آن لبان تو قیمت نماد چشم من است	چو شب ز مهر تو حاصل بکوکب سیاه

لب تو	شب	تو	حال	کوکب

همین که گوش تو جای لولو آمد گفت	فلک که ماه در او رو و بهره را یکبار

تو ئی که تا خط تو مرکز است بر لاله	بگرد ماه تو باشد ز خط هاله غبار

خط تو	مرکز	لاله	تو با	خط	هاله

لب تو جای لولو خط تو مرکز لاله

شب تو حال کوکب مه تو با خط هاله

و رای کو کو تو نیست چون بدید آن لب	ز دهر یافت بلالای تو لب استشهار

چو	دید	آن	بلالای	ت

اشعار صنعتهای گوناگون

حد نصیر

باب لعل و لولو نعلی تو بیچ لولو و لعل — بچشم هیچکسی در نیامد الا خوار

لولو و لعل تو

رخت که لاله و سنبل نهاد بر لاله — لب تو لا لو لا لا گرفت در خور نثار

در آمد

بنفشه لولوی لالا

چو دیدان لولو و لعل تو لا بر لا

بلا لایق در آمد لولو لالا

عجب که باد صبا چونکه شست زلف تو شخت عنبر — ز تیر غمزه تو خواست چرخ و مه زنهار

صبا چون شست زلفت

اگر کمان دو ابروت برکشاید تیر — ز تیغ چرخ بانگ زه برآید زنهار

برکشاید بانگ زه براید

صبا چون شست زلفت برگشاید

ز تیر چرخ بانگ زه برآید

نگار ای بت نکند در دل آزر آیید — کشیده دایره بر نقش مانی از زنگار

ای در دل آزر مانی

سودا زده دلی چو نقطه — بگرد مرکز خط تو گشته چون پرگار

زده بر مرکز خط تو

مراست زان رخ شمع تو آذری در دل — که خلق گشته ازان زنده شد چو شمع از نار

ز رخ آذر

مرا چو نیست بغیر شکنج جعد کجت — چه مشکل ار کشد دل بدو شگفت مدار

غیر شکن جعد کجت — مشکل بکشد

هنوز کلک قضا هیچ نقش بر رخ دهر — بشکل چنبر عنبر نشست نکرده نگار

کلک قضا — بشکل چنبر عنبر

ای در دل آزر زده از رخ آذر

مانی بر مرکز خط تو جا کرد

غیر شکن جعد کجت کلک قضا

مشکل بکشد بشکل چنبر عنبر

درست سست پیش تبلغ عشقت | چو زلف تو تشویش پشت تن سست زبار

نسسته پیش تب ... | تشویش ... پشت

به تنش تب تن لبستم بخسته لعل بعیش | عشق او تو تن سسته شکسته گشت و فگار

تب تن پست | ... تن ... شکست

شست پیش تبش تب تن لبست

به پیش پشت تن سست شکست

سستنشتبست | تپشپشتتسستشکست

چو رسید فصل بهار و ... | بیا که وقت نشاط می است و وصل نگار

چو رسید فصل بهار | ب نشاط

رسید نغمه و شد چون بهار چین بستان | تو نیز آب رزان را خزان خزان برزار

وشد چو بهار چین | آب رزان خزان

هوای روی تو دارد بهار فصل چمن | چنان بهم که صفا یابد از رخ تو بهار

چمن | چم ای تو بهار

سواد سنبل زلفت از سمن برافگن تا | رخ سمن شود از طره تو چون چه نگار

از سمن | من

چو رسید فصل بهار و شد چو بهار چین چمن از سمن ...

به نشاط آب رزان خزان برزان چم ای تو بهار

تو خیز و راح چو گلبرگ تر ده ای ساقی | دران گلاب فشرده که هست آتش بار

گلبرگ تر ای ساقی | در آب فشرده

خمار از خم ریخت در سمن فصلی | بریز اشک عنب آب آتشی خم آر

آتش

ازان عقیق چو گلبرگ در سمن افگن | که میکنیم تر دامنی چو گل اقرار

برگ سمن افگن | تر دامن

گل برگ تر ای ساقی و برگ سمن افگن

در آب فشرده زان آتش تر دامن ...

تبحیر از صبا شد نضارتی ظاهر · زمانه را ز زمین شد طراوتی ز نزار

زمین شد صبا

مدام چون ز دم عیسوی روح افزا · که کرد گان چو رخ حور عالم از انوار

۴۹

اگر چو حور دهد روی گل شکفت بدار

اگر روح ده بوی · اگر حور ده روی

صبا شد چو دم روح اگر روح دهد بوی

زمین شد چو رخ حور اگر حور دهد روی

کنون که لاله سیراب گشت بر که و دشت · ...

لاله سیراب · راست چو ن شمع

مده ز دست تو چون لاله آتشین ساغر · که شرط نیست که در بزم گل چمن هشیار

چون آتش · نیست در بزم چمن

۵۰

... آتش فروخته دان · وگرنه هست سر شمع سوخته بیدار

زنگ ... فروخته · سر سوخته

لاله سیراب چون آتش ز سنگ افروخته

... راست چون شمعیست در بزم چمن سوخته

وگر نه غنچه دل تنگ چون لب یارست · همان ولی سخن کی بود چو بسیار یار

غنچه تنگ · ان ی سخن ی بود

دهان غنچه اگر چند چون دهان وی است · درین ولیک سخن می بود ز حد بسیار

۵۱

ان گر چون دهن · درین لیک سخن بود د ر

اگر لبان سمن بر دهن فشاند دُر · دهان غنچه کند لعل بر چمن ایثار

سمن بر ان ان

غنچه تنگ را اگر چون دهن یار ان

نی سخنی بود درین لیک سخن بود در آن

بروی دعا کشتی او گر منم چرا غنچه
اسیر و کشته او گر منم چرا گل

عاشق گر منم چرا غنچه

گر ز تنگ وار بباید در ریده پیراهن
هم آتش در بر مجنون تنش همواره
نو تن مستو ده مجنون تن

عاشق اگر منم چرا غنچه در ریده پیراهن
کشته اگر منم چرا لاله بود مجنون تن

مثال شاخ شکوفه ببوستان گوئی
که آسمان بزمین بر چه بدم کرده نثار

آقای آسمان شد بوستان
بعشق بوسه ستانی خوش آید از دلدار

چمن آسمان شد

بوستان چون آسمان شد
آسمان چون بوستان شد

کجا ز باد سحر آتشین گلی افروخت
بر در خاک چمن آب نغمه عطار

از باد سحر آتش گل
خاک چمن آب

تبارک الله ازین نقش در چمن افتاد
که ساخت صورت فردوس بر زمین داد

در چمن افتاد
فردوس بر زمین داد

از باد سحر آتش گل در چمن افتاد
خاک چمن آب رخ فردوس برین داد

چمن صباح کش از باد باد دل تازه
کشید بر خد گل غازه و گشاد عذار

صبا کش باد دل تازه
کش د بر خد گل غازه

صبا کش باد دل تازه
کشید بر خد گل غازه

مگر که باد جنان می وزد چنان بر جوی
که آب روح نباتی نمی دهد آزار

باد جنان ی ج ان
آب رو ا ن

دم نسیم بهاری که سیر وی چون عمر
بعمر ضد قراری از آنت نیست قرار

بهاری
ضد قراری

در این بیت صنعت تغییر است ... ۵
در این بیت صنعت ... ۶
در این بیت صنعت ... ۷
در این بیت صنعت ... ۸

حدیقه ۳۴۸ در صنعتهای گوناگون

باد جنانی جان بهاری باد معلق روح [illegible]

آب روانی صد قراری

باد جنانی جان روح افزا می

آب روانی بد قراری

ناز نکهت عشق من باز داشت آن معشوق وار را

که در صفای رخ او عیان شود اسرار

گلی خوش بود اگر [illegible]

نگار سیم ذقن دلبری که عکس لبش

ز جام سیم زجاجی من فکند عقار

سیم ذقن

جام زجاجی

گرت هوای نشاط است سوی صحرا رو

ز بهر آب عنب خواه [illegible] سیمتار

سوی صحرا آب عنب

با نگار سیم ذقن رو سوی صحرا

در جام زجاجی فکن آب عنبی را

نقد [illegible] که بگذاری بچنگ بامی لعل

برآوری ز بن چنگ تا فلک بیکار

چنگ آر [illegible]

آوی ز ب چنگ

[illegible] ز چنگت و هم می گلرنگ

طرب کنان رو و در چنگ هیچ دمی بیکار

می گلرنگ

طرب ان در چنگ

چنگ آر بچنگ بامی گلرنگ [illegible]

آویز بچنگ طرب اندر چنگ

بتا نیابی ازین و بعشرت آن وقتی

که درکشی رگ چنگ طرب بناله زار

تا یابی از عشرت

درکش رگ چنگ طرب

به نوای دل افروز با نوای هزار

نراست آید اگر برکشی نوای حصار

با نوا برکش نوا

تا یابی از عشرت نوای بانوا

درکش رگ چنگ طرب برکش نوا

نظاره قد و بالای سرو بستان کن

که چون ز قامت تو کار راست ناهنجار

بالای سرو

چون قامت تو کار

درین بیت صنعت تجنیس [illegible]

صنعت تنسیق الصفات [illegible]

کجا که در سایهٔ قد تو چو ابر
که تمثش هم ازان رو گرفته بالا

یقین که خرم و شادان که نیست فصل چمن
که تو با ما بادهٔ نی اغیار

نشیم وار چه در میان سبزه باغ
کشند ز ساغر رخشان شراب نوش گوار

خوشا تفرج بستان کنون که ...
شدند هر دو خرامان بباغ بی رفتار

خرم که نیست فصل چمن در میان بستان
با یار جام باده رخشان شد خرامان

اگر نه باد بهار است روح بخش چرا
پذیرد از اثر او چمن زرها به آثار

تشبیب هوای نسیم را بعبیر
مگر که گرد بخاکی ... دینار

معین ملک و مدل دست یار بخت جوان
وزیر راست سخن عادل و فلک مقدار

باد بهار است یا نسیم عبیر است
یا اثر از گرد خاک پای وزیر است

تویی که تا قلم و تیغ زیر دست تو اند
همیشه دولت و دین را بتست استظهار

متابعان ترا روی بر فروزد مهر
چو گردن سر خصم تو بر فراز و دار

قلم و تیغ ز دست تو بنازد
دولت و دین متو گردن بفرازد

حدیقه ۶۳ در صنعتهای گوناگون

ای دیده ز لقای تو چشم دولت نور — هی دهد ز عطای تو باغ دانش بار

روان کنی ز سواد قلم توان سحاب — عیان کنی ز سحاب کرم خراج بحار

[illegible] گشته ز رایت [illegible] — گل است گشته ز خلعت نضیر و گلزار

چشم دولت ز سواد قلمت گشته منیر

از باغ دانش ز سحاب کرمت گشته نضیر

غنچه بپرده ز ذوق سخن تو آب شکر — ز نجی بسته ز عقد کرم تو در ثمار

خلعت سخنت رشک جوی شکر بخش — سحاب خلعت کوه کاه جسم گبار

برده ز ذوق سخنت رشک شکر

بسته ز عقد کرمت کوه گهر

[illegible] ز لطف دست دریا شست — از آنکه مردمی تو نیست کان بسیار

مرگ کان است دست

بجود و عدل تو باشد کریم مستغرق — بلطف بذل تو دارد زمانه استقرار

مرگ کان است دست تو بکرم

مرد تو نیست کان بذل درم

همو رای تو یار صواب در دوران — فتح و فتح تو حتف حسود و راز دوار

[illegible] امیر و هی تو شد ز محض وداد — فلک ضعیف تو فیض مراد گرد از خار

رای تو یار صواب او تو محض داد

فتح تو حتف حسود ضعیف توفیض مراد

[illegible]ریزد شود ریگ روز تا غنشر زآب ابلق شود خشت شود گران

اسپ بنیاد و ازین روی برنهر انگار

[illegible] رکلک [illegible] صادر شود چو فکر از قلب

زمان بمهر کند لطف تو باستظهار

[illegible] ان زبر کند قهر تو باستعلا

چو عدل کوه پناهت نمی‌شود معمار

[illegible] که با کاریلک [illegible] دین باشند

آن کند قهر تو با ظلم که با گل دی

آن کند لطف تو با عدل که بابان [illegible]

بخت در خور تختی [illegible]

[illegible] بجا و تو پشت دین چون تو

کشتی همیشه به پیش یلان [illegible]

[illegible] تو جیش افگنی ز زین زمین

منورست بچشم و دل اولی الابصار

[illegible] ضمیر تو کان درو گلشن خرد است

اجل بقصد سر دشمنت کند اصرار

عنان بدست دل دوستت دهد گردون

نوید دم رماح تو قاطع الاعمار

نتایج سر کلک تو جامع الاخبار

در دست بدست دوستت خار

نورست بچشم دشمنت نار

دلی به بخت تو آمد همی معلا تخت — چنان که دشمنت آمد زده نگونسار

بخت ت تخت — ج شش نتم ع

اگر تمیز عهدت نه بخت — چنین هم نگشتی

ب — ت ت ت م

بخت معلا تخت تمنیة

جسنت برای جشن موگت عالیه

نوازش از اثر بوی خلق روح وشت — شده چو باد صبا دلفروز اشجار

از اثر بوی خ و شش — باد صبا

اگر ز طبع تو باد صبا گرفتی بوی — هزار نافه بستان کشادی از بار

طبع تو — نافه بستان کشاد

از اثر بوی وش طبع تو دبانه ز بین

باد صبا نافه بستان کشاد

به چشم تو چشم بکش سی — ز تاب خشم ورا ری بچشم خورشید بار

خشم هم چشم — تاب شش بچشم خوش

و جا نثیه اگر بر چو دگوه دمی — کشاید آب بدلت ز چشمها کهسار

غیرت گر بر — یه آب

طلایه تو اگر بر فلک گمارد خشم — طلیعه دار فلک را برون کند حصار

فلک گمارد — ی ه د ر ا ر د

خشم تو چشم غیرت گر بر فلک گمارد

تا تش بچشم خورشید آب سیه درآرد یعنی برون نو نهال

گشته با حسان چون توئی حاتم — همیشه بنده فرمان تو صغار و کبار

با حسان توئی حاتم — فرمان تو

گشته برفعت توئی که بانگ زند — پیاده صف با تیغت برهزار سوار

برفعت توئی — ئی آصف ب

اگر بخاک سپردی ز بخل قارون مال — کنون توئی که چو عیسی همی کنی ایثار

ک سپردی — هین تو ئی عیسی

در بیان صنعت ... اوزان ... استعاره

با احسان تو ئی حاتم برفعت تو ئی سپهر

بفرمان تو ئی آصف برهان تو ئی

از ابر بست تو بارد سحاب مایه جود — ازان بگسترد او بر چمن گهر شهوار

ابر د ارد زان بگستر د بر چمن

مگر غبار زجود تو مایه دارد برگ — که سایه بر سر گلبن فگنده هست غبار

زجود تو مایه سایه

ابر دارد ز جود تو مایه

زان بگسترد بر چمن سایه

نه صبح چون اثر نور رای تست یقین — که این گمان ز خطا آید ار کنیم اظهار

نه چون نور رای ت این ا ز خطا آید

شبیه تو نبود آفتاب تیر ازان — که از او ز رای صواب تو شد قلم عیار

بود آفتاب از صواب

نه چون نور رایت بود آفتاب

که این از خطا آید از صواب

وجود کلک وکف تو که منبع کرم اند — اگرچه نیست کماهی زر روی آن اظهار

کلک وکف ت که منبع آ ن ست ماهی

روا بود که ز بحر و کان سماحت تو — بخرج ماحضری این نه بهر استکثار

ا ب ا ر سماحت خ ضر این

اگر بخرج کند بر سبیل استغنا — که عین راحت خلق ست وجود بی مقدار

ست راحت

کلک وکفت که منبع ابر سماحت است

آنست ماهی خضر این عین راحت است

زبان علم و بیان و کلامت افگنده — بیک ره اسم جریر از جریده اشعار

بان ان و کل ک یک ی جری ر

کتب دوات و زبان قلم تر اگفته — تو در سخن دوم اخطلی باستحضار

و زبان ت و دوم اخطل

۵ این بیت ... و تشبیه ...

۶ این بیت صنعت ...

۷ و در این بیت صنعت تفریق ... و مراعات

۸ این بیت در صنعت جمع و تفریق

۶۳

ندیم بزم تو گر عرض انشائی کردی ورای سیم بُدی بالعشی والابکار

ب م عرض اِن شا ... سیم ا عشی

بنان کلک و زبانت بمعرض انشا قاید معلق ...

بیتی ... چو بید ... دوم اخطل و سیم اشا

اگر بقسیم دوکس کردمی دو رسم نکو چنانکه مال و ولی را و خصم آدم مار

قسم دوکس کرده دو رسم نکو مال ولی راد

۶۴

مدام کوش همی دار این دو راد بکوشش بکوشش مال عدو و نوازش ابرار

کوشش مال عدو ... را

قسم دوکس کرده دو رسم نکو را مال ولی را و کوش مال عدو را ...

ولایت یم و کان چو دو کف کافی چنان کند که برارد زجان هر دو دمار

کان ... کف ... فی ج ان کند ار ج د

اگر نه بستد ان هر دو را درین قبیل جهان همی دهد بتو تزیین زمانه از اعوار

... همی دهد و ین ج

۶۵

نه ممسک و نه دو ... نیست کان نزد ت توبی سوال دهی صد هزار کان یکبار

و ممسک ست کان د هزار کان

کان چو کف کفیل نیست نی چو ممسک کان ...

... جان کند ار چو ی دهد وین بد بهزار کان ...

قوای ابر کند لطف تو بطبع چو مهر همی کند زسر خار یاسمن اظهار

ابر لطف تو بطبع مهر می کند خار سمن

۶۶

اگر خلق تو باشد دم نسیم و صبا بمیل طبع کند خاک در زمین چو بهار

خلق تو ب ... کند خاک در م

دوم ابر لطف تو بطبع مهر خلق تو بدم قافیه معلق مجرد

... میکند خار سمن میکند خاک ...

بود در صورت اقبال شفیع احمد از انکه زمانه داد بتو فتح نامه گزار

صورت اقبال ان ا فتح نا

در حاشیه: صنعت ... بیت ... تقسیم ... ؛ درین بیت صنعت جمع ... و تقسیم ... و تجنیس ... ۱۲ ؛ درین بیت صنعت تقسیم ... و تجنیس ... و عکس ... استعاره ... ۱۲

همه کلام ترا بر جبین کشد گر کند تکلّه فتح کلام تو زیب لسیل بهار

انا فتحنا لک فتحا مبینا

یقین چه بیست فلک را بدست خواجه آن زمور دکرم او برد همیشه

اگر زمانه بسیار ترا شمار کند زدم زدن نزند دم ولی بر و شمار

ثبات قدر تو شخص است انکه ماه را بر چرخ گسسته میشود از موکش مدام مدار

بیست بدست خواجه آن ماهی و کژدم

اگر ثبات تو دندان قهر بنمودی زراه باس تو کوه گران

نوای جاه ترا دست بر که بر گیرد چو او شاید اگر جوید از هوا استغفار

دلم بنام تو آورد بر زمانه شرف چه باشد ار نگنی دیده بر دل بیمار

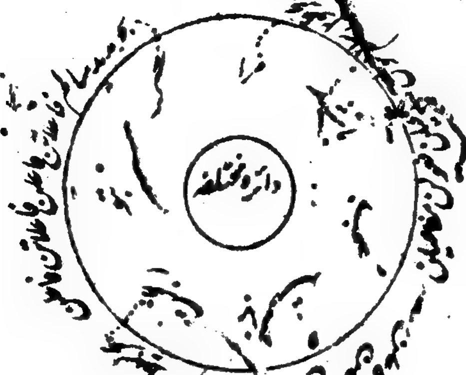
اگرت بود ارادت که بری نام او

ره ست و کوه و ماهی چو اند بانگی و

یقین مرا اگر از پرتو رعایت تو غنا نباشد و دولت نباشد استغفار

نه چون بنی بسخن و عجم توانند بود نه در عرب که بباشد کنون بهیچ دیار

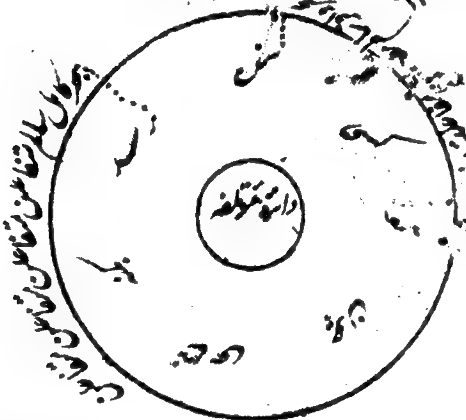
مرا اگر تو رغبت نباشد عجب باشد

مرا سخن نرسد در بیان کنه ثنات   ثنای چون تو کسی به تر آمد از تکرار

سخن نرسد ب کنه ثنا   ثنا چون تو کسی

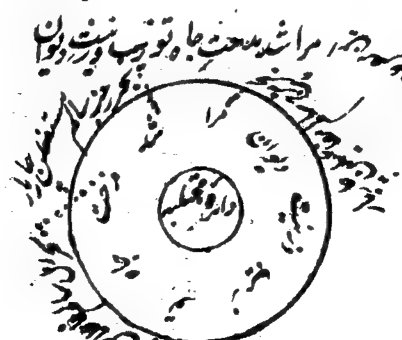
سخن نرسد بکنه ثنای چون تو کسی

حواله طبع مرا شد مدیح تو گز جاه   تو زیب و زینت دیوان فلکی از اخبار

مرا شد مدح ت جاه   تو زیب و زینت دیوان

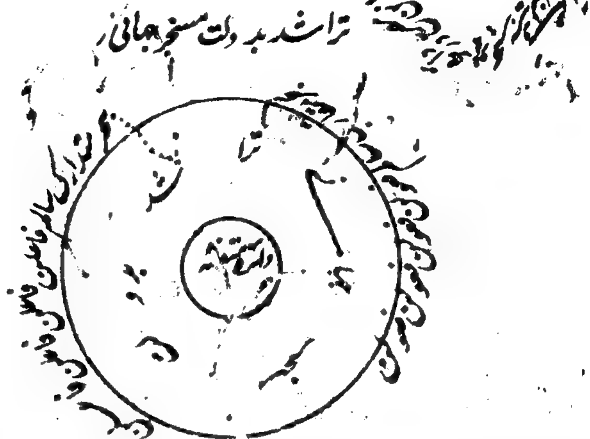
مرا شد مدحت جاه تو زیب و زینت دیوان

تضمین بطبع تراشد سپهر با دولت   زراست جهانی ترا با استحقاق

تراشد   بدولت   سپهر   جهانی

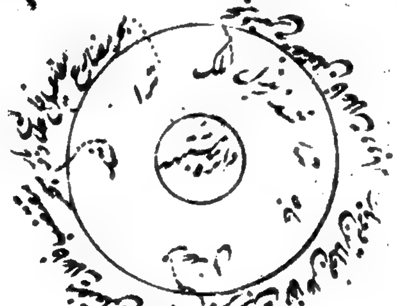
تراشد بدولت سپهر جهانی

وزان که ملک تراشد ز عدل و جاه چنگ   تراشود چو تو داری ز بذل استکثار

ملک تراشد ز عدل جاه   تراشود

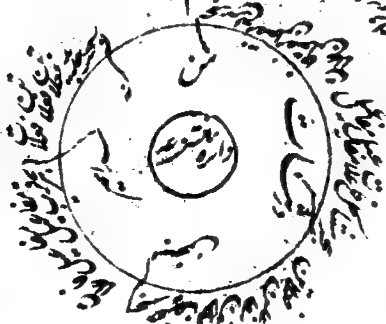
ملک تراشد ز عدل جاه تراشد ز بذل

بدانکه من نه سرایم بدین سخنگوئی   ولیک درس ثنائی تو میکنم تکرار

من نه سرایم به سخن   در   ثنا   ت

من نه سرایم بسخن در ثنات

حدیقه ۴   ۳۵۵   اشعار صنعتهای گوناگون

آشکار است بدانی مراد وقت سخن | چه من بوجهت مدح تو گفته ام اشعار

ف ا ی دا ر وقت سخن | چون هم گفت ا

دنی نباشم اگر بهتر از زمانه شوم | بقول سلمان کان شد سلیم از اعوار

باشم | ل سلمان

ورست نه اهل سخن گفت کس چنین بیتی | نه دارم از ... و اهل بیت شعر شعار

اهل | بیت | ن | اهل بیت

شاید از وقت سخن باشم ...

چون محمد گفت السلمان منا اهل البیت

همیشه تا که بود سایهٔ زمین ممدود | مدام تا که بماند فلک بدو دوار

تاک و ی زمین | تا م لک

سواد چتر شب از ظل آن شود چون قیر | چنانکه چهرهٔ صبح منیر از آن چون قار

ق ا | ج ه ا ل ن ر

تو کامکاری و باشد هم آیت قرآن بر | تو نامداری و باشد هم آیت خدمتگار

باشد | ا مدار باشد

تا کوی زمین را قرار باشد

تا ملک جهان را مدار باشد

آنامل تو که شادات دهر از و باد ا | در ممالک روزی گشاده چو زر دوار

ک شاد ه | گشاده

مدام باد بفرمان رای تو گردون | بدست حکم تو آسان شده همه دشوار

باد گردون | دست حکمت

همه از سحاب دلت طرف بسته از گوهر | که از برای کفت لعل بسته بر احجار

نموده خدمت تو و هم زمین از سر صدق | بسوده غیرت تو پای دشمن از مسمار

دهر زمین | پای دشمن

گشاده باد گردون بسته دهر زمین

گشاده دست حکمت بسته پای دشمن

قطعهٔ موشح از صدر ابیات

صاحبا تا سایهٔ خورشید نور عالمست | سایهٔ جاه تو بر عالم ممهّد باد و هست
خاتم حکم تو دارد ملکت جم در نگین | بر نگین خاتمت مهر مخلّد باد و هست
مهر عنوان ابد طغرای منشور ازل | نام و القاب غیاث الدین محمد باد و هست

آمین

قطعهٔ موشح از حشو مصاریع اولی در صنعت ترک الف

صفت صدر و مسند دستور | می برد زینت بهشت برین
می‌کند بخششت به بذل درم | همچو روی سپهر پشت زمین
شد ز روی تو پشت شرع قوی | شد بعدل تو حبل ملک متین
لعنت تو دعوت پری و ملک | نقبت سبحهٔ شهور و سنین
هست در جنب بخشش تو قلیل | هر چه در گنج و معدن است دفین
دست همت بدولت تو زدم | که توئی دستگیر دولت و دین
تو کرم ورز و هنر ده به تشهیر | تو کرم در سخن ده به تمکین
هنرم هست درخور شهرت | سخنم هست همره تحسین

قطعهٔ غیر منقوطه از حشو مصاریع ثانیه

ملک ملک کرم سرور دهر | سالک راه علا مهر کرم
ملک او صومعهٔ دار السلام | دارا و مورد والا همم
مطلع طالع او مهر کرم | حارس درگه او علم و حکم
هم هواه در او روح ملوک | هم دعا در دل او ورد امم
کار او در همه عالم اصلاح | مهر او در همه دلها مرهم
کلک او حکم رسل را همراه | دم او ورد ملک را همدم
راه او راه کرم را سالک | علم او عالم دل را محرم

وله در صنعت واسع الشفتین

ای آذر تو یافته از غالیه چادر
زلفین تو ریحان دل عشاق تو جنت
اندر دل عشاق توان گفت ز عشقت
آن شاه سخاوست که درگاه سخاوت
ای شاه تو خورشیدی زیرا که چو خورشید
لرزان شده از خوف سر تیغ تو فغفور
تو شاه جهانگیری ای شاه جهاندار
ای چتر ترا نصرت و تایید شده یار
رخسار نکوخواه تو چون لاله خودرنگ
بادرنگ آمد نگارم با عذار باده رنگ
تیغ گشتی به پیش تو سردارم
در خیل اسیران تو من سردارم
بارید آرزو که حکایت کنیم بات
هر برهمن که دید رخ خوبت ای صنم
پنبه و حنا کدام روسی
من در طلبت بگرد عالم
هندو زن سرخ رنگ ناری دیدم
پیراهن او که نازک از جان من است
رفتم بتماشای کنار جوئی
گفتم که بهای سر زلفت چه بود
بتابیتن شاهی و بسیار ست بارت بر بر
باز سر باز تو با سیمرغ بازی میکند
ای قبله ابروی تو محراب ابرار آمده
هم عاشقان بشکست تو هم زهد داران است تو
تا دیدم آن شکل عجب میکند آن چشم است و لب

اندر دل عشاق زده آذرت آذر
دیدار تو خورده دیده عشاق تو خاور
کاندر دل حساد شهنشاه ز خنجر
لطفش دُر افشانده و دستش زر و گوهر
نور تو رسیده است بآفاق سراسر
ترسان شده از هول سرگرز تو نوذر
تو خسرو صفداری ای خسرو صفدر
وی تیغ ترا فتح و سعادت شده یاور
رخسار حسود تو شده چون گل اصفر
بادرنگی به یاران در کف گرفته بادرنگ
حقا که همین خیال در سر دارم
در درد تو هر دم نفسی سرد آرم
لاله علام روی تو صد برگ زیبات
زنار را گسسته لگد زد بروی لات
سوزن پلکا کدام سوئی
وه چه ذقنا کدام کوئی
تیغ نگهش سیاه کاری دیدم
سر تا قدم تمام ساری دیدم
دیدم بلب آب زن هندوئی
فریاد برآورد که دُر دُر موئی
زین مرغ ای ابر و باغ ار گویمت بیار یا
گر تو ای شیر گران سر باز داری در شکار
ای ساکنان کوی تو از باغ بیزار آمده
هم زاهدان از دست تو در بند زنار آمده
گر لحظه خوابم هیچ شب در چشم بیدار آمده

مردم در فراقت نیست که جان اندر

من مایل سروی مسلسل مویم | مفتون میان موشکن مهرویم
می میخورم و میان میخانه مدام | مدح ملک و ملک ملک میگویم

زهی نموده ازان لب و خال عارض و رخ خوب | ا سواد و ۲ نقطه و ۳ مکتوب
اوست بر دل من | ا بلا و ۲ فتنه و ۳ آشوب
او بود ما را | ا مراد و ۲ مونس و ۳ مطلوب
بر سر از من شد | ا جدا و ۲ غالب و ۳ مغلوب
رفت و باز آمد | ا غلام و ۲ دولت و ۳ مرکوب
با سه چیز خوش است | ا حضور و ۲ شادی و ۳ محبوب
من بود خسرو | ا شراب و ۲ ساقی و ۳ رخ خوب

بهای خانه داری با بها کن | هوا و ازی و ناوانی رها کن

ای گفتار تو پرداخته آیات هنر | وی ز کردار تو افراخته رایات ظفر
گشته ایام ز اخبار تو با قدر و شرف | گشته اسلام ز آثار تو با خیر و خطر
قدر تو هست چو جوزا بجلاله و العلو | صدر تو هست چو دریا بسخا و بهتر
از تو اسلام پر از یمن و ظفر شد جمله | و ز تو ایام پر از حسن و هنر شد یکسر
کمترین طایع فرمانت سما گشت و زمین | کمترین تابع پیمانت تمنا گشت و قدر
مانده و در حیرت فر انگیست هر سرور | مانده در غیرت مردانگیست هر صفدر
شده پیراسته از خامه تو هر دفتر | شده آراسته از نامه تو هر کشور

حدیقه ۴

ای صفاتی نه چشم ظفر را چو روان
در معانی همه اقوال جزیل تو مثل
از مطالب شده گوینده مدحت دل شاد
هست انعام تو در برج مروت اختر
گشته اوصاف تو سرمایهٔ اشراف امم
اصطناع کرست مانع هر شدت و رنج
عاقلان را ز بیان تو همه حکمت و حکم
تا جهان هست ترا باد در و لذت و عیش
آنچه بندد و یا گشاید یا ستاند یا دهد
آنچه بستاند ولایت آنچه بدهد خواسته
ز عدل کامل خسرو و لطف شاه سلطان
یکی هم خانه شاهین دوم هم خانه ...
بنان اوست در بخشش سنان اوست ...
یکی ارزاق را باسط دوم ارواح را قابض
روز افزون حسن تو یا ماه یا آزار من
تنگ غنچه یا دهانت یا دل افسرده ام
آستینت پرشکن یا زلف یا پیشانیم
روزگار آشفته تر یا زلف تو یا کار من
شب سیه تر یا دلت یا حال من یا خال تو
نظم پروین خوبتر یا در یا دندان تو
وصل تو دلجوی تر یا شعرهای نغز من
مهر و مه رخشنده تر یا رای من یا روی تو
وعدهٔ تو گوژ پشت و قد من یا ابروت
چشم تو خونریز تر یا چرخ یا شمشیر شاه
قد تو یا خد قابل خد تو با خط تو بر

ای ضیائی نصرت چشم بشر را چو بصر
در بیانی همه افعال جلیل تو سمر
در مصائب شده جوینده قدرت ...
هست اکرام تو در درج فتوت گوهر
گشته الطاف تو پیرایهٔ اصناف بشر
ارتفاع همت و دافع هر ظلمت و شر
سائلان را ز بنان تو همه نعمت و زر
تا زمان هست ترا باد در حشمت و فر
تا جهان بر پای باشد شاه را این یادگار
آنچه بندد پای دشمن وانچه بگشاید حصار
تذرو و کبک و گور و موری باشند گیهان
همه دیگر ... ضیغم چهارم ...
لقای اوست در مجلس نوائی وست و میدان
سعادت را سوم مایه چهارم فتح ...
گرم تر خوی تو یا خورشید یا بازار من
گلستان خوش یا رخت یا سینهٔ افگار من
دست شه گوهرفشان یا ابر یا افکار من
ذره کمتر یا دهانت یا دل غمخوار من
شهد بهتر یا لبت یا لفظ گوهربار من
قامت تو راست تر یا سرو یا گفتار من
هجر تو دلسوزتر یا نالهای زار من
آسمان گردنده تر یا خوی تو یا کار من
قول تو بی اصل تر یا باد یا پندار من
غمزهٔ تو تیزتر یا تیغ یا بازار من
خط تو ناقل بابل ید تو ضابط بر بر

قاصد آمد گفتمش آن او سیمین بر چه گفت | گفت با هجرم بسازد گفتمش دیگر چه گفت
گفت دیگر پا ز حدِّ خویش نگذارد برون | گفتمش جمعست از این پا خاطرم از سر چه گفت
گفت سر را بایدش از خاکِ ره کمتر شمرد | گفتمش کمتر شمردم زین تنِ لاغر چه گفت
گفت جسمِ لاغرش را از غضب خواهیم سوخت | گفتمش من سوختم در بابِ خاکستر چه گفت
گفت خاکستر چو گردد خواهمش بر باد داد | گفتمش بر باد رفتم در حقِ محشر چه گفت
گفت در محشر بکیدم زنده اش خواهیم کرد | گفتمش من زنده گردیدم بخیر و شر چه گفت
گفت خیر و شر نباشد عاشقان را در حساب | گفتمش این هم حسابی از لبِ کوثر چه گفت
گفت با ما بر لبِ کوثر نشینند عاقبت | گفتمش گر عاقبت این است زین خوشتر چه گفت
گفت دیگر نگذرد بر خاطرش بارِ عظیم | گفتمش دیگر بگو گفتا مگو دیگر چه گفت

غزل راهم سهای رونق مشتمل بر چهار بحر

ای رخ و ابروی تو بدر و هلال | شاهدِ خوبی تو حسن و جمال
طرهٔ گیسوی تو مشک ختن | نرگسِ جادوی تو چشمِ غزال
مظهرِ نورِ تو در ابرِ مطیر | جلوهٔ حسن تو برای کمال
شاهد خوبان تو گشته پدید | نیست برابر دو تو هندوی خال
نیّرِ حسنِ تو بر اوج فلک | مدحت روی تو از امرِ محال
منفعل از خطِ تو سبزهٔ خطان | رخ گل و خوش قدِ تو سرو نهال
بستهٔ گیسوی تو جان و دلم | می‌کشم از سوی تو رنج و ملال
زینت کوی تو از اشک من است | چشمهٔ دیده به از آب زلال
ساکن کوی تو از آن متمیز | رونقِ خسته بر امید وصال
ای جگر از غمِ تو گشته فگار | وی ز دل از هم تو رفته قرار
تا قمر از خدِ تو گشته خجل | سرو هم از قدِ تو مانده بگل

غزل مولانا عبدالرحمن جامی قدس سره السامی

رخِ زرد دارم ز دوریِ آن در | زده داغ دردم درونِ دل آذر

چو من کاست گوئی شب فرقت تو | به تو که باشد بدین گونه لاغر
خلت خضر حد کجت مشک تبتت | تنت سیم لعل لبت تنگ شکر
بجنب نعیم مقیم محبت | بهشت مخلّد لعیب محقّر
بلبها مسیحی بگفتن فصیحی | بطلعت صبیحی بگیسو معنبر

ای دل نزد رو زود آذره داد ار | وز دزد ره آور ره درش ای دد رو آر
داد دوش آزاری داز دوره داوش | آواز دل آرای در آور ز دل زار
رخ زردی دل زاری داد رخ دل | ره رو روان آرزو دره داد ار
دوری ز دره او ره دل زار ازان وی | از روح زردی آور در زرع او دار
ارادی آزادی در راه ارادت | آزاده بود زد و در رود ز آر

ای گرفته فال سعد از ماه رویت مشتری | دی از جان روی ترا خورشید زهره مشتری
دوشینه که برد برد بردوشم بود | سر تا بر عروس نو در آغوشم بود
پوشیدنی بنود غیر از جشم | چیزی که بزیر سر غم گوشم بود
نهاد اندر نهاد آدمی جود | بدین بخشش وجود ش گرد موجود

یارب بنود او دل اگر خوب کار من | آخر پرست زاشک ندامت کنار من
ای از برمن دور بها خبرت نیست | کز مو نیز چو موی شدم از ناله چو نالی
من با غم عشقت ای صنم بر نایم | تا بر نکشی ز چاه غم بر نایم
تا چند زنی تیغ ستم بر نایم | باید که کنی لطف و کرم بر نایم
ای بت بیزار مسیح و گر ترسا نی | باید که بسوی بنده بی ترس آئی
من برلب خشک و دیده ترسایم | تا بر لب خشک مالب ترسائی
نگویم لب به بند و دیده بر دوز | ولیکن هر مقامی را مقالیست
چون گلشنه کز سراب شراب آرزو کند | دل بسته تو بسته دو نام با اضطرار
نهنگ خدنگ از کمین کمان | بیا سود بر یک زمین یک زمان
بکوبت ناگهان گبری درآمد | زدی تیری که بشکست آن سر گبر
روز و شب خواهم همی از کردگار | تا سرت باشد عشیه تا حد ار

سخن عشق جز بیار مگو

۱ آن شاه بتان نمود با حسن و جمال ۲ چوگان خط و گوی که آن نقطهٔ خال

۴ شد هوش دلم چو جلوه گر شد معشوق ۸ یارب که مباد هرگزت بیم زوال

صنعت سنبل تاهد گودیم

۱ مجنون و نمود در دل ز تو دارم صد غم ۲ بی لعل لبت حریف دردم همدم

۴ زین گونه ملولم من مسکین و غریب ۸ کاخر نشود آرام گهم کوی عدم

ز ضعف اعنم عشق خطت نه بر حظ کسی خبر بضلال

رخ غریبت از مشکت مزعفر ز مشکت لخلخه برسته بهتر

برت آن لخلخه خد تو خوب است سزو بر خد خوبان لخلخه تر

لب عناب رنگت می مزم جان چو بلبل نشسته بر شاخ صنوبر

طبرزد باش طبع جان گزایم ز صنعت میکند چون کیمیا زر

بت ساده ز رخ دلدار چینی نظیفی منه جبینی ذنیره

چنین ساده ز رخ ماه ختن وار بچین ور دم و تخشب در

زان رطل نبیذ و لعل نغزش که بی رطل نبیذ او چنینی

بچین لاله ز جیب او نشب در ز جیب او بجز لاله چنینی

بت دلدار چینی دارم و نغز چنین دارد بت دلدار چینی

گل داد پر پر درع فیروزه باد دی جوشن لعل لاله بر خاک افتاد

داد آب سمن خنجر مینا امروز یاقوت سنان آتش نیلوفر داد

تنعیشمنحیفگشتبغم گلبختمنهفتهگشتبجار

تن عاشیم نحیف گشت بغم گل بختم نهفته گشت بجار

تیشتبتبتنبستنشست تیشتبتبتنبستبست

تپش تب بر تن بیت نشست تپش تب بتن سست لیس است

نعضب حین بچین جبینش بین زیب بخش جبینش چینش بین

زیب بخش جنبشش زینش تپش زیلتی زیبش بین

بیش بخشش زیبش بینی بخت بخشش بخت پیش بینش بین

حدیقه ۴

تیغ تیزی بزن بزشت خبیث | تیزی تیغ تن نشینش بین
فیض بخشی بهیش بیش زبیش | جیش فیضش بهیش بیش بین
نشب جشن تخت بخشش سبب | تخت بخشی به بت چنیش بین
به پشیزی نه بشیں بیشش چین | پیش بخشش نبیش زینش بین
ای که بی چشم تو چشمی چشم من خوشتر ندید | هیچ چشمی چشمی از چشم تو نیکوتر ندید
چشمهٔ نوش تو دارد چشمهٔ حیوان ولیک | چشم من زان چشمه جز چشمهٔ کوثر ندید
با خیال چشمهٔ رضوان که چشم چشم تست | عور در چشم نباید چشمهٔ کوثر ندید
چشم آن دارم که از چشم برآید چشمها | زانکه چشم جز بچشمت چشمهٔ انور ندید
تا ز روی چشم تو چشم من بی صبر و دل | چشم را خونبار کرده چشمه سار خور ندید
من نیازارم ار نیازاری | من نیازارم ار نیازاری
چون از و گشتی همه چیز از تو گشت | چون از و گشتی همه چیز از تو گشت
از وختن و سوختن و جامه دریدن | پروانه ز من شمع ز من گل ز من آموخت
دیده چون محراب ابروی بتان جلوه ساز | جای آن دارد که شیخ شهر گزارد نماز

در محلهٔ صنعت لغز معمی

تجنیس تبع لغز معمی

تجنیس تام

تجنیس مرکب

واسطهٔ یا لغز عقل اعجوبه گزینان ۶ اشعار عجیبه لغز و چیستان *

چشم

یک جفت کبوتران ابلق | هستند جدا جدا معلق
پرواز بآسمان نمایند | از خانهٔ خود برون نیایند

امیر خسرو

پاپر

رنگش چو رنگ زعفران بریان چو جان عاشقان | پا دارد و پر هم بدان جانان بگو این چیستی

چراغ

عجایب صورتی در شام دیدم | اگر گویم کسی باور ندارد
درختی بر سرش لوحی پر از آب | دران ماری که دم و سر ندارد

تربز

آن چیست که روز بنماید شبگون | صد پاره تنش ولی بیکپای نگون

گر دست زنی برون ز اندازه برون — همچون دل عاشقان فسرده ریزد خون

کمان حلاج

از هفت اقلیم

طرفه چیزی که او همیشه بود — از سحر تا بشام در ناله
افکند از دهان بهر ساعت — یکطرف برف و یکطرف ژاله

قفل

چیست آن گنبد خجسته دو در — که درو خفته است یک دختر
ناگهان اندرون رود پسری — کند اندر دو پای دختر سر
چون زنانی بهم بپردازند — این از آن در گریزد آن زان در

رضائی

عجب دیدم بچشم خویشتن دوش — دو شوهر کرده یک زن را در آغوش
عجبتر کان دو شوهر زاده آن زن — نکاح شان بهر مذهب مشوش

عقل و روح

بالای هفت طاق مقرنس دو گوهر اند — کز کائنات هر چه در وهست برترند
پروردگان سایه قدس اند در ازل — گوهر نیند گرچه باوصاف گوهر اند
بی بال و پر بجانب هستی گشاده بال — بی پر بآشیانه علوی همی پرند
از نور تا بظلمت و از اوج تا حضیض — از باختر بخاور و از بحر تا برند
هستند و نیستند و نهانند و آشکار — چون ذات ذو الجلال نجسم نه جوهر اند
تحقیق دان که ناصر خسرو غلام اوست — هر کس که گوید این دو گهر از چه عنصر اند

شب و ماهتاب

زاغی دیدم سیاه مانند مداد — از وی مرغی سفید چون برف بزاد
این طرفه که در جهاندم آن مرغ سفید — پرواز نمود و بیضه زرین داد

قلم

چه چیز است آن مرغ بی بال و پر — که زاده ز مادر ندیده پدر
سرش تا نه برّی نگوید سخن — تنش را نه دری نریزد گهر

انتهی

نسخ منفی

چیست آن درج زمردرنگ ناپیدا دهان | چون صدف یکتا دُرِ ناسفته دارد در میان
حیرتی دارم که چون آن درج اشکافد کسی | افکند آن گوهر ناسفته از کف رایگان
مبدع صورت چو ترکیب وجودش نقش بست | پوستش بر مو پدید آورد و لو بر استخوان

عضو تناسل

چیست آن چیست ناز پرورده | گه شود زنده گه شود مرده
چو بکشد او را بنزد گور برند | گور را دیده سی شود زنده

ایضاً

چیست آن لعبت همایون فر | که دهن دارد و میان لاغر
همچو طاح چیست و چالاک است | بسته در پای خود دو تا لنگر
چون شود گرسنه شود فربه | چون شود سیر می شود لاغر

من

چیست آن چار عشر دارد سر | یکصد و شصت پای او بنگر
نام او را صریح گفتم من | گر ترا فهم هست ای دلبر

بادنجان

چیست آن چیست که با برگ سیاهی دارد | جامهٔ سوسنی و سبز کلاهی دارد
سینه اش چاک نمایند سرش را ببرند | حیرت این است چه بیچاره گناهی دارد

تنباکو

چیست آن برگی که بعد از سوختن گل میشود | دود او اندر هوا پیچیده سنبل میشود

ازاربند

چیست ماری که آن دو سر دارد | وز دو سوراخ سر بدر آرد
هر که بکشاید این معما را | دانم از عاشقی خبر دارد

چراغ

چیست ای دانا حکیم اندر میان و دان | مار سیمین خفته باشد مرغ زرین در دهان
آب باشد قوت مار و مار باشد قوت مرغ | مار چون بی آب گردد مرغ دارد بیجان

ماهتاب و آفتاب

چیست آن سلطان پادشاه هفت اقلیم — با هزاران سوار می گردد

ناگهان یک سوار پیدا شد — آمده فوج شاه برهم زد

قلم

سواری سراپا پیاده روان — بمیدان کافور جولان کنان
تن رومیان چهرهٔ زنگیان — خورا نجا و عکسش بما زند بان

ایضاً

چیست آنچیزی که آنرا جنس حیوان میخورد — بر سه مرکب می نشیند خود پیاده میرود
گر به دست شاه افتد ملک اسکندر زند — گر ز رفتن باز ماند خنجری بر سر خورد

اعمی نامی چشم شعوا ذکیا اشعار مشعر صنعت معما

باسم جلال

دهان بکشا که بس شیرین مقالے — دُری افشان ازان دُرج لآلے

باسم حسن

بزم طرب از شمع می افروخته باد — چشم بد حاسدان ازان دوخته باد
گر هست ز باده محتسب را سر نهی — پا رفته و سر شکسته دل سوخته باد

باسم معین

حاسد ار گوید صنم بر چشم جامی یا منه — عکس آن کن زانکه قول دشمنان نشنیده

باسم اشرف

اشک من بی روی گلگون تو رفت از حد برون — روی بنما ورنه خواهد شد بدل اشکم بخون

باسم امین

وقت ست که ساز جنگ از چنگ نهی — با گلرخان کنی دل از جنگ تهی
در سایهٔ بید ون زنی خندهٔ عیش — در دامن بید دم می گلرنگ دهی

باسم بهمن

باغبان چون ندید قد تو فاش — با جهان بید و سرو گو میباش

باسم علی

زاهد که بروی خودنمائیست کسی | بر ساحل بحر آشنائیست خسی
جامی برو از پی علی بیم مدار | کان بر ز علمهای رایئ لی بسی

باسم قطبی

قد جانان و طوبی را دو مشمر | یکی خوان بزدور او زهردو بگذر

باسم منصور

آن سرو صنوبر قدمن سر برداشت | از خواب چو نرگس قدح زر برداشت
پوشیده سمن رخ ز خجالت چو صبا | اطراف نقاب از ان صنوبر برداشت

باسم هاشم

هردم کنم از گریه سر کوی تو تر | باشد که غم زسرو دلجوی تو بر
نشاط چو زلف تو نگونسار افتد | از وی چو کشد طره هندوی تو سر

باسم شعبان

دل سوخت شمع را کند سوز دل عیان | دانم که سوزش چو دل آخر سر زبان

باسم خرم

ما را ز خمار گشت آن نرگس مست | بنما لب میگون که خماری شکنیم

باسم محسن

بکنج مدرسه آن ماه صرف خوان با من | نهاده گوش بنی دوش جام می بکف
برای نام چو کردم سوالش از نی و جام | بخنده گفت که نی ناقص ست جام اجوف

باسم بها

هرچند بود بمی و جام ای ساقی | ذکر لب تو عیش مدام ای ساقی
خواهم که چنان کنم از ان لب ها یاد | کز وی نرسد زبان بکام ای ساقی

باسم احمد

یافت جامی ذوق وحدت بندگی | زان بهی بند دل خود در یکی

باسم بهادر

خواهد در وصلت بها عاشق دلریش | لیکن فتد از دست رقیب تو پس و پیش

باسم نعمت

اهی که [illegible] وصل بغایت رسید روز تنعم بنهایت رسید

باسم عماد

بت من را عقل و صبر و جان نزد چو عمدا دامن خود در میان زد

باسم لطف

آن طفل بد خو هر گهم بیند گرد کوی خود از بهر محرومی من دامن کشد بر سوی خود

باسم بها

ز راسب اندر میان گریه سستا بود همه بجائی پا و پا بر جای سر بنهاده بود

باسم محمد

خم چو نگون گشت تکی قطره ریخت هوش ز من برد و هوش محبت گریخت

باسم سلام

بود روی تو گل موی تو سنبل نهد سر سنبلت بر دامن گل

باسم احمد

چو خوانی مطلع سبع المثانی مبادا [illegible] تام او بنجرف ثانی

باسم موسی

گزیدم [illegible] لب بدندان لب شیرین او شد گوهر افشان

باسم نور

بود نامت زبان را آیه سور مکرر گفتنش نورا علی نور

باسم تاج

دلم در سیر دو عالم حیات گشتست بیا بنشین که او ذات گشتست

باسم امین

دعا کردیم نشنید آن سهی قد ز قول سامعان آن مه بیجد

باسم حسن

این گوشهای محنت چون نیست جاو [illegible] سر بر زند سرور روزی [illegible]

باسم موسی

بوستان زمن تو مخند از دوست خواه کین بخند آمد وان دوست

باسم خسرو

ای دیده کشیده و برون خنجر از غلاف
بر عشق من ببین که ندارم سر خلاف

باسم خسرو

از شرم قدت گل اگر بکی شود و بود نسترو
قد رعنای ترا گفتن توان مانند سرو

باسم حسن

تا علی الرغم حسودان شمع وصل افروختی
بیشتر دلهای ایشان را ز حسرت سوختی

باسم بهلول

گفتم بهلول نام تو گفتی میان نام من
گو حرفی از لبم که زبانت رسد بکام

باسم علی

اگر در عالم زنجی بجد یافت
پیش روی یار ما خواهد شتافت

باسم مزید

مرید عشق یار از بیست در دل
نهفتن صعب و گفتن نیز مشکل

باسم علی

بیدلی را کش هوای سعدی در سر است
شاخی از عرعر بجای بید دیدن خوشتر است

باسم سلمان

آن غمزه شوخ و ابروان پیوسته
تیری پی قتلم بجان پیوسته
چون من زیی نام تو سنان جسم
با ما همان قد و دهان پیوسته

باسم سعدی

در سعی بکوی تو قدم سود دلم
تا خاک درت نشد نیاسود دلم

باسم بها

بوسه ناداده بها جوئی نخست
آنچه می جوئی بجوکان نام تست

باسم بابر

بابر دیده و دیدم خون همی ریخت
نوشتم نام تو بالای دیده

باسم شاه بابر

جمع بیست و چهارم

دوشینه من شیفته دل کم خفتم | وز گریه هزار دُرّ بیکدم سفتم
آن مه که ز غمش آه با بر | شد شاه چو نام خویش بی غم گفتم

باسم شجاع

چون ز غضب باشی شد عدد شکل تا الاتش بخشم | رنجیتم صد کوبسیراب و پلنش بخشم

باسم بایزید

ای صبا گذر ز سر گو مژده آن نازنین | کامد اندر دست تو آرام دلهای حزین

باسم سعید

چه انی عدد و رم از کوی خود ای دوست | مرا راهی تا سوی خود ای دوست

باسم شمس

گر دست دهد بپایت افکندن سر | باشم سر سروران خورشید افسر

باسم مبارک

مگر کردند بو آن گیسوان را | که ناف مشکبار است آهوان را

باسم زین الدین

دل زاهد ز حال دین حزین است | که چشمت بر سر تاراج دین است

باسم بابر

قبا بر قد تو شد دوزد ایام | برآر از قاف تا قاف ای پسر نام

باسم عطا

فشاند از خنده آن لعل گهر بار | ز گنج دیده ام دُرّ گو نثار

باسم شجاع

شب آن شمع دل از صد غصه پرداخت | که رو بنمود و جا بر چشم من ساخت

باسم عیسی

چو بینی صورت عیشی مهنا | ازان نام خوشت گردد مهیا

باسم حسن

چو بستم صورت آن لبهای خندان | نمودی در تبسم شکل دندان

باسم احمد

یکی را اگر کنی اندر سپکی جای شود لقب تو نام آن دلارای

باسم صدر

اگر خورشید در چشمت زبون است رخ آن مه ببین تا رو که چون است

باسم یوسف

گرفتم نیمهٔ آن لب بدندان دهان را از دهانم داشت پنهان

باسم عثمان

پی نام خود آن خورشید انوار نمود از هم دو انگشت نگونسار

باسم علا

بود چشمت بلا عین جانم ای دوست خلاصی زین بلا نتوانم ای دوست

باسم احمد

کنار آب و لب حوض و پای نهر خوشست بشرط آنکه بود در میان لب رخ محبوب

باسم علی

صبحی بخواب بودم ناگاه دلبر آمد گفتا مرا که کن خورشید بر سر آمد

باسم مالک

یکسگذر برآنکردی ای مه از لطف و کرم بر سر کوی تو ما چون زلف تو پیچان بعدم

باسم عالم

سوخت دل از آن زاین و تیرپار بالم من نشسته هیچکه آگه نکا

باسم قلی

بود کمان رخ ماهت بهمیم ای جان شب جدائی اگرچه ندارد پایان

باسم سراج

دل را بود که آه با دفنا دهد تا جان بخود از دل آشفته وارهد

باسم اختیار

کردی آشفته و شیدا همه شیدایان را ساختی بی سر و پا بی سر و پایان را

باسم عنایت

دلا آن گل بدست دیگرانست چو بلبل ناله ات بهر آنست

باسم بهرام

ساقی که نیاز ما پذیری چه شود انعام زما بازنگیری چه شود
بر خاک براهیم بهر جاسے دریاب دانی که بخرای دستگیری چه شود

باسم شاه بابر

هوایت در درون سینه جا کرد دلم را همچو صهبا قل مهیا کرد

باسم نوح

یار لیلی صفتم چون بسفر بیرون شد سوخت از غم دل مجروح من و مجنون شد

باسم صدر قراقاسم

زنام دوست جان یابد نه آرام مثنا برگوی یک یک حرف ازان نام

باسم امام

آن مه که بجان بود برابر همه را فریاد که راند دور از ان در همه را
ای محرم بزمش سوی ما خسته دلان می بین از سرو نام می بر همه را

باسم قاسم

یک بانگ کلاغ و نسیم کنجد نام بت من ازو بسنجد

ایضاً

خوش آن دم کز پی دفع حجابت گرفتم یک گوشه بر سوال نقابت

باسم شمس

نویسم بر رخ مه نام جانان

باسم قتال

دید روت جان زغم سوز و افغان شد

باسم اسد

دو چشم یار چون ابر بهاران

باسم عصمت

توسنش چون بر گرفته کاسهٔ سم زیر زر گرده از همت دو دیده خویشتن را شستن

باسم ناصر

داشت ابروی تو قصد دل نهان انچه پنهان بود باری شد عیان

باسم جنید

آدمی زاده را وفا نیست دست در دامن پری زده ام

باسم الله عز و جل

نام حق پیوسته اندر جان ماست دردی با یادش دلها را دوا یست

باسم حسین

تا رقیبان ایران شد مقام از دل ما مهر آن مه شد تمام

باسم زکی

ایا ستاره چرخ از شما کیست که شده در جهان خونابه جگر کیست

باسم بابیگ

اگر خواهی ز دردم گردی آگاه دو حرف از راز من دریاب ای ماه

باسم جنید

بنال از درد ای نی در جدائی که یار همدم و همدرد مائی

باسم ادریس

نیاید از فلک کاری زهرت مرا خود هست ادباری زهرت

باسم جابر

مکن روی گوش یکطرف ای ستمگار ز جان خسته و دلهای بیمار

باسم مونس

بود مجنون اسیر مهر جانان گذشته از سر دل و ز سر جان

باسم مراد

فدا کردن نیارم جان به بهشت متاع قلب دارم جان به بهشت

سعدی

باسم صدر

بسعدی از درش بودم من زار رخ ماهش نمود از کنج دیوار

باسم برهان

شدم روزی بکوی آن دل افروز دلم از یاد رامد در دهان روز

باسم علا

اگر لبهای لعلش آن مه کشاید
بخنده دل ز مشتاقان رباید

باسم علی

مزن سنگ جفا هر چند مستی
بر آن مرغی که بالش را شکستی

باسم قطب

شوخی که خیال اهل دل خام گرفت
آسان نتوان ز میوه اش کام گرفت

یک نیمه آمد دم از کنار ملکش
دل زان حرکت که وحشت آرام گرفت

باسم ایاز

ز ناکامی ای دل محزون تو آخر
شوی آیا سبک اند بار خاطر

باسم شرف

شد مشرف نام کناسی چو لب گشود با
یافت دل یکبارگی تخفیف ازان صد گونه بار

باسم روح

ز رفته خویش را بیقدر تر دید
چو خور بازوی تو سنجیده گردید

باسم عمر

علم رویت کند تصویر جانم
ولی آخر نیاید بر زبانم

باسم جان

چو ساقی آتش دل بر فروزد
بی هر جانب خود را بسوزد

باسم ساحر

ای عزیزان یوسف من رو نمود
دل ز دستم برد آخر صورتش

باسم محسن

چو خورشید از دم صبح آن رخ زیبا بر افروزی
همه دلهای مجروح ای بت از حسن آن بسوزی

باسم حسن آن

گر در آید از درم آن آفتاب
گوشهای محنتم نبود خراب

باسم جان

ثانی آن جوان نمی بینم همچو او در جهان نمی بینم

باسم خیام

چیزی نمانده در ره آن شیخ ساده را خیر گوشه ز دا که کند صاف باده را

باسم عالی

آنکه حسنش عالمی را ست شیدا کرده است در میان چشم و دل سر قدش جا کرده است

باسم واسع

شب سر و قلیل باغ روشنی بود مرا شمع دل سوخته از گریه بنا سود مرا

باسم خلیل

رخش را خط مشکین در نقابی باسم شب دیدیم روی آفتابی

باسم ابد

عشاق بمحبت راه هرگز نشد دل از جا ز ناز را ده دل بود گشتند زیر و بالا

باسم جانی

ای جوانی که درین عمر نداری ثانی یوسف مملکت حسنی و ما را جانی

باسم یوسف

وادی غمت که جان فزاید در وی رهیست که ترک خویش باید در وی

هر دل شده بی سر و پا را که چو من در سر نک و پوست بجود آید در رو

باسم هرمز

خود را سر عداوت یار بسته بیند ... از میانش خود شکسته بیند

باسم شیخ احمد

بکوی میکده گفتند یکحرف از الست گویا یکی در خم سر بیرون شد و خم رفت از پا

باسم علی

چشم بکشا زلف مشکین جان من مهر مشکین دل بریان من

باسم شاه

هر که حرفی ز شوق عشق آموخت تا لبها رساند لبها سوخت

باسم حسام

از حسن بی حد توای نازنین شمائل عاقل شداست مجنون مجنون شدست عاقل

آئینہ صورت نمای حالات ازمنه و ادوار شعار تواریخ ندرت شعار

تواریخ وفات و تصریح عمر شریف آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

چون شفیع الوریٰ بحکم خدا | شد زدار الفنا بقصر بقا
عمر آن شاه قبلۂ آمال | ابن عباس گفت شصت و سه سال
روز مولود و نقل آن محمود | گفت شاه نجف دوشنبه بود
لیک تاریخ آن شفیع امم | از ربیع یکم دوازدهم
سال نقلش خرد به تعمیه خواند | از محمد زمانه خالی ماند
سال نقلش چنین غم افزا شد | جان زدین رفت و دین زدنیا شد
شد رقم سال نقل آن عالی | حیف بی احمدست دین خالی
بازگو سال نقل آن شه دین | بدل دردمند و جان حزین
احمد از انبیا سر امد بود | زان سبب زانبیا عروج نمود
باز تاریخ نقل او دریاب | زندگی رفت بیشک از اصحاب
سال نقلش زعقل ثابت گشت | روح اکبر ز اهلبیت گذشت
گفت تاریخ نقل او رضوان | که شده حیف از عجم ایمان
سال نقلش بخوان برنج و تعب | مانده صد حیف بی کرام عرب
باز تاریخ نقل او برخوان | که شد از فراق او بی جان
سال نقلش بگو بناله و آه | گز مدینه گشد سیه بنی اللہ
چون شفیع الوریٰ ز دنیا شد | شده تاریخ دُر ز دریا شد
نتوان گفت دُر ز دریا شد | بلکه گویم که جان ز دنیا شد

تواریخ رحلت و تصریح عمر حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ

آنکه او صادق الوریٰ بوده | یار پیغمبر خدا بوده

از حسن بی حد توای نازنین شمائل
عاقل شداست مجنون
مجنون شدست عاقل
...

عمر آن شاه صادق الاقوال | بود بی اشتباه شصت و سه سال
بر سریر خلافت از تقدیر | چند ماه و دو سال ماند امیر
آنکه تاریخ او چو گوهر سفت | روز فوتش چهارشنبه گفت
بست و دوم جمادی اخری بود | که بدار البقا شتق نقل نمود
عقل سال وصال او فرمود | در سن جو درفت صاحب جود
قبر او جنب قبر پیغمبر | همقران ست همچو شمس و قمر

تاریخ رحلت حضرت عمر رضی الله عنه

شنبه و غرهٔ محرم بود | که عمر نقل زین جهان فرمود
بسکه در عدل سعی و کدش بود | رحلتش هم بسال کد فرمود
سال نقلش خرد بحسرت خواند | وای صد وای عدل بیکس ماند

تاریخ رحلت حضرت عثمان رضی الله عنه

چونکه او وال خیر و احسان بود | در سن وال رحلتش فرمود
سال نقلش بگو بدرد و الم | که وفا و حیا شد از عالم

تاریخ رحلت حضرت علی رضی الله عنه

آنکه زوج بتول حق بوده | ابن عم رسول حق بوده
گر تو سال شهادتش جوئی | سر ماتم چرا نمی گوئی
این سخن بس بود بصاحب غم | که سر ماتم ست این ماتم
باز سال شهادتش که جلیست | بیگمان آغر و حرف علی است

تاریخ رحلت حضرت فاطمه زهرا رض

فاطمه آنکه سید مدنی | برگزیدش به بضعهٔ منی
سال فوتش به تتمه برخوان | ماند دنیا به ماتمش بیجان

تاریخ تولد و رحلت حضرت امام حسن رض

حسن آن پادشاه کون و مکان | کنیت او ابو محمد دان
عقل سال ولادت آن شاه | یافت حرف نخست بسم الله
لیک از روی اختلاف بگو | سر جان ست سال زادن او

انتهای تمام بسم الله آن دو حرف هست سال رحلت آنگاه

هاتفم گفت سال نقل امام حیف آفاق ماند بی اسلام

در بقیعه مزار او آمد رحمت حق نثار او آمد

تاریخ ولادت و شهادت حضرت امام حسین رض

بعد او شاه کشور کونین بیگمان آمده امام حسین

کز بحرف نخست بسم الله سمبر الحمد را کنی همراه

سال مولود آن شهنشه دین می براید ازان دو حرف یقین

سخن مختلف ز عالم این ست سال مولود او سه و بیست

جمعه و عاشر محرم بود که سوی خلد امام نقل نمود

سورهٔ فاتحه تمام بخوان بعد ازان هر دو حرف مقطع آن

بیشک و ریب بنگری دو گواه بهر سال شهادت آن شاه

سال نقلش بگفت غمگینی سر دین را برید بی‌دینی

تاریخ ولادت و وفات امام زین العابدین رض

آن امام زمانه زین عباد سال او ماه زمانه نزاد

آنکه او راست رتبهٔ اعلی شده سال ولادتش والا

سال ترحیل آن شه بی عیب زیب دین بود گفت هاتف غیب

سال نقلش خرد با ماتم و غم زد رقم آه رفت از عالم ۹۵

تاریخ ولادت و وفات حضرت امام محمد باقر رض

آن امامی که باقرش نام است هادی خاص و مرشد عام ست

سال مولود آن سعید و رشید عقل با صد نشاط گفت مجید ۵۷

سال شنقار آن شه دوران هاتف غیب گفت بازجنان

تاریخ ولادت و وفات حضرت امام جعفر صادق رض

آنکه او بود جعفر صادق لقب اوست ثابت و واثق

سال مولود آن شریف و نجیب هاتف از اوج عرش گفت حبیب ۸۰

آنکه او بود خسرو دوران سال نقلش مه جنان برخوان

تاریخ ولادت و وفات حضرت امام موسی کاظم رضی الله عنه

آنکه موسی کاظمش نام است — قدوهٔ روزگار ایام است
خلق را هادی خفی و جلی است — سال مولود او امام ولی است
۱۲۸
ملک العرش و حور خلد برین — سال نقلش بگفت عمدهٔ دین
۱۸۳

تاریخ ولادت و وفات حضرت امام علی موسی رضا رضی الله عنه

آن امام جهان علی رضا — هادی و مهدی رجال و نسا
گفت هاتف بهر وسلیه و تعقیب — سال مولود او بامام نجیب
۱۴۸
سال ترحیل آن امام زمان — خردم گفت صاحب ایمان
۲۰۳
سال نقلش باختلاف عوام — گفته ام صاحب جنان با نام

تاریخ ولادت و وفات حضرت امام محمد تقی رضی الله عنه

آن امام سخی جواد زمان — لقب او زکی و قانع دان
در جهان بود صابر و واثق — شده سال تولدش صادق
۱۹۵
سال سم دادن تقی زمان — وین ز مردم برون شده برخوان

تاریخ ولادت و رحلت حضرت امام علی نقی رضی الله عنه

آن نقی زمان امام همام — هادی خلق و رهنمای انام
سال مولود آن ز روی سند — اکمل اکمل است گفت خرد
۲۱۲
سال نقلش باتفاق جهان — کو نقی بود زیب دین برخوان
۲۵۴
سال ترحیل آن امام زمان — خردم گفت زیب عدن و جنان
۲۵۳

تاریخ ولادت و وفات حضرت امام حسن عسکری رضی الله عنه

حسن عسکری که معصوم است — همچو آبای خویشش مسموم است
سال مولود او بلطف قدیر — مظهر الحق رقم نمود دبیر
۲۳۲
سال نقلش بر اسیتے برخوان — که شده حرف ایست از دوران
۲۶۰

تاریخ ولادت حضرت امام مهدی رض

آنکه او مهدی است هادی خلق — ذات والای اوست شادی خلق
سال مولود آن امام زمان — دومی عیسی آمده است بجو از آن
۲۵۵
باز از روی اختلاف جهان — مهدی صاحب زمان برخوان
۲۵۹

سال نقلش شد اوج ہفت طبق — ہاتف غیب گفت قطب الحق
۲۵۰

تاریخ رحلت حضرت سری سقطی رح

عمدۂ اولیا سری سقطی — قدوۂ اصفیا سری سقطی
سال ترحیل آن مدعرفان — شدہ مرقوم زیب عدن جنان
۲۵۳

تاریخ ولادت و رحلت عبداللہ ابو مسلم صاحب صحیح مسلم رح

پیشوای زمانہ مسلم بود — بکمالات دین مسلم بود
سال مولود آن یگانہ طاق — خردم گفت ہادی آفاق
سال تاریخ نقل او بیشک — صاحب اہل عدن گفت ملک
۲۰۲ ۲۶۱

تاریخ رحلت حضرت سلطان ابراہیم بن ادہم رح

پور ادہم کہ بود ابراہیم — صاحب معرفت بقلب سلیم
بر سر تخت فقر سلطان بود — بسرش تاج نور عرفان بود
صاحب تخت بود آن سلطان — تارک سلطنت شد از دل وجان
اختیار طریق شاہ گرفت — قوت خود را بفقر وفاقہ گرفت
بشب جمعہ سال رحلت آن — عقل مصباح عدن گفت بخوان
۲۶۵

تاریخ ولادت و رحلت حضرت بایزید بسطامی رح

محو حق بایزید بسطامی — روح اللہ روحہ السامی
سال مولود آن شہنشہ دین — سر صوفی بدان مصدق و یقین
سال ترحیل آن مکمل حق — شد رقم بایزید واصل حق

تاریخ وفات حسین بن منصور حلاج رح
۲۶۹

شاہباز ہوای عالم نور — ہست بیشک حسین بن منصور
سال تاریخ قتل او بیشک — قبلۂ اہل عدن گفت ملک
۲۹۷

تاریخ وفات حضرت شیخ جنید بغدادی رحمۃ اللہ

معدن علم و قلزم عرفان — سید الطائفہ جنید است آن
شافعی مذہب ست آن عارف — بشنو از من اگر نۂ واقف
سال ترحیل اوند ہفت طبق — گفت ہاتف جنید واصل حق
۳۰۲

تاریخ وفات حضرت شیخ شبلی رح

شیخ شبلی کہ بحر عرفان بود — روز نقلش بعید قربان بود
اسے کہ مذہب ستان مقبول — بیشک و ریب از فروع و اصول
اسم شبلی شمار کن بہ یقین — ہست تاریخ آن سلالۂ دین

تاریخ رحلت صاحب صحاح اللغات ابونصر اسمٰعیل بن حماد الجوہری رح

آنکہ ذاتش بعہد صفات آمد — جوہری کاشف اللغات آمد
سال ترحیل او ز روی حساب — مظہر ارحمہ الکفیلے در باب

۳۹۴

تاریخ رحلت سلطان محمود غزنوی رح

آنکہ محمود غزنوی بوده — واقف شرع خوب بوده
سال شنقار آن خدیو زمان — بالقیم گفت شاہباز جہان

۴۲۰

تاریخ رحلت حضرت ابوالحسن خرقانی رح

بوالحسن بود آنکہ خرقانے — نشنیدم مثال او ثانے
شده تاریخ صاحب خرقان — بوالحسن زیب جای عدن و جنان

۴۲۴

تاریخ ولادت و رحلت حکیم ابو علی سینا

آن حکیمی کہ بو علے سیناست — در ہمہ علم واقف و بیناست
سال مولود او دل بینا — گفت قابل ابو علے سینا
سال نقلش خرد عیان ننهفت — رحمہ الواحد العزیز بگفت

۴۲۸

تاریخ ولادت و رحلت حضرت عبداللہ انصاری رح

آنکہ او بود قدوۂ انصار — بگمان مرشد صغار و کبار
نام آن عارف خدا آگاه — خواجہ فیض بخش عبداللہ
سال مولود و سال رحلت او — جان انصار و اہل جنت گو

۳۹۶ ۴۸۱

سال نقلش باختلاف عباد — اتقم گفت زیب جنت داد

۴۸۱

تاریخ رحلت حضرت امام محمد غزالی رح

آن محمد امام غزالے — صاحب کشف و رتبۂ عالے
سال شنقارش از جہان دورد — جاودان شاہباز عدن بگو

۵۰۴

تاریخ رحلت حضرت حکیم سنائی مؤلف حدیقة الحقائق

آن حکیم زمان سنائی بود — عالم از وی پر ز ثنائی بود

در جهان بود افصح الشعرا — در زمان بود احسن الفصحا

از تصانیف او حدیقه بدان — نخل و میوهٔ دقیقه بدان

سال نقلش برتبه و حکمت — گفت هاتف زهی گل جنت ۵۲۵

تاریخ رحلت جار الله زمخشری صاحب تفسیر کشاف

آنکه او بود صاحب کشاف — دلش از کینه و کدورت صاف

نام نامی او است جار الله — جعل الله فی الجنان مثواه

سال نقلش ملک بهفت ورق — زد رقم رحمه العلی الحق

تاریخ ولادت و رحلت حضرت سید محی الدین شاه عبد القادر جیلانی حنبلی رضی الله عنه

آنکه بیشک قطب ربانی بود — بیگمان محبوب سبحانی بود

شاه شاهان شیخ عبد القادر است — دلنشین و دلربا و دلبر است

سید عالی نسب در اولیاست — نور چشم مصطفی و مرتضی ست

سال مولودش ز اوج کبریا — گفت هاتف زیب تاج اولیا

سال مولودش گر از تسکین ترست — شد رقم محبوب عبد القادر است ۴۷۱

عقل سال نقل آن عالی شیم — صاحب فردوس عالی زد رقم

سال مولود آن معلی شان — هاتفم گفت کاشف دو جهان

تاریخ وفات مولوی نظامی گنجوی سره

شیخ دنیا و دین نظامی بود — قدوهٔ اولیای نامی بود

گنجه را گنج دین شده حاصل — بطفیل وجود آن کامل

خمسه مثنوی ز تصنیفش — برتر از حد عقل تألیفش

سال نقلش برفعت و حکمت — شد رقم گنجوی گل جنت ۵۹۲

تاریخ رحلت خاقانی رح

افضل الدین امام خاقانی — خلف بو علی شد و ثانی

عمدهٔ اولیای شعرا بود — زبدهٔ اصفیای فصحا بود

شافعی مذهب ست آن مقبول | اندرین نیست گفتگوی فضول
سال تاریخ نقل او رضوان | گفت طوطی جنت حق خوان

تاریخ رحلت حضرت امام فخر الدین رازی رح

آن امامے که فخر رازی بود | روز جمعه ز دهر نقل نمود
ماه ترحیل آن ستوده خصال | بیگمان بود غره شوال
سال ترحیل نقل آن خوش خو | عمده اهل جنت ست بگو

تاریخ رحلت شیخ فرید الدین عطار رح

شیخ عطار حق فرید الدین | آفتاب سپهر شرع و دین
عمر او یکصد و چهارده سال | بود از لطف ایزد متعال
سال ترحیل آن مه دوران | قبله اهل جنت ست بدان

تاریخ رحلت حضرت نجم الدین کبری رح

آنکه خورشید پیش او سغرے | الملقب به نجم دین کبرے
نهم ماه ز صوم و شنبه بود | که ز دنیا بخلد عزم نمود
سال تاریخ نقل آن محمود | جزو مقتدای دین فرمود

تاریخ ولادت و رحلت حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی رح

عمدة الواصلین شهاب الدین | قدوة الکاملین شهاب الدین
سال مولود او بدان بیقین | اکمل اولیا شهاب الدین
شد رقم سال نقل آن والا | زیب دار جنت الاعلی
باز از روی اختلاف جهان | جمعه و غره محرم دان
سال نقلش بگفت ارض و سما | ساکن اوج جنت والا

تاریخ رحلت حضرت خواجه معین الدین چشتی رح

فیض بخش جهان بعلم و یقین | خواجه حق نما معین الدین
رونق خاندان چشت از دست | زینت روضه بهشت از وست
سال نقلش بعزت و تمکین | گو سراج جهان معین الدین

تاریخ ولادت و رحلت حضرت شیخ محی الدین ابن عربی رح

لقب خاص اوست محی الدین مرشد کاف زمان و زمین

هفدهم بود از مه رمضان کو ز آفاق شد چو نور رخشان

چون شد او ثانی محی الدین سال مولود او به تا ثانی بین

شد رقم سال نقل آن سامی قدس الله سره ابن العربی

تاریخ رحلت حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی رح

فیض بخش جهان بصدق و یقین • قطب آفاق خواجه قطب الدین

عقل تاریخ نقل آن محمود آب جنت بقطب دین فرمود

تاریخ رحلت حضرت شمس الدین تبریزی رح

عارف بی نظیر شمس الدین شهر تبریز مسکنش به یقین

سال تاریخ نقل او رضوان روز قبر شمس اوج مدین عیان

تاریخ رحلت حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر رح

افتخار زمان و فخر زمین شیخ دنیا و دین فرید الدین

روز ترحیل آن سه شنبه دان کاندرین هست حرف ها مکان

سال شش هزار او خلیل آمد برکمالات او دلیل آمد

تاریخ ولادت و رحلت حضرت جلال الدین رومی صاحب مثنوی رح

آنکه مولای روم و اهل یقین نور کون و مکان جلال الدین

سال مولود آن خدا آگاه شد رقم آفتاب بی همتا

شد و تاریخ نقل او پنجم بیعک ورد ز سپهر جلو و دو م

سال نقلش ز اوج هفت طبق باقم گفت قطب جنت حق

سال نقلش باشتهار زمان نور الله مرقده برخوان

تاریخ رحلت فخر الدین عراقی رح

عارف بی نظیر فخر الدین کو عراقی ست نام آن حسین

سال تاریخ نقل آن مرحوم از خرد جان خلد شد مرقوم

تاریخ رحلت شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی رح

شیخ سعدی که عارف حق بود یکصد و بیست سال عمر ربود

بشب جمعه پنجم شوال | شد بفردوس آن ستوده خصال
چون ز خاصان حق تعالی بود | خاص من تاریخ او ملک فرمود
۶۹۱
شیخ سعدی چو شد بمسکن عدن | شد رقیم عندلیب گلشن عدن
۶۹۰

تاریخ رحلت حضرت ناصر الدین قاضی بیضاوی رح

آنکه او بود قاضی بیضا | نور الله صدره ابدا
ذات عالی سنی او مشهور بود | عالمی زا لعلم راه نمود
سال نقلش بگو ابن بدر و خدا | سبحه از پا و سر شد ست جدا
۶۹۶
لیکه تاریخ آن اخص ورود | مظهر الحق اجل رقم فرمود
۶۹۱

تاریخ رحلت حضرت سید حسین صاحب نزهة الارواح رح

بحر عرفان و علم میر حسین | فخر کونین و مفخر ثقلین
نزهه با آن صفت ز تالیفش | زاد و کنز الرموز تصنیفش
عقل تاریخ نقلش از دم قدس | گفت عنقای قاف عالم قدس
۷۱۸
سال ترحیل آن خجسته صفات | هاتف غیب گفت قطب هرات
۷۱۸

تاریخ رحلت حضرت شیخ نظام الدین سلطان اولیا رح

انتظام زمان و اهل زمین | شیخ عالی نسب نظام الدین
سال ترحیل آن ستوده شیم | زبده زبدهٔ بهشت رقم
۷۲۵

تاریخ رحلت حضرت امیر خسرو دهلوی رح

خسرو دهلوی بحکم خدا | بشب جمعه شد ز دار فنا
عمر هفتاد و پنج سالش بود | کان زمان شد بدرگه معبود
هژدهم بود از مه شوال | که گذشته ازین جهان ملال
خسرو دهلوی بهشتی بود | سال نقلش بگو که چشتی بود
۷۲۵
سال نقلش خرد عیان و نهفت | باز شکر مقال طوطی گفت
۷۲۵

تاریخ رحلت حضرت امام نفعی قطب مکه رح

آن امامی که یافعی بوده | تابع راه شافعی بوده
سال ترحیل آن ستوده سرشت | خردم قطب اوج خلد نوشت
۷۵۵

تاریخ رحلت حضرت شیخ نصیر الدین چراغ دهلی رح

آنکه ذاتش چراغ راه یقین | نام نامی او نصیر الدین
ذات او را چراغ دهلی دان | بلکه خورشید هر دو عالم خوان
شد ز دنیا چو آن نصیر زمان | سال نقلش مه بهشت بدان ۷۵۷

تاریخ رحلت حضرت سید علی همدانی رح

همدانی ست سید همه دان | اسم سامی او علی همدان
شد رقم سال نقل آن والا | قطب عالم علی جنت اعلی

تاریخ رحلت حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند رح

پیشوای طریق صدق و یقین | نقشبند جهان بهاء الدین
سال تاریخ نقل آن محمود | خردم خاص اهل دین فرمود ۷۹۱

تاریخ رحلت حضرت خواجه حافظ شیرازی رح

افصح بی نظیر شمس الدین | طوطی سبزه زار خلد برین
بلبل آشیان گلشن راز | بیگمان ست خواجه شیراز
بود غیب اللسان بحکم خدا | نور الله مرقده ابدا
سالک و عارف محقق بود | حافظ و عالم [illegible] بود
گفت تاریخ نقل آن عارف | طوطی خلد بیگمان هاتف ۷۹۱

تاریخ رحلت سید جلال بخاری الملقب بمخدوم جهانیان جهانگرد رح

سید بی نظیر دستی مانند | مصطفی را ست بیگمان فرزند
دلش از حرص و از هوا سرد ست | نقش در جهان جهان گرد ست
جد او سید جلال آمد | ذات او مصدر کمال آمد
بجاه حشم بدولت او ست | بخارا اشرف ز نسبت او ست
او ست بی شبه با کمال علوم | بجهان و جهانیان مخدوم
سال شنقار آن عزیز جهان | گفت هاتف همای خلد جنان
سال ترحیل آن خدا آگاه | گفت رضوان گل بهشت اله ۷۸۵

تاریخ رحلت افصح الفصحا کمال خجندی رح

آن خجندی که نام اوست کمال / بکمال سخن نداشت مثال

سال نقلش آن فصیح عجم / ... عندلیب خلد رقم

تاریخ رحلت صاحبقران اول امیر تیمور گورکان نار الله برهانه

آنکه او صاحب قران بوده / میر تیمور نام آن بوده

سال ترحیل آن شه منصور / شد رقم ... جنان تیمور

تاریخ رحلت علامه سعد الدین تفتازانی صاحب مطول و مختصر رح

قلزم علم و جود با تمکین / فاضل بی نظیر سعد الدین

گلشن چار باغ تفتازان / نور شمع و چراغ تفتازان

مختصر نقطه در تصنیفش / هم مطول سخنی ز تالیفش

سال ترحیل نقل سعد الدین / بیگمان از کمال صدق و یقین

بر همه خلق روشن ست و عیان / مظهرا صاحب بهشت بخوان

تاریخ رحلت علامه شریف علی الجرجانی رح

فاضل بی نظیر میر شریف / جسم او همچو روح بود لطیف

شرح و تحقیق علم منطق زوست / بیگمان شارح مواقف اوست

سال نقلش بگو بهشت مکان / یا تو قطب بهشت او دان

تاریخ رحلت حضرت شیخ مغربی رح

آنکه او شیخ مغربی بوده / موحد حق و نبی بوده

سال انقالش بگو بلا اکراه / اید الله فی الجنان مثواه ۸۲۰

تاریخ رحلت حضرت سید محمد چشتی گیسو دراز رح

آنکه سید محمدش نام ست / بیگمان پیر اهل ایام ست

عاشقی را کشید از چه آز / رسنهای گیسوان دراز

سال نقلش که همچو لولو سفت / عشق مخدوم دین و دنیا گفت

تاریخ رحلت حضرت شاه نعمت الله ولی قدس ره

آنکه روشن تر از خور و ماه ست / شاه کونین نعمت الله ست

قدوهٔ دودمان آل عباست | زبدهٔ خاندان صدق و صفاست
آنکه مفتاح باب فردوس است | نقش او آفتاب فردوس است

تاریخ ولادت و رحلت حضرت بدیع الدین شاه مدار رح

آنکه قطب سعادت مدینا بود | حکم فرمای ملک مسجتبی بود
شاهباز رواق علیّین | نامدار جهان بدیع الدین
عمر آن شاه مطلع انوار | یکصد و بست و چار سال شمار
شده سال طلوع آن به یقین | شمس دنیا و دین بدیع الدین
سال ترحیل شمع عرفان و عنقت | عقل قطب المدار جنت گفت

تاریخ ولادت و رحلت خواجه ناصر الدین عبید الله احرار رح

مظهر فیض و فضل و لطف اله | خواجهٔ حق نما عبید الله
عزت دودمان ابرار است | شرف خاندان احرار است
از زبان سروش حق بشنو | سال مولود آن خدا بین ضیعه
سال نقلش بگو بلا اشباه | خواجهٔ عابدان عبید الله ۸۹۵

تاریخ رحلت حضرت مولانا عبد الرحمن جامی رح

افصح بی نظیر جامی بود | بکمالات علم نامی بود
همه تصنیف آن معلی شان | عدد جام شد رقم برخوان
هاتفم گفت سال رحلت او | جای جامی بهشت عدن بگو ۸۹۹

تاریخ وفات مولانا حسین واعظ رح

ناصح و فیاض مولانا حسین کاشفی | آنکه گنج معرفت در مخزن دلها نهاد
دیدمش در واقعه بر منبر عرش از شرف | گفتمش تاریخ نوبت عیسای صاحب رشاد
گفت چون شد بعد از این بر منبرم شیم مقام | از پی تاریخ نیکو منبر با عرش باد ۹۱۰

تاریخ رحلت شاه علاء الدین مجذوب اکبرآبادی رح

عارف راه حق بعلم و یقین | شاه عالی نسب علاء الدین
لفظ مجذوب با علاء الدین | ضم کن و سال انتقالش بین ۹۴۸

تاریخ رحلت حضرت سید محمد غوث گوالیاری رح

سید الاولیا محمد غوث | سید الاقطاب محمد غوث
سال نقلش به قمیه رضوان | غوث بی لوث زد رقم بر خوان

۹۷۰

تاریخ ولادت و رحلت حضرت شیخ احمد مغربی رح

شیخ احمد که مغربی بوده | صاحب مسلم موسی بوده
قطب حق بود عمر او از حق | عمر قطب شد بلند نسق
سال نقلش سروش غیب نوشت | جای او دانی جای احمد اوج بهشت

۹۹

تاریخ رحلت حضرت شاه علی کجراتی رح

سید بی نظیر شاه علی | مظهر ذات پاک لم یزلی
سال نقلش ازین سرای زشت | خرد گفت جای ... بهشت

۹۷۳

تاریخ رحلت حضرت شیخ علی کجراتی رح

احمد اوی علی و جیلی ست | متقی زمانه شیخ محمد ست
سال ترحیل او رقم افتاد | وارث الانبیا بحق جان داد

۹۷۵

تاریخ رحلت حضرت شاه عبد الغفور عرف شاه کپور مجذوب رح

شاه عالم کپور مجذوب ست | ماه عالم کپور مجذوب ست
سال نقلش که احسن و خوب ست | گفت هاتف کپور مجذوب ست

۹۷۹

تاریخ رحلت حضرت شیخ سلیم چشتی رح

عارف بی نظیر شیخ سلیم | مرشد و رهنمای هفت اقلیم
سال ترحیل آن ولی کریم | القسم گفت بد رخلیفه سلیم

تاریخ رحلت حضرت شیخ جلال تهانیسری رح

عارف ذات ایزد متعال | قطب و غوث زمانه شیخ جلال
ذات او بود از قدم تا سر | گل خورشید باغ تهانیسر
سال ترحیل آن ستوده خصال | شد رقم در بهشت جای جلال

۹۸۹

تاریخ رحلت شیخ وجیه الدین کجراتی رح

قدوة الاصفیا وجیه الدین | عالم حق نما وجیه الدین
عقل تاریخ نقل آن بنوشت | علوی صاحب جمال بهشت

۹۹۸

تاریخ رحلت حضرت شیخ فتح الله الحسنی رحمه الله

عارف و سالک خدا آگاه   شیخ عالی جناب فتح ا ﷲ
سال نقلش بکر بغیبم ز غیب   صبح آدینه و ششم ز رجب
۱۰۲۰

تاریخ وفات بہاء الدین آملی

شیخ علامه سنی و زمین   قلزم علم حق بهاء الدین
سال ترحیل او بلا اکراه   هاتفم گفت شیخ عالیجاه
۱۰۳۰

تاریخ وفات میر نور الله ستری

میر نور الله صاحب نسب   زین زمانه با ول الا شده
سال نقلش مظهر الحق زد رقم   عدن جای سید نور الله شده
۱۰۱۹

تاریخ رحلت حضرت شیخ احمد سرہندی فاروقی رح

آنکه او بود سر خود هندی   هست احمد کابلی و سرهندی هست
سال ترحیل آن خدا آگاه   شد رقم شیخ بود اهل احمد
۱۰۳۴

تاریخ رحلت حضرت شیخ میر لاهوری رح

عارف راه حق بصدق و یقین   شیخ میر آفتاب کشور دین
سال نقلش ملک باوج فلک   زد رقم میر جنتی بی شک
۱۰۴۵

تاریخ رحلت حضرت سید عبد القادر بخاری اکبر آبادی رح

آنکه او را ندیده ام ثانی   بود همنام شاه جیلانی
سال نقلش که بزرگ بود سخت   عقل تنها ز عرش اقدس گفت
۱۰۰۰

تاریخ رحلت حضرت شیخ عبد الحق دهلوی رح

فاضل هند شیخ عبد الحق   حامی شرع و دین به نیک نسق
سال نقلش خرد عیان و نهفت   بخلائق بهشت مرقد گفت
۱۰۵۱

تاریخ رحلت شیخ ناظر رح

شیخ ناظر که عارف حق بود   کاشف راز و واقف حق بود
سال نقلش خرد با هل زمان   گفت افسوس رفت قطب جهان
۱۰۵۷

تاریخ وفات حضرت ولی محمد نارنولی

آنکه او مرشد خواص و عوام   هست او زاولی محمد نام

سال تاریخ نقل هجرت او | مظهر الحق وصی اعلم ۱۰۵۰

تاریخ رحلت حضرت شیخ محب اللّٰه اله آبادی رح

شیخ عرفان پناه عالیجا | مظهر فیض حق محب اللّٰه
سال ترحیل او به نیک نسق | گفت قطب شهید مطلق

تاریخ وفات حضرت میر نعمان اکبرآبادی رح

میر نعمان که مظهر دین بود | تابع مقتدای اجمعین بود
سال نقلش سحر وش فرمود | زیب خلد برین سرور دین

تاریخ وفات میر صالح کشفی رح

میر صالح که اهل عرفان بود | صاحب کشف عالی ایزد ان بود
عقل تاریخ آن ستوده نژاد | گفت کشفی بخلد مستند ۱۰۶۰

تاریخ وفات حضرت میر ابو العلا رح

آنکه او با دل صفا بوده | در جهان میر ابو العلا بوده
گفت سال وصال او مظهر | بو العلا در جنت اکبر

تاریخ وفات حضرت قبله گاهی ولی نعمی مرشد رشید احمد رح

سید احمد که عمده دین بود | عزت شان و فخر تمکین بود
شد رقم سال نقل آن سید | آب و رونق بخلد از احمد

تاریخ وفات شیخ حسین بن شیخ نصیر اللّٰه ولد شیخ عبد الواحد

عارف بی نظیر شیخ حسین | مرشد و پیر و هادی ثقلین
سال نقلش خرد چو گوهر سفت | بحسین ست زیب جنت گفت ۱۰۶۶

تاریخ وفات حضرت شیخ فیروز رح

شیخ فیروز مقتدای انام | واقف راز خالق علام
عقل تاریخ آن ستوده سرشت | گفت فیروز زیب اهل بهشت ۱۰۶۵

تاریخ وفات حضرت شیخ مجتبی سطاری قادری رح

مجتبی شیخ الشیوخ حق نما | شد ز دنیا جانب دار البقا
در مه ذیحجه سال نقل او | گفت هاتف مرشد دین مجتبی ۱۰۶۶

تاریخ وفات حضرت سید باقی رح

میر باقی مرشد آفاق از لطف خدا — چون ازین دار الفنا شد جانب عقبی روان

ساعت و روز و مه و سال وصالش عقل گفت — صبح شنبه پنجم شوال باقی داد جان ۱۰۶۵

تاریخ وفات حضرت اسمعیل چشتی اکبرآبادی رح

شیخ عالیمقام اسمعیل — بر رهٔ اهل چشت بود دلیل

گفت تاریخ نقل او برپا هاتف — ماه فردوس و جنت اسمعیل ۱۰[illegible]

تاریخ وفات شیخ [illegible] محمد صالح [illegible]

شیخ ما عارف ست ربانی — از مریدان شاه جیلانی

گنج گنج فنا [illegible] — گل باغ توکل سیدان

عقل تاریخ نقل آن مسعود — زد رقم اهل فیض صالح بود ۱۰[illegible]

تاریخ وفات حضرت مولوی عبد الحکیم سیالکوتی

عالم و عامل و خدا آگاه — بود عبد الحکیم رضوان جاه

سال نقلش بگو بهفت اقلیم — مسکن مولوی بخلد نعیم ۱۰۶[illegible]

تاریخ وفات ملا شاه مرشد دارا شکوه

مقتدای زمانه ملا شاه — نوّر الله قبرهٔ و ثراه

عقل تاریخ آن خدا آگاه — گفت محبوب خلد ملا شاه ۱۰۶۹

تاریخ وفات حکیم سرمد رح

عارف حق حکیم سرمد بود — در همه عارفان سر آمد بود

گفته ام سال نقل آن مقبول — بود مقبول سرمد مقتول ۱۰[illegible]

تاریخ وفات شیخ عبد الحی رح

شیخ عبد الحی عالی مرتبت — چون ازین عالم بجنت زد قدم

سال نقل آن ولی در نا [illegible] — شیخ اهل عدن رضوان زد رقم ۱۰[illegible]

تاریخ رحلت شیخ جعفر رح

شیخ جعفر که مظهر دین بود — عارف حق نما و حق بین بود

سال نقلش ز رو رواق فلک — جای جعفر بهشت گفت ملک ۱۰۷[illegible]

تاریخ وفات شاه حیدر رح

شاه حیدر که مظهر حق بود — بازدان وجود مطلق بود
گفت تاریخ نقل او رضوان — جای حیدر بگو تر و بجنان

تاریخ رحلت شاهجهان بادشاه رح

خرد تاریخ نقلش چون گهر سفت — جمال خلد با شاهجهان گفت

تاریخ وفات شیخ جمال الدین ... رح

عالم بی نظیر شیخ جمال — عارف ... انیه ...
عقل تاریخ نقل از شوق خلد — گفت داده جمال ... سند
۱۰۲۸

تاریخ وفات شیخ الهداد قادری رح

شیخ الهداد بود واصل حق — با جهت شیخ مقید ... مطلق
عقل تاریخ نقل آن مسعود — زد رقم قدوه مشایخ بود

تاریخ وفات میرزا ابو نصر متخلص بنصر خبیثی رح

آنکه در دهر نادر العصر است — بیگمان میرزا ابو نصر است
گفت تاریخ نقل او ایران — جای بو نصر جنت و انهار
۱۰۷۰

تاریخ وفات شیخ معصوم سرهندی رح

قطب دین شیخ محمد معصوم — عزم کرد چون سوی جنان فرموده
سال نقلش خرد مظهر حق — زد رقم قطب مشایخ بود

تاریخ وفات حضرت شیخ زاهد رح

سید بی نظیر زاهد بود — از تورع بشرع جاهد بود
سال نقلش بمین بالا شد — جای زاهد بهشت والا شد
۱۰۸۰

تاریخ وفات حضرت شاه نعمت الله نارنولی رح

شاه عرفان پناه عالیجاه — نعمت الله مظهر الله
گفت تاریخ نقل او ایام — نعمت الله مهر عدن مدام
۱۰۰۰

تاریخ وفات حضرت میر فیض الله بن میر ابو العلا رح

قطب آفاق میر فیض الله — جعل الله فی الجنان مثواه

سال ترحیل او سرو دشن ا له | گفت رجب جهان بخشیش آشد ۱۰۸۱

تاریخ وفات قاسم خان

قاسم خیر بود قاسم خان | شد ز دنیا بعزم شعبان
گفت تاریخ نقل او رضوان | چمن عدن جای قاسم خان
۱۰۸۳

تاریخ وفات شیخ برهان شطاری رح

شیخ برهان که عارف حق بود | محو در ذات پاک مطلق بود
سال نقلش خرد عیان گفت | صاحب ملک خلد برهان گفت
۱۰۸۳

تاریخ وفات میرزا حسن بیگ معروف به بخشی بیگ صدق

[illegible] حق بین و بحق آشنا | بود حسن بیگ ز صدق و صفا
سال وصالش خرد حق نگار | گفت حسن بیگ شهید خدا
۱۰۸۴

تاریخ وفات شیخ پیر محمد لکهنوی رح

شیخ پیر محمد از دنیا | شد چو مهر منیر سوی سما
در جمادی دوم ز دنیا شد | جانب اوج چرخ والا شد
سال نقلش ز شکار و نهفت | شیخ الاسلام بود هاتف گفت
۱۰۸۵

تاریخ وفات شاه رفیع سبزپوش رح

آن سیادت پناه عالی جاه | که وجودش بخلد عمده خلد
سال تاریخ نقل او رضوان | گفت سید رفیع زبده خلد
۱۰۸۶

تاریخ وفات شاهزاده سلطان محمد

حسرتا و دردا و واویلا که از چشم جهان | در زمین چون گنج زر سلطان محمد شد نهان
در دوشنبه هشتم شوال سال نقل او | شد رقم سلطان محمد صاحب خلد جنان
۱۰۸۶

تاریخ وفات میر محمد عاقل بن میر محمد صالح

زهی مقتدای جهان میر عاقل | که موصوف بوده به نیکو خصائل
خرد گفت سال وصالش بمظهر | بجنت بود مسکن میر عاقل
۱۰۸۸

تاریخ وفات شیخ عبد الرشید رح

شیخ عبد الرشید عارف حق | بود بیشک بعلم و دانش جفت

عقل تاریخ نقل آن مرحوم — جای عبدالرشید جنت گفت
۱۰۸۸

تاریخ وفات مریم زمانی

چو از دنیا گذشت آن مریم عهد — نبودی خلد شد با عشرت و جاه
رقم زد سال نقلش منطق نکو — ز دنیا صاحب عصمت شده
۱۰۸۸

تاریخ وفات قاضی قوامن

قاضی که بحق همیشه راضی بود — [illegible] عبد را ضی بوده
تاریخ گذشتن محمد قربان — گفت [illegible] بوده

تاریخ وفات معین الدین محتسب

معین الدین چو شد از دار دنیا — نمودی قصر [illegible] جنت حق
خرد فرمود تاریخ وصالش — معین الدین بجنت داد رونق

تاریخ وفات حضرت خلیفه ابوالقاسم رح

رفت زین دار فنا جانب خلد — اگر بود ست [illegible] نیک سرشت
سال نقلش به صوم خرد — گفت ابوالقاسم مصباح بهشت
۱۰۸۹

تاریخ وفات سید لطف الله شهید رح

آن حاجی و غازی معارف آگاه — از نسل محمد و علی بست بجاه
تاریخ شهادتش رقم زد هاتف — قطعا یقین شهید شد لطف الله
۱۰۸۹

تاریخ وفات شیخ جلال متورع رح

حاجی بی نظیر شیخ جلال — بندهٔ خاص ایزد متعالی
عقل تاریخ نقل آن مغفور — زد رقم شد بهشت جای جلال
۱۰۸۹

تاریخ وفات قمر الدین حسین معصوم رح

قمر الدین حسین عالی قدر — بود والا نژاد پاک سرشت
عقل تاریخ نقل آن معصوم — گفت شد زیب ده بهد بهشت
۱۰۹۰

تاریخ وفات میر مومن خوشنویس متخلص بعرشی

شب پنجشنبه بتاریخ زبده — روان شد بقصر جنان میر مومن
چو پرسند سال وصالش محبان — بگو سید عرشیان میر مومن
۱۰۹۱

تاریخ وفات ملا سلمی هندی

سلمی شده زجهان باه رمضان — هم از رمضان تو سال نقش برخوان

تاریخ وفات سید مصطفی رح ۱۰۹۱

شد از لطف حق مصطفی صدر خلد — بیفزود زو رتبه و قدر خلد

ز اوج فلک سال نقش فلک — بگفتا زهی مصطفی بدر خلد
۱۰۹۱

تاریخ وفات شیخ عبد [illegible] شاه الملک رح

شیخ [illegible] عبد الله [illegible] خان [illegible] — بود بیشک حق شناس [illegible] حق نما

[illegible] وصال آن حق [illegible] — بود عبد الله بیشک متقی از اولیا
۱۰۹۲

تاریخ وفات میرزا جعفر رح

رفت جعفر بسوی دار الخلد — یافت از لطف حق تعالی خلد

سال نقش [illegible] مظهر گفت — جای جعفر [illegible] باد اخلد
۱۰۹۴

تاریخ وفات حضرت شیخ بایزید [illegible]

چون گذشت از دار فانی بایزید — یافت قصر جاودانی بایزید

سال نقش مظهر الحق [illegible] — شد ز آفاق آه ثانی بایزید
۱۰۹۴

تاریخ وفات شیخ محمد زمان متوکل

محمد زمان ماه [illegible] کمال — برفت گذشت از سراج خلد

فلک گفت سال [illegible] — محمد زمان نیر اوج خلد
۱۰۹۴

تاریخ وفات فضائل پناه مولوی عبد الله رح

مولوی زمانه عبد الله [illegible] — عطر الله قبره و ثراه

عقل تاریخ نقل آن مغفور — گفت شد خلد جای عبد الله
۱۰۹۴

تاریخ وفات شیخ طالب رح

شیخ طالب که طالب حق بود — در محرم شده ز دنیا [illegible]

سال ترحیلش از زبان خرد و هش — جای طالب بهشت بیشک گو
۱۰۹۵

تاریخ وفات خواجه وقار المشتهر بمحرم خان

خواجه وقار محرم خان از جهان رفت — تاریخ فوت او شده [illegible]
۱۰۹۵

تاریخ وفات آقا باقر اصفهانی

دوم بود از مه عید و دوشنبه — که آقا باقر از دنیا بر آمد
ملک تاریخ فوتش بر فلک گفت — باوج خلد آقا باقر بر آمد

تاریخ میر محمد جان نقشبندی

محمد جان صدیق نقشبندی — چو در عرفان حق شد محو مطلق
بگفتم از سر اکرام تاریخ — محمد جان نقشبندی واصل حق

تاریخ وفات محمد وصال رح

مخلد شد چو محمد وصال واصل حق — ز حق شنید ندای حبا و طوبی لک
دران شبی که برانست سال رحلت او — وصال نیر اوج بهشت گفت ملک
۱۱۴

تاریخ وفات نواب شایسته خان

معدن فیض و کرم شایسته خان — گوی جود و فیض از آمده برد
سال نقل آن امیر با کرم — گفت هاتف اهل خیر و داد مرد
۱۱۰۵

تاریخ وفات میر محمد فاضل از برادرزاده او

عارف حق تا بحق واصل — سفر حق محمد شد فاضل
عمده دودمان مصطفوی — زبده خاندان مرتضوی
شنبه دوم از ربیع دوم — بود کو شد بسوی جنت نعیم
دل چو آفاق را بهراز غم دید — از خرد سال نقل او پرسید
از سر اختتام گفت بدل — بجنان جای سید فاضل
۱۲۵

قصیده مشتمل تاریخ جلوس اکبر پادشاه غازی از خواجه حسین هروی که از مصاریع اولی سنه ۹۶۳ جلوس میمنت مانوس از مصاریع ثانیه سنه ۹۷۷ تولد شاهزاده سلیم یعنی نورالدین محمد جهانگیر پادشاه مفهوم می شود

۹۶۳ — ۹۷۷
شد الحمد ازپی جاه و جلال شهریار — گوهر مجد از محیط عدل آمد در کنار
طائری از آشیان جاه و جود آمد فرود — کوکبی از اوج عز و ناز گردید آشکار
گلبنی اینگونه ننمودند بر دور چمن — لاله نیکو نه گلشن و از میان لاله زار
شاه عدل و لها که باز از آسمان عدل داد — باز دنیا زنده شد کز مهر ایام بهار

قصیدهٔ تاریخ

شاه اقلیم وفا سلطان ایوان صفا
عادل کامل محمد اکبر صاحبقران
کامل دانای قابل اعدل شاهان به هر
سایه لطف اله آن لایق تاج و نگین
مجلس یرا سمای جار تمین دامن و سوز
شیر از سیح جود او و گوهرها و دریای جود
عالی از سید آن مه پاره را
دایه ابر بهار آسمان با بهنای فضل
مهر سعدل و داوری در شام اوج تمام
منهی از انعام عالی سعدین از لطف کرم
حامی دین نبی ای ماهی آثار بد
پادشاها سلک لولوی نفیس آورده ام
کس نیارد هدیه تا زین به اگر دارد کسی
بین همه ابیات هر روی پاک چون آیه غیب
مصرع اول زوی سال جلوس پادشاه
تا بود باقی حساب روزهای ماه و سال
شاه پاینده باد و باقی آن شهزاده هم

شمع جمع سیدان کام دل امیدوار
پادشاه نامدار و کامجوی کامگار
اعدل عالی عاقل بی عدیل روزگار
پادشاه دین پناه آن عادل عالم مدار
موکب و بی اسماک برج آمد نیزه دار
از هوای اوج دلها شاهباز و چلین شکار
گرچه زیبد جان دهد سازم آشکار
سبزه با گل هر زبان لولو بگو هر گرد یار
همت گاه عزم و جزمی کوه کاه و بهار
باجاه با دل و دین پرور و پرهیزگار
ای ولی عالی علم کان کرم کوه وقار
هدیه با آن احکم ارکان بجوی و گوش دار
هرکه دارد گو بیا چیزی که داری گو بیار
هر یکی جوئی زوی مقصود دریابی دو بار
از دوم مولود نور دیدهٔ عالم برار
وان حساب از سال و ماه و روز و را پایدار
بی حسیب روزها و سالهای بی شمار

قصیدهٔ شعر تاریخ وفات سید جلال علی قدس سره از سید معصوم رسول بالا تخلص نگرامی ابن سید سفو سفر کرده از هر مصرع تاریخ شده از منقوط و غیر منقوط هر بیت جدا جدا تاریخ و بانضمام منقوط مصرع اول با منقوط مصرع ثانی خواه ثالث خواه رابع خواه هر مصرعی که باشد علیحده تاریخ ست و اگر غیر منقوط را با غیر منقوط همین طریق با هر مصرع که خواهی ضم کنی و نیز منقوط را با غیر منقوط خواه غیر منقوط را با منقوط از هر کدام مصراع بهم نمائی در هر صورت سنه کوچه تاریخ برمی آید

مرجع اقبال و همت عمدهٔ کون و مکان
قدوهٔ اقطاب دین و مجمع ارشاد حق
صاحب علم و طریقت هادی تجرید و صفا

آسمان ملک سعادت قبلهٔ اهل نجات
داور امجاد ملت نام او قابل
سید عالم مقتدای ارباب تجرید

امجد ملک صلاح و کعبهٔ اهل خرد   اسلم اصحاب صولت و فتح اهل جهان
داور صدق و ثواب و امجد ملک علوم   محرم مهر و علا و باعث امن و امان
اسعد اصحاب جود و همدم سر خدا   عالم نقد صواب و سجده‌گاه آستان
شاه اسلام علما و صاحب شد کمال   عمدهٔ مهر و عطا مقبول و جان عاشقان
محسن و اللامکان مستوجب وقت عطا   ابر و اصحاب نعمت کامگار عاقلان
ماه و امجاد و رشد و کعبهٔ شاه و گدا   سرور اقطاب و ملاذ اهل جاه و ممتنان
قطب اهل احترام و اجود امال و حلم   اکمل و ماه امامت نور اقطاب جهان
مرشد اصحاب کامل شاه اهل مجد و حلم   معدن مهر و صداقت اجود و صاحبقران
عارف حق پیشوای اهل کام و جاه و قدر   احسن اصحاب صدق و تاجدار صالحان
ماه آفاق رحمت موجب مهر و هر سه   سرور ابدال جاه و قدوهٔ هندوستان
صادق و کامل ولاء قدرت و صاحب جلال   عالم مقصود عرفان پیشوای امجدان
جان بداد و داد اهل گنت و آمال و قدر   صاحب حلم و ثنا مسلم امر خدا دان
گفت با لا سال میر امجد و مولای صدق   یافت سبحان سال امام و مهر و والی جهان

تاریخ آمدن همایون پادشاه و پادشاهزادهٔ روم

دولت چو سر ز روزه فتح و ظفر کشید   از رخ کشود شاهد امن و امان نقاب
جستند سروری شاه کامران   دارای آفتاب سریر فلک جناب
طهماسب خان شاه جهان شاه مه نشان   پرکار دار نقطهٔ کل بعد بوتراب
از لطف همای همایون که کام دهر   جست از رکاب بوسی او گشت کامیاب
از جانب دگر خلف پادشاه روم   از پای بوس او سر خود سود بر سحاب
تاریخ آن قران طلبیدم ز عقل گفت   بوسید کامجوی جوان شاه را رکاب ۹۵۲
تاریخ این مقارنه کردم سوال گفت   ماه عجب رسید بپابوس آفتاب ۹۵۲

تامحتشم

تاریخ تعمیر قصر سلیمان شاه از مرزا بدیع نصیرآبادی که از هر مصرع سنه برمی آید

چون شاه سلیمان شه اقبال بلند   شد بانی این مسکن بهجت پیوند
از جشن و نشاط و کامکاری دائم   در وی جای پادشه دولتمند

از مرزا طاهر تاریخ نهر هزار جریب

شاه عباس آنکه آب زندگی   باغ عمرش را گل شادی دمید

از ملک محمد طاهر نصیرآبادی

جزو بیست و ششم

تا بحکم شاه آب آمد بباغ — آب باغ از بهر تاریخش رسید

تاریخ مدرسه میر علی شیر

چون مدرسه ساخت میر با علم و ادب — فرمود مرا افادهٔ اهل طلب

چون در ششم ماه رجب کرد اساس — تاریخ طلب از ششم ماه رجب

تاریخ وفات تیمور

تیمور که چرخ پیر از دلشدت بکرد — در خون صور روی زمین گلگون کرد

در هفدهم شعبان سوی علیین تاخت — فی الحال در رضوان سر و پا بیرون کرد

۸۰۷

در وفات سلطان ابوسعید گورگان

سلطان ابوسعید که در فر خسروی — چشم سپهر پیر جوانی چو او ندید

الحق چگونه گفته کشتی گرگشته بود — تاریخ قتل شد قتل سلطان ابوسعید

تاریخ وفات شاه بابر صوری و معنوی

تاریخ وفات شاه بابر — در نهصد و سی و هفت بود ۹۳۷

در وفات همایون بادشاه

زبام قصر خود افتاد ناگاه — وز آن عمر عزیزش رفت بر باد

پی تاریخ او کاهی رقم زد — همایون بادشاه از بام افتاد ۹۶۲

در وفات شاه اسمعیل

شاه و شاه و شاه می گفتند بهر تاریخ فوتش — من همان الفاظ را تاریخ فوتش میکنم ۹۱۸

در وفات میر علی شیر

چو نازل شد هوار رحمت بر وحشش — بجو سال فوتش از انوار رحمت ۹۰۶

در شهادت میر محمد یوسف صدر شاه اسمعیل

چون میر محمد خلف آل عبا — از دار فنا رفت سوی دار بقا

تاریخ شهادتش رقم کرد قضا — والله شهید یوسف المولی ۹۱۷

منقول است که این تاریخ را خواجه آصفی در فوت خود گفته

سالی که رخ آصفی بهفتاد نهاد — هفتاد تمام کرد و از پای فتاد

شد در هفتاد مصرع تاریخش — بیهوده ره بقا بگام هفتاد ۹۲۸

ملا حسین کاشفی تاریخ اخلاق محسنی که خود تالیف نموده گفته

با نام [illegible] رسید از عنایت قدم / روز مقدم تو چو [illegible] یافت روشنی
اخلاق محسنی تمام شد نوشته / تاریخ هم [illegible] ز اخلاق محسنی

۹۰۰

مولانا حشمی یزدی در تاریخ شعر مناظر و منظوم یک مصرع گفته

چهار تاریخ از و بظهور رسید نقطه دار و بی نقطه و الفاظ متصل و منفصل

کتاب ناظر و منظور بین [illegible] / [illegible] کمال است آیتی منزل
چو در [illegible] دولت و اقبال [illegible] / از [illegible] کتاب که در بیان لیست مثل
[illegible] که ان پی تاریخ و نظم وی گویم / دهی [illegible] ور درج در فرج دول

۹۶۶

گر [illegible] خیلم زمصری که گذشت / چار عمده تاریخ میکند محل
یکی ز [illegible] حروفی که داخل نقط است / دوم از آنچه در [illegible] نقطه [illegible] [illegible]
سوم از آن کلماتی که واصلند بهم / چهارم آنکه در آیند عکس آن [illegible]

تاریخ صلح قیصر و شاه طهماسپ از قاضی محمد رهی تخلص

پادشه روم و شه [illegible] نگار / صلح چو کردند بهم اختیار
از پی تاریخ گرفتم قلم / تازه شد از کلک رهی این رقم
منشی اقبال درین گفت و گیر / غلغله انگند که الصلح خیر

۹۶۹

تاریخ بنای خانقاه پادشاه اکبر

آن خانقهی که سوده بر چرخ سرش / فرمود بنا بادشه بحر و برش
تاریخ بناست خانقاه اکبر / دروازه خانقاه تاریخ درش

تاریخ فوت غزالی مشهدی [illegible] و معنوی

[illegible] غزالی [illegible] / [illegible] خدا او نوشت
نامه زندگی [illegible] / آسمان بر ورق باد نوشت
[illegible] تاریخ وفاتش بدو طور / سنه نهصد و هشتاد نوشت

۹۸۰

تواریخ

ازشہرت در تاریخ زفاف عنایت اللہ خان

من سرو زقد تو نشانے گفتم | برگ گل سوری رخ آں گفتم
تاریخ عروسی تو اے سرو سہی | پیچیدہ بشاخ گل نہالے گفتم
۱۰۸۳

از سر خوش در الفاظ ہم عدد

بحسب موافقت چو کردیم نظر | آمد عدد نیز موافق یکسر
علی و غم و یاس و نیز حسن و حساب | عالی الحق عشق و دست سر و بادر
محمد و نعل عجب این نگر از ره حساب | ۱۲۰۱ خدا موافق دریا حب
شعر و تشنیع و فقہ و عیش نگر باہمی | قرب شب و سبز ہندی راحت طلب
سر خوش عجب این که اتفاق نه دید | افتاد موافق بحساب ابجد
از محبوب و عاشق و آفت | بتقل و دراز فتنه و کوته قد

از غنی در وفات طالب کلیم

حیف کز دیوار این گلشن پرید | طالبا آن بلبل باغ نعیم
عمرہا در یاد او زیر زمین | خاک بر سر کرد قد سے و سلیم
عاقبت از اشتیاق یکدگر | کشته اند این ہرسه در یکجا مقیم
گفت تاریخ وفات او غنی | طور معنی بود روشن از کلیم
۱۰۶۱

تاریخ وفات اکبر بادشاہ از آصف خان جعفر

فوت اکبر شد از قضای اله | گشت تاریخ فوت اکبر شاه
۱۰۱۴

تاریخ وفات جہانگیر بادشاہ از کشفی

شہنشاہ جہان شاہ جہانگیر | که دست عدل او بر آسمان رفت
چو نور الدین محمد بود نامش | از آن از قتلش نور جہان رفت
ازین ماتم سراچون رخت بربست | جہان غمگین شده او از جہان رفت
چو تاریخ وفاتش جست کشفی | خرد گفتا جہانگیر از جہان رفت
۱۰۳۷

از عبد الجلیل در فتح قلعہ ستارہ

چو شہ ابہام زیر خنصر آورد | بود اسم اعظم در شمارہ
قلاع گردشد مفتوح فی الحال | زتیغ او عدو شد پاره پاره

[illegible] بشمر هشتم [illegible] — برابر چار [illegible] کردم [illegible]

[illegible] سال [illegible] — [illegible] تاریخ [illegible] ستاره

[illegible] حکیم مهدی از شیخ امام [illegible] تاریخ

[illegible] — تاریخ [illegible] رقم کن

[illegible] — [illegible] مرتبه نصف [illegible] کم کن

تاریخ [illegible] شاه [illegible] پادشاه [illegible]

[illegible] — همای [illegible] پادشاه [illegible] جهان

[illegible] — [illegible] از [illegible] سلیمان [illegible]

[illegible] جهان پادشاه ملک آرا [illegible] — [illegible] بود [illegible] ن

[illegible] — [illegible] الطاف و قدرت یزدان

[illegible] ثانی اولین پادشاه ملک بود — که صد قران [illegible] از قران

[illegible] بود — [illegible] که بود زندگی [illegible]

[illegible] که بر دوم [illegible] — [illegible] در جهان [illegible] جان [illegible]

تاریخ وفات بابر بادشاه

پادشاه [illegible] بابر [illegible] عدل بود — واقف احسان عالم [illegible] لطف اله

[illegible] — جای فردوس [illegible] بابر بادشاه

قصیده [illegible] تاریخ جلوس امجد علی شاه بادشاه [illegible]

ای [illegible] اقبال و جاه — [illegible] صبح [illegible]

بحر [illegible] لطف و نوال تو [illegible] — کوه [illegible] معلاتی [illegible] از برگ کاه

بهر [illegible] دوران عالم [illegible] — [illegible] شد امجد علی عالم پناه

چون [illegible] سلطان [illegible] پیر آسمان — صبح [illegible] هی آرم گواه

[illegible] زبون [illegible] — بسکه از جود [illegible] لطف [illegible] نگاه

[illegible] — حاصل از [illegible] والای تو جاه و دستگاه

دشمنان [illegible] — [illegible] شب [illegible] علی [illegible]

[illegible] نایاب مهر و مه [illegible] سپهر — با [illegible] حکمت [illegible] اندیشی نگاه

[illegible]

[illegible]

سبحه ... گرم بازاری کلام ... صفت تابستان ... [illegible]

بسکه جلا شوخی و گرمی ... | ... چنان خورد که بر جا بسته بود

تافته ... ز گرمی خود آفتاب | ... آتش ... تاب

خلق کشان ... سایه درخت | سایه گریزان ... درخت

... کند خلق ز گرمای خویش | ... سایه ... جای خویش

... [illegible] | سایه نمانده از تن ... [illegible]

خون برگ مرده ز ... [illegible] | ... شد ... بیرون آمده

باد ... [illegible] | ... [illegible]

آب حباب گرمی ... چنان جمع | ... شمع

دیده ... پاک طینت | ز فواره گرد ... حیرت

بود ... مردم ... [illegible] | ... جدول ... [illegible]

هوا از بسکه دل را آب ... | کند ... از نسبت بود

... [illegible] | ... انجمن

... توان ... [illegible] | بی سرمایه اکنون ... توان ...

باد ... نسیم ... | ... اعجاز ...

خط اعجاز ... [illegible] | ... عیسی ... [illegible]

... [illegible] | ... [illegible]

شد چنان باز هوا گرم که در آب ... | سینه ... ماهی ...

نیست در سایه اشجار نهان ... | آفتابیست ز گرما شده در سایه نهان

صفت تابستان

گر رود [illegible] پی آن سپهدار جا که براه … پای بسوزدش از [illegible] سوزان

در شفق [illegible] مه نو کز پس تابش خور … ماهی بحر فلک [illegible] گرما بریان

چاه [illegible] شد بخار … تا شود [illegible] سوخته آتش باروزان

[illegible] … آن دو دانیست که میپزدش آتش دوران

گشت تا خورشید [illegible] … از نظر غائب چو [illegible] شد درخت سایه‌دار

[illegible] … شیخ از [illegible] خود لحاف پنبه‌دار

[illegible] … در رو [illegible] برنگ [illegible] چشم انتظار

ریش هر کس شد [illegible] … [illegible] از خجالت وا [illegible] غبار

هر که دارد [illegible] … از ضعف دارم [illegible] این سخن را گوش دار

چشم خون [illegible] آب [illegible] … دستها کرده [illegible] دنباله‌دار

[illegible] جام [illegible] … هر که بر دشمن زند [illegible] تیغ آبدار

جا کند بر [illegible] شاهان هر که دارد [illegible] … قطره آبی [illegible] هوار

من تعجب [illegible] این موسم [illegible] … از خجالت آب گردید و ندارد اعتبار

معنی [illegible] … آتش [illegible] برگشت شد بر خلق عالم آشکار

[illegible] دست [illegible] … دم نمی آید برون از دیگ باشد شرمسار

[illegible] قطعاً نیست همچون [illegible] … چوب خوردن [illegible] اهل روزگار

[illegible] فی المثل گویی که آشت پخته ام … از حسد [illegible] دوستان [illegible]

تا مباد [illegible] … سخت رو [illegible] اکنون [illegible] شکار

نان بادام ست [illegible] … چشم بر روی [illegible] از هر کنار

چنان بخار زمین تیره ساخت زلال … که قطره بر لب جو میکند نیابت خال

[illegible] انچنان [illegible] … که شعله از نسیم است بیم اضمحلال

اگر نسیم [illegible] … که مشک بار دگر خون شود بناف غزال

[illegible] مهر نزدیک است … که بر عذار بتان [illegible] زلف [illegible]

[illegible] جلوه تاثیر آفتاب تموز … [illegible] شد اجسام منعقد سیال

که آب [illegible] با آن جماد ذاتی خویش … همی بموج درآید ز غوطه تمثال

طالب آملی

ز شعله نسیم ... گی بسموم
پارهٔ ... که خسرو انجم
رگ وی از تف ... چو موم گداخت
آب دریا فتاده در کم و کاست
مرغ کز آب داشت مسکن خویش
هر که می‌راند تو ... کش
آن کواکب نمود از شب فلک
... سیر رو ...
نشان تابه ...
هوا گرم آنگه ابری جلوه گر داد
دوات از بسکه خشکی پایه دارست
اگر ... آتشین بود
زمیتابی دهن بر ... مردم
خورش چون ... از چوب بودی
نهادی فاخته گر رهن از زن
چو شکل نان بقرص ماه پیداست
درین موزونه از ... گرم هوا
... طریق که دامن بر آتش افشانند
چنین که سطح زمین شعله خیز شد امروز
بکوهسار نشاید طپید گرد آواز
طریق سیر ندانند وحشی و انسی
بسان بیضهٔ مجروح بر زمین آید
ز مجر گرد بر آید اگر شود مرقوم
گر ... مذهب خفاش آفتاب پرست
شرار شعلهٔ فوارهٔ داغ سینهٔ آب

صفت تابستان

سپیده دم ... نشاند ... دقت ...
سرطان را گرفته ... قلزم
مغز در استخوان چو موم گداخت
... گرد از زبر خاست
... نان میان روغن خویش
... نعل داشت در آتش
گر ... خورشید فیل ملک
قرص خورشید شد ستاره فشان
گوئی سموم چو آبی از میان رفت
ندی بی آب همچون کاغذ باد
رقم از هر قلم خط غبار است
چو آب آبله پرده ... بود
نمی جنبید ... مردم
پس از چندین کشاکش و نمودی
برون می آمد از ... دیگر
ز تاثیر نظر بر آسمان کاست
که جرم مهر شرار است ز آتش دریا
هوا زبانه زدن گیرد از شمال و صبا
عجب که پیش تواند نهاد پا فردا
چرا که سامعه سوزست استماع صدا
بجز سموم نه بیند کسی زمین پیما
اگر بفرض شود ابرپاره پیدا
بروی آب ... انتشار هوا
شدست هیمه کش معبد مغان سقا
بخار آب بقا آفت وجود هوا

نمودی

حدیقه ۴

[illegible] شود بچه بلک سوز و مسم

نزد [illegible] افتد شعاع خور گوسئے

اگر نگاه [illegible] ست [illegible] رو ند

آنچنان گرم شد از تاب [illegible] آب روان

[illegible] دل عشاق شرربار شود

بید ازان [illegible] سر

دوزخ آید بطلبگاری آتش هر دو

چون سپند [illegible] آتش بر [illegible] آب

تفاوت نیست از خشکی ایام

ز خشکی [illegible] آید بر لب جو

[illegible] راز دور افلاک

زبس اگر نیست [illegible] ل مردم

اگر حرفی ز خوبان [illegible] میان ست

[illegible] گران شد

[illegible] ند ان

زبس آسمان شعله افروز شد

[illegible] دانه [illegible] فکند

[illegible] بنود

اگر از هوا شبنمی [illegible] چکید

ز گرمی اگر ریشه [illegible] بنود

ز شوق غبار آنقدر خیره شد

در آئینهٔ ابر هر قطره [illegible] ب

هجوم آنقدر [illegible] سموم

ز خشکی [illegible] از جیب هر چشمه سار

هر جوی آبی [illegible] بود

صفت تابستان

رسید [illegible] آتش سود

دهان شعله فشانی گشود [illegible] در ها

بلبل [illegible] ام بسوز جزا

که از آبله مانند صدف غده سرطان

ابر امروز اگر آبله [illegible] از [illegible]

که [illegible] سایهٔ آن

[illegible] ابر و داین تابستان

اگر رسید [illegible] جا دود راه [illegible]

میان استخوان [illegible] مغز بادام

به پیچ و تاب همچون شاخ آهو

شده چون شیشهٔ ساعت پر از خاک

نماند یک ذره در چشم گندم

حدیث روی گندم گون نان ست

نمکدان مردمان را سر [illegible] دان شد

[illegible] خاصیت حلوا [illegible] سوهان

تنور زمین [illegible] و سوز شد

بفریادی می جست همچون سپند

بجای رگ و ریشه می خاست دود

ز جنبش بهار [illegible] رسمی دمید

بغیر از پریشانی دل نبود

که آفاق یک صفحهٔ [illegible] شد

سیه گشت همچون نقطه در کتاب

که فولاد ممزوج میشد بموم

نمایان چو آئینه موج غبار

ز خشکی دم تیغ خونخوار بود

محمد [illegible] بیدل

صائب

[illegible] از فروغ آفتاب

این فواره هست هر سو جلوه گر در حوضها

بلبل و گل زِ تف او آتش و خاکستر است

نیست جوی شیر جاری در سواد بیستون

[illegible] گداخت بسکه برای تموز [illegible] خیال

ز بسکه [illegible] تا رسید [illegible] میسوزد

از بسکه [illegible] افشان [illegible]

[illegible] بر روی زمین تیره [illegible] تاب [illegible]

از شدت گرما شده دریاچه دخان

مثل [illegible] از صدف گشته روان

در [illegible] سنگ شق میگردد

گر نیست بهشت ازچه چون اهل بهشت

زنگ [illegible] کوه را ظاهر شده [illegible]

فلک را شمع کافوری فروزان

چنان خورشید را هنگامه شد گرم

شده خون از حرارت در بدن خشک

صفت [illegible]

چون بید پروانه می‌سوزد [illegible] ز تاب

گرد است از تشنگی [illegible] خونابه

گرمه [illegible] گلستان زمین هوای [illegible] تاب

گز [illegible] خزان [illegible] گردیده آب

[illegible] ز سنگ براه صورت تمثال

[illegible] شاخ سست ریشهای [illegible]

[illegible] تفتیده

[illegible] موی آتش دیده

وز آتش خود [illegible] کان

مانند خون اندر رگ و شیر از پستان

چون خلق زمین [illegible]

هر چیز که میخوری عرق [illegible] گردد

گر [illegible] سنگ [illegible] محرق

زتابش [illegible] فواره سوزان

که از افسانه آتش [illegible]

چو ناف غزالان [illegible] مشک

طراوت افزائی پیوستگی بارش [illegible] اشعار [illegible] صفت [illegible]

زجوش ابر فیض [illegible] کاری

برنگ [illegible] خاک سست تا [illegible]

چو برگ گل در و دیوار از نم [illegible]

نگاه آب و نفس آب و جگر آب

عرق باشد گواه مستی فیل

بگر زین نقطه الفت کتاب [illegible] ست

حبابی کز نقاب قطره جوشد

میسر نیست اینجا خاکساری

کرشد گردیتی در [illegible] آب

ز سیرابی زمین یک جام لبریز

زجسم نگاه دل تا چشم [illegible] آب

تموج [illegible] نیل

کتا مضمون دل [illegible] آب [illegible]

بچشم شوخ این عینکها فزود شد

بهار [illegible] سحاب [illegible] — که هر [illegible] ز نقش او ست

چنان ز برگ [illegible] دستهٔ تمکین — [illegible] جبینهٔ [illegible]

گر از وصف [illegible] بیان رنگها — پیاله [illegible] آسمان رنگ

چه پر رنگ [illegible] — خزان [illegible] نما مشابهی

[illegible] — گهی ز تیغ [illegible]

[illegible] دیگر [illegible] دریا آورد — باید بیان ساغر و مینا آورد

[illegible] — ابان خبر [illegible] عالم بار آورد

زبیکه برق شب [illegible] — [illegible] سحاب [illegible]

زرین [illegible] نوا اشعار صفت خزان و برگریزها

خاک را [illegible] میکند فصل خزان — بادها را کیمیاگر میکند فصل خزان

[illegible] گلشن ایجاد را — [illegible] میکند فصل خزان

از رخ رنگین [illegible] خاک را [illegible] — آشنائی [illegible] میکند فصل خزان

بوسه [illegible] — برگها را دست دلبر میکند فصل خزان

میزند بتخانه [illegible] — کار ابراهیم آزر میکند فصل خزان

[illegible] برگ [illegible] — که برگ عیش [illegible] اینجاست

چمن را [illegible] — شده برگ زمستانی مهیا

[illegible] هر برگ [illegible] — بسته [illegible] خزان دست همه [illegible]

[illegible] رنج و عنا اشعار مسرت بار صفت [illegible]

گشته [illegible] سبزه تر — چون برگهای نقره بر تختهای مینا

زیبد [illegible] آتش دعوای سرفرازی — [illegible] دست [illegible] اکنون گرفت [illegible]

گل [illegible] — غنچه [illegible] چون گل بر تن لحاف دیبا

[illegible] باغ [illegible] — در سیب لعل خواهی در نار کن تماشا

[illegible] را [illegible] — [illegible] میان پنبه به آب

شان آتش در انگشت چون [illegible]
از من عالم [illegible] آفتاب
گشت خورشید از [illegible]
از [illegible] خوبان [illegible]
آتش از آنجا که بدل جای کرد
گر به زیر دست [illegible]
[illegible]
حلقه‌های [illegible]
تا نه بیند از نگاه دور آسیبی برف
پیش آیین تمیز نتوان کرد [illegible]
زین زمستانها که در ایام سردی [illegible]
دود [illegible] شعله [illegible]
[illegible]
کس درین شبها نمی‌باید نشان [illegible]
از دم سرد زمستان بسته [illegible]
بسکه زخم تیرباران خورده از دست فلک
می‌زند لبهای بام از [illegible] یخ مدام
تا کند دریوزه آتش بگلشن [illegible]
داد و بیداد از مردم [illegible]
آسمان چون چرخ [illegible] از گردش [illegible]
گشت بر لب گزیدن بیشتر اسباب [illegible]
فصل سرما شد که دیگر دست [illegible]
بوستان کز لاله پوشیدی قبای یک تهی
قطره‌های خون که باشد رزق [illegible]
نغمه رنگین [illegible] آید بگوشش

هم در آمد سیمرغ و سیم چشم آفتاب
نقره خالص شده سیماب آب
زر [illegible]
چون گل [illegible]
[illegible]
گشته [illegible]
[illegible] گرد [illegible] حباب
[illegible] چشم [illegible] شعاع آفتاب
[illegible] خواب
چشم [illegible] رانید بخواب
جای دارد گر [illegible] آب
بر سر آتش [illegible] مانند [illegible]
گر نبودی سخت [illegible] گرد آب
آسمان تیره [illegible] شهاب
[illegible]
مرغ نتواند پرید از شاخ [illegible]
خنده دندان [illegible]
کاسه [illegible]
زاغ زیر برف پنهان [illegible]
[illegible]
از [illegible] دندان بسته [illegible]
همچو ایام خزان [illegible] ریزان بهار
این زمان از برف [illegible]
شیر [illegible] می‌بندد [illegible]
آشنا [illegible] می‌بندد [illegible]

صفت [illegible] ۱۳ صفت [illegible]

موجه که بسته کام تیغ و نشتر میکند ... [illegible] کان سبزه اش آبشار
سینه چاک ... منقل دست ... چون جگر گرم ... کرد زنهار
نی همین ... پوستین افگنده است ... گر برای چوب ... پوست انداز دیوار
جای گرم از بسکه مطلوب است در فصل ... برخیزد دود ... زلف از روی یار
این زمین از تاب سرما ... کرد ... مرکز بی جز و لا ینفک خود کرده است نار
لرزه ... تاب ... شد ... گر نباشد کنده ... بنگر د قرار
پیروزه گشت خسرو گیتی ... فیروزه سپهر نهان شد بکان برف
آتش کند جوشن ... زره ... ست زره و سنان برف
سوی سپید ... فلک میکشد ... از ... گمان برف
افگنده مهر پرده ز نبوری سحاب ... لشکر زنبور شاه برف
بود ست طاقت ... روی زمین سفید کوه ... از بار گران برف
چون ... گمر ناپدید شد سر رشته شهود شنین و ... برف
از سردی هوا ... امید نجات برکانند برف ... جان ... برات
خورشید مسیحا نفس ... فلک ناگاه رخ نمود و بخشید حیات
چیغ ... راگز که این برکت برخوان برو ... نمک این برف ست
نی نی کره نار ... از سرما خاکستر گلخن فلک این برف ست
خورشید دگر نقاب بر داشت ... معشوق هر کنار ست
در ... نهان شد امسال کشمیر ... روز کار ست
... جهانیان بخار ... ست تسبیح خلایق از شرار ست
باز چون موسم زمستان شد آتش از خرمی گلستان شد
هرکسی رو بآفتاب نشست همه عالم شد آفتاب پرست
بسکه افسرده در یخ افتاد ند در تمنای دوزخ افتاد ند
قدر آتش ... از گل شد دود او شاخ و برگ سنبل شد
آب از ... آهن ساخت ... قوس جوشن ساخت
... آسیا گسل کرد ... مرکب رسید ... کرد

بیخ کن هر گیاهی که کام زار دست … سکه بر فقرهای عام برجای
آتش بزمستان زگل داغ خوشتر … بر لاله آتش ز صوت بلبل خوشتر
در پیش دو چشم مردم اسرا خور … و ز دو چشم بو داد و سنبله سنبل خوشتر
افسرده شد از باد خزان صحن چمن … بنفشه و سوسن شد سنبل و سرو و سمن
اسلات خزانی را غسال سحاب … شسته اند گلشان کرده اند برف کفن
از بلبلان بخت عرتیگاه دید … چون مستی وانچ که بر لاله بود در بیابان گشته اند مجمر نی
از شعله شمع بود گرمی گرم … شبهای شتا … بر گ بیابان گرو به کوه سنگر
هر گز کسی نشاد وید بدین سان … گشتن بر به گفتی که بحر است بیان در دامن برف
مانند نیزه که در پنبه تعبیه ست … بر کوه سبز شده بیابان برف
تاب عنبر ما که بر و زر اتش تاب … اب را تیغ و تیغ را کرد آب

سرسبز نمائی خامه گلفشان صفت ایام بهار و نزهت آرائی

برنگ رنگ تاک سمند کهکشان … سپهر دین شده و نوشته بر عیان
عیان از تماشای عیش شراب … تماشا شد ز بهر قطره جام حباب
بتقلید مینای عشرت بهار … زند قهقهه کبک در کوهسار
اگر بلبلی سرخوش رنگ و بوست … می ناله در جام منقار او مست
دماغ بهار آنقدر سرخوش ست … که تا بال طاوس ساغرکش ست
ز آئینه پردازی نوبهار … تجلی ست در باغ دهر آشکار
بهار آنقدر نشاء دارد به سر … که مست ست هر گل برنگی دگر
تماشاست از باده رنگ مست … نهد هر برگ گل جام عشرت بدست
هوائی که از نکهت وصف آن … رگ برگ گل شد سخن بر زبان
زبس میچکد رنگ گل از هوا … چو جام ست لبریز می نقش پا
بهاری که چون فیض آن گل کند … ز خمیاز شاخ کمان گل کند
بصحرا درین فصل عشرت خیال … گل رنگ رنگ است سر شاخ نهال
بدریا ز جوش نمو سبیده رنگ … دم گوهر از خار پشت نهنگ

تماشیر نشو و نمای بهار / شود تخم اشک از نگه ریشه دار

ز بس خار از بس طراوت ادا ست / چو آیینه دیوار جوهر نما ست

رطوبت چنان شد که تخم امید / دواند بدل ریشه چون شاخ بید

شگفتن بجوی که آرد برا ست / بخار طراوت عمل التفات

بآنقدر سعد بعالم علم / که از ریشه نال بالد قلم

زمین سبز گردد بسکه از فیض دم / توان چید گلها ز نقش قدم

اگر سایه بر خاک غلطیده [illegible] / در آغوش از رنگ خوابیده است

بهم [illegible] از اندیشه این بهار / نفس بال طوطی کند آشکار

اگر سایه افتد بروی زمین / کند تنگ گرد [illegible] نگین

اگر از دلی ناله گیرد هوا / شود سبز چون سرو [illegible]

غبار نفسها ست در سینه سبز / چو طوطی جوهر در آیینه سبز

تعوذ بهار آنقدر عطر داد / که با نافه [illegible] باد

غباری بصحرا نگردد بلند / که در گردن [illegible] سبزه دارد کمند

خیابان گلزار شد جوی آب / که موج شاخ گل ست از حباب

بلند ست از سرو دست بهار / صلا میزند از لب جویبار

که لبریز صهباست مینای سرو / توان رفت چون ابر دریای سرد

بهار ست و عشرت بدام هوا ست / جهانی بپرواز نشو و نما ست

ز بس موج رنگ ست بیتاب جوش / بود شاخ گل تیغ جوهر فروش

چنان عام شد نشاء فیض گل / که پهلو زند خار با موج گل

جهان گلشن از جوش گل گشت تنگ / که پیچید هم بال پرواز رنگ

محیط ست در شبنمی موج زن / توان کرد در غنچه سیر چمن

بساط چمن بیخودی کرد ساز / که از سبزه دارد رگ خواب ناز

دهد ناله تا عیش پرواز [illegible] / کند چشم خود بر ز زیر گل سیاه

بو صد گل شبنم اندود او / سخنها چو موج گهر شسته رو

محال ست از خنده بندد دهان / ز نرگس چمن میخورد زعفران

شقایق بجام ... افسون کند — که شور سیه مستی افزون کند

چو بستان ز کیفیت صبحدم — نگه را ز مژگان بلغزد قدم

هوا بسکه دارد طراوت بچنگ — می از شیشه جوشد چو از غنچه رنگ

ز طوفان رنگ چمن موج آب — ببازو گهر بسته است از حباب

ز ابر بهار شاخ گل بید رنگ — بر آورده هر سبزی رنگ رنگ

زبان کند چشم بد ... دور — کتاب چمن راست بین السطور

... اگر اوج گیرد غبار — هوا تا کند ابر یاقوت بار

ز فیض ... فت ... آب — ز شبنم طلوع شکر صبح آب

هوا خواه ... بهر دفع گزند — ز شبنم بر آتش گذارد سپند

بود یا ... که نور سند خویش — صبوحی زند از شکر خند خویش

صبا کرده غنچه ... وا می کند — گریبان صبرم قبا می کند

کماندار شاخ ... بسته صف — دلم ... تیر حسرت هدف

شکر خنده غنچه یاسمن — نمک میزند بر دل ریش من

درین نوبهار طراوت اساس — که چون غنچه چشم است بال حواس

... ز حسرت چو رنگ گلم — پراگنده چون ناله بلبلم

محال ست نور شبستان هوش — اگر شمع مینا فشیند ...

سواد غبار خط رنگ ... — بود روشن از عینک جام مل

آن رسید طراوت کنون ز فیض بهار — که از شیشه بر دل سنگ بشکفد گلنار

گلنده شاخ حمائل ز غنچه در گردن — دمید صبح تمائم به نرگس بیمار

بهارست نرگس قدح برگرفت — بروی چمن لاله ساغر گرفت

بهارست ای خلوتی مژده باد — چه سان می نشینی ... جماد

بهارست بلبل برآورده جوش — بخنده ست مینا ز غلغل خروش

صبا زد دم از معجز عیسوی — جهان کهن را مبارک نوی

ده ابر تا کشت غم را آب — زباران روان کرد سیل شراب

ز عطاری نافه یاسمن — صبا کاروان کش بملک ختن

ز کیفیت اعتدال هوا — دم صبح در شیشه صبا
ز لطف صبا شاخ گل در چمن — چو مستانه غلطید بر یاسمن
میان گل و لاله و دشت و در — خرامان خرامان صبا تا کمر
بگلشن زمین تا زگیهای سبزه — ز مرد توان رفت در پای سرو
ها سینه بر سینهٔ گل هنا و — گر از جیب او گل بجوید بار
بوصف هوا تر شود گر قلم — بخوان گل نامه گردد علم
کند کودک غنچه تا خواب ناز — صبا صد خیابان بپرستش نیاز
بچشم عطر خندان از بسکه روزگار — چون عکس از داغ زنی[illegible]ت نوبهار
از خمار صحبت گل گشته در قفس — چون شاخ ارغوان پر لبی[illegible] شکوفه دار
چندان لطافت است هوا را که میکند — آب از خط شعاع چو قرکان شکبار
شد وقت آنکه سبز شود چو خط یار — آئینه را بچهره نشیند [illegible]
از بس چکیده قطرهٔ شبنم ز برگ گل — چون رشته از بلور[illegible] گشته نوک خار
روشن شود ز بهر چراغان روز و شب — قندیلهای شمع [illegible] از گل انار
ساقی بیا که دامن گل شد کنار شاخ — چون حباب غنچه سر از جویبار شاخ
جوش هوا ز جنبش شوخی فکنده است — چون کف شگوفه را بلب جویبار شاخ
شد قطرهای غنچه رگ ابر گلشنی — از بسکه بگسست برای نثار شاخ
تا باز نامه باد بشارت برد صبا — گلگون می بیار که گل شد سوار شاخ
این نیست برگ گل که ره دهر و نسیم — سیلاب رنگ میرود از کوهسار شاخ
دیگر مرا چه حاجت مطرب که در چمن — آید صدا بگوش مرا از آبشار شاخ
ملاح غنچه خندان کشاده تنگ شکر — گل سفید بهر سو نموده کاسهٔ شیر
ز جوش لاله و گل خار بر سر دیوار — شدست همچو رگ لعل آبدار امروز
ز جوش قطرهٔ شبنم شدست روی زمین — ستاره ریز چو رخسار شرمسار امروز
بدام و دانه چه حاجت که موج سبزه و گل — شدست سلسلهٔ گردن شکار امروز
بهار گشت ز خود عارفانه بیرون آی — اگر ز خود نتوانی ز خانه بیرون آی
شکوفه از افق شاخسار پیدا شد — ستارهٔ سحر نوبهار پیدا شد

قدسی

نوکر

صائب

از بسکه نوبهار تجمّل میسر بود — شاخ شکوفه دست به دندان گرفته است

صبح شکوفه از افق شاخ سر کشید — جوش بهار رشتهٔ عقد گهر کشید

شور مرا نسیم بهاران بهانه ایست — هر شاخ گل جنون مرا تازیانه ایست

ز موج لاله و گل باغ عالم آبیست — پی کشیدن دل هر بنفشه قلابیست

از فیض نوبهار جهان خم چیده ایست — دست نگار کرده رخ می کشیده ایست

شاخ از شکوفه لیلی ها در گرفته ایست — از لاله کوه عاشق در خون طپیده ایست

[illegible] ز ابر موج به [illegible] می زند — هر زمین سفینهٔ طوفان رسیده ایست

در صبا که سبزه طرف کلاه شکسته ایست — هر داغ لاله چشم غزال رسیده ایست

از لاله [illegible] جلیست می چکان — از جوش گل چمن رخ ساغر کشیده ایست

هر زلف سنبل شب قدریست فیض بخش — هر شاخ پر شکوفه صباح دمیده ایست

هر برگ گل [illegible] حلوی شیرین تجلی ست — هر شبنم گل نظر پاک دیده ایست

آمد بهار و شد در و دیوار لاله رنگ — از جوش لاله شیشهٔ پر باده گشت سنگ

از بس کشیده [illegible] بر تنگ باغ را — میدان خنده بر دهن غنچه گشت تنگ

هوا که شاخ سنبل شد زمین چو چنگل شد — جهان ز دجله دریای لطف از ابر نیسانی

زمین گردید از عکس شکوفه های سیمین — هوا چون جگر گوهر بار شد از فیض [illegible]

ز بس لطیف شد اجرام ستاره دیدن — چو زلف از آئینه در خاک ریشهٔ اشجار

ز بسکه آینه تنگ تنها گردید — چو جام شیشه ناید گل از پس دیوار

زمین شدست ز برگ شکوفه سیمین تن — کشوده است بغل باغ از صفا با نها

ز جوش گل رگ لعلست خار بر دیوار — ز لاله چو مرجان شدست [illegible] نها

مشو غافل که ایام بهار ست — سراسر کوه و صحرا لاله زار ست

شراب فیض در مینای ابر ست — پیاپی رشحهٔ صهبای ابر ست

گلستان خوش چو رندی باده نوش ست — چمن از آتش چو کوه می فروش ست

رخ گل را که عکس روی یار ست — هوا مشاطهٔ آب آئینه دار ست

بنفشه در کنار جویباران — چو خط گرد لب سیمین عذاران

قد سرو سهی در طرف گلزار — دهد یاد از نهال قامت یار

صفت بهار

سمن چون گوشواری سیمین بناگوش — صنوبر چون جوانان دوش بر دوش

بیا بلبل که گل سلطان بدست است — گلستان از شکوفه شیر مست است

ز نرگس بر داشت گلشن باده بر کف — میان گردید از سیماب شنجرف

بیا آرد شبنم از خود چون دگر چشم — چو نرگس سوده از زر منظر چشم

کند کز ناز طفل غنچه زیبا ست — که بهر ناز بوسیدن لاله با پاست

بنفشه پا به گل را بوسه داده — کنیزی پیش با نوسر نهاده

نصیب گر شوکتم کرد کار سانی — نهان گردد بکام زعفرانی

چو از ریحان عنبر فام گویم — شمیم مشک بیدی در کلیم

به سنبل [illegible] — [illegible]

چمن تا مست شد ز انبساط بهاره — چو باده در سبو چه گل کو تماشا

نهال شمع صفت آب میده گل را — چمن نزار امروز با غنیمت بود گلزار

چنانکه شمع ناید زپردهٔ فانوس — جهان بود ز دل شعله آتش گلنار

نگین بکندن محتاج میشود هر روز — ز بس که لاله بر خویش از هوای بهار

زمین در سبزه سبزه در ته گل — نهان گردیده بهر تماشا در گل

رطوبتیست جهان را که از نم نسبت — ز نبض موجی تر گردد آستین ناچار

سرم از دل ز سودا لاله زار است — جنون گل کرده ایام بهار است

مگو نرگس بخوبی چشم باغ است — که گر چشم است او چینه چراغ است

چو چینه شعلهٔ شمع است دیده و دل — که آتش میزند در خرمن عود

بهار شد که چمن جام ارغوان گیرد — ز جوش سبزه زمین رنگ آسمان گیرد

امید مشکین گلشن خوش بیاض کریم — خار خار غم ایام چه خواهد بودن

ابر تر دامن و سر مست هوای ساقی — خوش بود باده خورشید لقای ساقی

از سبزه طرفه سبز لب جویبار شد — باغ از بهار شاهد گلگون عذار شد

پیرهن گل تن گل و عارض گل و لدار گل — باغبان صنع بسته دسته زین چار گل

پیکر ساقی سراپا گوئی از گل ساختند — دست گل پا گل بدن گل چهره گل رخسار گل

تا بهار و نرگس در هر طرف به گلشن — واکرده چشم گوید جای نگاه خالیست

اشرف
نوبهار آمد که یابد گرمی بازار گل — گلها آتش داند چون درخت نار گل
رتبه نشو و نما از بس بلند افتاده است — خلد اگر در بار رود میوه چیند بار گل
همچو آن شمعی که از شمع دگر روشن شود — گر عصا بر شاخ گل گیرند آرد بار گل
گو مزن کس گل بسر کز قوت نشو و نما — همچو شمع آید برون از ریشه دستار گل

کلیم
از بس فرح ست هوا و فتاده است — از خنده‌های قهقهه پر پشت آبشار
هر لاله کز میان ریاحین کشیده سر — بر قیمت جبهه از دل ابر سیه بهار

سلیم
برای آنکه ز بستان صبح گیرد شیر — کند نسیم سحر طفل غنچه را بیدار
چنان بشهر اثر کرده فیض ابر بهار — که دود شد بسر شمع غنچه سوسن
چو بید مشک ز فیض بهار نیست عجب — کناره گل که نماز شاخ آهوان خستن
ز برگ [illegible] عیان شاخ سوسن آزاد — که بر فراخته طاوس بوستان گردن

نوبهار است و چمن در پی سامان گلست — ابر بر روی هوا دود چراغان گلست
ابر گر نیست برخاسته از راه بهار — شفق صبح غبار ره جولان گلست
غنچه سوسن نوخیز بباغ [illegible] بر شاخ — در نظر چون قلم آید ز بناگوش دبیر
مژده ای خانه خرابان که رگ ابر بهار — پی آبادی دنیاست طناب معمار
چمن ز لاله برافروخت شمع زیبائی — شکفت غنچه نظاره تماشائی
نوعروسان چمن مشاطه هم گشته اند — خوش تماشائیست دیگر در کنار جوی آب
سبزه سازد عکس خود را وسمه ابروی حباب — لاله داغ خویشتن را سرمه چشم حباب
بلبل بیا بباغ که دیگر بهار شد — ساغر گرفت لاله و گل میگسار شد
رازی که سالها دل کان لعل بود — از جوش لاله لب جو آشکار شد
باز ابر آمد و بر لاله درافشانی کرد — برگ گل را صدف لؤلؤ عمانی کرد
بهار آمد که تا روشن نماید مشعل گل را — کند گلگیر شمع ناله منقار بلبل را
بخاطر هست کز دیوان گلشن نقل بردارم — نویسم جای بسم الله شکل غنچه سنبل را
همچو شبنم بگل آب باغ نرساند — بلبل از بوی گل دماغ رساند
فصل تصیحه چمن آمد — لاله گلگون خود بداغ رساند
تا ابر هست بر [illegible] دامن کوهسار — بود گردی از کاروان بهار

چمن بهر سنجیدن آب و رنگ | ترازو ز گل کرد و از ژاله سنگ

از جنبش نسیم سحرگاه لاله‌ها | بر یکدگر زدند چو مستان پیاله‌ها

عمر صرف نحو و زر و سیم گل ساختن | در حقیقت شعر رنگین را همین کرده است

بهوش سیر چمن کن که شاهدان مستند | قرابه بر سر ابر بهار بشکستند

شد بهار و دگر آیین گلستان بستند | عاشقان گل ز جگر بر سر مژگان بستند

صبح از خنده طرب گشت گره‌گشای گل | ابر ز گریه میبرد خنده خوش برای گل

ابر است و نوبهار و تل خاک چون عروس | ساقی بیار آتش آب این هوا ببین

از فیض بهارست چمن پیکر طاووس | بلبل عجبی نیست ببالد به پر طاووس

هوا که خوشه مروارید شفاف | زهی که قطره لعل آبدار ست

تاک را سیراب کن ای ابر نیسان در بهار | قطره تا می میتواند شد چرا گوهر شود

ز بسکه بر نم فیض رطوبتست جهان | پری چو نام هوا پر شود ز آبگان

بهار آمد ز جوش لاله دارد کوه دیده‌ها | مشو ز خار شگافی که از دل تپیدنها

بهار گشت چمن چتر پادشاهی زد | خوشم که شاهد گل خطبه گواهی زد

دمید برگ و نهال طرب ببار آمد | به نو عروس چمن رقعه بهار آمد

دگر طراوت ست هوا را که میتوان | بر پیرهن گلاب فشاندن ز بوی گل

نوبهار آمد که معترض از پر بلبل کند | لولی غنچه را صرف قبای گل کند

صحن بستان ذوق بخش و صحبت یاران خوش است | وقت گل خوش باد کز وی وقت میخواران خوش است

چمن شکفته هوا ابر و یار مهمان ست | اگر تو به شکستی رسد چه نقصانست

چمن سرسبز شد ساقی گل و نرگس بباغ آمد | بده جامی که دیگر باغ را چشم و چراغ آمد

جهان جوان شد و عقد بهار می بندد | بهار پای چمن در نگار می بندد

تیره‌گون شد آسمان از ابر و میناگون زمین | شد زمین چون آسمان و آسمان شد چون زمین

دمید گرد لب جوی خط زنگاری | بیا و در قدح افگن شراب گلناری

پرسید صبا دوش ز مرغان چمن | تاج سر گلهاست چه گل در گلشن

چشمی وا کرد نرگس و گفت که من | گلها گفتند چشم گلشن روشن

از سبزه و صحرا نگر ای لاله عذار | هرجا خط سبز الفی گرده نگار

سیادت
زمانای مشهور
طغرا
خواجه حافظ
شاه طاهر
امیر شاهی
نظیری
شیخ فیضی
سلمان
سالم

بتخته خاک کوی اطفال بهار — پیوسته الف مشق کنند از خط زنگار

شدست چون رخ لیلی و سینه مجنون — ز جوش لاله و گل دامن بیابانها

بسکه تخته است اختر شکوفه بخاک — نشان کاکشان سینه خیابانها

بچگل دامن پاک مرا در خون کشید — از شکوفه ماهتابی شد کتان تو به ام

ز نوبهار جهان زینت تمام گرفت — شکوفه روی زمین را چو سیم خام گرفت

شکوفه مغز شعور مرا پریشان کرد — ز داغ لاله ستر توبه را چو انبان کهنه بود

بهار سر ز گریبان کرد ز دامن صحرا — ز بسکه رنگ در دلها نمود در نگار نیست

چون قفس پر رخنه شد دیوار باغ از جوش گل — بال مرغان غنچه گشت از تنگی آغوش گل

می طپید بر خاک و بر تن چاک میساز لباس — تا چه میگوید نسیم صبح همدم در گوش گل

نیست از آتش فشانی در بساط نوبهار — آنقدر فرصت که بر جان آمد از بلبل گل

نیوا ساز بابید نزادان اشعار صفت مطربان و غنا و رقص

و زینت بزم عشرت عنوان

سرت گردم ای مطرب خوبرو ی — که مرغوله خوانی و مرغوله موی

ز رخ طعنه در کار خورشید کن — ز دوق حلقه در گوش ناهید کن

بیا مطربا پرده ساز کن — طرب میرود آهنگ آواز کن

به نی باد در دم ز مرجان لب — که رنگین شود نغمهای طرب

مغنی بیا زود بردار عود — که در مجمر دل جگر گشت دود

بیا ای مغنی سرودی بکش — ز چشمم بهر قطره رودی بکش

زمان گریه بس طرح مجلس کشید — به ترتیب بزم تو بزم نی چید

گل عنبر از نافه مجمر نشست — نم کوثر از رشحه ساغر شد

عرق بر گل چهره در شبنمی — نگاهای پر مژده در غمزه ی

ز ته جرعه در موج دریای نور — ز هر زخمه در رقص صحرای طور

هوا ناف آهو ز صحرای چین — زمین چرخ اطلس ز دیبای چین

زبس رفته عطر سمن در دماغ | که هر مغز نسرین دمد باغ باغ

دمید آنچنان نکهت از مشک و عود | که خوشبوئی نغمه در چنگ و عود

تنم مغز را استخوان کرده پر | تنقل به لذت دهان کرده پر

ره صبر دلها به افسون زنند | ز شوخی به چنگ در خون زنند

بان خشکی پوست مغز رباب | چکانید از نغمهای تر آب

بسنجیدن نغمه چنبر نوا | نشیمن ترازو و کدو کرد ساز

بهای هر گوش ... نوا | که گشته سرپوش خوان صدا

که بیغصب بر تن بجا میکنند | که ورد مغز شناسی کنند

ز همنسبت تار زن با صبا | که این نای و ساعت و این نغمه ساز

... رفته ز مغز رباب حال | شراب خم صندل انجام تال

بافسون پری خوان شده صندلی | برای پری مند گوش فشند لی

فتاد از پری ظاهرا در گزند | که بیکال زمندل گهر دن فگنند

غم و غصه چون تارک دسگال | ز رقص همی دستان پایمال

که باهم چو در پیچ و تاب آورند | چه دلها که در اضطراب آورند

بافشاندن دست پیچند گوش | به پیچیدن پای دزدند هوش

آهنگ جان داده آوازشان | اصول از فروعات اندازشان

ز رخسارشان جلوه خورشید را | ز خلخال مشان پاره ناهید را

ز زانو برد هوش از چشم مست | ز نازکی بدندان گزد پشت دست

هوس چاشنی گیر شهد دهن | گزیدن در اند از سیب ذقن

ز موجین فشان تا نمائی گره | به هر تار صد دل بجائی گره

ز هر گوشه عشوه چشم ناز | به صد وعده در نقش لوح نیاز

کند نغمه مستانه ناخن فرو | که چون باده پیچد صدا در کدو

از آن دسته آورده دندانه وار | که بر تارک غم کشد اره وار

بپروردن طفل نازد نعم | ز پستان روان کرد شیر نغم

ز رخسار خود پرده یک گوشه نه | بلی شاهد نغمه بی پرده به

صفت مطربان و نغمه‌سرا

می لاله‌گون جو دویدن بسر نباشد چرا نغمه رنگین و تر
چو با عارضت رو مقابل شود دل ماه داغ از جلا جیل شود
ز شمع شبستان سحر پرده ساز ز قندیل ایوان قمر در گداز
فروغ آنچنان از مشاعل دمد که از زاغ بال حواصل دمد
دل از قبهٔ نور گردد مثال اگر گردد فانوس گرد خیال
چه فانوس گلدستهٔ باغ نور درو شعله نوبادهٔ نخل طور
منقش چو دیبای فرزانگی زده نقشها چرخ پروا
ز نسرین بران نازک اندام تر تن شمعش از نقرهٔ لب خام تر
ز پروانه صحن کشتی بر کران جمالی بآن نازکی در میان
نزاکت ز پیراهنش باف لاف که گردد بآن پرتو شعله صاف
جهانی که از شعله پیچید دران برد از پی سینهٔ اختران
ز رقص تبلن ولی نماندست بجای فریاد ز عشوه‌های آرام ربای
نماند ز جان صبر با نغمه دست وز وند دل هوش بر چیدن پای
شادابی جان ز نغمهٔ تازهٔ اوست بالیدن گوش زمزمه اندازهٔ اوست
ز افسانه که صبا تخت سلیمان می‌برد پرورش نفس سر آوازهٔ اوست
بهنگامهٔ رقص سیمین تنان شده نغمه در تال دستک زنان
نوای دف و نی دوای دل است اشارات قانون شفای دل است
ز قانون برون نیست سطر ظهور ازین هرچه پیداست راز ظهور
شود سوز آهنگش از جیب تار چو پرواز رگ برگ گل آشکار
پر و نغمه از ما پیچیده است صدا ریشه اینجا دوانیده است
ز خشکی دهد جوی تارش نشان ولی دارد از نغمه آب روان
اگر نغمه را خلعتی در بر است همان طرح قانون اتو کرست
ز قانون شفا خوان شود نکته‌دان کتابش ز تشریح دارد بیان
که ترتیب این مسطر عیش داد کنون شد خط نغمه روشن سواد
ز صد تار او یک صدا حاصل است ز صد راه مقصود یک منزل است

ز بی تاری بهر دل این مژده بس | که راهیست سوی حق از غیر بس

منش زآهنگ نی یاد کن | طرف را ز قید غم آزاد کن

کلید در فشان موج می ست | نسیم گل نغمه صوت نی ست

ترنم خدنگی ست آتش خرام | که قندیل نی باشد او را مقام

ازین خانه نغمه سازش گرفت | بروی هوا نقش بست حرف

خدنگی کزین پی بجز در کمان | شود نغمه بیان دلنشین جهان

ز تا جبه یاسمه بنسها کرده | سراپا گره گشته اعضای او

گره د بچندین گره بینوا | چو زنجیر این حلقه خیز و صدا

جدا میکند نی بیک شد آه | نفس را ز دل هم از دانه کاه

ریاضت زبس جزو اعضای اوست | نه مغزست با استخوانش نه پوست

پرورش تن ناتوان میدهد | بانگشت حیرت نشان میدهد

برافشان چو نی دامن از برگ و بار | بپرواز را و نفس از غبار

بیا مطرب ای ناله پرواز دل | خروش افگن پرده ساز دل

بنه منت نغمه بر دوش دف | بکن حلقه دستی در آغوش دف

ز دف کی شود نغمه وحشت فروش | صدا را رهائی نباشد ز گوش

جلاجل گلوچین داماں اوست | سراپا لب جوشش افغان اوست

برقص جلاجل هجوم صداست | بهم خوردن لب تکلم نواست

خط حسن صوت آشکار از پرش | بود هاله ماه خود چنبرش

ز سیلیش رزق ازل قسمتش | همان پوست را استخوان خلعتش

بجان میتوان داشتن دوستش | که مغزست در پرده پوستش

نباشد چنینش بهمین آشنا | نگردد بنقش این نگین آشنا

بیا مطرب ای ساقی بزم هوش | که مخموری نغمه دارم چو گوش

ز طنبور حسینی معجز نماست | که موکاسه اش را برآن صداست

بهر شور مستی کند آشکار | که در کاسه اش موج صهباست بار

نهالی که شور طرب بار اوست | رگ و ریشه بیخودی تار اوست

عجب ساغر بیخودی کرده نوش — که هردم شود شمع روشن خموش
ازان هر نفس گوشمالش دهند — که یادی ز آهنگ حالش دهند
نشاط دو عالم در آغوش اوست — می نغمه در ساغر گوش اوست
برهمن سرشتی ریاضت شعار — که گز دیده رگ بر تنش آشکار
ز موج رگ تار الفت نما — به زنار پیچیده سر تا به پا
مغنی بکن تازه آهنگ را — بر و راستی [illegible] چنگ را
طرب چون رباب و محراب اوست — ترنم چو ماهی به قلاب اوست
گو چنگ اوج طرب را بلال — بفرق غم و غصه تیغ و بال
به میدان حسرت کمانی ست چنگ — که از نغمه جسته دارد خدنگ
کمانش ندارد گریز از فغان — هم از ناله زه کرده ام این کمان
زبان خشان پیکر او دو تا ست — بدوشش صدا بیستون بلاست
چسان گردد [illegible]ش راست قد دوتا — کز و ناله خیزد و چندین عصا
چه شد گر قدش [illegible] ضعیفی دوتاست — چو ابرو خم شاخ گل خوش اداست
ز هر تار او ناله گردد گل — چو امواج سیلاب در زیر پل
بعزم رقص چون از جای خود آن نازنین خیزد — فلک از پای بنشیند قیامت از زمین خیزد
شب که مجلس روشنی از طلعت جانانه داشت — شمع پیش چشم بست از شهپر پروانه داشت
شعله جواله را طعن گران جانی زند — هر که وقت رقص آن گلگون قبا را دیده است
گو زنگوله بر پا بست جانان — بپایش سوده شد دلهای نالان
کناری وقت چرخش زیب دامن — چراغ شعله جو [illegible] روشن
صبح شد برخیز مطرب گوشمال ساز ده — ریشهای شب پریشان گشته را آوازه ده
گر و کلفت نشیند بجبین در بزمی — که بود دست فشان سرو سهی بالائی
آن مطربی که پرده ما را دریده است — رقص فلک ز زمزمه جان فزای اوست
دامن مطرب مده از دست در فصل بهار — رشته گلدسته عشرت بود تار رباب
گرچه نی زرد و ضعیف و لاغر و بیدست و پاست — چون عصای موسوی خوردن غم اژدهاست
گرچه سر تا پای او یکسر گره بربسته است — هر سر بندی از و تو دیع بند نالهاست

هست در هر پرده آن جادو نفس را جلوه | صاحبان چشم را شست کور را نه بهست

در شکست لشکر غم تیر روی ترکش ست | در گشاد عقده حاجت کز سخت ها ست

عاشق تا کام از دلدار دور افتاده ست | آه سرد و چهره زردش بر نیکی گواست

نغمهای جان فزا در پرده نی مضمر ست | یا دم روح القدس در آستین مریم ست

ناله نی حدی قافله ارواحست | این گره بسته شبان کار و احست

چشمها چشم بد از روی که دور | لبسان حوریان اسر تا قدم نور

ازین عطار روی نیانه سینه | لب او همچو نعل

مطربا بهر خدا سخت بجانم از غم | ولدی کن قسمی بر جانم از غم

کوک کن فیض بزن زخمه اعجاز نما | ساز این قالب بیجان چو مسیحا گویا

مطربا راه زنا نوش لبا خوش سخنا | شهد گفتار شکر پاسخ و شیرین دهنا

مهر بکشا ز لب خویش صدای برکش | وا شو از پرده یاقوت نوایی برکش

صوت طنبور دلیل ست ترا بر اعجاز | ورنه از کاسه چوبین که شنیدست آواز

مطرب ای غارت دین و دل و ایمان کسی | آفت طاقت و هوش و خرد و جان کسی

بنوای تو درین پرده نوا سازی نیست | در نوا خانه دنیات هم آوازی نیست

جز تو مطرب نشنیدم بجهان راست زکس | قول از فعل درین بزم یکی دیدم و بس

عاشق صادقم و راست مرا منظور ست | راست یار است گر آید مثلی مشهور ست

از صفاهان چو کنی ساز نوای مطرب | زنگ و رودی رود از دیده مای مطرب

مطربا وا بزن از نغمه دلتراه حجاز | فرض بر اهل نوا شد سفر راه حجاز

بغارت برد قصت ای پری افقد دل دیم | ندانم دست انداز کیست این یا دستان

بی نغمه زعیش کس نگردد آگاه | از صوت رساست دعوی غم کوتاه

سازنده خوب را بهر مجلس جاست | تو این ترنم همه جا دارد راه

چو رقاص در باغ جان لاله | دو هفته مه چار ده ساله

قدش در نظر شمع فرزانگی | نظر گشته گرد وش به پروانگی

تعالی الله ازین بزم خوش اسباب | که شد پروانه در وی کرم شب تاب

ازین پرتو مئش تا در ایاغ ست | گهر در بحر در شب چراغ ست

نگاه از دو پرتش آب چو سیماب | متغیش باف کرده پرده خواب
ز تاثیر فروغش در شب تار | شود پیراهن فانوس زرتار
فروزان شمع با قدش چو شمشاد | برقص دود چون بال پری زاد
رگ چنگ و رباب از خواب برجست | بشوق نشتر مضراب برجست
چو عود از گرمی هنگامه عود | برآورد آتش سوز جگر دود
دف از گردون مرتب کرد ناهید | جلاجل بست از مهتاب و خورشید
بدستان چه کشد گشت مرونگ | ازان در بزم خوبان خورد سر چنگ
ز انگشت مغنی تا به طنبور | انا الحق خیز شد چون دار منصور

خسرو
دی چنگی من که بزم روشن میکرد | به زخمه او کار دل من سه می کرد
دلها که بچنگ او ز تن آمده بود | در چنگ فتاده بود و تن میکرد

بسماع مجلسی درآئی من و صد هزار چو من | همه جان در آستینها که تو دست برفشانی

زان مطرب حکایت زند دوست بهم | کز باغ زمانه رم کند طائر غم
نی نی غلطم که دستهای مطرب | از شادی بزم بوسه گیرند بهم

ز رقص سبزپوشی مرده زیر خاک میرقصد | تو گوئی در لباس خضر پیدا شد مسیحائی
بدستی تیغ و در دست دگر پیمانه میرقصد | تماشا کن کز آن کافر چه خوش ترکانه میرقصد

وشان آن مه مطرب که ره اختر زد | به دایره آب از نوائی تر زد
تا صبح بگرد شمع رویش فارغ | پروانه صفت دف از جلاجل پر زد

پریرویا که من کشتم اسیر حسن آوازش | نباشد رشته جان قابل ابریشم سازش
چو افتد بر زمین آن دو از پا کوه طاقت را | ستاند دل برقص از شیر مردان دست اندازش

هوای رقص شان اندام سیر بخت | چو برگ گل که از باد سحر ریخت

رقص آن شوخ فراموش نگردد هرگز | چه توان کرد که در خاطر ما میگیرد

یارا چون ساز و آغاز سماع | قدسیان بر عرش دست افشان کنند

شمع دل دمسازان بنشست چو او برخاست | افغان ز نظربازان برخاست چو او بنشست

جلوه ها کردی که افتاد آفتاب از طاق چرخ | دست افشاندی که مهتاب از کنار بام ریخت

کند که موپریشان شیشه در بر جام می بر کف | غزلخوان مست و خندان شمع من مستانه میرقصد

بهر سامان نشاط دست زنه تا ماهی — زهره بر چرخ و زمین چرخ زنان [illegible]

بعزم رقص چون شوخ من از جا شاد برخیزد — برآید ناله از چنگ [illegible] برخیزد

نه بیست که هر گوشه بهشت نو رست — بر سطح زمینش کاکشت نو رست

نسبت نبود بخاکیان سفلیش — کین عالم علوی که سرشت نور ست

در رقص چو آمد آن قیامت ایجاد — چون شعله بلند شد ز دل افتاد

می آید و میرود [illegible] خبر کند — این برق سحر فن که خواهد افتاد

چو خلد برین مجلس از [illegible] — برقص آسمانها ز [illegible]

در عیش جاوید گردید باز — برامشگری زهره برداشت ساز

چو گل عالمی را ز عیش و طرب — فراهم نمی آید از خنده لب

سرخ پوشی بمیان آمد و رقصان برخاست — گردبادیست که از خاک شهیدان برخاست

ز ناخن بازی مطرب چه ادرساز می آید — که مشت ناخنش بر دل ز هر آواز می آید

چنگ در بزم طرب آنسکه گرم عشرتاست — آنقدر فرصت نمی یابد که سر بالا کند

ای عارض تو چراغ کاشانهٔ حسن — روشن شده [illegible] خانهٔ حسن

رقاص شدی و گشت جانها بیهوش — رقص تو بود گردش پیمانهٔ حسن

طور رقص تو کم از دور قیامت نبود — بنشین یکنفس ای فتنهٔ دوران بنشین

آمد ز پی رقص و ز صد دل شد و جان برد — تابی بکمر داد و دلم راز میان برد

خراب سازِ معمورهٔ هوش از اشعار صفت میخانه و میفروش

ز میخانه دریای وحدت کنار — ز میخانه صحرای کثرت غبار

فضایش تماشای آغوشها — غذایش ز خود رفتن هوشها

غبارش رمیدن ز دام هوا — سوادش نظر بستن از ماسوا

ز میخانه نیرنگ بزم قدم — ز میخانه آئینه دار حرم

لب جامها جمله الحمد خوان — صراحی همه قل هو الله بیان

ز اسرار وحدت قدح آگه است — بیک چشم حیران وجه الله است

ز می گردن شیشه آرد پدید — خط نشئه تقرب حبل الورید

۳۳ مهر **صفت میخانه و میخواران**

میخانه اگر به او اندازی کار
ز میخانه اوج کمال ظهور
ز میخانه صبح سعادت نقاب
اساسش چو بام کرم پایدار
خم او پست از بسکه زر آفتاب
ز کیفیت [illegible] او [illegible] م
مستیان این بزم آئینه بهار
چو ساغر همه فارغ از گفت و گو
همه با دل گرم در [illegible]
چو مینا همه [illegible] بندگی
ز کیفیت رنگ تمکین [illegible]
چو ابروی خوبان [illegible] سرشت
همه نکته سنج خموشی کلام
بفهم او چون خرد جلوه پوش
جهان نقطه از خط ساغرش
دل صاف سرجوش صهبای او
بنازم باین قصر گردون جناب
ز قلقل [illegible] نواز
پرورشش نه خواست [illegible]
به پیمانه برم [illegible] این شور را
کفن را معطر کنم زان عبیر
بیا ساقی [illegible] کسی پرده پی
کسی [illegible] از چشمه عفو [illegible]
دل [illegible] آئینه را نیست پاک
[illegible]

کند هر خمش گنج آشکار
ز میخانه فیض بهشت حضور
ز میخانه سرچشمه آفتاب
بنایش چو عهد کریم استوار
بود هر خشت اش دیده آفتاب
گم [illegible] چو پیمانه [illegible] م
باطراف [illegible] ساز وار
همه دست بر سر [illegible] سبو
سری در گریبان [illegible] خم
خط جبهه شان سر افکندگی
نگه سرخوش [illegible] گران
چو چشم نکویان حیا سر نوشت
زبانها چو امواج گوهر بکام
چو نظاره بیتاب آغوش ش
فلک چشمی از روزن مجمرش
سر افکندگی درد مینای او
که بر [illegible] خضر پاشیده آب
دهان قدح مانده از خنده باز
که [illegible] در [illegible] غم
بیادم میاور شب گور را
که منکر نگوید جواب نکیر
که خشت لحد ساخت از لای می
که شد در خرابات خاکش سبو
اگر نیست مسواک از چوب تاک
که در گور بگشاید از خلد در

صفت میخانه و میخواران

نزاری

بمه پیر [illegible] ای شیخ — چو نگه [illegible] کردی وا و بنجا آورد

بهشت من اگر خواهی بیا با میخانه — کز پای خمیه [illegible] روزی بمه ص کوثر باید

خم گوشهٔ میخانه خانقاه منست — دعای پیر مغان ورد [illegible] من ست

مقام اصلی ما گوشهٔ خرابات ست — خداش اجر دهاد آنکه این عمارت کرد

غنی

لبهٔ نوشان را غنی از آتش [illegible] — شعلهٔ شاخ گل بود مرغان آتش خوار را

دریای سفالی چه مرا ست بگیر ے — چون خوشه ام ای محتسب از تاک بیاویز

معتقدین پیر ما ستیم باده پرستان — در مذهب رند این خرابات نماز است

کر کسی می نخرد غم مخور ای باده فروش — این متاعیست که [illegible] کهنه شود بیش بها

تا سرش را بوی می شد دست غمها را شکست — هیچکس [illegible] را چون محتسب مستانه نیست

رضی

صراحی همه جام ست سرو و گلش — لب و بلبله قمری و بلبلش

دهد تا دعای قدح پر شراب — در و هر نفس لب کشاید حباب

سعید

لب پیاله ز شادی بهم نمی آید — زمین میکده خوش خاک [illegible] دارد

گر کشد دل بخرابات مرا معذورم — سر فارغ دل [illegible] لب خندان آنجاست

دو صبح صادق اند آنکه گریبان سحر اند — ید بیضای ساقی [illegible] گردن مینا

صبا

دو چیز از بزم میخواران پسند امد — زپا افتادن ساقی ز سر غلطیدن مینا

جامی گیلانی

آمد سحری ندا ز میخانهٔ ما — کای رند خراباتی دیوانهٔ ما

برخیز که پر کنیم پیمانه ز مے — زان پیش که پر کنند پیمانهٔ ما

میر معصوم

دلی بیار و بمیخانه عاشقانه درا — بگو که شیشه فروشم باین بهانه درا

ملا فرخ [illegible]

مغان که دانهٔ انگور آب میسازند — ستاره میشکنند آفتاب میسازند

خوش آن مستی که از میخانه در بازار اندازد — یکی گیرد گریبان دیگری دستارم اندازد

میر معصوم کاشی

تا هوا خوشدلی گلشن کند میخانه را — چون صراحی بلبلی باید گل پیمانه را

محمد سعید

این بزم چه بزم ست که ارباب کمال — نوشند می محبت از جام حلال

بین برکف ساقی قدحے مالا مال — بدری که بود پدید از چند هلال

نزدی

دلق تقوی گرو باده و جام ست اینجا — سخنی بی می و معشوق حرام ست اینجا

محیط

این چه منزل چه بهشتی چه مقام ست اینجا — عیش باقی لب ساقی می و جام ست اینجا

این چه بویست که از لب دلبر ما ست بما — باده عمر رسید ... هم ستانما

سرخوشی بزم مخموران خمکده انتظار و اشعار خطابیه بسوی ساقی آفتاب بیدار

شمس الدین محمد حافظ

الا یا ایها الساقی ادر کاسا وناولها — که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها

مزاج نوبتی صهبا بهم کن ای ساقی — که گفته اند نکوئی کن و در آب انداز

صبح است ساقیا قدحی پر شراب کن — دور فلک درنگ ندارد شتاب کن

زان پیشتر که عالم فانی شود خراب — ما را ز جام باده گلگون خراب کن

میرزا صائب

ساقی بیک پیاله که وقت سحر رساند — ما را ازین جهان بجهان دگر رساند

یگانگی ز حد رفت ساقی می صفا ده — ما را ز خویش بستان خود را دمی بما ده

ساقی دهن شیشه ما باز بلب کرد — جان تجلی در تن ارباب طرب کرد

ساقی دمیده صبح علاج خمار کن — خورشید را ز پرده شب آشکار کن

بدریای شراب افکن من لب تشنه را ساقی — که ساغر بر لب من آتشین تبخال میگردد

خوشدلم کرد و سر شیشه سلامت باشد — دختر رز که مرا کرد جوان پیر شود

ساقی بیار باده که ماه صیام رفت — در ده قدح که موسم ناموس و نام رفت

ساقیا مایه شباب بیار — یکدو ساغر شراب ناب بیار

گل اگر رفت گو بشادی رو — باده ناب چون گلاب بیار

غلغل بلبل ار نماند بجاست — قلقل شیشه شراب بیار

ملا طغرا

چکاند ز رخ چون عرق در شراب — دماند ز روی حریف آفتاب

دلم می برد لطف ساقی ز دست — که گشته است معشوق آتش پرست

چگویم که ساقی چها میکند — ز ناز و کرشمه بلا میکند

چنان باده کش نرگس عشوه ساز — که گردد ز وصفش زبان مست ناز

حیات ابد خنده را بیغش رو — صفای گهر بخشش دندان گرو

نمکدان خوان ملاحت دهن — ترنج نهال لطافت ذقن

تغافل برای تلافی بجان — گره بر وه گوشهٔ ابروان

بیا ساقی ای بحر موج سخا — بیا ای گلستان رنگ وفا

بیا ساقی ای قبلهٔ هستیم — فروزندهٔ شعلهٔ مستیم

بیا ساقی ای نسخهٔ معرفت — بیا ای حبیب مسیحا صفت

کر امروز از شوق وصل مدام — زند می طپد نبض آغوش جام

چه ساقی سر بزم برج شراب — کف از تابش می پنجهٔ آفتاب

نهستی بدیوار و در تکیه زن — سیه مست چون سایهٔ خویشتن

بمستی نظر چون بستان کند — نگه تکیه بر دوش مژگان کند

رخ از تاب می لعل رخشان شده — عرق بر رخش در غلطان شده

دلی دارم که مست جام ساقیست — سرم سودا پرست نام ساقیست

اگر دوری بود دوران جام است — کر ایام خوش است ایام ساقیست

دماغ از بیدماغی میرسانم — شراب تلخ ما دشنام ساقیست

هنوز اندک شعوری دارم ای ساقی بهر گذر — بچشم مست خود تکلیف کن این جام خالی را

رباعی فیضی فیاضی

باده در جوش است و رندان منتظر — ساقیا خذ ما صفا دع ما کدر

ساقی جان خیز که شد صبح عید — صبحک الله بصبح جدید

ساقیم دست چو در گردن مینا میکرد — مهر را آینه دار از ید بیضا میکرد

ای ساقی بادهٔ محبت جامی — وی قاصد کوی دلستان پیغامی

تا کی هدف تیر تغافل باشم — لطفی قهری تبسمی دشنامی

خلیل بیگ

ساقی سرو قد ما چو ز جا برخیزد — از لب ساغر می نام خدا برخیزد

ملا ذهنی

ساقی دمید صبح قدح پر شراب کن — از روی گرم خود بط می را کباب کن

ملا تقی الدین حزنی

مستم ای ساقی لب خود از لب می دور دار — ورنه گر گستاخی واقع شود معذور دار

سعدی

بپای تاک بیا ساقیا شراب خوریم — بزیر سایه نشینیم و آفتاب خوریم

سیادت

برق چشمک زن ز طرف کوهساران میرسد — ساقیا سامان ساغر کن که باران میرسد

شوکت

بیار باده که فصل شکوفه ریزان شد — دهان رخنهٔ دیوار پر ز دندان شد

شفیعای اثر

سر از اطاعت ساقی نمی توان پیچید — بدست او خط ساغر خط غلامی ماست

[illegible]

حدیقه ۴۳۴ صفت ظروف شراب

خوشتر ز عیش صحبت باغ بهار چیست | ساقی بیار می سبب انتظار چیست
بیا ساقی بگردان جام می گردش گردم | بیک پیمانه بندم بانو پیمانی بجان اشنب
ساقی بنام ور آن ممتاز شراب را | در برج آبیم بنما آفتاب را
ساقی بریز بادهٔ عشرت بجام ما | جای بده که دور فلک شد بکام ما

پیمانه مشتمل جامگی خواران کالسنج اضطراب اشعار صفت ظروف شراب

خم آفتاب تجلی شعار | محیط کمال آسمان وقار
دل روشنش بحر گردون حباب | گریبان او مطلع آفتاب
نهنگی که بحرش بکام اندر ست | محیطی که هر قطره اش گوهر ست
فلاطون دانش بفکرش کم ست | خم آسمانی هزار انجم ست
سنم بندهٔ حلقه در گوش جام | که لبریز می باد آغوش جام
ادا میکند چشم جام از حباب | تمنا بابروی موج شراب
برنگش دلیرانهٔ صاحب جگر | ز زخم ست روز و شبش گل بسر
جبینش همه مقطع صهبا طهور | خط نسخهٔ آفتاب ست و نور
بچشمش ز عکس می لاله گون | نگاه ست بیتابی موج خون
نه سرخ ست از موج می پیکرش | شکستست مژگان چشم سرش
قدح راجان صافی مشرب ست | که راز دلش چون صدا بر لب ست
قدح مرغ دست حریفان خوشست | ز امواج بال و پر افشان خوشست
صدای لبش نغمهٔ نی لبست | در گوش او قطرهٔ می لبست
قدح نیست مرآت معنی نما ست | که موج میش جوهر هوشهاست
خوش افتاد در چشم اهل شهود | ز ساغر قعود و ز مینا سجود
صراحی سوی قبلهٔ جام مل | بهر سجده دارد اداچار قل
بگلزار میخانه ساغر گلی ست | که هر قلقل شیشه اش بلبلی ست
صراحیست فانوس شمع شراب | قدح بال پروانهٔ اضطراب
کشد تا بر اوراق کلفت رقم | بود جام و مینا دوات و قلم
صراحی سپهریست عالی جناب | بود پنبه اش صبح و می آفتاب

صراحی نهالی ست مستی بهار — شگوفه است از پنبه اش آشکار
نهالش ز خشکی نگردد خراب — که موج صفایش کند کار آب
رگ گردن او نه از جا بلیست — نمان موج دریای رنگینیست
سر خم چو دارد ویش زیر پا — کف تنشا را گردن او عصا
شب و روز چون ساغر سحر فن — ز خون دل خویش راند سخن
نگر بر سرش افگند سایه بو — بزیر سیاهی ست آزار او
بنا برکدورت دل روشنش — سیه تاب تهمت مو بر تنش
نگو شیشه را پنبه بر سر ست — که از آتش باده خاکستر ست
ز مینای می پنبه دارد بگوش — کف آورده برلب محیط خموش
تاب و گلش درد آمیخت ست — که تا دم زند رنگ دل ریخت ست
ز صافی چو آیینهٔ بی غبار — تواند راز دلش آشکار
ز بس نرم خوی ست اطوار او — نباشد عجب پنبه دستار او
شکرش ادا لهجهٔ قلقل سخن کند — بر نغمتی که آمد [illegible]
بیاض گردن مینا چنان کیفیتی دارد — که مالیده ست گویا دختر رز [illegible]
میرود خنده زنان باز صراحی بکوی — این نثار لیست که [illegible]
آفتاب جام اگر از مشرق خم سرزند — صبح شنبه میتوان کردن شب دیده را
چشم قدح بجلوهٔ مینای باده است — این شوخ چشم قمری سرو پیاده است
جام شراب مرهم دلهای خسته است — خورشید مومیائی ماه شکسته است
بط شراب که زاهد بخون او گشت ست — بچشم باده پرستان کبوتر حرست
باشد خم باده مشرق اختر رز — مینای بلورین صدف گوهر رز
کس نیست ببزم باده بیگانه کس — ساقی پسر رزست و می دختر رز
شیشهٔ می خلعت سبزی ببالای می ست — سبزهٔ گلگون که میگویند مینای می ست
سبوی باده بدوش کسی که سایه فگند — بآفتاب سر او فرو نمی آید
کبابم میکند در رهم پرستی همت مینا — که گر یک ساغرش کمتر دهی زنار می بندد
بی جام باده سیر گلستان تمام نیست — دستی که بی پیاله بود شاخ بی گلیست

صائب
شوکت
میر معزی
مولانای نوعی
سیاح
محمد یعقوب

لطفی خان
خمار او مایه تو [illegible] لب ساقی — بیک تبسم مینا شکست و بست و گشاد

حکیم شهرت
دعای بیکسم شهرت که چون شیشه پری — بزن خود نشنید تا گردن دشمن مینا

غنی
جهان تمام مسخر ز جام شد جم را — بگیر جام که خواهی گرفت عالم را

قدسی
از بسکه شیشه‌ها را از هر طرف سجود است — میخانه را ز طاعت بیت الحرام کردند

بیست و سه از خزانهٔ فصاحت عنوان اشعار صفت شراب مایهٔ شباب و کیفیت آن

ظهوری
نگویم کزو مایهٔ زندگی — ازو جرعه جو خضر پایندگی
اگر عکس جامش فتد بر بحار — نه بینی بجز ابر یاقوت بار
برنگی که از گردش نطق جام — چو یاقوت ریزد لآل کلام
ازو صنعت پایه اگر یاوری — ز جا بر کند سد اسکندری
بجودی که گر ابر ازو نم کشد — ز مغز نباتات جا نم کشد
چکانی ازو قطره در گوش کر — ز سرگوشی وهم گوید خبر
ز نورش اگر شب شود بهره‌ور — شود بر رخش خال جرم قمر
کند جلوه صبح صفای شراب — بدر تابد از شیشه‌ها آفتاب
صراحی بخورشید پهلو زند — حریفانه ناهید زانو زند
کند جلوه مینا بآن آب و تاب — که مهتاب را سازد از شبنم آب
شرابی کزو هر ورع بهره‌وری — چو مینا به پیمانه دارد سری
تحیر تحیر ز سیمای او — تواضع تواضع ز مینای او
هم از پرتو جان دل افروزتر — هم از داغ بر سینه دلسوزتر
مصفاتر از عیش هم مشربان — گواراتر از تیغ شیرین زبان
ز جامش چکد قطره در دوات — نویسند بر عشرت جم برات
خواهش اگر حرف احیا زند — دم چیکاری سیما تر زند
ز مستی کند شیشه چو قندیل دل — خورد غوطه در نور قندیل دل

ازو ساغر آسمان فتنه جوش ازو مرکز خاک تمکین فروش
اگر ساغر از گردیشش دم زند چو خورشید آتش بعالم زند
ازو جبههٔ جام خورشید تاب ازو شیشه آیینه آفتاب
گر از نور فیضش نامی رقم شود رشتهٔ شمع نال قلم
نویسی اگر نام او در کتاب شود سطر چون موج می پیچ و تاب
گرش برفشانی ببرگ خزان دهد سایه اش جلوهٔ ارغوان
ز جوشش اگر رنگ گیرد سخن چو گل ساغر باده گردد دهن
اگر غنچه یابد ز بویش فراغ ز رنگش توان کرد روشن چراغ
گر افتد ازین می بکام صدف گهر باده گردد بجام صدف
ز جوشش اگر جام یابد زبان دهد درس مستی بچشم بتان
شد مدتی که خشت سر خم کتاب است موج شراب سرخی سطر کتابست
می که بر لب ساقی اگر فتد عکسش برنگ لعل زند قطره دانهٔ تبخال
می اگر گذرد در خیال می گردد خط شعاعی خورشید رشتهٔ آمال
می نشاط فزای شگفته سازِ دلی که آبروی ز صافی برد ز آب زلال
می که در شب تاریکش از لب گیرند بنور رنگ کند روی زنگیان با آل
می که دست اگر تر کند از آن ساقی دهد فروغ سر انگشت او بسانِ هلال
می میخوریم و مخالفان از چپ و راست گویند مخور باده که دین را اعداست (خیام)
چون دانستم که می عدوّ دین ست بالله خورم خون عدو را که رواست
می دو ساله نشاطش کم از جوانی نیست شراب کهنه کم از عمر جاودانی نیست (میرزا صائب)
می که بدنام کند اهل خرد را غلط است بلکه می میشود از صحبت نادان بدنام
حیف است که سر در سبوها نکند کس با دختر رز عیش دوبالا نکند کس (حافظ)
می خور ببانگ چنگ مخور غصه گر کسی گوید ترا که باده مخور گو هو الغفور
جمال دختر رز نور چشم ماست مگر که در نقاب زجاجی و پردهٔ عنبی ست
دوای درد خود اکنون از آن مفرح جوی که در صراحی چینی و ساغر حلبی ست
کهنه هرچند شود بیشترش میخواهند دختر تاک عجب بخت جوانی دارد

ملیح مشتاق از شراب ناب روشن میشود
شمع چشم ماهیان از آب روشن میشود

دستش بدام باد ز مسواک خشک تر
زاهد که خون دختر رز بیگناه ریخت

زهی محتسب بدیر گناهی عظیم کرد
خم شکست و دختر رز را یتیم کرده

بخود یک لحظه بودن صد خطر در دست می دارد
خدا اجری دهد می را که بی ما میکند ما را

ببزم تست نه صهبای ناب در مینا
پری ز شرم تو گردید آب در مینا

شو ببلبل سید هر یادم که مستی پیشه کن
عکس گل در آب میگوید که می در شیشه کن

چه می مایهٔ انبساط و فرح
روان خم و آبروی قدح

زوصل جوانان شکر ریز تر
زوصل بتان عشرت انگیز تر

از وصافی فشاند آتش خانه سان
سینه مست گردد زبان در دهان

باده در چشم و دل پاک پدیدار شود
قطره چون در صدف افتاد گهر بر خیزد

دختر رز اندک نگاه گرم افتد در حجاب
میکشم خواهم گل ابری بچشم آفتاب

جز می بعیش مخور بهر صفای دماغ
روغن اگر صاف نیست تیره فروزد چراغ

آدمی خاکی زخامی دارد از می اجتناب
کوزهٔ گل پخته چون گردد نمیترسد ز آب

عارض گلرنگ از می شمع ایمن میشود
از برای آتش گل آب دامن میشود

حل هر نکته که بر پیر خرد مشکل بود
آزمودیم بیک قطرهٔ می حاصل بود

همین نه مرهم دلهای خسته است شراب
که مومیائی رنگ شکسته است شراب

می چنان کرد مددم که اگر پیر شوم
در کفم جای عصا گردن مینا باشد

اعجاز باده بین که مسیحا بصد نیاز
تعلیم قم قم از لب مینا گرفته است

سرسبزی بخش نهال خیال ارباب دانش و فرهنگ * اشعار

طراوت آثار صفت بنگ

مرا با بنگ ازان رو اتفاق ست
که برگش اثر و بیخ نفاق ست

سخن آفرینی نزاکت رسی
بمعنی گلستان بصورت خسی

سبز پوشی در رسید از حضرت اعلی مرا
میکند تکلیف سیر عالم بالا مرا

زمرد را کنم نسبت ولی آن هم نمی شاید | کجا در دیدهٔ مردم زمرد لعل بخاید
بگلی زدیم و ستر انا الحق شد آشکار | ما را ازین گیاه ضعیف این گمان نبود

تریاق اکبر مسمومان اشتیاق بهر اشعار بیان تریاک مسرت گنجور

(سالم — [illegible])

ندارد دختر رز حسن عالمگیر افیون را | چه نازی در سرست این لیلی یک شهر مجنون را
در چمن بنگر بهار کوکنار | لاله غلطان در کنار کوکنار
گرچه افیون خویش را بیرون کشید | کم نشد زان اعتبار کوکنار
نشأ دارد و نشئه را از خمار | شوخ پرکاری نگار کوکنار
مخزن راز ست مهری بر دهان | اهل دل باشند یار کوکنار
سنگ بر سر میزند از تنگ آن | بنگ تنگ آمد ز کار کوکنار
در مذهب من اگر شوی باده پرست | به زانکه بری بجانب افیون دست
نی مرد و نه زن نه مرده و نه زنده | نی خفته نه بیدار نه هشیار نه مست

(رهی)

ضرورست از پی تریاک خوردن قطعهٔ آبی | گوارا میکند می تلخکامیهای دوزانرا

(میرزا صائب ۳۰۷)

کاهش و افزایش این نشأ با یکدیگر ست | میخورد افیون ترا چندانکه افیون میخوری
افیون نغز ست کیف خوبی دارد | جاروب غم ست رفت و روبی دارد
خورشید جهان نیست ولی چون خورشید | او نیز طلوعی و غروبی دارد
کیمیای به از افیون نبود پیران را | شاهد این سخنم قلقل و کافور بس ست

ماء الحیات جان دادگان ظلمات ظلم زمان اشعار صفت قهوه و لطافت آن

(محمد شاه قابل)

داستانهای هویت انتهائی قهوه ست | انتهائی عشق یاران ابتدائی قهوه است
قهوه جز یاد خدا در دل ندارد مطلبی | فهم کن هو در میان حرفهای قهوه است

(شوکت)

برنگ سیاهی چشم نکویان | بود عین ظلمت ولی نور افشان
از و سرمه دار ست چشم دهنها | ازین دود شد شعله افشان سخنها
چنان آب شد خال ازان شعله آثار | که لغزاد چون اشک از چشم رخسار
خاکستر او وکنیل سرمه | خاکش در سینه میل سرمه

اشک ست گره تار مژگان آهی نگاه گشته بیجان

چون مردمک آن ملیح طناز مشکین نگهی در ابروی ناز

نازش که چو سرمه گرد راه است نقش سپه آهوی نگاه است

دود آن شعله است جان و بدن سایهٔ او بود زبان و دهن

شد ز قهوه برنگ چشم سیاه سرمه دانی که میل اوست نگاه

زخم در سینه پرورد خنجر داغ در دل فرو برد نشتر

همه لیلی بخیمه رفته درون همچو معنی ز لفظ گشته برون

سرو قدیست در بهار خیال دارد از طوق قمریان خلخال

ز جوش قهوه تا موج نگه دید چو شعله خون سنگ سرمه جوشید

دل عنبر ز داغش سوخت چون عود از و در نافه بند گیسوی دود

ز نگهش وسمه بر ابروی شعله از و شد نافه در آهوی شعله

شکسته چون شوی از رنج را قهوه بنوش که مومیائی حل کرده قهوه گرم ست

مراد ز قهوه بودن بهتر از بزم شهان باشد که آنجا میهمان را خشتی بر میزبان باشد

ای قهوه نشان آب حیوان داری از خون گرمی طبیعت جان داری

در تاب غم تو همچو من سوخته یعنی که خیال لب جانان داری

زنده گشتم ز قهوه ات آری آب حیوان درون تاریکیست

هر چند جهان و کار او جمله نکوست از عمر گرانمایه که میدارم دوست

آندم که فرو رود دم قهوه بود آندم که برون شود دم تنباکوست

چون قهوه بلب رساند آن حب نبات او قهوه خورد قهوه خورد آب حیات

عکس رخ او بقهوه دیدم گفتم ظاهر شده خورشید جهان در ظلمات

دمساز بینوایان کشاکش زمان اشعار صفت تنباکو و قلیان

نفسها دلکش بلبل ز قلیان دهن که غنچه گاهی گل ز قلیان

چه قلیان همدم خلوت گزینان انیس خلوت تنها نشینان

رفیق و زاد یاران مسافر دم و دود حریفان معاشر

حدیقه ۲ ۱۴۸ ۳

صفت قلیان و اوصاف

اندر هنگامهٔ اهل طرب گرم … دل سنگ بتان از گرمیش نرم

خیال نقش حیرت ایام روزه … بلندت دود او چون شام روزه

برای عاشق از معشوق خود کام … نی او بوسها دارد به پیغام

گهی چون چنگیان رزم فرسود … بکف رمح و بسر خود زر اندود

گهی چون عاشق از خود فراموش … بسر داغ و بلب آه و بدل جوش

ز سر تا سینه‌اش نماید دود آتش … چو کاکل بر سر خوبان مهوش

پیاله بوسهٔ لبان تو رسد … هم نیچه بهلد تا میان تو رسد

خمیازه کشم من و کمان حد و شست … من سوزم و قلیان بدهان تو رسد

من از نی قلیان کسی کار گرفتم … آخر ز لبش بوسه به پیغام گرفتم

نی قلیان مزاج بوسه او داد خبر سندی … به نیشکر کسی کم دیده شفتالوی پیوندی

مشو نی خدمتگزار مجلس افروز ادب … تا نپرسندش نگوید حرف عیش کمتر بی

می توان آموخت آداب محبت را ز نی … سر نمی پیچد اگر بر سر نهندش اخگری

وحید

قلیان ز لب تو بهره ور سیگردد … نی در دهن تو نیشکر می گردد

برگرد رخ تو دود تنباکو نیست … ابریست که برگرد قمر می گردد

پیرم سر و قدان عشق پیچانی بود قلیان … ز دود دل چو کاکل سنبلستانی بود قلیان

قلندر

بقصد آنکه در میدان رعنائی برد گوئی … خم اندر خم برنگ زلف چوگانی بود قلیان

باقر

باقر چلمی چو نافه آهو کو … چون فاخته تا چند زنم کو کو کو

در محشر اگر آتش دوزخ بینم … فریاد بر آورم که تنباکو کو

قلیان ز دود مان وجود آشکار شد … عالم پر از ستارهٔ دنباله دار شد

میرالهی

قلیان که بهر دست چو گل جای نمود … هردم بر او شمع نهد سر بسجود

گلزار دماغ شعله آشامان را … سرچشمهٔ آتش ست و فوارهٔ دود

قلیان مشعبد بیست هنگامه طراز … بازیچهٔ او ربوده گوئی اعجاز

این طرفه که او چو کرد آتش بدهن … دودش ز دهان دیگری آید باز

شفیعای اثر

چون قلیان ست دلفریبی کمیاب … دارند از و گرمی مجلس احباب

آن لعبت زیبا همه سحر ست و فسون … کز پهلوی او سوا فتند آتش و آب

کته باشد مرا غم تنهائی — مانوس شدم بعالم تنهائی
صحبت بکسی گو که اگر نیست پاک — قلیان کافیست همدم تنهائی
بت قلیان کشی دارم که یکدم — چو نرگس برنمیدارد زنی چشم
بزبان حلوای بی دود دست دنیا لذید — غیر تنباکو ندیدم دود بی حلوا لذید
سن صدای آه وافغان زنی وصبح سه بطلش — هزاران بیتابم داد این قلیان کشیدنها
حقه باغیست چرا دل نکند میل درو — گل دروغنچه درو بوی درو سنبل درو
نه قلیان بلکه بعین چشم یار ست — زنیچه ابرو می و تنباکو دار ست
اگر بینی تو با چشم گشاده — زسرپوشش بچلم عینک نهاده
زهی نیچه بچین دلنشین ست — خطر نبود که زلفی پر زچین ست
بدور نیچه قلیان شد هویدا — چو بدری درمیانی هاله پیدا
نه قلیان ست و نیچه ای خردمند — بنزدیکی مه آمد هاله چند
نه سرپوشش و چلم بازیب و زین ست — لباق عرش گویا فرقدین ست
سیکند آئینه دل صاف تنباکو بکش — زانکه اینجا دود را خاصیت خاکستر ست
آن جوانانکه تنباکو کشند — اولش الله آخر هو کشند
از حقه زحق حق سبق آموخته به — و زنار چلم سینه زغل سوخته به
حکیم مکن از کشیدن تنباکو — دل سوخته را رفیق دل سوخته به
به تنباکو مرا الفت از الست — که دودش حلقهٔ زلف بتانست
بجز وسیلهٔ قلیان که هست همدم شان — نفس شمرده زدن کار عاقلان نبود
دود او اندر هوا پیچیده سنبل شود — طرفه تر برگی که بعد از سوختن گل میشود
چو حقه همدم و دلسوز کس نخواهد بود — که دمبدم سخن تلخ رو برو دارد

نمونهٔ ایفای عهد و پیمان گلعذاران* اشعار توبه شکستن میخواران*

اگرچه از دل سنگین دلبران سازند — بنای توبه دریغ بزم دیرکی ماند
بکف یارب که سنگ شیشهٔ تقوی شکن دارد — که می آید بگوشم آن شکست توبه آوازی
هزار تجربه کاران نصیحتی یاد ست — که توبه نامه بخط شکسته می باید

حدیقه ۹۹ بیان مطایبات و هزلیات

بشکست توبه ما بابای کنم | چون زلف حسن توبه ما در شکستن ست
ساقیم خضر ست و می آب حیات | توبه از وی چون کنم هیهات هات
حاشا که من بموسم گل ترک می کنم | من لاف عقل میزنم این کار کی کنم
از بسکه شکسته باز بستم توبه | فریاد همیکند ز دستم توبه
دیروز بتوبه شکستم ساغر | امروز بشیشه شکستم توبه
از بس بیاد باده خورم هرچه میخورم | نبود عجب که توبه ام از آب بشکند
توبه ما چو زلف خوبان است | چون شکستیم خوشنما تر شد
مگو که توبه شکستن نیاید از دستم | که کاسه دادو بدستم که توبه بشکستم
بیان تعلّم رصف مستان شکسته ایم | پیمانه بیار که پیمان شکسته ایم
شکستی توبه شیخ و خماری ساخت هم | برقص ای جام از شادی که شکستن شکستن سبب
سیل می از طرفی بارش باد طرفی | خانه توبه بیچاره خراب ست امروز
جامی که هزار شیشه بود افتادیم | صد شکر که غیر توبه دیگر نشکست

ذائقه بخش نمکچشان قول الهزل فی الکلام کالملح فی الطعام

اشعار مطایبات و هزلیات و دیگر کلمات ظرافت انضمام

ذکر اندر مگس خراب انداز | یا بکون خر شهاب انداز
پیش ازین گفته اند اهل سلف | که نکوئی کن و در آب انداز
ور تنم قوت دگر باقی ماند | در قضیب آن سختی و چابکی نماند
آری آری این مثل خوش گفته اند | آن قدح بشکست وآن ساقی نماند
خال اگر بر مگس نگار بود | یا بکون صفای یار بود
عاشقان را همین گشند آری | مگس شهد زهر دار بود
عجب کیر دارم عجب خوی اوست | که می ایستد پیش دشمن چه دوست
شنیده است از مگس بیخبر | تواضع ز گردن فرازان نکوست
سخن وای جهان گرد پرورده پیر | شبی گفت یک کیر با کس دلیر

مدح قصه — بیان سلطانیات و هزلیات

که ای کس مکن فخر بر نام خویش / مشو شادمان بر سر انجام خویش
ترا نیست بر من شرف از حساب / قلم گر نباشد چه گوید کتاب
اگر من نباشم تو ناکاره / چو خزاف بی گوهر آواره
گهی چشمه خون شوی گه دراز / گهی از تری پیشوی شاخ باز
جراحت شالی و تاریک بخست / چه می نازی ای کس بر بن بند بست
ترا در جهان فتح باب از منست / بکاخ دو شاخ تو آب از منست
منم سرو بستان عشق و لوا / بیک پای استاده سر در هوا
چکانم فشانم بکام تو نور / رسانم فشانم بکامت سرور
پس ای کس بکن شکر احسان من / دعا کن برین تیر پیکان من
چه بیچاره کس این سخنها شنفت / چو گل خنده کرد و شکفت و بگفت
که ای کیر بر سختی خود مناز / چه شد گر توی سربلند و دراز
منم مخزن گوهر راز دوست / منم معدن فیض ابناز دوست
ترا نیست بر ظلمت خود خبر / غم علت خود نداری مگر
اگر بر سر کون تو تکیه کنی / سر و روی خود غرق در گه کنی
وگر قی کنی میشوی زار و سست / بترشی و بادی شوی نادرست
ترا ماندگی سر شود دمبدم / مرا نیست از ماندگی هیچ غم
بقوت اگر کم شوی ناگهان / خجالت ملالت کشی ناگهان

من آن نیم که ز حلوا عنان بگردانم / که ترک صحبت شیرین شکار فرهادست
کسی بجوهر یکدانه بخود نرسد / که قفل حقه کیمیا بپایه نگشادست
دگر مگوی که نان نو عروس سفره ماست / که این عجوزه عروس هزار دامادست
نوشته هست ز روغن بچهره جبشی / که این سیاه زکال زعفران زادست
حسد چه میبری ای کاسه لیس بر ... / بمنج زرد و عسل روزی خدادادست

صفت اسحاق

بپیشم در سحرگاهان گر آری صحن بغرا را / بهوی نیکویش بخشم سمرقند و بخارا را
کباب آهوی فربه اگر داری غنیمت دان / کنار آب رکناباد و گلگشت مصلا را
جمال بره بریان و حسن دنبه فربه / چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغما را

چو آرایی بمشک و زعفران خیار ناود — برنگ و بوی خال و خط بهاجت روی زیبا را
بگو تسجیع وصف خوشه انگور شتالی — که بر نظم تو افشاند فلک عقد ثریا را
بنی گر دم ز ذکر قلیه خالی — فکر بور قسم سفی کل خابیلی
سحر بر خیمه‌ها زند بر سینه — و من طلب العلی سهر اللیالی
درون رشته آن خورشید شلغم — کأن الشمس فی جوف اللیالی
چو از هم سفره درم مرغ مسمن — فاذری یمینا عن شمالی
ز من بشنو حدیث بجل خوابه — نتوان خوبتر زین وصف کردن
اگر روزی مصافی آیدش پیش — نهد خالی بر خصم تیغ گردن
نینداز تو بدشمن تیر از بجل — ولی توقیر داند تیر خوردن
ای کاسه تو سیاه و دیگ تو سفید — از آتش و آب هر دو بریده امید
این شسته نمیشود مگر از باران — وان گرم نمی شود مگر از خورشید
بنائی دیدم از هم رفته کارش — ز پستی گنج قارون در حصارش
نباشد احتیاج ستر عورت — که دارد جامه واری همچو ظلمت
درو باشش سراپا رخنه چون دام — ندیده همچو مجمر روزنش جام
ز روزن بسکه میریزد دران گرد — بآب او تیمم میتوان کرد
پی غسل آنکه رو آرد باین در — کند بعد از جنابت خاک بر سر
بناخن طاس آبی از ته گرد — چو آب دستکی باید بر آورد
نشسته صحن این گرمابه سرد — برنگ کاسه ممسک یخ از گرد
بسقفش آن قدرها دود بسته — که نتوان راه رفتن جز نشسته
بود زین کهنه بنیاد زمانه — دری باز از شمال نوره خانه
بران ورکرده نقش استاد این فن — که باید کندن و بر باد دادن
ز قحط سنگ پا باید درین طاق — چو وقت شرع سودن ساق بر ساق
چو گوش آنکس که دلاک آیدش پیش — بهر دو دست پیچد بر سر خویش
شکافد پوست را با تیغ گلگون — که مو را آورد از ریشه بیرون
حذر از تیغ آن جلاد باشی — که سر بازیست اینجا سر تراشی

زنخش بود و نهرے با صفائے | چو نهر آئینه گیتی نمائے
که هر کس جان برد بیرون ز حمام | نجستی تو به آنجا شوید اندام
شبی شد مرا زالکی میهمان | که زال فلک بود پیشش جوان
ز بس ناتوانی قدش گشته خم | طبق زن شده فسج و بینی بهم
تن از بی غذائیش چون نال بود | که قوتش همین خوردن سال بود
دو دندان پیشش سجدی دراز | که با آن کند بند شلوار باز
وجودش سبکتر ز بال مگس | همین در تنش جان گران بود و بس
سرش رفته در دوش او چون کشف | بمازو گی نهر آب و علف
مرا در زیر زین لاغر سمندیست | که هر موییش بدست و پا بندیست
به پیشش یک قدم ره صد کروه است | بکاهی بر او او چو کوه است
ز اندیشه این مژده حیوان | رسد معنی بخاطر لنگ لنگان
نی جنبد ز جا چون اسپ تصویر | که از سم دست و پاشش رفته در قیر
ز بس باشد بدم خار دنبش کار | بگرد خویش میگردد چو پرکار
علف ضایع کند پیوسته چون راس | نگردد سیر از دانه چو دستاس
گذارد رو اگر سوے علف زار | بدام عنکبوت افتد مگس وار
بسوی آب هرگه رو نهاده | چو عکس خویش در آب اوفتاده
موی نی در سر و تن و اندام | ز لاغری کشیده اند لجام
بسکه از ضعف چون خسی شده بود | ناگهان بادش آمد و بربود
آنکه وی باد را روان بگرفت | بادش امروز ناگهان بگرفت
آنکه تیری بد از بلند پری | سپر افکند تا شود سپری
تیز رو بود پای بر جا شد | تیر بد پاسے او کمان پا شد
بودش از خوردن نبات حیات | وین زمان چوب میخورد چو نبات
چهره از گردنش فرو ریزان | همو تسبیح گشت آویزان
یاد دوران سوی مرگ درنگ و پو | شکم او شده روان ترازو
بجوابم اندا سپ خود سخن رانم | این هوس از کفم ربود عنان

جامی در ... قطعی

در صفت ... اسپ

در ضعیف ...

از ... بهیوری

کهنه دیوار عمرش افتادی　　گر نبودیش سایه پشتیبان
غم فزاتر ز اول عاشور　　گند روتر ز آخر رمضان
در حرونی طبایع جهلا　　در نکوئی مطالب دونان
بسکه کاهیده شد بر و نکند　　زاغ منقار تیز و سگ دندان

یار علی بیگ که از مقربان عالمگیر پادشاه بود و گردنش بسبب عارضه کج جاهی داشت و زانوی پادشاه نیز در اواخر عمر از کار رفته بود همیشه اطبا بجهت آن میپرداختند نعمت خان عالی در ان باب قطعه گفته اینست.

روغنی چون برند فرماید　　استخوان از لوازم دارو ست
برند شان به پیش یار علی　　آنکه یکسان بود بدشمن و دوست
گر کند این علاج گردن او　　بیشک از بهر پای ما نیکو ست
یعنی از رمز نکته گفتستم　　که نهان چون اشاره ابروست
فتنهائی که ما بپا کردیم　　در زمانها همه بگردن اوست

[illegible]

مرا اسپیست سست و زار و لاغر　　چو تار عنکبوت از پای تا سر
بود گر برگ کاهی را کنم بار　　فرو ماند بگل چون کاه دیوار
ز ضعف تن بود هر جا که استاد　　چو نعل خویشتن از پا در افتاد
اگر چون اسپ شطرنج افتد از پا　　بانگشتش توان بر داشت از جا
از ان مو نیست جسم زار او را　　که بر تن مو نباشد تار مو را

قاسم دیوانه در هجو [illegible]

در شعر و سخن کس بقلندر نرسند　　در شعر باو عرفی و سنجر نرسد
هر مصرع اول که بلند افتادست　　ترسم که باو مصرع دیگر نرسد

والد در هجو طالب

شب و روز مخدومنا طالبا　　پی جیفه دنیوی در تگ ست
مگر قول پیغمبرش یاد نیست　　که دنیاست مردار و طالب سگ ست

شعر غالب علیخان

آنانکه بغربت ذکر انداخته اند　　دانی ز چه خصیه بر در انداخته اند
از لطمه موج خیز دریای کشت　　مضطر شده از لنگر انداخته اند

احسان الله ممتاز

حرفهای هجا سه هجا سه هجا سی آموخت　　طفلکی را معلمی بد خواه
الف خود بهای او پیوست　　گفت فهمیدیش بگفتا آه

بد گیر مرا آن جفته پرسید — بدو گفتم که از اخایه واند
تبسم کرد و گفتا نیک گفتی — به همسایه را همسایه داند

خورشید رخی صباح با لعل چو قند — خود را بسر نیزهٔ کیرم افگند
پرسید که خورشید بر آمد یا نه — گفتم که شد آفتاب یک نیزه بلند

دی گفت حکیمی که کس دو جفته نگاهی — جان سخت منی و زینت ای صاحبابی
گفتم که چو جان بنا خوشی خواهد رفت — گو از سر کیرم بخوشی بیرون آی

مولانا نامی بخاری

گفتمش نیک ساقها داری — خاطرش رنجه شد بگفتن من
سخن پاک و صاف میگویم — گر بدی گفته ام بگردن من

مرزا بابای در بارهٔ ممسک

یکدانه غله کم شده زانبار ممسکی — فرزند را بکشت و زن خویش را بهشت
یاران و دوستان بشفاعت برو شدند — کین نوع خوب نیست بگفتا که نیست زشت

ایضا حکیم انوری

شان به نهند زادم زین به نه از خدا — کز بهر نیم دانه برون کردش از بهشت
نان تو پارسا تر از زن تست — کس نه بیند ز خویش و بیگانه
نان خود را بجای زن بنشان — وان جلب را برون کن از خانه

ایضا خواجه مسیحا بخاری

گیرد بقرض هر چه ز هر کس نمیدهد — دشنام اگر دهند بادلیس نمیدهد

ای انبه تو چه هست درون خودت — به پشم درون او چه بیرون خودت
دهند ز انبه تا بود نام و نشان — بریش تو چه انبه باد در کون خودت

خواجه از لبس جبه عریان ست — فی المثل نقش پرده را ماند
دستش از آستین برون ناید — کیر سنت نکرده را ماند

ملا شیدا

دایم خر لاغری که از ضعف بدن — بار دگرش نهاده هر مو بر تن
عمریست که مرده و هنوز از بدنش — جان را نبود قوت بیرون رفتن

غنی

ز شوخی پشت بر من کردی و بیرون نمی آرم — کنی بر جانب ما پا دراز آن نیز بردارم

ملا عصمت

ای از تو سه روح و پنج حس خوار و خجل — در چار هنر چو چار چیزی کامل
چون فرج دهن باز و چو کون گنده دماغ — چون کیر زبان دراز و چون خایه دول

نظام بی نظام ار کافرم خواند — چراغ کذب را نبود فروغی
مسلمان خوانمش زیرا که نبود — دروغی را جزای جز دروغی

حکیمان جہان گویند یک رگ — زکون پیوستہ باشد تا بدیدہ
وزان رگ باشد آب چشم مردم — چو در کون کردی آن رگ شد بریدہ
کسی را کو نباشد آب در چشم — یقین دانم کہ هست او کون دریدہ

بت سیمین تن و دشمن شیدا — گشت ہم بسترم ز یاری بخت
از تقاضای نفس کافر کیش — زان تن لالہ رنگ کندم رخت
جا چنان بر سرین او کردم — کہ کی وجسم کند بزرین تخت
نارو غنچہ اش فرو بردم — گشت آن غنچہ ہمچو گل صد لخت
گفتمش حال چیست گفت بناز — چہ توان کرد سنگ آمد و سخت

عربی دور دوکان طباخی — چرب رودی خرید اندر رے
ریخت در جیب تا بخانہ برد — ناگہان در رہی فتاد از وے
نام او را نکو ندید انست — ہر سوی می‌دوید اندر پے
کیر در کف گرفتہ گفت ای قوم — ہل وجدتم بمثل ہذا الشے

دلچسپ تر از چسپیدگی مصرعین بر وجہ نان بہا این تضمینات نکتہ دانان

دوشینہ بکوی میفروشان — پیمانۂ می بزر خریدم
اکنون ز خمار سر گرانم — زر دادم و درد سر خریدم
(محمد اکبر بادشاہ)

آراستہ آمدہ چہ آراستنی — دل خواست بعشوۂ و دل خواستنی
بنشست و شراب خورد و برخاست برقص — وہ وہ چہ نشستنی چہ برخاستنی
(اہلی شیرازی)

برہم زن کار گر رقیب بدخوست — صد شکر کنم کہ خوی یارم نیکوست
پیوستہ ازین مثل دلم خورسندست — دشمن چہ کند چو مہربان باشد دوست
(باسلی)

شد نی خانہ دلم ز ہجر جانان — بشنو از نی چون حکایت میکند
با زبان تیز و چشم اشک ریز — از جدائیہا شکایت میکند
(مولوی جامی)

ای شاہ نہ تخت و نہ نگین میماند — آخر تو یک دو گز زمین میماند
صندوق خود و کاسۂ درویشان را — خالی کن و پر کن کہ ہمین میماند
(ماہو صوفی)

گرد بکلیمی ز نظامی شنو ان — کای بستہ گنج معانی مقیم
(کمال خجند)

جند بست مقیم

حدیقه ۵۰ هم [illegible] تضمینات

هست در انگشت کمال آن قلم — یا نه عصاییست بدست کلیم

گفت قلم نیست عصا نیز نیست — هست کلید در گنج حکیم

شبی با صراحی همیگفت شمع — کای هر شبی مجلس آرای دوست

ترا با چنین قدر پیش قدح — سجود دمادم بگو از چه روست

صراحی بدو گفت نشنیده‌ای — تواضع ز گردن فرازان نکوست

هندوی دیدم که مست از عشق بود — گفتمش زین جستجویت چیست سود

در جوابم گفت آن زنار دار — نیست در دستم عنان اختیار

سلمان

رشتهٔ در گردنم افکنده دوست — می برد هر جا که خاطر خواه اوست

ای ابر بهار خاک پرورده تست — ای خاک درون غنچه خون کرده تست

گل سرخوش و لاله مست و نرگس مخمور — ای باد صبا این همه آورده تست

ای آب روان سرو برآورده تست — ای سرو جوان چمن سراپرده تست

ای غنچه عروس باغ در پرده تست — ای باد صبا این همه آورده تست

با وجود تنعم دنیا — بکسی عیش آنچنان ندهند

این مثل در زمانه مشهور است — هر که را این دهند آن ندهند

بخلوت سرایم چو خوانی شبی — بده بوسه‌ام زان لب لعل خویش

زگفتار سعدی تو هم آگهی — که مزدور خوشدل کند کار بیش

ز ناله درد بلبل از کاهش تن — گل داد بوصل خود مرادش بچمن

گفتم سبق وفا که تعلیمش کرد — باد سحر از میانه برخاست که من

میکرد فغان و ناله بلبل بچمن — گل گوش باو نکرد و نشنید سخن

گفتم که بیاموخت بگل بی رحمی — باد سحر از میانه برخاست که من

شد خاک چمن ز بوی گل مشک ختن — بلبل نشدش چشم تمنا روشن

گفت آه بجانان که رساند خبری — باد سحر از میانه برخاست که من

سوزی ببارگاه سلیمان روزگار — رفتم که قبله به از آن آستان نبود

کردم ادا بمدح و ثنایش قصیده‌ای — کان نوع در بجز آن آخر زمان نبود

اسپی کرم نمود که از جنس وحش و طیر — چون او ضعیف جانوری در میان نبود

اسپی که چون کمان شکسته دو تا بود | سر تا قدم بغیر پی و استخوان نبود

از بسکه گشته بود ز غمخوارگی چو روح | هیچ احتیاج قالب او را بجان نبود

لبها گشادمش که بدندان نظر کنم | چیزی بجز حساب حسرتش اندر زبان نبود

گفتم درین زمانه بدو دید که آدمی | گفت آن زمان که آدم و عالم نشان نبود

ناگاهش از وزیدن بادی میان شکست | بیچاره را تحمل بار گران نبود

چون عاقبت براه عدم رفت عقل گفت | ما را ازین گیاه ضعیف این گمان نبود

مکن منعم از بوسهٔ خال لب | میازار موری که دانه کش ست

زلفه پردهٔ ایوان و نغمه انس ست | هر نواش که سازد تو با نواش بساز

اگر سعادت دولت دهد بنوش و بخند | بدوستان برسان آنچه از تو ماند باز

وگر مخالف طبع تو پرده ساز کند | مرنج و نیز مرنجان و جان و دل مگداز

چه طرفه گفت درین قطعه فیلسوف دگر | زمانه با تو نسازد تو با زمانه بساز

خواهی که دل دلبر تو گرم شود | وز پرده برون آید بی شرم شود

ناری مکن و زور مکن زر بفرست | زر بر سر فولاد نهی نرم شود

گر بیابیم زنده بدوزیم | دامنی کز فراق چاک شده

ور بمیریم عذر ما بپذیر | ای بسا آرزو که خاک شده

دیدم که عقابی ز زمینی بهوا خاست | اندر طلب طعمه پر و بال بیاراست

زان کبر و منی که درو بود همی گفت | امروز همه ملک جهان زیر پر ماست

ناگه ز کمین گاه یکی سخت کمانی | تیری بزه آورد و قضا برد برو راست

از خوردن آن تیر زمانی بشگفتش | کین آهن و این تیر پریدن ز کجا خاست

چون نیک نظر کرد پر خویش درو دید | فریاد برآورد که از ماست که بر ماست

نشستم دوش در کنجی که سازم | سر گل را بزیر خط پنهان

دران وادی حکیمی در گذر بود | مرا چون دید زان رو گشت خندان

پریشان حال تر بودم ازان رو | ز فعل او شدم خاطر پریشان

مرا گفته که داری مرا [illegible] است | کزان دارد سر گل راست دربان

بیا تا بر سرت مالم که روید | ترا مو بر سر از خاصیت آن

شنیدم از جگر آهی و گفتم | مگر نشنیدهٔ قول بزرگان
زمین شور سنبل بر نیارد | درو تخم امل ضایع مگردان
زهندستان صنوبر قد جوانی | شبی در خانهٔ من بود مهمان
چو گشتم گرم صحبت گفت از شوق | که ای محبوب فائق کان احسان
گلی خواهم درین مزرع بکارید | که ماند تخم سنبل یا ز ریحان
بدو گفتم زروی دردمندی | که ای چشم و چراغ ای جان جانان
غریق رحمت حق باد سعدی | چنین فرمود بیتی در گلستان
زمین شور سنبل بر نیارد | درو تخم امل ضایع مگردان
شنیدهٔ تو که محمود غزنوی شب دی | نشاط کرد و شبش بسر گذشت
یکی فقیر دران شب سر تنور گذشت | سر تنور بهان مستمند عور گذشت
و آه نعره بر آورد و گفت کای محمود | شب سمور گذشت و شب تنور گذشت
می شنیدم ز مردم دانا | گر ترا با زمانه افتد کار
ههه از مردم کریم طلب | خاک از تودهٔ کلان بردار
مشک در نافه خون آهو بود | مسنک بود ست ابتدای گهر
از خیال پری ددی بگذر | آدمی را بچشم حال نگر
دل آباد من از جور بتان شد ویران | ساز آباد خدایا دل ویرانی را
یا بتان را ز کرم مهر مسلمانی ده | یا مه مهربتان هیچ مسلمانی را

مایلاقت امکیانی جوابا شعار مناظره سوال وجواب شعرای آنجا غتنمت

مناظرهٔ شب و روز

بشنو از صحبت گفتار شب و روز بهم | سرگذشتی که ز دل دور کند شدت غم
هر دو را خاست جدال از سبب بیشی فضل | درمیان رفت فراوان سخن از دعت و ذم
گفت شب فضل من از روز فزون آمد ازآنکه | روز را باز ز شب کرد خداوند قدم
قوم را سوی مناجات بشب برد کلیم | هم بشب گشت جدا لوط ز بیداد و ستم
قمر چرخ بشب کرد محمد بدو نیم | سوی معراج بشب رفته هم از بیت حرم

سه پوش ست شب روز نمایندهٔ عیب — راحت آراست شب روز فزایندهٔ الم

هست در روز اوقات کز غوست نماز — در نماز همه شب مخبر نبی بود و لنم

منم آن شاه که تختم زمین ست ایوان چرخ — در سپهدار و سپه انجم و سیار خدم

آسمان از تو بود همچو یکی فرش کبود — از من آراسته مانند یکی باغ ارم

روز از شب چو شنید این و شد آشفته گفت — خامشی کن چه دهائی بسخن باب حکم

روز را عیب لطعنه چه کنی اینه وعرش — روز را بیش ز شب کرد ستایش قسیم

روزهٔ خلق که دارند بر روزست همه — بحرم حج بر روزست ز آداب حرم

عید و آدینهٔ فرخ عرفه عاشورا — هم بر روزست چو بینی بهم از عقل و فهم

سوال و جواب قدح و شیشه

قدح کرد روزی ز مینا سوال — که ای از تو روشن دل وجد و حال

قد و گلشت سرو گلزار فیض — دل روشنت صبح انوار فیض

لبت از چه رو در سجود و نیاز — شود چون گل از خندهٔ غنچه باز

اگر این نماز است قهقه چرا ست — و گر لهو باشد سجودت کرا ست

ز شکل تو خضر حقیقت نما — نزیبد براه طریقت خطا

ز روشندل این شیوه مهلست سهل — که از رهستان کج خرامی ست جهل

باین رنگ طاعت ندیده است کس — بقهقه نماز اختراع ست و بس

صراحی ز غیرت سخن سانه شد — بخون جگر نکته پرداز شد

که ای چشمت از نور غیرت تهی — نداری ز اوضاع دهر آگهی

همه چشمی و نیستی دیده ور — همه گوشی و از خدا بیخبر

نماز چنین گرچه عین خطا ست — اگر چون منی میگذارد رواست

که از سجدهٔ حق درین انجمن — شده عالمی تشنهٔ خون من

چو خواهم رکوعی بجا آورم — برارند از تیغ مغز سرم

بگیرند در سجده حلقم چنان — که خون جگر ریزدم از دهان

مدام این گروه ندامت مآل — شمارند بر خویش خونم حلال

که داده است بر قتل مینا صلاح — که گفته است خون مصلی مباح

ازین غم بدل خون نه بندم چرا | برادو کسان ... بخندم چه سرا

اعتراض نعمت خان عالی بر بیت گلستان و انفصالش از قول ظهیر

سخنهای عالی کسی کو شنفت | بداند که سعدی غلط کرد و گفت

بنی آدم اعضای یکدیگرند | که در آفرینش ز یک جوهرند

چو عضوی بدرد آورد روزگار | دگر عضوها را نماند قرار

ندیدم درین عمر هفتاد سال | کو باشد درین قطعه صدقا مقال

حقیقت بعکس ست ای همنشین | پس این قطعه باید که باشد چنین

بنی آدم اعدای یکدیگرند | که بعضی ز بعضی اگر کمترند

یکی را چو زد بر زمین روزگار | شماتت کنند ار چه باشند یار

چو بر گنبدی این نقض بتن شنفت | ظهیر اینچنین قول فیصل بگفت

که هر گنبدی این نقض بر سعدی ست | نه زنهار ایراد بر عالی ست

دران عهد بی شک چو اعضا بدند | بهنگام عالی چو اعدا شدند

درین عهد زان هم بتر کن قیاس | وزین پس بتر کن که یوم شناس

چون طلعت تو ماه نباشد روشن | مانند رخت گل نبود در گلشن

مژگانت همه گذر کنند از جوشن | مانند سنان گیو در جنگ پشن

دریا چو محیط ست کف خواجه لفظ | پیوسته گهر و نقطه مسکین د خط

پرورده که ... ودون و وسط | دولت ندهد خدای کس را الغلط

سپید بره سفید چون بیضه بط | کان را ز سیاهی نبود هیچ نقط

از گله خاص مانه از جای غلط | چوپان بدهد بدست دارنده خط

سرا فاضل دوران امام ملت و دین | پناه اهل شریعت درین چه فرماید

اگر گربه بیرو قمری و گو ترا | سرش ز تن تبعدی و ظلم بر باید

خدایگان شریعت ز روی شرع قصاص | بخون گربه اگر تیغ بر کشد شاید

ایا لطیف سوالی که در مشام خرد | ز بوی نکهت خلقت نسیم جان آید

اگر به نیت قصاصی که صاحب ملت | چنین قصاص بشرع متین نفرماید

نکم ز گربه پیدا است گربهٔ صیاد — که مرغ بیند و بر شاخ پنجه نگشاید

اگر بساعد بازوی سفید خود سری دارد — بچون گربه همان به که دست نالاید

بقای قمری و عمر کبوتر ار خواهد — قرارگاه قفس را بلند فرماید

سرو در باغ بیک پای ستاده است نگر

بکاب تو دو گر بودش پای دگر

نیست لیکن چو شنیدش حسنت بچمن جای دگر

یاران ستم پیرزنی گشت مرا — کاواک شده از چوبنی پشت مرا

گر پیچ تا بسوی او وی خواب کنم — بیدار کند بضرب انگشت مرا

هموا رنجی شست رگی گشت مرا — زد نغمهٔ نیو و از و بجز پشت مرا

توقت نه چنانکه پا تواند برداشت — بهتر بود از پشت دو صد مشت

مصرع اول از جهانگیر بادشاه وثانی از نورجهان بیگم

هلال عید بر اوج فلک هویدا شد — کلید میکده گم گشته بود پیدا شد

وله مصرع اول و سه مصرعه از نورجهان بیگم

زیر دامان تو پنهان چیست ای نازک بدن — نقش سم آهوی چین است بر برگ سمن

گر نه دیده پیکان بلا اندر دهان تنگ او — قطره قطره میچکد لعل بدخشان از زمین

گر چه من لیلی اساسم دل چو مجنون در نوا است — سر بصحرا میزنم لیکن حیا زنجیر پا است

عشق تا خام است باشد بستهٔ ناموس و ننگ — پخته مغزان جنون را کی حیا زنجیر پا است

جهان گشتم و دردا بهیچ شهر و دیار — نیافتم که فروشند بخت در بازار

ز مفلسی چو نباشد بدست یک دینار — چه سود گر بفروشند بخت در بازار

مطالبهٔ وزیر هند از جانب وزیر ولایت

بیا در منزل جانان که یابی صد قرار اینجا — زر اینجا گوهر اینجا حشمت اینجا افتخار اینجا

جواب

قراری کرده ام من خود نخواهم رفت زین کشور — سر اینجا سجده اینجا بندگی اینجا قرار اینجا

مصرع اول در امتناع گدائی از عالمگیر بادشاه وثانی از شاه اجمل درویش

روزی چو مقرر است گر دیدن چه — رزاق بگرد اندر پیچیدن چه

تاک را سیراب دارای ابر نیسان در بهار — قطره تا می میتواند شد چرا گوهر شود

سلطنت سهلست خود را آشنای فقر کن — قطره تا دریا تواند شد چرا گوهر شود

مصرعهٔ اول از نادر شاه و ثانی از وزیر جعفر

هلد باده که مینای عمر لبریز است — هر نفس را دم آخر چه جای پرهیز است

ما صلح جوییم فلک در پی جنگ ست اینجا — دل ازین حادثه بسیار به تنگ ست اینجا

ما تباهی زدگانیم درین بحر فنا — تختهٔ کشتی ما پشت نهنگ ست اینجا

صلح دورست مصمم همه جنگ ست اینجا — تنگ دل چون نشوی تیر و تفنگ ست اینجا

چون تباهی زدهٔ ملک عدم در پیش است — زانکه در هر قدمی کام نهنگ ست اینجا

مصرعهٔ اول از ملا میکی ثانی از میوه فروش

پیر داز دل گذرد هرکه ز پیشم — من قاش فروش دل صد پاره خویشم

مصرع اول از سلمان ساوجی و ثانی از ناصر الدین بخارائی

دیدهٔ کهکشان رفتاری عجب مستانه نیست — پای در زنجیر و کف بر لب مگر دیوانه است

مصرعهٔ اول از شاهجهان و ثانی از صائب

اکنون کرا دماغ که پرسد ز باغبان — بلبل چه گفت گل چه شنید و صبا چه کرد

از مرد برهنه روی زر سرے طلبم — از خانهٔ عنکبوت پر سرے طلبم

من از دهن مار شکر سرے طلبم — وز مادهٔ پیشه شیر نر سرے طلبم

علم ست برهنه روی تحصیل زرست — تن خانهٔ عنکبوت دل بال و پر ست

زهر ست حصول علم عقل شکرست — هر پیشه کز آن چشید او شیر نر ست

مصرعهٔ اول از صائب و ثانی لا اعلم

چون صفیر از خانهٔ منقار می آییم ما — از دو جانب پشت بر دیوار سے آییم ما

ایضاً

حق را ز دل خالی از اندیشه طلب کن — از شیشهٔ بی می می بی شیشه طلب کن

ای عارف رند بود و نابود ت کو — آتش بوجودت زده و دودت کو

دل دادی و دین دادی و ایمان دادی — با اینهمه سودات بگو سودت کو

نابود شدم بود بمنید اغم چیست — انگر شده ام دود بمنید انم چیست

دل دادم و دین دادم و ایمان دادم — سودا ز دوام سود نمیدانم چیست

ای راهبر خلق مرا راه نما — در مشکل نکته جواب فرما

گویند خدا بود دگر هیچ نبود — گر هیچ نبود ست کجا بود خدا

از اصل حقیقت خبری نیست ترا — میدان بیقین که لامکان ست خدا

خواهی که ترا کشف شود این معنی — جان در تن تست گو کجا دارد جا

این ست خیالم شب و روز و مه و سال — کز هجر بمقصود رسم روز وصال

قصد فلک این ست که در افکندم — ما در چه خیالیم فلک در چه خیال

دریا چکید از نطق تو ای تازه نهال — اشعار ترا چه حاجتی با خط و خال

تا چند بگردش فلک می نازی — کاری که خدا کند فلک را چه مجال

مرقع اشکال و اضلاع مانند بوقلمون اشعار متفرقه مشتمله بر مضامین گوناگون

داغ من گرد فشاننده عصیان نشود — آستین بشکر آلود گریبان نشود

بیداشت چو بلبل آشیان را — گل گفت که خس کم و جهان پاک

خواب راحت و حقیقت مایه درد سر ست — هر که دارد این مرض پیوسته صاحب بستر ست

ای در غم نور دیده چشمت نمناک — یعقوب صفت جامه حیرت صد چاک

در ماتم فرزند مریز اشک بخاک — صد طفل مکن برای یک طفل هلاک

ملا طاهر غنی

قدر احسان اگر این ست که من میدانم — لب ز چشم نتوان بست ز شکر مرهم

من از مروت طبع کریم فهمیدیم — که آب کشتن بجز انقدر ز شرم بخاست

بیدل

فیض سیه بهار شبیم بود آرزو — بوی گل چراغ مرا بید داغ کرد

کنند دفن از انرو شهید را با رخت — که هر که کشته او گشت جامه نگذارد

من بنگ نمی خوریم می آرید — من چنگ نمی زنیم نی آرید

تجلی اشرف محمد اکبر پادشاه صاحب

هر که هر چه ضرور ست داده اند آنرا — بس ست آب دهن آسیای دندانرا

فلک شنبه تلخ دارد جمعه اطفال را — عشرت امروز بی اندیشه فردا خوش ست

گمان مبر که تو چون بگذری جهان بگذشت — هزار شمع بکشتند و انجمن باقی ست

هنوز آن ابر رحمت در فشان ست — می و میخانه با مهر و نشان ست

ملا ناظم هروی

آنکس که تراج جانا نسنے داد
ما را ہمہ اسباب پریشانسنے داد
پوشید لباس ہر کرا عیبے دید
بی عیبان را لباس عریانسنے داد

بی پیش نمازیم نه از روی ریاست
حق میداند که از ریا مستثنی ست
انیک بخوشم افتاده که از روی نیاز
پشتم بخلائق ست و رویم بخدا ست

سر سبزی لهای آگه وانه های سبحه اند
آنچه مارا در دلست آنکه گر مستور نیست

کام خسرو از لب شیرین شور انگیز یافت
کوه را فرهاد کند و لعل را پرویز یافت

گر نمی دست بدامان نکویان زد و دام
به خاری نتوان سوخت گلستانی را

خانه تاراج شد از شور خیدار مرا
آتشی زد بدکان گرمی بازار مرا

دیدیم هم از خود کرده بجهیدن رفتیم
نه ز بر کرخ نهادم بشنیدن چشم

نه شکوه ایم نه برگم نه ثمر نه سایه دارم
همه حیرتم که دهقان بچه کار کشت مارا

گرچه از عیان نی خود داده نیکان بستام
در ریاض آفرینش رشته گلدستام

در بهای گلست بازبس شکوه ابین
هر که دارد تیر و شمشیر سے بدشمن میدهد

تا بسلک اهل نظم آیند در عهد وحید
آفتاب ادجی تخلص کرده عیسی سوزنی

اگر نه دزنع کند یاد ز رفیقان کردن
بروز عرس مقرر چراچراغان ست

بسیط بر روی زمین جمله بست و چهار هزار
ازان چهار فرنگ ست پنج ترکستان

ششش ست روم و خراسان و مرده تا تبریز
چو نه باند تا مے بود هندوستان

بود ز روی عطارد و مشتری چین
قمر بلخ و خراسان مهر آ مین

زحل ز پور هند و زهره ماور النهر
ترکستان بود بهرام را بهر

مر آنکه بمقتضیت هر کس سبقنے
بدداشته گفتگوی مائی و منے

القصه که نیست آدمے جز وهمی
دخلش همه لقمه و خرجش سخنے

حدیقه پنجم

نزهت بخش بهارستان خوطراز کیلابگل کردن اشعار نصائح نگارنگ منظومات دلکش شکر جناب کبریا

آئینه دار تلوّن مزاجی جانانه اشعار احوال چرخ و ابنای زمانه

اثر چکس بخشند معنی سن طالع واژون

نی جای درون رفتن و نی پای برون شد

من چنان گشته که چون مردم چشم

تا بر نیامد دست زکامم زبان غنی

کردم هر چند جستجو در عالم

افسوس که همچو مهره‌های شطرنج

رفت عمرم در غریبی زیر بساط روزگار

از دنگار روزی ما جز شکست نیست

روزی ما میشود آخر نصیب دیگران

فلک در گردش است از بهر خواب بخت ما نم

از پی روزی همه روزینه داران عاجزند

شمع میگوید اهل بزم با سوز و گداز

خلق سرگردان همه از فکر آب و دانه اند

زگردون رسد چون آسیا در خانه ام روزی

بکام دل ندیدم جمع اسباب معیشت را

غنی در ملک دنیا انقلابی آرزو دارم

بالفقر و فاقه خرسندیم همچون آسیا

چرخ ظالم دوست چون عاجز کشی را کند

کس از پی در ده خود در جهان طمع نمی بندد

نیک و بد را امتیازی نیست در بازار دهر

فیض از بیگانه میخواهیم نی از آشنا

داغ افلاس چو ما سپهر دارم

جای خود چون مهره شطرنج خالی میکنم

کشاد کار خود نتوان طمع از آشنا کردن

در روزگار مهر نماند دست با کسی

ز فریاد سپندم چشم بد از خواب برخیزد

درمانده‌ام این دائره‌ام هم چو جلاجل

تا در خانه نه بندم نبرد خواب مرا

چرخ سیاه کاسه چو کلکم نداد آب

یاران موافق بجهان دیدم کم

یکرنگ نبید همنشینان با هم

گرچه همچون مهره شطرنج دارم خانها

سنگ فلاخنست مگر آسیای ما

طالع برگشته همچون آسیا داریم ما

بود در جنبش گهواره راحت طفل بیچاره

معنی و در نیه کوی سلب روزی بود

سر بریدن پیش این سنگین دلان کم سیاست

هر کرا دیدیم غیر از آسیا در گردش است

من از گردش چو مانم روزی من سفر باشد

که آب و دانه ام چون آسیا از هم جدا باشد

که خاک از گردش گردون غبار آسیا گردد

گر رسد روزی غبار خاطر ما میشود

تیر را پر داد بخشد میش را بی پر کند

تا بنال کی دو زوقلم پاک گریبان را

میشود و یک ترازو سنگ با گوهر طرف

چون صدف در بحر آب از جای دیگر میخوریم

خلق دانند که صاحب درم

دشمن ما میشود در خانه ما مهمان

کجا ناخن تواند بند از انگشت وا کردن

ترسم که آفتاب هم از آسمان رود

وضع زمانه قابل دیدن دوباره نیست
رو پس نکرد هر که ازین کاروان گذشت

چاره سازان هم بکار خود غنی بیچاره‌اند
کی تواند بخیه زد سوزن بزخم خویشتن

یاری اندر کس نمی بینم یاران را چه شد
دوستی کی آخر آمد دوستداران را چه شد

این چه شوریست که در دور قمر می بینم
همه آفاق پر از فتنه و شر می بینم

ابلهان را همه شربت ز گلاب و قند است
رزق دانا همه از خون جگر می بینم

اسب تازی شده مجروح بزیر پالان
طوق زرین همه در گردن خر می بینم

دختران را همه جنگ ست و جدل با مادر
پسران را همه بدخواه پدر می بینم

هیچ مهری نه برادر به برادر دارد
هیچ شفقت نه پدر را به پسر می بینم

فلک بردم ناداں دهد زمام مراد
تو اهل فضل و دانش همین گناهت بس

فلک از رشک نگذارد که مالی گردد
سپهر از یکدگر سازد جدا بادام توام را

از فن زلال وشفقم شد که فلک هم
با خون جگر صرف کند این لب نان را

سنگ با بخت و دانا دامن صبح فراغت را
چه روز و شب حضوری نیست با هم عقل و دولت را

نمی بخشد این آهن دلان هرگز کسی احسان
نمار و دست ظالم ریزه شی جز خون مظلومان

خواهی که کلید معرفت یابی را
و ز گردش روزگار گردی آگاه

بر لوح دلم ببین که همچون تقویم
از نیک و بد زمانه گردید سیاه

حاصل و اللہ عالم رنج بسیار است و بس
گر رسد چیزی بعد خون دل آزار است و بس

بر آه خویش گرم راه بر فلک بود سے
سر آستین زدمی بر چراغ اختر خویش

چشم کرم مدار ز ابنای روزگار
دشوار میدهند جواب سلام را

طالعی دارم که از پی آب
گر روم سوی بحر بر گردد

در بدو زرغ روم پی آتش
آتش از بیخ فسرده تر گردد

ور ز کوه التماس سنگ کنم
سنگ نایاب چون گهر گردد

گر سلامی بهرم بنزد کسے
هر دو گوشش بحکم کر گردد

ور بصحرا روم بجستن خاک
خاک خالی بشرغ زر گردد

اینچنین حالها پیش آید
هر که را روزگار بد گردد

با همه نیز شکر باید کرد
که مبادا ازین بتر گردد

نیم سنگ فلاخن لیک دارم بخت ناسازی ... که بر گرد سر هر کس که گردم دورم اندازد

طالعی دارم که بر کارم گره می افگند ... سر چو تار سبحه از هر جا که بیرون میکنم

منقوش کرد بار دو زی ما آسمانها را ... دل آگاه در اندیشه روزی چرا باشد

یا غم دوست یا غم دشمن ... هیچکس در زمانه بی غم نیست

بشور سنگ بختی ما نیست چشمه زمزم ... چو کعبه بخت سیاه ما هست بر تن ما

ز دست طالع ناساز خویش سودائیم ... سیاه بختی ما هم مشک بو دارد

دست طمع ز مائده خلق شسته ایم ... از جان سخت خود بشکم سنگ بسته ایم

تا همچو ماه نو نه کنی پشت خود دوتا ... هرگز ترا فلک لب نانی نمیدهد

از فلک چشم مدارید درستی [illegible] ... که فتاد دست ز طاقی دل ما شیشه ها

کجا چشم باز دود سپندم دگر [illegible] افتد ... [illegible] آتش از سینه [illegible]

صدف چاکند سینه چاک های صائب ... درین زمانه که گوهر شناس نایاب است

فلک با مرهم ممتاز خصمی بیشتر دارد ... کمان اهل کند آو ابرو تیر روی کشی را

از بخت سیه نیست گند اهل قلم را ... بی چاک که دیده است گریبان قلم را

بیش ازین بر رفتگان افسوس میخورند خلق ... میخورند افسوس بر ایام ما برماندگان

هر آنکه از سیهی میکند سپیدی فرق ... دلش دو نیم درین روزگار چون قلم است

ناامیدی بر دهد اشکی که می باریم ما ... رزق قارون میشود تخمی که میکاریم ما

هم طالع بیدیم درین باغ که باشد ... سر پیش فگندن ثمر بیش رس ما

زبار طاق عناصر شکست می بارد ... میان چار مخالف باختیار مخسپ

دهن صبح پر ز خون شفق ... چون نگردد که راست گفتار است

جور خود را بر ضعیفان آزماید روزگار ... تیغ را دائم برای امتحان بر مو زنند

فلک بجنگ فگند است تاجداران را ... خروس بازی این پیر را تماشا کن

جهان زمانه کمر در شکست پاکان بست ... که در صدف چو سفیداب کرد گوهر را

ای پیکر زرین که جهان گشته بسی ... آرام چو سیماب ندارد نفسی

خورشید بگو که این سپهر غماز ... هر روز ز بام افگند طشت کسی

نتوان شمار کرد جفای زمانه را ... لیکن هزار شکر که نبود بیک قرار

چو عینک اند و طرف تو دمی بمیان — دو مسافر دل چو تنشانند فلک به پهلویم

ابنای هیچ ماند در پی شور و شر اند — ابنا شتبهٔ نفاق و مین ضرر ...

مانند قطار شتر این فرقه دو ... ن — بایکدگر اند و در پی یکدگر اند

ابنای زمان کی همه نسد فریاد سکینی — که مانند صدف دارند از در گوش سنگینی

طبل زجفای فلک آسیب ندارد — هیچ آفت چیدن ثمر خام ندارد

کسی کو بر سر هم آبی چکاند نیست جز دیده — ز بخت بد شود آن هم نصیب خون جگر حاصل

آسمان تمهید ضعف طالع ما میکند — گردش رنگ ست گویا گردش ایام ما

مسافر نیستم شوکت ز فیض تیره بختیها — که گرد سرمه میدان سرمه را خاک وطن باشد

بیوفا نیست گل دوستی اهل جهان — گرد هم گشتن شان گردش ایام بود

... دکشور بخت سیه ... — چو ... سرمه بود سرمه و ان گرد ما

... من میشود حاصل نصیب ... — پخته نانم از تنور شعله جواله است

ز مطلب تا زمیاند کس از مصاحب برگشتن — که گرد و سنگ را از خویشتن ... گشتن

بود ... را دشمنی از دوستی حاصل — که میخیزد غبار اینجا ز گرد یکدگر گشتن

باغ ... چشم ست ز عالم شوکت — ثمره آید چو هم سبزهٔ خوابیدهٔ ماست

جز غصه کسی ز خوان افلاک نخورد — چون صبح غبیر از جگر پاک نخورد

تیری که بخانهٔ کمان شد مهمان — جز باد نه میوه و بجز خاک نخورد

آن بی سر و برگم که درین دیر دو در — نی زاد سفر دارم و نی روی حضر

از بس مترددم لبان پر کار — پای بوطن دارم و پای بسفر

در نامهٔ زمانه بجز حرف جنگ نیست — گویا که از سیاهی لشکر نوشته اند

میتند فرق میان خط یک کاتب بیت — سرنوشت همه گر از قلم تقدیر است

حاشا که خلق کار برای خدا کنند — تعظیم مصحف از پی حرف طلا کنند

بزرگان را فلک محتاج خردان میکند شوکت — چرا باید گشودن کف به پیش قطره دریا را

همچون قلم از سیاه بختی ... — جز گریه مرا دو سه آستین نیست

تیره روزی نیست امروزی که تدبیرش کنم — این سیه روزی مدام خانهٔ تقدیر بود

منم آن میوه که ز خامی به بستان ... — ز بس کاایام با من کرد سروی نمیرسد ...

علی خراسانی
شوکت بخارائی

چنان ز مهر بجا بخت بر سینه روزم	کز سوی خانهٔ خورشید با چراغ روم
بدنصیبی ما این که شکم سیر نزود	این سیه کاسه فلک تا بغم مهمانی ما
صبح گو در خانه نشین مهر گو دیگر متاب	تیرگی هرگز نخواهد رفت از ایام من
این تیرگی ز روز ازل داشت کوکبم	مادر نزاده‌ام سر پستان چشیده‌ام
سستی این قدر چه بود فلک در شکست من	فی عهد یار بودم ولی توبه بهار
در نظرها خوار گردیدیم از کسب هنر	عاقبت سنگین بهائی گوهر ما را شکست
بها شد نگین قیمتی هر از نقش و طابع	هنر هر کس که دارد در جهان گمنام میگردد
نیست امروز قدر بینش [illegible]	چشم عیبست بایدش پوشید
هنر [illegible] بین که هنگام [illegible]	دام از حلقهٔ گرداب بدریا زنجیر
سنگ ره گشته مگس [illegible]	[illegible] رفتاری نیست
این اهل [illegible] کم کردند	این [illegible] عیبت بلا کم کردند
انجم [illegible] غبار دلها چنان	[illegible] کم کردند
کند [illegible] مردم هر یک سر بجای خود	[illegible]
چون هنر در عهد ما عیب است عیب	عیب جوئی هم هنر [illegible]
یاران جهان را همه از یک تا [illegible]	دیدیم بتحقیق درین ویرانه
با یکدیگر با اختلاط چون [illegible]	دارند ولی نهند خالی ز گره
از صحبت دوستان این و خلاف	رمزی گوییم اگر نگیری بگزاف
چون شیشهٔ ساعت [illegible]	دلها همه پر غبار و روها صاف
[illegible] درین زمانه غمخوار کسی	دور است که [illegible] کسی
[illegible] سینهای تیغ است	هر کس که گشاید گره از کار کسی
صبحی چون شمع بر سرم آمده جان	از مهر و مروت سر وی ابنای زمان
این قوم پی به یدن یکدیگر	همچون مقراض یک دل‌اند و دو زبان
یک عمر با ابنای زمان گردیدیم	کافور زدیم [illegible] چیدیم
هر موی که بود بر تنم گشت سپید	چون صبح آخر بدلیغ خود خندیدیم
پیوند ان شریک نان تو اند	[illegible] تو اند

یاران زمانه همچو دندان باشند — یک چند بهم رفیق و همسایه باشند
بر بند چو فیض عمری از پهلو هم — خندان خندان ز هم گریزان باشند

شکسته است دلم از غم زمانه چنان — که آن شکسته [illegible] گرفت

ای چرخ سفله داغ غلط بخشی تو ام — معلوم شد که تازه به دولت رسیده

در دست چرخ نقب زن ابنه سرای عجز — آری عجوزه قامت او خم نیامده ست

امروز قدر گوهر و خارا برابر است — باد سموم با دم عیسی برابر است
چون در مشام اهل جهان نیست امتیاز — سرگین گاو و عنبر سارا برابر است

فلک را از اهل دنیا داده و خود باز پس گیرد — چو آب سیل آخر سوی دریا باز میگردد

فیض از بیگانه همچو [illegible] از آشنا — [illegible] صدف و جز آب باز جای [illegible] گردد

سپهر مردم دون [illegible] — [illegible] مقامی [illegible] ست

ای بخوان چرخ جهان گشته چیزی نهند — در [illegible] کواکب [illegible]

[illegible] — [illegible] آفت جان [illegible]

[illegible] از دست دون [illegible] — بجز سیلی [illegible] دست خس

[illegible] از زمانه پناه — به طالع ست مرا لا اله الا الله

اهل زمان همه شطرنج بوده اند — با هم خصومتی نه و سرگرم جنگها

در نظر دارم از ابنای جهان [illegible] — [illegible]

شاید به بیند آنچه با کرد آسمان — از [illegible] بچشم ستاره کن

ابنای جنس قدر ندارند پیش هم — [illegible]

چشم همت داشتن از سفره گردون غلط — نان [illegible]

باغ دهر [illegible] قبول بی هنر است — [illegible]

شب گهر را در نظر ما نیست چندان قیمتی — تیره بختی قدر ما کاش البس کم میکند

شورش بخت نظر کن که چه موج دریا — دوری از من کند آنکس که بمن [illegible]

ز بس شکسته دلم [illegible] — [illegible]

ناآشنایی مردم جهان [illegible] — که مکس [illegible]

ز بس [illegible] — تعجب میکند هر کس که بیند [illegible]

قیصر تو اگر ستیزه خو میبودی
مردم جلیت بچشم خود دیده اوند
اتفاقی نیست با صاحبدلان افلاک را
غرقی نیست هنرمند حوادث زده را
هر کو دستی در هنر دارد دکانش تخته است
در نگیرد صحبت آئینه و زنگی بهم
از هنر اهل هنر را عقده می افتد بکار
خطر دائم بکار خویش میباشد هنر پیدا
بارها دیدیم و شد هر را دیدن ندامت
هنرور را فلک دائم ز رشک اندوهگین دارد
تنک میر هنر دار ز صبح طرب در جام اقبالم
بسیار ابله که عاقلش تسلیم است
در گلشن تنگی که خمری میگذرد
بنفشه خسته و نرگس بخواب و گل بکوچ
نیلگون شد فلک از تیرگی اختر ما
میکند پهلو تهی از بینوایان آسمان
هر چند که برگرد جهان گردیدم
شد پرده چشم من چو عینک سنگین
فلک اسباب دولت زان جدائی کسان دارد
سوختیم و جوهر ما بر کسی ظاهر نشد
آسمان در دهر چونان راکد دائم مدد
سوختم از دست صرافان گوهرشناس
دردا که ز دهر با تمیزان رفتند
یوسف دل را که خواهیم فروخت
گردش چرخ بد و نیک ز هم نشناسد

در پیش کسان با آبرو میبودی
چون عینک اگر کج و دو رو میبودی
تیره بختی دود باشد شعله ادراک را
هست بی قدرتر آن نسخه که ابتر باشد
جوهر ذاتی گذارد آره بر پای چنار
آسمان نیلگون با خانه روشن دشمن است
آری اندر رشته گوهر گره از گوهر است
صدف را کشتی از گرداب گوهر گشت طوفانی
هر گل چه جوئی درین بستان سرا چیدن [illegible]
چو تیغ از جوهر خود تا بکی چین بر جبین دارد
بدستم آسمان ساغر دهد از گردش عالم
کز بی خردی او دلش در بیم است
ره دادن او نه از سر تعلیم است
وفای همسفران اتفاق یاران بین
گرد و آئینه سیه تاب زخاکستر ما
در بغل هرگز نگیرد تیر بی پر را کمان
از کس سخنی ملایمی نشنیدم
از بسکه ز خلق سخت روئی دیدم
هما گر سایه دارد برای استخوان دارد
چون چراغان در شب مهتاب بیجا تقسیم
زان سبب انگشت کوچک صاحب انگشتر است
پاره خرمهره را با دُر برابر میکنند
زین بزم چو شمع اشکریزان رفتند
اکنون که ازین مصر عزیزان رفتند
آسیا کی جو و گندم کند از هم تفریق

۳۱۱

سپهر با تحمل پیشه غدار است — بود حمال هر کس بر و بار است
شعله او را که را لازم بود بخت سیاه — پیشه پای خویش را روشن نسازد چراغ
چو زلف بر اهل کمال است مختصر — غم نیست از خسوف مه ناتمام را
هر که تا کسب هنر کرد بلا حاصل کرد — قطره گوهر چو شود بیم شکستن دارد
آه ازین گردون که کم فرصت که بیگیرد سحر — در سر شب هر که را چون شمع افسر میدهد
اگر بر آینه آفتاب سنگ خورد — ز چشم بخت فلک آب بر نمی آید
چو دست از آستین بیرون کشد بر گیسو — کند دیوی به قوت باز دست انگشتر سلیمان را
نیست از خورشید و مه این گنبد گردان سفید — ز استخوان بیگناهان است این دندان سفید
بخون عاجزان چرخ سیه دل تشنه تر باشد — که هر شبنم کند خورشید تابان سرستان اینجا
دریای پر گوهر سعادت جستن از دهر — بدان ماند که موری دانه از سور دگر گیرد
زالمی بی رنج در ماتم سرای خاک نیست — خنده گل گریه های تلخ دارد چون گلاب
چنان تا سیه کاری علم شد در روزگار ما — که طفل از شیر مادر استخوان اندر گلو دارد
پا به هر جا میگذاری نشتری در خاک هست — شیشه های آسمان گویا که بر هم خورده است
زمانه ایست که یا صد گره گشا خورشید — گره ز دل نتواند گشود شبنم را
شکایتی ست که مردم زنیک گه دارند — حکایتی که درین روزگار می شنوم
درین زمانه که زاغان شکر شکن شده اند — با استخوان نکند زندگی هما چه کند
ز بس که اهل سعادت سیاه چشم شدند — هما بسنگ زند استخوان سوخته را
چهره صبح بجز تاب شفق پیوست است — هیچکس شاد نگردید که غمناک نشد
اگر انصاف گردون را سر و رسم غلط گفتی — به طوطی استخوان بخشد شکر پیش هما ریزد
گفتگوی مردم عالم سراسر نشتر است — بستر آسایش ما پنبه گوش کر است
یکی پرسید زان شوریده ایام — که تو چه دوست داری گفت دشنام
ز هر چیزی که مردم می دهند م — بجز دشنام منت می نهند م
دنیا همه چیز خود بداد و سلی — چیزی که گرفتیم از و عبرت بود
دل روشن ندارد روزی غیر از پشیمانی — بسر شد زندگانی شمع را انگشت خاییدن
نشاط دنیا که رقصش باشد از طول امل — از کف افسوس دارد ابروی پیوسته

حدیقهٔ ۵ ۴۶۷ در منع شکایت زمان و تاکید رضا

منتج حسنات عدیم الانتهاء اشعار منع شکایت زمانهٔ ناهنجار

و راضی بجان و دل بودن بمرضیات خدا

شکوهٔ رزق مکن همچو تنک حوصلگان — در گلو گریه گره چون شود دانه شمر

اگر از اهل ایمانی مهیا باش آفت را — که دندان میگزد پیوسته انگشت شهادت را

زحمت روزی نباشد بر دل روشندلان — پخته می آید برون از خوان قسمت نان صبح

اگر وطن بمقام رضا توانی کرد — غبار حادثه را توتیا توانی کرد

شکایت ستم چرخ ناجوان مردیست — گلوشمال پدر خیرخواهی پسرست

شکایتی که بگردون کنند بی هنرانست — تیربالی ست که تیر کج از کمان دارد

بکوشش نیست روزی تن بقسمت ده که در اینجا — بچندین دست نتوانست دامن ابر گیرد

جست آب را سکندر و شد خضر کامیاب — روزی بقسمتست نه کوشش درین سرا

نمی آید بکوشش دامن دولت بکف صائب — وگرنه من ترد و بیشتر از آسیا کردم

عقل دامنگیر ما را از روزی بسته است — ورنه هر انگشت پستانست طفل شیر را

عدو شود سبب منذق گر خدا خواهد — خمیرمایهٔ دکان شیشه گر سنگست

نسخهٔ مغلوط عالم قابل اصلاح نیست — وقت خود ضایع مکن بر طاق نسیانش گذار

سر از دریچهٔ گوهر بر آوری فردا — اگر چو رشته بسازی بپیچ و تاب اینجا

روشندلان همیشه بسختی بسر برند — در سنگ زندگی بسر آید شرار را

کمش رو در هم از حکم قضا و میکشی درهم — چه پروا آتش از چین بر جبین بوریا دارد

مده در بحر هستی لنگر تسلیم را از کف — که هر چینی که بر ابرو زنی موج خطر گردد

با گردش دهر و خلق پر شور و شر خوش — کاری چو نداری چه غم ست از ضررش

خاری که تمام مایهٔ آزار ست — دریا نخلد تا تهی پا بسرش

روزی اگر نمی رسدت تنگدل مباش — رو شکر کن مباد کزین هم بتر بود

بدرد و صاف ترا حکم نیست دم درکش — که هر چه ساقی ما ریخت عین الطافست

بر آستانهٔ تسلیم سر بنه **حافظ** — که گر ستیزه کنی روزگار بستیزد

مکن ز غصه شکایت که در طریق طلب / براحتی نرسید آنکه زحمتی نکشید

اکنون ز بدان کار پذیر و انجام / دستور چنین ست کتاب علام

از صفحهٔ دست راست آغاز کنند / بر صفحهٔ دست چپ نمایند تمام

نماید گوشمال دهر هشیار اهل غفلت را / چو مدهوشی که از مالیدن اعضا بهوش آید

طالب آملی

هوش ست که سرمایهٔ صد درد سرست / فارغ بال آنکه از جهان بیخبرست

در بیضه نمیکنند مرغان فریاد / هرچند که بیضه از قفس تنگ ترست

ابوطالب کلیم

از چرخ همی نالی اگر بخت نداری / بی طالعی طفل ز تقصیر پدر نیست

مرد حق بین که بلا را ز خدا می بیند / تیغ را بر سر خود بال هما می بیند

طعن این همه بر چرخ جفا پیشه مزن / بیداد دست و زبان سنگ بر شیشه مزن

عیب ست مذمت جهان زاهل جهان / شاخی که نشسته بر و تیشه مزن

در ریاض بندگی رعنا تر از شاخ گلست / گردنی کز بار تسلیم و رضا خم میشود

صاف دل غمگین نمیگردد ز گرد حادثات / جای آب تیغ در آب روان معلوم نیست

صاف دل را از گران جانی کجا نقصان بود / قدر گوهر نشکند گر پر کنی دریا ز سنگ

گیرم که فلک همدم و دمساز آید / ایام نشاط و طرب و ناز آید

یاران موافق ز کجا جمع شوند / وین عمر گذشته از کجا باز آید

مرد دانا گر پریشان حال باشد عیب نیست / قدر مصحف کم نگردد گر سراسر ابتر ست

ناکسی گر با کسی بالا نشیند عیب نیست / خس بود بالای دریا زیر دریا گوهرست

نامرادی در جهان باید ز شمع آموختن / سوختن خود را و بزم دیگران افروختن

صاف دل کی چشم می پوشد ز گرد حادثات / روز میدان چشم میگردد چهار آیینه را

بلبلی کو ستم خار تحمل نکند / به از آن نیست که هرگز سخن گل نکند

بدین سپاس که مجلس منور ست بناز / گرت چو شمع جفائی رسد بسوز و بساز

خو کن بحرب و نرمی تا آفتی نه بینی / بنگر که نخل موم باک از خزان ندارد

میده اسباب شادی غم چو میگیرد کمال / چون چمن پژمرده گردد زعفران پیدا شود

درد ارباب هنر را چاره کردن مشکل ست / صاف نتوان کرد آب گوهر ناصاف را

از جهان ای چشم بستن کی شود راحت نصیب / باز تا باشد نه بیند دیده روی خواب را

بیرون نرود هر ز حیز خویش　　طاوس اسیر است بگدام پر خویش

چون مقید هستی شد سرگذشت سامان بیند　　گوهر غلطان فلسفه را دستگردان بیند

مضرت کامل نکند ما و نقصان　　یاقوت چو سائیده شود قوت جسمت

با یکدیگر خوش است نشاط و غم جهان　　ریزند از آن بشربت شیرین گلاب تلخ

سرد و گرم جهان فطرت چو راضی شد　　تا هم تر آب سرد و نان گرم هست

صفای دل طلبی چشم از جهان بربند　　گر رخنه نیست کز کجا غبار می آید

با تقاضای طبیعت تسلیم حکمت است　　پیش قدرت اگر در پستی خمیده رو

شیبی نیست از آن که هم گذشته بختان را　　که هرگز پر نسازد کاسه گرداب را دریا

نشد چون رخنه در کار تو بگشاید در روزی　　ز سنگ آسیا در گوش غم این آواز می آید

تا چشم دوختم ز جهان بینشم فزود　　سوزن برای دیده ما میل سرمه بود

بود اضطراب از اهل عالم هر که کامل شد　　طبیعت در میان جمله اعضا قسمت دل شد

میرسد روزی هر کس در خور همت ز غیب　　کی بدام عنکبوت افتد شکاری جز مگس

بود در آستین فیض سعادت هر کدورت را　　چو برداری ز عالم دست خود بال هما باشد

شوکت بیا دگر غم روزی چرا خوریم　　چون پخته شد شعله ها دراک نان ما

در ملک رضا زخم زبان سایه بید است　　سرتا سر این بادیه یک خار ندارد

از بلند و پست عالم شکوه کافر نعمتی ست　　تیغ این همواری از سوهان ناهموار یافت

در تعلق کوه آهن در شمار سوزن است　　در تجرد سوزنی هم سنگ کوه آهن است

خواهی شود حریر کهن پیرهن ترا　　یک عمر تن چو رشته به پیچ و تاب ده

برخیز و مخور غم ز جهان گذران　　بنشین و جهان بشادکامی گذران

در طبع جهان اگر وفائی بودی　　نوبت بتو خود نیامدی از دگران

یک ذره اختیار در هستی تو نیست　　لیکن معقول فطرت پست تو نیست

تدبیر چو تعیین و تقدیر چو نقش　　در دست تو هست لیک در دست تو نیست

گر کار تو نیک است تدبیر تو نیست　　ور نیز بد است هم بتقصیر تو نیست

تسلیم و رضا پیشه کن و شاد بزی　　کین نیک و بد جهان بتقدیر تو نیست

شرط است که در امر قضا دم نزنی　　زینگونه که گفته نه مردی نزنی

سالم　امین　سعدی

بگسل رابطه مجالست که بپسند کمال — کز بهر بساط [illegible] بجا [illegible] شکستی

منعم شکوه کند هر کجا تنگ نظر نیست — حباب [illegible] شکند کاسه به جستجوی دریا

[illegible] شور و شر انگیزد — [illegible] شکیب [illegible] زبان [illegible] انگیزد

نتوان به موج آب و [illegible] رو ریزد — [illegible] دست [illegible] موج دگر انگیزد

[illegible] از [illegible] به [illegible] — [illegible] جستجو [illegible] جمعیت

آدمیم آمده [illegible] — [illegible] جمع [illegible] مهمت

نمیشود دل پاکان ز حرف بد غمگین — [illegible] زشتی [illegible] آئینه

سخن پذیر باش که گرد و سفید رو — [illegible] که [illegible] آسیا شود

کاهش تن لازم روشندلان [illegible] — [illegible] از [illegible] شعله در [illegible]

بجوت مطلب چیزی [illegible] نمین ز فلک — ستاره [illegible] و آفتاب [illegible] آرد

قسمت ازلی [illegible] نتوان [illegible] — [illegible] کند [illegible] با استخوان [illegible]

قضا [illegible] پنج انگشت [illegible] — [illegible] از کسی کاری بر آرد

[illegible] گذارد [illegible] گوش — [illegible] بر لب بند گوید که خاموش

مستغنی ساز از لوث افلاس و احتیاج اشعار در ماده فوائد

بذل سعی و کوشش تحصیل معاش و ما یحتاج

هر چند فلک گرم عداوت گردد — دوری [illegible] که رنج راحت گردد

رو قطره چند از عرق سعی به [illegible] — شاید عسرت [illegible] بشرت گردد

آنکه روزی بی ترددمیرسد افسانه ایست — [illegible] کوشش کلید رزق ما دندانه ایست

نشاید آشنا گشتن بمطلب رنج نادیده — نگردد چون قلم صاحب سخن هر ناتراشیده

نشاید صاحب نام نکو شد رنج نادیده — نگین هرگز نگردید [illegible] سنگ ناتراشیده

در قبضه سعی ست کلید در روزی — شیر از کشش طفل ز پستان بدر آید

[illegible]

واسطه وصال معیت خلاق جزو و کل اشعار تائید صبر و قناعت و توکل

صرف بیکاری مگردان روزگار خویش را چو دگر روی توکل ساز کار خویش را

قناعت کن بنان خشک تا بی آرزو گردی که خواهشهای الوان هست نعمتهای الوان را

بر غلو چون گریه میگردد گره از قناعت دانه سے دانیم ما

نعمتی چون سیر چشمی نیست بر خوان وجود بی نیاز از بحر دارد آب این گوهر مرا

شاخی که چار فصل پر از میوه و گلست دست از کار رفته اهل توکلست

با تهیدستی قناعت کن که نے بینوا گردد چو پر شکر شود

بطلب میرسد چو پای کام آهسته آهسته زور پا میکشد صیاد دام آهسته آهسته

در خشک سال آب گهر کم نمیشود بخل فلک با اهل قناعت چه میکند

آنکس که قسمت چو صدف بینا شد لقمه اش چون در یکدانه بکف میباشد

جز صبر نیست صیقل دلهای بیقرار چون ایستاد آب با آئینه میرسد

گر شوی قانع در رزق تو وا خواهد شدن بر شکم سنگی که بندی آسیا خواهد شدن

توکل پیشه را روزی بدست خویش میباشد مکد انگشت خود کودک چو نبود شیر پستان را

تا رزق خود بدندانت رسد چو آسیا دائم خموش دار زبان سوال را

قانع شو و بر خویش مکن راه طلب را تا سد رمق هست بجائی نتوان رفت

بر زبان قانع اگر حرف لب نان گیرد بود از شرم زبان در ته دندان گیرد

سایه پرورد قناعت بود آزرده غنی بر سرش گر مگس ظل هما بنشیند

ز مردم آنچه گرفتیم زود پس دادیم بنان خشک قناعت چو آسیا کردیم

قانع شدم ز لذت دنیا بآنکه کے خواب و خورش چو مردم چشم بود یکی

هر کرا آئین قناعت بود دشمن ملت و دین شکند روزه اش از سنگ که بندد بشکم

خوشا صافی دلی روشن روانے که از هر چیز در دل بد نیارد

اگر صد سنگ بر سر خورد چون آب فرو برد و بروی خود نیارد

گر دیده ام بخانه خود میهمان خویش قانع چو گندمم بدو انگشت نان خویش

بگذار قناعت تشنگی ابر کرم باشد گل رعنا بهم چسبیدن پشت و شکم باشد

زبان قانعان و حرف مطلب کی بهم چسپد لب خاموش باشد چون بهم پشت و شکم چسپد

فریب نعمت الوان مخور فراغت کن چو ماه نو بدو انگشت نان قناعت کن

غنی

سعدی

نظر بجانب دنیا نمی‌کند قانع — هما چه کار کند استخوان گوهر را

رزق را روزی رسان مقدار یک پیمانه داد — خوشه را چندین شکم داد و به هر یک دانه داد

اهل جهان بود قناعت کمتر — مادرزاد است حرص در طبع بشر

بنگر که خورد طفل ز یک پستان شیر — در دست بگیرد سر پستان دگر

چون لعل هر که خون جگر خورد و صبر کرد — زیب کلاه گوشهٔ اقبال می‌شود

ز نعمتهای شیرین‌اند توکل — شکم بر پشت چسپیده است ما را

آن کو به قناعت آشنا شد — منظور تعز من تشا شد

وان کو ره حرص و آز پیمود — مشهور تذل من تشا شد

با قناعت هر که خو گیرد توانگر می‌شود — چون به خشک و تر بسازد قطره گوهر می‌شود

نعمت خوان قناعت دیده‌ام لذت سپس — سیرچشمی نقل بادام است مهمان مرا

بچشم زرف نگاهان عزیزتر باشد — هر آنکه ساخت چو گوهر به آب و دانهٔ خویش

در فقه ترا که استقامت وافیست — هر روز تلاش رزق بی انصافیست

مانند صدف اگر قناعت باشد — یک قطرهٔ آب صد ساله کافیست

تکیه بر تقوی و دانش در طریقت کافریست — راه‌رو گر صد هنر دارد توکل بایدش

ای در راه او ۱۲

پیش ما چیزی گرفتن با توکل دشمنست — بس بود گر ز دوستان گاهی خبر باید گرفت

اگر خواهی که اندر منزل مقصود جا گیری — مده از دست خود سر رشتهٔ راه توکل را

شکار نعمت دنیا نمی‌شود قانع — بلی ز دانه فشانی کسی هما نگرفت

نشوئیم ز لوح دل چو هما نقش آرزو — مشق قناعت از قلم استخوان کنم

چو بسته شکر قناعت لب سؤال مرا — زبان بود به دهن لقمهٔ حلال مرا

شد از فیض قناعت لذت نعمت فراموشم — شکم دزدیده از خوان کریمان همچو سرپوشم

کامران بر سریر مطلب شد — هر که او تکیه بر خدا دارد

کنی تسخیر صد ملک سلیمانی به آهنگی — چو خاتم گر بنهی از قناعت بر شکم سنگی

بخدا کار چو افتاد خداساز شود — گره قطره به دریا چو رسد باز شود

کسی که رشتهٔ کارش بدست تدبیر است — خیال فاسد او چون حباب تصویر است

از اضطراب کار مهیا نمی‌شود — سیل از دویدن است که دریا نمی‌شود

نمیتوان تبرد عنان رزق گرفت ز آب و دانه چه در دست آسیا دارد
نصیبت گر بود همچون صدف رزق از سما ریزد چو قسمت نیست روزی از دهن چون آسیا ریزد
صبوری مایهٔ فیروزی آمد قوی سرمایهٔ بهروزی آمد
صبوری مایهٔ امید آرد صبوری دولت جاوید آرد
بصبر اندر صدف باران شود در بصبر از لعل و گوهر کان شود پر
بصبر از دانه آرد خوشه بیرون ز خوشه رهروان ما توشه بیرون
بصبر اندر رحم یک قطرهٔ آب شود نه ماه را ماه جهانتاب
اگر بخشک لبی چون صدف شوی قانع بخانه بهرهٔ آب گهر تو اسفی برد
نه زیوتر از کعبه ای لباس پرست بجامه که بسالی رسد قناعت کن
لعاورزق برازق مرا امروز نیست تخته مشق توکل بود در گهواره ام
بصبر مشکل عالم تمام بکشاید کز این کلید بهر قفل راست می آید
ز لذتها بدین لذتی وا رو نمیدانم وگرنه سایهٔ این تاک هم انگور ها دارد
قانع کسیکه شد بکفش خاک هم زر است سیماب نفس هر که کشد کیمیاگر است
بی نیاز از آب خضرم عمر در دیشی دراز کاسه در یوزه ام چندین سر فغفور خورد
تنورت گرم باشد همچو خورشید قناعت گر بیکنان کرده باشی
ندارد چشم احسان از خسیسان همت قانع محال است استخوان را از دهان سگ هما گیرد

دلیل سالک خیر و ثواب بی کم و کاست شعار تایید راستی و توصیف سخن راست

از کجی افتی بکم و کاستی از دو جهان رستی اگر راستی — شیخ نظامی
گل ز کجی خار در آغوش یافت نیشکر از راستی این نوش یافت
هر کس لوای راستی افراخت شد بلند بالانشین جمله حروفست زین الف — نورالعین واقف
سرو در فصل خزان ماند بحال راستی را نبود بیم زوال — فنی
بسوی کاستی دلال ما هدایت کن که پیدا شد عصای آبنوسی به ز میل سرمه اعمی را — شوکت بخارایی
جادهٔ سرمنزل جمعیت ما راستی است چون برون افتد خط از مسطر پریشان میشود — میرزا بیدل
راستی را نتوان داد بتکلیف ز دست شاهد زور کمان است خم بازوها — فطرت

سر براستی ز فلک پیش میتوان افتاد
زنیل میگذرد هر که این عصا دارد

عصا ز قامت ما میرسد از عالم بالا
امید را ز اشک انجم چرخ شست ز صبح

بصدق هر که برآورد دم ز دل صائب
چو صبح مشرق خورشید شد گریبانش

راز ما از راستی فواره سان مستور نیست
هر زبان ماست جاری آنچه ما را در دل است

هر که چون پیکان زبان او بود با دل یکی
راست کیشان چون خدنگش بر سر خود جا دهند

یادگیر این سلوک را ز عصا
راستی پیش میرود همه جا

واسطهٔ نجات از مهالک ناخشنودی خدا اشعار در بیان مذمت دروغ و هزلیات و امتناع آنها

بهر دروغ پیش شبنم سیاه صائب
کاین زر قلب بهر کس که دهی باز دهد

کسی را که گردد زبان در دروغ
چراغ دلش را نباشد فروغ

شمع که در سوختنها زود آخر میشود
یعنی از ناراستی حاصل شتاب دل است

خاموشی پروانه کند کار خود آخر
ای شمع بیندیش و نگهدار زبان را

دیدی بر سر گرست دروغ دال دروغ
همین ز لفظ دروغ آمدست معنی راست

خرد چو آخر لفظ دروغ بیند غین
بداند اینکه در عاقبت هزار بلاست

باعث افزایش توقیر نزد ارباب خرد و شعور اشعار ترغیب عیب‌پوشی و مکرم داشتن دیگران و منع خودبینی و غرور است

کدام جامه به از پرده پوشی خلق است
بپوش چشم خود از عیب خلق و عریان باش

دوستی با ناتوانان مایهٔ روشندلیست
موم چون با رشته سازد شمع محفل میشود

بپوش چشم خود از عیب تا شوی بی‌عیب
که عیب پوش کسان عیب پوش خود باشند

بپوش چشم خود از عیب مردمان صائب
ترا که نیست میسر برهنه پوشیدن

بفکر نیستی هرگز نمی‌افتند مغروران
اگرچه صورت اعراض لا دارد گریبانها

ای در طلب کمال سرگرم شتاب — در صورت کس مبین و معنی دریاب

هرچند عقیق هست با تشنه بهم — دارد بدهان تشنه خاصیت آب

سودا شود کسی که عیب بین بود غنی — هرجا که خامه ایست زبانش بریدنی ست

زینهار مبین عیب اهل دل ز خصم سلیم — چون زمین در جنبش آید خانها ویران شود

با هر کس ای صاحب جلیس مکن همتاش — صد زبان گر باشدت چون شمع خاموش باش

بر چشم عیب بین عیبی نمایان نمی باشد — بپوشان چشم خود از عیب خود را عیب پوشی کن

بی کفشی بلند دستان باعث شرمندگیست — آبرو ریزد چو گردد شیشه با ساغر طرف

نیست غیرت طلب آن کس که کمالی دارد — هرگز انگشت نما بدر نباشد چو هلال

بهجت

شد از زبان شمع هزار روشن این سخن — چون شمع بخورد سر خود هر که سرکشید

ابنای روزگار در ره گلشن مینشینند — آیینه گر شود دو جهان خود نما مباش

مرا این نکته روشن از زبان شمع محفل شد — که می آرد بپایان سرکشی بالانشینان را

ز نعمت نظاره خود بین کم از زنار نیست — چشم پوشیدن ز خود خود را مسلمان کردنست

ندارد نکته گیری حاصلی غیر از پشیمانی — سر انگشتی که بر حرفی نهی خواهی گزید آخر

هرچند که مرد قول و فعلش تبه است — برداشتن پرده ز کارش گنه است

رسوا شود آن که میدرد پرده کس — زر قلب بر آید محک روسیه است

چو کوه در ته تیغ است سربلندی او — کسیکه شیوه افتادگی شعار نکرد

مبین حقیر کسی را که شمع در شب تار — به از عصای بلند است گرچه کوتاه است

سلیم

لاف نسب مزن که چو آیینه در جهان — آدم نمیتوان شدن از روی دیگران

کلیم

افتاده را بچشم حقارت مبین که خاک — چون سر کشد غبار دل آسمان شود

دیده پوشیدم ز نیک و بد گمان من فزود — تا گرفتم روزن این خانه را روشنتر است

طاهر وحید

دو بینی هست عیب اما من احول را هنر دانم — که هر کس را که می بیند زیاد از خویش می بیند

عبدالله انصاری

عیب است بزرگ بر کشیدن خود را — وز جمله خلق بر گزیدن خود را

از مردمک دیده بباید آموخت — دیدن همه کس را و ندیدن خود را

خود را بشکن که بت شکستن اینست — بگذر ز خودی ز قید رستن اینست

در گوشه خاطر عزیزان جا کن — در مذهب ما گوشه نشستن اینست

خلق را و خود تماشای عیبها پوشیده نیست | ماه چندانی کافزاید کلف پر روشنتر است

کبر و نخوت نه از خرد داشتن ست | بل خلق را بخویش برداشتن ست

خلق عالم تمام مرآت هم اند | تعظیم همه حرمت خود داشتن ست

ز رفعت بیشتر باشد صلابت خاکساران را | نظر بالا سوی پستی هر که می بیند هراس آید

حباب از سربلندی پایمال موج میگردد | غبار از خاکساری همسر اوج آسمان گردد

خاکساران جهان را بحقارت منگر | تو چه دانی که درین گرد سواری باشد

با چشم کم مبین نگه ظاهر ذلیل را | عیب از غلاف کهنه چه تیغ اصیل را

ناتوانی ناتوانان را بچشم کم مبین | یار ما یک رشته جمعیت و هر گلدسته را

عیب مردان فاش کردن بدترین عیبهاست | عیب گو دل کند بی پرده عیب خویش را

شرح حال ناتوانان را شنیدن عیب نیست | رشته بی قدر سر در گوش گوهر میکشد

عیب پوشی را لباس هستی خود کرده ام | جامه از جیب نظیر برید عالم بر قد خویش

سیاه رو شود آنکس که عیب بین گردد | چه نامه بر سخن هیچکس مدار انگشت

بر بلندان سخن بسوی خودست | تف بروی فلک بروی خودست

ز اوج جاه غرور دنی رسوا گردد | به پشت بام رود بالا صدای پا گردد

کمال صدق محبت ببین نه نقص گناه | که هر که بی هنر افتد نظر به عیب کند

آئینه خود باش صفائی به ازین نیست | عیب همه کس پوش قبائی به ازین نیست

جای داوند غرور را بسرت تا دانی | عزت صاحب ادراک نگه باید داشت

مرغ یک اقلیم عیب ما بود عیب همه | از چه همچون موج دائم در پی یکدیگریم

تا کیسه موی در تو هستی باقیست | آئین غرور و خودپرستی باقیست

گفتی بت پندار شکستم رستم | آن بت که ز پندار شکستی باقیست

نباشد نکته گیری سیرت آدمیت | که کار سگ بود آهو گرفتن

هنر دیگران ندیدن عیب | دیدن عیب خویشتن هنر ست

اندر ره حق تصرف آغاز مکن | چشم بد خود بعیب کس باز مکن

سر دل هر بنده خدا میداند | خود را تو درین میانه انباز مکن

مانند نور دیده عزیزست در نظر | هر خرد را کسیکه چو عینک بزرگ دید

منگر بچشم کم بعزیزان عزیز من | یوسف غلام کس بخریدن نمیشود
ای شیخ اگر بصحبت افتادهٔ رسی | یاری بکن بچشم حقارت در او مبین
بچشم کم منگر جسم خاکساران را | که این غبار بدامان دوست نزدیکست
[illegible] دو سوزه قابل سوز و گداز نیست | این رشته را بسوز که چندین دراز نیست
خشم ست خوردن من و عیب ست چشم | این بست از زملهٔ لباس و غذا مرا
سعادت ازلی از دل شکسته طلب | درین خرابه بغیر از هما نمی باشد
زعیب کس نگفتن شده تیر کعبه مطلب | خطاپوشی لباس وقت احرام ست بیداری

بلند ساز پایهٔ تمکین و وقار * اشعار صفت خاکساری و انکسار

پیش ارباب تواضع بتواضع تن ده | زسر و محابات همان به که کنی پشت خم — نسخه
بنرمی جان ز دست سخت گیران میتوان بردن | بزیر تیغ هرگز کس نگیرد خانهٔ مور را
بنرمی جان ز دست سخت گیران می بریم | بیم سفتن نیست چون گوهر قطره های آب را
عبادتی بجهان به ز خاکساری نیست | به از وضوی عزیزان بود تیمم ما
ملایم میشود گفتگوی هر کس که کامل شد | که دائم پنبه باشد بر دهن مینای پر می را
هر که او را عین اقبالست چشمی بر زمین | چون مه و خورشید نور چشم عالم میشود
توان از چرب و نرمی کرد اسیر خویش سرکش را | کنار شمع دائم شعله را زنجیر پا باشد
خاکساران مدد از عالم بالا یابند | گهر را میکند از روی زمین باران [illegible]
خاکساران از بلای آسمانی ایمن اند | ماهی زیر زمین را کس نمی آرد بدام
زیبا ست خوی آتش اولاد بولهب را | تو ابن بو ترابی باید که خاک باشی
نیست اکسیری بعالم بهتر از افتادگی | قطرهٔ ناچیز گردد گوهر از افتادگی
رتبهٔ افتادگی این بس که شاهان جا دهند | سایهٔ بال هما را بر سر افتادگی — [illegible]
فروتنیست دلیل رسیدگان کمال | که چون سوار بمنزل رسد پیاده شود
خواهی که دستدار تو گردد جهان و سیر | چون نخل پر ثمر بتواضع خمیده باش
کرده ام با خاکساری جمع اوج اعتبار | خار دیوارم بال هیچ دامان نیستم
مایهٔ عشرت بلندی کرد از افتادگی | از قلم چون حرف افتد در کنارش جا دهند

تعظیم خاکساران بروشنگر وجود ست / زان جا دهند مردم در چشم توتیا را

زورآوران ترا داده اند آسیاسی / که سازی ملایم تو گفتار خود را

نیست ناحق اکابر جز اظهار عجز / دستگیر ناشناس از دست بالا کردنست

سرفرازی جهان را خاکساری زینت ست / گوهر شهوار اگر دستی تهی کیمیاست

سخت رویان را بخلق خوش توان مغلوب کرد / قند مادر هم شکست ارچه بازی خوی شیر

همچو تار سبحه گر همواره سازی خویش را / میتوان در یکدم از صد عقده مشکل گذشت

مرحلی

ببین که میکند استاده بر نشسته سلام / فروتنی کن و از جمله عزیزان باش

در دیده جای مردم هموار میرسد / چون رشته صاف شد نگه چشم سوزن است

چو خاتمی که برو سر بجیب سوم فرو / مردم چو ابر در پستی بلند شد نامم

همواریست پیش عزیزان کند عزیز / چون رشته صاف شد رگ جان گهر شود

فضل الهی

خاکساری پیشه کردن ارچه میدانی که چیست / مشت خاشاکی بچشم دشمنان افگندنست

گیرم که تمام مصحف از بر داری / با آن چه کنی که نفس کافر داری

سر از زمین تهی است تهی هر نماز / آن از زمین ببالد که در سر داری

از کبر مدار هیچ در دل هوسی / کز کبر بجا نشین نرسید هست کسی

چون زلف بتان شکستگی عادت کن / تا صید کنی هزار دل در نفسی

رضی

ز عیب آزاد بینا سنی نشیند / که عیب خود بچشم خویش بیند

نشاید بهر خود بود از سر بدو / به نیکی احول و اندر بدی کور

رحیمی

خود را پسند و دل پسند همه باش / نقصان مپذیر و سودمند همه باش

عاری ز لباس عاریت باش چو نخل / بر خاک نشین و سربلند همه باش

طالب

هر جا تواضع ست دلیل نجابت ست / تیغ اصیل را بخمیدن توان شناخت

زمین چون باز تواضع خاک گشته / غبارش سر به افلاک گشته

شیخ برهان

از تواضع میتوان کردن تسخر عالمی / خاتم دست سلیمانی همین پشت دوتاست

نقص ملت نیست از هر گدا برخاستن / جا کند در دیده گرد از پیش پا برخاستن

کلفت زدائی سینه و لها تواضع ست / از تیشه میتوان گره سنگ باز کرد

گر همی خواهی که بر بالای چشمت جا دهند / در تواضع همچو ابروی بتان پیوسته باش

نی مقیم کعبه و نی ساکن بتخانه باش — همچو خورشید فلک خاک در هر خانه باش

سربلندی هر کجا کمتر سلامت بیشتر — باد نتواند ستم بر سبزهٔ نوخیز کرد

خاکساری سربلندی را ز سر وا کردنست — نی حصیر و خشت کردن بستر و بالین ...

میان خاکساران بیا بود پروانه عزتها — که سیل سرمه بی قدرست گر از سر دان افتد

دعای خاکساران میکند امداد شاهان را — که باد شهپر موری کشد تخت سلیمان را

در شکست خویش کوش از عزت افزون بایدت — بر سر خوبان دهندش جا چو گل از پا شکست

نجابت هر کرا چون مهر با رفعت قرین باشد — اگر بر چرخ چارم رفت چشمش بر زمین باشد

منزلت خواهی مدارا کن که در فوارهٔ آب — اوج گیرد آن قدر کز خود تنزل میکند

فلک گر از تواضع خم نبودی — سرافراز همه عالم نبودی

فلک سر عزت ار سانو مرید بیخبون شو — که هر خنیا و ترقی میکند سر بر زمین از

بی تواضع کس نگردد در عالم سربلند — خاکساری نخل رفعت را بجای ریشه است

خاکساران را در آن درگاه قرب دیگرست — سجده گاه خلق شد سجاده از افتادگی

خواهی عزیز دهر شوی خاکسار باش — در دیدها ز سرمه شدن جاست سنگ را

اگر به دولت بیچارگی ... داسنی — به از طلسم شکستن شکستن خود را

تا گشتم پست اوج اعتبارم بر نداد — نردبان بام من افتادن دیوار شد

در آفت خانهٔ دنیا لباس خاکساری کن — زمین بوزن پا شد بلای آسمانی را

ببین برتبه افتادگی که قطره ... بر — به بحر افتد و دریتیم ... گردد

هر که شد خاک نشین برگ و بری پیدا کرد — سبز شد دانه چو با خاک سری پیدا کرد

میتوان کردن نرمی جای در دلهای سخت — رشته از همواری خود خوطه در گوهر زده

نکته بسیار دقیق است سخن بر نازک — دامن عجز بدست آر که ملزم نشوی

از زبان نرم صورت میپذیرد کار سخت — خامهٔ نقاش کوهی را بموی می کشد

سرفرازی اگر داری طمع کسب تواضع کن — با بروبین که جا بر چشم دارد از خمیدنها

ز فیض خاکساری مذهب نقش قدم دارم — بفرق هر که پا زد جا دهد بر چشم پایش را

نصیب آسمان از سرکشی شد بیقراریها — زمین آرامها دارد ز فیض خاکساریها

تا شبنم افتاده بر افلاک برآید — خورشید جهانتاب فرو هشته رسنها

خود را مبر که سهی چیزی ز خویش کم کن — خواهی گر از تو افزون کس در جهان نباشد
در بهاران کی شود سرسبز سنگ — خاک شو تا رویدت گل رنگ رنگ

چون ماه نو جهان بتواضع دوتا شوم — گر نه سپهر بوسه زند بر رکاب ما
کمال مردی و مردانگیست خودشکنی — ببوس دست کسی را که این صنم شکند

نخلیست سهی کشتی که ثمری بری د به — با قامت چو سرو به هر کس خمیده باش
سرنوشت و افزون عدار است بسازد نیا — نقش معکوس نگین از سجده میگردد درست

کناره گیر ز مردم صفای وقت ببین — که قطره گوشه گرفت از محیط گوهر شد
میتوان ز افتادگی بردن بسباق عرش راه — دولت پابوس روزی میشود خلخال را

چون ماه نو تواضع ار خوی خود کنی — آفاق را بقد دوتا میتوان گرفت

بود راه نجات اهل ایمان جادهٔ پستی — که باشد خاک پل اصحاب موسی را گل دریا

خاک انسان که صدر جا دارد دیم — بر چهره نشست گرد عجزش ز عدیم
گفتند تا کجا کجا کردن صرف — آهی زد و گفت در بنای تسلیم

الهی بخش نشیب و فراز و دگر اشعار موضح فوائد سفر و سیر شهر و دیار

سرمه از فیض سفر مایهٔ بینش گردید — صیقل تیرگی بخت جلای وطن است
نیست ممکن پختگی تحصیل کردن در وطن — خامی عنبر کجا از جوش دریا کم شود
شود عیار بد و نیک در سفر ظاهر — یکیست تیر کج و راست تا بود در کیش
در وطن گر میشدی هر کس بآسانی عزیز — کی ز آغوش پدر یوسف بزندان آمدی
هر که پابند وطن شد میکشد آزارها — پای گل اندر چمن دائم پر است از خارها
موی چون از سر جدا گردد نمیگردد سپید — عیش غربت مرد را پیوسته میدارد جوان
می برد ره بکمال آدم خاکی ز سفر — میشود کاسه گل ساخته از گردیدن
قدر مردم سفر پدید کند — خانهٔ خویش مرد را بند است
تا بسنگ اندرون بود گوهر — کس چه داند که قیمتش چند است
بلند نام نگردد کسیکه در وطن است — ز نقش ساده بود تا عقیق در یمن است
درخت گر متحرک شدی ز جای بجای — نه رنج اره کشیدی و نی بلای تبر

نیست قدری هیچکس را در دیار خویشتن | آب تا در گل بود آبیست در مینا گلاب
نگردد بی سفر هرگز کمال مردمی ظاهر | نفس کی حرف گیرد تا نیاید از دهن بیرون
هر جا که رود عزیز گردد | چون ترک وطن کند خردمند
گه چو ز چوگان خود برون شد | قیمت بودش زیاده صد چند
چون شیره ز نیشکر برون شد | در جوش فتاد لیک شد قند
بلا در آستین بسیار دارد گوشه عزلت | که گل از شاخ بیرون آمد ل صد بار می آید
مرد کامل در وطن هرگز نمیگیرد قرار | میوه چون پخته شود از شاخ میگردد جدا
قدر مردم کی فزاید تا بود اندر وطن | در صدف قیمت نباشد گوهر ارزنده را

دلیل دوازدهم امان عشرت گزینی اشعار مبین بکاره سفر و تاکید گوشه نشینی

عزلت گزین که آب باین سهل قیمتی | در دامن صدف چو کشد پا گهر شود
گوشه گیری آبروی عزت ست | قطره در جیب صدف گوهر شود
مرو بخانهٔ ارباب بی مروت دهر | که گنج عافیتی در سرای خویشتن ست
درون خانهٔ خود هر گدا شهنشاه ست | قدم برون منه از حد خویش و سلطان باش
کلید گلشن فردوس آن کسان دارند | که در بروی خود از کائنات می بندند
آبرو را گر طلب داری مرو از جای خویش | آنچه گل را در چمن آبست و بازار نیست
جز گوشهٔ قناعت ازین خاکدان مگیر | غیر از کناره هیچ ز اهل جهان مگیر
بیدماغان را نرنجاندن بصحبت منت ست | پیش عزلت دوستان تقصیر خدمت خدمت ست
در گوشم این دو پند از هر گوشه گیر ست | دام ست صحبت خلق باید ز دام جستن
رخصت سیر جهان میخواستم از عقل گفت | اهل عزلت را سفر از یاد مردم رفتن ست
در کیش ما تجرد عنقا تمام نیست | در قید نام ماند اگر از نشان گذشت
فقرا گر زخم زند مرهمش از عزلت نه | که تهی دست خورد خون چو ببازار آید
گر تو خواهی از خدا دنیا و دین | عزلتی از مردم عالم به بین
چون شب قدر از همه مستور شد | لاجرم از پای تا سر نور شد
اسم اعظم چونکه کس نشناسدش | سروری بر کل اسما باشدش

عزلت آمد گنج مقصد ای حسن ین | لیک چون با زهد و علم آید قرین
عزلتی بی بینش علم از زلتی ست | در بود بی زای زهد آن علتی ست
زهد چه بود این همه پرداختن | جمله را در داو اول باختن
برنیاید اگر از سنگ همی آتشش | گوشه از دست مده آب بقا در ظلمت
سیاه روی عقیق از جدائی یمن ست | کبود چهرهٔ یوسف ز دوری وطنست
اگر شهرت هوس داری اسیر دام عزلت شو | که در پرواز دارد گوشه گیری نام عنقا را
صاف طینت را حصار عافیت باشد بدن | در صدف تا هست گوهر ایمن از جان سفتن است
در خانهٔ خویش هرکه پیوسته نشست | نقشش چو نگین موز همه جا بنشیند
و بهشت افتم و گر دیده زحم تنها برند | نیست در عالم بهشتی به ز تنهائی مرا
پاک طینت کامل از تنها نشینی میشود | قطرهٔ گوهر از ره عزلت نشینی میشود
برو بگنج قناعت چو گنج عافیت بنشین | که یکدم تنگدل بودن به بحر و بر نمی ارزد
طفلی و دامان مادر خوش بهشتی بود است | ما بپای خود روان گشتیم و سرگردان شدیم
از بهار کنج خلوت میدمد بوی بهشت | آدم ست آنکس که بندد دیده از روی بهشت
گر بیاید زخانه نابینا ست | هرکه چون دیده صاحب دید ست
چنبر که داشت سعی تعید ست و باطل | پای شکسته بود بدامان فروختیم
گر شود سے گوشه گیر چون ابر د | بر سر دیدهاش نشانند ست
این همه جد و جهد حاجت چیست | انچه روزیست میرسانندت
مده ز دست گریبان گوشه گیری را | که مومیائی پای شکسته دامان ست
هر کس که بکنج ای مکرر شکیبی انزوا بنشیند | کی بر در کس چو نقش پا بنشیند

مؤلف قلوب با لوفان کینه و نفاق شعار تاکید صفائی باطن از لوث کینه و توافق با یکدیگر و حسن اخلاق

باصاف دل مجادله با خویش دشمنیست | هر کس کشد بر آئنه خنجر بخود کشد
سینهٔ صافان را غبار کینه نیست | گل نباشد چشمهٔ خورشید را

حدیقه ۵ — ۴۸۳ صفت موافقت با احباب

روشن گهران را نبود جز سخن صاف — از خط شعاعی ست زبان در دهن صبح
از خلد نور ست قبا صاف دلان را — از خط شعاعی ست زره بر تن صبح
نبود حاصلی با سینه صافان کاوش بیجا — نباخن چهره آئینه رنگین نخراشیدن
و دیعهای صاف نگیرد قرار غم — زود از بساط آئینه سیماب بگذرد
چوشن جو غنچهان نباید مرد را روز مصاف — میکند یک سینه صافی کار چار آئینه را
مشو دشکوه گره دل روشن گهران — دود در سینه محال ست نهان دارد شمع
کلفت طبع نمانند بنهان صاف دلان — درد در شیشه شفاف نمایان باشد
توان از چهره و رنگ کرد سیر خویش گردش را — کتار شمع دائم شعله را زنجیر پا باشد
فارغ بود از آفت گیتی دل روشن — از برق زیانی نرسد خرمن مه را
قوت باز دنیا یدبی صفای دل بکار — تیغ تا و زنگ باشد برگ بیدی بیش نیست
عمری که بصد شور و شغب میگذرد — روزش همه آفات شب میگذرد
مانند قلم زکاغذ مهره زرد — گر دل صاف ست بی تعب میگذرد
دل صاف اگر از انجام کار خویشتن باشد — که عینک باشد از روشن ضمیری دوربینی را
زنار کاسه طنبور ودستی آموز — بهم مست چو گزندی رسید نالان باش
جبین کشاده بود دشکسته را مرهم — که هست خلق نکو مومیائی مردم
هرکرا داد ست ایزد خوی نیک — گرچه او تنهاست با تنها بود
داکه خوی بد قرین حال اوست — گرچه با تنها بود تنها بود
سینه صافان را غباری گر بود بر چهره است — اندرون خانه آئینه جای گرد نیست
ز یاران کینه هرگز بر دل یاران نمیماند — بروی آب جاری قطره باران نمیماند
فروغ ناصیه دولت از صفای دل ست — جلای نقش زر از نقش مهر بیشتر ست
توان از سینه صافی شدهم آغوش سیه چشمان — شکر چون صاف شد پیراهن بادام میگردد
صاف شد چون دل بود آئینه مردی یار را — کی شود مه عکس خود را مانع بودی ماب
با صافدل کسی را یارای برتری نیست — برخاک می نشاند آئینه آسمان را
کدورت پاک طینت را صفائی سینه میگردد — که خاکستر چراغ خانه آئینه میگردد
طبعی بهم رسان که بسازی بعالمی — یا همتی که از سر عالم توان گذشت

ملا جامی
حکیم

حدیقه ۵ — ۴۸۴ مذمت عناد و ایمن بودن از اهل فساد

زآب آموختم در وجه رسم آشنائی را | که در هر رنگ شامل میشود بکر صفائی را

صاف دل با همه کس مونس و دمساز بود | در آئینه بروی همه کس باز شود

صورت نه بسینه ... سینه ما کینه از کسی | آئینه هرچه دید فراموش میکند

سینه صافان را تمسخر میکنی هشیار باش | خنده بر آئینه کردن ریش خند خود بود

بی تکلف بر سر بالینش آید آفتاب | هرکه سازد همچو شبنم بی غبار آئینه را

چون قفل ... گیری بپیش | آخر دلت از تیغ جفا گردد ریش

دادند چو صورت کمان ابرو را | پیوسته گشاده دار پیشانی خویش

در دل صاف نماند اثر تیغ زبان | زخم این آئینه چون آب بهم می آید

روی گردان نشود صاف دل از دشمن خویش | آخر آئینه ببالین نفس می آید

ناامن از پا افتادگان ع حصه نوائب زمان * اشعار مذمت عداوت و عناد و پند ایمن نبودن از شر فساد دشمنان *

هرچند تغافل کند ایمن مشو از خصم | پیوسته بود سوی کمان پشت نشانه

نتوان بر وز دشمن بتواضع جان را | قامت خم نرهاند ز اجل پیران را

بر تواضعهای دشمن تکیه کردن ابلهیست | پای بوس سیل از پا افگند دیوار را

نبود دگر تواضع دشمن بجز گزند | پابوس تیشه افگند از پا نهال را

مرو در بزم دشمن گرچه جان بخش ست عالم را | که میرد آتش ار در چشمه آب بقا افتد

چو سرکش بر سر افتادگی آید مشو ایمن | که کار خویش خواهد کرد آتش هر کجا افتد

سنگین دل ست هرکه بظاهر ملایمست | پنهان درون پنبه نگر پنبه دانه را

ز تعظیم و تواضعهای خصم ایمن مشو صائب | کمر خم کردن صیاد آفتهاست مرغان را

حذر کن زینهار از اتفاق دشمن عاجز | که چون پیوسته گردد مور با هم مار میگردد

خصم بدگو هر اگر حرف ملایم گوید | استخوانیست که در لقمه نهان میگردد

چون شود دشمن ملائم اختیار از کف مده | کهربا در پرده باشد آب زیر کاه را

آنکس که خیال سخت جانی دارد | ز آئین نفاق شادمانی دارد

پیوسته چو مقراض عجب نبود گر
پرحذر باش چو شد خصم تواضع پیشه
چشم دلسوزی نمی باید ز دشمن داشتن

در دل گرسنه زود زبانی دارد
بیشتر کار کند تیغ چو خم میباشد
آستین کی پاک سازد اشک از خود چشم

افزون ساز گنجینهٔ حصول مدعا اشعار صفت جود با سخا

نیست تا پاک از غرضها در سخاوت سود نیست
سخاوت با سخاوت پیشگان کن
کریم سائل خود را غنی کند یکبار
دشمن خونخوار را کوته باحسان ساز دست
حظ دولت در پریشان کردن سیم و زرست
کریم اوست که خود را بخیل میداند
چو دریا گر دو تهیدست هرگز
مشو زنهار در دولت ز حال دوستان غافل
کرم باهل کرم کن که از رعایت ابر
درین بساط کمالی چو عیب پوشی نیست
مباش کم ز نی خشک در جوانمردی
گذشتن از سر گنج دگر سخاوت نیست
زحال خویشها باحسان منتی بردار
در قیامت سپر آتش دوزخ گردد
بزرگانی که مانع میشوند ارباب حاجت را
دولت ز دستگیری مردم بپا بود
از بزرگان دلی صائب بخود از خود خصمات
آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرفست
نبود مهتری چه دست دهد
یا ز آنها که زیر دست تواند

در تلاش نام سیم و زر فشاندن ننگ نیست
که با یک شهر احسان کرده باشی
دو باده لب نگشاید صدف ز ابر بهار
هیچ زنجیری بجز از سیری نباشد شیر را
مد احسان رشتهٔ شیرازهٔ این دفترست
عزیز اوست که خود را ذلیل میداند
کریمی که در راه سائل نشنید
که این خواب گران با دولت بیدار میباشد
محیط روی زمین را ز مین احسان کرد
ز دوستان لباس قبا دریغ مدار
اگر شکر نفشانی نوا دریغ مدار
کریمی از سر آوازهٔ کرم بخیز
مشو ز گنج بنامی چو اژدها قانع
از درم مهرے اگر بر لب سائل زده
بجوب از آستان خویش میرانند دولت را
فانوس این چراغ ز دست دعا بود
حال دل پرسیدن مدار سلیمان خرسندست
با دوستان تلطف با دشمنان مدارا
حافظ
روز و شبها شراب نوشیدن
هر زمان بی سبب خروشیدن

یا طعام لذیذ را خوردن — یا ملون لباس پوشیدن

من نگویم که آن سخا چه بود — در توانائی ز من بنیوشیدن

بیکسان را ز غم رهانیدن — در مراعات خلق کوشیدن

غنی

چو غنچه گر چه فرو بستگیست کار جهان — تو همچو باد بهاری گره کشا میباش

نباشد کارساز اهل کس در کار خود حاجت — بخاریدن نباشد احتیاجی پشت ناخن را

تمکنی به براحت همسایگان کردن خوشست — نشنود گوش از برائی خواب چشم افسانها

کار گره کشا نشود در زمانه بند — هرگز کسی ندید در انگشت شانه بند

مانند گل غنی گره کیسه باز کن — تا چند زر چو غنچه کنی در خزانه بند

افضل کاشی

از بهره خویش گر جفا بردارے — هر گام از و فائده‌ها بردارے

در راه سلوک دستگیر تو شود — آنرا که ز خاک چون عصا بردارے

با خلق بخلق زندگانی میکن — نیکی همه وقت تا توانی میکن

کار همه کس برار از دست و زبان — وانگه بنشین و کامرانی میکن

گر در نظر خویش حقیری مردے — در بر سر نفس خود امیری مردے

مردی نبود فتاده را پای زدن — گر دست فتاده‌ئی بگیری مردے

در کشاد گره خلق مکن کوتاهی — همچو ناخن اگر از دست تو بر می آید

آن شاه سخا پیشه و صاحب دل و دست — کز جود عمیمش کمر خصم شکست

یعنی حضرت علی رضه

دانی که چرا داد بسائل خاتم — یعنی که بده هر چه برآید از دست

به پیری گر نمیخواهی که محتاج عصا گردی — ز پا افتادگان را در جوانی دستگیری کن

بستان ز خلق خام و بده پخته در عوض — سرگرم کوشش همگی چون تنور باش

هر کس بضمیر خود صفا خواهد داد — آئینه خویش را جلا خواهد داد

هر جا که شکسته بود دستش گیر — بشنو که همین کاسه صدا خواهد داد

نظامی

عدلست که بنیاد ظفرها باشد — ظلمست که موجب ضررها باشد

جودست که پرده دار هر عیب بود — بخلست که سرپوش هنرها باشد

جاهلی جاهل گمان داری که دنیا مال تست — غافلی غافل نمیدانی چه در دنبال تست

آنچه خوردی رزق موران آنچه بردی خاک — آنچه میماند زیاران آنچه دادی مال تست

صفت جود و سخا

مشرق مردمی جود است کرامت مسجود — زانکه این هر دو بود از عدمش به وجود

قیمت نیشکر و بید مساوی نیست ز ابر — نیک و بد در نظر اهل کرم هر دو یکیست

کرم هرچند در عالم عزیز است — کمال عزت او در دو چیز است

یکی پیش از توقع کام دادن — دوم بر خویشتن منت نهادن

چو شاهین ترازو هر که رخصت در نظر دارد — ز بالا قبلوگان را باز و دست از خاک بر دارد

ز نیک و بد نظری مرحمت دریغ مدار — حیات بخش گل و خار چو باران باش

قرض از کریم کن که وفایش گرفتن است — مانند قرض روزه ادایش گرفتن است

روا احسان نمیکند صاحب کرم را منفعل — میتوان گفتن که دریا شد ز شرم ابر آب

گر چو گل سلطنت تخت چمن میطلبی — زر بدست آور و از کیسه صد چاک انداز

سرمایه مردمی مکن کم — کنز و همت نور مردم

چو خورشید قیامت از گریبان چون برآید سر — کف محتاج گردد سایبان بر سر کریمان را

سودای کریمان همه سود است که نیسان — گوهر عوض قطره ز دریا بستاند

ز احسان بیش شود صاحب کرم را دولت افزون — بلی هر چاه را آب از کشیدن بیش میگردد

روزی خود میخورد هر که درین عالم است — واسطه شو خوشتا منت کرم داشتن

خورشید صفت چنان ببخشی در عالم — بیرون چو روی جهان سیه پوش شود

ناظم هروی

شوکت

ز سائل شوکت آرایش دهد ارباب دولت را — که دندان طمع زلف کرم را شانه میگردد

واقف

بسائل از تواضع پیش می آید کریم اول — مرا این نکته روشن شد ز خم گردیدن مینا

شیدا

در ره همت نباید بود شیدا کم ز شمع — کز برای دیگران سوزد سراپا خویش را

امروز بخشش از پی فردا بهانه ایست — دست کرم براه عدم پیش خانه ایست

سخاوت پیشه را آوازه تحسین چنین دارد — از آن دریا گهر می بخشد و چین بر جبین دارد

فدائی

میکند بیدار احسان دولت بیدار را — عطسه میسازد سبک مغز گران گردیده را

بدیع الزمان

نمی باشد بشانی غیر در روشنی کریمان را — که افشاندن تهی میسازد آغوش دهقان را

ناصر علی

کریمان با تو نکنم هم به احسان پیش می آیند — نباشد چشم تر ساحل دریا ابر نیسان را

فتوت

بر نفع جهان در آب و آتش میرود — خوب گر بینی فتوت از عزیزانست شمع

سلیم

شانه می آید بکار زلف در آشفتگی — آشنایان را در ایام پریشانی بپرس

پنهان نمی‌ماند چون غنچه‌ام زر خویش — چون گل برای حباب اسم بکند سر خویش
بیکر یان فکر سلیقی در حقیقت منت ست — زانکه گلبن مباسکبار نیست از گلچین خویش

پنج اهل سخا بر جانب اهل طلب — وقت رفتن غنچه و در وقت برگشتن گلست.
نظر کردن بدرویشان بزرگی را بیفزاید — سلیمان با همه حشمت نظر با بوریا پوش
چون رنده زکار خود کشش بی بهره مباش — چون تیشه بسوی خویش دائم متراش
پیوسته چو اره باش در امر معاش — چیزی سوی خود میکش و چیزی میپاش
از برای نفع مردم گر کنی جرمی رواست — روزه خوردن هم مسلم بر فوات آیتست
تا توانی بخلق اغیاره مباش — در خانهٔ عار دگیر بیکار مباش
تقصیر مکن در قدمی یا سخنی — بیفایده همچو نقش دیوار مباش
هیچ واسطه‌ای که مردمی چه بود — کاو قدرت غضب فرو خوردن
روز ذلت فرو ستمی کردن — سیم و زر بقیاس بخشودن
بر دل اهل سخا جود کجا بار شود — نیست بر شمع گران نور چو بسیار شود
هیچکس همت نداره همچو سوزن بجهان — با وجود تنگ‌چشمی پرده پوش عالم است
همت جو شو در سلسله جنبان سخاوت — چیزی که بسائل نتوان داد جواب است
کاسهٔ اهل کرم خالی نمیگردد ز جود — ماه نو شد بدر و نور مهرتابان کم نشد
حفظ دولت در پریشان کردن سیم و زر است — مد احسان رشتهٔ شیرازهٔ این دفتر است
بندهٔ باد بهارانم که از راه کرم — غنچه را در آستین پوشیده زر می‌افگند
دولت ز دستگیری مردم بپا شود — فانوس این چراغ ز دست دعا بود
حمایت ضعفا مانع پریشانی ست — وگرنه رشتهٔ سزاوار قرب گوهر نیست
اهل همت جان دهد پروانه سان در کار خیر — شمع خود میسوزد و جای دگر روشن کند
همت اهل کرم از تنگدستی تنگ نیست — آب فواره ز پستی عزم میدارد بلند
نهال دستگیری دستگیری بار می‌آرد — نماند بر زمین هر کس که کور را عصا گیرد
دست دعا بود سپر ناوک قضا — در کار خیر صرف کن اقبال خویش را
دور دستان را باحسان یاد کردن همت است — ورنه هر نخلی بپای خود ثمر می‌افگند
شعار کارگشایان ملال خاطر نیست — گره چگونه کند جا برابروی ناخن

دافع بلای عداوت کریم لایزال اشعار مذمت بخل و حرص و سوال

چه سود قرب گریبان خسیس طبعان را — که سوزن از مسیحا بود نظر تنگ ست

همین طلس ست ز قهر خدا برای بخیل — که فقر دارد و از مزد فقر نومید ست

چون صدف هر که بدریوزه دهن باز کند — گرچه در آب گهر غوطه زند خشک لب ست

مکن سوال اگر چون صدف ترا زین بحر — هر گشادن لب دامن گهر بخشند

در طلب سرگرم بود معنی نیاز آب ست — بدنما تر بر لب از تبخاله عرض طلب ست

حرص را تشنگی افزون ز زر و مال شود — چشم آئینه کجا سیر ز تمثال شود

حریص را نکند نعمت دو عالم سیر — همیشه آتش سوزنده اشتها دارد

بیشتر اهل جهان ممسک ز دولت میشود — قطره‌ها اگر دید گوهر از چکیدن وا ماند

توانگر در دل از سامان غم و آزارها دارد — عقد فلس بر اندام ماهی خارها دارد

مخور فریب صلاح از توانگران زنهار — که روزه داشتن شغل مرده‌نان ست

ز خشک مغزی این منعمان عجب دارم — که خون مردهٔ خود را به نیشتر بخشند

ترا ز جان غم مال ای عزیز بیشتر ست — علاقهٔ تو بدستار بیشتر ز سر ست

از آن ز دامن مقصود کوته افتاد دست — که پیش خلق دراز ست دست حاجت ما

می نوازد ساز عیش آنکه طامع یافت تو — باشد از پای مگس مضراب تار عنکبوت

طامع که بملک حرص گردد راهی — در سعی عبث نمی کند کوتاهی

قارون ته خاک رفت از طول امل — تا بردارد درم ز پشت ماهی

ای بافته در فکر غنی دام هوس — مرغ نفست گشته گرفتار قفس

خواهی که دلت کشاده گردد چو حباب — در ترک هوا کوش نه در حبس نفس

مشکل بود گرفتن چیزی ز تنگ چشم — نگرفته هست بخیه ز سوزن قبای ما

ز شرم انگشت دارد در دهن طفل — سر پستان گرفتن هم گدائی ست

دامن عمرش تلف شد هر که از کس زر گرفت — داد سر بر باد چون در شمع آتش درگرفت

ز بهر خوردن شکمت چاک میشود — تا چند چون انار کفی دل بدانه بند

لب سوال غنی پیش ممسکان کشای — که ترسم از دهنت لقمه زبان گیرند

غنی

دامن همین ز حرص گشادن دست از جان شستن ست
شد صدف را آخر از آب گهر پیمانه پر

فستم ... منت مهمان قفل ندید
تا کسی بر نخاست از در خلق

سیلی خوردن است تو ز کف اهل زمانه
چون مهرهٔ شطرنج مرو خانه بخانه

شوکت
ز جهان نتوان نشان سیر چشمی یافتن
چشمهٔ خورشید هم محتاج آب شبنم ست

فغان ز دست بخیلان که خون این مردم
اگر حناست بدستی نمیدهد رنگی

هر کس و ناکس بند نقاب غرض مطلبها
بدندان طمع زنهار مگشا عقدهٔ لبها

نفس بدمی برد از سختی روزی لذت
استخوان ریزه بود لقمهٔ خشک انکه

شفیعای اثر
بهره‌مندی نیست اهل حرص را از مال کس
استخوان دندان نمیگیرد دهان مار را

نباشد مردم صاحب طمع را همت عالی
که مقناطیس چیزی را بجز آهن نمیگیرد

دنی را کار بی سرنج کسان سامان نمی‌یابد
چو رنگ زن تا نریزد خون مردم نان نمی‌یابد

گرچه از افتادن دندان شود گفتار سست
چون تو دندان طمع کندی سخن گویی درست

ناصر علی
هیچکس چون زر اسیر مردم ممسک مباد
گنج از دست بخیلان خاک بر سر میکند

همت درویش از منعم شدن کمتر بود
از چکیدن باز ماند قطره تا گوهر شود

پابند هوس حاجت زنجیر ندارد
دام هست همین موج عسل پای مگس را

بر میوهٔ رسیده زدن سنگ ابلهیست
زنهار از سوال مرنجان کریم را

ز جمع مال ندانم نشاط ممسک چیست
که همچو کیسهٔ زر از هر دو گره سر دارد

واعظ
با خستی که لازم ارباب دولت ست
دشنام میدهند بسائل غنیمت ست

حیران ممسکم که برای چه کیسه را
بیهوده مهر بر لب خاموش میزند

مرد ممسک بهره ور از جمع سیم و زر نشد
رشته را هرگز گلو از آب گوهر تر نشد

سازد بخیل دشمن خود کاینات را
تا کس ببرگ او نتواند غذا گرفت

چشم اگر داری ببین عیب طمع پوشیده نیست
شد سیه رو سرمه تا آواز مردم را گرفت

کامی که بر آید ز خسیسان نظر تنگ
آبیست که از چاه بغربال برآید

آنچنان دور از طمع گشتم که میسوزم چو شمع
گر مرا حرف گرفتن بر زبان افتاده است

ممسک مذاقی چه حاصل ساخت خود را اگر کریم
کی دهد نور ار کشد نقاش نقش ماه را

دنیاداران صلای احسان ندهند
جز حالت تپ نان به فقیران ندهند

این متاع همه سوختنی همچو تنور — تا گرم نگردد بکس نان ندهند

سجدهٔ آدم نکرد ابلیس از فرمان حق — میکند آدم سجود از بهر نان طمع

تنگ چشمان هم ز اهل چشم فارغ نیستند — موری آرد ز چشم دام بیرون دانه را

نال اگر بلب نان خویشتن میساخت — ز حرص شهر بشهر این قدر نمی گردید

تنگی از جمع زر کم شود حرص ممسک — کسی از نخوردن کجا سیر گردد

دست و دل باید فراخ از جود صاحبدل را — تنگ چشمی میکند سرگشته غربال را

بجان مال بدست آورد هر کس مال دنیا را — اگر چون غنچه بگشاید نمی ریزد ز دستش

میزند چون حرف خواهش از لب گفتار ما — میزند سیلی شکست رنگ بر رخسار ما

در کیسه هر که زر فشرده شد — چون کیسه طناب در گلو شد

دستی که بر نگیرد از پا فتاده را — چون آستین خالیست بیکار تا بگردن

لئیم زاده چو منعم شود از و بگریز — که مستراح چو پر گشت گنده تر گردد

هر کس پی رزق گرچه اندر تگ و پوست — از قانع تا حریص فرقست اید وست

با سگ نشود همای همسر هرگز — هر چند هوای استخوان در سر اوست

دل آگاه ز تحریک هوا آلوده است — نیست از باد خطر تخت سلیمانی را

لوح دلی که آئینهٔ راز عالم است — حیف است این که تختهٔ مشق هوس کنی

با تنگ چشمان چه سازد نعمت روی زمین — خاک نتوانست کردن سیر چشم دام را

قارون ز بار حرص بروی زمین نماند — دلو گران سبک بته چاه میرود

هم از کودک مزاجیهای حرص است — که در صد سالگی دندان بر آید

زمین جنبه مردگان دنیا دار — کشیده اند طناب قورق بنام فقیر

شکفتن غنچه بی رنگ و بو را میکند رسوا — همان بهتر که دست بی درم در آستین باشد

آمر مستفاد و اولی الامر منکم بجمهور انام اشعار در بیان تلاش معاش و ترغیب خدمت صلحا و امرا و حکام

تا توانی ای پسر خدمت گزین — تا شود اسپ مرادت زیر زین

بنده چون خدمت ... کند / خدمت او کنند گردان گند

بر خدمت هر که بر بندد میان / باشد از آفات دنیا در امان

هر که پیش صالحان خدمت کند / ایزدش با دولت و حرمت کند

خادمان را هست در جنت مآب / روز محشر بی حساب و بی عقاب

بخدمت بنده از آزاد مردان تر و میگردد / ایاز از حسن خدمت عاقبت محمود میگردد

بی نیاز بهای حق روزی که دامن برفشاند / گرد حاجت دامن صحرای امکان را گرفت

مرد و نیار از اسباب تعلق چاره نیست / تا بود سر منت دستار می باید کشید

چو نی لکر کنی بندگی به بندی سخت / ز بند بند شکر بار میتوانی شد

آنرا که زور بازو و کسب هنر بود / دست پر آب صدف پر گهر بود

قرب سرو از آن برای خاکسار آن کیمیاست / میرسد تا بر جبینی صندلی تا شطلاست

هر که خدمت کرد او مخدوم شد / هر که خود را دید او محروم شد

حصول امنون ها زهر آرزو اشعار دربیان تاکید منت

کسی از ابنای زمان نکشیدن و حفظ آبرو

هنرمندان عالم را یکی پند / ازین بیچاره می باید شنیدن

بکوه قاف رفتن پا برهنه / وز آنجا سنگ صد من آوریدن

بآتشدان فرو رفتن نگونسار / ز پلک دیده آتشپاره چیدن

بدندان رخنه در فولاد کردن / بناخن راه در خارا بریدن

بفرق سر نهادن صد شتر بار / ز مشرق جانب مغرب دویدن

بسی بر جامی آسان تر نماید / ز بار منت دونان کشیدن

از نم احسان کس دست طلب را تر مکن / آبرو خواهی بنان خشک چون آئینه باش

کاسه خود پر مکن زنهار از خوان کسی / داغ از احسان خورشید ست دائم ماه را

پر کن ز آب دیده گریان سبوی خویش / یعنی مریز بر لب جو آبروی خویش

می روزی برتی دارد مرا از جای خویش / آبرو چون شمع میریزم ولی بر پای خویش

برزانما

سلسلی
عیاث نامیان

۴۱۱

جامی

بختمی

حدیقه ۵ — ۴۹۳ دربیان منع منت کشیدن ازکسی وحفظ آبرو

بوالم جوانم از مدد همت بلند / یعنی ز بار منت کس خم نگشته ام

جستجو از بهر روزی باعث شرمندگیست / زین خجالت آسیا انگشت دارد در دهان

ز جام زهر زهر قهر خوردن / بتلخی جان شیرین را سپردن

بدست خویشتن خون دل خورد / ببزم دشمنان در شیشه کردن

زمستان در بیابانهای مهلک / چو آب از شدت سرما فسردن

تابستان ز گرماهای مغفر ط / میان بادیه لب تشنه مردن

بچندین مایه نزد اهل تحقیق / به از حاجت به پیش خلق بردن

مده هرگز جهان آبروی خود زنهار / که این گهر بازین قدر و قیمتی دارد

آبرو بیجا نباید ریخت تا گردی عزیز / قطره ناچیز را این شیوه گوهر میکند

در حفظ آبرو ز گهر باش سخت تر / کین آب رفته باز نیاید بجوی خویش

ز تاج پادشاهان نام تخت خود سازد / کسیکه همچو گهر پاس آبرو دارد

ز آلام هرگز ندارم تاب احسان کسی / آب گردم گر کسی از خاک بردارد مرا

مریز پیش بخیل آبروی خود زنهار / که آب تشنه سزاوار نخل بی ثمر است

لبی که زمزمه خواستن بود سازش / صدای ریختن آبروست آوازش

آبرو یک قطره آبست چون از چهره ریخت / پایه ایوان عزت را کم از سیلاب نیست

اهل همت را نباشد تکیه بر بازوی کس / خیمه افلاک بی چوب و طناب استاده است

باکمال احتیاج از خلق استغنا خوشست / بادهان تشنه مردن بر لب دریا خوشست

همت اگر سلسله جنبان شود / مور تواند که سلیمان شود

گر از همت نبودی اهل دل را پایه عالی / قدم بر تارک خورشید کی بودی مسیحا را

نزد خویشان ز فقر و فاقه منال / باش راضی بر رنج و محنت خویش

زانکه محنت کشیده میگفت / محنت خویش به ز منت خویش

اگر بیرون کنی از سر هوای مال مردم را / خط پیشانی از بهر دعا خیر سر باشد

ندارم منت از کس منت بازوی خود دارم / چو مروارید آب روی خود در جوی خود دارم

با هیچ سفله پیشه مباد ترا کار / منت مکش که همت سنگین بار سی

در روز ز کوچه کریمان گذر / کز سایه بسر منت دیوار سی

طاهر وحید

باقر ...

حسرتی قزوینی

شفیعای اثر

حکیم رکنا

طوسی

در بیان همت و منت نکشیدن و حفظ آبرو

چو شمع ار نخورم رزق دیگران بینش / زحرص گر همه اعضا شوند دندانم

مروت همت گهر بهر بی دان نکوتر میشود / ابر گر برداشت آب از بحر گوهر میشود

همت نکشد منت دینار و درم را / زان گونه که حاجت بنقط نیست کرم را

نقص همت را در اهل کفر و ایمان بار نیست / رشته کوتاه باب سبحه و زنار نیست

همتم هست رسا بخت اگر کوتاه است / پشت بامم رسد ار دست بدینار رسید

آزادگی ز منت احسان رمیدن است / قطع امید دست طلب را بریدن است

برای پوشش و تحصیل جزو جمعیت / شکنجه دو جهان چون کتاب تنگ دلان

نمیکشند ز پس صاف گوهران منت / بود فتیله جوهر چراغ آینه را

فیض منعم منفعل دارد دل آگاه را / بخشش خورشید تابان میگدازد ماه را

یکبار آبروی زر روئی که ریخت ریخت / در برگ گل دوباره که آرد گلاب را

ترک حاجت گر کنی حاجت روا خواهد شدن / در دها پرواز دست بر جهان فشانده را

آخر لسان فاخته ام شد گلو کبود / منت ز خلق بسکه بگردن گرفته ام

زیر بار منت خلعت کجا باشد تنم / چون حباب است آبرو در خویشتن پوشیم

میبندد سنگ بر شکم از فاقه چون گهر / نفروشد خویش را و نگهدارد آبرو

خوشا دلی که ز عالم کناره جو باشد / چراغ خلوتش از حفظ آبرو باشد

موج آب گهر از تاج شهان میگذرد / قطره در مرتبه خویش کم از دریا نیست

پله تمکین ز کف مگذار تا گردی عزیز / سنگ را سنجیدگی با زر برابر میکند

آبروی خویشتن در مطبخ دونان مریز / چوب نتوان خورد چون آتش بجوشی نان

از حباب آموز همت را که با صد احتیاج / خالی از دریا بر آرد کاسه خویش را

نخواهم بعد مردن هیچکس بر من کفن پوشد / که چون آتش بمیرد خویش را از خویشتن پوشد

نجند پایه همت ز بی کشند تنگی / تنور سرد فلک را همیشه نان گرم است

در زیر بار منت بال هما مرو / مسند نشین سایه دیوار خویش باش

لب را بخواستن نگشایم بنزد کس / ترسم که موج ریختن آبرو شود

عافیت جستن ز عمر جاودانی خوشتر است / آبروی مردن از آب زندگانی خوشتر است

تا میتوان ز آنکه دست رزق خورد / هرچه خوشه چین ثریا شود دسکی

ممنون بیدل
میرزا بیدل
جلال الدین ...
آقا ابراهیم اصفهانی
صائب
شوکت بخاری
محمد زمان اثر
میرزا ... محمد سعید اشرف
قلندر
سرخوش
میرزا ...
نعمت ...
شفیعای اثر

بی نیازان را ز حفظ آبرو آماده هست | آنچه خضر از چشمهٔ آب بقا دارد امید
سلب منت برنمی تابد دل آزادگان | بید مجنون را لباس نیست غیر از موی خود
منت خشک ست بار خاطر آزادگان | با وجود پل مرا از آب می باید گذشت
تن مده زیر قبول پرتو احسان ز آفتاب | کاه کهکشان را تپش او داغ کرده است
کی پذیرش کند خاطر روشن ضمیران را | هر پاشی خانهٔ آئینه را آب از صفا افتد
بود روشندلان را اجتناب از نعمت شاهان | برد آئینه چون بزم سکندر آب و نان از خود

دلیل بعدیل کشور خیر الاوصاف اشعار صفت عدل و انصاف

عدل باید پادشاهان را و داد | تا ز عدلش عالمی گردند شاد
شاه را بهتر از طاعت صد سالهٔ عمر | قدر یکساعت عمری که در و داد کند
ز تاثیر عدل ست آرام ملک | که از عدل حاصل شود کام ملک
مملکت از عدل شود پایدار | کار تو از عدل تو گیرد قرار
هر که درین خانه شبی داد کرد | خانهٔ فردای خود آباد کرد
عدل تو قندیل شب افروز نیست | مونس فردای تو امروز نیست

ظلمت زدای عذاب بشر بروز محشر اشعار ممانعت ظلم و مذمت ستمگر

چون پیچیدن بجز از کار مباش | سرگشته هر کوچه و بازار مباش
ترسم که ز چشم اهل بینش افتی | چون طفل سرشک مردم آزار مباش
حاصل دلشکنی غیر تاسف نبود | آسیا بی سببی دست بساید بهم
شکست شیشهٔ دل را مگو صدائی نیست | که این صدا بقیامت بلند خواهد شد
شود عمر شاهان عاجز نواز | بکوتاهی دست ظالم دراز
هست چون اجزای عالم ذره یک آفتاب | آستین بر هر چه افشانی چراغی کشته
سخت گیری با گرفتاران ندارد عافیت | نیست از زندان رهائی بی سبب زنجیر را
نیست اسباب ستم راهبر از زر حلال | تیغ دائم آب در جو دارد و خون میخورد
منبر ظلم توقع مدار از ظالم | که نهال شعله اگر بار میدهد شرر ست

اختلاط ظالمان ظالم کند مظلوم را ... همه چون صحبت آتش کشی شود آتش شود

ظلم همیشه بدان از پهلوی خویش است ... کر گشته کشتن عقرب بدولت نیش است

نبرو بهره ز آئینه خود ظالم ... بهر زنبور یک انگشت عسل نگذارند

نهاد ظالم ستمگر میشود ... تیغ چون شکست خنجر میشود

خانهٔ ظالم چو ویران شد چراغان میشود ... شمع میسازند موم خانهٔ زنبور را

با مردم فتاده مکن دشمنی که برق ... به خرمنی نتاخت که خود هم فنا نشد

بر ستمگر بیشتر دارد اثر تیغ ستم ... عمر کوتاه از تعدی میشود سیلاب را

از شکست دشمن خود دل نخواهد آید ما ... میخلد در خاطرم خاری که در پا بشکند

دست ستم قوت نمیخواهد سرشت بدنهاد ... پشه هم در حد ذات خود کم از نمرود نیست

انیس اوقات اضطراب اشعار صفت همنشینی و صحبت احباب

اختلاط دیده عینک را حروف آموز کرد ... صحبت روشن ضمیران کور را بینا کند

بر از صحبت شایسته اکسیری نمی باشد ... ز قرب لاله از یاقوت رنگین تر شود شبنم

بود کیمیا قرب اهل سعادت ... هما مغز دولت کند استخوان را

مرو را هر چند تنهائی کند کامل عیار ... صحبت یاران یکدل کیمیای دیگر است

پریده دانه ز خرمن به آسیا افتاد ... ز همرهان موافق جدا نباید شد

صحبت نیکان خسیسان را دهد ... این ست از سوختن تا خار در بستان بود

روشن شوند چراغ همه گر ز اتفاق ... دلسوز هم شوند رفیقان چو تار شمع

مقصود صحبت ست ز گل ورنه بوی گل ... انصاف گر بود ز صبا میتوان شنید

منابع ردی ز هم صحبتان که تنهائی ... لطیفه ایست که از بهر خود گزیده خدا

نیست اکسیری بر از صحبت کامل عیار ... گفته ام حرفی که میباید بآب زر نوشت

هر چه حاصل گشت هر کس را ز فیض صحبت ... انچه باشد در بساط از آب باشد خاک را

طالب صحبت معنی نظران باید بود ... خاک در صحن بهشتی که ندارد آدم

پا مکش از بزم همجنسان اگر خواهی غنا ... گسلد چون تار از طنبور گردد بینوا

صحبت پاکان نباشد بی اثر ... رشته را همواره گوهر کند ... است

همت
تائیر
اثر
زندان بیگ
میرزا اشرف
ملا یزدی
کلیم
ملا اعظم
میرزا صائب
ملا یحیی اسیر
شیخ محمد... تمکین
ملا ... وحید
میرزا بیدل
مخلص کاشی
سلیم

اختلاط پاک طینت را نباشد ضرر — آب گوهر کی کند ویرانه عمارت را خراب

بیشتر از نقد اگر هست در جهان جویا — بحر مصاحبت [illegible] بستان نباشد

ضرر ز صحبت ناجنس نیست کامل را — ز آب بحر نمی‌گردد آب گوهر شور

صحبت ناجنس کامل را نسازد بی‌دماغ — نمی فلفل کجا ناخوش بود کافور را

گرم از نیکان نیم خود را به نیکان بسته‌ام — در ریاض آفرینش رشتۀ گلدسته‌ام

آهن که به پارس آشنا شد — فی الحال به صورت طلا شد

صحبت اندر جوهر قابل کند تأثیر و بس — ورنه شاخ گل ز بوی گل چرا محروم شد

صحبت اهل نظر دل را مصفا میکند — نور گردد توتیا در دیده چون جامی شد

ایمن ساز از مخافت هر آفت * اشعار شعر مضرت صحبت *

رفیق اهل غفلت عاقبت از کار میماند — چو یک پا خفت پای دیگر از رفتار میماند

هر مرد که با زنان بخواهش نشست — بر عارض غیرتش غازۀ خواری نشست

بنگر به ز انگشت که در پنجۀ دست — نسبت به انگشت فرو هشت

بجو دوری ز بیحسان نشانی گر طبع داری — چو می بینی جدا از کید گر لبهای خندان را

مکن با دوستان از آشنائی اختلاط افزون — در آید چون به دیده مژگان خار میگردد

نادان همه جا با همه خلق آمیزد — چون غرقه بهر چه دید دست آویزد

با مردم زشت نام همراه مباش — از صحبت دیگران سیاهی خیزد

از صحبت جز مرد نامرد شود — بی همت و بی عزت و بیدرد شود

صد سال اگر شعله فروزد آتش — یک غوطه در آب گر خورد سرد شود

امان خواه از گزند خلق در گرم اختلاطیها — که عقرب بیشتر در فصل تابستان شود پیدا

درین نشیمن حرمان بکس مکن پیوند — که هر کسیکه ببینی [illegible] شناس

اگر مخالف طبع تو باشد او عذابش — عذاب روح شود صحبت ریائی او

دگر موافق طبع تو باشد او صفایش — مذاق [illegible] شربت جدائی او

کم نشین با بدان که صحبت بد — گرچه پاکی ترا پلید کند

آفتاب ارچه روشن است او را — پارۀ ابر ناپدید کند

از ابیدل — ملا جامی — قاضی شمس الدین

ظاهربینان که آشنا شد از یاری — زنهار که خویش یار شان نشماری

مانند آینه ... صحبت این قوم — تا در نظری در دل شان جا داری

صحبت ناجنسان را چون تواند کرد نیک — تلخی از بادام نتوانست بیرون برد قند

صحبت ناجنس آتش را بفریاد آورد — آب در روغن چو باشد بشکند شیون چراغ

بی مزه است نبود صحبت بی حاصل خلق — شمع در انجمن انگشت گران می باشد

با بنشین و با دشمن یگانه او — در دام افتی اگر خوری دانه او

تیر از رو راستی کمان را کج دید — دیدی که چگونه جست از خانه او

صد سال دهد آتش اگر هفل بود — آن آتش سوزنده مرا اهل بود

با مردم نااهل مباد صحبت — کز مرگ بتر صحبت نااهل بود

یا واز نگاه گیر طریق سلوک را — در عین آشنائی مردم رمیده باش

رفیق مرباندک مایه چون کف سیران — برای یار دیرین خود از جا بر نخیزد

رتبه می جوئی چو خورشید از خلائق در بار — سایه از همراهی مردم بخاک افتاده است

باعث آزار باشد صحبت منعم سفله — رشته از وصل گهر در پیچ و تاب افتاده است

بود صحبت نادان بلا که یوسف را — طرب سرای زلیخا تمام زندان است

هر که گردد پیرو ناجنس زحمت می کشد — غوطه در خون میدهد پیوسته پیکان تیر را

اهل را صحبت نااهل زیانها دارد — آب در کوزه ناپخته گل آلود شود

کجا از دوری کج طبع رنجور است کرداری — که از ناخن بریدن می کشد انگشت آزاری

با مخالف مشربان یکجا نشستن خوب نیست — این غلط مجموعه را شیرازه بستن خوب نیست

بیقرار است دل صحبت افسردگان — چون زمستان بسته گردد شوق کشتیها روان

نیست در عالم هستی خوشتر از خلوت مرا — دوزخی نبود بتر از گرمی صحبت مرا

[illegible] — غفلت از پرواز تابع میشود کافور را

با نفرشنگان نشستن عمر ضایع کردن است — میشود کوتاه عمر رشته تا با سوزن است

نخست بر غفلت هر مجلس این آفت است — که از مصاحب ناجنس بیشتر گزند

از همنفسان ناموافق بگریز — از دوست نمایان منافق بگریز

چون شب سیاه است ظلمت ... بگریز — از ظلمت شب بصبح صادق بگریز

صائب — عبدالله انصاری — طاهر وحید — مولانا دانا — آشنا

۴۹۹ صفت زر ارباب زر و مذمت ...

مجلس جشن سیمبران تا چون ... | هر کجا پای نهی جای قدم سبز شود

بینی ... تا نفس وقت طلوعی خوش | گاه وقت زر شال ... دارد

مفتاح گنجینه مقاصد جمع ناس اشعار صفت زر ارباب زر و مذمت ...

نیست جمعیت تنی ما صلم گلشن دهر | چون گل اوقات من از خون جگر میگذرد

از بسکه کار مفلسی ما گرفته اوج | در آسمان خانهٔ ما یک ستاره نیست

شه که این کوکبه و جاه کر و فر میخواهد | تاج و تخت و علم و زرین و کمر میخواهد

لشکر و کشور و اقبال و ظفر میخواهد | اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

آن وزیری که بسی عاقل و دانا باشد | کار او با همه کس رفق و مدارا باشد

مخلص شاه و هواخواه رعایا باشد | اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

مرد عاقل که سوی معرکه چون تیر رود | گاه مردی و شجاعت ز پی شیر رود

بیمحابا سر تن به دم شمشیر رود | اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

صوفی صاف که در صومعه مسکن دارد | در بغل مصحف و زنار بگردن دارد

صلح کل با همه از شیخ و برهمن دارد | این همه از پی آنست که زر میخواهد

تاجری کو بفشارد جگر و دندان را | از خسیسی به بر و سینه بمالد نان را

وقت سودا بنهد و شد گهر ایمان را | اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

قاضی کو همه در فکر فروع است و اصول | گاه اندیشه معقول کند گه منقول

مردمان را همه خواند بخدا و برسول | اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

کیمیاگر که بسی رنج برد در عالم | سازد از شیشهٔ دل نفسی ... دم

خویشتن را بگدازد ز تف آتش غم | اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

آن طبیبی که تراکیب و معاجین سازد | بعبارات حکیمانه سخن پردازد

هر دم مسیح بتقاره نظر اندازد | اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

خوشنویسی که شب و روز کند مشق جنون | گر دو نقش ... سرنشش وا و ... گردون

دیده اش همچو دوات باد دلش باشد خون | اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

نازنینی که بود نادر حسن و جمال | گر کند ناز و تغافل ز ره غنج و دلال

حدیقه ۵

گه کند خون دل [illegible] باسید وصال

شاعری کو همه [illegible] مدح و ثنا سرگوید

گاه اگر [illegible] هجا می گوید

خالص این خجلت و خواری غم و درد و عجز

هر زمان تازه کند طرح دگرگونه سخن

بگو هر [illegible] روز به دل [illegible] فام

چرا روی آنکس که شد گنج [illegible] ب

تو خاکی اگر گنج پلستی [illegible] است

فرو زنده مرد شد خواسته

زر زان میوه زعفران ریگ شد

زمین به دفر و خجلت محتاجانم

ای بسا روها که گرد از رنگ خجلت تازه

ز دست تنگ بربی برگ دنیا تنگ میگردد

کیسه زری هر که مهیا دارد

زرگر [illegible] دوش چه نیکو گفتا

مفلسان را کس نپرسد زمیناکن قیاس

در خوبی همه کس میشود انگشت نما

حقیقت تنگدستی مایهٔ دیوانگی است

مفلس از جنس خود ارزان نفروشد چه کند

تدبیر تنگدستی جستم ز عقل گفت

کای [illegible] اهل جهان کسب زر بود

آنکه شیران را کند روبه مزاج

مفلسی هر جا برود [illegible] تمام

چون نگه و حال بر مفلس [illegible] فرموا

قرض از حساب رفت بر دل نمیدهم

صفت زر و ارباب زر و مذمت افلاس

اینهمه از پی آنست که زر نیست مرا

روز و شب نیک و بد شاه که میگوید

اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

غریبی کشد و یاد نیارد وطن

اینهمه از پی آنست که زر میخواهد

مگر شیر اخش از آن ست نام

ز شادی بر افسر و تخت چون آفتاب

که بخواسته خاک را کس نخواست

کز و کارها گردد آراسته

که چون زعفران شادی انگیز شد

بی زری کرد بمن آنچه جبار دون زر کرد

نخل عز تهابسی از پا در آورد احتیاج

به بیمار کفش تنگ صحرا تنگ میگردد

چون نور چشم همه کس جا دارد

اشراف کسی که اشرفیها دارد

چونکه خالی شد کسی در گردش دستی نکرد

هر گلی بر سر دستار نماید خود را

در مین بید از غم [illegible] مجنون شود

کم بها کرد تهیدستی دوران ما را

دستیکه کوته است علاجش بریدنست

علامه آن بود که زرش بیشتر بود

احتیاج است احتیاج است احتیاج

ماهی بی فلس میباشد حرام

[illegible] از دیدن خورشید رنگ از روی ماه

چیزی بقرض خواه بغیر از حساب من

حدیقه ۵

نعت نسیم تعلق ابر غمند

کسی را که او پیش آورده است
ماند و بس تبه اتو لا شده است

نیابد نسبی مسیحا د و ا
غرض مطلب نرمی گفتار را انشا میکند

حسن و عشقی نیست جز افشان و او بار ظهور
سعادت سه ساده در نظر گردکد و رشتها

چلن پرست دل تنگم از تهیدستی
بپیر در رنگ یخ من از پیا م و ضمیر او

از غم افلاس و قائم به بیهوشی گذشت
آمد بر من چو برگ خم زرتبه اشت

از حلقه گوش او مرا شد معلوم
غنیمت است اغوصحبت تهیدستان

هزاران بجو بسمل موج خواهند
بسان شیشه غلطی که بگذارند بر طاقش

زود باز و مرد را و لیسه مشت زر است
سی مفلس بسکه بجای میرسد

بلاست دست تهی دیدن هواخواهان
غلبکر بیست پرآشوب کاندر هر طرف بینی

صنم این بست که دستم ز در و لعل تهیست
چنان در چشمها نقشم از رنگ تهیدستی

بس ما بسکه بی برگی هجوم آورده است
کی بگوشش من رسد بانگ سلام و ضمیر او

گر بعهد ما عزیزی در شمار آید زر است
کی سبک میگشتم ار با خویش زر میداشتم

۵۰۱ صفت زر و زاری ارباب زر و مذمت افلاس

و گر فاقه نسبتی زند هر همند
میوه اش همه در لیس پرده است

از وبس تقاضا مدارا شده است
صداع هوس بی طلای جلا

حرفه ما سوز و من مارا اگر دمسوز ون احتیاج
لیلی آیین بزم استغناست مجنون احتیاج

بود از دود مشعل دیده روشن اهل ولکا
که من ز صحبت دل ها نه صبحم تنگ است

سنگ بنای دلم گرد دسلام و ضمیر او
چون چراغ مفلسان عمرم بخاموشی گذشت

چون دید که تهیدستم ره بگذاشت
کانجا که زر است گوش میباید داشت

مرا که صندل در دست سایه بید
چو گل نادگفت مشت زری هست

بود بی آبرو مفلس اگر بالانشین باشد
دست خالی در حقیقت آستینی بیش نیست

آدمی بی برگ تیر بی پر است
عجب که بحر نمی گردد از حجاب خجل

کدورت موج و تختهای نگارنگ طوفانش
ورنه از تحفه در دم سر سوزنی کم نیست

که میانه دنگین بهلو تهی از کندن نامم
در گره مانند نی و اقف فغان داریم ما

میرود هوشش از سرم گوئی چو نامم و ضمیر او
و بریبی را کسی از زر رسد گوهر است

کو همی بودم اگر زر و گهر میداشتم

۳۲

فی

فوقی یزدی

[illegible]

بابا فغانی

[illegible]

حدیقه ۵

۲۰ صفت فقر و بیان بی‌ثباتی عیاء و مذمت دنیا و اهل دنیا

کی اعتبار دارد هر کس که زر ندارد
بر سر بستوان زد گلهای کاغذی را

خانهٔ آرزو حباب شود
مرده هم حسرت کفن دارد

کسی مباد اسیر شکنجهٔ افلاس
که آدمی بسر دار بی زنادارے

قرض از مرتبهٔ مردمی انداخت مرا
بسکه این ره گران بود سبک ساخت مرا

گویند آدمی هنر سے باید
با اصل نجابت از پدر سے باید

اینها همه در زمان سابق بودند
الفضل درین زمانه زر سے باید

خواهی که دل دلبر تو گرم شود
وز پرده برون آید و بی‌آزرم شود

زاری مکن و زور مکن زر بفرست
زر بر سر فولاد نهی نرم شود

شادکامی کی شود بی زر میسر در جهان
خلق را خنداند از رنگ طلائی زعفران

ای زر تو خدا نه و لیکن همه را
ستار عیوب و قاضی الحاجاتی

آخر شب به برون آید بر شرم کاش
خویش را در مفلسی هنما با اهل روزگار

در جهان از ظاهر آراست انسان گرمی
مصحف از خوشخط باشد قیمت چندان گرمی

شرح سالکان مسالک سلوک اصفیا شعار صحیح الاحتجاج فقر و بی‌ثباتی حیات و مذمت دنیا و اهل دنیا

گر انیهای غفلت لازم افتادست دولت را
که در جوش بهاران خواب سنگین میشود پیدا

نگردد مانع پرواز جانها تار و پود تن
نه بندد رشتهٔ مریم پر و بال مسیحا را

هرچه بخشد عالم ناسازمی گیرد ز تو
غیر عبرت هرچه گیری باز سے گیرد ز تو

بیگانه از دولت دنیا دل آگاه را
در رگ جان شمع را آتش زند تاج زر گرفت

بیشتر از باب دنیا زر نعم میدهند
آب این بی‌حاصلان کمتر بدریا میرود

دیده تنگ کند فخر بدنیای خسیس
خس و خاشاک شرر را زگ گردن باشد

فسبه و خرج کن نفس خود که لبته است
در رشتهٔ نفس گهر آید از عمر

غنای طبع بود کیمیای روحانی
چو مال نیست میسر بدل تونگر باش

نیست مفلس را ز قرب اغنیا جز پیچ و تاب
رشته از گوهر ندارد بهره جز لاغر شدن

رفتن از عالم پر شور به از آمدن است
غنچه دلتنگ بباغ آمد و خندان برخاست

چند پرسی مردم دنیا که این بهتر زند
جملگی با هم برابر همچو دندان خر اند

طریقه [illegible]

۵۰۲ صفت فقر و بیان بی ثباتی جاه و مذمت دنیا و اهل دنیا

ای [illegible] بجز عرض نمود — دست هر گونه تا بر در استغنا زد

توانگر دائم از اهل ناز خود آزار دارد — بقدر فلس ماهی پوست ماهی خارها دارد

جز خراش جگر و چهره نخوردن صائب — دیگر از ناخن چه در دست عقیق یمنی نیست

همه اضعاف نکند اهل هوس قامت خم — نیست در آب گهر قاعده پل بستن

نسبت دنیا به زندان بس همین کز قید آن — هر که شد آزاد میل بازگردیدن نداشت

سینه کندن هر چه هست از غم براتی عز و جاه — چون نگین شد هر که نامش ابدا بود روی سیاه

دلکه به سیلت حادثه دنیا پرست را — ماهی ز حرص طعمه فرو خورد شست را

دنیا باهل خویش ترحم نمی‌کند — آتش امان نمیدهد آتش‌پرست را

زر مینه زر که چون خانه پر از شهد بود — آن زمان وقت جلای وطن زنبور است

چون مسیح زندگانی روشندلان [illegible] است — آدمی که باعث احیای عالمی است

نی درین بستان سر تا برگ دارد بینواست — برگ را از خود بعیشان گر نوا میبایدست

دلیل عشق حقیقی است عشقهای مجازی — با آفتاب رسد شبنم از نظاره گل

وجه بال شاهباز جان زهم وا کردن است — پای کوبی زندگی را در ته پا کردن است

جوشش مینایی زدن در آتش وجد سماع — شیشه جان از درد تن مصفا کردن است

محمل جان تا به منزل بیقراری می‌برد — بادبان کشتی دل دست بالا کردن است

دل عارف غبار آلوده کثرت نمی‌گردد — نبیند از دو عمل در وحدت آیینه صورت تنها

میتواند کرد صائب وحی عالم را بخود — هر که چون آیینه سازد پاک لوح سینه را

ترک شهوتها ستحور و خانه برداری قصور — در بهشت اهل دل حور و قصور دیگر است

از سینهای روشن در عزلت توان برد — در سینه پست باشد علمی که در کتاب است

دولت دنیا گوارا نیست بر روشندلان — تاج زر تا هست بر سر شمع را گریان بود

اهل دل را بازی دوران نمی‌آید بکار — تیغ را همواری سوهان نمی‌آید بکار

اگر چه هست نظاره خواب در دستش — ز گنج وصل بود کامیاب در دستش

تمام موجه دریا اگر شود شمشیر — نمی‌شود شکسته سر چون حباب در دستش

حصار زر ز ور [illegible] شکستنی است در دستش — ز سیل فتنه نگردد خراب در دستش

نقاب [illegible] کند آفتاب را صائب — اگر برافکند از رخ نقاب در دستش

حدیقه ۱ ۵۴ صفت فقر و بیان بی ثباتی جاه و حشمت اهل دنیا

نتوان بقیل و قال ز ارباب حال شد | منعم نمیشود کسی از گفتگوی جاه

خوانند اهل دولت بید انگشت خود را | جز فتنه نیست این بخت بیدار تو نباشد

ندارد جز زه بگردون روح تا باشد نفس در تن | رهائی نیست در پرواز مرغ رشته بر پا را

دنیا بزرگ باشد در دیده غلط بین | اندک بچشم احول بسیار مینماید

بر روی زمین هیچکس آسوده نباشد | گنجی بود آرام که در زیر زمین هست

بی ریاضت نشود نشئه عرفان حاصل | تاک تا خشک نگردید می ناب نیافت

دل منور کی شود در ظلمت آباد بدن | شمع را روشن نمیسازند تا در قالب است

شکوه بحر ز امواج آشکاره شود | یکی هزار شود دل چو پاره پاره شود

کاروان عمر دارد بسکه در رفتن شتاب | همچو ریگ شیشه ساعت دو منزل میرود

معلوم شد ز جنبش شبنم که یک نفس | در دست اختیار نباشد عنان عمر

غریبی بر بساط دهر همچون مهره شطرنج | برای خانه تا کی جنگ با همسایها کردن

این جهان گذران جای فراغت نبود | خواب در خانه زین کس نتواند کردن

غافل از سرمایه دنیا ندارد بهره | هر که مشغول است در سر نیست تشویش کلاه

عزت شاه و گدا از زیر زمین یکسانست | میکند خاک برای همه کس جا خالی

گر بروی آب رفتن آرزو داری غنی | زیر پای اهل دل افتاده چون سجاده باش

کی تواند شد ز دنیا چشم دنیادار سیر | تشنگی زایل نگردد هرگز از آب دهن

کف دریا نشود چشمه داغ ماهی | به که مفلس نکند تکیه بر ارباب کرم

مفلس نبرد بهره ز پهلوی توانگر | کی تیر پر خویش دهد زاغ کمان را

گل آمیزش منعم مدان جز داغ محرومی | نسازد آب دریا سبز هرگز خار ماهی را

غنی از دولت دنیا نگردد عیب کس زائل | که زر نتواند از روی محک بردن سیاهی را

سالک نرسد بی مدد پیر بجائی | بی زور کمان ره نبرد تیر بجائی

از بهر قطع کردن نخل حیات تو | چون اره دو سر نفس اندر کشاکش است

کلید مخزن خاکست آخر استخوان تو | گرفتم اینکه خواهی بود از قارون توانگرتر

بود شوکت کمان از جسم خاکی جان آگه را | ز فیض خم بود حرف غلط [illegible] دیگر

مباش از سرزنشهای تعلق زینهار ایمن | که باشد همزبان نشتر رگ تجرید عیسی را

بو

۵۰۵ در بیان بی‌... و ... دنیا ...

چو نور حسن با ... زینت ... کار آید
چو تصویر یوسف میکشی دیوار زندان را

نباشد کور را از ... از عصا ...
بود برهان دلیل حق‌شناسی بی‌بصیرت را

چه چوبی ... نقش زندگانی دل کند ...
گره از دل ... نگین بخت جا نهاد

رفعت ... دیوار را یکقد آدم بیش نیست
زر و بگذر از من خاکی که بستر را ببست

شود از نقش باطل اندیشهٔ پاک‌بین را
آیینه را هست ... عکس خشمگین را

نیست عیب ار آمد از دست نفس
از دو ... این ... کسی ست

میشود کثرت یکتائی بدل بعد از فنا
میشود ... دیدن چون ... از گل

غنچه‌ها ... خود بالین کنند
از شکست تن کنند شوق را رنگین کنند

سالها ... خون خود خورند
تا دل خود را چو آهوی ختا مشکین کنند

سنگ را سازند لعل از ... آفتاب
خانه‌ها را از نگار از چهرهٔ زرین کنند

بر چراغ مرده از نور یقین عیسی شوند
درد ... کهنه را درمان ... کنند

میشود ... ازو ... چون کوه گران
کاه برگی را اگر در باد زلزان تمکین کنند

گریه ... اختیار ... خود
چون سبو در پای خم از دست خود بالین کنند

از شناسائی حق لاف زدن نادانیست
قسمت نقش ز نقاش همین حیرانیست

درویش را ز خرقهٔ صدپاره عار نیست
محضر بقدر مهر بود صاحب اعتبار

خوش باش که عالم گذران خواهد بود
روح از پی تن نعره‌زنان خواهد بود

این کاسهٔ سرها که تو بینی امروز
زیر قدم کوزه‌گران خواهد بود

دوش با عقل در سخن بودم
کشف شد بر دلم مثالی چند

گفتم ای مایهٔ همه دانش
دارم الحق بتو سؤالی چند

چیست این زندگانی دنیا
گفت خوابی ست یا خیالی چند

گفتم از وی چه حاصل ست بگو
گفت درد سری و بالی چند

گفتم این نفس کیست در دامم
گفت چون یافت گوشمالی چند

گفتم اهل ستم چه طایفه‌اند
گفت گرگ و پلنگ و شغالی چند

گفتم این بحث اهل دنیا چیست
گفت بیهوده قیل و قالی چند

گفتم اهل زمانه در چه فن‌اند
گفت در بند جمع مالی چند

اقوال ۵

عدم ثبات

گفتمش چیست که خدا آنی گفت
گفتم او را امثال دنیا چیست
گفتمش چیست گفت بلی خیام

از تن چو رود روان پاک من و تو
وانگاه برای خشت گور دگران
خوش باش که دنیا جهان از ره صحبت مگریز
گره باد بزن گرچه بر مراد وزد
بیهوده عمر بسته بمو نیست هوش دار
در طریقت هر چه پیش سالک آید خیر اوست
چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست
روضهٔ خلد برین خلوت درویشان ست
قصر فردوس که رضوانش بدربانی رفت
آنچه زر میشود از پرتو آن قلب سیاه
صوفی بسماع دست زان افشاند
عاقل داند که دایه گهوارهٔ طفل
هزار نکتهٔ باریک تر ز مو اینجاست
تو بندگی چو گدایان بشرط مزد مکن
بهوش باش که هنگام باد استغنا
پاک بین از نظر راست بمقصود رسید
مرگ تلخ و زندگی هم سر بسر در دست
دنیا خیال خواب است وین خواب تو و ما
نباشد نیک باطن چون آرایش ظاهر
وضع زمانه قابل دیدن دوباره نیست
دل آگاه مسافر باید دگر نه
صورت دنیاست غریبان گو چه غرور است

صفت فقر بیان ملی باقی حسنات ... دنیا ۵

مفتی عیش و غم جهان ... چند
گفت ... شنیده حالی چند
گفت پیوست عیب جای ... چند
خشتی دو نهند بر مغاک من و تو
در کالبدی کشند خاک من و تو
هر که پیوست بود عمر خودش کابین داد
گر این سخن بشنو باد با سلیمان گفت
غمخوار خویش باش غم روزگار چیست
بر صراط مستقیم ای دل کسی آگاه نیست
سخن شناس نه دلبرا خطا این جاست
مایهٔ محتشمی خدمت درویشان ست
منظری از چمن نزهت درویشان ست
کیمیا نیست که در صحبت درویشان ست
تا آتش دل بحیله بنشاند
از بهر سکون طفل سر جنباند
هر که سر بر آستان قلندری ماند
که خواجه خود روش بنده پروری داند
هزار خرمن طاعت به نیم جو نخرند
احول از چشم دو بین در طمع خام افتاد
پشت و روی کار عالم هیچ یک دلخواه نیست
آسایشی نداد و بهتر ز چشم بستن
بتماشا نیستی دیوانه گلستان را
روی پس نکرد هر که ازین خاک دان گذشت
گدا یک لحظه بی نام خدا نیست
هیچ عیب اغنیا پوشیده از دنیا نشد
سعادت

صد [illegible]

سعادت ازلی [illegible] فت

و معده ارباب [illegible] همچو خواب احتلام

مجلس فروز گبر و مسلمان یک آتش است

جایی نگشتم و آفاق سر بسر دیدم

بزیر رواق زبرجد نجانه خورشید

که ای بدولت ده روزه گشته مغرور

شهی که تاج مرصع صباح بر سر داشت

ز حادثات جهانم همین پسند آمد

سالکان را سوی طریق راه چیست

قوت خود خوردن مدام از خون دل

خلوت تاریک و بیداری شب

هر که او را اینچنین کاری بود

نداری و مرده وار سر مایه عزلت گزینی را

ز دمی گرم این خوش طاهران باید تسلی شد

بکیش اهل عزلت نام از ذکر خفی باشد

نسازد حق شناسان اعتقاد زیور دنیا

اهل دنیا که بوالا قدر پهلو میزنند

هست بیگانه ز اسباب جهان و شند دل

مکن ذخیره چو در رفتن است عمر عزیز

دارند بسکه خلق بصاحب زر اعتقاد

حب دنیا آدمی را میکند بی اعتبار

بسمن شیراز بر اوراق دفتر کار نیست

دم فرحت بود راحت طلب سرمایه غفلت

بهر کس ردی ز نجش نیست باهم اهل دنیا را

ترک دنیا خلق را در بندگی باشد ضرر

صفت سفر و بیان بی ثباتی حیات و ذم دنیا و اهل دنیا

که زاغ از خورش استخوان هما شود

شب همه شب عیش او عشرت باشد فردا در دم

در سنگ [illegible] گوهر به یک شرار نیست

ز مردم [illegible] از مردمی اثر دیدم

نگاشته سخن [illegible] آب زر دیدم

مباش غره که از تو بزرگ تر دیدم

نماز شام در او خشت زیر سر دیدم

که خوب و زشت و بد و نیک در گذر دیدم

دائما با نفس خود بودن بحرب

ترک کردن لقمه شیرین و چرب

معده خالی و ذکر چار ضرب

کوس او کوبند اندر شرق و غرب

بخود ماند خاتم بسته این صاحب نگینی را

که غیر از پوست مغزی نیست چوب آبنوسی را

نهان دارد ز مردم هر که داند اسم اعظم را

ز انگشت شهادت دست کوتاه است خاتم را

بر قماشان ابرنگ اشتر رو میدهند

شمع را جامه فانوس تن چسبان نیست

بخور که روزه گرفتن حرام در سفر است

هر کس که مالک درم شد ابو زر است

مرده اگر است بد نامی پهلوی زر است

شاید بی نظمی دولت کتاب ولیعهد است

ز نهیم صبح گردد بیشتر حل شکر خواب

زمین جبهه بگیر سرکش غرور از سر

آورند از دست رفتن و ضو خاتم برون

ز نجبین

شفیعای اثر

صفت علم — صفت مقربان بی ثباتی حیات و ... [illegible]

آماده فنا را پرده نیک و بدیست / ساعت کسی نپرسد ... [illegible]

این قوم که فخرشان از زر و زیور دارند / دستار بجای ... دارند

گیرند ز اهل علم و دانش ... را / چون حاشیه خطا ... از بر دارند

آثار تعینات چون یافت ... / کثرت همه وحدت است بی هیچ شکی

چون از صورت منتشر شد نهان اندر قیمت / بنگر که ده و صد و هزار است یکی

آنکس که بسوی بحر توحید شتافت / تا موج نشد گوهر مقصود نیافت

گویند که موج و قطره و بحر یکیست / کس همچو حباب این معما نشکافت

خواهی که ز توحید دولت گردد شاد / باید که شوی ز بند هستی آزاد

هرچند حباب آشنای دریاست / تا موج نشد گره ز کارش نگشاد

اهل خرد آگاه نیند از توحید / بیهوده فتاده اند در گفت و شنید

از بست و گشاد بحر آگاه نیند / هرچند حباب قفل و موجست کلید

چو شوریدگان می پرستی کنند / به آواز دولاب مستی کنند

به چرخ اندر آیند دولاب وار / چو دولاب بر خود بگریند زار

مکن عیب درویش حیران و مست / که غرق است از آن می زند پای و دست

بگویم سماع ای برادر که چیست / مگر مستمع را بدانم که کیست

گر از برج معنی پرد طیر او / فرشته فرو ماند از سیر او

وگر مرد بازی و لهو است و لاغ / قوی تر شود دیوش اندر دماغ

پریشان شود گل به باد سحر / نه هیزم که نشکافدش جز تبر

جهان پر سماع است و مستی و شور / ولیکن چه بیند در آیینه کور

زال دنیا که عقد فاحشه بیباک است / مشو جمع به هر کس که در و امساک است

دنیا که پراگندگیش اسباب است / ایام در و همسبق سیماب است

بحریست که موج او پریشانیهاست / آنجا دل جمع گوهر نایاب است

دنیا الم محنت و عقبی غم اعمال / آسودگی از هر دو جهان فاصله دارد

خونها خوردیم تا بدست آورده ایم / مضمون دلی که هیچ جا بسته نشد

هر صبح که درهای فلک باز کنند / مردم قانون گفتگو ساز کنند

قوافل [illegible] بست گر حروف معنی
از معما گر دری بگشاید [illegible] یک کس ندید [illegible]

حدیث اهل کمال مشهور عالم میشود بیدل
که شناو از احتیاج خلق باشد اهل دولت را
مفلس تر شمی ز تو نگر ندیده است
ز معراض قناعت شمع زندگانی را

دیدم این چشمه هستی که جهانش خوانند
می ترک مال خنده بلب آشنا نشد
رو فقر گزین که فقر بهتر ز غنا

هر رنگ ز نیرنگی آن یار برآمد * گل کرد و نهان [illegible] شد
در رنگ شرر بار نمایان [illegible] چشمک * از [illegible] خارا
ابری شد از گریه سراپا همه [illegible] * بنیاب [illegible] هوای
جنگی شد و شمشیر شد و گشت سپر آ * خود حمله و میدان
شب گشت و [illegible] سحر دیر دیر آمد * خود صبح بخندید
خود رنگ شد و نکهت گلشن شد و سبزه * خود شد گل خندان
خود عشق شد و عاشق و معشوق حنا دار * خود ناز و ادا
خود بزم شد و مطرب خود ساز و تماشا * خود ساقی سرمست
خود مستی تحقیق شد و دعوی [illegible] * خود گفته [illegible]
دوئی کجاست ز نیرنگ او سلی بگذر

مردی که نشد مریض حرص و شهوت
در اهل دل و اهل دل گر نگری
لذت عمر کسی یافت در ایام وصال
نیست بی عقده دل هیچ حباب
جان لرزید و چشم پر آبی بیش نیست
اسیر اهل دنیا راحتی جز غم نمی بیند

۹
۵۰۹ صفت مفتوحان ملی بیدل [illegible] اهل دنیا

دنیا طلبان باز دنیا آغاز کنند
عقلی [illegible] فاخر [illegible] عیش کو نیست
زر در [illegible] می آید [illegible] پنهان نماند
زبان [illegible] دل عمال [illegible]
کس [illegible] تاریک [illegible] گهر [illegible] دیده است
بود آب دم شمشیر صندل سر گرانی را
آنقدر آب کز دست توان شست ندا
تا برنخواست از سر زر غنچه وا نشد
کان سایه کند در آفتاب فقرا

صد موج انسان قلزم دیدار برآمد * خورشید ز [illegible] شد
با جلوه بر شعله [illegible] بیدار برآمد * تا شمع [illegible] شد
برقی شد و از ابر به یکبار برآمد * خندید [illegible] شد
گردید کمان در صف پیکار برآمد * ز [illegible] نیان شد
خورشید شد و مطلع انوار برآمد * خود ذره عیان شد
سروی شد و بالیده بگلزار برآمد * [illegible] آن شد
خود جلوه کنان در دستگار برآمد * زیاد نهان شد
خود نغمه شد و از دل هر تار برآمد * خود رقص کنان شد
روحی شد و بر منبر گفتار برآمد * خود شیخ [illegible] شد

که یک نگاه میان دو چشم مشترک ست
هرگز ضررش نمیرسد از دولت
فرقی نبود بغیر حرف علت
که غنیمت شمر د گر همه یکدم باشد
زندگانی همه گر یک نفس ست
[illegible] جنون [illegible] اضطرابی بیش نیست
مقید را چه سود از آنکه زنجیر طلا باشد

صفت قناعت

اهل دنیا شاد شد با لقمه‌ای پرداخت

پاسه در رو بخیه [illegible] چون عارف

عالمی عالم نشسته بدنیای دون

زرع دنیاندار [illegible] حاصلی

با [illegible] سروری [illegible] نیست

نیست ممکن که بود [illegible] چنین

خوشا سر فرازان کوتاه دست

عیسیان [illegible] و مردان راه

سلاطین نشانان خلوت نشین

همه نامداران گم کرده نام

همه بختیاران بی بخت و تخت

نخورده می و سرگران از شراب

چو یوسف بزندان و لیکن عزیز

غازی ز پی شهادت اندر تگ و پوست

در روز قیامت این بآن کی ماند

آن روز که آتش محبت افروخت

از جانب دوست سر زد این سوز و گداز

ابر از دهقان که ژاله سیر ودید از و

خلد از صوفی و حور عین از زاهد

یکس را بس پردهٔ قضا راز شد

هرکس بطریق عقل چیزی گفتند

درراه طلب خدمت درویشان کن

با خود آن جنگ کن که داری بکسان

شهرت نام [illegible] مایه آرام نیست

چشم پوشیده تو این کرده

صفت محبوبان [illegible]

هر مرد از شکار [illegible] نبود [illegible]

گم شود [illegible] از جامه جدا

هر زمان در دست [illegible] دیگر

دانه بهر سبز گشتن خاک بر سر میکند

تا خریداری نمارد بنده پیش صاحب

چه سوداگری که با مردم دنیا بخشند

بزرگان خشنود و بندان پست

گدایان جامی و خاصان شاه

اقالیم گیران عزلت گزین

همه کامگاران نادیده کام

همه تاجداران بی تاج و تخت

درون کرده معمور و بیرون خراب

نه در دست چیزی نه محتاج چیز

غافل کرشید عشق [illegible] از دوست

این کشته دشمن است و آن کشته دوست

عاشق ز کشش سوز ز معشوق آموخت

تا در نگرفت شمع پروانه نسوخت

دشت از مجنون که لاله سیر ودید از و

ماه و [illegible] که ناله سیر ودید از و

[illegible] قدر [illegible] نگاه [illegible]

معلوم نگشت قصه کوتاه شد

بیگانه مباش خدمت ایشان کن

وان صلح که با خود است با ایشان کن

جز خراش دل نگین را حاصلی از نام نیست

چند در راه فنا هموار است

بخنجه

غنچه [illegible] شود از نسیم پاشد

ذرهٔ خاک نیست [illegible] نیست

ترسد از جور فلک هر که توانگر گردید

بود غمگین دولت گر زنابی خود نجنبیدن

تماشاگه جهان اهل عدم اند نظر باشد

همچو آن ناری که بنماید ز تسبیح بلور

منعمان را حرص زر پاییست تا روز حساب

همین اشاره برای عذاب منعم بس

جاهل بروز مرشد بمعرفت چه فیض

اغنیا بهره ز اند وختهٔ خود نبرند

تکیهٔ منعمان بمال و زر ست

بر اوج جاه و باغ هوس رسا گردد

هر کس که بود سیم و زر و زیب و فرش

بنگر چو بود جامهٔ زرباف کفن

گرهٔ دلق تو لا اله الا الله ست

صراف زر قلب کجا بستاند

کجا فقیر دل جا دهد توانگر را

ندارد راز وحدت اختلافی در میان اینجا

بند دل نبرد مال درجهان سر خوش

اوج دولت منقلب طبعان ادور زنی [illegible]

پرده دار عیب منعم نیست جز اسباب جاه

دلیل پستی بنیاد هستی [illegible] بس

هر روز که میرسد شبی دنبالش

مرگ ست که میرسد بتسلیم وجود

در دست اجل که نیست درمان او را

وصف عیش [illegible] ست

سبزه دامن [illegible] آید

قطره را [illegible] ست چو گوهر گردد

[illegible] بان بود [illegible]

[illegible] تاریک [illegible]

[illegible] از قبول

[illegible] دل روشن خیران آن را

تشنه آخر تشنه خیزد گر شود دریا حباب

که تار رشته بر گلوی هما ست

کوری کجا عصاکش کور دگر شود

که همین خشک لبی قسمت دریا باشد

پنبهٔ بالش صدف گهر ست

چو پشت بام رود بالا صدای پا گردد

باشد پس مرگ تا گزیر از سفرش

سوزند در آتش از پی سیم و زرش

بی باطن پاک کس بجنت ره است

هر چند بر و سکه نام شاه ست

زمین فرو نبرد هیچ قطرهٔ گوهر را

بود چو نکهت همچون بوی گل بر صد زبان ما

بهر دو دست صدف سان بچسپ گوهر را

خاک گر امروز بر چرخ ست فردا زیر پاست

میشود از فربهی در گوشت نایاب استخوان

چو آید طفل از مادر بدنیا سرنگون آید

چون نیک کسی تعصب [illegible] آتش

عمر ست که [illegible] تا ستقبالش

بر شاه و وزیر هست فرمان او را

قاسم دیوانه

کمال اسمعیل

شاهی که ... دوشش کرمان میخورد ... امروز هم خورند کرمان ...

دنیا مطلوب ... طالب دین نشود ... شیدای آن شیفته این نشود

باز دل عارف ... جلوه در بر ... آئینه ز عکس کوه سنگین نشود

دنیا وفا ندارد ... این زن ... گر رو کند و گر نه بیایدش نهان

چشم ... از ... برگی ... صاف دل گمراه میگردد ز ...

باید کسی ... از علم ... برون ... چو آب افتد تنگ ...

مغرور خرابات زین سته مغزان ... که گر بر آب زنند از هواست همچو حباب

هر کس که دل از مدار دنیا برداشت ... عبرت ز شمار کار دنیا برداشت

گویند زمین بر سر گاو است ولی ... گاو است کسی که بار دنیا برداشت

زنهار مرو بفکر تعمیر فرد ... تشهیر چرا شوی بهر برزن و کو

مرغیکه بکار آشیان ساختن است ... از هر خاریست تیر دست ... او

همیشه بیلب نواره این سخن جاریست ... که اوج منصب دنیای دون نگونساریست

توانگری بود آئینه دار عیب غنی ... که تا مال بود در کلف نمایان نیست

اهل دنیا را ز غفلت زنده دل پنداشتم ... خفته دانم مردگان را زنده می بینند بخواب

چو دل بیناست بگشا دیده از هم ... نگاه تند را عینک حجاب است

دُر نیست در این بحر بگوئید که هست ... مانند طلبش نیک بپوئید که هست

رفتند حریفان و نگفتند بما ... جستیم و ندیدیم بگوئید که هست

هر کس که در جهان زنگار زنگ است ... بارکش بسوی شهر عدم آهنگ است

خلقی بسیار اندک ... نه ... یک یک گذرند خانه بار و تنگ است

نردیست جهان که بردنش باختن است ... نرادی آن نقش کم ساختن است

دنیا بمثال کعبتین نرد است ... برداشتنش براه انداختن است

عالم بخروش لا اله الا هوست ... غافل بگمان که دشمن است یا دوست

دریا بوجود خویش موجی دارد ... خس پندارد که این کشاکش با اوست

از کثرت خلق ... خلاف ملل است ... توحید طلب که مدعای ازل است

در خانه زنبور کن اندیشه که آن ... هر چند که بسیار بود یک عسل است

حدیقه ۵

آلمن [illegible] نگر [illegible] ستان را
شمع ست نمانشده [illegible] شب تار
یا این جهان ز عدم آمدن پشیمانیست
قطره ز آب خضر ابدی نمی شد
از عمر محل سیاه تا اوج زحل
بیرون جستم ز قید هر مکر و حیل
غواصی کن گرت گهری باید
سر رشته بدست یار و جان بر کف ست
غفلت ز نیست پرستان [illegible] کار نیست
نماز قصر فرمودند در غربت تر [illegible]
الفت ز ر میکند دل را سیاه
مغرور مشو بمال چون غنچه از ان
ابر گذران اگر چه گوهر بارد
منع سماع و نغمه نمی کند غنچه
آنکه هست خاطر درویش
چون شکستیش پی عذر میاش
[illegible] که سوخته شد زخم را بود مرهم
خطر به دولت دنیاست ور نه کی گیرد
مرو منعم نکی [illegible] گر خیز ز جا
مدار و مال دنیا [illegible]
ز بس دنیا پرستی [illegible]
[illegible] ز آسودگی دولت دنیاست عزیز
گیرم همه ملک تو چنین خواهد بود
خوش باش که عاقبت نصیب من و تو
بهرام و رنج خسرانه پر شور و شور

جز دری [illegible]

۵۱۳ صفت فقیر و بیان بی ثباتی حیات و مذمت دنیا و اهل دنیا

تا خلق نکرد حضرت انسان را
هر چند که خورد [illegible] باشد آن را
از آن [illegible] طفل شیر خوار گشت
الفات کم [illegible] ان بسیار
کردم همه مشکلات عالم را حل
هر بند گشوده شد مگر بند اجل
غواصی را چار [illegible] باید
دم نازدن و قدم ز سر باید
خواب مخمل را نباشد حاجت افسانه
براه دوست می باید یکی کردن دو منزل را
آخر این صفر [illegible] کشد
زیرا که بود مال چو ابر گذران
خاطر نهد مرد خرد مند بر آن
بیچاره [illegible] نبرد [illegible]
تا درست باصفا گهر بیست
که از ذره ذره [illegible] نیست
مپوش چشم خود از فیض عام [illegible]
بروزگار کسی را کسی تهمت [illegible]
دامنش گو بی [illegible] ز [illegible] مانده است
صدف دست تاسف ز [illegible] گوهر شد
ز چشم ابر افتد آب از بهر گم گشتن
این طمع چو از [illegible] باشد
آفاق ترا زیر نگین خواهد بود
[illegible] گز کفن و سه گز زمین خواهد بود
تا کی بحیات خویش باشی مغرور

صفت بعضی بیان بی ثباتی حیات و مذمت دنیا و اهل دنیا ۵۱۶

اهل دنیا را از دنیا [illegible] نباشد خطر — زن چو با غیر آشنا شد دشمن شوهر شود

اهل دنیا را بود از زر [illegible] صفت [illegible] — گر نباشد [illegible] نحل [illegible]

غم مرگ و الم [illegible] — سبب گوید اطفال این ست

تا کی طلب روزی [illegible] هر ره [illegible] کنی — اسباب طرب [illegible] کنی

در چشمه حیوان اگر آید اجلت — مهلت ندهد که آب در کوزه کنی

مجو درستی عهد از جهان سست نهاد — که این عجوزه عروس هزار داماد ست

آخر مآل کار رندی تنزل ست — جز کاستن بطالع ماه تمام نیست

دل مفتون دنیا هرگز آسایش نمی داند — چو محمل هر کجا زر دار شد بی خواب میگردد

حقیقت سر دنیا دار کوری بیش نیست — مال و جاه او مایه عجب و غروری بیش نیست

پا منه آنجا اگر بهر قضای حاجتی — خانه اهل دول جای ضروری بیش نیست

از نشاط اهل دل ظاهر پرستان غافل اند — پسته دائم در میان پوست خندان میشود

مغز چون کامل شود از پوست گردد بی نیاز — از دو عالم خاطر آزاده مردان فارغ ست

روشنند از آن حباب صفت دیده بسته ام — روزن چه احتیاج اگر خانه تار نیست

هست دنیا در میان مردم دنیا غریب — همچو انگشت شهادت در کف ترسا غریب

کسی آگه ز ارباب صفا هرگز نمی باشد — که موج آب گوهر را صدا هرگز نمی باشد

تنگ چشم از نعمت دنیا نخواهد گشت سیر — پر نمیگردد بطوفان کاسه چشم حباب

رفعت دنیای دون معراج پستیها بود — گشت قارون هر که بر داشت از جا آسمان

مجو از سایه بال هما نور سعادت را — که [illegible] بالش خواب غفلت را

منعم از رنج درون در گره تمکین ست — آب در گوش صدف بوده از آن سنگین ست

ز آسایش دل پیوسته با حق کام میگیرد — [illegible] قطره چون واصل شود آرام میگیرد

دولت ندهد نجات ز آتش چون فقر — خسخانه به از قصر بود در گرما

خود را بشکن که بت شکستن این ست — بگذر ز غرور و نفس پرستی این ست

در گوشه خاطر عزیزان جا کن — در مذهب ما گوشه نشستن این ست

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من — این حرف معما نه تو خوانی و نه من

هست از پس پرده گفتگوی من و تو — گر پرده برافتد نه تو مانی و نه من

صفحه

ببین یکجهت صورت کثرت گم ...

چشم دل خونبار شد مستغرق او در هر چه دید

چراغ بتکده و شمع خانقاه یکیست

پرتو مهر چراغی است که در حرم و دیر

مسلک بی‌معرفت را کار با تصویر نیست

دین اگر دو رویه شد که مانند قلم

با اسباب فانی توانگر مباش

منعم گنج در سینه از همه زر

هر که بجز خود نظر کند آن نظر احولی بود

او در دل من است و دل من بدست او

کار چون با وحدت افتد گفتگو در کار نیست

ز خود شو بیخبر گر وصل جانان آرزو داری

گواهی میدهد عالم بوحدت ذات بیچون را

چو جان ز تن جدا به کوی جانان رفت

جدا از خویش شو گر از مقصد کامرانی کن

پارسائی نیست کردن پاک تن چون هر باب

اهل فنا ز ذوق رعونت گذشته اند

تسکین دل ز صحبت رهشندلان طلب

پاک ساز از غیر دل تا خود نمائی چون حباب

هست بر ذرات یکسان پرتو خورشید فیض

در حسن رخ خوبان پیدا همه او دیدیم

هان ای دل دیوانه بخرام سوی میخانه

دیدم همه پیش و پس جز یار ندیدم کس

در میکده ساقی شو در مستی و باقی شو

منعم تو صد خطر از خصمی خویشاوندش

صفت فقر و بیان بی‌تعلقی جاه و حشمت دنیا و اهل دنیا ۵۱۷

ببین که قالب ... بر از خشت گشت

ببین دریا گشته چون پیدا شد چشم حباب

اگرچه دیده دو آید و لیکن نگاه یکیست

پسی مژه بر هم نهد نی خانگی است

ناقه برای بیشه و منزل نمیداند که چیست

مصحف بزبان داری و زنار بدل

خوشا خواستگی خوبه زر باشد

که از اثر دعا نفس گردد بسته

بلکه بنزد اهل دین آن نظر آفتی بود

چون آنکه بدست من و من در آتشم

چون سبق یکحرف باشد حاجت تکرار نیست

بود از خود بریدن اندرین ره قطع منزلها

که خاصیت یکی باشد ...

چو قطره رفت سوی بحر عین دریا شد

ز خود رفتن به سالک میکند نزدیک منزلها

از دو عالم دست شستن این طریق پارسائیست

هرگز نبسته چشم حباب آشنا شده

آئینه بیقراری سیماب می برد

که سبکروحی توانی خیمه زد بر روی آب

لیک باید جوهر قابل که گردد لعل ناب

در چشم نکورویان زیبا همه او دیدیم

کاندر خم و پیمانه پیدا همه او دیدیم

من بودم و بود او بس خود را همه او دیدیم

چون پای عراقی شو کور را همه او دیدیم

دشمن خانگی باشد بود فرزندش

داراب بیگ جویا

جلال اسیر

وحشی

فخرالدین عراقی

اما نو بر همه روشن کند این مضمون را — که زوال است بی دولت سر منزل افزون را

تکیه بر گرمی شاه این نه کنی — قرب بر شب سیت چو شمع گردد

غافل از شور گل که قبر گلرخگان خاک — این نامه را که چون دل انشا نموده اند

هشیار باش خواه که از مرگ چاره نیست — غافل مشو که عمر عزیزت دوبار نیست

در زندگی بکوش که فرصت همین دم است — زیرا که روز مرگ بکس آشکار نیست

پوشیده است عیب توانگر ز مال خویش — چون کوزه شکسته که باشد میان آب

هر که دل بر رنگ و بوی باغ چون شبنم نه بست — تکمه پیراهن خورشید تابان میشود

متاع شهرت این قوم خالی از معنی — بجز لباس قلمکار نیست چون تصویر

ثبات نیست درین بوستان تماشا را — چو گل دو روزه بود عمر ابنای ما مرا

مهر از جهان که غذای لطیف او — خون است در لباس اگر شیر مادر است

آن شاه که خویش را الاکو می گفت — در کبر و منی سخن با بر و سی گفت

بر کنگره سرای او فاخته — امروز نشسته بود و کوکو می گفت

هر کرا ایام پیش آورد و دوش پس انداخت — عمر باشد که حباب این نکته بر بار دوش

این عمر که بیتاب به بینی او را — نقشی است که بر آب به بینی او را

دنیا خوابی و زندگانی در وی — خوابیست که در خواب به بینی او را

دنیا هیچ است و کار دنیا همه هیچ — ای هیچ ز بهر هیچ بر هیچ مپیچ

هر چند که هست نعمت از دولت ... — بار لیست گران چون شد برون از حد سخت

بسیاری جاه و مال مرد آفت اوست — انبوهی میوه بشکند شاخ درخت

زر رشته نفس پاره پاره معلوم است — که دل ... تا پایدار شود ... است

منصور وار گر به زرشت پایه دار — مردانه پای دار جهان پایدار نیست

چنان ز نقش تعلق رمیده ام که بهو — بسجدی نه نهم پا که بوریا دارد

از مزار اهل حق جز دولت عقبی مخواه — زنهار از ترک دنیا کردگان دنیا مخواه

زر دو حرف اند هر دو سنگی پیوند — زین پراگنده چند لاف چند

سد راه عالم بالاست معشوق مجاز — دامن این سبزه و بادر گل سنی باید گرفت

ساده لوحانی که دل بر زندگانی بسته اند — بر سر ریگ روان بنیاد از شبنم نهند

مرد

حدیقه ۵

۹۱۹ صفت معبر و بیان ناثباتی حیات و طبیعت اهل دنیا

نه چو این غافلان سیه‌بخت ناقص نژند   کز دل شیرازه میان بی‌کتاب ... را
ز رقص برگ خزان دیده میتوان دریافت   که برگ عیش بسر رشته فنا پید است
سرو از جلوه لباس غارت شود ...   جامه از پیکر برویده مردم آزاده را
ملاحظه‌اش مرتبه امتیاز گستر کن   شکست پیش رساند تیر روی ترکش را
چه شکفت ساغر اندوهشت روی تنگ بی درد   چون گل رعنا خزان و نوبهار زندگی
عمر صد ساله الفت بیوفائی کرده است   از که دیگر در جهان چشم وفا دارد کسی
جلوه برق است نور آفتاب زندگی   گردش چشم بست و زان جانب زندگی
از خود دیگر در خود آویز ... ـهی   تا در حرم زمان شوخی مختصری
باز زندگی و خوی خویش میناز   کین را بدبی بر تند و آن را نعمتی
هشدار گزین جهان روی جداهی رفت   چون آمده ببین که چون خواهی رفت
تا گر ز طبیعت تختی ... اصل   زین دایره چون صد ابرون خواهی رفت
بسکه وضع اهل دنیا سر به نادیدنیست   مینا بینائی ازین مردم نظر پوشیدنیست
نیست آرام در آن دل که هوس بسیار است   گل شود غنچه در آن باغ که خس بسیار است
کم نگردد جاده غفلت ز راه اختلاف   کثرت نقش قدم پنهان نسازد راه را
زاهدی شد بخواب در فکری   دید دنیا بصورت بکری
گفت زاهد که تو بزینت و فر   بکر چونی بکثرت شوهر
گفت دنیا که با تو گویم راست   که مرا هر که مرد بود نخواست
آنکه نامرد بود خواست مرا   این بکارت از آن بجاست مرا
هست صاحب اعتبار اهل دولت بیجهان   چون ترازو از حساب مال مردم سرگران
حباب‌وار ز بهر نظاره آمده ایم   که سر زنیم و تماشا کنیم و باز رویم
گیرم که سریست ز عجب و ریشم بست   سنگش داند هر آنکه او را ...
این بستر قاقم و سمور و سنجاف   در دیده بوریانشینان نیشم ست
دریا ز پر دانش امواج ... ند   ما چون حباب بر سر دریا نشسته‌ایم
هر غنچه خموشی مکتوب سر بمهریست   هر بانگ عندلیبی آواز آشنائیست
چون حباب از عقیده خود وا شود   راست بگویم که دریا می شود

صفت ... [illegible] — صفت ۵۴۰ ... [illegible] رباعی ... [illegible]

هر چند از دیدم ... همه دیدم هست — مانند ... که از اشتیه ... ست

دریا گشتیم حباب دیدیم خود را — صحرا گشتیم سراب دیدیم خود را

در خواب شدیم کمال غفلت دیدیم — بیدار شدیم بخواب دیدیم خود را

ای ذره یکی قصد ره گردون کن — ای قطره یکی میل لب جیحون کن

ای دانه که خوشه ... اسپ گردد — در خاک چه مانده سری بیرون کن

با من بودی منت نمیدانستم — با من بودی منت نمیدانستم

رفتم چو من از میان تو گشتی پیدا — تا من بودی منت نمیدانستم

گر ما بگذشت و این دل زار همان — سر ما بگذشت و این دل زار همان

القصه هزار گرم و سرد عالم — بر ما بگذشت و این دل زار همان

در ملت حقیقت کعبه و بتخانه را منزل یکیست — گرچه منزل دور بود مقصود در منزل یکیست

چیست هندو یا مسلمان کو زهر یک گونه گر — گرچه گونه در شمار آید ولیکن گل یکیست

نشان ... چو نشان اندر نشان بینی — مکان دل طلب کن تا مکان اندر مکان بینی

برا از پرده صورت قدم در راه معنی زن — که در هر منزلی اسرار نهان بینی

دل مغز حقیقت است این پوست ببین — در کسوت روح صورت دوست ببین

هر چیز که آن نشان هستی دارد — یا سایه نور اوست یا اوست ببین

این کار بزور عقل و تدبیری نیست — جز در طبیب راه عنان گیری نیست

چون تیر کمان نیاید از کار — در ناوک نگاه تاثیری نیست

با ناکس و کس اگرچه حق راهنماست — عرفان وجوب با تنگ ظرف کجاست

از مایه ... باشد — هر چند حباب آشنائی دریاست

از ساغر دیو باده خوردن تا چند — غیر از یک ذات ذکر کردن تا چند

نحن اقرب بگوش من میگوید — موجود نمای رگ گردن تا چند

عالم صفت درخت و ان ای موصوف — حب نقطه الف شجر در قماش حرف

گل صورت و بر معنی و لذت عرفان — عارف چو از ... تجربه دگر ... حرف

یکسو پسر نشسته و یک سو زن — این هر دو بیک سو نه و هر یک سو زن

عیسی نتوانست بمعراج رسید — تا داشت ز اسباب جهان یک سوزن

تا نیست نگردی ره هستی نزنند　　این مرتبه با همت پستت ندهند

چون شمع هزار سر تنها نزنند　　سرگشته ره روشنی به دستت ندهند

در دل هر کس لباس دنیا گره است　　عریان تنی از برای درویش به است

از تیغ زبان کس نخورد زخم کسی　　تا نقش حصیر بر تن من زره است

درویش ز اهل فضل وارسته تر است　　دلخسته تر است هر که دل بسته تر است

آخر به تراز و تنگی کن که در ... د　　هر سر که سبکتر است برجسته تر است

صفا از دل به بلای ظاهر دور نگردد　　سواد چشم چون روشن شود بی نور نگردد

عارفان را دل قوی گردد ز هیچ دنیا　　بحر از به مخالف صاحب جوشن شود

علم رسمی عرق بیهده سلطنت است　　عارفان کودک خود را دبستان ندهند

رهبر صادق و سامان اقامت بهیات　　صبح چون کرد نفس است دوران خوابید

این جهان آینه هستی نقش نگار　　نقش چه آینه آخرهم قدر خواهد ماند

نقل مجالس طلیقان با بلاغت به اشعار مثالیه مفید صحبت

نفی کبر

چون صحبت همعنان باشد تکلف گو مباش　　شیر با دُرد حلاوت بی نیاز از شکر است

سیر سوده زمین هر کس در خور همت طلب　　کی بدام عنکبوت افتد شکاری چون مگس

رسوا شود کسی که سخن چین بود همی　　هر جا که خامه است زبانش بریده است

خاطر غماز زیر بار کلفت بهتر است　　سد را عیب جوئی گشت زنگ آئینه را

نجات از قید منت نیست ارباب تلون را　　بی بهار هرگز کس نه بیند پای گلبن را

هر که باشد در جهان مشتاق هر رنگ خوش است　　کاه در پرواز می آید چو بیند کهربا

بی قسم اگر چشم به فرزند کتاب　　نتواند دید بر روی معنی در خواب

کی خورد گشته در سخن معنی مغزان　　خواهی گهر است عقد در جا ب...

ای برده فروده دل لب نان دزدان را　　از سیر خوری کرده مکدر جان را

تا نیست شود هیچ کس شناخت صادق　　زنهار که در پیش نگیری نان را

کس اندر وره نخورد در جهان طرفی　　بتار نالی ... دوزد قلم چاک گریبان را

سخت دل تنگی سیر سازد پر خوری کام　　آب پیکان زنیساز دلب سوفار را

کالبد آزار از جسایه بدکس نمی بیند
سنگ چون دل سست هر که نظاهر ملایم است
چو استعداد نبود کار از اعجاز نگشاید
که [illegible] تکلف نتوان است [illegible]
خواب [illegible] حقیقت [illegible]
گوهر چون یافت [illegible]
تا سپهر [illegible] یک [illegible]
آید [illegible] خنده گل این سخن [illegible]
هر که مانند ناخن [illegible] سنگین [illegible]
زیر دست [illegible] زیر دست [illegible]
بجسم کم [illegible] گره [illegible]
از تنزل [illegible] فطرت [illegible] پاک
عقل [illegible]
چون [illegible] ناخن [illegible] اهل جهان [illegible]
بو [illegible] چون [illegible]
از آن [illegible] ناخن یافت [illegible]
ساده لوحان [illegible] زینت [illegible]
چون نگینی که بکندن شود از رگ جانی
باستغنا گذشتن از جهان آسان [illegible]
اعتبار [illegible] ساعت [illegible]
بگوشم این صدا از [illegible]
[illegible] نمایان سخن حق شنیدن
رفت عمرم [illegible] بر بساط [illegible]
[illegible] گشت [illegible]
وقت حاجت [illegible] دعا [illegible] دنیا

غنی [illegible] در لب [illegible]
پنهان درون [illegible] را
مسیحا کی توانم کرد [illegible] چشم سوزن را
کی تیر توان ساختن از چوب [illegible]
هر که [illegible] صاحب [illegible]
برای [illegible] سنگ آسیا [illegible]
[illegible] استعداد
داشته دل [illegible] گرد
قصد آدم [illegible] جنگ شود
[illegible] کلام [illegible] سنگ [illegible] باشد
[illegible] اختلاط [illegible]
[illegible] نباشد هر که باشد [illegible]
کی [illegible]
[illegible] گشته [illegible]
[illegible]
[illegible] گره [illegible]
گشت چون آئینه [illegible]
[illegible] یاران پاک
[illegible]
گرد [illegible]
که صد دل مضطرب گردد [illegible]
در گوشه [illegible]
گر [illegible] چون [illegible]
[illegible]
چون [illegible] گردن [illegible] کند

حدیقه ۵

گر کند تحمل بسیار مرد را بیقدری
در هر که شود گشاده شود بسته چون در
ثمر ز برگ و ریشه درخت خبر
ز ساده گیست بغر زنند هر که خر سیند است
ز بی مهری اخوان بچاه افتادها
حصاری نیست چون افتادگی اسباب دولت را
روزی طمع ز کلک تهی مغز داشتن
بی مگس هرگز نماند عنکبوت
بسان چشم که گریه مدد هر عضوی
کار موقوف بوقت است که چون وقت رسید
کام دل نتوان گرفتن از جهان بی تلخی
از حرف خود به تیغ نگردیم چون قلم
آن کس که بی طلب بتو نقد حیات داد
بدان گروه حرام است ناشی صاحب نسب
شناور نیست که بستند سنگ بر پایش
عیب پاکان زود بر مردم هویدا میشود
بجان دوست که غم پرده شما ندرد
نکند زخم زبان بیخبران را بیدار
میرساند بصدف دانه گوهر خود را
بی ابر صدف قطره از بحر نیابد
جواب تلخ بنقد از لب شکر دیان
فرد خود زخشم را اگر زنده بینی از آن خدا
عمر خود را کم باشد فزونی میکنید
بسته لب باش که چون غنچه و گل می آیند
مباش در صدد بیشمار خندیدن

مثالیه مفید هر صحبت

کمان چو تن بکشیدن دهر کباده شود
انگشت ترجمان زبان است لال را
نهفتهای پدر از پسر شود پدید
که مادر و پدر علم و جود و فرزند است
بی حسد نبود برادر اگر پیغمبرزاده است
باین و ادبی کسی افتاده از دولت فتنه
انگشت خود بوقت ضرورت گزیدن است
رزق را روزی رسان پدید آرد
غمی بهر که رسد میکند ملول مرا
خرابی از بند رهانده کنعان را
آتش آوردن برون از سنگ کار آهن است
هر چند دل دو نیم بود حرف ما یکی است
امروز نان و آب ز تو کی دریغ داشت
که کار خلق توانند از زبان سازند
مجردی که گرفتار که خدائی شد
چون قند در شیر خالص موی سوا میشود
گر اعتماد بر انصاف کار ساز کنید
پای خوابیده چه پروای مغیلان دارد
ساده لوح آنکه پی رزق مقدر گردد
در عالم امکان نتوان ترک سبب کرد
هزار باره به از قند انتظار امید
که کار آب حیوان میکند در خوردن این آتش
ساده لوحانی که می ورزند سال خویشتن
رخنه در قصر حیات تو زهر خندیدن
که صبح باخت نفس از دو بار خندیدن

بروز تنگدستی آشنا بیگانه میگردد — صراحی چون تهی شود خالی جدا پیاله میگردد
درین مای چو هرزه ای خوش باش — خاکش بسر که زنده بنام چه بود
تلخی از زهر و حلاوت ز شکر مطلوبست — دشمن آن به که بخوبی نکند یاد مرا
می فشانم هرچه میگیرم چو ابر نوبهار — بامن احسان با تمامی خلق احسانی دنست
بی مروت نیست همکین حرفی از من سرزند — ورنه دارم چون قلم خندین سخن در آستین
اگرچه همنگ نیم خاک پای نیکانم — عجب که تشنه بمانم سفال ز دهانم
از استخوان بمغز تو چیست حرف گفتن — حرف از نسب مگوئید در هرکجا نسبت
ظرافت آتش افروز جدائیست — ادب آب حیات آشنائیست
بگرد مشرب آئینه نمی توان گردید — که با سفید سفیدست و با سیاه سیاه
بند سکوت هیچگه از لب بی هنر مجو — قابل مهر کی شود شیشه که بی شراب شد
بغیر شهد خموشی کدام شیره چیست — که از حلاوت آن لب بیکدگر چسپند
رسد بر اهل ایمان بیشتر آزار در دنیا — گزندی نیست از دندان جز انگشت شهادت را
چون شکم نامرد را پر شد تواضع اگذاشت — زن چو آبستن شود واورا خمیدن مشکل است
مرد اگر لاف از اب و جد میزند بی نسبت — زانکه ابجد در حقیقت بهر طفل مکتب است
از دهر نیست هیچ بلا جانگداز تر — از نوکر منافق و آغای بی تمیز
نکنی قطع محبت بشکایت از دوست — شکل مقراض بود درگه لب وا کردن
طبع دون از ره تقلید به نیکان نرسد — پا اگر خواب کند چشم نخوابد اورا
من نمیگویم زیان کن یا بفکر سود باش — ای ز فرصت بیخبر در هرچه باشی زود باش
مجو نفع از نکوکاری که با بد گوهر آمیزد — گوارا نیست آن آبی که شد با نیشتر پنهان
ناقص از لطف مربی آب و رنگی بر کند — میتوان کردن بگرمی پخته نارس چیده را
دور گردی میکند بیقدر را منظور خلق — درنمی آید بچشمی تا شرر در آتش است
بر عمل زاد اتم از نقصان مردم راحت است — سنگ کم دزد تر از وزر انگبین بد دولت است
شیوه صلح و صفا کار دو همزبان نیست — همچو مقراض نیاید ز سخن چین اصلاح
شود منی سرکه اما سرکه هرگز منی نگردد — بپاکان نسبت آلوده دامانی خطا باشد
بدل اگر هنرت هست خود مکن اظهار — که خلق هیچ زبان ترجمان راز تو اند

ز دخل و خرج یکسان هیچ بهتر نمی‌باشد
حرف سختش از مهربانی کی ز دل بیرون شود

مکن کسب هنر از بهر مجلس آرایی مردم
صاحب جهل مرکب چو پیدا نابر خورد

کارسازان این جهان در کار خود درمانده‌اند

نیم کمان ز نقد بیم مسی چه عجب
بمغرب میتواند رفت دیگر ور از مشرق

سفر در فرصت دهر از رفیقان پیشتر باشد
هرچند کار فرداست امروز نعمت خود دیده

عزت مرد میدان ز ثبات قدم است
اگر توقع آسایش از جهان داری

حرف دور از ادب لایق نزدیکان نیست
علاج واقعه قبل از وقوع باید کرد

لطف موجه اندر محل خود نیکوست
هر کجا داغ بایدش فرمود

غنت گفتن بمحل به ز خوش آمد باشد
کاری گرت ز دست برآید بگیر دست

نسب صورت نبخشد گر ندارد جوهر ذاتی
نمی‌شود دور ز نقاش چو شد نقش تمام

مکافات خموشان میکشد اهل سخن دایم
مدار هر که چون خاتم بدست دیگران باشد

عیب اینهم گر نکاوی نیست خالی از هنر
جوهر ذاتی ز زیب عارضی محتاج نیست

تصحیح ... مدار که هر حاضر نمکش
نی همچو عوام حرف سست باید زد

همین پر شیشهٔ ساعت حسد زین خاک که ارزم
خار پیکان نهد نیار و از حسد مردم برون

چو طوطی چند حرفش پس بود آنهم غنیمت
میشود در هم چو چشم دردناک از راستی

آب نتواند که شوید گرد از رخسار خویش

ز صبح صادق اگر صبح کاذب افتد پیش
گذارد هر که چون خورشید کام آهسته

بست و گشاد مژگان شام و سحر نباشد
شاید دماغ فرصت رفت دگر نباشد

شمع هرجا فشرد پای سرافراز شود
مدار دست ز نبض فرا جدا رها

غیر تحسین نمکی گرچه کند شاه غلط
دریغ سود ندارد چو کار رفت از دست

جای گل گل باش و جای خار خار
چون تو مرهم نهی ندارد سود

هر سخن وقتی و هر نکته مکانی دارد
دادن زیب طالب حاجت برای چه

که باشد بیشتر با آب نسبت تیغ چوبین را
هر قدر کار تو صورت نپذیرد خوب است

ز هر عضوی که جرمی سر زند دندان گزد لب را
بیجائی لقمه‌اش انگشت حیرت در دهان

باز ماند از ذکر از ریا مغرور سر را
پنجه خورشید را نقش و نگاری گو مباش

داری چو سرکه و نمکی در سر نمکش
نی بر در نحو و صرف سر باید زد

صاحب تبریزی

مخلص کاشی

حدیقه ۵

رمزیست که هر حرف بجا را مقید ست
غافل مشو از صحبت قلاب و همی گر ... ست
در سخن گفتن خطای جاهلان پیدا شود
صحبت نیکان بدان را خوب سودا میکند
گریه از دل نبرد کلفت روحانی را
ز رنگ اگر بر آدمی عاشق نباشد بین بین
چون شوق کامل افتاد حاجت بر تمناست
سعی باید داد درین راه بجای نرسی
بر عمل تکیه مکن زانکه در آن روز نخست
گویند سنگ لعل شود در مقام صبر
نصیحت کنمت بشنو و بهانه مگیر
یوسف گم گشته باز آید بکنعان غم مخور
نخواهد این چمن از سرو و لاله خالی ماند
بیابان مکافات آنچنان آب و هوا دارد
هنر ور را بود دائم ز پهلوی هنر راحت
راهی که کوته است دراز است بی رفیق
نبود ز نقش باطل اندیشه پاک دین را
آبرو از سعی و نطق است صافی سینه را
گر شود بینش و چندان بی بصیرت آنچه فیض
بی بصیرت را چه فیض از بینش انبای جنس
تمام نسل بزرگان اگر نکو باشد
بنادان کار دانا مهر بلبی ست
همین پند از زبان حال گوید شیشه ساعت
عقل زن ناقص است و دینش نیز
گر بدست از وی اختیار مگیر

مثالیه مفید صحبت

یعنی که فشرده حرفی باید زد
بر کهنه که نیست خواهد بر زبانها افتاد
تیر کج چون از کمان بیرون رود رسوا شود
می نماید تلخی بادام افزون در شکر
عرق شرم نشوید خط پیشانی فرا
از زمین گندم گریبان چاک می آید چرا
سیلاب اید یا آخر که را ابر شد
مزد گر می طلبی خدمت استاد ببر
تو چه دانی قلم صنع بناصیه چه نوشت
آری شود و لیک بخون جگر شود
هر آنچه ناصح مشفق بگویدت بپذیر
کلبه احزان شود روزی گلستان غم مخور
یکی همی رود و دیگری همی آید
اگر امروز کارد دانه فردا برون آید
که نان آسیابان تر ز آب آسیا باشد
باشد دو پای تیغ دو دم قطع راه را
آئینه راست خواند عکس خط نگین را
موم سبز از سعی طوطی باشد این آئینه را
میکشد احول دو میل سرمه چشم خویش را
نیست روشن چشم عینک گر ز سنگ سرمه است
زیرکزاده تنگ ظرفی حباب چرا
دل بینا به نابینا بسوزد
که فرصت دان غنیمت دست بالا زیر می آید
هرگزش کامل اعتقاد مکن
ور نکو بر وی اعتماد مکن

لان

لاف منش گر زند پیشه نادان [illegible] ورزست — خفته دائم خویش را بیداری بیند بخواب

گاو و خر از آگهی انسان نخواهد گشت لیک — آدمی گر اندکی غافل شود خر میشود

[illegible] رواست بر و اگر چه درست — زن بیوه مکن اگر چه حور است + +

خویش هر چند که معشوق بود دل نبرد — تشنه را آب دهان سیر نسازد هرگز

بهره [illegible] پر تو نیکان نبرد بهره که زهر — میکشد گربه از دست مسیحا باشد

لایق محفل نباشد هر که خندد بی محل — کفش چون دندان بر آرد میفکنند از پا دو

ولا یاران سه قسم اند ای برادر — زبانی اند و نانی اند و جانی

بنانی نان ده و از در بر انش — تواضع کن بیاران زبانی

ولیکن یار جانی را بدست آر — بجانی جان بده گر می توانی

بد میاموز نیک خویان را — تا همان بدتر انفر [illegible] ید + +

نیک را چون تو باز گوید کسی — کین شود سینه تو بگزاید + +

هر که او عکس خیر اندیشد + — عاقبت پیش ریش او آید

نغز گفت آن حکیم دور اندیش — که هنر بر به پیش دشمن بیش +

خواهی زبان تیغ شود مدح خوان تو — شادی بقتل دشمن بی دست و پا مکن

توان شناخت بیک روز از شمائل مرد — که تا کجاش رسیدست پایگاه علوم

دلی ز باطنش ایمن مباش و غره مشو — که خبث نفس نگردد بسالها معلوم

بسی کار فرما کارگر مثال میگردد — سر آمد کوهکن زان شد که شیرین بود در کارش

یک گرسنه چشم از دو جهان سیر نگردد — در مجمع بحرین تهی ظرف حباب است

دنیا خوش است لیک باندازه وجود — پیراهن زیاده ز قامت بریدنیست

نکوئی گر رود [illegible] در نیکوتر شود پیدا — چو گیرد قطره راه عدم گوهر شود پیدا

غبار خاطر داناست اظهار هنر کردن — صفا بر خیزد از آئینه چون جوهر شود پیدا

لاف از نسب مزن که چو آئینه در جهان — آدم کسی نمیشود از روی دیگران

مشرب [illegible] در طریق دوستی — ثنا گو میکند هم چراغ هر که روشن میشود

خدا [illegible] است هر کاری که از مردم نمی آید — بعالم هیچ چیز آسان تر از مشکل نمیدانم

بد [illegible] این قضا — نبود [illegible] نفسی کی نفسی [illegible] آید

سعدی

از محسن تاثیر

محمد قلی سلیم

سفله آب تفته را ماند چو یابد اعتبار
میتواند سوخت نتواند چراغ افروختن

کالفت میانهٔ دو سنگی نمی شود
دندان مار قبضهٔ خنجر نمی شود

علم در ذات جاهل خود رایی
چون چراغیست در طهارت جایی

آدمی زاد اگر نه ادب است آدم نیست
فرق در جنس بنی آدم و حیوان ادب است

نوکر دلسوز را چیزی مفرما چون کباب
خود رود در آب و آتش گر نمکش پر رسد

بسان چشم که گرید برای هر عضوی
غمی بهر که رسد میکند ملول مرا

زنهار ز تزویج نگردی شادان
باشد عزبی مایهٔ راحت بجهان

زن صاحب فرزند چو شد علت نیست
دشوار بود علاج ام الصبیان

چون سفله گرفت چیزی از کس ندهد
این شیوه نه از هیچ ناکس ندهد

نامرد ز بسکه بد ادا افتاده است
دشنام اگر دهند و اپس ندهد

ساغر ناکامی از خود آب بر می آورد
تشنگی سیراب میسازد گل تبخاله را

رزق را روزی رسان خود بهر پیمانه داد
خوشه را چندین شکم داد و بهر یک دانه داد

برگفتن من شده هنر حاسد و منکر
صد شکر که عیبم هنر بی هنران است

صد نقش درست آید و کس را نظری هست
چون رفت خطائی همه را چشم بر آنست

چهار باشد آئین مردم هنری
که مردم هنری زین چهار نیست بری

یکی سخاوت اصلی چو دست رس باشد
بکامرانی و عشرت خورانی و بخوری

دو دیگر آنکه دل دوستان نیازاری
که دوست آئینه باشد چو اندرو نگری

سه دیگر آنکه زبان را بوقت بد گفتن
نگاه داری تا وقت عذر غم نخوری

چهارم آنکه کسی گر بجای تو بد کرد
چو عذر خواست تو نام گناه او نبری

مشو قصه پرداز هر جا بسی گفتنی
که گردی به بیهوده گوئی فسانه

مگو سر بور از خود بپیش هر کس
اگر صد زبان باشدت همچو شانه

چو فانوس تا پرده داری نیابی
منه شمع سان سوز دل در میانه

بی جذبهٔ دوستان ز جا نتوان رفت
هر راه که نیست رهنما نتوان رفت

فریله نتوان بشنو تا دهنی
ناخوانده بخانهٔ خدا نتوان رفت

مشرب آئینه داریم در آمیزش خلق
روی از هر که نه بینیم نگاهش نکنیم

حکیم سنائی

سروش

بابا فغانی

ابن یمین

ابن یمین

مجو سعادت طالع دمی که دست نخست ... چو سر بریده شود سایهٔ هما چه کند
محتاج را بقدر ضرورت بس است نقل ... بر آفتاب رشک ندارد چراغ ما
نمی آید بکار اسباب استعداد می باید ... پریدن کار بالش نیست گرچه با پر و بال است
اگر فولاد جوهردار باشد تیغ میگردد ... ز مردی سکه بهتر نباشد بادشاهان را
بر تیره رودونی که حسد شامل اوست ... بر تهمت پاکان نظر باطل اوست
رو پنبه بسقف خانه آویز و ببین ... دودیکه ز شمع سر کشد مایل اوست
کینه قدر چه باید ز راستی گذرد ... پیاده پیشه کند کجروی چو فرزین شد
چون سوار اسب گردد شکه چشم جوهری ... همه میوه شوند هر که گرد بر گردون رود
تعجب نیست بد طینت اگر حاجت روا گردد ... که زخم کهنه را اکثر عقرب وا گردد
ز دونان کی بجود درمانده گان را کار بکشاید ... گره امکان ندارد باز از انگشت پا گردد
پاک طینت را بکین کس نباید گرم کرد ... بهر خونریز از طلا شمشیر نتوان ساختن
پیش دانا مسند جم خاک یا گهواره است ... بادشاهی عالم طفلی است یا دیوانگی
زینت تن باعث نقص هنر می‌شود ... جوهر آئینه از موج صفا زائل نشد
در کشاید کارهای بسته چندین غم مخور ... هر قدر پیچد گره بر خویشتن حیران تر شود
نباشد آدمیت نکته گیری * ... که کار سگ بود آهو گرفتن *
قبول ناقصانه اشاره بیجوهری باشد ... که جز طفلان خریداری نه بینی تیغ چوبین را
خوش نتوان زیست گر حیات کم است ... صبح خندان ز عمر یک دو دم است
چون بیهوده گر دافتد علاجش اندک است ... چون زمان خمیده دندان چاره او کندن است
ز همنشینی نیکان بدی ز خو نرود ... باب آئینه ناشستگی ز رو نرود
کی بجز سعی مردی کسی بدولت میرسد ... ابر نیسان نگذارد قطره تا گوهر شود
ز فیض بهر نیابد ضمیر کج طبعان ... کجا بهار کند سبز شاخ آهو را
خلعت دنیا فزاید از خویشتن ... آنچه می آید زیاد از آستین چین می شود
کار بهتر شود چو گامی که بتر می گردد ... سخت چون شد گره قطره گهر میگردد
ز بدگوهر نباید پیچکه ... نگردد کند دندان اگر گزیدن افعی را
[illegible] ... هرگز کسی نخواند خط سرنوشت را

ملا ساطع
میر جلال الدین سیادت
ملا اسرفی
میر وحشت
سید صلاح الدین
میرزا جوهری
میر محمد قاسم
میرزا طاهر وحید
میر محمد باد
محمد شفیع

حرف بد گو باز میدارد ز بد کردن مرا — میکند هموار سوهان گرچه خود ناهموار است

باشد کمال مردم بی مغز در زوال — نی را چو سوختند تباشیر میشود

بیجوهران به تربیت آدم نمیشوند — شبنم ببوی گل نتواند گلاب را

مرد را پامال خواری میکند طغیان کبر — شمع کوته گشته چون شمع بالا میرود

عرض هنر از پاک ضمیران نتوان — کس قیمت گهر از لب دریا نشنیده است

صاحب جوهر ز رفیق صاحب جوهر شود — عاقبت دندان ماهی دستهٔ خنجر شود

بر سر بحر اگر گهر گرچه بود ز فرصت ما — همچو حباب مفلسیم باد بود بدست ما

عجب نبود اگر فرزند بهتر از پدر باشد — که عطر صندل افزون تر ز صندل میشود پیدا

بوقت لقمه خوردن ای مسرت گفت اسلام — که روزی میکند از هم جدا یاران همدم را

سفله از قرب بزرگان نکند کسب شرف — رشته پر قیمت از آمیزش گوهر نشود

خوش است سفله که با خاک ره بود یکسان — زیان بدیده رسد چون غبار برخیزد

لطف بسیار و مهربانی کم — بچه کار آید این در شبنم

بیک دل کی توان اندیشهٔ دنیا و دین کردن — که نتوان هر دو دست خویش در یک آستین کردن

سخت جانان را بگرمی نرم کردن مشکل است — آب گردد آهن اما باز آهن میشود

کم رزق را ز دولت قارون نصیب نیست — بر گنج مار خفته همان خاک میخورد

شاه باید مهیب بی آزار — همچو تصویر شیر بر دیوار

پاک طینت را ز دنیای دنی کار است — میتوان چون آب گوهر از سر گوهر گذشت

اهل فطرت را سبک کی میکند بی همتی — ظرف چینی گر تهی باشد بمقدار است

کسی که بر لب کج بحث می نهد انگشت — چو نالیست که سوراخ نی بگشاید

همچو جان در قالب گبر و مسلمان رفته ایم — تیغ بر خود میزند هر کس که با ما دشمن است

عمر اگر خوش گذرد زندگی خضر کم است — ور بتلخی گذرد نیم نفس بسیار است

بحد کار چو افتاد ضد اساز شود — گره قطره بدریا چو رسد باز شود

هر چند بود ضمیر پاکت روشن — بی راهبری گام درین راه مزن

پیداست که شمع پیش پائی خود را — بی شمع دگر نمیتواند دیدن

ز آثار بدان چون قدر نیکان شود پیدا — درین دوران وجود ناقص هم بکار آید

باز

حدیقه ۵ — شماره ۵ — مثالیه مفید بر صحبت

بازگردیدن نیرزد وسعت جاه و جلال از رحل — عیب او داری گر کنی صد بار نادان میشود

گر همه شرمسار معزول گردد در این عالم — همان بخت ست و نادانی که افتد از دهن بیرون

صحبت پس از قطع صحبت لذتی باشد — که نخل شاخ پیوندی به از اول ثمر بخشد

عیب پنهان را تو از نقصان خود جمع گرد — به چو عینک ساخت چشم دیگران بینا مرا

بدی گر بسته شد سالم برابر عیب نگشاید — چو پوشد مهر چشم از آسمان انجم شود پیدا

از بلهوس صحبت قلبی طمع مدار — نتوان گرفت از گل عطر گلاب را

کسب کمال کن که عزیز جهان شوی — کس بی کمال نیرزد و عزیز من

نیست در سر فکر روزی صاحب شمشیر را — باشد از نان ... رزق ... شیر را

سفله در منظور نتوان ساختن گر خوب ... — هیچ را در دیده نتوان کوفتن گر از زر ست

می‌پرید بر ازل طفیل نیکان — برشد ز ... پس ... هر که گهری گیرد

هر که را مال هست و عقلش نیست * — روزی آن مال بالشی و هوشش

هر که را عقل هست مالش نیست — روزی آن عقل باشد و هوشش

زحکمت باید بود نکته * — که در هر دو عالم شوی سرفراز

لباس طریقت چو در بر کنی * — بتوان مریخ و همت بنا ز *

چو سرکشش به سر افتاده گی آمد نتوان — که کار خویش خواهد کرد آتش هر کجا افتد

مرد باید که هم نیاگند میل دو چیز — تا همه عمر وجودش بسلامت باشد

زن نخواهد اگرش دختر قیصر بدهند — وام نستاند اگر وعده قیامت باشد

خواهی که تو ... زمعنی سفتن — در خانهٔ دل غبار غفلت رفتن *

آراسته دار خویشتن را به سه کار — کم خوردن و کم خفتن و کم گفتن

ز دوستان زبانی هزار چشم وفا — ز برگ بید محال ست بر تو ... یافت

سخن گفته دگر باز نیاید به دهن — اول اندیشه کند مرد که عاقل باشد

هر که ناکس نهد با اصل سرشت — به تکالیف دهر کس نشود

سگ مکس را اگر کنی مغلوب — طلب او جز سگ مکس نشود

آدمی زاده نادان بچه مانند و انی — فهم معتبر و خورشش خطا و بسیار غلط

فراموش مکن حق استاد علم — که همت اوست بنیاد علم

اگر در دولت مهر استاد نیست — بدست امید تو چیزی باد نیست

مر استاد را هر که محکوم شد — بسی بر نیامد که مخدوم شد

خواهی که دلت صاف شود آئینه — ده چیز برون کن از درون سینه

حرص و حسد و بخل و حرام و غیبت — بغض و غضب و کبر و ریا و کینه

راحت دنیا نیابی تا نسازی با درد — شب اگر خواب نیاید گوش افسانه باش

ظهور خشم بزرگان تهی ز رحمت نیست — غبار چهرهٔ گردون دلیل باران است

از اضطراب کار مهیا نمی شود — سیل از دویدن است که دریا نمیشود

گفتار بوقت خویش از سعد گردد — زهر بی وقت بهره ور میگردد

باران بهار از اعتدال موسم — در برگ گل و در بحر گهر میگردد

بچشم سرمه با این خیره خوابی خوش نمی آید — کند هرگاه احسانی بمردم خودنما باشد

من از بیقدری خار سر دیوار دانستم — که ناکس کس نگردد هرگز از بالا نشینیها

تهی دستان قسمت را چه سود از رهبر کامل — که خضر از آب حیوان تشنه می آرد سکندر را

دل از بد کمن بر داشتن دشوار می آید — کشیدن مشکل است از زخم صید پیکان را

ناتوانان فارغند از انقلاب روزگار — خانهٔ صیاد عشرتگاه صید لاغر است

از داده چه بهتر است گفتا که طعام — نا داده چه بهتر است گفتا دشنام

از خورده چه بهتر است گفتا که غضب — نا خورده چه بهتر است گفتا که حرام

اصیل زاده چو مفلس شود بدو پیوند — درخت گل چو تهی گشت بارور گردد

آن کس که بداند و بداند که بداند — اسپ طرب از گنبد گردون بجهاند

وانکس که بداند و نداند که بداند — او نیز خود خویش بمنزل برساند

وانکس که نداند و نداند که نداند — در جهل مرکب ابدالدهر بماند

بس قدر است ز مهمان داشتن باید گرام — میخورد بر خوان احسان کریمان بی تمیز

عاملان و مهمان هنر و سلی — همه شبلی و بایزید شوند

باز چون صاحب عمل گردند — همه شمر و چون یزید شوند

مرد تمام آنکه بگفت و بکرد — آنکه بگوید بکند نیم مرد

آنکه بگوید نکند زن بود — زن به از آن مرد که گفت و نکرد

دوستی با مردم نادان [illegible]
[illegible] بشکند ور بشکند پیوند نبود جاودان

دوستی با مردم دانا چو زرین کوزه ایست
نشکند ور بشکند پیوند گردد در زمان

چار چیز است که در سنگ اگر جمع شود
لعل و یاقوت شود سنگ از آن خارا نی

پاکی طینت و اصل گهر و استعداد
تربیت کردن مهر فلک مینایی

خواهی که ز غم خلاص یابی بجهان
در خانهٔ خود مکن کسی را پنهان

بر حجت کس گواهی خود منویس
ضامن مشو و [illegible] مستان

گر پای کسی خورد کسی بر شوت
سر خویش [illegible] زبان تو را

جامهٔ دوستی از [illegible] بازدوز
سوزن [illegible] کس دهد آن نخل که پیوند کند

هر را که کدورت از دل کسی کینه رسد
زنگی مجل شود چو با آینه ای رسد

آید از ناراستی سرگشته دولت بکف
در سواری خلق را باشد بدست چپ عنان

نیند از زوال از عمل خود خورشید تابان
چه نقصان پاک گوهر را از اوج عزت افتادن

آب استادگی آینه روشن کند
صاف میسازد تحمل طبع بهم خورده را

شر بعد اخسیس احتیاج می افکند
که برگ کاه بود مانع پریدن چشم

گفتار صدق باعث آزادی شود
چون خوف حق بلند شود دار فیشود

گریها در پرده دارد عشقهای بیکران
خندهٔ بی اختیار برق باران آورد

خضر از شرم سکندر کرد رو پنهان ز خلق
بی رفیقان موافق آب خوردن گل خجست

تا که از جانب خورشید نباشد کششی
کوشش ذرهٔ بیچاره بجایی نرسد

گوهر شهوار مردان لب بجا وا کردن است
این نصیحت را نگاه از صدف داریم ما

در مقام حرف بر لب مهر خاموشی زدن
تیغ را زیر سپر در جنگ پنهان کردن است

با آتشین نفسی چه کند مهر خامشی
هرگز بموم روزن مجمره بسته اند

یک نفس باشد نشاط خنده ظاهر چو برق
خنده وزدیدن بدل گل در گریبان دد [illegible]

چسان بخنده کشایم دهن که همچون برق
لب شگفته بود مشرق زوال قمر

ای گل که موج خنده ات از سر گذشته است
آماده باش گریهٔ تلخ گلاب را

از خندهٔ صبح کرد بخوشی که می شود
قالب تهی ز خندهٔ بسیار شیشه را

صدف ز خندهٔ ابر بهار گوهر یافت
گهر نتیجه دهد خنده که بیجا نیست

در شجاعت آدمی هر چند چون رستم بود — میشود چون زال عاجز در نبرد احتیاج
در بغل سینهٔ روشن گدایان گفتارست — طوطی لال بر آئینه گران میباشد

نگین خاتم دهان صدفان عافیت کوشی اشعار صفت سکوت و خاموشی

غنچه سان پر گل اگر خواهی دهان خویش را — پر ده قفل خموشی کن زبان خویش را
صحبت در مان آدم کج بحث [illegible] خامشی — ماهی لب بسته خون در دل کند قلاب را
بند سکوت هیچگه از لب بی هنر مجو — [illegible] شود شیشه که بی شراب شد
از نارسیدگیست که صوفی کند خروش — سیلاب چون به بحر رسد میشود خموش
طبع خاموشان مکدر میشود از گفتگو — میشود باد نفس بر دل غبار آئینه را
به پیری رسیدم در اقصای یونان — بدو گفتم ای آنکه با عقل و هوشی
ز مردم چه بهتر بهر حال گفتا — خموشی خموشی خموشی خموشی
اسباب جهان در نظرم عرضه نمودند — چیزی که در آمد به نظر قطع زبان بود
از خموشی گوهر مقصود می آید بکف — هیچ غواصی نکرد آن کس که پاس دم نداشت
بی زبان باش نه بینی که قلم — تا زبان یافت سرش در خطر ست
در مجلس ارباب سخن لاف مزن — آئینهٔ آبروی خود را مشکن
تعلیم ادب بزم قلیان بر گیر — تا آنکه نه پرسند نیاید بسخن
خامشی مزرعهٔ حادثه را دهقان آمد — گفتگوها گره رشتهٔ انفاس آمد
زپاکان کی زند سر حرف بیمغز — کف از آب گهر پیدا نگردد
حدیث مرد پر گو دلنشین گوش کم گردد — بلب مهر خموشی نه که گفتارت سند باشد
می پذیرد ز خموشی دل بی نور صفا — نفس سوخته خاکستر این آئینه است
مهر خاموشی بلب نه تا بود عشرت بکام — بی زبانی پسته را در خنده میدارد مدام
گوش غواص شنید از لب خاموش حباب — دم نگهدار گزین به گهری نتوان یافت
راز کس ای صاحب هوش مکن زنهار فاش — صد زبان گر باشدت چون دمک خاموش باش
ترک گویائی ز دخل نکته گیران رستن ست — بستن لب از سخن خوشتر ز مضمون بستن ست
تا صدف مهر خموشی نزند بر لب خویش — آب در حوصله اش گوهر غلطان نشود

حدیقه ۵ [illegible] در صفت خاموشی

هرزه گویان بر سر خود بلای آورند — خنده کبکان دلیل راه شاهین میشود

ز رشک خامهٔ مو میکند هلاک مرا — که با هزار زبان یک زبان خاموش است

کم گوی بجز مصلحت خویش مگوی — چیزی که نپرسند تو از پیش مگوی

گوش تو دو دادند و زبان تو یکی — یعنی که دو بشنو و یکی بیش مگوی

صدف وار گوهر شناسان راز — دهان جز بگوهر نکردند باز

کم آواز هرگز نبینی خجل — جوی مشک بهتر که یک توده گل

هرچند سخن بود دلجو [illegible] — در خورد [illegible] سخن نیست

نیکو دیدم کوته رشتهٔ معنی رها کردم — حکایت بود بی پایان بخاموشی ادا کردم

خموشیم پر و از جوهر هوش است — چراغ انجمن دل زبان خاموش است

نشان مردم کامل حلم ز خاموشیست — ز حد چو نامه بآخر سخن تمام شود

سخن بقدر ضرورت بود بزرگان را — که جز جواب نگردد صدا ز کوه بلند

لب خامش بود دلیل کمال — قفل بر در نشان اسباب است

آب دهن ز فیض خموشی گهر شود — این راز سربمهر بما از صدف رسید

لب از گفتن چنان بستم که گویی — دهان بر چهره زخمی بود به شد

ببند لب که زبان تو خصم جان تو هست — برنگ لب شمع شکست تو از زبان تو است

گفتگو با طرهٔ مطلب پریشان کردن است — حرف نافهمیده را معنی همین ناگفتن است

صدا جوهر که شد لب از قیل و قال نمی بندد — نمیباشد درائی کاروان راه دریا را

اگر صاحب سخن کامل شود خاموش میگردد — گره چون از زبان غنچه وا شد گوش میگردد

آنقدر ز فیضی که من از تیر بلا سنه دیده ام — ز سیم آخر شکر خاموشی کند گویا مرا

جاهل بخموشی مگر از عیب بر آید — جز بستن لب نیست دوا بوی دهن را

چو بنگه مصلحت نیست کمتر کن سخن — خرج تو در خورد دخل خویش کن

تکلم التیام بعد ما را قطع می سازد — که دایم گفتگو را لب ز یکدیگر جدا دارد

هرچند شود دولت ز خاموشی خون — زنهار مگو بهیچکس راز درون

آنرا که بود مغز خرد خاموش است — از کاسه سر نیاید آواز برون

توان بخاموشی از عجز کام دل بردن — دراز میشود این رشته از گره خوردن

طالب آملی — شیفعای اثر — میرزا جلال اسیر — میرزا محسن تاثیر — میرزا داود — میرزا رفیع واعظ — میرزا ابن یمین — فرید الدین عطار — قانع — ملا علم

دانه بهتر در زمین نرم بالا می‌کشد / سرفرازی بیشتر چون خاکساری بشنید
چو ابروی خوبان خمش باشم گویا / که شیرین زبانیست در بی‌زبانی
عجم [illegible] در راه در دار الامان خامشی / غنچهٔ تصویر فارغ از غم پژمردن است
خموشی [illegible] گفتگوی در تن انجمن بود / از خامشی هزار زبان یک زبان شود
[illegible] الفت [illegible] خموشش نگهبان باشد / رخنهٔ مملکت دل لب خندان باشد
دلی کز خامشی [illegible] روشن [illegible] [illegible] / خموشی آتش سنگ است [illegible]
[illegible] هیچ مضمون به زلف گفتن نمی‌آید / خموشی معنی [illegible] دارد که در گفتن نمی‌آید
بغیر شهد خموشی کدام شیرینیست / که از [illegible] آن لب بکیه گر چشید
طوطی گویا همی باشد گرفتار قفس / زاغ را اندر قفس هرگز ندارد [illegible]
خامشی [illegible] پیش [illegible] سخن / هر که بست این رخنه را بی گفتگو [illegible]

رنگ افروز چهرهٔ ارغوانی اشعار صفت ایام شباب و جوانی

از جوانان پاکیدامانی طمع کردن خطاست / در بهاران آبها در جویباری صاف نیست
لازم عهد جوانیست سیه کاری ها / روشن است این سخن از تیرگی ابر بهار
با این خرسندم از نسیان [illegible] / که از دل می‌برد یاد شباب [illegible]
در جوانی [illegible] بگوش که این موی سیاه / شب تاریست بافسانه بسر باید برد
از سر مستی دگر باشا به عهد شباب / رجعتی میخواستم لیکن طلاق افتاده بود
به پیری قدر شبهای جوانی میشود پیدا / سفیدیهای کاغذ میکند روشن سیاهی را
ز عصیان لب گزیدن در جوانیها نمک دارد / ازین نعمت چه لذت [illegible] [illegible] دندان‌ها
دیده وقت پیریست بجای آب و غبار / از غم فوت جوانی خاک بر سر میکند
جوان را صحبت پیران حصار عافیت باشد / بخاک و خون نشیند تیر چون دور از کمان افتد
از جوانی نیست غیر از آه حسرت در دلم / نقش پای چند از آن طاوس [illegible]
اکسیر شادمانیست خاک دیار طفلی / بازیچه نیست عشرت از [illegible] طفلی
در هر گه [illegible] پیری شد [illegible] / هر خنده که کردم در روزگار طفلی
شد از فشار گردون موی سفید [illegible] / شیری که خورده بودم در روزگار طفلی

حدیقه ۵ ... در بیان پیری

قلمدان باعث عصاگیری بود از اشعار حالات پیری

از [illegible] سخن در عهد پیری میزنم — لب به دندان می‌گزم اکنون که دندانم نماند

گفتم از خواب گران پیری برانگیزد مرا — سوی من چون دیده ام گردید پا [illegible] دیگر

میشود زندگی از قامت خم پا برکاب — تیر را شهپر پروانه [illegible] گردد

که با قد دوتا از مرگ غافل میتواند شد — که امین زیر ابر [illegible] میتواند

آدمی پیر چو شد حرص جوان میگردد — خواب در [illegible] سحرگاه عیان میگردد

چون سیاهی شد ز مو [illegible] — صبح پیران روشن شود بیدار میباید شدن

خضاب پرده پیری نمیشود صائب — بمکر و حیله خزان را بهار نتوان کرد

چنانکه شیر کند خواب طفل را شیرین — [illegible] از سفید [illegible]

چو ماه نو قد خم گشته بر سپهر چو دید — اشاره ایست که آماده باش رفتن را

گوهر دندان ز پیری ریخت [illegible] — عقده‌ها در رشته عمر از شمار سال ماند

نیست پیری خوابه را این رعشه [illegible] — که از دلبستگیها بر سر اسباب میلرزد

چشم ما را پرده غفلت شد ابروی سپید — باز ناورد از خطا این نافه را موی سپید

نه پیر کی جوان تر شود آرزوها — بصد سالگی حرص دندان برآرد

طمع مدار ز دندان ثبات در پیری — که این ستاره درین صبحگاه می‌ریزد

میروی با قامت خم در پی دنیا هنوز — با چنین محراب داری پشت بر عقبی هنوز

ریشه نخل کهن سال از جوان افزون تر است — بیشتر دلبستگی باشد به دنیا پیر را

نیست باری در جهان سنگین تر از بار وجود — پشت خم شد زندگی را تا بسر بردیم ما

ز پیری ریخت دندان و ندادم تن بحق — به بازی آخر این تسبیح چون اطفال گم کردم

فروغ شعله ادراک در پیریست کم پیدا — بود انمینی روشن ز شمع صبحدم پیدا

بست عینک که نهادیم به پیری بر چشم — نگه از شوق جمال تو زند سر بر سنگ

دیده چون محتاج عینک گشت فکر خویش کن — نفس ارزند روز واپسین آئینه را

مرگ گوارا شود موی چو گردد سفید — لذت دیگر بود خواب دم صبح را

آدمی در عهد پیری بیخبر گردد غنی — میشمارم طفل خود را تا بخت دندان ما

غنی کشمیری

بسکه مانند کمان پیکرم از پیری کاست | ناگزیر دگر مرکس تو انم بر خاست

دل بردن ز عشق چون قامت گردید خم | بهر این خاتم نگینی نیست جز سنگ مزار

نیست [illegible] از رو غذای چرب زایل ضعف پیر را | کمان را اگر چه روغن سید هی فربه نگردد

بهر [illegible] زندگانی خواهد آخر زاله شد | میخورم صد حسرت از پیری ز دندان [illegible]

[illegible] پیر بپای ماست | قامت خم حلقه چون گردید خاتم می شود

چه زندگیست که از [illegible] احوالم | همیشه خنده دندان نما کند لب گور

بهر موج [illegible] زندگانی رعشه پیری | چو قامت گر [illegible] از غم حلقه گرداب گرداب شد

قامت خم باشد انگشت اشاره سوی خاک | خوشتر [illegible] پیران کشان از منزل خود میشد

شود [illegible] از پیری [illegible] جوان | عشرتم از قد خمیده نها و بالا می شود

عهد شباب رفت [illegible] دیده [illegible] | ساغر لطاق [illegible] قد خمیده کشش

آماده فنا [illegible] زندگی [illegible] | دست [illegible] ز دست رعشه پیری حیات را

پیری شکار خویش مرا کرد عاقبت | [illegible] شهباز شد مرا

طول عمرم گشت سیل پایه ایوان آه | آمد [illegible] نفس باشد مرا سوهان روح

بر سواد عمر چون زد موی کافوری بیاض | یک قلم باید حساب آرزو را بر کشید

دلم خون شد ز بس از عمر دیدم بیوفایی | خضاب ریش میسازم کنون اشک حنایی را

مکن صرف خضاب ای پیر نقد زندگانی را | بمو کی توان بر خویشتن بستن جوانی را

دندان چو ریزد از کام غافل مشو که پیری | بهر نصیحت تو از لب گهرفشان ست

ریخت چون دندان بجز مردن نباشد چاره | کاروان هر جای بار انداخت آنجا منزل ست

ز پیوند عصا شد حرص پیری بسامان تر | که آتش تیز شود از پای چوبین گرم تر

روی پیران سوره نور ست از موی سفید | تذهیب [illegible] از کافور ابروی سفید

کی کسی پنهان تواند شد ز دست انداز مرگ | شمع کافوریست در دست اجل موی سفید

بجوش آورد پیری بیشتر در عشق خون ما | قد خم کار ناخن کرد بر داغ جنون ما

تخم در پیری چه بیکاری که هنگام درست | داس گشت زندگانی صورت قد دوتاست

پیک پیری چون رسد سامان رفتن کن ز بر | نامه پیچیده مرگ ست هر موی سفید

توان ز عینک پیران بچشم دل دیدن | که تیر آه ضعیفان ز سنگ میگذرد

حدیقه ۵ در بیان پیری

این سلسله‌های چین که از پیری بر روی ماست — هر یک جدا جدا خط اعتزال ولی ماست

هیچ در پیری نشد نه حالت همچو شمع — بی رگ گردن نه از ابتدا تا انتها

از خضاب چون سیه مو باز شد دیده سپید — رنگ بر ریشش تو دار دخنده دندان نما

به پیری چو رسید عیش و عشرت از دست — دندان چو نماند حرص نعمت بنشست

گردد به سحر ستاره چرخ نهان — با موی سفید فکر ... ست

ایام شباب رفت و خیل و حشمش — تلخ است ... خشمش

خم گشته قدم ز پیری ... — زور کرد ... این کمان خویش می کشم

به پیری ... سامان ... — ... عینک حلقه دیگر شود دام تماشا را

بفیض پیری از آسیب چشم تر رستم — برین دو شیشه ز عینک دو چشم پاک ...

پیرم ز عصا و عینکم ناچار است + — ... مرا ... پر بار است +

نی دیده بجای خویش مانده ... — ... در دست ... و دیده ... دستار است

عرفی پرست این قدم ... — هر گام که می ... نپسندید ...

از عینک شیشه هیچ نگشاید هیچ ... — ... ز جگر تراشش ور ... دیده ...

گردد امید کامل از موی سفید — بسیار شود حرص دل از موی سفید

چون رشته که از پنبه برون می آید — طول امل است حاصل از موی سفید

افسوس که شد صاف جوانی همه درد — باد آمد و برگ شادمانی همه برد

زان روز که برف پیری آمد بسرم — آن شعله فرو نشست و آن آتش مرد

موسم پیری من صبح امید است مرا — پنبه داغ کهنه موی سفید است مرا

پیر گشتی دست را بردار از طول امل — شد جدا از زلف چون افتاد دندان شانه را

دل خود بروزگار جوانی کباب بود — موی سفید شد نمکی بر کباب ما

شدیم پیر بعصیان و چشم آن داریم — که جرم ما چو اناناز ... نبخشند

به پیری پیش گیرند اهل دنیا دامن خواهش — قد این خارها چون خم شود قلاب میگردد

پیری رسید وقت سیه مستی شباب — موی سفید من نمک این شراب شد

موی سفید را مکن آلوده حنا + — شیر صباح را بشکر احتیاج نیست

نقره چون انگشتری گردید می جوید لعل — میشود در وقت پیری حرص دنیا بیشتر

صبح ... پیر ... عرفی ... سیادت ... جعفر ... فائق ... میر الهی ... آذری ... مسیحا ... فرخ کشمیری ... بدیع الزمان ...

حدیقه ۵ در بیان پیری

چو احتیاج عصا شد مشو ز خود غافل / ستون بنای کهن را علامت خلل ست

بر دل پیران قیامت میکند عهد شباب / طاق نسیان جوانی کن قد خم گشته را

چشم خود از سوختن گردد سیه موی سپید من / کنم پروانه از آتش عشقت چو تنها

نفس هنگام پیری بیشتر غافل شود / میشود سنگ بلائی خواب سنگین صبح

ز پیری شد بدست عصا دست اسباب تا سیم / خوشا دندان که می آمد بکار لب گزیدنها

نیست دندان انجم [illegible] دگر در پایان هم / عقده از رشته طول امل وا میکنیم

آنکه قیمت پیران باعتدال [illegible] / که وسعت دهن افزون شود چو دندان ریخت

شود در وقت پیری [illegible] انسان [illegible] / بپیری حلقه اعتراض [illegible] از جهان قطع نظر کردن

تا هست جوانی به مرادت فلک ست / در بستر عیش موی سپیدی خسک ست

چون عهد شباب رفت [illegible] / بعد از انزال بوسه بی نمک ست

حسرت پیری نگردد کم ز اسباب تبا / صد گهر گر ریخته اند کار یک دندان کند

از شاخ کهنه میوه نورس غنیمت ست / پیری که دامن عشق زند بس غنیمت ست

یافت در پیری سرانجامی اثر احوال من / غفلتی گر هست مهمان او وقت رفتن ست

پیری ست نه کافری نهان نتوان کرد / چون پیر شدی کار جوان نتوان کرد

در ظلمت شب هر آنچه کردی کردی / در روشنی روز همان نتوان کرد

تماشائی کهن سال از جوان سنجیده تر باشد / ترازوی نگه سنجیست عینک چشم پیران را

دشمن زندگیست موی سفید / روی دشمن سیاه باید کرد

حرص از طینت پیران نبرد موی سپید / این پتی نیست که ساکن به طباشیر شود

شخص پیری نفی هستی میکند هشیار باش / صورت قد دوتا آئینه ترکیب لاست

افسوس که نامه جوانی طی شد / وین تازه بهار شادمانی دی شد

آن مرغ طرب که نام او بود شباب / فریاد ندانم که کی آمد و کی شد

میفزاید بر شباب زندگی قد دوتا / در ته پل سرعت سیلاب افزون میشود

تار و پود زندگانی را پریشان کردن ست / جمع کردن خنده را چون صبح با موی سفید

در کهن سالی نفس را راست نتوان ساختن / از کمان حلقه ممکن نیست تیر انداختن

هوا و لذت پیری من ممنوع شد / قد خمیده کم از خاتم سلیمان نیست

پیری نکوهیدست که مرگ ست بار او — بارش چو این بود چه بود زخم خار او

موی سفید چون شد آماده غبار بش — کین صبح ملی چو گردید صبح کفن برآید

کی شد دلپذیر هوسناکان ز پیری سرخرو — ما رمید طفل طبعان ست ابروی سفید

هو مغز افزای بیخودان از عقل بیگانه بیان شطحیات و دیگر کلمات رندانه

بچشم کم مبین در نامهٔ اعمال ما زاهد — که میبارد ازین ابر سیه باران رحمتها

نبودی پارسا از سبحه گردانی پشیمان شد — که انگشتش چو مسواک از ندامت زیر دندانها

چو شیخ شهر را دیدم در نماز استاده — ولی اگرچه بپا ایستاد باز نشاند

معذور بود زاهد اگر جام نگیرد — کز دانهٔ تسبیح کفش آبله دارست

با مرده دلان چند نشستن بس باید — خم خانه نشین باش که خم زنده بگورست

در هر نماز دست بزانو چرا زند — زاهد مگر ز کرده پشیمان گشته است

هرگز سخن زاهد دل مرده نگویم — ترسم که لبم همچو لب گور شود خشک

زاهد برو از باغ که چون مهرهٔ تسبیح — از چشم بدت دانهٔ انگور شود خشک

بود کلید در رزق پارسا مسواک — کجا ز دست دهد همچو آسیا مسواک

مشعور شد مرا این نکته در محراب از واعظ — که هر کس رو بخلق آرد رخش از قبله برگردد

صائب

واعظا نیست ترا پایهٔ گفتار بلند — آواز تو از گنبد دستار بلندست

ز مکر سبحه شماران خدا نگه دارد — که صد سرست بیک حلقهٔ کمند اینجا

نیست از عزلت غرض ما را بجز تسخیر خلق — عنکبوتی هم نه آنکس که در غار دارد گوشه‌گیر

اگر داری دل پاکی در آ در حلقهٔ مستان — که اینجا آبروئی نیست دامان نمازی را

این کنج عزلتی که گرفتست شیخ شهر — در چشم اهل دید کمینگاه شهرتست

کنند پهلو تهی از هیزم تر آتش سوزان — خوشا آنکس که با خود دامن تر میبرد آنجا

ای گدای خانقه برجه که در دیر مغان — میدهند آبی و دلها را توانگر میکنند

حافظ

دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیر ما — چیست یاران طریقت بعد ازین تدبیر ما

حافظا می خور و رندی کن و خوش باش ولی — دام تزویر مکن چون دگران قرآن را

زاهد بعجب نماز و من در مستی و نیاز — تا خود ز میان با که عنایت باشد

محتسب خم شکست و بنده سرش / سن بالسن و الجروح قصاص

نصیب ماست بهشت ای خداشناس برو / که مستحق کرامت گناهگارانند

زاهد از حلقه رندان بسلامت بگذر / تا خرابت نکند صحبت بدنامی چند

باز آ باز آ هر آنچه هستی باز آ / گر کافر و گبر و بت پرستی باز آ

این درگه ما درگه نومیدی نیست / صد بار اگر توبه شکستی باز آ

طاعت پیر مغان جوی از همه بیگانه باش / اول از بتخانه بودی آخر از بتخانه باش

چون جرعه کشان باده پرستی کردند / پر ساغر باده تیزدستی کردند

رفتند برون ز خویش و مستی کردند / از نشئهٔ بی شراب لعلی مستی کردند

ای دل اگر آن عارض دلجوی ببینی / در آب جهان را همه نیکو ببینی

در آینه کم نگر که خودبین نشوی / خود آینه شو تا همگی او ببینی

زاهد نی خشک هست اندر تب و تاب / من سرخوش و تر دماغ از باده ناب

او سبحه شمار گشت و من باده گسار / او عالم خاک هست و من عالم آب

زاهد گوید بهشت با حور خوش است / من میگویم شراب انگور خوش است

این نقد بگیر و دست از آن نسیه بدار / کآواز دهل شنیدن از دور خوش است

ملیح در مذهب آزادمردان کفر میباشد / چرا گیرم ز ناصح پند آخر هستی دارم

ز پند سخت ناصح ظلم ظالم میشود افزون / دم شمشیر چون بر سنگ ساید تیزتر گردد

زاهد اسرخ مکن روی خود از رنگ حنا / پنبه خشک است بنهد از آتش دور شراب

بسکه زاهد راز حب زر بخاطر عقده هاست / بر مزار سینه اش و این هست قندیل طلا

در مجلس ما سخن از ما نتراود / بلبل بر بستان شود از زمزمه خاموش

تا کی غم این سپهر فیروزه خورم / تا کی غم دیگ و کاسه و کوزه خورم

اندر رمضان چه خوردنی میباید / چیزی دگرم نیست مگر روزه خورم

آثار صفا ز اهل تزویر مخواه / بوی عنبر ز طینت سیر مخواه

از زاهد خشک رمز عرفان مطلب / بینائی از آینه بتصویر مخواه

درهای فردوس وا بود امروز / از بید ما سبوی تقسیم فردا

کافر عشقم مسلمانی مرا در کار نیست / هر رگ من تار گشته حاجت زنار نیست

شهید

نسیم عشق را روز جزا در آتش انگیزند / چنان مانند که آتش را کسی در آتش اندازد

ناصح بملامت چه پی ما گردی / آن به که ازین راه غلط واگردی

دستی ز پی نهی و عاشق نشوی / گرد سر مهجور زلیخا گردی

در عالم عاشقی حساب دگر است / رسم دگر است و احتساب دگر است

در مذهب ما نیاز باشد نه نماز / پیغمبر عشق را کتاب دگر است

زاهد ز می ناب نخواهیم گذشت / زین گوهر نایاب نخواهیم گذشت

هر چند که این آب گذشت از سر ما / ما از سر این آب نخواهیم گذشت

از مسجد و میخانه از کعبه و بتخانه / مقصود خدا عشق است باقی همه افسانه

برای صید مردم زاهد خشک + + / اگر از کعبه تکیه باز [illegible] نیست +

کند چو شیخ ز حیوانی اینقدر پرهیز / بجرم گر جدا از لباس پشمین است

گر بت شکنم گاو بسجده زنم آتش / از مذهب من گبر و مسلمان گله دارد

مخوان ز دیرم بکعبه زاهد که دل برد ز کف بت اینجا / بناله مطرب بعشوه ساقی بخنده ساغر بگریه مینا

از دلائل میشود مشکل بما ادراک حق / این ره از بسیاری سنگ نشان هموار نیست

فراز و سود ناصح چه بود زینهای گفتار / ازین مرهم جراحتهای دل بهتر کی شود ما را

جیبی ز شوق پاره نکردند زاهدان / بر دستشان ز سبحه سلاسل نهاده اند

هیچ کار زاهد ما خشتی پیشه نیست + / این ریاضتها که می بینی برای جنت است

غم مخور می خور که پیش رحمت ابر کرم / نامهٔ عصیان ما نقشی بر آبی بیش نیست

شیشهٔ دل بردم آخر سوی دیر / زانکه کعبه زیر دامن سنگ داشت

بگویند که روز رمضان باده حرام است / پیش آر چراغ می گلرنگ که شام است

روز آدینه ز میخانه بمسجد رفتم / همچو آن طفل که در عید باستاد برود

میخلد در جان من خاری از آن گل چون کنم / خار خار دل نه خاری است تا بیرون کنم

عاشق هم از اسلام خراب است و هم از کفر / پروانه چراغ حرم و دیر نداند

من از چه پیش مرده دلان سر فرو برم / چون سجده بر جنازه نباشد نماز ما

شیخ در عزلت و نظر در خلق / لنگ گردید لنگ کور نشد +

صوفیان را هم بهشت و هم جهنم ناخوش است / آب و آتش هر دو بر [illegible] شیشه اند

حدیقهٔ ۵ — در مذمت منهیات

نباید از دعای زاهدان خشک ترسیدن / که از شمشیر چوبی هیچ بوی خون نمی آید

زاهدان خشک دور افتاده از کسب کمال / چون ثمر شد بی رطوبت از رسیدن ماند باز

دانهٔ تسبیح در کار است بهر صید خلق / حق پرست زاهد است از سبحه دام ریا

بر گسستن که سر رشته‌اش بیاور شد / زاهد بهتر از سپهر پیدا ور شد

ملا گوید که بر فلک شد پیغمبر / سر مد گوید فلک با حمد در شد

سینه بی زلف است فخر زاهد را / هیچ سوی نه به شانه وسواس

زهد خشک از بسکه در زاهد چرا افیون کند / به فراز شیشه می سرد کنبد ز هیچ کوکنار

جز زنده دلی نیست اهل مدرسه را / که دل به پرسان کس در کتاب می میرد

بگرمی خلق زاهدان مرو زنهار / که همه در کف آن قوم جب کار است

زاهد نداشت تاب جمال پری رخان / کنجی گرفت و ترس خدا را بهانه ساخت

زاهد بهوای خلد سرگردان است / دوزخ جز به مردان ست

گویند که درد و غم نباشد به بهشت / معلوم شد که جای بیدردان است

آنچه من از زاهد پرهیزگاری دیده‌ام / جای آن دارد که سنگ پرهیز از دامان ما

تنهای پرستان اند از زاهد دل آزرده / دل تسبیح هم از دستشان [illegible]

بدنام زاهدان افتادم از همواری خلق / نه استم بنام نیک این قوم از [illegible]

در تعریف حصول شراب طهور و حصول حالات اشعار مذمت محرمات و منهیات

نباشد سینه دیده‌ور / ز بالغ نگاهان بطفلان نظر

ز آتش رخان در دل اخگر منه / رگ جان ز مژگان نشتر مده

کنند تا کنند تو دشمن اسیر / هم ز زلف و کاکل بگردن کمند

تجلی در آیینه جان شکست / اگر عکس با ساده رویان نشست

ندیده اند اهل غفلت انجام شراب آخر / با آتش سیر و تند این عنا فلان را آب آخر

فساد دیده [illegible] از شراب [illegible] / کدام دلو که در شیشه نیست صهبا

تنگ ظرفی که دست [illegible] باشد / بشکست [illegible]

و بطلعه معموری معابد حسنات اشتغال و کد اعمال صالحه و عباد [illegible]

حدیقه ۵ — ۵۴۵ در تاکید اعمال صالحه و عبادات

چو عمر پانزده گذشت و یا که از بیست ◦ نمی شاید دگر چون غافلان زیست

نشاط عمر باشد تا سی سال + ◦ چو چهل آمد فرو ریزد پر و بال

پس از پنجه نباشد تندرستی ◦ بصر کند و پذیرد طبع سستی

چو شصت آمد نشست آمد پدیدار ◦ چو هفتاد آمد افتاد آله از کار

بهشتاد و نود چون در رسیدی ◦ بسی سختی که از گیتی کشیدی

وز انجا گر بصد منزل رسانی ◦ بود مرگی بصورت زندگانی

اگر صد سال مانی ور یکی روز ◦ بباید رفت زین کاخ دل افروز

پس آن بهتر که خود را شاد داری ◦ دران شادی خدا را یاد داری

بنومیدی مده از دست خود دامان شبها را ◦ که از خاک سیه گلهای رنگین میشود پیدا

شب زنده دار باش که آب حیات فیض ◦ دلهای شب بود ز سحرگاه بیشتر

نفس مرتاض بود راحله گرم روان ◦ اژدها را چو گلو تنگ بگیری عصاست

بندگی کار جوانیست به پیری مگذار ◦ در شب تار به ره رو که بپاسایی صبح

در شبستان فنا صبح امیدی میشود ◦ هر نفس کز زندگانی حرف استغفار شد

هر قطره شبنم بچمن دانه ذکریست ◦ هر غنچه درین باغ سر زانوی فکریست

سرمایه زندگی عبادت باشد ◦ خوش آنکه دلت مائل طاعت باشد

آواز مؤذن چو شنیدی بشتاب ◦ کاین بانگ صلای خوان رحمت باشد

هر گنج سعادت که خدا داد بحافظ ◦ از یمن دعای شب و ورد سحری بود

بشب بسوز که سوز تو کارها بکند ◦ نیاز نیم شبی دفع صد بلا بکند

سر مکش حافظ ز آه نیم شب ◦ تا چو شمعت نور دل تابان کند

ای آمده گریان تو و خندان همه کس ◦ وز آمدن تو گشته شادان همه کس

امروز چنان باش که فردا چو روی ◦ خندان تو برون روی و گریان همه کس

دانش مده آنکسی که بی نمازست ◦ گرچه دهنش زفاقه بازست +

کو فرض خدا نمی گذارد ◦ از قرض تو نیز غم ندارد

غافل از ذکر مشو گر نبود سبحه بدست ◦ رشته بند بر انگشت مگر بستند

اگرچه پیر مجرم را شفیع ست ◦ برین نکته نشاید جزم کردن

گر نصیب شد ترا تریاق حاصل
از دست خویش و این شب ابر سیه
زبان و دل موافق ساز هنگام ملاکردن
در دل شبها به بیداری نمی کوشی چرا
بکش سر از خط فرمان که گردون بلند اختر
جای بینائی سواد دیده آدمی باشد
خورشید افسر زر از این آستانه یافت
تو مست خواب و قدحهای فیض در دل شب
نخواهی شد دگر محتاج دامنگیری مردم
شب زنده دار شو که زین باغ دلفریب
گاه در آغوش گل که در کنار آفتاب
چرا آزاده در وحشت سرای لنگر اندازد
بدار عزت موی سفید پیران را

خطا باشد بعمداً زهر خوردن
شوکت لباس کعبه ز اهرمن یافت
بیک انگشت نتوان عقدها از رشته وا کردن
زین جواهر سرمه چشم خویش نمی جوئی چرا
ندارد فرصت خاییدن کس از بیدار بجا
بیکس درد و ز فیض شب نمی بندد خواب
زنهار رو متاب زد دولت سرای صبح
تمام چشم که دستی شود بلند اینجا
اگر یکبار در دامان شب مردانه آویزی
آن غنچه فیض برد که پیش از شگفت
شبنمی بنگر چها از دیده بیدار یافت
که سر از خاک برون ساق پربالیده می آید
ز جای خویش شبنم صبحدم برخیزد

بما فتوح باز آیندگان از معاصی هر دم گریبان اشعار شعر توبه و استغفار و ندامت عصیان

باین تردامنی در حشر اگر از خاک برخیزم
طاعت کند سرشک ندامت گناه را
عیب غدر دنیا یافتن بالاترین عیبهاست
اگر کوه گناه ما محشر سایه اندازد
ما در از فرزند ناهموار خجلت می کشد
از شرم گنه بسکه کشیدم بزمین خط
دل دلدستی اگر هست آفرینش را
میتوانی دوزخ خود را بهشتی ساختن
افتند در بهشت به دوزخ اگر روند
این نه دریاست که از بهر گران خرابی ما

خطر با آتش دوزخ زدامان ترم دارد
بارش سفید میکند ابر سیاه را
جاهلان منفعل از جهل را جاهل مخوان
نبیند هیچ مجرم روی خورشید قیامت را
خاک سر بالا نیارد کرد از تقصیر ما
مسطر زده شد این صحرای قیامت
همان دل است که از خجلت گناه بجست
کوثر نقدی ز چشم اشکبار داده اند
جمعی که شرمساری تقصیر برده اند
مشت آبیست که بر روی زمین پاشیده میکند

میکند اشک ندامت نامهٔ دل را سفید   صبح از اختر فشانی پاکدامان میشود

کمان کن قامت چون تیر را در قبضهٔ طاعت   که در قطع تعلق عاقبت شمشیر میگردد

در گنه اشک ندامت ز جگر برخیزد   این سحابیست که از دامن تر برخیزد

از جرم ما بپرس چه مقدار و چند بود   ما کوه قاف را به پر کاه گذاشتیم

هست امید که تو بشوید ز غفران بشویم   ما که با نامهٔ مقبول گناه آمده ایم

عمرت شد و یک ساغر انفعال ندامت   بر لب ننهاد از کف افسوس لب تو

از پشیمانی مشو غافل که ره تو باز خواه   هر گل نقش دست هر دستی که بر هم سوده

بحر رحمت از تو هر ساعت برنگی میشود   بسکه دامن را بآب آن گناه آلوده

بر هر چه جز خدای دل خویش بسته   آئینه وار هر سرو غباری گرفته

تواند قطرهٔ اشکی سیه چند دوزخ را   به می از زشتی از آتش چو یابد جهنم بردارد

از ندامت بر نیاری آه سردی ز جگر   هیچ در کار رسن در چاه دنیا نیستی

گنه بارث رسیدست از پدر ما را   خطا زد و ز ازل رزق آدمی ندامت

ز چه دانی توبه کن تا از ندامت برخوری   نیست چون دندان لب خود را گزیدن ننگ

زین الدین خافی

از شیوهٔ ناصواب توبه   از خوردن این شراب توبه

چون خواب برادرست با موت   از کثرت خورد و خواب توبه

در حالت نزع توبه کردم   زین توبهٔ بیحساب توبه

چون باعث قوت گناه است   از خوردن این کباب توبه

صد کوه خطا کشد در آغوش   از رخ چو کشد نقاب توبه

در صحبت غیر نیست شغلی *   از صحبت ناصواب توبه

زین پس من و گوشهٔ قناعت   از همت شیخ و شاب توبه

هر کس که ز توبه باز گردد   هم توبه شود عذاب توبه

بر عمر چو نیست اعتمادی *   باید که کنی شتاب توبه

بهاء الدین املی

شد همه بر باد ایام شباب   بهر دین یک ذره ننمودی شتاب

حالیا ای عندلیب کهنه سال   ساز کن افغان و یک چندی بنال

چون نکردی ناله در فصل بهار   در خزان باری قضا کن زینهار

غرق دریای گناهی بی‌تکی — در معاصی رو سیاهی بی‌یکی

حضرت آدم چون بهشتش جای بود — در نسیان کرد بهر آن مهجور بود

یک گنه چون کرد گفتندش تمام — [illegible] بر دیر دوان خوار م

تو طمع داری که با چندین گناه — داخل جنت شوی ای روسیاه

راه بر دوست و من مسکین [illegible] — [illegible] عصیانم گرانی [illegible]

کاری [illegible] گناه ندارم یا حفیظ — عذری بغیر آه ندارم یا حفیظ

هر چند روسیاه و گنهگار و مجرمیم — جز رحمت پناه ندارم یا حفیظ

با لطف رحمت که [illegible] شفاعت — اندیشه از گناه ندارم یا حفیظ

چون بازگشت بر لب دریای رحمت — یک نامه سیاه ندارم یا حفیظ

صد فکر اگر ز طاعتم بردارد — صد سهو سر از عبادتم بردارد

با این وسواس نیتم نیست درست — غسال مگر جنابتم بردارد

ای دل نفسی بیا در رحمان نشدی — وز کرده خویشتن پشیمان نشدی

صوفی و فقیه و عالم و دانشمند — این جمله شدی ولی مسلمان نشدی

بر چهره ندارم از مسلمانی رنگ — برهمن دارد شرف بت اهل فرنگ

آن روسیهم ببین که باشد صد بار — دوزخ را ننگ و اهل دوزخ را ننگ

ندامت گنهم دوست را رحم کند — شکست توبه‌ام آواز الکریم کند

دارم گنهی ز قطره باران بیش — وز شرم گنه فکنده‌ام سر در پیش

آواز آمد که غم مخور ای درویش — تو در خور خود کنی و ما در خور خویش

آتش به دو دست خویش در خرمن خویش — چون خود زده‌ام چه نالم از دشمن خویش

کس دشمن من نیست منم دشمن خویش — ای وای من و دست من و دامن خویش

ما را در آفتاب قیامت غنی چه باک — دوزخ پر است از عرق انفعال ما

کم ز حیوانات باشد پیش ارباب تمیز — آدمی کز انفعال جرم سر در پیش نیست

سوی مسجد ندهد نفس بدم راه هنوز — گرچه از بار گنه ساخت چو محراب مرا

میکنم گریه ز آلودگی دامن خویش — اشک تا دامن آلوده من پاک کند

ما سفیدی را ز روی نامه خود برده‌ایم — در سیه کاری عجب روزی بشب آورده‌ایم

بحور

شیخ ابوسعید ابوالخیر

غنی

هر چند

هرچند شد تهی ز سیاهی دوات سر — مشق گنه هنوز چو اطفال می‌کنم

بادامنی تر شدم به محشر ✽ — گفتند در آفتاب بنشین ✽

پشیمانی نصیب روح از گناه این بادا — کف افسوس بادام دو مغز این چمن شد

تا بکی از خواب غفلت خویش را سنگین کنی — مغز خود از سرگرانی پنبهٔ بالین کنی

بود شهد تبسم گریهٔ تلخ پشیمانی — لب از حسرت گزیدن خندهٔ دندان نما باشد

شدم دریای رحمت آخر از شرم گناه خود — ز خجلت آب گشتم شسته شد مکتوب اعمالم

دم جگر تشنهٔ پشیمانی من گرد — بود از لب افسوس عقیقی که مکیدم

ز تاثیر نم او سبز گردد خرمن آتش — به دوزخ خشک نتوان کرد دامان تر ما را

جامی

از شرب مدام و لاف مشرب توبه — وز زمزمهٔ عشق بتان سیم غبغب توبه

در دل هوس گناه و بر لب توبه — زین توبهٔ نادرست یا رب توبه

از بسکه شکستم و به بستم توبه — فریاد همی کند ز دستم توبه

دیروز به توبه بشکستم ساغر — امروز به ساغری شکستم توبه

سهو و خطای بنده چو گیرند در شمار — معنی عفو و رحمت آمرزگار چیست

گناه اگرچه نبود اختیار ما حافظ — تو در طریق ادب کوش گو گناه منست

تو بندگی چو گدایان بشرط مزد مکن — که دوست خود روش بنده پروری داند

فقیر و خسته بدرگاهت آمدم رحمی — که جز ولای توام نیست هیچ دستاویز

عفو خدا بیشتر از جرم ماست ✽ — نکتهٔ سربسته چه دانی خموش ✽

بهر جا که عفوت شود جرم کاه — کم از برگ کاه است کوه گناه

خدایا تو دانی چها کرده ایم — نه بر خلق بر خود جفا کرده ایم

زد ندا این رقم بر من از نیک و بد — که خواهد مرا ساخت عفو تو رد

سخن با جهان عزت و اعتبار — ز دیوانه دست گردید خوار

بزه هر گنه گشته تلخ این چنین ✽ — نباشد بجز توبه تریاق این

بخوشنودی حق بده توبه زن — از دست شو ساغر توبه زن

من کیستم من کیستم مردی بخود درمانده — ز آیات طاعت امّی و دیوان عصیان خوانده

افسوس که در حجاب هستی ماندیم — در بند هوای خود پرستی ماندیم

حدیقه ۵۵۰ در توبه و استغفار و ندامت از معاصی

از آتش حرص و از هوا آب شدیم
بالا نرسیدیم و به پستی ماندیم

یارب ز ما بغیر تقصیر نخاست
گر قهر کنی برون ز اندازه رواست

چیزی که بآن وسیله خود بینم
از بحر عنایت تو امید عطاست

آفاق پر صداست ز کوه گناه من
کوه گناه چند بود سنگ راه من

جز نامه سیاه نداریم کاسبی
منکر مشو که لوح و قلم شد گواه من

هر چند که سر بسر گناه آوردیم
در سایه دولتت پناه آوردیم

در حشر بامید زلال کرمت
چون نامه خود روی سیاه آوردیم

ز کار عاقبت بردم بسی غافل بکار دنیا
برنگ شام ماندم در میان امروز و فردا

بسیار انفس باز پسین دست بدست
بیجر دیده رسیدی در محل بستند

ایام شباب و وقت عشرت بگذشت
دوران طرب زمان راحت بگذشت

از رفتن هر چه رفت غم نیست مرا
افسوس ز عمری که بغفلت بگذشت

افسوس که گشت عمر بیهوده تلف
دنیا بعبث گذشت و دین رفت ز کف

رنجید خدا و خلق راضی نشدند
ضائع کردیم پاره آب و علف

خم شد قد و تو بسجده خم نشدی
از بهر پاشیدی و فراهم نشدی

رفتی از کار در پی کاری باشی
ز بهشت جو و گندم شد و آدم نشدی

یک چند بعشق و معصیت یار شدم
در کعبه ترانه سنج زنار شدم

در حالت نزع توبه آمد یادم
چون قافله کوچ کرد بیدار شدم

اینقدر ما غافل از اندیشه روز حساب
رحمت بیحد و لطف بیحساب کرده است

سر پیش فگندن ز گنه داد نجاتم
صد طاعت ناکرده بیک سجده ادا شد

کار فردا نشد تمام امروز نه
کار امروز ماند با فردا

رحمت آنجا که کند وسعت خود اظهار
هر که تقصیر نکرد وست گنهکار تر است

بهر گرد دست هر گناه بخشند
صد ساله گنه بیک آه بخشند

عفو گنهم بتو اسنی گردید
زیباست که کوه را بکاهی بخشند

ز بحر معصیتم ابر مغفرت خیزد
که زیر سایه شرم گناه خویشتنم

نمی گنجد بمحشر موج عصیانی که من دارم
اجل شرمندگیها دارد از حالی که من دارم

یکه

حدیقه ۵ — ۱۵ ۵ در توبه و استغفار و ندامت از معاصی

یکسر مو دولت سپید نشد + … گرچه موئی بتن سیاه نماند +

ای حسن توبه آسمانی کرده … که ز طاقت گناه نماند +

دمعی تلافی گنه من سی کند + … ز سهم نیاوردند بر رویم گناه را

در جوششه ذره خورشید چه گنجد … در جنب عطای تو چه باشد طلب ما

عرفی دم زعشت و همان مستی تو … آخر بچه مایه بار بربستی تو

فرداست که دوست نقد فردوس بکف … جویای متاعست و تهیدستی تو

تو گوئی نامه اعمال خویشم + … که هر مو بر تنم حرف گناهست

از گردیس خجل نشود روز بازخواست … گر پرسش گناه ز من ابتدا کنند

بریز اشک ندامت که نامهای سیاه … بآب دیده توان شست و دست استغفار

زبسکه طاعت آلوده با گناه کنم … بسجده همچو نگین نامه را سیاه کنم

ندانم نامه اعمال خود را + … ولیکن کاغذش دانم خطائیست

تاجر شهر خطایم انفعال آورده ام … غیر عصیان جنس دیگر نیست در بار دلم

با تضرع باش تا شادان شوی … گریه کن تا بیدهان خندان شوی

زیاد غیر بگردد دل یاد خدا کمتر … چو پر شد خانه میباشد بصاحبخانه جا کمتر

ز دندان نیست غیر از لب گزیدن مطلبی دیگر … ازان رو طفل را دندان پس از اول ون آید

به پرسش گنهم روز حشر آخر شد … تمسکات گناهان خلق پاره کنند

زشتی اعمال ما را زندگی پوشیده است … جوی ناهموار هموار است تا باشد پرآب

زخرده گیری روز حساب آزادم … ورق سیاه چنان کرده ام که نتوان خواند

آئینه دار زنگ گناهست طاعتم … کردم سیاه همچو نگین سجده گاه را

دارد بزرگی بجهان هرکسی امین … من در خطا بزرگم و او در عطا بزرگ

ورگنه کز جانب من بود تقصیری نرفت … چون در آمرزش که کار اوست تقصیری کنند

یارب منم و دست تهی چشم پر آب … جان داده و دل سوخته و سینه کباب

نامه سیه و عمر تبه کار خراب … از روی کرم بفضل خویشم دریاب

بی ندامت بگذران یک لحظه از اوقات عمر … از خوی خجلت زر افشان ساز این طومار را

گر خطائی از تو سرزد در پشیمانی گریز … کز خطا نادم نگردیدن خطائی دیگرست

روز حساب گیرم از من حساب گیرند | چون در شمار آید حرفی که در شمار نیست
دریای گنه شد دل سنگینم پست + | یارب چه شود اگر مرا گیری دست
اندر رحم آنچه تراشاید نیست + | اندر کرمت آنچه مرا باید هست
من بندهٔ عاصیم رجائی تو کجاست | تاریک دلم نور صفائی تو کجاست
ما را تو بهشت گر بطاعت بخشی | آن بیع بود لطف و عطائی تو کجاست
من در سیاه کاری خود تا نظر کنم | چون خامه سر فرو برم و گریه سر کنم
معصیت را خرمنم در دیار بندگی | عالمی را میتوان آتش زدن از یک شرار
حساب معصیتم چون نجوم ممکن نیست | شود خمیده کمان گر ز فکر قامت تیر
غرق بشوم گنه داشته ام چندین سبو | چون بمیرم بهمین آب بشویند مرا
سبحه بر کف توبه بر لب دل پر از ذوق گناه | معصیت را خنده می آید بر استغفار ما
میکند بیدار اشک از خواب غفلت دیده را | آب بخشد سرفرازی نرگس خوابیده را
ثاقب اگر چه ناگذشتیم از گناه | خواهد گذشت رحمت او از گناه ما
گر چه ما جرم بی عدد داریم | یار ما لطف بیکران دارد
عاشق همه دم فکر غم دوست کند | معشوق کرشمه که نکوست کند +
ما جرم و گنه کنیم و او لطف و کرم | هر کس چیزی که لائق اوست کند
آشنائی عفو حق از زشت کرداری شدم | غرقهٔ دریای رحمت از سیه کاری شدم
گنه در صیدگاه رحمت او | خطائی آهوی پر خط و خالیست +
آنها که بد کنند سزاوار دوزخ اند | دوزخ چه کرده است که شایستهٔ من است
آنجا که کند ابر کرم قامت خود راست | عصیان چه غباریست که از پا ننشیند
روزی که قد اهل گنه خم گردد | خوش باش که لطف او مقدم گردد
دانی که چرا اجر البغر دا اغا د | تا فاصلهٔ شود غضب کم گردد
در محیط رحمت حق چون حباب شوخ چشم | بادبان کشتی دامان تر باشد مرا
بر جبین ما نخواهد ماند گرد معصیت | بحر خواهد سیل را با یکدگر همرنگ کرد
با سیه روئی نیم نومید از حسن قبول | عنبر دریای رحمت خال عصیان من است
غبار معصیت از عفو پایمال شود | چو سیل واصل دریا شود زلال شود

فارغ
شمس الدین
جلال الدین
موسوی
شیخ محمد علی حزین
ثاقب
علاء الدین

هرچند

حدیقه ۵ — ۵۴۳ مذمت کفران نعمت و شکر نعمتهای الهی

هرچند محن [illegible] و سے شمار ست + صد مرتبه بی شمار [illegible] تو

در بازگشت کسی [illegible] + باد دیده اشکبار [illegible] تو

گر رفت [illegible] + کردم نه یک دو بار تو

شد هر سر مو کنون زبانی + آرم بتو بار بار تو

مستحقان وعید وان کفرتم ان عذابی لشدید را باعث تخفیف عقوبت — اشعار مذمت ناحق‌شناسی و کفران نعمت

شکر نعمت را کماسے میدهد ‧ غافلان را گوشمالی میدهد

شکر ناکردن زوال نعمت است ‧ بهره شاکر کمال نعمت است

عارف آن باشد که باشد حق‌شناس ‧ هر که عارف نیست گردد ناسپاس

منت منه که خدمت سلطان همی کنم ‧ منت شناس ازو که بخدمت بداشتت

ساکت سازد زبان قلم بود وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها اشعار شکر نعمتهای منتها جناب کبریا

منم که دیده بدیدار دوست کردم باز ‧ چه شکر گویمت ای کارساز بنده نواز

بهار شد میسر و بوس و کنار هم ‧ از بخت شکر دارم و از روزگار هم

صد شکر که آفتاب مقصود ‧ از برج امید چهره بنمود

صد شکر که یافت جانم آرام ‧ از دولت وصل آن دلارام

صد شکر که روز شد شب هجر ‧ دل یافت خلاصی از تب هجر

شکر ایزد که باقبال کله گوشه گل ‧ نخوت باد دی و شوکت خار آخر شد

زبخت خویش بود شکر بی‌شمار مرا ‧ که درد یار خریدست در دیار مرا

شکر فیض تو چمن چون کند ای ابر بهار ‧ که اگر خار و اگر گل همه پرورده تست

گر بر تن من زبان شود هر موی ‧ یک شکر تو از هزار نتوانم کرد

نخل کرم تو تا ثمری بندد ‧ حیرت همه سو را بنظر می‌بندد

کجا لب صدف و شکر ابر نیسان است ‧ که از شمار برون قطرهای باران است

شکر ایزد که میان من و او صلح افتاد ‧ حوریان رقص کنان ساغر شکرانه زدند

شکر شکر بشکرانه برافشان حافظ ‧ که بکار خوش و شیرین حرکاتم دادند

مطلب از پردهٔ غیبی بدر آمد صد شکر — محنت و کلفت روزی بسر آمد صد شکر
غنچهٔ گلشن آمال سراسر بشگفت — نخل امید من آخر به بر آمد صد شکر
نا امید از رهِ عصیان شده بودم ناگاه — لطف فرمود ازین رهگذر آمد صد شکر
بهوا و هوسی دل پی دنیا می گشت — بسلامت بوطن زین سفر آمد صد شکر
صید مطلب که ز دام تو گریزان شده بود — بدعاهای اجابت اثر آمد صد شکر
نحمد الله خالق الاشیا + — شکر الله رازق الاحیا +
حمد او از شمار بیرون ست + — شکر او از حساب افزون ست
تا مزرع سبز آسمان خواهد بود — تا خرمیِ باغ جهان خواهد بود
هر تخم که ریشه برون خواهد داد — شکرِ کرمت ز زبان خواهد بود
جان سازم اداء شکر نعمتی اباز — که روشن ساختی باز از وصل جانان چشم امیدم
مرا از شکر نی کفران نعمت بسته لب دارد — که شکرِ آشکارا بوی از حسنِ طلب دارد
هر سرِ مو بر تن ار گردد زبان شکر گوی — کی توانم کردن از شکرت سرِ مویی ادا
کیست بزیر فلک نیلگون + — کامده از عهدهٔ شکرش برون
از دست و زبان که بر آید — کز عهدهٔ شکرش بدر آید
شکرِ خداست میوهٔ باغ بیان ما — برگ شگوفه ست زبان در دهان ما
شکرِ خدا که دور فلک شد بکام ما — مطرب بگو که کار جهان شد بکام ما
ای خدا قربان احسانت شوم — این چه احسان ست قربانت شوم
هزار شکر که ایزد نگاهدارم شد — کفیل روزی و انجام بخش کارم شد
صد شکر و صد هزار بدرگاه کردگار — شد شاهدِ مرادِ من از پرده آشکار
دامان شاهد اثر اینک گرفته است — دست دعا که بود در آغوش ناله زار

تمت شد تمام +

جهان آفرین را ستایش و گزیده نگارش را نیایش که نخلبند خامه درین گلزمین نامه چه نهالهای رنگین اشعار نشانید و این گلستان سرشته العرق ریزی تمام بپایه کمال رسانید اکنون بگلدسته بندی ریاحین تعریفات و قطعات تاریخ خم ه پردازد و پردهٔ چشم نظارگیان را رشک گلستان ارم می سازد

بیدل
قلندر

رنگین سلیقه و مردم چشم و گوش سخنوران فصاحت نصاب مثنوی تقریظ و تاریخ استادی میر ناصر علی صغیر مغفرت مآب

این نسخه حدائق المعانی ست ++ با جلوه نما بهشت ثانی ست

صد بحر گهر درین سفینه ++ صد لعل و گهر درین خزینه ++

بشگفت عجیب گلستانی + دارد همه چیز جز خزانی ++

از کثرت شعرهای عالی + جا نیست برای طعنه خالی ++

صد دخل درین کتاب مجموع + جز ناخن دخل کوست مقطوع ++

شعری که بحمد ذوالجلال ست + حرزی پی دفع هر ملال ست ++

چون دید کسی سوی سراپا + شکل تصویر شد سراپا ++

هر جاست ستایش در گوش + هر صاحب هوش حلقه در گوش ++

مرآت رقم شعر ما نیست ++ آیینه حیرت جهانی ست ++

حرف صفت سیاهی عین ++ آهو گیر سیاهی عین ++

در وصف کتاب خط جانان ++ خضر است میان آب حیوان ++

وقت خواندن ورق چو گردد ++ لفظ غنچه شگفته گردد ++

هر جا صفت گل و بهارست ++ هر مرغ نگه هزار زارست ++

ذکر دل عاشقان بیتاب ++ پاره کن جیب جان سیماب ++

از روز فراق نیست مذکور ++ کحلیست بچشم لیل دیجور ++

تا وصف ضیای شمع پر نور ++ گردید درین کتاب مسطور ++

از نور نمی کند زبان وا ++ خاموش شدست شمع گویا ++

اشعار مفید خط و نامه ++ سرلوح بیاض اهل خامه ++

اشعار مثال بی مثالند ++ دلچسپ و مفید حسب حالند ++

تا کی صفتش نصیر خوانی ++ حصر کششِ معلوم مثل ثانی ++

خوان مصرع سال صاف و سالی + آمد آن انتخاب عالی ++

اتمام کلام بر دعا کن +++ تاریخ دگر دران ادا کن ++

فکری مکن و بگوی دلشاد +++ مخزون از زمین حاسدی باد ++

۱۲۶۱

تا اہل فلک کنند آمین ✤ تا اہل زمین کنند تحسین

مسرت بخش سخندانان و فائق آگاہ مثنوی تقریظ و تاریخ از نتائج افکار مولوی محب اللہ سلمہ اللہ

دلی کان شد چو آئینہ صفا ناک ✤ بحسن پاک دارد روی بیباک
بنظارہ شود سرگرم و بیتاب ✤ ز تاب عشق گردد بی خور و خواب
بہر کو آید از بہر نکویان ✤ رود ہر سو برای خوبرویان
کہ تا از روی خوبان شاد گردد ✤ دل غمدیدہ اش آباد گردد
ولیکن ذرۂ تسکین نیابد ✤ بغیر عشق ہر آسایش نتابد
کنونش صد نوید از خرمی باد ✤ کہ گرد رنج و غم گردید برباد
نقاب از رخ کشادہ شاہد نو ✤ جمالش بر جہان انداخت پرتو
نگار روشن از رنگ معنی ✤ بہار گلشن خوش نکتہ معنی
پی گلگشت این باغ بہارین ✤ بیائی شوق چون بلبل آئین
چو باغی روضۂ رضوان مثالش ✤ چہ باغی مصرع رنگین نہالش
چہ مصرع معنیش سحر حلال ست ✤ چہ معنی سر بسر حسن و جمال ست
شبستانی سراپا جلوۂ طور ✤ بیاضش صبح روشن ز دست بی نور
کتابی انتخاب دفتر حسن ✤ پی بستان شراب کوثر حسن
نگارین نامۂ حسن و لطافت ✤ ز ہر لفظش عیان رنگ نزاکت
ز بس جوشد صفا از روی اوراق ✤ پر از رنگ سمن چون رنگ عشاق
سطورش رشک ابروی بتان ست ✤ ازین رو در روش روی بتان ست
سواد حرفہایش زلف لیلا ✤ فشاندہ نافہ ای مشک بر جا
دوایر خوشنما گشتہ نمودار ✤ برنگ حلقۂ گیسو بر خسار
سواد مردمک وقف نقاطش ✤ کہ شد از خال خوبان التقاطش
خط ابیض وران ابیات روشن ✤ بود نہر روان در وسط گلشن
ازو جان یافتہ لفظ و معانی ✤ تو گوئی نہر آب زندگانی
بود ہر یک ز اشعار بلاغت ✤ نہال سبز گلزار بلاغت

شاید عرض سخن تا پایان   دو اثر بر کما قرات با غصان
درو هرگه بود الفاظ رنگین   همانا میوه اش معنی شیرین
به معنی خاطر [illegible] تماشای عشاق   چو بلبل نغمه زن دلهای مشتاق
[illegible] بگوشش   هم اول از زبان لذت بگوشش
همه شعرش ز شیرینی چو قند است   حلاوت در حروفش پای بند است
کند تا عرض معنی دلنشین   بهر حرفش شکر صد بوده [illegible]
میان شعر و از زیب نکو   [illegible] بیت از جهان بیست
چو این گلدسته شد بسته از ین [illegible]   کشاده دل به پرواز [illegible]
همان اشعار کاندر شان حمد است   همانا بوده خوش بستان [illegible] هست
که بخشد لذت توحید و عرفان   ز ذوق [illegible] اهل صدق و ایقان
چو نعت سرور عالم بخوانند   بکام جان و دل لذت رسانند
زبانها مشعل انوار گردد   [illegible] گلزار گردد
چو از روی منور حرف رانند   زبان پر نور گردد شمع مانند
چو اشعار سراپا [illegible]   سراپا [illegible] زر دارند
چو وصف قامت موزون بخوانند   ز خجلت سروها در گل بمانند
چو بر خوانند شعر لذت وصل   بهم چسپد لب از لب کی شود فصل
چو آید شعر هجران بر زبانها   زبان از الامان دارد فغانها
چو حال عاشق دلسوز بندند   بجای حرف آتش پاره چینند
چو وصف دیده نمناک خوانند   دهان حوض و زبان فواره [illegible]
چو اشعار تن لاغر برآید   زبان چون رشته خامه نماید
چو بر خوانند اشعار صنایع   نماید گلشن از رنگین بدایع
چو آید در نظر شعر معمی   شود زان دیده ادراک اعمی
چو آید بر زبان شعر بهاران   زبان را برگ گل گویند یاران
چو حال برگریزان خوانده گردد   ز بی برگی زبان درمانده گردد
چو در یابند شعر ضرب امثال   بود آئینه تمثال هر حال

غرض اشعار مضمونهای هر رنگ | چو گلهای شگفته رنگ در رنگ
صنعهای گوهر افشان و تحریر | جلای جوهر شمشیر تقریر
پسند اهل انشا را بلاغت | فزاید مرد گویا را بلاغت
بجواهر بدین اوصاف موفور | کشیده از رخ نقاب این بیاض نور
بجمع شامل فرخنده فالی | بسعی کار این نیکو خصالی
چمن پیرای باغ از جبینی | نهال جو دیده از نسیم بندی
نسیم پرافشان اقلیم فصاحت | سهای دیده نور وردی ملاحت
سخنور نکته پرور نکته دانی | چراغ اهل سخن را قدردانی
سخندان روشن طبع سخنگو | کریم و اکرم و خوش خلق و خوشخو
جناب عبد الرحمن خان شاکر | سخن باشد بنعمتهاش شاکر
چنین باغی جهان آرا بیاراست | که صد باغ ارم را رونما خواست
بتالیفش شفقها کشیده | بکف تا گوهر مقصد رسیده
فرو رفتم بفکر سال تالیف | و هم تا فکر را زین گونه تشریف
ز روی لطف هاتف گوهری سفت | بگوشم گلستان بی خزان گفت
چو را سال طبعش دل بپیمود | زهی باغ ارم هاتف بفرمود
خدایا این کتاب صفوه نور | بفضل عام تو تا نفخه صور
بچشم اهل بینش نور بادا | ز چشم خرده بین مستور بادا

گلدستهٔ ریحان فصاحت مسلک جواهر آبدار بلاغت شیرین تقریظ منشی الملک سهای تخلص عفی الله عنه العزیز

موزونی الفاظ نظم حمد ناظمی ست که مطلع روشن آفتاب بر بیاض روز مرقوم فرموده و مصرع برجستهٔ هلال در سواد شب منظوم نموده + از آبیاری فیضانش بهشت را تازگی بهارش پا افتاده . و بسازگاری احسانش سپهر بلند آوازگی دست داده قطعات مهر به تجلی قدرتش متجلی گردیده . و ابیات بروج از تجلی صنعتش بعروج رسیده سخن غنچه دهان از افاضت عنایتش موزون . و بیان زبان آوران از اصابت دانشش بصواب مقرون لراقمه قطعه صانعی کز کمال صنعت او گلدستهٔ مصنوع آسمان و زمین

آن

این شد از روی گلرخان رنگین   این شد از نور اختران روشن

ورنگینی معانی بار تسامع بعث معجز بیانیست که مجموعهٔ موجودات از نظم و نثرش قافیه وار انتظام
گردیده. و دیوان کائنات از رباعی چاریار و تخبب اهل بیتش بر ردیف احترام رسیده
وجود داد افزایش فردیست از بحر کامل عروج و کمال. و اعضای بیضا ضیا کیش
ترکیب بندی از بحر وافر و فور جمال لراقمه قطعه بالغی کز بلاغ فکرت او + گشته
منظوم خمسهٔ ایمان + نظم خسان بیمن اصابتش + یافت حسن نظام و استحسان + اما بعد
بر ضمیر گلشن نظیر گلچینان گلستان معانی. و چمن پیرایان بوستان نکته دانی نهفته مباد
که این مجموعهٔ جمعیت آئین از زمرهٔ مشکین سنبلستانیست مشک آگین. و این ذخیرهٔ
نضارت قرین از منظوم رنگین گلزاریست بهار آفرین. از شگفتگی مضامین حدائق المعانی
قسم گردیده. و از رنگینی بیان گلستان مسرت مرتسم شده. نظم سازان را ساز +
نثر طرازان را طراز. حریفان را حریف رنگین تذکار. ظریفان را ظریف شیرین گفتار.
حدائق سیراب. حدقهٔ حداقت را تاب. اشعار غم از دل بردار. نغم عنادل در گلزار.
ابیات توحید. بیت الله تفرید. باشعار مناقب منقبت قلم بزم انتشار علم. باعلام محاسن نعت
صفوه دیبای نظم سراپای از عیب بری. سراپای دلبری. صفت عشق شیرین کار.
نکته خوان گفتار. حالات عشاق. و امن زن آتش اشتیاق. اشعار اشعار صنائع شعر
طیب عطایات طیبات ترطیب دماغ را بادهٔ انگور. صفت فصول چهارگانه. دلنشین تر
از اشعار عاشقانه. اوصاف مسکرات مسرت آثار. اوصاف میخانهٔ بهار. آهنگ صفت سرائی
اغانی. دمساز مقام شناسان معانی. مواعظ دلپذیر. چون فال اهل حال پر تاثیر +
منظومات شکر سخن آفرین. بی سخن سزاوار آفرین. اصحاب عرفان ازین سر که معارف آگاهان
سخن آیست و فت عالم اسرار آشکار و نهان سر کرده اند اگر مخزن اسرارش دانند بجاست. و ارباب القان
ازین رو که سحبان بیانان سخن را از سبحان بر زبان آورده اند اگر سبحة الابرارش خوانند روا.
لراقمه قطعه این نگارین نگار رشک نگار + که سوادش خوش از بیاض چمن + از قبول
نگارخانهٔ فیض + باد مقبول مقبلان سخن + مؤلف این تالیف لطیف. و جامع این مجموعهٔ نظیف
واقف دقائق سخنوری. کاشف حقائق نکته پروری. آشنای معنی آشنایان. قدردان دانایان
عبدالرحمن خان شاکر که معبود رحیم را شاکر است. و مسجود کریم را ذاکر لراقمه

بیت دیده حق سوی او بچشم کرم + شد ز حسن عمل بعلم علم + اصحاب دانش دانند که در تالیف این کارنامهٔ دانائی چه قدر تکلیف رو داده . و ارباب بینش بینند که در ترتیب این نگارنامه چه قسم تعب دیده . چشم از مبصران اولی الابصار آنست که بگوشهٔ چشم التفات برین بیاض شکین سواد نظر فرمایند و منت بر چشم مؤلف نهاده زبان بدعای خیر عواقب کشایند . راقم حروف که بنا آشنائی انشا معترف . و بنارسائی نظم معروف . از محسنان مصروف حسن بیان و مشغوف محاسن معانی . که باوصاف حسن موصوف اند و بانصاف سخن مالوف مترقب صنوف عطا . بوقوف خطا . و مترصد الوف احسان بتحسین موقوف استحسان . که آن پسندیدهٔ ایزد رحیم و رئوف . و کردگار کریم و عطوف . و این برگزیدهٔ منصفان فضل معروف . و منکران منکر از معروف . لراقمه رباعی ای چشم کشاده بر جمال معنی + ای دیده شرف ز اتصال معنی + از روی صفا اگر کشائی چشمی + روشن شود این سواد خال معنی قطعه تاریخ چو شد مطبوع این منظوم دلکش + که دارد معنیش جوش حلاوت عزیزه از فکر رنگین گفت تاریخ بهارین نظم از روی طراوت ۱۲۶۲

قطعهٔ تاریخ عزیزی گفته

چون خان عبد رحمن انسان عین اعیان	عمان جود و احسان نیسان درفشانی
نقاد نقد معنی دانای رمز دانی	سحبان بذله سنجی حسان نکته رانی
آراست باغ دلکش در تازگی ارم وش	ابیات قصرهایش عمران آن معانی
ریحان سواد کامل مضمون بگل مماثل	انهار آن جداول فوارها مبانی
نقطش ز معنی تر هم سلک نظم گوهر	چون خاطر سخنور بحریست در روانی
آبی از و نظر را جان تازه و معطر	گل گل شگفت دلها زین گلشن معانی
این نوعروس رعنا از حسن عالم آرا	باد اعز ز دلها چون شاهد جوانی
جسم فیوض را جان فیاض مصطفی خان	مطبوع طبع خاصان کردش بزیر دفشانی
تاریخ ختم آن را هاتف بگوش الغا	از روی لطف گفتا گلزار جوش بیانی

رشک گلزار جاوید بهار مثنوی تاریخ زنجیره خامه جادو نگار جناب مولوی عبد الاحد صاحب متخلص ابطه سلمه الله

گل شاخ معانی عبد رحمن ... که باشد آب جوی فضل و احسان
ز گلزار بلاغت چیده گلها + ز صهبای فصاحت خورده گلها
چمن بندی طبعش باغ آراست ... که گلزار ارم را رونما خواست
بیکسالا ز رنگین و سیده + دگر سو سرو بالا سرکشیده
بجای یاسمن اندر تبسم + + بجای غنچه گل در تکلم + + + +
ز دست حق پرست مصطفی خان ... سحاب طبع کردش قطره افشان
ز باغ طبع رابطه کان نگارشت ... گل تاریخ باغ نوبهار ست

تهنی بهاد که چون آبیاری افضال لایزال گلدستهٔ این نسخهٔ رنگین را بسر رشته اتمام انتظام دست داد سپس ز مدتی رنگ آمیزی طبعش نگارستن آغاز نهاد درین اثنا لبناب سید ناصر علی نصیر ازین خارستان جهان روی برتافت و گلگشت گلستان جاودان بشتافت برق حسرت خرمن شکیبائی سوخت و نار کی اندوه سینه صبر را در وخت همانی بحر بنش گریبان چاک شد عالمی از غمش چشم نمناک چنانچه جناب مولوی عبدالاحد صاحب استاذ والا تبارش حسرتهای فراوان نمودند و تاریخ وفات آن خر امنده ریاض خلد نوبر تر

بحکم قضا میر ناصر علی ... شناسای رمز خفی و جلی
بگلگشت گلزار جنت شتافت ... دل خلق از آتش غم بتافت
برابطه ز سال وفاتش چنان ... بگفتا خرد اوستاد زمان + + +
۱۲ ۶۶

قطعهٔ تاریخ از شیخ اشرفعلی اشرف

بطبع تذکره بر دل مسرت افزود و ... پی نوشتن سالش مرا خیال آمد
درآمدیم چو اشرف بفکر تاریخش ... زهی کلام نمود انتخاب سال آمد
۱۲

قطعهٔ تاریخ از عبدالله خان مهر

چون گلستان مسرت طبع شد ... در گلستان مسرت طبع شد
خوش بهاری هست رنگین تذکره ... قابل دیدن بود این تذکره
مهر چون از گلشن سالش شگفت ... به بهارستان نگار رنگ گفت
۱۲ ۶۶

خاتمة الطبع

شیرازه بندی مجموعهٔ سخن بحمد خداوند مؤلف دیوان وجود و کاتب دفتر شهود است که صفحهٔ فلک بنیاد
ابروج دختر انجم آراسته و قطعهٔ زمین را بنظم افراد مردم پیراسته کهکشان سطریست از کتاب
لاجواب صنعتش و مهر و ماه شعریست از مثنوی رنگین قدرتش رباعی چار عناصر در عالم مسدس نظم
داده است و اشعار جواهر آبدار در بحر بسیط محیط ودیعت نهاده او **قطعه** آن خداوند منشی که هلال
مصرعی از کتاب صنعت اوست • ملک دنیا و عالم عقبی • بیتی از مثنوی قدرت اوست • و رنگ آمیزی
گلزار کلام بنعت سرور مطلع دواوین کائنات و شاه بیت قصائد موجودات که فاتحهٔ کتاب پیمبریش
بذات والایش سربلندی گرفته و خاتمهٔ دیوان رسالت بنام نامیش شرف امتیاز پذیرفته افراد شعر
از قافیهٔ تنگ ضلالت برون کشیده و بفضای هدایت رسانیده و غریقان بحر عمیق عصیان را از قعر
دریای هلاکت برآورده بسفینهٔ نجات نشانیده چار یار کبارش ایوان شریعت را ارکان متین و اولاد
امجادش شمع روشن شبستان دین مبین **مثنوی** رسولی که سر دفتر انبیاست • کتاب جهان را از
ابتدا است • بصدر رسالت نشینندهٔ اوست • به پیغمبری مهر تابنده اوست **اما بعد** بر ضمائر ارباب
علم و هنر و سرائر سخن سنجان نکته پرور روشن باد که این نسخه ایست نگارین و مجموعه ایست بهارین که هر
شعرش از مضامین شیرین حلاوت آگین و سطرش از معانی رنگین طراوت قرین هر صفحه اش چمنی ست
از بوستان نضارت و ورقش گلشنی ست از گلستان لطافت هر فصلش غیرت فصل بهار رنگین
و بابش رشک ابواب بهشت بهین **مثنوی** کتابیست راحت افزا روح پرور • تسلی بخش خاطرهای مضطر
تسلی دلهاست بستان مسرت • از آن نامش **گلستان مسرت** • بعرق ریزی کوشش بسیار
و جگر سوزی سعی بیشمار بندهٔ هیچمیرز هیچمدان بی سواد ذاکر **عبد الرحمن خان شاکر** بجمعیت بلیغه و انتظام
ترتیب یافته در مطبع فیض مربع محیط جود و کرم دریای فیض اعم حاتم پیشهٔ سخاوت شیر بیشهٔ شجاعت
مهر مشرق فیض رسانی ماه مطلع قدردانی جناب افاضت مآب **محمد مصطفی خان** صاحب سلمه الله المنان

در شهر کانپور محله پتکاپور بتاریخ یازدهم شهر جمادی الاولی سنه ۱۲۶۰ هجری
حلهٔ طبع پوشیده جلوه آرای چشم تماشائیان
و نضارت بخش دیدهٔ نظارگیان گشت

الحمد لله اولاً و آخراً و الصلوة على رسوله
باطناً و ظاهراً

صحتنامه گلستان مسرت

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲	۸	نمت کے	نعمت کے					۲۷	۵	آنکہ	اکیہ
۳	۲	[illegible]	[illegible]	۱۴	۱۷	ملاحت	ملامت	۲۸	۱۰	وست	ست
۴	۱۸	پنجہ	پنج	〃	۳۰	حریر	صریر	〃	〃	اہی	وہی
۹	۱۱	بیناسین	پشیمین	〃	۲۵	جاجم	جاکہ	۲۹	۴	پچہ	بچہ
〃	۱۸	نزین	این	۱۷	۱۸	گیہ و	گیرو	۳۰	۶	اغلط	[illegible]
〃	۱۴	ہاکی	ناکی	〃	۲۵	بن الہم	ابن الام	〃	۱۵	گروہ	آتش
۷	۱۹	دفترسیت	دفتر	۱۸	۳۰	وکفر	کفر	〃	۱۷	دلی	دل
۸	۲	ارزر	اگر از	۱۹	۶	ہست تیغی	ہمیست تیغ	〃	۲۱	پیش	بیش
〃	۱۱	افتاد اول	افتد اول	〃	۸	برداست	برداشت	۳۱	۶	کنند	کشید
〃	۱۳	شوخی	خندہ	〃	۱۱	کتان	بآن	〃	۱۷	زردہ آن	زردو
〃	〃	نگاہان	کلاہان	〃	۱۷	خراطی	خراش	۳۳	۱۰	ولی	سخن
〃	۱۰	گاہم	کاہم	〃	〃	ناخن	ناخنی	۳۴	۱۳	ہالیدہ	بالیدہ
〃	۱۲	گران تحفہ بر	گران تحفہ تر	〃	۲۱	باشد ازین	باید ازین	〃	۱۶	در پشت	بر پشت
۹	۱۴	پاک ساز	پاک توز	۳۰	〃	انسان	ایشان	〃	۲۲	نمی آمد	می آید
〃	۱۶	بزروی	رہی زر	〃	۴	تلاشی	تلاشِ	۳۵	۵	گوئی	گوی
۱۰	۵	دبو علی	بہ بو علی	〃	〃	تماشی	تماشِ	۳۶	۶	بازہ	ناز
〃	۱۸	بنیکس کس	بیکس کس	〃	۶	زگلشت	زگلکت	〃	۷	گرد	کرد
۱۱	۲۲	گیسوی او	گیسو دو	〃	۱۵	میلی	کمی	〃	〃	یابناگوش	بابناگوش
۱۲	۸	دریا	و دریا	۲۱	۲۳	سخن ہست	دہن ہست	〃	۹	خال	جان
〃	۱۳	تاب	ناب	〃	۲۴	بال	نال	〃	〃	ستابندہ	مہر تابندہ
۱۳	۳	سالیہ	سای نہ	۲۲	۵	شور بود	شور شود	〃	۱۰	تو	او
〃	۶	خیالی	جنابی	۲۳	۹	نشود	نبود	〃	۱۱	بجر	بدر
〃	۱۱	وقار	قبول	۲۴	۲۴	رزنگ	از رنگ	〃	〃	و شب چہد	شب چہ در
〃	۱۷	درود	دو درود	۲۵	۱۲	تازگی	تانکے	〃	۱۴	باز	ناز
〃	۱۹	خاتم	خامہ	〃	۲۵	شہر ہاست عالم	شہریارست ملک	〃	۱۷	بتان	بیان

۳۰	۶۰	بطرِ	بطی	۵۳	۱	یکنالہ	یکدست	،،	۸	[illegible]	[illegible]
،،	۱۸	تنگ	ننگ	،،	۱۰	یار	ناز	،،	۹	تبرکش	بیگش
،،	۲۵	صبح کہ	صبحگہ	،،	۱۹	گشت	گشتہ	۶۶	۷	جادوی	جادوئی
۳۸	۷	بارہ	بارد	۵۵	۷	عزشانہ	عزشأنہٗ	،،	۱۵	تعویذ ہست	تعویذی کہ
۳۹	۱۱	ساعتش	ساعدت	،،	۹	شانہٗ	شانہٗ	،،	۲۴	ناتوانی	ناتوانی
۴۰	۱	یاسمن	باسمن	،،	۱۳	بنزد.	نبرد	۶۷	۱	زہوشش	زہوش
۴۱	۶	وآبی	بہ آبی	۵۶	۱۶	براہ	رو	،،	۳	بربسکہ	ازبسکہ
،،	۲۰	گل پایکان	دل پایکان	۵۸	۷	طلا	طلاست	،،	۵	وام	دام
۴۲	۴	پچ	پہ	۵۹	۹	بادل	نازل	،،	۶	رو	دو
،،	۹	کمج	لوح	،،	۱۲	حسن	طاق	۶۸	۳	توام	تو از
۴۳	۲۵	زبر	نہ بر	،،	۲۱	ہلال ابرو	کہ بیت ابرو	،،	۲۵	دو	ودو
۴۵	۱۷	صافی	صافِ	۶۰	۳	آید	شان	۶۹	۴	زلف	ذرلف
۴۶	۴	شیر	مهر	،،	۱۸	حاجبست	حاجب دگر	،،	۷	بیاض	سواد
،،	۲۴	مسلمانی	سلیمانی	۶۱	۹	حسرت	حیرت	،،	۱۰	سیہ جایزدار	سیاہ آبدار
۴۷	۱۹	فروچی	سوی حق	،،	۱۲	صد تیغ	شمشیر	۷۰	۴	الو	اولو
۴۸	۱	برگرد قدرت	باگرد قدرت	،،	۱۶	وفا	صفا	،،	۲۱	در	رہ
،،	،،	نگار	کلام	،،	۲۴	پیوستہ در رنگ	پیوستہ و نیرنگ	۷۲	۱۳	میسازد	کی سازد
۴۹	۱۴	نازاو	گلنارش	۶۲	۲۰	حاجتی	حاجت آن	،،	۱۶	صدا زدل	ندل صدا
،،	۱۵	پرکار	سرشار	،،	۵	زبان	زیان	۷۴	۲۲	دامن	دامنی
،،	۲۵	از سرگذشتہ	بر سرنشستہ	،،	۹	یار وہمہ	بار وہمہ	۷۵	۴	بروی	بچشم
۵۰	۶	گل	گلے	،،	۱۱	شدہ است	نبودہ است	،،	۸	نور	روی
۵۱	۴	درہم	در سر	،،	۱۹	[illegible]	[illegible]	،،	۹	ہست	نیست
،،	۱۵	نکرد	نشد	۶۳	۱۳	کشتن	گشتن	،،	۲۲	میبرد	منبرد
۵۲	۶	عمراست	عمریست	۶۴	۳	چشم	[illegible]	۷۷	۲	میکند	میکشد
،،	۹	[illegible]	سترپایش	۶۵	۲	جز	خبر	،،	۸	برسیاب	پرسیاب
،،	۱۵	زلع	زلفت	،،	۷	چشمی	[illegible]	،،	۱۵	بار	یار

صفحه	سطر			صفحه	سطر			صفحه	سطر		
۷۸	۶	خط	حظ	۹۲	۱۶	باسمین	یاسمین	۱۰۲	۱۱	ابر	زابر
״	۷	در	وز	۹۳	۱۴	پرغلط	برغلط	״	۱۸	دل	جگر
״	۱۳	روزگا	روزگار	۹۴	۳	جای	نقش	״	۲۲	مرغ	بیضه
״	۱۱	نرور	نه‌ور	״	۷	بگشند	نشکفد	۱۰۳	۱	نی	من
״	۱۵	زنید	زبینه	״	۹	بیان کام	لب کام	״	۵	هر	[illegible]
۸۰	۲۲	سفوف	وبضمون	״	״	لب	شکر	״	۱۲	خواب	از جوان
۸۲	۲۰	ازبالین	برابالین	–	۲۰	حیرت	حسرت	״	۱۹	زنگ گل	رنگ گل
۸۳	۲	چندان	چندین	״	۲۴،۰	مباد که زبان	مباد که از زبان	״	״	بجنبد	بجنبد
״	۳	میکشد	میکند	۹۶	۱۱	کیدم	کیدم	۱۰۴	۲۰	خطا	عطا
۸۴	۱	دیدیام	دیده اند	״	۱۴	بیرحیم	بی رحیم	۱۰۵	۴	ازعواف	ازعواق
۸۵	۳	برخساش	برخسارش	۹۷	۸	تنگ	تنک	״	۱۲	نه آب	ز آب
״	۱۷	آتشبار	آتشناک	״	۱۷	ابرو	آن دو	״	۱۵	مژه داد	مژه دارد
״	۱۸	تاشد	تاتا	״	۲۴	بپیش	ببیش	۱۰۶	۱	جنت	جنت
״	۱۹	خیال	جمال	۱۰۰	۷	بری	برو	״	״	در شکل	ودر شکل
۸۶	۳	دادم	دارم	״	۱۸	دو	چو	״	۲۲	مگر	نگر
״	״	شراب	سراب	״	۱۹	وزیر	درزیر	״	۲۵	برگ	رنگ
״	۲۰	جهان	دهان	״	״	گوهر	وگوهر	۱۰۷	۱۰	ازاتش	آرایش
״	۲۴	آه است	موجب است	״	۱	حدیث	حدیثی	״	۱۵	باز	بار
۸۸	۷	ذردید	وزدید	[illegible]	۲۲	نه‌هین	نی‌هین	״	۲۲	پس	زبس
״	۲۵	چهارده	چارده	۱۰۱	۱۲	تفلی	طوطی	۱۰۸	۴	زانزور	زانزوی
۹۰	۱	باشد	ماشد	״	۱۸	قرانش	خمناش	״	״	حنا	صفا
۹۱	۶	حیرانی	سیرابی	״	۲۱	بیان	بتان	״	۸	پان	پان و
״	۱۴	خاک	چاک	״	۲۳	هرکس	برکش	״	۲۴	پرانه	پروانه
۹۲	۳	مرا	ترا	״	۲۴	بربرگ	هربرگ	۱۰۹	۲	خجالت	جمالت
״	۱۱	چشمی	چشم	۱۰۲	۱	زچین	جبین	۱۱۱	۱۲	اته	کز
״	״	آمد	آید	״	۱۱	سبز	سبزه	۱۱۲	۲۴	بهرگرم	چوگرم و

١١٣	٢٣	فیخان	رفیخان	١٣٥	١٩	یبندم	می‌بندم	١٤٦	١٩	گل آب	گلاب
١١٥	١٢	کو	گو	١٣٦	٧	خرام	خرامت	١٤٧	٥	[illegible]	[illegible]
١١٦	٢	کمر	قمر	″	٨	خرامت	ازخرمت	″	١٠	ای	آن
″	١٩	ارض بین	برزمین	″	١١	شوخی	ازشوخی	″	١٣	ورنه دمد	درزمد
″	٢٠	نارسیده	تارسیده	١٣٨	٤	حیرت	غیرت	١٤٨	١٢	دار	داری
″	١	کمیم الله	کلیم الله	″	٣	نقش پا	پشت پا	١٤٩	١٢	بتکمه	زتکمه
″	٤	اختیار	امتیاز	″	٢٠	تن	مژده	″	١٤	تتمه	نه تتمه
١٢١	١٠	نر	بر	١٣٩	٧	دیده	دیده و	″	١٦	[illegible]	نه تکمه
″	″	پنجه کرده	پنجه برده	″	١١	نباشی	نقاش	″	″	فشان	افشان
″	١٢	تدست	بدست	″	١٩	غدر	وغدر	″	″	سکشیدیم	[illegible]
١٢٥	٢٤	گلنالیست	گلنارستی	″	٢٠	جاده	حلقه	″	٢٥	افروخت	افرخت
١٢٦	٩	میشود	کی شود	١٤٠	٢٣	گشت	گشته	١٥٠	٢٢	تسلی	تجلی
″	١٣	غنچه	غنچه و	١٤١	٢	وگر	ودگر	١٥١	٩	بید	بند
″	″	بوی	رنگ	″	٢٤	ناکام	ناگاه	″	١٥	چشم	جسم
١٢٧	١	افسردلیش	افسرده‌ریش	١٤٢	١٧	خسته	مست	١٥٢	٢	کز	گر
″	٦	برکهی	برکه	″	١٨	جای	نقش	″	″	آید	آرد
″	٨	طاق	ناف	١٤٣	٦	تا	یا	١٥٣	١٩	حود	خود
١٢٨	٣	شود	سود	″	١٩	ماه چون	[illegible]	″	٢٢	سرد	سرو
١٢٩	٣	خط	دل	١٤٤	١٠	نگه	آه	[illegible]	[illegible]	برخاست	برپاست
″	٢٠	شانه	سایه	١٤٥	٥	نه از نازست	که از جمعیت	″	١٩	تاکجا	هرکجا
″	٢٤	رانازک	نازک تر	″	٨	بسترش	بستر	″	١٧	من	شد
١٣٠	١١	چاره گرشد	جاگرفته	″	١٠	بود	شود	١٥٥	٤	در	کو
١٣٣	١٣	[illegible]	[illegible]	″	١٢	سرد	سرو	″	″	میکند	میشود
١٣٤	٤	آمدم گرفتد	آمد اگرآن	″	٢٢	میبارو	میبازو	″	١٧	بیفتند	نیفتند
″	١٥	افتاده	افتاده‌اند	١٤٦	٥	ظرافت	لطافت	١٥٦	١٨	دلربا	[illegible]
١٣٥	١٤	ببینیم	که ببینیم	″	٩	نوبت	بوبیت	١٥٧	٣	ای	آن

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱۵۷	۱۰	گل	گل و	۱۶۳	۱	بپوشش	بپوشش	۱۷۰	۲۴	تری	تن
//	//	براورو	جداکرد	//	۱۳	آن	کان	۱۷۱	۵	راهمین	زخمی
//	۲۲	چنان	چسان	//	۱۴	نشانش	فشانش	//	۹	شریک سو	سریک سو
۱۵۹	۳	سیار	سیارو	//	۲۵	بهج آب	برج دلو	//	//	بیشتر	پیشتر
//	۴	جفت	چست	۱۶۴	۲۲	ار	از	۱۷۲	۱۰	با	یا
//	۶	کیت	چشته	//	۲۵	بکبشی	سفنجی	//	۱۱	عقدی سک	سک تصرف
//	۱۹	راکنی	ترا کلبه	۱۶۵	۳	درمن	دامن	//	۲۲	ایزد	ایزد را
۱۶۰	۱	بیقرار	بیقرار	//	۱۵	رهبت	راحت	//	//	بدری ما	بدردما
//	//	گلناری	گلباری	۱۶۶	۵	فشانمد	نمد	//	۲۴	مرا	مرو
//	۱۰	دیدم	بودم	//	۶	نارنجیست	نارنجست	۱۷۳	۹	بکار	بکارد
//	۱۳	ترات	تراب	//	۱۲	بیگوید	بیگیرد	//	۱۲	چشم	چو چشم
//	۱۷	وست	دست و	//	۲۰	ببینم	نه بینم	//	۱۷	بالا	و بالا
//	۱۹	نه	سنی	۱۶۷	۲۴	نگش	رنگش	//	۱۹	هستند	استند
//	۲۵	طفلست	طفلی که	//	//	رنگ	زنگ	//	۲۲	هوفان	طوفان
//	//	گوید	گوید و	//	۲۵	ازدست	زردست	۱۷۴	۸	سشر	تف
۱۶۱	۲	اسپ	آب	۱۶۸	۳	سیه	شبیه	//	۱۱	کوتاهی	گویائی
//	۱۰	گو	بگو	//	۵	بیرایه	پیرایه	//	۱۲	تخم	تخم
//	//	خیل	بخیل	//	۶	[illegible]	سن	//	۱۶	کند	گنند
//	۱۲	بیشکش	بیشکش	۱۶۹	۶	گو	گر	//	//	کند	کنند
//	۱۳	نوائی بر	نوای گز	//	۸	با	بر	//	۱۷	پله	پایه
//	۱۶	پیر	پری	//	۱۷	دستی	دست	//	۲۰	هرجا	برجا
//	۲۱	بجای	سخایت	//	۲۱	تیره	تیرواش	۱۷۵	۲۲	عیب	عیبت
۱۶۲	۴	خویش دل	خویش دل	۱۷۰	۱	دم	دم و	//	۲۵	تنم	تم
//	۱۳	ورفش	درفش و	//	۹	چست	جست	۱۷۶	۱۰	عاشق	آتش
//	۲۱	بدم	بدرم	//	۱۸	بر	در	//	۱۵	گردو	گیرد
//	۲۳	دل سیده	سوزن ده	//	۲۱	نیشکر	نیشتر	//	۱۷	نبرنگ	نیرنگ

Page	Line	Wrong	Correct	Page	Line	Wrong	Correct	Page	Line	Wrong	Correct
۱۷۶	۱۸	بهاره	بچه	۱۸۵	۲۵	خنگ	دخنگ	۱۹۵	۱۱	گوزخور	زرخور
،،	۲۵	تبود	نبود	۱۸۷	۴	ا	تاز	،،	۳۴	پال	تالی
،،	،،	اینجاست	استینجا	،،	۱۰	کس	وبس	۱۹۶	۱۰	بان	نان
۱۷۷	۱	داود	دارد	،،	۱۹	بوی	بوسه	،،	۲۴	کنی	تگی
،،	۹	نیاری	بپرویلیدی	۱۸۸	۳	خانهٔ	خانهام	،،	۲۵	نشکارد	بنشاند
،،	۲۱	بشوق	بمشوق	،،	،،	کودر	کرچون	۱۹۸	۱۶	پیراهن	پیراسن
،،	۲۳	یتیمی	بیتیمی	،،	۱۸	یادگیر	اوگیر	،،	۲۰	خورشید	دخورشید
۱۷۸	۴	ی	بلی	،،	۲۰	انجی	پاپبوش	۱۰۰	۱۴	پوکام	کرگام
،،	۸	سیکند	سیکشد	،،	۲۶	سرخنته	شب خفته	،،	۲۱	انهور	ازنور
۱۷۹	۷	کوری	کورشد	۱۸۹	۶	چو	تو	،،	۲۴	بال	یال
،،	۱۰	بچه	زبچه	،،	۱۶	گر	کز	۲۰۰	۳	پنجه در	پنجهور
،،	۱۳	انتقابی	انتقاب	۱۹۰	۱۷	بزم	وبزم	،،	۱۷	گوش	گردش
۱۸۱	۳	نگوش	زگوش	۱۹۱	۵	شام	ساقی	۲۰۱	۸	فشانند	فشانند
۱۸۲	۸	رفتم	درفتم	،،	۱۵	ازحسرت	درحسرت	،،	۹	سیرودبر	میرودور
،،	۲۴	ازتو	وازتو	۱۹۲	۶	گفت و	گفته	۲۰۲	۸	حالش	جایش
۱۸۳	۲	ای سینه	وسینه	،،	۹	... است	پرست	،،	۱۶	چه	چهر
،،	۴	فرش خشت	خشت کرد	،،	،،	گر	کز	۲۰۳	۲۴	ومن	سن
،،	۱۰	می طپد	نمی طپید	،،	۲۴	[illegible]	غیرت	،،	،،	راه	راه و
،،	۱۱	آشیانه	آستانه	۱۹۳	۳	لعل	گل	۲۰۳	۲	تن	و تن
،،	۲۲	تاسر	سرتا	،،	۱۳	اسپ	واسپ	،،	۲۴	آب	آب و
۱۸۴	۹	کار	یار	،،	۲۱	رانگاه	زان نگاه	۲۰۴	۲	بماند	نماید
،،	۲۱	رود	برد	۱۹۴	۳	صندل	مندل	،،	۴	دندان	میدان
۱۸۵	۲	بوسه	بوسه آن	،،	۴	رنگها	زنگها	،،	۱۰	زتیغ	بر تیغ
،،	۳	گوی	گوی	،،	،،	لنگرش	کنگرش	،،	۲۰	برده	کرده
،،	،،	تند	بند	،،	۱۴	گیاهی	گیاه	،،	۲۳	بپهلویم	زپهلویم
،،	۲۰	بیهوشی	بیهوشیی	،،	۲۱	جفا	خفا	۲۰۵	۲۲	زنبو	زنبور

۲۰۶	۳	شیخ	[illegible]	[illegible]	۴	[illegible]	[illegible]	۲۲۵	۱۸	از	ازو
۲۰۷	۶	خونین	پیرهن	رر	۱۳	شد	بود	رر	۲۱	تو	او
رر	۲۴	سحر	مهر	رر	۲۴	بنگرد	ننگرد	۲۲۶	۱۰	گر	بگر
رر	رر	عبار	غبار	۲۱۹	۷	نه	سنی	رر	۱۸	آناز	تاز
۲۰۸	۱	سیاهت	سیاهت	رر	رر	تراو	تراو	۲۲۷	۶	جاگه	جایگه
رر	۴	فرخنده پی	فرخنده وش	رر	۱۵	بزرناف	[illegible]	رر	۲۲	گریه	گریه
رر	۱۴	نامه	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	نگیسه	۲۲۸	۱	نیقاره شب	بنقاره شب
رر	رر	مرار	[illegible]	[illegible]	۲۰	[illegible]	گمتے	رر	۲۲	برتن	بتومن
رر	۲۳	سیرش	میش	رر	۲۲	پ	بر	۲۳۰	۱۶	وخواب	درخواب
۲۰۹	۱۳	لرزه	لرزوبر	۲۲۰	۱۰	بس	شبه	۲۳۳	۱۰	[illegible]	[illegible]
رر	۱۵	گزین	گزین	رر	۱۳	جدایار	گهربار	[illegible]	۲۴	خیالی را	جهانی را
۲۱۰	۱۳	تیز	تیر	۲۲۱	۸	هرکه	هرگه	۲۳۳	۸	گشیدن	کشیدگان
رر	۱۵	بمعنی	بردن	رر	۱۳	نوش	ونوش	رر	۲۲	کیندکپر	کندپدر
رر	۲۲	تیز	تیر	رر	۱۴	توازدل	رخ تو	۲۳۴	۲۲	کز	گز
۲۱۱	۲۳	ورسنگ	ازسنگ	رر	۲۴	نار	باز	۲۳۵	۸	داریم	دارم
۲۱۲	۹	لوابره	[illegible]	۲۲۲	۱۰	کردایم	کرده‌ایم	۲۳۶	۱	پرده	پرده بر
رر	۱۹	بستانی	پستانی	۲۲۳	۲	مار	[illegible]	۲۳۷	۲۲	درنخانه	درنجانه
رر	۲۴	چو	[illegible]	رر	۳	حشیه	مشبه	۲۳۸	۹	این چمن	این چمن
۲۱۳	۱۱	زیران گلستان	[illegible]	[illegible]	۱۰	ازحسن	احسن	رر	۲۲	زتار	ازتار
رر	۱۷	صحبت	وصحبت	رر	۱۹	روی	روی	۲۳۹	۲۴	نیض	نبض
۲۱۵	۲۱	نوبهار	خوش عیار	رر	۲۰	است	هست	۲۴۰	۸	دل	ودل
۲۱۶	۲۹	این بت	آن بت	۲۲۴	۴	دراید	دراید	۲۴۱	۹	تابرو	تابزور
۲۱۷	۱	هیشتی [illegible]	بهشتی [illegible]	رر	۱۳	بکن	تکمن	رر	۱۰	گربیان	گریبان
رر	۵	بتهای خطای	بتهای [illegible]	رر	۱۴	بدرود	بمادر	رر	۲۴	پغبر	پیغمبر
رر	۶	چادر	جادر	رر	رر	فیض	لطف	۲۴۲	۱۲	چسم	جسم
رر	۱۳	اینچه	این چه	رر	۲۱	من گل	توگل	رر	۲۰	گاه ربا	کاه ربا

۲۴۳	۶	بزیزد	نریزد	۲۵۲	۵	نامی	نالی	۲۶۴	۷	چراغ	چراغ و
۲۴۴	۱	جامه	جامه	//	//	کزه	گر	۲۶۵	۱	[illegible]	سوزم
//	۳	قرقت	فرقت	//	۶	از دیده	در دیده	//	۱۱	گنستن	گشتن
//	۵	گیرو	گیرم	//	۲۱	یاد	باد	۲۶۸	۷	کار	کاری
//	۸	بستم	بندم	//	۲۵	خزمن	جزمن	//	۱۴	یا دمن	یادم
//	۱۴	مجبت	محنت	۲۵۳	۹	ازین	ازین	//	۱۷	گشتهٔ تو	گشتهٔ تو
//	۱۶	رشته	شیشه	//	۱۱	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۲۳	بسیرحمی	بیرحمی
//	۱۸	رنگ	زنگ	۲۵۴	۱۲	هوا	هوس	۲۶۹	۲۲	سند	مسند
//	//	زآیینه زانو	آیینه زانو	//	۱۶	سخن	وسخن	//	۲۳	نیجه	نتیجه
۲۴۵	۶	که	گه زنی	//	۸	بیچ	هیچ	۲۷۳	۴	رائی	رای
//	۱۲	توان	تونشا	//	//	بخش	بحث	//	//	بیوفای	بیوفائی
۲۴۶	۱۰	حبابی	خیالی	۲۵۵	۴	ینمای	ینمائی	۲۷۴	۱	ملی بترند	می ببرند
۲۴۷	۳۰	گروند	گرونه	//	۱۲	از زخم	ز زخم	۲۷۵	۱۲	آبحیات	آب زلال
//	۲۱	گوی	گوئی	//	۱۳	بغدائی	بغدای	//	۱۳	سرو	سرود
۲۴۸	۱۵	نیاسود	دنیاسود	//	۱۷	خصر	خضرو	//	۱۹	دل	ودل
//	۲۳	ار	از	۲۵۶	۱۲	دیده را	دیده	۲۷۶	۹	جهای	بهای
۲۴۹	۱۰	او	آن	//	۱۴	کاری تو	کار تو	۲۷۷	۳	[illegible]	گوئی
//	۱۲	سرفرازان	سرفرازان	//	۱۴	نارست	نارست	//	۲۰	دنه	[illegible]
۲۵۰	//	ازر	ور	//	۲۲	عندلیبان	عندلیبان	[illegible]	۱۳	یار	بار
//	۱۶	چه	چو	۲۵۷	۸	نشینم	نشینیم	۲۸۱	۱۱	[illegible]	وباد
//	۲۰	چنین	جبین	۲۶۱	۱۲	کاری	کار	۲۸۲	۲	توی	توئی
//	۲۱	بیخبر	بیخبر	//	۱۴	من	ما	۲۸۴	۵	از	این
۲۵۱	۱۰	بیمار	اغیار	۲۶۲	۶	بقراق	بفراق	//	۳۰	گفت	گفت
//	۱۱	بیاز	باز	//	۷	دبستان	دبستان	//	۲۱	شکسته	شکسته
//	۱۶	بیتابی	بینائی	//	۱۸	جزای	جزای	۲۸۵	۱۷	در	از
//	۳۰	یار	باز	//	۱۹	داقع	دافع	۲۸۶	۶	ای	آی

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲۸۹	۷	گرمی	گرمم	۳۰۵	۲۳	ایں	زیں	۳۱۷	[illegible]	شوخ	شوخ [illegible]
//	۷	[illegible]	ریش	//	۲۴	آیابغ	ایاغ	//	۱	گوہرشب	[illegible]
//	۱۵	پیش ہو	بیش	۳۰۶	۱۰	خامہ	ناقہ	۳۱۸	[illegible]	جرجری	[illegible]
//	۱۶	چشم	چشم و	//	۱۸	زانگاری	زاماری	۳۱۹	۱۸	کرین	گزین
//	۱۸	تاشتاق	اشتاق	//	۲۰	یادم	یادم	۳۲۰	۷	مغشتی	مشت
//	۲۲	طلب عدو	طلب عدو	۳۰۷	۱۷	دل	دل	[illegible]	۸	دقت	ووقت
//	۲۴	سے	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۳۲۲	۹	غنچہ	[illegible]
۲۸۸	۸	دلدار	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۱۹	بر	[illegible]
۲۸۹	۱۲	گاہ	گاہ	//	۱۴	[illegible]	[illegible]	۳۲۴	۱۴	زانو	زانو
//	۲۱	غربت	غربت	۳۰۹	۲	بتار	بی ابتار	[illegible]	[illegible]	[illegible]	بریدہ
۲۹۳	۱	کعبہ دل	کعبہ	//	۱۱	چشم	[illegible]	[illegible]	[illegible]	درون	درون
۲۹۵	۷	لشکند	نشکند	//	۲۵	آزر	آزر	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
//	۱۹	بنازیت	نیازت	۳۱۰	۱۵	شگر	شکر	۳۲۷	[illegible]	سرخ	[illegible]
۲۹۶	۹	تو	بہ جو	//	۱۷	نغز	نغزی	//	۲	زرموز	رموز
//	۱۳	گرد ولو	گردباد	//	//	گوی برو	گوی بر برد	۳۲۸	۱۸	طراز	طراز
۲۹۷	۱۳	بادش	بادش	//	۱۹	ادوائے	دوائی	//	۲۰	تنگ	تنگ
۲۹۹	۱۸	کاغذی	[illegible]	//	[illegible]	[illegible]	غناغی	۳۲۹	۵	عنلیب	عندلیب
[illegible]	۲۰	سغدو	سعدوم	//	۲	غالب	[illegible]	//	[illegible]	نوشتم	نوشتم
//	۲۵	عصیان	وعصیان	۳۱۱	۱۶	خوشبو	وخوشبو	//	۵	[illegible]	[illegible]
۳۰۱	۲۴	ما	[illegible]	//	۱۱	تازگی	تازگی	۳۳۱	[illegible]	[illegible]	[illegible]
۳۰۲	۷	داشتی	داشتی	//	۲۴	برنج	برنج	۳۳۲	[illegible]	[illegible]	زعلم
//	۸	پیغام	پیغام	۳۱۲	۲	بخش	بخشست	//	۱۴	بچرخ	وچرخ
//	۳۰	بیان شعار	اشعار بیان	//	۲۳	سنت	سنت	//	۲۴	دعای	[illegible]
۳۰۵	۴	افراخت	افرشت	۳۱۴	۴	انیہ	انبہ	۳۳۳	۱۰	معمور	ماسور
//	۵	زبان	زبان	۳۱۵	۲۲	نمیدانم	نمیدانند	//	۲۴	حدیثہ	حدیث
//	۸	ہنما	ہما	۳۱۷	۴	شہر	سہر	//	//	استاع	اسناد

	گره	۶	۴۳۳	نمایندہ	نمایند	۱۹	۳۶۸	درِ این	رونق		
	[illegible]			وارد		۲۰	رر	سنفی	۳	ثی	۳۵
[illegible]	[illegible]	۱۲	۴۳۷	وارد	[illegible]	۳	۳۷۳	باد	یاد	۱۲	۳۴۵
آنرده	[illegible]	۵	رر	آدمی	آدمی	۳	۳۶۳	چوگان	[illegible]	۱۲	۳۴۵
وترت	بزت	۹	رر	شرح	شرح	۲۴	۳۸۱		داد	۸	۳۴۷
اثر	در	۱۸	۴۳۴	اہل البیت	اہل البیت	۱۲	۲-۱۲	وابو	آہو	۲۱	رر
سرم	برم	۲۰		اشارہ	اشارہ			ارازہ	ارازہ		
تجویر	تجویز			[illegible]	[illegible]			غنچہ	غنچہ	۲۲	۳۴۱
خوشے	خوش است	۱۱		[illegible]	[illegible]		۴۰۰		نی	۵	۳۴
خورش	موحش	۱۰	۴۳۷	پایدہ	[illegible]			[illegible]	نوبکر	۲۱	رر
تشابی	تشا	۷	۴۳۹	ابوطالب	طالب	۱۱			بجود	۱۷	۳۴۰
نی زندہ	نه زنده	۱۱	رر	خلق	حق	۱۰	۴		[illegible]		رر
قلقل	قلقل	۱۶	رر	زدهان	خودهان	۴	۴۲		وتار	۱	۳۴
قلیان چه	قلیان	۲۲	۴۴۱	خلق	حلق	۸	رر	دی	دی	۱۱	رر
درمیان	درسیانی	۱۰	۴۴۲	گر	کر	۱۷		کشاد	گشاد	۲	۳۴۶
هیهات	هیات	۲	۴۴۳	پروانه	فواره	۱۴	۴۱۰	گوش	گوش	۷	۳۵۱
بشکستم	نشکستم	۸	رر	[illegible]	بیا	۳	۴۱۱	اخوار	اخبار		۳۵۳
پرستار	رستاش		رر	[illegible]	[illegible]	۱	۴۱۴		باستحضار	۱	۳۵۴
ابراهیم	[illegible]		رر	[illegible]	یعقب	۱۸	رر	سلسلک	سلسلک		۳۵۶
توقیر	توقیر		۴۴۵	تاشیر	تاثیر	۱	۴۱۵	بیدء	گدا	۱۲	۳۵۷
داس	[illegible]		۴۴۶	ہچون	ہچو	۱۴	۴۱۹	بهنر	بهنر	۱۵	۳۵۸
تمک	تمک	۲۰	۴۴۷	سگلے	کس	۳۰	۴۲۲	جزئیل	جزئیل	۲	۳۵۹
انبه	ابنه	۱۵	۴۴۸	نفر	ناف	رر	رر	آزار	آرار	۹	۳۶۱
مردار	مرداز	۲۱	رر	سنی	تم	رر	رر	نقش	نقش	۲۳	۳۶۴
نی نگین	نه نگین	۲۲	۴۴۹	بهره	مهره	۲۱	رر	ملتاب	ماهتاب	۱۹	۳۶۴
آن جیلی	انجمان	۱۵	۴۵۰	طرب	طرف	۲	۴۲۵			۱	۳۶۷
قول	قولی	۱	۴۵۴	پیرواز	پرواز	۱۲	رر				

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۴۵۴	۱	[illegible]	ستر	۴۹۲	۲۱	احسان	احسان	۵۲۸	۱۴	هر	[illegible]
۴۵۶	۷	[illegible]ل	تنگدل	۴۹۴	۷	ربو	خورد	رر	۲۱	نوزانی	بنوزان
رر	۱۷	علم	علم	۴۹۵	۴	کن	کمن	۵۳۰	۳	را	شد
۴۵۹	۱	معنی بن	سعی بن	۴۹۷	۱۲	دیگران	دیگران	رر	۱۹	باز	بار
۴۶۱	۱۷	تمیز بن	پیشین بس	۴۹۹	۱۰	تسیر	[illegible]	۵۳۳	۲۵	بجاییست	بجاییست
رر	۲۳	ای	[illegible]	۵۰۱	۱۲	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۴	یکی پیش	یکی پیش
۴۶۲	۵	آسیبا	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	پیسته	پیسته
۴۶۶	۱۰	درس	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	۱۸	وا	وا
۴۶۹	۱۹	نعم	[illegible]	۵۰۷	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
۴۷۱	۲۳	گل رعنا	گل رعنا	۵۰۹	۱۱	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	نسیان
۴۷۲	۸	مقصور	مقصور	۵۱۱	۱۹	لمند	سمند	[illegible]	۲۱	وگرم	دگرم
۴۷۵	۱۴	گهنه	گنه	رر	۲۰	منقله	سفال	[illegible]	۲۳	سجده	[illegible]
۴۷۷	۱۰	عیبه	عیب	۵۱۴	۲۰	گل	گل	۵۴۴	۳	پیست	[illegible]
۴۷۹	۴	پرواز	پرواز	رر	رر	گل	گل	رر	۲۱	روبان	رویان
۴۸۰	۱	بجی	سنجی	۵۱۶	۱۴	بر	در	۵۴۸	۸	رحمست	رحمست
۴۸۲	۹	چند	[illegible]	[illegible]	[illegible]	نابرو	می برد	۵۵۰	۲۱	خودرا	خودرا
۴۸۳	۱۷	سا	[illegible]	[illegible]	[illegible]	ترق	زرهی	[illegible]	[illegible]	حالی	جاسنی
[illegible]	۸	ببینه	[illegible]	۵۱۸	۲	پر خورشید هست	[illegible]	[illegible]	۱۰	ما	[illegible]
رر	۱۹	ماغ	[illegible]	۵۲۱	۲	شوشتهانهند	سوختن تا ندهد	۵۵۳	[illegible]	[illegible]	[illegible]
۴۸۷	۱۴	[illegible]	[illegible]	رر	۲	برسر	برسر	۵۵۶	۱۴	بکار	بکار
۴۸۸	۱۸	شوبر	بود	رر	۸	بجه زباو	بحرازبلو	۵۶	[illegible]	ازبن	ازین
۴۹۰	۲۵	مرهند	ندهند	۵۲۲	۹	بنامست	بنامت				
۴۹۲	۱۷	برندان	بدندان	رر	۲۵	نگیر	بگیر				
رر	۲۰	کینه	آیینه	۵۲۸	۱۲	زرق	زرق				

تمام شد صحیح نامهٔ گلستان مستر